ROMANUL SECOLULUI XX

ALDOUS HUXLEY

orb prin gaza

UNIVERS

ALDOUS HUXLEY

In românește de

IRINA ELIADE

Prefață de

TUDOR OLTEANU

Orb prin Gaza

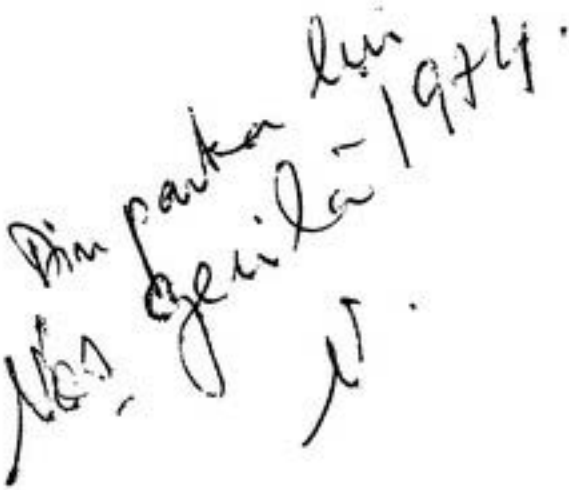

Editura
UNIVERS
București ● 1974

Coperta colecției :
Emil Chendea

Aldous Huxley
EYELESS IN GAZA
Chatto & Windus, London, 1955
© Chatto & Windus

Scrisul lui Aldous Huxley poartă însemnele spectaculoasei înnoiri a Europei literare dintre cele două războaie mondiale. Apartenența la o asemenea epocă de cultură echivalează cu recunoașterea unui titlu de noblețe. Secolul al XX-lea se regăsește încă în această vîrstă de mijloc, un soi de clasicism al său pe scara propriei împliniri estetice. Iar *Punct, contrapunct* (1928), romanul lui Huxley, se situează distinct în zarea prozei contemporane, fiind dintre acele opere fără de care nu s-ar putea rememora povestea, încă neterminată, a romanului din veacul nostru. Văzută de azi, din prelungirea procesului, schimbarea la față a prozei interbelice determină originile și valoarea experimentelor ulterioare. Ca măsură a lucrurilor, prefacerea e vie nu numai în judecata istoricului literar, ci și în conștiința oricărui cititor. Încît, deși depărtîndu-se în vreme, Huxley și romanele sale își păstrează harul actualității ca și puterea de seducție.

Între *Orb prin Gaza* (1936) și destinul creației lui Huxley se disting unele similitudini de profunzime. Acest roman, aflat la prima sa traducere în românește, împărtășește soarta operei în ansamblu. În primul rînd, *Orb prin Gaza* nu este cartea fundamentală a lui Huxley, după cum nici autorul ei — sinteză fascinantă de agresivitate intelectuală și rafinament estetic — nu urcă pînă la Joyce, Proust sau Thomas Mann. El rămîne pentru mulți și poate pentru totdeauna scriitorul *Contrapunctului*, lectura extinsă asupra altor piese literare —

[illegible] versuri, eseuri — nefiind decît mijlocul de certificare [illegible] ipoteze prime. Fără îndoială, *Orb prin Gaza* este sau ar [illegible] să fie o recunoaștere a lui Huxley, o reîntîlnire cu elanurile prozei contemporane. Căci *Orb prin Gaza* și autorul lui, deși nu se așează în rangul întîi al valorii, indică o mare literatură sau cel puțin o mare epocă literară. În al doilea rînd, romanul — al cărui titlu și motto sînt luate din John Milton (*„Eyeless in Gaza at the Mill with slaves"*) marchează încercarea lui Huxley de a depăși „profundul dezgust intelectual" din romanele anterioare, din *Punct, contrapunct* și mai ales din *O mîndră lume nouă* (1932) [1]. Aici se cuprind meditații de vastă întindere și se caută, pe căile experimentale ale personajelor, putința reîmpăcării cu sine și cu lumea. Tentația echilibrului îi conferă acestui roman un loc privilegiat în înțelegerea traiectoriei spirituale a lui Huxley, a unei generații care se străduia să alunge presimțirea marelui război. În fine, *Orb prin Gaza* ilustrează condiția de existență impusă ficțiunii de secolul nostru, starea modernă a romanului-confesiune. Născut din tensiunea ideilor, modern ca reflex al nevoii adînci de a explora infinita putere a narațiunii, universul imaginar al lui Aldous Huxley apare mereu ca un punct de sprijin și orientare.

În lumea romanelor semnate de acest moralist al secolului al XX-lea se distinge cu extremă claritate o secantă. De o parte se adună *O mîndră lume nouă* sau *Maimuță și esență* (1948), romane ale căutării timpului prezent într-o imagine a viitorului. Strămutată într-o utopică posteritate, actualitatea își dezvăluie esența, amplificînd vigoarea actului moralist. Construindu-și utopiile negative, Huxley este un Gulliver care se pierde în timp și spațiu pentru a vedea sau a se vedea mai bine. Perspectiva aparține, cum s-a remarcat de multă vreme, „unui Swift modern" [2]. De cealaltă parte se înșiră romanele în care raza privirii se întoarce spre origini, spre trecutul dizolvat în actualitate. Alături de *Punct, contrapunct*, din această categorie face parte *Orb prin Gaza*. Cunoașterea prezentului implică multiple reluări, este un drum prin memorie. Se desenează sub ochii romancierului doi versanți pe care alunecă clipa prezentă. Primul conduce în imperiul ipotezelor despre ceea ce urmează să fie; cel de al doilea

[1] Cf. A. C. Ward, *Twentieth-century literature 1901—1940*, (seventh revised and enlarged edition), Methuen & Co. Ltd, London, 1940., p. 15.
[2] Ibidem, p. 61.

pătrunde într-o altă împărăție, a supozițiilor legate de ceea ce nu mai este. Pretutindeni, în totalitatea operei ori numai într-o secvență a ei, Huxley descoperă existența la confluența dintre *previziune* și *retrospectivă*. *Diferența* dintre emisferele creației este o chestiune de accent.

În *Orb prin Gaza*, asupra căruia ne vom limita analiza, convergența perspectivelor este fundamentală, asigurînd romanului sistemul de susținere. Se recunoaște un stil arhitectonic unitar, dealtfel insistent argumentat de Huxley în numeroasele sale eseuri. În centru stă ideea că „experiența nu este ceea ce i se întîmplă unui om; ea reprezintă ceea ce face un om cu ceea ce i se întîmplă" [1]. Desprinzîndu-se din datele imediate și devenind ca fapt interior autonomă, ea generează seria deschisă a experiențelor succesive. Sensul său constă în necontenita reexperimentare. Fiecare experiență originară se prelungește într-o melodie proprie, iar viața înseamnă în cele din urmă polifonie. Rostul artei este de a capta nuanțat „aspectele acestei realități interne", dincolo de rigoarea cu care știința se preocupă de realizarea unor scheme logice armonioase" [2]. De aceea, creatorul, poetul, este singurul în care se reunesc fericit *darul experienței* și *darul expresiei* [3]. În această înțelegere, romanul este cutia de rezonanță în care se amplifică pluralitatea melodică a existenței. Prin jocul perspectivelor, evenimentele sînt prinse într-un clește de lumină, arătîndu-li-se originile și consecințele ultime.

Orb prin Gaza debutează cu o afirmație reprezentativă pentru convingerile lui Huxley: „Fotografiile deveniseră tot atît de încețoșate ca și amintirile". Scurgerea timpului distruge progresiv imaginile fie că sînt depuse în memorie, fie că sînt fixate prin intermediul camerei de luat vederi. Vremea așterne în mod egal haloul ecourilor imprecise. Reintoarcerea într-un punct al existenței este imposibilă. Secvențele vieții se risipesc, legătura se pierde. Privindu-și evoluția, omul se descoperă în fața unei colecții de fotografii, de dată și calitate diferită. În fond nu vede altceva decît „cadavrele sale de odinioară", mai mult sau mai puțin fidel redate. Din aceste motive, romanul se lansează într-o

[1] Aldous Huxley, *Texts and Pretexts. An Anthology with Commentaries*, The Norton Library, New York, 1968, p. 6.

[2] Aldous Huxley, *Do What You Will. Twelve Essays*, Chatto & Windus, London, 1956, p. 4.

[3] Aldous Huxley, *Texts and Pretexts*, ed. cit., p. 5.

căutarea dramatică a timpului pierdut. Dar Aldous Huxley nu vrea să-l urmeze pe Proust din *În căutarea timpului pierdut*, ci își alege propriul său drum. El nu se lasă purtat de meandrele memoriei, nu rîvnește să reconstituie totalitatea faptelor interioare, stîrnind pentru aceasta un „uragan de cuvinte" [1], asupra unor evenimente intime. La Proust, faptele disparate în timp se asociază definitiv în memoria afectivă, iar romanul se concentrează asupra acestor noi tranziții. În *Orb prin Gaza*, dimpotrivă, faptele rămîn disparate, rămînînd cititorului să restabilească necesara continuitate. Tentației proustiene de a aduce în fluxul neîntrerupt al cuvintelor trecutul spre actualitate, învingînd izolarea imaginilor, Huxley îi răspunde printr-un gest contrar. Dacă Proust desființează spațiile albe dintre puncte, arta lui Huxley constă în a le pune în valoare.

Dealtfel Huxley își recunoaște antiproustianismul prin glasul lui Anthony Beavis, personajul central din *Orb prin Gaza*: „Cît îi urăsc pe venerabilul Proust!" Consecința cea mai evidentă a acestei poziții se materializează în precizia cu care autorul romanului ține să marcheze data exactă a evenimentelor din fiecare capitol. În privința datării riguroase, Huxley îl egalează aici pe compatriotul său Richardson din *Clarissa Harlowe*. Fiecare secvență a romanului este imobilizată în prizonieratul unei anumite clipe. Prin acest mijloc este evitată orice contaminare sau suprapunere de imagini, iar autorul își declină obligația de a comenta ori motiva tranzițiile. Destinul personajelor este transcris într-un ritm sacadat. Cititorului i se arată, ca prim efect, spațiile albe.

Timpul despre care narează Huxley în *Orb prin Gaza* cuprinde intervalul dintre 6 noiembrie 1902 și 23 februarie 1935. Dar secvențele care permit refacerea înaintării în timp nu sînt egal distribuite, ci se aglomerează în jurul unor zile de importanță excepțională. Se produce o polarizare în funcție de data unor evenimente cheie. În cuprinsul romanului se distinge un fenomen de dispersare a capitolelor. Un centru de atracție îl constituie ziua de început a romanului, ziua în care este îngropată mama lui Anthony. Un al doilea nucleu temporal este situat în 17 iunie 1912, dată la care eroul, student la Oxford, o întîlnește pe Mary Amberley. Urmează ziua de 23 iulie 1914, cînd se sinu-

[1] Cf. Leo Spitzer, *Etudes de style*, Gallimard, Paris, 1970, p. 403.

cide prietenul său Brian. De aici și pînă la serata lui Mary Amberley din 8 decembrie 1926 intervine un gol. Jocul tranzițiilor escamotate se continuă cu accente asupra etapelor majore în devenirea eroilor. De la zilele din iunie și iulie 1927, cînd Helen Amberley se leagă de Gerry, spre cele din martie 1928, cînd Mary sărăcește iar Helen refuză maternitatea, din mai 1931, vremea sfîrșitului lui Mary și a înfloririi iubirii lui Helen pentru Anthony, spre ziua de 30 august 1933 în care Helen îl părăsește, lăsîndu-l să se adîncească în pustietățile mexicane. În viziunea narativă a lui Huxley, fluxul vital se fragmentează, se precipită, iar spațiile albe se dilată neuniform.

Ingeniozitatea romancierului englez nu se oprește aici. Narațiunea dezvoltă efectele discontinuității. În această latură Huxley se întrece pe sine, manevrînd instrumente narative de extremă diversitate. În primul rînd, fiecărui nucleu temporal îi este acordată o sferă de iradiere. Evenimentul decisiv se propagă în ecouri, experiența își desenează melodia. Dar puterea de a persista este variabilă, iar diferența de durată creează contraste semnificative. Huxley măsoară atent amplitudinea vibrațiilor, convins fiind că a înțelege viața înseamnă a-i înregistra intensitatea [1]. Moartea mamei se răsfrînge numai asupra cîtorva capitole ; copil, Anthony nu-și poate da seama de ireparabil, nu are voluptatea și nici demnitatea durerii. În absența suferinței, a complicațiilor interioare, fraza melodică a zilei dintîi își pierde ușor suflul. În schimb, serata în cursul căreia Anthony o reîntîlnește pe Mary Amberley, dorind să vadă ce au făcut anii din iubirea de altădată, se întinde considerabil. La fel se întîmplă cu ziua ultimă împărțită de Helen Amberley cu Anthony. Dilatarea este rodul invaziei de amănunte care nu s-au șters din memorie, a minuțiozității cu care Huxley le reactualizează.

În curgerea sa, narațiunea din *Orb prin Gaza* își schimbă necontenit ritmul. Dar, în alternanța ritmurilor, Huxley nu se limitează la simpla trecere a unuia în celălalt. Odată ce armătura romanului a fost stabilită, odată ce fiecărui episod îi corespunde o anume arie de extindere în cîmpul narațiunii, un timbru și un ritm specific, romancierul își permite libertatea de a sparge intervalele continuității, de a segmenta și intercala fragmentele me-

[1] Cf. Aldous Huxley, *The Doors of Perception*, Chatto & Widus, London, 1956, p. 14.

... în ordinea în care sînt narate, scenele nu-şi aşteaptă momentul firesc, cerut de succesiunea cronologică reală. Distribuţia lor rămîne imprevizibilă, obligînd cititorul să perceapă relieful imaginilor, să constate apariţia şi dispariţia provizorie a unei voci. Abia în conştiinţa acestuia se naşte coexistenţa polifonică a planurilor, se reunesc secvenţele disparate ale experienţei. Somaritatea bogată dă impresia că romanul reîncepe continuu, fără pericolul de a-şi epuiza resursele. Căci fiecărei secvenţe conflictuale i se imprimă o mişcare de întîrziere. Rînd pe rînd, ele se retrag în aşteptare, pentru a reveni apoi în prim plan. Remarcabil e faptul că în acest roman intervalele aşteptării sînt dozate în funcţie de valoarea experienţei descrise, de intensitatea trăirii. Frecvenţa reluărilor se conformează ritmului narativ din interiorul secvenţelor. Extinderea unor pasaje atrage după sine incetineala reapariţiilor. Astfel, fracţiunile care compun serata de la Mary Amberley, deşi mai numeroase decît cele despre anii de la Oxford ai lui Anthony Beavis, revin mai rar în dezvoltarea romanului. Reluarea e mai lentă, sugerînd obsesia. Sub bagheta lui Huxley, dominînd magistral complexitatea orchestraţiei, nucleele actelor fundamentale se apropie, iar sferele de rezonanţă a ecourilor lor se întrepătrund.

Din multitudinea faptelor care formează destinul personajelor, Aldous Huxley se limitează la cele esenţiale. Desigur, nu este nimic original în acest lucru ; oricare alt romancier procedează identic, după propriile sale criterii. Dar selecţia lui Huxley din *Orb prin Gaza* merită a fi sublinlată, pentru că are o justificare aparte. Nu *atît* pentru faptul că ea impune în fond segmentarea sau dizlocarea naraţiunii, cît pentru a specifica refuzul acestuia de a accepta „toată povara asta a experienţei trecute". Cuvintele aparţin lui Anthony Beavis şi-i argumentează poziţia antiproustiană. Haosul vieţii trebuie purificat, susţine eseistul din *Texte şi pretexte,* iar actele umane reculese într-un soi de „literatură privată", existentă în memoria fiecărui individ. Gestul are în mod necesar ceva din „puterea de pătrundere aparţinînd operei de artă" [1]. De aici derivă şi importanţa unghiului sub care romancierul priveşte lumea faptelor narate. Perspectiva asupra istoriei lui Anthony Beavis, alter ego al lui Huxley, istorie cuprinsă între datele mai sus amintite, are ca punct de incidenţă,

[1] Aldous Huxley, *Texts and Pretexts*, ed. cit., p. 169.

de acces în ficțiune, ziua de 30 august 1933. Protagonistul are patruzeci și doi de ani și își petrece ultima zi alături de Helen. Povestea despărțirii lor, a plecării lui Anthony în Mexic împreună cu Mark Staithes, a reîntoarcerii în Anglia și a reîntîlnirii chinuitoare, constituie axa temporală a romanului. Ea separă anterioritate de posteritate, față de ea se profilează reîntoarcerea în trecut și înaintarea în viitor. De o parte stau etapele devenirii de pînă atunci — imposibilitatea durerii (1902—1904), pierderea prieteniei (1912—1914), ratarea erotică (constatată la serata din 8 decembrie 1926); de cealaltă, se așternu paginile extrase din jurnalul lui Anthony, confesiunile sale finale. Distribuite de-a lungul întregului roman, acestea cuprind învățătura extrasă de erou din lecția vieții și încercarea lui Huxley de a regăsi liniștea interioară, de a depăși îndoielile și dilemele [1]. Ca substanță, fragmentele acestor memorii scrise de dincolo de sfîrșit nu diferă prin nimic de tematica eseurilor. Dar, încorporat romanului prin datare (între 4 aprilie 1934 și 23 februarie 1935), comentariul aduce fatalului preterit narativ, plasării acțiunii în trecut, prezentul afirmațiilor, al rostirii gîndurilor.

În jurnalul lui Anthony Beavis, romanul *Orb prin Gaza* își găsește oglinda interioară. Afirmația lui Huxley în legătură cu necesitatea necontenitei reluări a unei experiențe prime se verifică. Mișcarea narativă — atît de variată ca ritm și intensitate — se desparte, pentru a străluminа finalitatea existenței, în două sensuri: mișcarea regresivă, de regăsire a originilor unor constante psihice și intelectuale, redactarea progresivă a viitorului program de viață. Oricare episod înscris pe axa romanului e încadrat de un fapt care-l precede și, de partea cealaltă, de un gînd a cărei cristalizare va avea loc ceva mai tîrziu. În capitolul întîi (30 august 1933), Anthony Beavis, asistat de Helen Amberley (acum, prin căsătorie, Ledwidge), își face ordine în dulapul cu fotografii. Stau amestecate imagini din diferite epoci, „înghețînd" clipe disparate. Privirea este atrasă de imaginea mamei lui și a lui Mary Amberley. Prima i-a dat viață, cealaltă l-a „civilizat". Dar dispariția amîndorura este un fapt de mult consumat, imaginile sînt oarecum ridicole. Între momentul văzut și cel al revederii s-a așternut indiferența. În capitolul al doilea, într-o

[1] Cf. David Daiches, *A Critical History of English Literature*, The Ronald Press Company, New York, 1960, p. 1137.

pagină de jurnal (purtînd data de 4 aprilie 1934), Anthony meditează la relația dintre bine și rău, asupra păcatelor umane și a soluțiilor de a nutri, învingînd indiferența, „un interes statornic și afectuos pentru oameni". Se inițiază în ceea ce numește „o tehnică pentru a pune bunele intenții în practică, pentru a fi sigur că înfăptuiește ceea ce oricine știe că e dator să facă". Capitolul următor (30 august 1933) se reîntoarce în trecut, descriind o întîmplare stupidă cu consecințe nefericite. Căderea unui câine din avion „murdărește" ziua și relația celor doi. Este una din „ororile gratuite", mijlocul preferat prin care Huxley se pedepsește pe sine, introducînd în același timp o notă de „ironie dramatică" [1]. În fine, capitolul al patrulea (6 noiembrie 1902) aduce saltul maxim în trecut, situarea acțiunii în ziua înmormîntării. Introducerea episodului în acest loc subliniază incapacitatea durerii, imposibilitatea rememorării ei.

Exemplele se pot înmulți, dar maniera lui Huxley de a monta secvențele rămîne aceeași. Între fuga Helenei (31 august 1933) și povestea primei ei iubiri (23 iunie și 5 iulie 1927), romancierul introduce un fragment de jurnal (1 iunie 1934) și o scenă din ziua de 8 decembrie 1926. Tocmai în acest interval (deși data este ulterioară convențional), Anthony Beavis notează : „Dacă aș fi acceptat dragostea pe care voia să mi-o dăruiască, dacă aș fi consimțit să o iubesc (căci puteam să o iubesc) la rîndul meu... Dar am preferat să rămîn *liber* de dragul *muncii* mele — cu alte cuvinte, să rămîn robit unei lumi în care nu putea fi vorba de libertate, de dragul unor lucruri care mă amuzau." (cap. XXIII). Rămîne însă de observat un alt aspect. Rîndurile jurnalului nu sancționează numai evenimentele care-l înconjoară în ordinea estetică a faptelor. Pe lîngă faptul că intermediază trecerea de la un capitol de viață la altul, acestea se înscriu în propria lor continuitate. Gîndurilor citate mai sus le urmează în capitolul XXVII procesul pe care Anthony și-l face lui însuși, inerției sale sufletești ; apoi, în capitolul XXXII o meditație asupra stăpînirii de sine. Reflexiile se înseriază. Între constatarea vanității („...umilitor să descoperi că atunci cînd faci tot ce-ți stă în puteri, pentru a da dovadă de bunăvoință și a crea împrejurările

[1] Cf. Arnold Kettle, *An Introduction to the Englisch Novel*, vol. II: *Henry James to the present day*. Hutchinson's University Library, 1955, p. 169.

necesare, acționezi cum nu trebuie. De notat : trebuie să meditez asupra virtuților care se află la antipodul vanității, dorinței de putere și ipocriziei") și pledoaria pentru egalitatea dintre oameni („Dacă am învăța cu toții, atunci fiecare din noi și-ar putea permite să fie ca toți ceilalți oameni și ar putea să le împărtășească simțămintele, avînd convingerea că împarte cu alții ceva bun, nu ceva rău") există o legătură profundă.

Incontestabil, Huxley este un artizan desăvîrșit. Ansamblul ajunge la o cizelare de treaptă atît de înaltă, încît, paradoxal, își pierde parcă strălucirea. Odată constituit, sistemul învinge pur și simplu viața romanului. Explicația acestei stări de lucruri e greu de creionat. Oricum, în ciuda aparențelor, *Orb prin Gaza* nu implică mari dificultăți în lectură. Universul faptelor și orizontul gîndurilor participă la trasarea navei centrale a romanului. Străbaterea ei presupune cîteva etape — etape conflictuale și, totodată, faze în evoluția eroilor. O primă etapă se întinde de la apariția virtuală a durerii — moartea mamei lui Anthony — la anularea ei. În contrast cu plăcerea inițială de a-și etala durerea, tatăl se recăsătorește, iubirea veșnică moare. Triumfă Anthony, cel mustrat pentru supărătoarea sa indiferență. Într-un chip similar, etapa secundă face trecerea de la revelația prieteniei și a pasiunii erotice la distrugerea amîndorura. Prietenia cu Brian se risipește, căci Anthony îi seduce logodnica, îndemnat de Mary Amberley, o modernă marchiză de Merteuil. Brian se sinucide, dar noul Valmont se retrage. Popasul următor e oferit de faimoasa serată. În acest punct al existenței, Anthony atinge gradul suprem al indiferenței, al distanțării față de semenii săi. Dar totul se reia de la capăt, căci experiența este în esență ciclică. Sinuciderea lui Mary nu produce suferință ; prima ratare erotică se prelungește apăsător asupra cuplului Anthony-Helen ; prietenia cu Mark Staithes, aventura mexicană, se sfîrșește prost pentru partener. În sfîrșit, jurnalul preia și el fazele, romanul încheindu-se acolo unde, între Anthony și Helen, se restabilește încrederea de altădată. Desigur, fiecare ciclu multiplică variațiunile aceleiași teme, experiența se continuă în pluralitatea afluenților. Huxley se supune pe această cale convingerii sale ferme despre menirea literaturii și implicit a romanului. Într-o pagină de jurnal (30 octombrie 1934) stă scris : „Literatura de imaginație nu-și face datoria. Esențial este să cunoști totul și să afli faptele nu numai din volumele științifice, ci și din cărți, în care sînt expuse în asemenea fel încît să aibă un impact asupra cititorului

Orb prin Gaza, la moara cu sclavi

MILTON

Capitolul 1

30 august 1933

FOTOGRAFIILE DEVENISERĂ APROAPE TOT atît de încețoșat e ca și amintirile. Tînăra femeie oprită locului în mijlocul unei grădini pe la sfîrșitul secolului trecut, părea o fantomă surprinsă de cîntatul cocoșului. Mama, își zise Anthony Beavis, recunoscînd-o. Un an sau doi, poate o lună, două, înainte de moartea ei. Moda, își zise în timp ce examina fantoma de culoarea fumului, se aseamănă cu arta grădinarilor care prefac arbuștii și copacii în figuri geometrice. Și șoldurile astea arcuite. Și nici bustul nu părea să aibă ceva comun cu un trup de femeie! Cascada pornită de sub gît și oprită în talie! Claia de păr, o monstruoasă construcție ornamentală menită doar să deformeze craniul. Privită în 1933 imaginea părea ciudat de respingătoare, hidoasă chiar. Și totuși, dacă închidea ochii (și nu se împotrivi ispitei) putea încă s-o vadă pe maică-sa mereu frumoasă, cînd întinsă leneș pe un șezlong, cînd sprintenă, alergînd pe terenul de tenis, cînd trecînd ca o pasăre în zbor razant pe gheața unei îndepărtate ierni...

Instantaneele luate zece ani mai tîrziu, în care apărea Mary Amberley, îi produseră aceeași impresie. Fusta era tot atît de lungă, dar din rochia în formă de clopot, mai puțin înfoiată, femeia ieșea tot fără picioare părînd că se deplasează pe patine cu rotile. Sînii fuseseră nițel săltați, ce e drept, după cum fuseseră reduse ca dimensiuni și pro-

tuberanțele posterioare. Cu toate astea femeia astfel înveșmîntată părea neverosimilă. Un crab strîns într-un corset. Enorma pălărie cu pene din 1911 evoca nici mai mult nici mai puțin decît o înmormîntare clasa I din Franța. Cum putuse oare un bărbat în toate mințile să fi dorit o femeie cu înfățișare atît de total antiafrodiziacă? Și totuși... În ciuda instantaneelor aflate în fața lui, putea să-și aducă aminte de Mary ca de însăși întruchiparea seducției. Fusese o vreme cînd era deajuns ca acest crab cu pene pe cap și montat pe patine cu rotile să se ivească în față pentru ca să i se întețească bătăile inimei și să i se taie răsuflarea.

După douăzeci, sau treizeci de ani, fotografiile nu mai dădeau la iveală decît aspecte din altă lume, o lume neobișnuită. Neobișnuitul (jalnic automatism!) este întotdeauna echivalent cu absurdul. Anthony își reamintea, în schimb, emoția pe care o simțise atunci cînd neobișnuitul făcea încă parte din obișnuit, atunci cînd absurdul fiind considerat drept normal, nu conținea nici o notă de absurd. Dramele memoriei; Hamlet îmbrăcat în haine moderne.

Cît de frumoasă fusese maică-sa, frumoasă în pofida excrescențelor alcătuite de volutele părului, în pofida cascadei linе ce-i înghițise sînii și a protuberanțelor posterioare. Și Mary! Ce aprige dorințe stîrnise chiar strînsă într-o carapace, chiar cu pene funerare pe cap. În alte fotografii se văzu și pe el, în pardesiu de culoare bej și cu beretă scoțiană roșie; altă imagine îl înfățișa îmbrăcat în haină de catifea verde, cu jabou de dantelă, întocmai ca Bubbles[1] mai măricel, purtînd pantaloni bufanți care se terminau brusc sub genunchi, înghițiți de două tuburi de postav gros și rigid. În altele apărea în hainele purtate obligatoriu duminica, la colegiul din Norfolk, cu guler scrobit și pălărie tare; un alt instantaneu luat într-o zi obișnuită, îl înfățișa cu șapca roșie de uniformă. Nici pe el însuși nu se putea revedea în memorie decît în haine moderne; niciodată ca micuțul și absurdul personaj de

[1] Numele sub care este cunoscut un tablou celebru de Sir John Everett Millais (1829—1896) înfățișînd un băiețaș care se joacă făcînd baloane de săpun.

bal mascat scos la iveală de fotografii. Cît despre sentimente, nu credea să fi fost vreodată mai prejos decît băieţii născuţi cu treizeci de ani mai tîrziu, băieţi cu pulovere şi pantaloni scurţi. Dovadă, se pomeni Anthony gîndind ca şi cum ar fi fost vorba de altcineva în timp ce se uita lung la propria lui imagine — elev la colegiul din Eton, în jachetă şi joben — dovadă că progresul nu poate fi decît înregistrat şi niciodată resimţit ca atare.

Întinse mîna, luă caietul de note, îl deschise şi scrise: *Progresul poate fi, eventual, perceput de către istorici; dar nu poate fi simţit de cei implicaţi în presupusul proces evolutiv. Tinerii se nasc în toiul împrejurărilor, în mers, iar cei vîrstnici, după cîteva luni, sau după cîţiva ani, nu le mai pun nici ei în discuţie. Paşii înainte nu sînt simţiţi drept paşi înainte. Nu se constată nici un sentiment de recunoştinţă, ci numai nemulţumire, dacă, din cine ştie ce motiv, unul din aparatele de curînd inventate menite să-ţi asigure confortul, se strică. Oamenii nu-şi petrec timpul slăvindu-l pe Dumnezeu fiindcă le-a dăruit automobilul; se mulţumesc să înjure cînd li se înfundă carburatorul.*

Închise caietul şi se cufundă din nou în contemplarea jobenului din 1907.

Auzi pe cineva apropiindu-se şi, ridicînd ochii, o zări pe Helen Ledwidge străbătînd ca de obicei terasa cu paşi lungi şi săltăreţi. Sub pălăria cu boruri mari, obrajii erau îmbujoraţi, aprinşi parcă de văpaia emanată de pijamaua ei de plaje, roşie ca para focului. Ca şi cum ar fi în iad. Şi de fapt, îşi urmă Anthony firul gîndurilor, Helen era în iad. Unde e iadul dacă nu în noi înşine? Helen îşi purta cu ea propriul său infern, infernul căsătoriei ei groteşti şi poate încă multe altele. Se abţinuse întotdeauna să le cerceteze mai îndeaproape, prefăcîndu-se chiar că nu bagă de seamă ori de cîte ori Helen se arătase dornică să-l călăuzească prin întortocheatele lor drumuri. Cercetarea şi explorarea l-ar fi vîrît în dumnezeu ştie ce smîrcuri emoţionale, sau l-ar fi împins spre cine ştie ce responsabilităţi. Nu avea nici timp, şi nici energie pentru emoţii şi responsabilităţi. Munca lui era mai presus de toate. Punînd stavila curiozităţii continua cu încăpăţînare

[illegible] joace rolul pe care de multă vreme și-l alesese și anume cel al filozofului detașat, al omului de știință preocupat de problemele lui și care, în consecință, nu vede lucrurile ce sar în ochii tuturor. Se purta cu Helen ca și cum pe chipul ei nu putea desluși decît frumusețea, pur exterioară, a formelor și a materiei din care erau alcătuite. Știa și el, vezi bine, că pielea nu e niciodată cu desăvîrșire opacă ; sufletul străbate pereții receptacolului. Ochii cenușii, cu priviri limpezi, ai lui Helen, ca și gura cu buza de sus puțin răsfrîntă și fin cizelată, se înăspriseră, se urîțiseră parcă, pecetluite de o dușmănoasă amărăciune.

Focurile gheenei se stinseră în clipa cînd Helen trecu din bătaia soarelui în umbra de lîngă casă. Paloarea bruscă a feței accentuă și mai tare melancolia amară ce i se întipărise pe față. Anthony o privi, dar nu se ridică și nici nu-i dădu bună ziua. Făcuseră o convenție : nici unul din ei nu trebuia să se țină de mofturi ; nici chiar moftul de a-și spune bună dimineața. Nici un fel de mofturi. În clipa cînd Helen intră în odaie prin ușa deschisă ce dădea pe terasă, Anthony reîncepu să contemple fotografiile.

„Am venit“ spuse Helen, fără să surîdă. Își scoase pălăria și cu un gest cam smucit, dar nu lipsit de frumusețe, își dădu capul pe spate, pentru ca șuvițele cîrlionțate ale părului ei castaniu cu reflexe aurii să nu-i mai cadă pe frunte. „Fioros de cald“ ! Aruncă pălăria de plaje pe sofa și se îndreptă spre colțul unde se afla Anthony așezat la birou. „Nu lucrezi ?“, îl întrebă mirată. I se întîmpla atît de rar să-l găsească altfel decît cufundat în cărți și hîrtii.

„Nici un pic de sociologie pe ziua de azi“ spuse Anthony clătinînd din cap.

— „La ce te uiți ?“ Stătea în picioare lîngă scaunul lui. Se aplecă pentru a putea privi fotografiile împrăștiate pe birou.

— „La cadavrele mele de odinioară“. Îi arătă fantoma defunctului elev de la Eton.

După ce o examină o clipă în tăcere, Helen spuse : „Erai drăguț pe atunci“.

— „*Merci, mon vieux !*“ [1] O bătu ușor, cu afectuoasă ironie, pe coapsă. „La școală mi se spunea Benger“. Între vîrfurile degetelor lui și rotunjimea elastică a șoldului pijamaua de mătase așternea o suprafață netedă, uscată și lunecoasă, ciudat de neplăcută la pipăit. „O prescurtare de la *Benger's Food.* [2] Fiindcă aveam o mutră de bebeluș.“

„Erai delicios“, continuă Helen, neținînd seama de vorbele lui, „erai într-adevăr delicios pe atunci. Înduioșător.“

„Dar așa sînt și acum“, o înfruntă Anthony ridicînd capul și zîmbindu-i.

Helen îl privi lung fără să scoată vreo vorbă. Fruntea minunat de netedă și senină, ca a unui copil îngîndurat, era înconjurată de un păr negru și des. Într-un fel mai comic, nasul puțin cam mic și cîrn era tot de copil. Printre pleoapele întredeschise, ochii lui Anthony licăreau plini de o voioșie lăuntrică. Și colțul buzelor păreau să schițeze un zîmbet, un surîs abia mijit și ironic, care contrazicea într-o oarecare măsură ceea ce păreau să exprime buzele, prin forma lor. Avea buze cărnoase, frumos conturate, buze voluptoase și în același timp grave, triste, vibrînd parcă de prea multă sensibilitate. Buze ce arătau în toată goliciunea ei o senzualitate nu lipsită de melancolie, buze ce nu știau să se apere, buze lăsate în voia soartei de bărbia mică și moliie.

„Din păcate“, spuse în sfîrșit Helen, „ai dreptate. Ești într-adevăr drăguț, ești înduioșător. Dumnezeu știe de ce. Și n-ar trebui să fii. E o escrocherie, vorbesc serios, o stratagemă ca să atragi oamenii, dîndu-le să înțeleagă că vor primi ceva în schimb.“

„Nu zău !“ protestă el.

„Îi silești să-ți dea ceva pe degeaba“.

„Cel puțin sînt absolut sincer spunînd din capul locului că n-am nimic de dat. Nu pretind niciodată că e vorba de *marea pasiune a vieții mele*. Rosti emfatic cuvintele, apăsînd pe consoane și alungind vocalele. „Nu spun nici măcar să simt un fel *Wahlverwandschaft*“, [3] adăugă, luînd-o pe nemțește, anume că toată povestea asta ro-

[1] Mulțumesc, dragă ! (fr.).

[2] Numele unui produs pentru sugari.

[3] Afinități efective (germ.).

manifica cu afinitățile elective și emoțiile violente să pară și mai ridicolă. „Un simplu divertisment".

„Un simplu divertisment", îl imită Helen ironic, gîndindu-se în timp ce vorbea că la începutul legăturii lor stătuse în pragul dragostei, dacă se putea spune așa, așteptînd să fie chemată înăuntru. Dar cu cîtă cerbicie (cerbicie ce se traducea în fapt și prin clipe de tăcere și printr-o bine chibzuită amabilitate), cît de categoric și de hotărît îi închisese ușa în nas. Nu dorea să fie iubit. O clipă Helen fusese pe punctul de a se răzvrăti; apoi, cu aceeași resemnare sarcastică și amară prin care se învățase să înfrunte viața, îi acceptase condițiile. Erau cu atît mai acceptabile cu cît nu se zărea nimic mai bun la orizont. În definitiv era un om remarcabil. Ținea mult la el; unde mai pui că se pricepea cel puțin s-o satisfacă în calitate de amant. „Un simplu divertisment", repetă ea pufnind într-un rîs zeflemitor.

Anthony o săgetă cu privirea, întrebîndu-se cam neliniștit dacă nu cumva Helen avea de gînd să calce convenția tacit stabilită între ei și să abordeze vreun subiect interzis. Dar temerile se dovediră a fi fără temei.

„Da, recunosc", urmă ea după o scurtă tăcere. „Ești cinstit, nimic de zis. Dar asta nu schimbă faptul că primești mereu ceva fără să dai nimic în schimb. Să zicem că e o escrocherie involuntară. Ai noroc că arăți cum arăți. La tine nu s-ar putea spune că *ochii sînt oglinda sufletului*". Se aplecă din nou să privească fotografiile. „Cine e?"

Anthony șovăi puțin înainte de a răspunde. Zîmbi deși nu se prea simțea la largul lui, și-i răspunse: „Una din cele care nu au fost *marea pasiune a vieții mele*. Se numea Gladys".

„Aș fi putut pune mîna în foc că o chema Gladys" spuse Helen, strîmbînd din nas. „De ce ai părăsit-o?"

„N-am părăsit-o. Ea m-a lăsat pentru altul. Nu pot spune că mi-am făcut cine știe ce sînge rău". Era pe punctul să adauge ceva, dar Helen îl întrerupse:

„Poate că celălalt îi vorbea cîteodată cînd era în pat".

Anthony roși. „Ce vrei să spui?".

„Sînt femei, oricît ar părea de ciudat, cărora le place să li se vorbească în așternut. Și cum tu nu vorbeai... Nu vorbești niciodată dealtfel." O dădu pe Gladys la o parte

și luă din teancul de fotografii pe cea care înfățișa femeia îmbrăcată după moda din 1900. „E mama ta?"

Anthony dădu din cap. „Și aici e mama ta", spuse arătîndu-i poza în care apărea Mary Amberley cu pălăria acoperită de pene funebre. Apoi adăugă pe un ton de dezgust : „Toată povara asta a experienței trecute pe care o tîrîm după noi ! Ar trebui să existe un mijloc prin care să putem scăpa de amintirile de prisos. Cît îl urăsc pe venerabilul Proust ! Într-adevăr îl urăsc !" Și cu o vervă îndrăcită începu să evoce imaginea acelui căutător astmatic al timpului pierdut, cu pielea grețos de albă și de fleșcăită, cu mamele aproape feminine, dar acoperite cu păr lung și negru, acel om ce sta de-a pururi pe vine în scăldătoarea călduțică a amintirilor regăsite. Clăbucii soioși rămași din nenumăratele băi făcute în trecut pluteau în jurul lui. Tot jegul acumulat în ani de zile, încrustat în pereții cadei, sau rămas în suspensie ca o mîzgă neagră, în apă. Invalidul palid și respingător îmbiba buretele în propria lui zoaie ca să și-l stoarcă apoi pe față ; lua apa scîrboasă în pumni, clătindu-și încîntat apoi cu ea gura, gargarisindu-se adulmecînd ciorba leșioasă, pătruns de pietate, asemenea unui hindus în Gange.

„Vorbești de el", spuse Helen, „ca despre un dușman personal".

Drept orice răspuns Anthony izbucni în rîs.

În tăcerea care urmă Helen ridică fotografia ștearsă a mamei ei și începu s-o examineze cu atenție, ca și cum ar fi fost o hieroglifă misterioasă care, corect descifrată, i-ar fi putut da un indiciu pentru dezlegarea unei enigme.

Anthony o privi cîteva clipe cu luare aminte ; apoi simțind nevoia să facă ceva, băgă mîna în teancul de fotografii și scoase pe cea în care apărea unchiul James în costum de tenis de pe la 1906. Murise de cancer, nenorocitul, dar împăcat ca un bun catolic. Lăsă fotografia și luă alta. În prim plan un grup de excursioniști într-un peisaj elvețian cu munți înnegurați ; tatăl său, mama sa vitregă și cele două surori după tată. „Grindewald, 1912", așa era notat pe dos cu scrisul îngrijit al domnului Beavis. Toți patru, observă, aveau cîte un alpenstock în mînă.

„Și mi-aș dori" spuse tare, punînd fotografia pe masă, „mi-aș dori ca zilele să-mi fie despărțite una de alta printr-o nefirească impietate." [1]

Helen ridică ochii de pe indescifrabila hieroglifă pe care o ținea în mînă. „Atunci de ce îți pierzi vremea uitîndu-te la fotografii îngălbenite ?"

„Făceam ordine în dulap, explică el. Așa au ieșit la iveală. Ca Tutankamon. Nu m-am putut împotrivi tentației de a le privi. De altfel e ziua mea", adăugă el.

„Ziua ta ?"

„Împlinesc patruzeci și doi de ani". Anthony dădu din cap. E prea deprimant ! Și cum toată lumea se complace într-un amurg din ce în ce mai întunecat... Puse mîna pe o serie de fotografii dar se răzgîndi. „Cadavrele au sosit la timp. Se vede bine mîna providenței sau, dacă vrei, brînciul dat de întîmplare."

„Ai iubit-o mult, nu-i așa ?", întrebă Helen după un minut de tăcere, arătîndu-i imaginea fantomatică a mamei ei.

Anthony dădu din cap în semn că da și pentru ca să schimbe vorba spuse : „Ea m-a civilizat. Eram pe jumătate sălbatec cînd a început să se ocupe de mine." Nu dorea să discute despre sentimentele lui pentru Mary Amberley, mai ales cu Helen (deși, fără îndoială, era vorba de un rezidu de primitivism). „Povara hărăzită femeii albe" [2] adăugă rîzînd. Apoi, luînd din nou în mînă poza excursioniștilor cu alpenstock-uri, spuse : „Iată unul din lucrurile de care m-a eliberat ; Elveția era plină de neguri. Nu pot să-i fiu îndeajuns de recunoscător".

„Păcat că nu s-a putut elibera pe ea însăși", spuse Helen după ce se uită la excursioniștii înarmați cu alpenstockuri.

„Fiindcă veni vorba, cum se mai simte ?"

[1] Parafrazarea unor versuri din poezia *The Rainbow* (Curcubeul) de W. Wordsworth (1770—1850) : *And could wish my days to be / Bound each to each by natural piety* (Mi-aș dori ca zilele să-mi fie legate una de alta prin firească pietate).

[2] Aluzie la unul din poemele lui R. Kipling (1865—1936), *White man's burden*, „povara" fiind „datoria" de a-i civiliza pe băștinașii din țările cucerite în vederea colonizării.

Helen ridică din umeri. „Era mai bine cînd a ieșit din elinică astă primăvară. Dar, bineînțeles, a început iar. Vechea poveste. Morfină ; și cînd nu se droghează, bea. Am văzut-o la Paris, unde m-am oprit puțin înainte de a veni aici. Înfiorător !“ Se cutremură.

Anthony își luă mîna de pe coapsa lui Helen, pe care o mîngîiase cu o afecțiune nuanțată de ironie, căci gestul i se păru dintr-o dată extrem de nelalocul lui.

„Nu știu ce e mai grav“, continuă Helen după o scurtă pauză. „Murdăria — nici nu-ți închipui halul în care am găsit-o — sau răutatea și grozăvnica minciună în care se complace“. Oftă adînc.

Cu un gest care nu mai avea nimic ironic Anthony îi luă mîna și i-o strînse. „Biata Helen !“

Helen rămase cîteva minute cu ochii în gol mută și nemișcată. Deodată, ca și cum s-ar fi deșteptat din somn, se scuturâ. Îi simți mîna, inertă pînă atunci, strîngîndu-se într-a lui ; cînd se întoarse spre el, chipul ei era din nou însuflețit de o voită și sfidătoare voioșie. „Dimpotrivă, aș zice : bietul Anthony“, spuse și vorbele fură însoțite de un ciudat hohot de rîs înăbușit ce izbucni pe neașteptate, parcă din fundul pieptului.

„Cine s-a găsit să vorbească de impostură !“

Anthony încercă să spună că întrucît o privea nu era vorba de așa ceva, cînd Helen își apăsă buzele pe ale lui, cu un fel de parapon.

Capitolul II

4 aprilie 1934. Din jurnalul lui A.B.

Cinci cuvinte rezumă orice biografie. *Video meliora proboque ; deteriora sequor.*[1] Ca toți ceilalți oameni știu ce ar trebui să fac, dar continui să fac ceea ce știu că n-ar trebui. Astăzi după-amiază, de pildă, m-am dus

[1] *Văd binele și-l aprob, dar fac răul*, cuvinte pe care poetul latin Ovidiu le pune în gura Medeei (Metamorfozele).

...l văd pe bietul Beppo, care se simte încă foarte prost după gripă. Știu că ar fi trebuit să stau cu el și să-l ascult lamentîndu-se cu privire la ingratitudinea și cruzimea tineretului, să-l las să-mi vorbească despre groaza lui de bătrînețe și de singurătate, de cumplita bănuială că lumea a început să spună că e cam pisălog și că nu mai este „à la page“ [1]. Familia Bolinski a dat o serată fără să-l invite, Hagworm nu-l mai poftise la un weekend din noiembrie... Știu că ar fi trebuit să-l ascult, arătîndu-i că-l înțeleg, să-i dau sfaturi, să-l rog să nu-și piardă cumpătul din pricina unor lucruri inevitabile sau a unor fleacuri. Desigur că n-ar fi ținut seama de sfaturile mele — așa se întîmplă întotdeauna ; totuși, cum nu se știe niciodată, e mai bine să încerci. În loc să procedez așa, mi-am liniștit conștiința cumpărîndu-i o livră din cei mai scumpi struguri, i-am îndrugat o minciună, ceva despre un comitet la care trebuia să mă duc imediat. De fapt, pur și simplu, nu mai eram în stare să-l aud iarăși pe bietul B. căinîndu-se și înduioșîndu-se de vitregia soartei. Am căutat să mă justific față de mine însumi nu numai prin faptul că dădusem atîția bani pe struguri, ci și prin considerații de ordin moral : la cincizeci de ani un om nu mai are dreptul să fie atît de neghiob încît să mai dea importanță unor aventuri amoroase, unor invitații la masă, sau relațiilor cu persoane pe care e șic să le frecventezi. Nu se cade ca omul să fie atît de dobitoc ; prin urmare (impecabilă logică), nu eram dator să fac ceea ce știam că trebuie să fac. Așa încît am plecat în grabă după ce am stat numai un sfert de oră, lăsîndu-l pe amărîtul ăla pradă singurătății și autocompătimirii care îi otrăvește zilele. Am să mă duc mîine la el și am să stau cel puțin două ore.

„Păcate omenești“ — mai putem utiliza oare expresia? Nu. Are prea multe sensuri și implicații nedorite — sîngele mielului, primejdia de a stîrni mînia lui Dumnezeu, flăcările iadului, obsesii sexuale, frica de a cădea în ispită, castitatea mai presus de caritate. (De observat că bietul Beppo, dacă îl cunoști mai bine și îl privești dinăuntru,

[1] În pas cu moda (fr.).

poate apărea ca un nou Comstock [1] sau sfîntul Pavel). Trebuie spus că „păcate omenești" e o expresie care a fost mereu asociată cu acea contemplare egoistă a eului care dăunează atît de mult cucernicei. A se vedea jurnalul lui Prince, acel evanghelist zelos care a fondat ulterior Lăcașul Iubirii [2], adevărul fiindu-i revelat, cum ar spune buchmaniții [3], căci dorința lui de copulație în comun, multă vreme înăbușită, a pătruns în cele din urmă în cel său conștient la porunca Duhului Sfînt (cu care a sfîrșit prin a se identifica) care i-a spus să împace trupul cu dumnezeirea. Și s-a apucat să asculte de poruncă — în public, după cît se pare ; și pe canapeaua din salon.

Nu, nu mai putem utiliza expresia și nici gîndi folosind termenii pe care îi implică. Dar asta nu înseamnă că tendința tenace de a se comporta cum nu trebuie a încetat să mai existe, sau că nu sîntem datori să o examinăm obiectiv și să vedem ce e de făcut. Mă gîndesc la cele spuse de bătrînul Miller, în timp ce mergeam călare să-l vedem pe unul din pacienții lui indieni, în munți: „În realitate și din fire orice om e o unitate ; dar tu ai transformat în mod artificial unitatea asta într-o trinitate. Un om inteligent și doi imbecili, iată ce ai făcut din tine. Un admirabil minuitor de idei, asociat cu un individ care, în ceea ce privește cunoașterea de sine și percepția, e un întîrziat mintal ; și perechea asta s-a asociat cu un trup nătîng care habar n-are de tot ceea ce face și simte, care nu se pricepe la nimic, care nu știe nici cum să se folosească de el însuși, nici de cele ce se află în preajma lui. Doi imbecili și un intelectual. Omul e însă o democrație, unde domnește majoritatea. Trebuie să iei măsuri cu privire la această majoritate". Acest jurnal înseamnă un prim pas. Cunoașterea de sine, o măsură preliminară, esențială, pentru a te putea schimba. Teorie pură și apoi punerea ei în practică. Indiferența — iată ce mă amenință. Nu pot să-mi bat capul cu oamenii.

[1] Președintele unui Comitet din New York care a militat pentru introducerea cenzurei în artă și literatură.

[2] Mișcare religioasă care a avut loc în Anglia pe la 1840.

[3] Adepți ai lui Frank Nathan Daniel (1878—1961) fondator al unei mișcări spiritualiste, cunoscute sub numele de Grupul Oxford.

Nu, mai bine zis, nu vreau, căci ocolesc cu grije orice ocazie de a mă lăsa sfîlit. Tratamentul presupune în mod necesar să ies în întîmpinarea tuturor prilejurilor de această natură, mai mult încă, să mă abat din drumul meu pentru a le crea.

Indiferența e o formă de trîndăvie căci poți să muncești zdravăn, așa cum am făcut întotdeauna, și totuși să te lăfăi în lene ; să fii harnic cînd e vorba de lucrul tău și scandalos de indolent față de tot ce se află în afara preocupărilor tale. Fiindcă munca, se înțelege, e amuzantă. Pe cînd celelalte lucruri — relații cu oamenii, în cazul meu — sînt dezagreabile și obositoare. Din ce în ce mai dezagreabile pe măsură ce obiceiul de a evita contactul cu ceilalți oameni se înrădăcinează pe zi ce trece. Indiferența e o formă de trîndăvie iar trîndăvia este la rîndul ei unul din simptomele lipsei de dragoste. Cînd e în joc ceva la care ții, nu ești leneș. Problema e cum să faci ca să iubești ? Încă o dată, cuvîntul e suspect — a devenit unsuros deoarece a fost mînuit de atîtea generații de Stiggins [1]. Ar trebui să existe un mod de a curăța și de a dezinfecta cuvintele. Iubire, puritate, bunătate, spiritualitate — un vraf de rufe murdare ce trebuiesc date la spălat. Ce e de făcut pentru... a simți nu „iubire" — de vreme ce iubirea e o batistă murdară — dar pentru a nutri, să zicem, un interes statornic și afectuos pentru oameni ? Cum să ne apropiem de ei pe plan antropologic, cum ar spune moș Miller ? Nu e ușor de răspuns.

5 aprilie

Am lucrat toată dimineața. Ar fi stupid să nu redactez materialul adunat ; într-o nouă formă, se înțelege. Concepția mea inițială era aceea de a compune o vastă frescă de tipul *Bouvard și Pécuchet* [2] bazată pe fapte istorice.

[1] E vorba de un pastor metodist ipocrit, personaj din Documentele postume ale clubului Pickwick de Charles Dikens.

[2] Titlul uneia din cele mai semnificative opere ale lui Gustave Flaubert.

Un tablou al superficialității, zugrăvit în aparență obiectiv și științific, dar alcătuit, acum îmi dau seama, anume pentru a-mi justifica în proprii mei ochi felul meu de viață. Dacă oamenii s-ar fi comportat întotdeauna fie ca niște imbecili, fie ca niște maimuțe, dacă nu s-ar fi putut comporta altfel, atunci aș fi fost îndreptățit să stau comod în fotoliul meu, ca la teatru, și să-i privesc prin binoclu. Dar dacă se putea face ceva și dacă, în consecință, comportamentul ar putea fi modificat, în cazul ăsta... Pînă atunci o descriere a comportamentului și o expunere a modalităților de modificare, pot avea o anumită valoare, dar nu o valoare atît de mare încît să justifice o abținere totală de la orice altă formă de activitate.

După-amiază am fost la Miller, unde am găsit un preot care ia creștinismul în serios și care a fundat o organizație de pacifiști. Un individ pe nume Purchas. Între două vîrste. Întrucîtva genul sportivo-jovial-creștin. Ne vine greu să credem că un om care se exprimă folosind clișee, poate fi totuși inteligent. Un tip bine. Mai mult chiar. Cu totul ieșit din comun.

Scopul ce trebuie urmărit este cel de a folosi și de a extinde organizația lui Purchas. Unitatea e un grup mic, în felul agapei primitive creștine sau al celulei comuniste. (De observat că toate mișcările izbutite au avut la bază grupuri de opt, ca la vîslași, sau de unsprezece, ca la fotbal.) Grupurile lui Purchas, înainte de a începe reuniunile participă la un ritual creștin. În mod empiric s-a descoperit că o atmosferă pioasă sporește eficacitatea, intensifică spiritul de cooperare și de sacrificiu. Dar pietatea în sensul creștin al cuvîntului se va dovedi inacceptabilă pe o scară largă. Miller crede posibilă o practică laică a meditației pe care ar dori-o însoțită, bineînțeles, de un antrenament destinat să te învețe cum să te slujești de propriul tău eu, mergînd pe linia trasată de F. M. Alexander, care precizează că trebuie început prin exercitarea unui control asupra corpului, pentru ca astfel (de oarece trupul și spiritul sînt una) să poți ajunge să practici controlul și asupra impulsurilor și asupra sentimentelor. E însă un lucru greu de realizat. Nu există profesorii necesari. *„Trebuie să ne mulțumim să facem*

ceea ce putem începând cu facultățile intelectuale. Trupul ne va juca, desigur, renghiuri. E slab și slăbiciunea se manifestă în mai multe feluri decît putem crede.

Am acceptat să contribui cu bani, să pregătesc niște materiale și să țin conferințe la întrunirile lor. Ultimul angajament e cel mai greu, întrucît am refuzat întotdeauna să vorbesc în public. După ce Purchas a plecat, l-am întrebat pe Miller dacă trebuie să iau lecții de dicțiune.

Răspuns : *Dacă iei lecții înainte de a te simți bine și coordonat din punct de vedere fizic, n-ai să faci decît să înveți alt mod de a te servi greșit de tine însuți. Însănătoșește-te, realizează coordonarea, servește-te cum trebuie de tine însuți ; vei putea atunci să vorbești în ce fel vei voi. Nu vor mai exista nici un fel de dificultăți de exprimare și nici trac.*

Miller mi-a dat apoi o lecție de folosire a eului. M-a învățat să mă așez pe scaun, să mă scol, să mă plec înainte și înapoi. M-a avertizat că s-ar putea ca acest exercițiu să mi se pară cam fără rost la început. Interesul și înțelegerea aveau să crească în funcție de rezultatele obținute. Voi afla, spunea, în cursul acestui antrenament o soluție la problema *video meliore proboque deteriora sequor* : o tehnică pentru a pune bune intenții în practică, pentru a fi sigur că înfăptuiesc ceea ce oricine știe că e dator să facă.

Am petrecut seara cu Beppo. După ce am ascultat tot pomelnicul lui de necazuri, i-am sugerat că poate nu există leacuri și numai tratamente preventive. Poți evita cauza. A reacționat înfuriindu-se îngrozitor. În cazul ăsta mai merită oare să trăiești ? Îl condamnam la sinucidere. I-am răspuns, dîndu-i să înțeleagă că viața merită să fie trăită și pentru altceva. A declarat că preferă să moară decît să renunțe la ceea ce reprezintă pentru el sensul vieții ; apoi s-a potolit și a declarat că ar dori din toată inima să poată renunța la felul lui de viață. Dar în ce scop ? Am sugerat pacifismul. Dar era pacifist, fusese întotdeauna pacifist. Da, știam ; dar un pacifist pasiv, negativ. Există și un pacifism activ, combativ. M-a ascultat și mi-a spus că va mai reflecta, că ar fi, poate, o soluție.

Capitolul III

30 august 1933

De pe acoperișul plat al casei privirile ți se îndreptau mai întîi spre albastrul golf mediteranean, unde pinii coborau pînă la mare. Mărginit de stînci albe ca niște oseminte golful era înconjurat de dealuri înalte, verzi la poale, unde era plantată vița de vie, cenușii pe coastele cu măslini și pătate pe culmi de verdele închis al pinilor, de roșul pămîntului gol, de albul vreunei stînci sau de rugina buruienilor pîrjolite. Prin valea dintre cele două coline aflate în vecinătatea casei, se zărea în depărtare, albăstrie dar strălucitoare, ca o bară de metal, coama lungă și dreaptă a muntelui Sainte-Baume. Grădina era împrejmuită de pini spre nord și sud așa încît numai privind spre răsărit puteai vedea viile și livezile de măslini, urcînd pe trepte de pămînt roșu pînă îl vîrful dealurilor. Copacii de pe culmi, profilați pe cer, păreau uneori întunecați și posomoriți ; alteori prindeau deodată viață fremătîndu-și frunzele argintii.

Pe acoperiș erau saltele de plajă. Erau întinși pe una din ele, numai cu capul în umbra îngustă făcută de parapetul dinspre sud. Era aproape de amiază. Razele soarelui cădeau vertical din cerul fără nici o umbră de nor. Briza mării înceta uneori pentru ca o clipă mai tîrziu să adie iarăși. Sorbind din arșița domolită din cînd în cînd de cîte o adiere, pielea părea să dobîndească o sporită sensibilitate ; ai fi zis o conștiință independentă, ca și cum s-ar fi adăpat dintr-o viață nouă izvorîtă din soare. Și viața aceea ciudată, violentă, învăpăiată în spațiul înconjurător părea să străpungă pielea, să se infiltreze în carne pentru a o metamorfoza, așa încît tot trupul să devină un obiect alcătuit dintr-o materie străină, de origină solară. Pînă și sufletul se topea, pierzîndu-și identitatea pentru a se preface în altceva, în ceva complet deosebit de tot ceea ce are atribute omenești.

Există atît de puține expresii, o atît de mare penurie în ceea ce privește mimica, în raport cu infinitatea de gînduri de sentimente și de senzații, o umilitoare sărăcie nu numai în ceea ce privește reflexele, ci și gesturile

anume menite să exprime ceva. Încă lucid, deși se simțea străin față de sine însuși, Antony examina simptomele vădite de cei întinși pe acest pat de moarte unde zăcea și el, atît ca asasin, cît și ca victimă. Fără încetare, Helen își întorcea capul pe pernă, la dreapta, la stînga, ca și cum ar fi căutat în zadar o alinare oricît de mică, un răgaz fie el numai de o clipă pentru a scăpa de cumplitul ei chin. Uneori făcînd gestul celui ce imploră deznădăjduit să nu fie silit să soarbă din paharul cu venin, își împreuna mîinile și le ducea la gură, mușcîndu-și degetele sau băgîndu-și pumnul în gura deschisă pentru a-și înăbuși hohotele de plîns. Chipul contorsionat devenise masca unei dureri de neîndurat. În clipa cînd se apleca asupra buzelor chinuite, Anthony își dădu deodată seama că fața de lîngă el era cea a uneia din femeile sfinte aflate la picioarele Crucii, zugrăvite de Van der Weyden [1].

Apoi într-o clipă totul se liniști. Victima nu-și mai răsucea capul pe pernă. Mîinile care ceruseră îndurare erau inerte. Expresia de durere dispăru, și pe chipul lui Helen se așternu o seninătate serafică, de pe alt tărîm. Gura deveni gravă ca gura unei sfinte. Ce viziune de cerească fericire se arătase acelor ochi acoperiți de pleoape?

Zăcură multă vreme năuciți de lumina aurie și de dorința, acum împlinită. Anthony începu să se miște, primul. Îmboldit de recunoștința și de tandrețea pe care o simțea trupul său toropit încă de voluptate, întinse mîna ca s-o mîngîie. Pielea lui Helen dogorea ca un fruct pîrguit de soare. Se propti într-un cot și deschise ochii.

„Semeni cu o femeie dintr-un tablou de Gauguin", spuse într-un tîrziu. Tot atît de neagră și, ciudat, cu trupul la fel de plat ca al lor remarcă pentru prima oară, căci bronzul ce acoperise trupul lui Helen șterse toate nuanțele sidefii, roșietice, albăstrii și verzui, care dau pielii nevăzute de soare un somptuos relief.

Vocea lui Anthony pătrunse brutal în transa de caldă și îmbătătoare destrămare în care se afla Helen. Tresări ca lovită. De ce nu-i dădea pace? Se simțise atît de fe-

[1] Pictor flamand din sec. al XV-lea.

ricită în lumea în care trăise numai trupul ei transfigurat. Și iată că o chema înapoi — înapoi în lumea asta, înapoi în iadul în care trăia de obicei, iadul alcătuit din vid, uscăciune și nemulțumire. Nu-i răspunse. Închise și mai tare ochii, apărîndu-se de realitatea amenințătoare și încercînd să-și croiască un drum pentru a pătrunde din nou în paradisul din care fusese smulsă.

Neagră ca o femeie pictată de Gauguin și cu trupul plat... Văzuse primul tablou pictat de Gauguin la Paris (își amintea perfect că se străduise să arate că îi plăcea mai mult decît îi plăcuse efectiv) împreună cu Mary Amberlay. Perioada aceia însemnase pentru băiețandrul de douăzeci de ani, care fusese el pe atunci, ceva cu totul extraordinar, o epocă apocaliptică.

Se încruntă. Trecutul începea să-l stingherească. În clipa cînd, doritor să scape din chinga anilor scurși, se aplecă să sărute umărul lui Helen, simți că din pielea ei dogorîtă de soare emană un miros ușor dar pătrunzător, un miros de fum și sare. Se trezi pe dată transportat într-o carieră de calcar la poalele unor dealuri din Chilterns, unde împreună cu Brian Foxe petrecuse un ceas nemaipomenit de plăcut — fără să poată spune de ce — ciocnind două bucăți de cremene și adulmecînd cu nesaț locul unde scînteia țîșnită lăsase un iz de algă arsă.

„C-ca fumul sub mare", spusese Brian, bîlbîindu-se cînd îi dăduse să miroase bucata de cremene.

Chiar și în fragmentele aparent cele mai solide ale realității imediate, există capcane. Ce poate fi mai indubitabil *prezent* decît trupul unei femei ce stă întinsă la soare? Pînă și el era înșelător. Terenul solid creat de autenticitatea senzualității și a dragostei fizice i se surpase sub picioare proiectîndu-l într-o altă epocă și în alt loc. Nu te puteai bizui pe nimic. Pînă și pielea lui Helen mirosea ca fumul sub mare. Pielea asta vie, pielea asta atît de prezentă... Trecuseră totuși aproape douăzeci de ani de cînd murise Brian.

O carieră de calcar, o galerie de artă, un trup negru întins la soare, aici, aproape, trup îmbibat de un miros de sare și fum, răspîndind în același timp (ca și trupul lui Mary, își amintea bine) un parfum răscolitor și iute. Undeva, în cine știe ce ungher al minții lui, un nebun

amestecă niște fotografii și le împărțea ca pe niște cărți de joc, la întîmplare. Apoi le așeza iar făcîndu-le teanc, le amesteca și le împărțea din nou, într-alt fel, iarăși și iarăși, la nesfîrșit. Nu exista cronologie. Idiotul nu deosebea trecutul de viitor. Cariera de cretă, era tot atît de reală și de prezentă ca și galeria de artă. Răstimpul de zece ani dintre episodul cu bucățile de cremene și cel cu tablourile lui Gauguin, era un fapt, dar acest fapt nu se impunea de la sine, putea fi descoperit numai retrospectiv de o minte capabilă să socotească. Cei treizeci și cinci de ani de viață conștientă pe care îi trăise îi percepea acum numai ca pe ceva haotic, un vrăf de fotografii mînuite de un nebun. Și cine era cel care hotăra care anume instantanee meritau să fie păstrate, și care zvîrlite la coș? Un animal, ce acționează din teamă sau determinat de libido, după Freud și adepții lui. Freudienii s-au lăsat înșelați totuși de patetica iluzie că există motivări pentru orice acțiune și, incorijibili logicieni, au pornit mereu în căutarea unor cauze determinante și a unor motivări inteligibile. Frica și plăcerea sînt motivele cele mai ușor de înțeles. De aceea... Dar psihologia nu este cu nimic mai îndreptățită decît oricare altă știință, să fie antropomorfică sau exclusiv zoomorfică. În afară de rațiune și biologie omul se mai compune și dintr-o serie de particule ce ascultă de legile hazardului. Unele lucruri se imprimă în memorie fiindcă se dovedesc a fi utile sau fiindcă stîrnesc interesul unor facultăți intelectuale de ordin superior; altele sînt însă selecționate de animalul ce predomină (sau voit uitate) pentru conținutul lor emoțional. Dar cum rămîne cu nenumăratele lucruri de care ne amintim, lucruri fără nici un conținut specific emoțional, lucruri lipsite de orice utilitate, de frumusețe și de semnificație? Memoria în asemenea cazuri pare să se datoreze numai întîmplării. În momentul cînd s-a produs evenimentul înregistrat de memorie s-a întîmplat ca anumite particule să se găsească într-o poziție favorabilă. Tac! și evenimentul a fost prins, înregistrat pe o placă de unde nu se mai șterge niciodată. Fără nici un fel de *motiv*. În afară de cazul, își zise — și ideea ce-i trecu prin minte îl tulbură — în afară, desigur, de cazul cînd motivul nu trebuie căutat înainte de producerea evenimen-

tului, ci după ce el s-a produs, în ceea ce atunci constituia viitorul. Nu cumva galeria de tablouri fusese înregistrată și pusă la păstrare în beciul minții lui într-un anume scop, numai pentru a fi adusă la suprafață în zona conștiinței tocmai acum ? Tocmai în ziua cînd împlinea patruzeci și doi de ani și se simțea la adăpost, cînd avea patruzeci și doi de ani, vîrsta la care un om s-a adunat, nemaiputîndu-se schimba vreodată? Și dacă amintirea se ivise pentru ce, împreună cu ea, să iasă din uitare și acei ani tulburi ai adolescenței precum și femeia care fusese nu numai prima lui iubită ci și prima lui călăuză în viață, acea ființă care cu greu mai putea fi deosebită azi de o jivină ce putrezea de vie, singură în vizuina ei puturoasă ? Și dacă absurdul joc copilăresc cu bucățile de cremene își avea și el un rost, un rost profund, anume acela de a se ivi din ungherele memoriei pe acest acoperiș încins de soare, acum cînd buzele lui atingeau trupul fierbinte al lui Helen ? Acum ca să fie silit în timp ce se afla în cursul acestui act de detașată și irresponsabilă senzualitate, să se gîndească la Brian și la lucrurile pentru care trăise Brian, precum și la cele pentru care murise. Murise. O altă imagine i-l înfățișa prăvălit la picioarele unei stînci asemenea celei lîngă care se jucaseră pe cînd erau copii, în cariera de calcar. Da, chiar sinuciderea lui Brian, își dădea acum seama îngrozit, chiar bietul trup stîrcit între stînci, era în mod misterios prezent în trupul dogorît întins alături de el.

Una, două, trei, patru — numărînd fiecare mișcare, începu s-o mîngîie. Gestul era magic și avea să-l ducă, dacă îl repeta suficient de des, undeva dincolo de trecut și de viitor, dincolo de bine și de rău, în prezentul discret care își ajunge sie-însuși, prezentul atomizat. Particule de gîndire, de dorințe și de simțire se mișcau la întîmplare, venind accidental în contact și despărțindu-se tot accidental. Un cazino, un balamuc și o grădină zoologică dar și o bibliotecă, într-un ungher, unde se află un ins care gîndește. Un ins lăsat în mare măsură la bunul plac al crupierilor, al idioților și al animalelor ; cineva care nu se lasă însă abătut din drum, și merge dîrz înainte. Într-un an sau doi *Elementele de Sociologie* vor fi ter-

minate. În ciuda tuturor piedicilor, da, în pofida tuturor, gîndi Anthony îmbătat de o sfidătoare mîndrie și continuă să numere : treizeci și doi, treizeci și trei, treizeci și patru, treizeci și cinci...

Capitolul IV

6 noiembrie 1902

O pereche de coarne cu un smoc de păr portocaliu la mijloc ; un bot roz aplecat întrebător deasupra unei minuscule cești pusă pe o farfurioară ; niște ochi care exprimau o mirare mai mult decît omenească. „Boul" se declara cu litere de o șchioapă. „BOU ÎN CEAȘCA" (imaginea și textul erau menite să constituie un motiv pentru a cumpăra esența de supă — și erau într-adevăr un motiv).

BOU IN CEAȘCA. În vara și toamna din acel an cuvintele și imaginile grotești se iviseră în împrejurimile Londrei ca o eczemă. O eczemă rebelă din cele multe produse de unele boli rușinoase. Trecînd prin Surrey, trenul în care se afla Anthony Beavis traversa kilometri întregi de eczeme. Eczeme de vulgaritate. Pilule, săpun, picături pentru tuse și — mai bătătoare la ochi decît celelalte, o bubă roșie și inflamată — esența de bou, boul în ceașcă.

„Treizeci și unu... Treizeci și doi", își spuse băiatul regretînd că nu începuse să numere din momentul în care pornise trenul. Între Waterloo și Clapham trebuie să fi existat sute de boi în ceașcă. Milioane.

În fața lui Anthony într-un colț al compartimentului rezemat de spetează canapelei se afla tatăl lui. Cu mîna stîngă își acoperise ochii. Mișca ușor din buzele pe jumătate acoperite de mustața castanie.

„Așteaptă-mă acolo", spunea John Beavis celei care se ivea în fața ochilor săi închiși, cînd ca o femeie vie, cînd

ca lucrul acela rece și țeapăn, veșnic prezent în amintirile sale recente.

Așteaptă-mă acolo ; și-n cale
neîntîrziat, îți voi ieși-n acea adîncă vale. [1]

Nu există imortalitate, bineînțeles. După Darwin, după surorile Fox[2] și după chirurgul Beavis [3] (propriul tău tată), cum s-ar mai putea concepe oare așa ceva ? Dincolo de acel hău nu mai era nimic. Și totuși, totuși, așteaptă-mă acolo, așteaptă-mă, așteaptă-mă !

„Treizeci și trei".

Anthony își întoarse capul, nemaivoind să privească pajiștile care goneau, și se pomeni față în față cu o mînă pusă pe ochi și cu niște buze care mormăiau în șoaptă. Faptul că îi trecuse prin minte să numere boii i se păru ceva rușinos, o trădare. Unchiul său James, în celălalt capăt al canapelei, citea *Times*. Fața i se contorsiona de cîteva ori pe minut din cauza unui tic nervos. Ar fi putut să aibă măcar bunul simț să nu citească *acum* — acum, cînd se îndreptau spre... Anthony refuză să formuleze cuvintele ; cuvintele ar fi putut să limpezească lucrurile și nu voia să înțeleagă prea bine. Faptul de a citi ziarul poate fi rușinos ; dar celălalt lucru era îngrozitor, prea îngrozitor ca să te poți gîndi la el, și în același timp atît de îngrozitor încît nu puteai să nu te gîndești la el.

Anthony se uită din nou pe fereastră, cu ochii împăienjeniți de lacrimi. Cîmpiile străluceau, îmbrăcate în verdele și aurul aburit al unei toamne tîrzii. Și deodată roțile trenului începură să îngîne deslușit : „A dece-dat — dece-dat—a-dece-dat ... urlau" „dece-dat-dece-dat..." Pe veci. Lacrimile i se prelinseră pe obraji, lacrimi calde la început și apoi reci ca gheața. Își scoase batista și le șterse, tamponîndu-și ochii încețoșați. Strălucind în lumina soarelui, lumea apărea ca un imens giuvaer ciudat de com-

[1] Parafrazarea unor versuri de Henry King (1592—1669).

[2] Surorile Fox (Margaret, Katherine), fondatoarele unui cerc de practici spiritiste în America, la sfîrșitul secolului trecut.

[3] Referire autobiografică. Bunicul autorului, Thomas Huxley, (1825—1895), celebru biolog (discipol al lui Darwin), care a demonstrat raporturile om-maimuță.

plecat. Frunzișul ulmilor se prefăcuse în aur vestel. Înălțîndu-se deasupra cîmpiilor, copaci uriași și nemișcați în lumina de cleștar a dimineții păreau să mediteze și să-și aducă aminte. Acum, cînd se aflau în pragul morții priveau parcă înapoi și într-un ultim extaz își retrăiau trecutul, lungul lor marș triumfal din primăvară și vară, în această ultimă clipă de strălucire.

„DECE-DAT, A DECE-DAT" urlau frenetic roțile, în timp ce trenul trecea peste un pod. „A DECE-DAT", A DECE-DAT".

Anthony încercă să nu le asculte — zadarnic însă. Se străduí să silească roțile să spună altceva. De ce n-ar zice oare: *nu trageți de mîner decît în caz de pericol?* Așa grăiau de obicei. Făcînd un mare efort se concentră pentru a le sili să-și schimbe refrenul.

„Nu trageți de mîner decît în caz de pericol, nu trageți de mîner, decît dece-dat, a dece-dat"... Era inutil.

Domnul Beavis își luă o clipă mîna de pe ochi și privi pe fereastră. Cît de frumoși erau copacii toamna! Neîndurător de frumoși; insultători chiar, de n-ar fi fost ceva desnădăjduit în încreminirea lor, ceva fragil ca sticla, arătînd că dezastrul avea să vină curînd. Neclintirea lor prevestea bezna ce nu avea să întîrzie, clipa cînd crengile negre se vor zbate pe cerul înstelat, sub săgețile de gheață abătute asupra lor în vaietele vîntului.

Unchiul James întoarse paginile ziarului *Times*. Ritualiștii [1] și adversarii lor se luaseră iar la harță, după cît se părea; cu atît mai bine. Să se sfîșie între ei ca lupii. „DOMNUL CHAMBERLAIN LA COLEGIUL UNIVERSITĂȚII". Ce dracu o mai fi pus la cale, cotoșmanul?

Aha! Inaugura un monument comemorativ ridicat în cinstea foștilor studenți ai Universității căzuți în război. „Mai mult de o sută de tineri au plecat pe front și doisprezece din ei și-au dat viața pentru patrie în Africa de Sud (ovații)". Niște dobitoci induși în eroare, gîndi unchiul James, care fusese întotdeauna un partizan înflăcărat al burilor.

[1] Partizanii lui E. Bouverie (1809—1883) fondator al unei mișcări care tindea să introducă ritualul catolic în biserica anglicană.

Printre vacile ce păşteau cu adevărat pe pajişti se iviră iar coarnele enorme, smocul triunghiular de păr arămiu, nările ce păreau că pun o întrebare şi ceaşca de ceai. Anthony închise ochii ca să nu mai vadă reclama.

Nu, nu vreau..., n-am să... îşi spuse cu aceeaşi dîrză hotărîre cu care se luptase împotriva roţilor de tren. Refuza să ia cunoştinţă de grozăvia aceea; refuza să ia cunoştiinţă de existenţa boului. Dar ce sens avea să refuze? Roţile continuau să zbiere. Şi cum se putea oare nesocoti faptul că boul pe lîngă care trecea era al treizeci şi patrulea bou pe dreapta de la gara Clapham? Un număr rămîne un număr, chiar dacă te afli în drum spre... Dar faptul de a număra era ruşinos, tot atît de ruşinos ca şi cel de a citi ziarul cum făcea unchiul James. A număra înseamnă să eviţi să priveşti lucrurile în faţă, a număra însemna să trădezi. Şi cu toate astea, celălalt lucru la care ar fi trebuit să se gîndească, era într-adevăr prea îngrozitor. Într-un anumit sens prea *împotriva firii*.

„Oricare ar fi fost sau oricare ar fi părerea noastră despre motivele, necesitatea şi dreptatea cauzei noastre în războiul care, din fericire, s-a terminat acum, cred că trebuie să resimţim cu toţii o profundă satisfacţie la gîndul că în clipa cînd patria şi-a chemat copiii sub drapel, bărbaţii din ţara noastră s-au ridicat toţi ca unul"... Cu faţa crispată de exasperare unchiul James puse pe banchetă jurnalul şi se uită la ceas.

„Avem două minute şi treizeci de secunde întîrziere" spuse mînios.

Dacă am avea o întîrziere de o sută de ani, gîndi fratele său. Sau dacă am fi cu zece ani mai înainte — nu, doisprezece, treisprezece. În primul an de căsătorie...

James Beavis se uită pe fereastră. „Şi mai avem cel puţin o milă pînă la Lollingdon", adăugă.

Ca spre un abces, spre o măsea dureroasă, degetele lui se îndreptară din nou spre buzunarul vestei în care îşi ţinea ceasul. Dorea să se uite la ceas, pentru a afla cît e ceasul. Ceasul care trecea, imperios, categoric, ceasul care îşi spunea că a sosit ceasul să te uiţi la ceas ca să afli cît e ceasul...

Roţile grăiau din ce în ce mai încet, şi vorbele lor nu se mai auziră desluşit. Frînele scrîşniră.

„Lollingdon, Lollingdon" strigă controlorul.

Unchiul James se și dăduse jos. „Repede" strigă pășind cu picioarele lui lungi pe lîngă trenul ce nu se oprise încă. Mîna căută din nou acea rană mistică care-l măcina într-una, ideea că timpul trece. „Repede".

Un val de ură se stîrni în sufletul fratelui său. De ce o fi vrînd să ne grăbim? Ca și cum am risca să pierdem ceva agreabil, o plăcere care nu știi cît o să dureze.

Anthony se dădu jos din tren după tatăl său. Merseră spre ieșire, trecînd pe lîngă un perete plin de cuvinte și imagini. O LIRĂ CUTIA O BINEFACERE PENTRU OAMENI PENIȚE PICWICK, PENIȚE BUFNIȚA. OMOARĂ MOLII MUȘTE GINDACI FAPTU-I FAPT CAFEA BRANSON BOUL ÎN. Și deodată în fața lui se iviră coarnele, ochii expresivi, ceașca; cea de a treizeci și cincea ceașcă. Nu, nu vreau, n-am să... dar oricum era cea de a treizeci și cincea, pe dreapta, de la gara Clapham.

Birja mirosea a paie și a iuft. A paie și a iuft, ca în 1888 parcă? Da, da, 1888; atunci merseseră la serata dată de Crăciun de familia Champernowne. Toți trei — el, Maisie și mama ei. Era ger. Pe picioare așternuseră o blană de oaie. Și, ca din întîmplare (căci nu îndrăznise să-și arate intenție) îi atinsese mîna cu dosul palmei; îi atinsese mîna ca din întîmplare și tot ca din întîmplare o lăsase lîngă a ei. Maică-sa vorbea de dificultatea de a găsi servitori; cînd îi găseai, ba nu se pricepeau la nimic, ba erau leneși. Maisie nu-și trăsese mîna! Însemna oare că nu-i luase gestul în nume de rău? Prinse curaj: degetele i se strînseră în jurul a lor ei. Servitorii nu mai știau ce înseamnă să te porți respectuos, continua maică-sa să turuie, erau... Simți că i se răspunde de vreme ce mîna ei se lipi mai tare de a lui și ridicîndu-și ochii ghici în întuneric zîmbetul fetei.

„Vorbesc serios" spunea maică-sa. „Nu știu unde o să ajungem." În chip de comentariu mut, fata surîdea malițios și șiragul dinților albi străluciră în noapte. Ușoara strîngere de mînă deveni delicios de conspirativă, de secretă și de ilicită.

Încet, mergînd la pas, bătrînul cal îi ducea pe drumeaguri, în miezul toamnei, giuvaer de aur și cleștar. Se opriră, chiar în inima toamnei. În bătaia soarelui, turnul

bisericii părea de chihlimbar. Orologiul, observă cu ciudă James Beavis, era în urmă. Trecură pe sub poarta cimitirului. Cele patru persoane învesmîntate în negru care mergeau înaintea lor pe alee erau îngrozitor de urite. Două femei foarte înalte (lui Anthony toate femeile i se păreau niște namile) răsăriră printre lespezile de piatră ca niște conuri de postav, negre ca cerneala. Alături de ele se aflau doi uriași și mai înalți cu joben pe cap. „Soții Champernowne" spuse James Beavis; și silabele numelui izbiră ca un pumnal, ca un nou pumnal în cel mai adînc și mai sensibil punct al ființei fratelui său. „Soții Champernowne și — stai puțin — cum se numește oare tînărul cu care s-a măritat fata lor? Anstey? Annerley?" Se întoarse spre John cu o privire întrebătoare; dar John privea fix, drept înaintea lui și nu-i răspunse.

„Amersham? Atherton?" James Beavis se încruntă iritat. Meticulos din fire, dădea o enormă importanță numelor, datelor și cifrelor; se mîndrea cu faptul că era în stare să și le amintească exact. Un lapsus îl scotea din sărite. „Atherton? Anderson?" Îl înfuria și mai tare faptul că tînărul era atît de frumos și avea o atitudine atît de elegantă cu totul diferită de ținuta stupidă, țeapănă, militărească a socrului său, generalul. Se purta cu o dezinvoltură admirabilă... „N-am să știu cum să mă adresez" își spuse; și obrazul drept începu să-i tremure ca și cum o ființă vie ar fi fost prinsă și băgată sub piele și s-ar fi zbătut din răsputeri să evadeze.

Mergeau înainte spre biserică. Anthony avu senzația că își înghițise inima, că o înghițise dintr-o dată pe toată, fără să o mestece. Îi era greață, ca și cum s-ar fi așteptat să fie bătut. Uriașii negrii se opriră și făcură cîțiva pași înapoi, venind în întîmpinarea lor. Saluturi, strîngeri de mînă.

„Uite-l și pe micuțul Anthony! Dragul de el!" spuse Lady Champernowne cînd îi veni și lui rîndul. Cu un gest impulsiv se aplecă și-l sărută. Era grasă. Buzele ei îi lăsară pe obraji o urmă umedă și scîrboasă. Anthony o detestă.

„Poate ar trebui să-l sărut și eu", gîndi Mary Amberley, văzînd cum proceda maică-sa. Lumea se așteaptă să faci o sumedenie de lucruri ciudate, după ce te măriți. Acum

care luni cînd se numea încă Mary Champernowne și de abia ieșise de pe băncile școlii, nimănui nu i-ar fi trecut prin cap că ar putea face așa ceva. Dar acum... Mai știi? După o îndelungată chibzuință se hotărî totuși să nu-l sărute; ar fi fost prea ridicol. Îi strînse mîna fără să-i spună vreun cuvînt, zîmbindu-i din lumea ei îndepărtată și feriță, din lumea ei de tainică fericire. Era însărcinată în a cincea lună și trăise ultimele două, trei săptămîni într-un fel de extaz, într-o binecuvîntată stare de aromeală, negrăit de dulce. Fusese fericită într-o lume devenită frumoasă, somptuoasă și binevoitoare, o lume de nerecunoscut. Cimpiile pe care le privise dimineața, în timp ce mergeau în landoul care o legăna ușor, îi păruseră un colț de rai, iar petecul de verdeață, mărginit de pomii aurii și de clopotniță, părea pragul paradisului. Adevărat că sărmana doamnă Beavis murise. Atît de drăgălașe și încă atît de tînără. Ce trist! Dar tristețea nu putea nicicum știrbi tainica ei fericire, era ceva ce se afla în afara ei ca și cum ar fi fost vorba de tristețea simțită de un locuitor de pe altă planetă.

Anthony privi o clipă chipul surîzător și luminos aflat sub pălăria cu văluri negre, care emana atîta fericire și pace lăuntrică, apoi copleșit de timiditate, își lăsă ochii în jos.

Între timp, fascinat parcă, Roger Amberlay se uita la socrul lui, întrebîndu-se cum putea cineva realiza performanța de a-și trăi atît de impecabil rolul; cum putea cineva reuși să fie un general adevărat și să arate în același timp, exact ca un general de operetă. Chiar și la o înmormîntare, chiar și cînd își alegea cuvintele ca să le spună pe cele mai potrivite soțului crunt lovit, nu se abătea cu o iotă de la rol. Sub mustața subțire și neagră buzele începură să tremure, încercînd să se împotrivească tentației de a zîmbi.

Pare zdrobit, gîndea generalul în timp ce vorbea cu John Beavis. Îi părea rău de bietul om, deși nici acum nu-l găsea simpatic. Fără doar și poate, Beavis era un pisălog pedant și plin de ifose. Foarte inteligent și în același timp un dobitoc. Mai avea și defectul, poate cel mai grav dintre toate, că nu se simțea bine în tovărășia bărbaților. Întotdeauna trăise printre fuste. Fustele mai-

că-și, fustele mătușilor, fustele nevestelor. Cîțiva ani în armată i-ar fi prins foarte bine. Dar fără doar și poate, omul părea zdrobit. Maisie fusese o făptură delicioasă. Fără doar și poate prea drăguță pentru el.

După ce stătură cîtva timp în loc, se îndreptară cu toții spre biserică. Anthony se afla în mijlocul lor, un pitic printre uriași. Negrul hainelor îl înconjura, întunecînd cerul, înecînd clopotnița de chihlimbar și copacii. Mergea ca și cînd s-ar fi aflat în fundul unui puț mișcător ale cărui ghizduri negre fosneau în jurul lui. Începu să plîngă.

Nu dorise să afle, făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să nu știe, decît superficial, așa cum știi de pildă că treizeci și cinci vine după treizeci și patru. Dar în puțul acela negru era închisă toată groaza de moarte. Nu exista nici o scăpare. Izbucni în hohote de plîns pe care nu era în stare să le înăbușe.

Mary Amberley, pierdută în negrăit de dulcea contemplare a frunzelor aurii ce se proiectau pe cerul de un albastru palid, își plecă ochii spre omulețul care plîngea pe altă planetă și apoi întoarse capul.

Biet copil ! își spuse John Beavis, și apoi supralicitînd, adăugă : biet copil rămas fără mamă. Rostise ultimele cuvinte în mod deliberat, și se bucură (căci dorea să sufere) văzînd că îi venise atît de greu să le spună. Se uită la fiul său, și-i contemplă fața răvășită de durere, buzele cărnoase și gingașe în prada unui chin cumplit. Deasupra obrajilor contorsionați și brăzdați de lacrimi, fruntea mare a copilului se înălța intactă, netedă și pură. Simți că inima i se frînge sub năvala unei noi dureri.

„Puiul meu !“ spuse cu voce tare, gîndindu-se în timp ce vorbea, că durerea avea să-i apropie negreșit. Era atît de greu să știi cum să te porți cu un copil — atît de greu să fii natural, să stabilești contactul. Fără îndoială, fără îndoială că doliul și amintirile comune... Strînse puternic mîna copilului în mîna lui.

Se aflau la ușa bisericii. Puțul se dezagregă.

Parcă am fi în Tibet, gîndi unchiul James, în timp ce-și scotea pălăria. De ce nu ne-am scoate și ghetele ?

În interiorul bisericii domnea un întuneric din alte vremi, cu iz de seculară cucernicie țărănească. Anthony

mhală de două ori aerul stătut și dulceag și simți cum i se întoarce stomacul. De cîte ori se speriase sau îl durase ceva, avusese impresia că-și înghite inima și acum mirosul ăsta, mirosul ăsta scîrbos care însemna că locul era plin de microbi. *Colcăie de microbi.* Îi auzi vocea, vocea ei care se schimba cînd vorbea de microbi, alterîndu-și timbrul ca și cînd nu ar fi vorbit ea ci altcineva. De obicei, cînd nu era mînioasă, vorbea molcom și puțin tărăgănat, nu numai cînd era obosită ci și atunci cînd era veselă. Microbii aveau darul să-i transforme pe dată glasul într-un chițcăit feroce și în același timp îngrozit. *Să nu cumva să uiți să scuipi dacă undeva miroase urît,* așa îi spusese. *S-ar putea să existe microbi de febră tifoidă în aer.* Începu să saliveze amintindu-și vorbele ei. Dar cum ar fi putut oare scuipa în biserică? Nu era nimic altceva de făcut decît să-și înghită saliva. Tremura tot în timp ce înghițea și de frică și de scîrbă. Și dacă i-ar veni să verse aici în locul ăsta puturos? Înspăimîntat la gîndul că așa ceva s-ar putea întîmpla, se simți și mai rău. Cum trebuie să te porți în timpul unei slujbe? Nu fusese niciodată la o înmormîntare.

James Beavis se uită la ceas. În trei minute avea să înceapă bilciul. De ce oare John nu insistase îndeajuns să se oficieze funeraliile fără pompă? Nu din cauza lui Maisie, desigur, căci biata de ea nu dăduse niciodată vreun semn că ar pune preț pe astfel de lucruri. O gîscă, asta fusese, dar cel puțin nu fusese bisericoasă. Prostia ei era de natură pur laică, identificîndu-se în fapt cu frivolitatea specific feminină. Prostia de a citi romane stînd lungită pe sofa, alternînd cu prostia de a merge la ceaiuri, la picnicuri și la serate. De neînchipuit cum John reușise să suporte astfel de tîmpenii, ba chiar să se complacă în asemenea atmosferă. Să vii acasă și să găsești o sumedenie de femei cotcodăcind în jurul mesei de ceai. James Beavis se încruntă furios și disprețuitor. Ura femeile — îi era silă de ele, de trupurile lor acoperite de protuberanțe moi la pipăit. Oribil. Fără a mai pune la socoteală că n-aveau minte nici cît un pui de găină. Dar, mă rog, biata Maisie nu făcuse totuși niciodată parte din tagma bigotelor. Rudele ei da, căci în familia ei erau mulți preoți și multe coane preoteste. John nu voise să-i supere. Slă-

biciune de caracter. Trebuie să fii dîrz atunci cînd sînt principii în joc.

Orga începu să cînte. Un șir de oameni îmbrăcați în alb intrară pe ușa bisericii. Ultimii purtau pe brațe ceea ce părea a fi un mare maldăr de flori. Corul intonă imnuri. „Și iată că Isus Christos a înviat din morți" începu prin a spune preotul cu o voce ciudată și continuă să vorbească despre Dumnezeu și moarte, despre fiarele din Efes și despre trupul omenesc, care nu e decît țărînă. Cuvintele treceau însă pe la urechile lui Anthony, care nu se putea gîndi la nimic altceva decît la microbii prezenți, desigur, deși florile miroseau atît de tare încît nu-i mai simțeai, și la șuvoiul de salivă din gură pe care trebuia să-l înghită în pofida fricii de a se îmbolnăvi de gripă sau de tifoidă, în pofida greții pe care o simțea. Cît avea să mai dureze oare slujba ?

Behăie ca o capră, își spuse James Beavis ascultînd pe cel din amvon. Îl privi din nou pe tînărul ginere al generalului Champernowne. Anderton, Abdy... ? Ce profil frumos ! De o frumusețe clasică !

Fratele lui stătea cu fruntea plecată, acoperindu-și ochii cu mîna ; se gîndea la cenușa din sicriul acoperit de flori — la cenușa ce fusese trupul ei.

Ceremonia se termină. Slavă Domnului, își zise Anthony, și scuipă pe furiș în batistă, împăturind-o apoi cu grijă, ca să bage microbii în buzunar. Slavă Domnului. Nu vărsase. Merse în urma tatălui său și, ajuns în pragul bisericii, respiră cu nesaț aerul curat al după-amiezii tîrzii de toamnă. Era încă soare. Privi împrejur și apoi își ridică ochii spre cerul alburiu. Din turnul bisericii niște stăncuțe începură deodată să cîrîie și cîrîitul lor semăna cu zgomotul făcut de o piatră asvîrlită pieziș pe un lac înghețat, care, în cădere, izbește de nenumărate ori gheața. Un țăcănit ca de pahare care se ciocnesc.

„Anthony, nu e voie să arunci pietricele pe ghiață", îi strigase maică-sa. „Se prind în ghiață și patinatorii..."

Își aducea aminte cum se rotise venind brusc spre el, alunecînd pe un singur picior, ca un pescăruș — gîndise ; era îmbrăcată toată în alb și frumoasă. Și acum... Ochii i se umplură din nou de lacrimi. Doamne, dar de ce stăruise atît de mult să-l învețe să patineze ?

Nu vreau, spusese, și cînd îl întrebase de ce, nu fusese în stare să-i explice. Îi era teamă să nu fie luat în rîs de ceilalți, de asta nu voia. Nu-i plăcea să se prostească așa cum făceau alții. Dar cum ar fi putut să-i mărturisească temerile lui? Pînă la urmă izbucnise în lacrimi, acolo pe ghiață, de față cu toată lumea. Îngrozitor. Mai că o urîse în dimineața aceea. Și acum zăcea moartă, iar acolo sus, în turnul bisericii, stăncuțele aruncau pietricele pe ghiața iernii trecute.

Se aflau acum la marginea mormîntului. Domnul Beavis strînse din nou mîna fiului său. Încerca să atenueze efectul pe care aveau să-l producă asupra copilului aceste ultime momente, cele mai cumplite.

„Fii tare", îi șopti. Sfatul era destinat atît lui însuși, cît și băiețelului.

Aplecîndu-se, Anthony privi în groapă. Părea extraordinar de adîncă. Se înfioră și închise ochii; dintr-odată o simți din nou aproape, coborînd din zbor spre el; albă ca un pescăruș... Apăru iarăși, tot albă, în rochia de seară de atlas lucios ca atunci cînd venea să-i spună noapte bună, înainte de a pleca la un dineu. Se apleca deasupra patului lui, revărsînd asupra lui parfumul și prospețimea răcoroasă a brațelor ei goale. „Ești ca un motănaș" îi spunea cînd își freca obrajii de umerii ei. „Acum, acum o să începi să torci".

Trebuie să recunosc, gîndi unchiul James cu satisfacție, în ce privește incinerarea a stat ferm pe poziție. Creștinii au pierdut partida. Reînvierea trupurilor? Auzi dumneata! În era noastră, în anul 1902!

Cînd îi va suna ceasul, aici va fi mormîntul lui, gîndi John Beavis, chiar în acest mormînt. Cenușa lui lîngă cenușa ei.

Preotul începu din nou să vorbească cu aceeași voce ciudată. „Căci tu ești Doamne, taina inimilor noastre..." Anthony deschise ochii. Doi oameni coborau în groapă o cutie mică de teracotă, ceva mai mare decît o cutie de biscuiți. Cutia ajunse în fundul gropii și funiile fură trase.

„Din țărînă ai fost făcut, în țărînă te vei întoarce" behăi preotul. „Cenușa se va preface din nou în cenușe".

Cenușa mea se va contopi cu a ei, gîndi John Beavis.

Își aminti deodată călătoria pe care o făcuseră împreună la Roma, la un an după căsătorie ; nopțile acelea de iunie în grădinile Vilei Doria și licuricii de sub copaci, o puzderie de stele prinse în vîrtejul unei hore nebune.

„...Care va preschimba trupul nostru scîrnav, făcîndu-l asemenea luminii celei veșnice..."

Scîrnav, scîrnav ? Întreaga-i ființă se răzvrăti.

Pămîntul cădea, lopată după lopată. Cutia era aproape acoperită. Era atît de mică, atît de înfiorător și de neașteptat de mică... imaginea unui bou enorm, într-o ceașcă minusculă se ivi în mintea lui Anthony. Se ivi cu nerușinare și nu voi să se lase alungată. Stăncuțele croncăniră din nou în turn. Se avîntase spre el ca un pescăruș, frumoasă. Dar boul era încă prezent, stătea în ceașca lui, infect și dezgustător ; el însuși era și mai infect — dacă era cu putință — mai vrednic de dispreț.

John Beavis dădu drumul mînuței pe care o ținuse strîns, înconjură cu brațul umerii băiețelului, și-i strînse tare la piept trupșorul, tare de tot pînă ce simți în carnea lui hohotele de plîns, care-l zguduiau pe copil.

„Biet copil ! Biet copil rămas fără mamă !"

Capitolul V

8 decembrie 1926

„N-ai să îndrăznești", spuse Joyce.

„Ba da".

„Nu, n-ai să poți".

„Îți spun că da", repetă pe un ton emfatic Helen Amberley. Vorbind cu acel bun simț, care avea darul s-o scoată din sărite, Joyce continuă : „O să te bage la închisoare dacă te prinde". Se corectă pe dată : „Nu, nu la închisoare. Ești prea mică. O să te bage în școala de corecție".

Helen simți sîngele năvălindu-i în obraji. „Numai ție putea să-ți vină în cap așa ceva ! Auzi, școala de corecție !", spuse cu o voce pe care o dorise disprețuitoare dar care,

în ciuda eforturilor ei, tremura de mînie. Școala de corecție însemna un afront personal. Închisoarea era un lucru înfricoșător, atît de înfricoșător încît devenea aproape frumos. Vizitase castelul din Chillon[1] și trecuse la Veneția pe puntea Suspinelor. Dar o școală de corecție — pentru nimic în lume — era ceva scîrbos, cu totul și cu totul abject! O școală de corecție se afla pe același plan cu un closet public sau cu o haltă de cale ferată. „Școală de corecție!", repetă Helen. Așa era Joyce. Avea darul să împroaște cu noroi orice lucru pasionant sau îndrăzneț. Mai supărător era faptul că Joyce, în majoritatea cazurilor, era cu totul îndreptățită să procedeze așa. Noroi, ce altceva dovedeau faptele? Noroi, ce altceva era bunul simț? „Crezi că n-o să îndrăznesc fiindcă *tu* n-ai îndrăzni" continuă Helen. „Ei bine, *eu* am s-o fac. Așa ca să-ți dovedesc. Voi fura cîte ceva din fiecare prăvălie în care vom intra. Din fiecare. Am zis."

Joyce începu să fie într-adevăr alarmată. Aruncă o privire piezișă, dorind să afle ce are de gînd soră-sa. Un profil, palid, și încremenit, cu bărbia sfidător ridicată, atît putu să vadă. „Ascultă-mă, te rog", începu Joyce pe un ton sever.

„N-am de gînd să ascult", spuse Helen privind drept înainte și vorbind în gol.

„Nu te mai prosti!"

Nici un răspuns. Profilul putea aparține unei tinere regine a cărei efigie fusese gravată pe o medalie. Coliră, ajunseră pe Glocester Road și se îndreptară spre magazine.

Dar dacă afurisita aia avea într-adevăr de gînd să facă ceea ce spusese? Joyce crezu de cuviință să-și schimbe tactica. „Îmi dau foarte bine seama că ție nu-ți lipsește curajul" spuse ea pe un ton împăciuitor. Nici un răspuns. „Nu m-am îndoit nici o clipă". Se întoarse ca s-o privească pe Helen. Capul văzut din profil rămăsese nemișcat și ochii priveau drept înainte, hotărîți să nu se întoarcă spre ea. Băcănia se afla la colțul străzii, la

[1] Celebră cetate și închisoare din secolul al XIII-lea, pe malul lacului Leman, în care a fost închis patriotul Bonivard (1493–1570), imortalizat de Byron în poemul *The Prisoner of Chillon*.

cîțiva pași. Nu mai era nici un moment de pierdut. Joyce decise să renunțe la orice brumă de mîndrie. „Nu zău, Helen" spuse, implorînd-o, apelînd la mărinimia surorii ei. „Te rog renunță". Își imagina perfect de bine cum avea să se desfășoare penibilul spectacol de la început pînă la sfîrșit. Helen prinsă asupra faptului ; negustorul indignat vociferînd din ce în ce mai tare ; propriile ei încercări de a explica și de a scuza furtul devenite zadarnice de vreme ce Helen făcuse ce făcuse. Căci, nu încăpea vorbă, Helen avea să rămînă nemișcată, tăcută și n-avea să rostească nici un cuvînt prin care să se apere sau să arate că-i pare rău ; calmă și zîmbind disprețuitor ca și cum ar fi aparținut unei specii superioare și ca și cum toți ceilalți n-ar fi fost decît niște otrepe. Atitudinea ei avea să-l scoată din țîțîni pe băcan. Și la urmă avea să cheme poliția. Și apoi... Ce se va întîmpla în cazul cînd va afla Colin ? Viitoarea lui cumnată arestată pentru furt. Ar putea strica logodna. „Te rog, te rog din suflet, imploră Joyce, te rog". Ar fi putut tot atît de bine să-l roage pe regele George [1] să întoarcă capul și să-i facă cu ochiul de pe moneda unde îi era gravat profilul. Palidă și dîrză, tînăra regină de pe medalie stăruia în atitudinea ei. „Te rog !" insistă Joyce izbucnind aproape în lăcrămi. O îngrozea gîndul că s-ar putea să-l piardă pe Colin. „Te rog". Începuse să miroase a băcănie. Ajunseseră în pragul magazinului. O apucă pe soră-sa de mînecă ; dar Helen se smuci și intră în magazin. Cu inima cît un purice, Joyce păși în urma ei ca și cum ar fi mers la eșafod. Băiatul ce stătea la tejgheaua pe care se afla brînză și slănină le întîmpină zîmbind. Străduindu-se să nu-i deștepte vreo bănuială și voind să-i capteze din capul locului bunăvoința înainte de a se produce scandalul iminent Joyce îi răspunse la salut zîmbindu-i prietenos și cu efuziune. Nu, exagera. Își luă un aer mai grav. Trebuia să fie calmă ; să se poarte natural ; ca o adevărată doamnă, dar în același timp să se arate amabilă ; amabilă și (care era cuvîntul ?), a, da, grațioasă, ca regina Alexandra [2] .

[1] George al V-lea (1865—1936) rege al Angliei în acel moment.
[2] Regina Alexandra (1844—1925) soția regelui Eduard al VII-lea.

Hotărîndu-se să meargă „grațios", o urmă pe Helen. Dar Doamne, se gîndea, ce-i venise oare să deschidă vorba despre criminalitate? Știa doar foarte bine de ce era Helen în stare. Cum putuse fi atît de nesăbuită încît să susțină că cineva care a fost educat cum se cuvine, nu poate deveni criminal? Nu era prea greu să-ți dai seama cum avea să reacționeze Helen. Așa-i trebuia. Și-o făcuse cu mîna ei.

Lista cu lucrurile ce trebuiau cumpărate fusese dată fetei celei mai mici de către doamna Amberley. „Fiindcă e aproape tot atît de zăpăcită ca mine" explicase doamna Amberley cu un aer încîntat. Joyce se înfuria de cîteori o auzea lăudîndu-se cu defectele ei. Nimeni n-avea acest drept. „În felul ăsta o învăț să devină o bună gospodină. Pe urmă ce o vrea Dumnezeu" adăugase ea pufnind în rîs.

Apropiindu-se de tejghea, Helen despături lista, o citi, și apoi, cu o voce disprețuitoare și fără să zîmbească, ca și cum ar fi dat ordine unei sclave, spuse: Mai întîi cafea — două livre.

Se vedea limpede că vînzătoarea se simțise jignită de tonul cu care i se vorbise și de felul feudal în care se purtase Helen cu ea. Joyce se crezu datoare să-i zîmbească cît putu mai grațios, pentru a compensa lipsa de politețe a soră-si.

„Te rog încearcă să te porți mai cuviincios" îi șopti, cînd vînzătoarea se duse după cafea.

Helen făcu o sforțare să nu-i răspundă. Să te porți cuviincios! Auzi dumneata! Și cu cine? Cu pocitania aia, zbanghie, care nu se spăla la subțiori? Doamne cîtă ură putea să-i trezească tot ce era hidos și diform, tot ce era soios. Ură și scîrbă...

„Și pentru numele lui Dumnezeu" continuă Joyce, „lasă-te de prostii. Îți interzic..."

Nu terminase bine de vorbit și Helen întinse mîna. Fără a încerca de fel să se ascundă, luă din vîrful unei coloane în spirală, construită cu mare grije, o tabletă de șocolată, o luă fără grabă și o puse frumușel în coș.

Înainte ca furtul să fie comis, Joyce întorsese spatele și plecase.

„Aș putea spune că n-am văzut-o niciodată. Dar o-o să se prindă. Toată lumea știe că sîntem surori. Ah, Colin ! De-ai ști Colin !“ strigă în sinea ei.

O piramidă de cutii de conserve de langustă se ivi ca prin ceață în fața ei. „Trebuie să-mi țin firea.“ Inima îi bătea în piept să se rupă și langustele de un roșu închis de pe etichete se legănau în fața ochilor ei, amețind-o. Îi era frică să se uite în jur, dar, deși nu-și auzea decît bătăile inimii, ciuli urechile așteptînd să înceapă hărmălaia.

„Nu doriți să cumpărați langustă, domnișoară ?“ îi șopti cineva pe un ton confidențial.

Joyce sări ca arsă ; apoi, făcînd un mare efort, izbuti să zîmbească și să clatine din cap.

„E un produs pe care îl putem recomanda cu toată convingerea. Sînt sigur, domnișoară, că dacă ați lua o cutie...“

„Și acum“ spunea Helen, foarte liniștit și cu același ton feudal exasperant, doresc zece livre de zahăr. Îl veți trimite acasă“.

Ieșiră din magazin. Băiatul de la tejgheaua cu brînză și slănină, le salută zîmbind ; erau fete drăguțe și făceau parte din clientela lor.

Joyce se sili să-i zîmbească din nou „grațios“. Dar de îndată ce ajunse în stradă zîmbetul dispăru de pe fața ei răvășită de violența emoțiilor simțite în prăvălie.

„Helen !“ strigă furioasă, „Helen“.

Dar Helen era aceeași tînără regină pe o medalie de argint, un profil necuvîntător.

„Helen !“ Între mănușă și mînecă Joyce găsi un petec de piele, și o ciupi zdravăn.

Helen se dădu iute în lături și privind mereu drept înainte, spuse : „Dacă nu mă lași în pace, îți dau un brînci și te pomenești drept în rigolă.“

Joyce deschise gura să-i răspundă, apoi se răzgîndi, și, ca o proastă, o închise pe dată. Își dădea seama că dacă mai rostea vreo vorbă, Helen, fără să stea o clipă pe gînduri, avea să facă ce spusese. Vrînd nevrînd se mulțumi să ridice din umeri și să-și ia un aer demn.

La zarzavagerie era îmbulzeală. Așteptîndu-și rîndul, Helen sterpeli fără nici o greutate cîteva portocale.

„Vrei una?" îi propuse sfidător în timp ce ieșeau din prăvălie.

Sosise clipa ca Joyce să devină la rîndul ei o efigie gravată pe o monedă.

La papetărie, din păcate, nu se mai afla nimeni ca să distragă atenția celor de dincolo de galantare. Dar Helen se dovedi a fi la înălțimea situației. Un pumn de mărunțiș se rostogoli pe podea; în timp ce vînzătorii căutau bănuții risipiți, Helen luă o gumă și trei creioane de cea mai bună calitate.

La măcelărie lucrurile se complicară însă. De obicei, Helen refuza să intre în astfel de prăvălii; de îndată ce simțea mirosul scîrbos și vedea hoiturile albicioase, o apuca greața. Dar în acea dimineață intră fără să șovăie. Deși îi era silă. Făcuse din asta un punct de onoare. Spusese *în fiecare magazin* și nu avea de gînd să-i ofere lui Joyce prilejul de a spune că a trișat. În prima jumătate de minut cît plămînii îi erau plini de aerul curat pe care îl respirase pe stradă, totul merse bine. Dar Doamne, cînd trebui în sfîrșit să inspire... Dumnezeule mare! Își duse batista la nas. Dar mirosul greu și grețos de carne de vită trecea prin zăgazul de parfum fin și dulceag înecîndu-l, așa încît inspirația care începea cu „Quelques Fleurs"[1] se termina cu miros de hoit, de oaie, sau dacă începea cu miros de cheag de sînge se transforma treptat în miros de iasomie și de *ambre gris*[2].

Un client plecă și măcelarul se întoarse spre Helen. Era un om cam bătrîior, lat în spate, și fălcos — o privea cu o bunăvoință paternă.

Seamănă cu domnul Baldwin, gîndi Helen, și apoi zise tare, grăind prin batista dusă la gură. „O livră și jumătate de carne de vacă pentru friptură".

Măcelarul plecă dar se întoarse imediat cu o halcă de carne mustind de sînge. „O bucată frumoasă, domnișoară!" Mînuia halca roșie și umedă cu entuziasmul și încîntarea unui artist. O bucată splendidă. Întocmai ca domnul

[1] Numele unui cunoscut parfum franțuzesc produs de firma Houbigant.

[2] Numele unei substanțe conținută de corpul balenelor, utilizată în industria de parfumuri.

Baldwin cînd răsfoia volumul cu poeziile lui Virgiliu, căutînd paginile unde pusese semne, în exemplarul lui din ediția Webb.

„N-o să mai mănînc niciodată carne", își spuse, în timp ce domnul Baldwin se dusese să taie carnea. „Dar ce să iau ?" Se uită în jurul ei. „Ce naiba se poate lua de aici... ? A ! „De-a-lungul pereților se afla la înălțimea mesei, o placă de marmură. Pe ea, puse în tăvi, se aflau niște mărunțaie infecte, unele de un roz pal, altele de un roșu închis. Și printre ele, un cîrlig — un S mare de oțel, pătat la unul din capetele sale îndoite de sîngele cine știe cărui stîrv care stătuse atîrnat de el. Se uită împrejur. I se păru că e un moment prielnic — măcelarul cîntărea carnea, vînzătorul stătea de vorbă cu o babă oribilă care semăna cu un buldog, casierița era cufundată în socoteli. Cu un aer absent, absorbită parcă de ceea ce o preocupa, Joyce rămăsese în prag, jucînd cam exagerat rolul unei persoane care scrutează cerul, întrebîndu-se dacă burnița avea să se transforme în ploaie. Helen făcu repede trei pași, înșfăcă cîrligul și era cît p-aci să-l bage în coș cînd auzi vocea grijulie a măcelarului, „Atenție domnișoară, o să vă murdăriți dacă vă atingeți de cîrligele alea."

Tresări simțind exact aceeași senzație ca în „Scenic Railway",[1] senzația că îi vine să verse. De rușine, simți un val de sînge urcîndu-i-se la cap. Îi ardeau obrajii, fruntea, ba și ochii. Încercă să rîdă.

„Mă uitam și eu așa." Cîrligul fu pus la loc pe placa de marmură.

„Nu voiam să vă mînjiți hainele, domnișoară". Zîmbea patern. Semăna mai mult ca oricînd cu domnul Baldwin.

Neștiind bine ce să facă și ce să zică, Helen rîse din nou nervos, și, în timp ce hohotea trase din nou adînc în piept mirosul de hoit. Își duse repede la nas batista îmbibată cu parfum.

„O livră și unsprezece uncii, domnișoară".

Încuviință din cap. Dar ce mai putea cumpăra ? Și cum avea să mai găsească un alt prilej ?

[1] Tren de agrement care coboară și urcă pante abrupte la bîlciuri, „montagne russe".

„Mai doriți ceva?"

Da, asta era singura soluție să mai ceară ceva. Ar mai avea răgazul să se gîndească, o altă ocazie de a acționa. „Aveți cumva..." ezită o clipă „...aveți cumva momițe?"

Da, domnul Baldwin avea momițe și se aflau pe placa de marmură cu celelalte mărunțaie. Lîngă cîrlig. „Zău, n-aș putea spune" răspunse cînd fu întrebată cît anume dorea. „Cam cît se cumpără de obicei, trebuie să știi dumneata".

Se uită disperată în jur, în timp ce măcelarul cîntărea momițele. Nu era absolut nimic pe care să poți pune mîna în blestemata asta de prăvălie, nimic în afară de cîrlig. Și acum cînd o văzuse cu cîrligul în mînă nici nu mai putea fi vorba de așa ceva. Nimic, zău așa. În afară de... Asta era! O trecu un fior din creștet pînă în tălpi. Se încruntă și își încleștă fălcile. Era hotărîtă să meargă pînă la capăt.

„Și acum" spuse văzînd că măcelarul terminase de împachetat momițele, „acum aș mai vrea și din ăia!" Arătă cu degetul cîrnații ce stăteau grămadă pe o poliță de la celălalt capăt al prăvăliei.

„Am să iau cît stă cu spatele la mine" gîndi. Dar fata de la casă, scoase capul din registre și începu să se uite prin prăvălie. „Lua-o-ar dracu s-o ia!" răcni Helen în sinea ei. „Slavă Domnului" își spuse răsuflînd ușurată cînd casierița începu să privească în altă parte. Întinse mîna; dar ochii casieriței o fixau din nou. „Lua-o-ar dracu s-o ia!" Mîna căzu de-a lungul corpului. Și acum era prea tîrziu. Domnul Baldwin cîntărise cîrnații, se întorsese și se îndrepta spre ea.

„Asta e tot, domnișoară, nu-i așa?"

„Știu și eu?" Helen își încreți fruntea ca și cum ar fi stat pe gînduri. Încerca să cîștige timp. „Mi se pare că mai era ceva... și nu știu ce anume...". Secundele treceau; era îngrozitor; și se făcea de rîs, părînd complet idioată. Dar nu voia să renunțe. Nu voia să se dea bătută.

„Avem niște carne de berbec grozavă, sosită azi dimineață din Welsh" spuse măcelarul cu vocea lui de artist, ca și cum ar fi vorbit despre *Georgice*.

Helen clătină din cap : nu putea să se apuce să cumpere și carne de berbec.

Deodată casierița începu din nou să scrie. Sosise clipa. „Nu", spuse cu hotărîre în glas. „Am să mai iau o altă livră de cîrnați".

„Încă una". Domnul Baldwin păru surprins.

Are și de ce ! gîndi Helen. Și acasă vor rămîne cu gura căscată.

„Da, încă una", spuse zîmbindu-i mieros, ca și cum i-ar fi cerut o favoare. Măcelarul se îndreptă spre poliță cu cîrnați. Fata de la casă scria de zor ; baba care semăna cu un buldog tot mai stătea la taclale cu băiatul de prăvălie. Repede — nu era nici o clipă de pierdut — Helen se întoarse spre placa de marmură din spatele ei. Se hotărîse să ia un rinichi. Bucata alunecă vîscos printre degetele ei înmănușate, ca un melc, ca o rîmă. Pînă la urmă nu avu încotro și trebui să-l apuce cu toată mîna. Noroc că avea mănuși ! Cînd băgă rinichiul în coș îi trecu prin minte că pentru cine știe ce motiv ar putea fi silită să ia în gură porcăria aia vîscoasă muiată parcă în ceva cleios, s-o ia în gură, să muște din ea, să-i simtă gustul și s-o înghită. Un nou spasm de greață o încovrigă, atît de violent încît avu senzația că i se rupe ceva în stomac.

Obosită să tot joace rolul unei persoane preocupate de starea timpului, Joyce își deschisese umbrela, ieșise în stradă și privea crizantemele din vitrina florăriei de alături. Se pregătise să-i spună cîteva vorbe care s-o usture pe Helen, dar, cînd o văzu ieșind din măcelărie cu fața răvășită, albă ca varul, uită că era îndreptățită s-o ia la rost.

„Helen, ce-i cu tine ?"

În chip de răspuns, Helen începu să plîngă.

Helen clătină din cap, se întoarse și își duse mîna la față ca să-și șteargă lacrimile.

„Spune-mi..."

„Vai !" Helen tresări și țipă de parcă ar fi înțepat-o o viespe. O expresie de silă cumplită îi schimonosea fața. „E prea infect, *prea* infect" spunea într-una privindu-și degetele. Puse coșul pe trotuar, își descheie mănușa; o scoase și, cu o mișcare violentă, o azvîrli în rigolă.

Capitolul VI

6 noiembrie 1902

Şeful trenului fluieră şi, ascultător, trenul se puse în mişcare — trecînd încet, ca melcul, pe lîngă Keating; pe lîngă zidul cu reclame: Branson, Pickwick, Bufniţa şi Waverley; trecu ceva mai repede pe lîngă alte nume scrise cu litere tot atît de mari: Beecham, Owbridge, Carter, Pears; trecu pe lîngă uzina metalurgică Humphrey, pe lîngă Lollingdon, de unde pleca o linie spre Choate; apoi cu douăzeci de mile pe oră trecu pe lîngă o firmă pe care stătea scris Eno; şi apoi Pears, Pears, Pears, Pears, Pears. Deodată peronul şi zidul cu reclame dispărură, înghiţite parcă de cîmpiile verzi. Anthony se rezemă de speteaza canapelei şi răsuflă uşurat. Pînă la urmă scăpase; ieşise din fundul puţului negru în care fusese împins; era din nou liber. Roţile începură să cînte voios. „Nu trageţi de mîner decît în caz de pericol. Orice abatere va fi sancţionată. Amendă cinci lire. CINCI LIRE CINCI LIRE..." Greu de închipuit ceva mai cumplit decît să fie poftit la masă la bunica.

„Munca" spunea James Beavis. „E singurul lucru ce-ţi rămîne în asemenea momente".

Fratele său dădu afirmativ din cap. „Singurul lucru". După o clipă de ezitare „Am primit o directă solidă" adăugă cu ceva demonstrativ în glas, cu acel ciudat argou, pe care îl considera drept limbă familiară engleză. Expresiile familiare utilizate de John Beavis proveneau mai ales din cărţi. „Directa" era extrasă din jargonul boxerilor, deşi nu asistase niciodată la vreun meci. „Noroc" continuă „că am de lucru berechet". Se gîndi la cursurile pe care le ţinea, la articolele pe care le redacta pentru Dicţionarul Oxford. Munţi de cărţi şi de dosare, enormul indice alfabetic, scrisorile trimise de colegii lui filologi la care trebuia să răspundă. Şi eseul exhaustiv pe care-l scria despre argoul din vremea lui Iacob I. „Nu că aş vrea să «trag chiulul»", adăugă rostind expresia familiară însoţind-o de echivalentul sonor al ghilimelelor. James nu trebuia să-şi închipuie că voia să-şi înece durerea în

muncă. Căută şi sfîrşi prin a dibui o nouă expresie. „O să am de tras, nu glumă".

James dădea mereu aprobator din cap cu smuciturі sacadate ca şi cum ar fi ştiut dinainte tot ce ar fi voit sau ar fi putut să spună fratele său. Faţa îi era mereu crispată de un tic nervos. Era măcinat de o nerăbdare patologică, ca alţii de o boală fără leac, măcinat pînă la măduva oaselor. „Absolut", spuse, „absolut". Şi dădu încă o dată din cap. Se aşternu o tăcere destul de lungă.

Mîine, se gîndea Anthony, mîine avem algebra cu Moş Cusurgilă. Perspectiva era dezagreabilă ; nu era tare la matematică ; şi domnul Jameson, chiar cînd era în toane bune, chiar cînd lua lucrurile în glumă, era un profesor de temut. „Dacă se ia iar de mine ca săptămîna trecută..." Aducîndu-şi aminte de scena care avusese loc, Anthony se încruntă ; sîngele îi năvăli în obraj. Moşul făcuse nişte remarci sarcastice şi-l trăsese de păr. Începuse să plîngă (Cine n-ar fi plîns în locul lui ?) O lacrimă căzuse pe ecuaţia pe care încerca s-o rezolve şi făcuse o pată mare şi rotundă. Bruta de Staithes îl luase peste picior. Din fericire Foxe îi sărise în ajutor. Băieţii rîdeau de Foxe fiindcă era bîlbîit ; dar era un tip formidabil.

La Waterloo, Anthony şi domnul Beavis luară o birjă. Unchiul James declară că preferă să meargă pe jos. „Pot să ajung la club în unsprezece minute". Mîna se îndreptă spre buzunarul vestei. Se uită la ceas ; apoi se întoarse şi fără să mai scoată vreun cuvînt începu s-o ia la vale, cu paşi mari.

„Euston" spune John Beavis vizitiului. Păşind cu grijă pe panta netedă, calul porni ; birja se legănă ca o corabie. Fără să scoată vreun sunet, Anthony fredona cîntecul „Washington Post".[1] Era întotdeauna grozav de fericit cînd mergea cu trăsura. Cînd ajunseră la poalele colinei birjarul dădu bice calului care porni la trap. Trecură pe lîngă mirosuri de bere şi peşte prăjit ; trecură pe lîngă mugetele scoase de un trombon la care cineva cînta „Good-bye, Dolly Gray"[2] şi ajunseră pe

[1] Poştalionul din Washington.
[2] Bun rămas, Dolly Gray.

strada ce ducea la „Waterloo Bridge". Trăsurile urcau în jurul lor. De n-ar fi fost taică-său de față, Anthony ar fi început să cînte cu voce tare. În amurg cerul strălucea încă, învăluit uneori de fumul ce se înălța deasupra acoperișurilor. Și deodată în fața lor licări rîul, ducînd șlepuri negre și un remorcher. Cupola catedralei „Saint Paul" apăru ca un balon suspendat în aer și apoi se zări și ciudatul turn *Shot Tower*.

Pe pod, un om arunca pîine pescărușilor. Cu forme estompate, abia ghicite, soseau alunecînd prin aer ; apoi se întorceau, zvîcnind din aripile lor cenușii. Planau cîtva timp — pete strălucitoare de lumină, albe ca zăpada — fulguind cerul întunecat, apoi se mistuiau în depărtare. Anthony îi privi lung și încetă să mai fredoneze. Cînd se întoarce pe gheață, ca să vină spre tine, exact așa se înclină o femeie care patinează.

Și deodată, ca și cum și el ar fi înțeles semnificația profundă a acelor păsări ce alunecau în zborul lor razant, domnul Beavis se simți tulburat. „Dragul meu copil" spuse el întrerupînd o lungă tăcere. Îl apucă pe Anthony strîns de braț. „Dragul meu copil."

Cu inima strînsă, Anthony aștepta să audă ce avea să mai spună. „Acum trebuie să fim mereu aproape" zise domnul Beavis. Băiatul mormăi ceva care semăna cu o încuviințare.

„Foarte aproape. Fiindcă amîndoi...", ezită o clipă, „amîndoi am iubit-o".

Se așternu din nou tăcerea. Doamne, de-ar tăcea odată se rugă în gînd Anthony. În zadar. Tatăl său continuă.

„Pe veci îi vom rămîne credincioși. Nu o vom dezamăgi niciodată ? — Nu-i așa ?"

Anthony aprobă.

„Niciodată" repetă John Beavis pe un ton emfatic. „Niciodată". Și recită în sinea lui încă o dată versurile care îl obsedaseră în cursul ultimelor zile :

„Așteaptă-mă...
Căci lacrimilor nu le va seca șuvoiul
Pornit cînd ni s-au rupt unitele destine.
Eu, cel rămas aici, nu sînt decît strigoiul.
Iubitul tău este de-a pururi lîngă tine.

Apoi spuse tare pe un ton aproape sfidător. „Pentru noi nu va fi niciodată moartă, o vom păstra de-a pururi vie în inimile noastre — nu-i așa ?"

„Nu va muri niciodată pentru noi" continuă John Beavis „și noi vom trăi pentru ea — vom trăi frumos și cu cinste, așa cum și-ar fi dorit ea". Se opri să dibuie o locuțiune familiară căci avea neapărat de gînd să folosească o expresie pe care un băiat de școală să o poată pricepe și aprecia. „Vom fi... prieteni la toartă", rosti pe un ton artificial. „Și prietenii la toartă", continuă, făcînd variații pe tema dată „sînt prieteni la cataramă, prieteni ce se trag de brîu. Ne vom trage de brîu de acum înainte, nu-i așa Anthony ?"

Anthony dădu din nou din cap. Se simțea stînjenit și rușinat la culme. „Ne vom trage de brîu". Expresia nu mai apărea decît în textele de lectură destinate elevilor, de tipul : *Clasa a V-a la școala Sfîntul Dominic*. Rideai de te prăpădeai cînd citeai așa ceva, te tăvăleai de rîs, nu alta. Să se tragă de brîu ! Și cu cine ? Cu taică-său ! Simți că roșește. Întoarse capul spre fereastră ca să nu se bage de seamă, cît se simțea de prost, văzu una din acele păsări cenușii coborînd din înaltul cerului spre pod ; jos, din ce în ce mai jos ; atinse apa și apoi vîră brusc spre stînga, străluci o clipă, prefăcută în pată de lumină și apoi dispăru.

La școală toată lumea se purtă foarte drăguț cu el. Prea drăguț. Băieții erau atît de dornici să se poarte cu tact, respectîndu-i sentimentele intime și evitînd să fie veseli în prezența lui încît, după ce îi dădură cîteva dovezi stîngace de simpatie, îl lăsară în plata Domnului. Ca și cum l-ar fi trimis la Coventry, în carantină, gîndi Anthony. Nu s-ar fi putut purta în alt fel dacă ar fi aflat că a furat ceva sau că a pîrît pe cineva. Niciodată de la începutul primului an petrecut în școală nu se simțise atît de izolat de ceilalți.

„Păcat că n-ai fost la meci azi după masă" spuse Thompson cînd se așezară la masă ; vorbea cu tonul cuiva care se află în vizită la un unchi bătrîn.

„Au jucat frumos ?" întrebă Anthony cu aceeași politețe de comandă.

„Grozav. Au cîştigat totuşi ceilalţi. Trei la doi". Conversaţia lîncezi. Stînd ca pe ghimpi Thompson se întrebă ce i-ar mai putea spune. Limerickul [1] compus de Butterworth în care era vorba de o jună persană din Teheran? Nu, imposibil să-l reproducă; în nici un caz astăzi cînd mama lui Beavis... Atunci ce să-i spună? Din fericire se auzi o hărmălaie îngrozitoare la celălalt capăt al mesei, aşa că problema se rezolva de la sine. Thompson găsise un pretext ca să întoarcă capul. „Ce s-a întîmplat?" întrebă cu o îngrijorare exagerată. „Ce se petrece acolo?". Nu trecu mult timp şi băieţii începură să vorbească între ei şi să rîdă. Ca şi cum s-ar fi aflat de cealaltă parte a unei invizibile prăpăstii. Anthony îi privea şi-i asculta.

„Agnes!" strigă cineva pe femeia care servea la masă. „Agnes"! Agneaţă-nătăfleaţă!" zise Mark Staithes, dar încet de tot, ca să nu audă femeia. Necuviinţa faţă de servitori era considerată la Colegiul din Bulstrode ca o abatere gravă şi ca atare, glumele de soiul celei făcute de Mark, chiar şi *sotto voce* [2] erau foarte gustate. Gluma fu primită cu o explozie de rîs. Staithes însă rămase impasibil. Fiindcă era în stare să nu zîmbească, atunci cînd ceilalţi se prăpădeau de rîs ascultînd glumele lui, se simţea nemaipomenit de puternic şi superior tuturor. De altfel era vorba de o tradiţie de familie. Nici un Staithes nu fusese văzut zîmbind după ce dăduse o replică amuzantă, sau după ce făcuse o glumă sau o epigramă.

Aruncîndu-şi privirile în jurul mesei, Mark Staithes dădu cu ochii de amărîtul ăla de Benger Beavis cu faţa lui de papă-lapte, care nu rîdea cu toţi ceilalţi, şi începu să-l deteste din toată inima întrucît cutezase să arate că nu găsea cu haz gluma făcută de el. Insulta părea şi mai greu de suportat din cauză că Benger era un individ cu totul şi cu totul neînsemnat. Nu era bun nici la fotbal, nici la cricket. Se pricepea doar la carte. La carte! Şi o asemenea creatură îndrăznea să nu surîdă cînd el... Deodată îşi reaminti că nefericitului ăluia îi murise mama, şi renunţînd să-l privească sever îi zîmbi lui Anthony, dîndu-i

[1] Glumă absurdă rimată, de obicei formată din cinci versuri.
[2] În surdină (ital.).

astfel să înțeleagă că l-a văzut și că înțelege ce simte. Anthony îi zîmbi la rîndul lui și apoi privi în altă parte, roșind ca și cum ar fi fost surprins făcînd ceva ce nu se cuvine. Conștient că știuse să se arate mărinimos și amuzat de stinghereala lui Benger, Staithes își regăsi buna dispoziție.

„Agnes !", strigă, „Agnes !"

Voinică și veșnic bosumflată, Agnes se ivi într-un tîrziu.

„Mai pune marmeladă, Agnes".

„Mai nupe larlemadă", strigă Thompson.

Toată lumea rise. Gluma era, desigur, răsuflată, dar toți aveau chef de rîs.

„Și niște cornuri"

„Da, mai adu scornuri".

„Mai multe scurturi, Agnes".

„Auzi vorbă, scurturi !" spuse Agnes indignată, în timp ce lua farfuriile goale pe care se aflaseră cornurile. „De ce n-or fi vorbind ca lumea ?"

Hohotele de rîs se întețiră. Nu puteau vorbi ca lumea, era absolut imposibil de vreme ce a spune „scornuri" sau „scurturi" făceau parte din tradiția Colegiului Bulstrode, fiind ca atare, simbolul unității lor, atestînd superioritatea lor asupra restului omenirii neinițiate.

„Mai adu-ne niței Pepin cel Scurt" [1] strigă Staithes. „Pepin cel cu scurturi !"

Rîsul deveni aproape isteric. Toți își aminteau de ziua din ultimul trimestru cînd ajunseseră la Istorie la Pepin cel Scurt. Pepin cel Scurt — cel *Scurt*. Primul care izbucnise în rîs fusese Butterworth, apoi începuse să rîdă în hohote Pembroke-Jones, apoi Thompson și pînă la urmă toți, pînă și Staithes. Rîdeau ca nebunii, fără să se poată opri. Moș Cusurgilă se înfuriase îngrozitor. Cînd stai să te gîndești, furia lui Cusurgilă era un element comic în plus.

„Niște mucoși, o liotă de mucoși fără minte" spuse Agnes ; cînd, peste cîteva momente, se întoarse aducînd

[1] Pepin cel Scurt (715—768) rege al Francilor în 751 ; Tatăl lui Carol cel Mare.

cornurile și-i găsi tot hohotind; repetă, voind cu tot dinadinsul să-i jignească: „Niște mucoși". Dar băieții se aflau într-o altă sferă, cufundați în transa produsă de rîsul care-i apucase fără ca vreunul să poată spună de ce.

Anthony ar fi dorit să rîdă și el cu băieții dar, fără să știe de ce, nu îndrăzni decît să zîmbească, distant și politicos ca cineva care se află într-o țară străină și nu înțelege gluma, dar vrea să arăte că nu-i ține de rău pe cei care se amuză în prezența lui. Și cînd, puțin mai tîrziu, simțind că îi este foame se uită în farfuria lui și văzu că e goală, descoperi, spre marea lui mirare, că nu poate scoate nici un cuvînt. Dacă ar fi cerut „scornuri" sau „scurturi", el, care devenise un paria sacru, cuvintele lui ar fi putut fi interpretate nu numai ca o necuviință ci și ca o încercare de a intra cu sila într-un domeniu interzis. O necuviință, fiindcă o persoană care fusese sanctificată de moartea mamei sale nu putea, evident, să se exprime folosind cuvinte argotice; o încercare de intruziune într-un domeniu interzis căci un profan nu avea dreptul să utilizeze limbajul rezervat celor aleși.

Neștiind bine ce cuvînt se potrivea, ezită multă vreme. „Te rog, un corn" murmură înroșindu-se pînă în vîrful urechilor (căci fraza sună teribil de stupid și de artificial).

Aplecîndu-se peste masă, Thompson recita pe șoptite colegului așezat în fața lui poezioara în care era vorba de o doamnă din Afganistan... „Cea întinsă pe tavan". Băieții se stricau de rîs.

Slavă Domnului, Thompson nu auzise cînd îl rugase să-i dea un corn. Anthony răsuflă ușurat. Deși îi era încă foame nu mai îndrăzni să-i mai ceară încă o dată cornuri.

Cei ce stăteau la masa unde mîncau profesorii începură să se pregătească de plecare; Moș Cusurgilă se ridică. Un hîrșiit strident făcut de scaunele tîrîte pe podea umplu sala, un zgomot consistent, parcă; apoi se evaporă brusc în vidul creat de o tăcere absolută... „pentru pîinea noastră cea de toate zilele..." Băieții începură din nou să sporovăie, îndreptîndu-se spre ieșire.

Pe culoar Anthony simți că cineva îl apucă de braț. „Salut B — benger".

„Salut, Foxe". Nu spusese „Salut Bot-de-cal" din cauza celor ce se întîmplaseră dimineața. Bot-de-cal părea, dat fiind împrejurările, un cuvînt tot atît de nepotrivit, ca și „scurturi".

„Am c-ceva s-să-ți arăt" spuse Brian Foxe, și mutra lui urîțică și melancolică se lumină brusc cînd îi zîmbi lui Anthony. Băieții își băteau joc de Foxe fiindcă se bîlbîia și fiindcă semăna cu un cal. Dar aproape toți îl iubeau, deși era cam bucher și nu era mare lucru de capul lui pe terenul de sport. Unde mai pui că devenea foarte scorțos cînd îi auzea pe ceilalți spunînd măscări. Mai avea și defectul că nu se pusese niciodată rău cu profesorii. Dar în pofida tuturor acestor lipsuri era greu să nu-ți placă, fiindcă era un tip bine. Cam prea bine, chiar. Căci oricum, nu se cădea să te porți cu „bobocii" așa cum făcea el, ca și cum ar fi fost egali. Auzi vorbă, niște țînci de nouă ani, pe plan de egalitate cu băieții de unsprezece, doisprezece ani! Nu, în privința asta nici vorbă, Foxe greșea. Băieții țineau totuși la Bot-de-cal.

„Ce vrei să-mi arăți?" întrebă Anthony; îi era atît de recunoscător lui Foxe pentru că se purta cu el simplu și natural, încît îi răspunse cu o voce morocănoasă, de teamă că nu cumva celălalt să priceapă ce se petrece în sufletul lui: „Vino cu mine" ar fi vrut să spună Brian, dar nu putu să-și termine fraza poticnindu-se cînd ajunse la prepoziția „cu". Se chinui multă vreme icnind. Altădată Anthony ar fi rîs, poate, și ar fi strigat în gura mare „Ia ascultați băieți. Bot-de-cal se căznește să borască!" Dar în ziua aceea nu spuse nimic. Se gîndi doar că bietul băiat avusese un ghinion groaznic. Pînă la urmă Brian Foxe renunță să mai încerce să spună „Vino cu mine" și izbuti să rostească „E în lada d-de jucării".

Coborîră în goană scara și ajunseră în sălița întunecoasă unde băieții își țineau cutiile cu jucării.

„P-privește!" spuse Brian ridicînd capacul.

Anthony privi și văzu o micuță și grațioasă corabie cu trei catarge de hîrtie, bine întinse. „E o minune!" exclamă. „Zău așa!" „Tu ai făcut-o?"

Brian încuviință. Avusese la dispoziție toată după amiaza atelierul de tîmplărie. El singur. Toate uneltele de care avusese nevoie. Iată de ce corabia părea ieșită

din mîinile unui meșter. Ar fi dorit să-i explice lui Anthony, să-i împărtășească bucuria pe care o simțea privindu-și opera ; dar știa prea bine cît de tare se bîlbîia... Plăcerea s-ar fi evaporat pe măsură ce s-ar fi trudit s-o exprime. În afară de asta cuvîntul „tîmplar" era un cuvînt înfricoșător. Fu nevoit să se mulțumească cu fraza : „O vom p-pune la încercare la noapte". Surîsul care însoți cuvintele părea să ceară iertare pentru toate lucrurile omise și să le implice în același timp. Anthony îi surîse și el. Se înțelegeau.

Cu mare grije, cu mișcări delicate, Brian scoase cele trei catarge de hîrtie, ținute drept de cîte un chibrit și le băgă în buzunarul interior al hainei. Chilia corabiei intră în buzunarul pantalonilor. Se auzi clopoțelul. Era ora de culcare. Ca un băiat ascultător ce era, Brian închise cutia cu jucării. Porniră înapoi pe scară.

„Am c-cîștigat t-trei p-partide azi la jocul c-cu c-c... bile" spuse în loc de castane, cuvînt prea greu de pronunțat. „Cinci !" exclamă Anthony. „Bravo, Bot-de-cal !"

Uitînd că era un proscris, un fel de paria sacru, rîse tare. Se simțea la largul lui. Numai cînd începu să se dezbrace în boxa lui din dormitor își aminti — din cauza prafului de dinți.

De două ori pe zi o auzi spunîndu-i, în timp ce freca peria de praful de culoare roz, cu miros de carbon. *Și dacă e posibil, și după masa de prînz. Din cauza microbilor.*

— Zău, mamă, nu poți să-mi ceri să mă duc sus și să mă spăl pe dinți după „dejun" !

Simțindu-se jignit în amorul său propriu (credea oare că e atît de murdar pe dinți) îi vorbise nepoliticos. Găsi o scuză retrospectivă în regulamentul școlii care interzicea formal ca elevii să intre în dormitoare în timpul zilei.

De partea cealaltă a scîndurilor ce despărțeau boxa lui de cea a lui Anthony, Brian Foxe își punea pantalonii de la pijama. Băgă întîi piciorul stîng, apoi pe cel drept. Dar chiar în clipa cînd începu să-i tragă în sus, îi trecu prin minte un gînd atît de groaznic încît era cît pe ce să strige tare : Dacă s-ar întîmpla să moară mama *mea ! Căci s-ar putea.* Dacă mama lui Beavis murise, putea muri și a lui. Și pe dată o văzu zăcînd pe patul ei de acasă.

Nemaipomenit de albă la față. Și horcăitul, horcăitul acela de care se pomenea mereu în cărți — îl auzea desluşit ; era un zgomot asemănător cu cel făcut de huruitoarele cu care sperii păsările. Un zgomot puternic, mereu repetat, produs parcă de o mașină. Nu era posibil ca o ființă omenească să scoată un asemenea zgomot. Și totuși ieșea din gura ei. Era horcăitul de moarte. Își da sufletul.

Cu pantalonii în vine, Brian stătea nemișcat privind fix cu ochii împăienjeniți de lacrimi, scîndurile date cu vopsea. Era prea îngrozitor. Coșciugul ; și apoi casa pustie ; și cînd se ducea la culcare nimeni n-avea să-i spună noapte bună.

Scuturîndu-se dintr-odată din starea de prostrație în care se afla, își trase pantalonii și-i legă la briu trăgînd violent de șiret.

Dar n-a murit ! își spuse. N-a murit.

Într-o altă boxă, despărțită de cea a lui Brian printr-o alta, Thompson dădu drumul unuia din acele zgomotoase și nemaipomenit de lungi vînturi care-i aduseseră o mare faimă la Bulstrode. Rideau cu toții în hohote. Chiar și Brian izbucni în rîs, Brian cel care de obicei refuza să admită că putea exista ceva comic în astfel de lucruri. Se simțea însă în momentul acela cuprins de o atît de mare voioșie, de un atît de puternic sentiment de ușurare încît orice pretext pentru a izbucni în rîs i se părea bun. Mama lui trăia încă. Și cu toate că ei nu i-ar fi plăcut să afle că a rîs de ceva atît de vulgar, trebuia să lase să răbufnească sentimentul de recunoștință, care îi umplea inima. Rise tare, în hohote, dar după cîteva clipe se opri. Își aduse aminte de Beavis. Mama *lui* murise cu adevărat. Ce-o fi oare în mintea *lui ?* Lui Brian îi fu rușine că rîsese și încă pentru un asemenea motiv.

Ceva mai tîrziu, cînd se stinse lumina, se urcă pe bara de la capul patului și se uită peste peretele de scînduri, în boxa lui Anthony. „Ascultă", șușoti, „vrei s-să mergem să vedem c-c... c, vasul ?"

Anthony sări din pat și, fiindcă era frig, își puse halatul și papucii ; apoi, încercînd să nu facă zgomot, se urcă pe scaun. Dădu în lături perdeaua de pînză groasă și se urcă pe marginea ferestrei : Perdeaua căzu și Anthony se află afară, pe pervaz...

Era o fereastră înaltă și îngustă făcută din două părți. Cea de jos era mai lată și avea două canaturi ; partea de sus era prinsă cu un cîrlig și se deschidea în afară. Cînd era închisă, puteai să te urci pe glaful ferestrei și să scoți capul, ba chiar și umerii, prin geamul de sus, un geam mic și pătrat. Fiecare fereastră — mai bine zis fiecare pereche de ferestre — ieșea puțin în afara zidului așa încît dacă scoteai capul pe geam dădeai de o pantă abruptă de țiglă care cobora de-a dreapta și de-a stînga ferestrei ; la nivelul cercevelei se afla o rigolă unde se scurgea apa de pe acoperiș.

Rigola ! Brian fusese primul care descoperise ce posibilități putea oferi rigola. Luai pe furiș un pumn de pămînt din peluză și niște pietricele... Le băgai în buzunar și le puneai în dormitor. Asta era tot ce-ți trebuia pentru stăvilar. Cînd era gata, adunai toate cănile de apă din dormitor, și turnai apă în rigolă. A doua zi nimeni n-avea cu ce să se spele ; ei și ? O mare lungă și îngustă se întindea pînă hăt departe, în noapte. O corabie făcută din așchii de lemn avea să plutească și acei cincizeci de iarzi de apă fără de sfîrșit dădeau aripi imaginației. Totul era să nu vină vreo ploaie. Dacă ploua zdravăn cineva trebuia, cu orice risc, să iasă pe fereastră și să distrugă stăvilarul. Altfel apa din rigolă putea să se reverse și în acest caz urma inevitabil o anchetă și apoi pedepse aspre.

Cocoțați pe pervazul ferestrelor lor gemene, avînd în față geamul rece și în spate perdeaua de pînză groasă, Brian și Anthony se aplecară afară, în noapte. Între ei nu se afla decît un rînd de cărămizi ; puteau vorbi în șoaptă.

„Hai, Bot-de-cal“ porunci Anthony. „Suflă“ !

Și ca într-un tablou alegoric Bot-de-cal suflă, întruchipînd Zefirul. Cu pînzele lui de hîrtie, vasul începu să alunece pe canalul îngust.

„Splendid !“ spuse Anthony vrăjit ; se aplecă pînă cînd fața aproape i se lipi de apă. Privea doar cu un ochi, pe jumătate închis, uitîndu-se cruciș pînă ce, ca prin miracol, jucăria ce venea spre el se transformă într-o impunătoare corabie cu trei catarge ; ai fi zis un vas fantomă ce se apropia tăcut din depărtări, venind din beznă. Era o navă

mare, un vas de război cu o sută zece tunuri, navigînd cu toate pînzele sus, în bătaia alizeelor de nord-est; înainta cu zece mile pe oră; de o dată clopotul sună de opt ori... Tresări brusc cînd dădu cu nasul de marele catarg. Realitatea își recîștigă pe dată drepturile.

„Pare o corabie adevărată" îi spuse lui Brian, în timp ce micul vas făcea cale întoarsă în rigolă. „Lasă capul în jos și privește cruciș. Acum o să suflu eu".

Majestuoasa corabie cu trei catarge navigă spre punctul de unde plecase.

„Ai zice c-că-i lupta lui Cc... Știi t-tabloul".

Anthony făcu semn din cap că da. Nu-i plăcea să admită că nu știa ceva.

„C-carol Temerarul" [1] izbuti să pronunțe Brian.

„Da, da", răspunse Anthony cu un fel de nerăbdare ca și cum știuse de la început. Se aplecară din nou pe fereastră, încercînd să vadă iar uriașul vas cu o sută zece tunuri ce naviga împins de alizeele de nord-est; în zadar; bărcuța nu mai voi să se transfigureze. Era totuși o corabie foarte frumoasă. „O splendoare" spuse Anthony cu voce tare.

„Merge p-puțin c-cam șui" spuse Brian, arătînd cu modestie defectele jucăriei pe care o construise.

„Dar tocmai asta îmi place" îl asigură Anthony. „Parcă ar lua bandă". *A lua bandă*. Îi făcea o deosebită plăcere să pronunțe expresia din limbajul marinarilor. N-o rostise niciodată — o citise numai. Minunate cuvinte. Și, căutînd un pretext pentru a le putea rosti din nou, adăugă: „Ia te uită! Vezi cum ia bandă cînd vîntul suflă tare?"

Începu să sufle atît de tare încît mica corabie fu cît pe ce să se răstoarne. Uraganul, își spuse... Lovită în plin la tribord... cu pînzele de la catarg smulse... singura barcă de salvare desfundată... a luat bandă pînă ce apa a ajuns la puntea superioară... Era însă greu să sufli mereu din răsputeri: își luă ochii de la rigolă și se uită pe cer; ascultă cu atenție în tăcerea nopții. Liniște, ca niciodată, și cerul limpede, fără nici un nor. Ce puzderie de stele! Orion prins în crengile stejarului din curtea școlii. Și

[1] Charles le Téméraire (1433—1477), duce de Burgundia și de Flandra.

Sirius. Și altele, multe altele al căror nume nu le cunoștea. Mii, sute de mii, milioane.

„Măi să fie !“ spuse în șoaptă, după o lungă tăcere.

„De ce naiba or fi fost c-create ?“ întrebă Brian, după ce stătu și el mult pe gînduri.

— Ce anume ? Stelele ?“

Brian dădu din cap.

Aducîndu-și aminte de ceea ce spusese unchiul James, Anthony răspunse : „Pentru nimic anume“.

„Dar t-trebuie să fie p-pentru ceva“, obiectă Brian.

„De ce ?“

„P-pentrucă orice lucru e c-creat p-pentru c-ceva“.

„Nu cred una ca asta“.

„D-dar g-gîndește-te la al-b-bine“, spuse Brian articulînd cu oarecare greutate.

Pe Anthony îl tulburară vorbele lui Brian ; luaseră cîteva lecții de botanică cu hodorogul de Tărtăcuță. Îi pusese să deseneze pistile și o sumedenie de alte chestii. Albinele. Desigur albinele fuseseră create pentru un anumit scop. Îi păru rău că nu-și putea aminti exact ceea ce spusese unchiul James. Natura avea ceva de fier. Dar ce anume ?

„Și m-munții“ continuă să spună Brian trudindu-se. „N-ar p-ploua ca lumea dacă n-ar fi m-munți“.

„Tu de ce crezi că au fost făcute ?“ întrebă Anthony ridicîndu-și capul spre stele.

„P-poate că sînt oameni a-acolo“.

„Numai pe Marte“. Anthony rosti fraza cu o siguranță dogmatică.

Se așternu iar tăcerea. Apoi fără să mai șovăie, ca și cum fie ce-o fi — s-ar fi hotărît să spună ce avea de spus, Brian zise : „C-cîte o dată, mă întreb da-c-că nu sînt într-adevăr vii“. Se uită cu teamă la prietenul lui. Benger avea poate să rîdă de el ? Dar Anthony care se uita sus la stele, nu dădu nici un semn că avea de gînd să-l ia peste picior ; dădu doar din cap, cu un aer grav. Micul secret al lui Brian, secret sfielnic și plăpînd se afla la adăpost ; nu fusese pîngărit. Îi fu profund recunoscător lui Anthony ; și deodată simți parcă un val, un val uriaș, învolburîndu-se în străfundurile ființei lui, cuprinzîndu-l pe de-antregul. Simțea că se înăbușe sub năvala de

afecțiune, (Doamne, cînd mă gîndesc că ar fi putut să moară mama *mea !)* și de sfîșietoare compătimire pentru bietul Benger. I se sui un nod în gît ; îl podidiră lăcrimile. Ar fi vrut să întindă mîna și s-o strîngă pe cea a lui Benger într-a lui ; numai că, nici vorbă, nu se cade să faci un asemenea lucru.

Anthony nu-și luase ochii de la Sirius. „Vie", continua să-și spună. „Vie". Părea o inimă în văzduh, palpitînd luminos. Și dintr-odată îi veni în minte păsărica, pe care o găsise în ultima vacanță de Paști. Căzuse pe jos și nu putea să zboare. Maică-sa se distrase pe socoteala lui, văzînd că nu se hotăra s-o ridice. Îi plăceau animalele mari, dar n-ar fi știut să spună de ce avea oroare să se atingă de un animal mic și viu. Într-un tîrziu, făcînd un mare efort, apucase păsărica. În mîna lui, puiul părea a fi doar o inimă învelită în pene, bătînd în palma lui, un pumn de sînge fierbinte, pulsînd neîncetat. Sus de tot, deasupra crestei copacilor, Sirius era o altă inimă. Vie. Unchiul James ar fi rîs de asemenea prostii. Usturat de batjocura imaginară și rușinat de faptul că se lăsase furat de asemenea idei copilărești, întrebă înciudat, întorcîndu-și ochii de la stele : „Dar cum pot fi vii ?"

Brian tresări. „Ce l-o fi mîniat ?" se întrebă. Apoi spuse tare : „P-păi, d-dacă Dumnezeu e viu..."

„Dar Padre al meu nu merge la biserică" obiectă Anthony.

„N-nu, d-dar..." Nu dorea cîtuși de puțin să-l contrazică, în clipa aceea.

Anthony n-avu răbdarea să-l lase să termine. „El nu crede în chestii d-astea".

„Dar ceea ce c-contează e D-dumnezeu. Nu biserica". Of, Doamne, dacă nu s-ar fi bîlbîit atît de îngrozitor ! Ar fi putut explica totul atît de bine i-ar fi putut repeta lucrurile pe care le auzise de la maică-sa. Dar, nu știa bine de ce, chiar lucrurile pe care i le spusese ea păreau să nu aibă directă legătură cu ceea ce era într-adevăr important. Căci important era nu să vorbești, ci să-ți iubești semenii, să-i iubești atît de mult încît să-ți simți inima sfîșiată de iubire.

„Unchiul meu", spuse Anthony, „nu crede nici măcar în Dumnezeu. Nici eu" adăugă pe un ton sfidător.

Brian nu luă în seamă provocarea. „Ascultă" întrerupse vehement, „Ascultă-mă B-b-b...". Tocmai fiindcă ținea atît de mult să vorbească se bîlbîia și mai tare. „B-b-benger" izbuti într-un tîrziu să rostească. Era un chin cumplit să simtă șuvoiul de dragoste ce-l copleșise, stăvilit și întors din drum. Zăgăzuit de acel obstacol fără rost și grotesc, puhoiul urca mereu din străfunduri, părea să devină din ce în ce mai puternic și pînă la urmă porni atît de năvalnic încît Brian, uitînd cu desăvîrșire ce se cade și ce nu, îl apucă pe Anthony de braț. Degetele alunecară pe mînecă pînă ce ajunseră la încheietura mîinii în jurul căreia se încleștară. Din acel moment, ori de cîte ori bîlbîiala se interpunea între sentimentele lui și obiectul acelor sentimente, degetele i se strîngeau și mai tare, cu deznădejde, în jurul încheieturii mîinii lui Anthony. „Îmi p-pare atît de rău că mama ta..." continuă, „n-am v-vrut s-să-ți spun pînă ac-cum. Nu puteam f-față de c-ceilalți. Știi mă g-g-g...". Strînse și mai tare mîna lui Anthony încercînd să spună prin încleștarea degetelor ceea ce nu izbuteau să exprime cuvintele lui, silindu-se să-l convingă pe Anthony că șuvoiul de dragoste pe care îl simțea curgînd tumultuos în străfundurile ființei lui, nu încetase să existe în ciuda obstacolului ce părea să-l țină o clipă în loc. Începu din nou fraza și luîndu-și destul avînt, izbuti să treacă hopul... „Mă g-gîndeam chiar acum" spuse, „c-că s-ar fi putut întîmpla c-ca mama *mea* să... Vai, B-beavis, t-trebuie să fie cumplit !"

Anthony îl privi, surprins la început, apoi cu o expresie bănuitoare, ba chiar cu un fel de teamă. În timp ce Brian continua să se bîlbîie, primul impuls de a se împotrivi emoției, se destrămă și, fără să-i fie rușine de ceea ce făcea, începu să plîngă.

Legănîndu-se într-un echilibru destul de nestabil, pe glaful ferestrei înalte, cei doi copii rămaseră acolo, tăcuți. Pe obrajii amîndurora lacrimele înghețaseră ; brațul lui Anthony era încă prins de mîna tămăduitoare ce-l strîngea atît de tare de parcă ar fi fost mîna unui om gata să se înece.

Deodată, dînd zvon prin frunzele veștede ale copacilor, o pală de vînt se stîrni în noapte. Micul vas cu cele trei catarge porni ca trezit din somn, tăcut și grăbit, de s-ar

fi zis că trebuie să ajungă neapărat într-un anumit punct; începu să plutească de-a lungul rigolei cu pupa înainte.

Servitorii se duseseră la culcare; în casă domnea liniștea. Încet, în întuneric, John Beavis ieși din birou, se urcă pe scări, trecu de camerele ce se aflau la mezanin, trecu pe lîngă salon și suind mereu, ajunse la etajul doi. Afară, în strada pustie, se auzi o trăsură apropiindu-se și apoi depărtîndu-se. Tăcerea se lăsă din nou, tăcerea singurătății lui, tăcerea (se înfioră) mormîntului ei.

Stătu multă vreme nemișcat, ascultîndu-și bătăile inimii, apoi se hotărî și urcă și ultimele două trepte. Trecu prin vestibulul întunecos, deschise o ușă și aprinse lumina. Se opri față în față cu propriul său chip palid care îl privea fix din oglinda de pe toaletă. Periile cu mîner de argint erau la locul lor obișnuit, ca și micile farfurioare, pernița cu ace și rîndul de flacoane de cristal. Privi în altă parte. Un colț al plapumii de culoare roz, era întors; văzu cele două perne puse alături și deasupra lor o reproducere a Madonei Sixtine, pe care o cumpăraseră împreună în magazinul de lîngă British Museum. Se întoarse — și dădu din nou cu ochii de propria sa imagine; de data asta se văzu din cap pînă în picioare în haine negre, de doliu, în oglinda șifonierului. Șifonierul... Străbătu camera, se îndreptă spre el și răsuci cheia în broască. Ușa grea cu oglindă se dădu în lături de la sine și dintr-o dată fu izbit de mirosul pe care îl răspîndea ea, acea discretă aromă de rădăcină de iris înviorată, ai fi zis de alt parfum mai intim, mai iute. Cenușii, albe, verzi, negre sau trandafirii ca scoicile, rochii după rochii. Ca și cum ar fi murit de zeci și zeci de ori, și ar fi stat acolo, inertă și decapitată, dar înconjurată încă printr-o ironie a soartei, de acea suavă aromă care se înălța ca un suflu, ca un simbol al vieții ei. Întinse mîna și pipăi mătasea netedă, postavul, voalul, catifeaua și toate celelalte țesături. Aţîţate, rochiile cu falduri își fluturară și mai puternic parfumul; închise ochii și inspiră, sorbi prezența ei. Dar ceea ce rămăsese din Maisie fusese ars și cenușa ei se afla în fundul gropii din cimitirul de la Lollingdon.

„Așteaptă-mă acolo !" șopti în odaia cufundată în tăcere John Beavis.

Gîtlejul i se contractă ; lacrimile se prelinseră pe obraji. Închise ușa dulapului, se îndepărtă și începu să-și scoată hainele.

Își dădu deodată seama că era frînt de oboseală. Făcu o imensă sforțare ca să se spele. Cînd se sui în pat adormi aproape imediat.

Spre dimineață, cînd lumina zorilor și zgomotul străzii începură să se strecoare prin straturile de beznă lăuntrică ce-l cotropeau, John Beavis visă că mergea de-a lungul coridorului ce ducea spre sala unde își ținea cursurile la King's College [1]. Nu, nu mergea, alerga. Coridorul devenise nemaipomenit de lung și pentru un motiv ce nu admitea amînare trebuia să ajungă la capătul coridorului repede, să ajungă la timp. La timp pentru ce anume ? Nu știa ; în timp ce alerga simți că îl cuprinde frica, o frică ce se întețea, umflîndu-se, crescînd mereu, devenind din ce în ce mai mare și mai puternică. Și cînd, pînă la urmă, deschise ușa sălii de curs, văzu că nu era de loc sală de curs, ci dormitorul lor de acasă, și pe pat se afla Maisie, luptînd din greu să tragă în piept o gură de aer, cu obrajii înfierbîntați de febră, învineți de începutul de asfixie ; buzele ei întredeschise arse și livide păreau două urme lăsate de plesnituri de bici. Imaginea era atît de îngrozitoare încît se trezi de-a binelea. Lumina alburie a zorilor se ivi printre perdele. Rozul plapumii începuse să se deslușească ; în oglinda de la dulap apăru o licărire ; pe stradă, lăptarul striga : „Lăăpta-ruul ! A venit lăăpta-ruul". Totul părea firesc, liniștitor, ca de obicei. Nu fusese decît un vis urît. Întorcînd capul, John Beavis își dădu seama că cealălaltă parte a patului era goală.

Sunetul clopoțelului se apropia mereu, croindu-și drum printre adînci și calde pături de somn, pînă ce începu să bată neîndurător, pe un strat neacoperit și tremurător al eului său conștient. Anthony deschise ochii. Ce hărmălaie ! Dar își mai putea îngădui să stea în pat încă cel puțin cinci minute. Așternutul cald era grozav de îmbietor. Apoi, și gîndul avu darul să-i strice tot cheful, își aminti

[1] Unul din institutele Universității din Londra.

că programul zilei începea cu ora de algebră. Cu Moș Cusurgilă i se puse un nod în gît. Afurisitele alea de ecuații de gradul doi ! O să urle iar. Nu era drept. Și el o să izbucnească iar în lacrimi. Îi trecu prin cap că Moș Cusurgilă n-o să zbiere din cauza celor întîmplate în ajun. Bot-de-cal fusese nemaipomenit de drăguț aseară, continuă Anthony să-și depene gîndurile.

Era timpul să se scoale din pat. Unu, doi, trei. Al dracului de frig ! Își trăgea tocmai cămașa pe cap cînd auzi o bătaie ușoară în ușa boxei lui. Se răsuci și izbuti să-și scoată capul din cămașă. Se duse și deschise. Staithes se afla în fața ușii. Staithes în persoană, rînjindu-i prietenos, ce e drept, totuși... lui Anthony nu-i prea venea la socoteală. Neîncrezător, îi zîmbi fățarnic în semn de bun venit. „Ce se întîmplă ?“ întrebă ; dar celălalt îi făcu semn să tacă.

„Vino și te uită“ spuse în șoaptă. „E grozav ! !“.

Anthony se simți măgulit de invitația făcută de cineva care în calitatea sa de căpitan al echipei de fotbal, avea dreptul să se poarte, și se purta chiar, obraznic cu el. Îi era frică de Staithes și-l găsea antipatic, dar tocmai pentru aceste motive se simți deosebit de încîntat că Staithes, așa, de la el, își dăduse osteneala să vină să-l cheme...

În boxa lui Staithes era îmbulzeală. Băieții tăceau cu toții ca niște conspiratori, dar tăcerea clocotea de o înăbușită agitație. Thompson fusese nevoit să-și vîre batista în gură ca să nu izbucnească în rîs, iar Pembroke-Jones se cocîrjase chihotind pe înfundate. Neavînd loc să se miște, înghesuit cum era, între picioarele patului și lavoar, Partridge stătea cu obrajii lipiți de despărțitura de scînduri. Staithes îl bătu ușor pe umăr. Partridge se întoarse și se îndreptă spre mijlocul boxei ; fața lui pistruiată era schimonosită de rîs și se tot sucea și se tot învîrtea ca și cum ar fi fost gata să se scape pe el. Staithes arătă cu degetul spre locul rămas liber și Anthony se îndreptă într-acolo, strecurîndu-se printre ceilalți băieți. Făcuseră o gaură în scînduri și prin ea se putea vedea tot ce se petrece în boxa de alături. Pe pat, purtînd numai un tricou de lînă și un bandaj pentru hernie, stătea întins ochelaristul de Ledwidge. Sub lenti-

lele groase ținea ochii închiși ; gura îi era întredeschisă. Părea liniștit, fericit, senin ca și cum s-ar fi aflat la biserică.

„Tot acolo e ?“ întrebă Staithes în șoaptă.

Anthony se întoarse rînjind și făcu semn că da ; apoi își lipi din nou ochii de gaura din peretele de scînduri. Era foarte caraghios, cu atît mai caraghios cu cît era vorba de ochelaristul de Ledwidge, cel de care toată lumea își bătea joc, victima tuturor, predestinat să fie persecutat, fiindcă era slăbănog și timid. Ceea ce se întîmpla avea să constituie un nou motiv pentru a-l chinui.

„Ce-ar fi să-l băgăm în sperieți ?“ își dădu Staithes cu părerea și se urcă pe bara de fier de la capul patului.

Partridge, care era centru înaintaș în cea mai bună echipă de fotbal, făcu o mișcare, voind să-l urmeze. Dar, gest cu totul neașteptat, Staithes îi făcu semn lui Anthony. „Urcă-te lîngă mine“. Voia să se poarte deosebit de drăguț cu bietul băiat, fiindcă îi murise bătrîna. În afară de asta, era bucuros să-l umilească pe bădăranul de Partridge.

Anthony acceptă măgulitoarea invitație cu o grabă cam abjectă și se urcă lîngă el. Ceilalți băieți se cocoțară, care cum puteau, pe bara de la picioarele patului. La semnalul dat de Staithes se ridicară pe vîrfuri, scoaseră capetele pe deasupra peretelui de scînduri și începură să-l huiduiască pe Ledwidge.

Readus brusc pe pămînt din plăcutul și scîrbosul său paradis alcătuit din clisme și nuiele la fund (în acest paradis nu-și aflase încă locul nici o făptură feminină) ochelaristul scoase un țipăt, deschise ochii, scos din minți de spaimă ; se făcu alb ca varul și apoi roșu ca racul. Își trase cu amîndouă mîinile tricoul. Dar era prea scurt ca să-l acopere de la talie în jos, prea scurt chiar ca să-i acopere bandajul herniar. Neînchipuit de scurt, un tricou de copil mic. („O să ne aranjăm în așa fel încît să mai țină un trimestru“ spusese maică-sa. „Orice obiect de lînă costă o avere.“ Făcuse mari sacrificii ca să-l trimită la Bulstrode).

„Trage băiete, nu te lăsa“ strigă Staithes, încurajîndu-l sarcastic pe Ledwidge, care se tot căznea să-și lungească tricoul.

„Ce e albastru, stă în cui și cîntă ?" întrebă Thompson. Deși gluma era răsuflată, băieții izbucniră cu toții în rîs.

Staithes ridică un picior de pe bara de la capul patului unde stătea cocoțat, își scoase papucul cu talpă de piele, ochi și-l aruncă. Papucul atinse pe ochelarist pe obraz. Ledwidge urlă de durere, sări din pat și rămase așa în picioare, cu umerii încovoiați, încercînd să-și apere capul cu brațul lui firav. Se uita în sus la fețele batjocoritoare ale băieților cu ochii din care începuseră să curgă lacrimi.

„Repeziți-i în cap papucii !" strigă Staithes celorlalți. Apoi văzînd că noul sosit stătea în pragul ușii rămase deschisă, spuse : „Salut Bot-de-cal", scoțîndu-și și celălalt papuc ; „vino și asvîrle și tu." Era cu mîna ridicată, gata să arunce papucul, dar înainte ca să poată ținti, Bot-de-cal, dintr-un salt se urcase pe pat și-l apucase de mîini.

„Nu, s-stai !" spuse. „Stop". Și-l apucă și pe Thompson de braț. Aplecîndu-se peste umărul lui Staithes, Anthony azvîrli cît putu de tare papucul. Ochelaristul își băgă capul între umeri. Papucul se izbi de peretele de scînduri ce se afla în spatele lui Ledwidge.

„B-beavis ! strigă Bot-de-cal, pe un ton atît de reprobator, încît Anthony se simți copleșit de rușine.

„Nu l-a lovit" spuse, încercînd să se scuze și pentru cine știe ce motiv nedeslușit se trezi, gîndindu-se la înfiorătoarea și adînca groapă din cimitirul de la Lollingdon.

Între timp Staithes prinsese iar ghiers... „Nu știu ce ți-o fi venit. Unde crezi că te afli, Bot-de-cal !" spuse furios și smulse papucul din mîna lui Brian. „De ce nu-ți verzi de treabă ?".

„Nu se f-face" răspunse Brian.

„Ba da."

„C-cinci c-contra unu."

„Dar nu știi ce făcea".

„Nu mă p-p-p... T-treaba lui."

„Ba te-ar privi, dacă ai ști" spuse Staithes ; și începu să-i povestească ce făcuse Ochelaristul, folosind cele mai scîrnave cuvinte pe care le știa.

Brian își plecă ochii și obrajii îi ardeau ca para focului. Cînd era nevoit să asculte pe cineva spunînd măscări, se

simţea nenocorit — nenorocit şi în acelaşi timp ruşinat că era şi el om.

„Ia uitaţi-vă la Bot-de-cal. Roşeşte ca o faţă mare!“ strigă Partridge; şi se porniră cu toţii pe rîs, Anthony hlizindu-se şi mai batjocoritor decît ceilalţi. Căci Anthony avusese răgazul să se ruşineze pentru faptul că-i fusese ruşine; avusese răgazul să refuze să se mai gîndească la groapa din cimitirul de la Lollingdon; răgazul să-şi dea seama că-l ura dintr-odată pe blajinul Bot-de-cal. „Fiindcă face pe mironosiţa“ ar fi răspuns, dacă l-ar fi întrebat cineva de ce anume îl ura. Dar adevăratul motiv zăcea şi mai adînc într-un ungher şi mai întunecos. Îl ura pe Bot-de-cal tocmai fiindcă era un tip atît de extraordinar; fiindcă Bot-de-cal avea curajul opiniilor sale, opinii care — îşi dădu deodată seama Anthony — erau de fapt şi opiniile *lui*, care ar fi fost opiniile lui, dacă ar fi avut curajul necesar. Tocmai fiindcă ţinea atît de mult la Bot-de-cal, tocmai de aceea îl ura acum. Sau, mai bine zis, îl ura fiindcă existau atît de multe motive ca să ţină la Bot-de-cal şi dimpotrivă, atît de puţine pentru a-i merita afecţiunea, căci Bot-de-cal era înzestrat cu tot felul de calităţi excepţionale care lui îi lipseau cu desăvîrşire, sau — poate şi asta era şi mai grav — nu-i lipseau nici lui, dar pe care, dintr-un motiv sau altul, era incapabil să le manifeste. Rîsul lui batjocoritor nu era de fapt decît expresia unui soi de ciudă şi de invidie, iscate de acea superioritate pe care o preţuia şi o admira din tot sufletul. Într-adevăr, dragostea şi admiraţia fuseseră izvorul din care ţîşniseră ciuda şi ura, sentimente de mult înrădăcinate în sufletul lui, dar de care nu trecuseră pînă atunci niciodată în sfera conştiinţei, aşteptînd, ca o criză de felul acesteia să le trezească.

„Ar fi trebuit să vezi cu ochii tăi“ încheie discuţia Staithes. Acum, cînd îi trecuse furia, rîdea. Îi dădea mîna să rîdă.

„Cu bandajul pe el“ adăugă Anthony pe un ton scîrbit. Faptul că Ochelaristul avea hernie, constituia o circumstanţă agravantă.

„Da, cu bandajul ăla infect“ confirmă categoric Staithes. Nu mai încăpea vorbă; faptul că avea ochelari, că era timid, că purta bandaj, toate astea puse cap la cap —

făceau ca lansarea papucilor în capul lui Ledwidge să devină nu numai imperioasă, ci o transformau într-o datorie morală și justă.

„E scîrbos" continuă Anthony, înfierbîntîndu-se și bucurîndu-se de îndreptățita sa indignare.

Pentru prima oară de cînd Staithes începuse să povestească ce făcuse Ochelaristul, Brian ridică ochii din pămînt. „D-dar, d-de-ce e mai scîrbos decît ceilalți ?" întrebă, vorbind încet. „În definitiv" și sîngele îi năvăli din nou în obraji în timp ce vorbea, „nu e el s-singurul".

Tăcură cu toții stînjeniți. Nu era singurul, bineînțeles. Dar era singurul, așa gîndeau cu toții, care purta bandaj, ochelari și un tricou care îi rămăsese mic ; singurul care făcuse ce făcuse ziua în amiaza mare și care se lăsase prins. *Era* o diferență.

Staithes porni contra-ofensiva pe alt front : „Predica Prea Sfinției Sale Bot-de-cal" spuse zeflemitor și își recăpătă pe dată spiritul de inițiativă și prestigiul de care se bucura. „Fir-ar să fie", spuse pe alt ton, „e tîrziu. Trebuie să-i dăm zor".

Capitolul VII

8 aprilie 1934

Din jurnalul lui A.B.

Reflex condiționat. Cîtă satisfacție mi-a procurat la prima lectură cartea venerabilului Pavlov [1]. Definitiva demascare a tuturor imposturilor omenești. Cîini și cățele, cu toții, cu toatele. Ham, ham, miroși stîlpii de pe stradă, ridici laba, îngropi osul. S-a zis cu prostiile relative la liberul arbitru, bunătate, adevăr și altele de același gen. În fiecare epocă se nasc oameni ce revoluționează psiho-

[1] Fiziolog rus (1849—1936) ; a obținut premiul Nobel în 1904.

logia. Lamettrie[1], Hume[2], Condillac[3] și, în sfîrșit, marchizul de Sade[4], ultimul și cel mai strălucit din seria de demistificatori din secolul al XVIII-lea. Într-adevăr, poate că Sade este cel mai absolut și mai radical revoluționar, căci puțini au fost cei care au avut îndrăzneala să meargă atît de departe încît să ajungă la concluziile revoluționare ale marchizului. Între timp știința nu a stat pe loc. Demascarea întreprinsă în epoca iluminismului francez, în afară de cea făcută de Sade, s-a dovedit inadecvată. În secolul al XIX-lea au trebuit s-o ia de la capăt. Marx și adepții lui Darwin. De altfel sînt prezenți și astăzi — Marx în mod obsedant. Între timp secolul al XX-lea a produs și el o nouă serie de demistificatori : Freud[5], și cînd doctrina lui a început să nu mai suscite interes, Pavlov și behaviouriștii[6]. Reflexul condiționat : mi se părea atunci, mi-aduc bine aminte, că pune capăt oricărei discuții. De fapt, cum era de prevăzut, descoperirea lui Pavlov avea să pună în termeni noi problema liberului arbitru. Dacă reflexele pot fi condiționate, atunci, evident, ele pot fi și re-condiționate. A învăța să te slujești de tine însuți cum trebuie, cînd ai fost învățat să te slujești cum nu trebuie, ce poate însemna altceva decît recondiționarea reflexelor ?

Am luat masa la prînz cu tata. Mai vesel decît ultima oară cînd l-am văzut, dar îmbătrînit și — fapt ciudat — complăcîndu-se în situația de bătrîn. Insistă asupra faptului că se ridică greu din fotoliu, că urcă anevoie scările. Un fel, cred, de a-și da importanță. Poate și un fel de a-i sili pe cei din jurul lui să-l compătimească atunci cînd i se năzare — copilașul plînge pentru ca mama să vină și să se tot învîrtească în jurul lui. De la leagăn pînă la

[1] Medic și filozof materialist francez (1709—1751).

[2] Filozof scoțian (1711—1776).

[3] Filozof francez (1715—1780), inițiator al curentului senzorialist.

[4] Scriitor francez (1740—1814) care a negat, în teorie și în practică existența oricărei divinități.

[5] Psihiatru austriac (1856—1939), creatorul psihianalizei.

[6] Behaviourism (behaviour — comportament, engl.), doctrină conform căreia orice afirmație de ordin psihologic trebuie verificată prin observarea comportamentului, excluzînd astfel introspecția.

mormînt aceeași poveste... Miller spune că bătrînețea constă în mare măsură din contractarea unor obiceiuri proaste. Felul cum îți utilizezi corpul condiționează funcțiile lui. Umblă ca și cum ai fi chinuit de reumatism și vei impune organismului tău să facă niște eforturi musculare atît de violente încît vei deveni într-adevăr chinuit de reumatism. Poartă-te ca un om bătrîn — corpul tău va funcționa ca cel al unui moșneag, vei gîndi, și vei simți, ca un moșneag. Paiața descărnată ce se tîrăște în papuci : nimic altceva decît un rol pe care îl joc. Dacă refuzi să-l joci și înveți cum să acționezi ca să poți refuza rolul, nu vei deveni o paiață. Bănuiesc că în cele spuse de Miller se află o mare parte de adevăr. Oricum ar sta lucrurile, tata își joacă rolul cu brio. Unul din marile avantaje pe care le oferă bătrînețea, cu condiția să ai o situație economică care să-ți permită să nu te temi de ziua de mîine și cu condiția să nu stai prea rău cu sănătatea, este că îți poți permite luxul de a privi totul cu seninătate. Nu mai ai mult pînă la mormînt, te-ai obișnuit să nu mai pui nimic la inimă : în consecință îți vine ușor să privești cele ce se întîmplă în jurul tău ca din Olimp. Tata, de exemplu, mi-a vorbit olimpian despre pace. Da, oamenii sînt nebuni, fără îndoială ; o să fie un nou război destul de curînd, prin 1940 [1], așa socotea. (Fapt semnificativ, aproape sigur că în 1940, nu se va mai număra printre cei vii !). O să fie mai cumplit decît ultimul război, da ; și probabil că va distruge civilizația Europei Occidentale. Dar toate astea aveau oare atîta importanță ? Civilizația se va strămuta în alte continente, sau va renaște din nou pe teritoriile pustiite. Felul cum măsuram timpul e cu totul greșit. N-ar trebui să ne gîndim la noi înșine ca la indivizi care trăiesc în cel de al treilea deceniu al secolului XX, ci ca la niște puncte limită între două ere glaciale. Și a terminat citindu-l pe Goethe — *alles Vergängliche ist nur ein Gleichniss* [2]. Toate astea sînt, fără îndoială, deplin adevărate, dar nu constituie întregul adevăr. Întrebare : cum să îmbini convingerea

[1] Cartea a apărut în 1936.
[2] Tot ce trece nu e decît o parabolă (germ.).

că lumea este în mare măsură iluzorie cu credința că este totuși esențial să ameliorăm această iluzie? Cum să trăiești fără să cazi pradă pasiunilor, fără să devii indiferent? Senin ca un bătrîn și activ ca un tînăr?

Capitolul VIII

30 august 1933

„Muscoiul dracului!" Helen își frecă urma roșie de pe braț. Anthony nu spuse nimic. Helen îl privi cîtva timp în tăcere. „Ai o cantitate impresionantă de coaste!" spuse într-un sfîrșit.

„Constituție de schizotimic" răspunse Anthony cu fața acoperită de brațul cu care se apăra de lumină. „De aceea mă aflu aici. Predestinat de unghiul făcut de coastele mele."

„Predestinat să faci ce?"

„Sociologie; și în răstimpuri asta". Ridică brațul, făcu un gest circular și apoi îl lăsă din nou să cadă pe saltea.

„Dar ce înțelegi prin «asta»?" insistă Helen.

„Asta?" repetă Anthony. „Să zicem..." Șovăi, I-ar fi trebuit prea mult timp ca să-i explice incompatibilitatea temperamentală, dintre pasiuni și intelect, dintre senzualitatea lui detașată și ideile sterilizate pe care le mînuia. „Să zicem *tu*" spuse într-un sfîrșit.

„Eu?"

„Recunosc că ar fi putut fi și altcineva" spuse și începu să rîdă, sincer amuzat de cinismul de care dăduse dovadă.

Helen rise și ea, dar surprinzător de amar.

„Eu *sînt altcineva*".

„Ce vrei să spui?" întrebă luîndu-și mîinile de pe ochi ca s-o poată privi.

„Vreau să spun exact ceea ce am spus. Crezi că eu, eu cea adevărată, aș putea fi aici?"

„Eu cea adevărată!" repetă zeflemitor Anthony. „Vorbești ca un teozof."

„Şi tu, tu vorbeşti ca un nătărău" spuse Helen. „Dinadins. Fiindcă, bineînţeles, nu eşti prost de fel". Tăcură amîndoi multă vreme. „Eu, eu cea adevărată ? Dar unde, dar cum, şi cu ce preţ ? Da, mai ales cu ce preţ ? Cel plătit de Florence Nightingale [1] sau de Edith Cavell ? [2] Cu neputinţă ! Şi mai ales ridicol". Se încruntă şi clătină din cap ; apoi deschise ochii pe care îi ţinuse închişi pînă atunci şi căută ceva în jurul ei care să-i abată gîndurile de la problemele care o frămîntau inutil. În prim plan, numai Anthony. Îl privi o clipă ; apoi întinse mîna fascinată şi dezgustată în acelaşi timp, ca şi cum ar fi avut în faţă un animal ciudat şi respingător, de la care nu-ţi poţi lua însă ochii, atinse pielea roşietică şi încreţită de pe cicatricea ce-i brăzda coapsa oprindu-se deasupra genunchiului. „Te mai doare ?" întrebă.

„Cînd sînt frînt de oboseală. Sau cînd e timp ploios". Ridică puţin capul de pe saltea şi, îndoindu-şi genunchiul drept, începu să-şi examineze cicatricea. „O notă renascentistă" spuse pe un ton meditativ. „Piept pălit de sabie."

Helen se cutremură. „Trebuie să fi fost îngrozitor", şi cu o bruscă vehemenţă strigă : „Urăsc durerea". Vorbea pătimaş ca şi cum ar fi fost vorba de un resentiment adînc şi personal. „O urăsc", repetă ca să audă şi Florence Nightingale şi Edith Cavell şi toate cîte or mai fi fiind.

Îl îmbrîncise din nou în trecut, în acea zi de toamnă la Tidworth cu optsprezece ani în urmă. Exerciţii de tragere. Un recrut imbecil aruncase prea scurt grenada. Zbierete, tresărirea lui de groază, şocul. Totul părea acum ciudat de îndepărtat şi fără nici o legătură cu el, cel de acum, ca un lucru văzut printr-un telescop pe care l-ai apucat de-a-ndoaselea. Şi chiar suferinţa, toate acele luni de tortură se chirciseră, dispăruseră ca şi cum n-ar fi existat, înghiţite de neant. Din punct de vedere fizic, era cel mai îngrozitor lucru pe care îl îndurase şi nebunul care avea misiunea să-i dirijeze memoria, îl uitase efectiv.

[1] Florence Nightingale (1820—1910). Soră de caritate în timpul războiului Crimeii, 1866 ; a organizat prima şcoală de surori de caritate.

[2] Edith Louise Cavell (1865—1915). Soră de caritate. Eroină engleză executată de germani în timpul primului război mondial.

„Nu ne putem aminti durerea“ spuse cu voce tare. „Eu pot.“

„Nu, nu poți. Poți numai să-ți amintești în ce ocazie s-a produs și contingențele“.

Ocazia : În casa moașei din strada Tombe-Issoire. Contingențele : o odaie sordidă și umilință. Fața i se înăspri în timp ce asculta vorbele lui Anthony.

„Nu-ți poți niciodată aminti calitatea reală a durerii“. Așa cum nu-ți poți aminti nici cea a voluptății. Astăzi, de exemplu, acum o jumătate de oră, nu-ți poți aminti. Nu există nimic care să fie echivalent cu re-crearea evenimentului. De fapt e un noroc.“ Surîdea acum. „Gîndește-te, ce ar fi dacă cineva și-ar putea aduce aminte, așa cum le-a simțit, toate parfumurile, toate sărutările. Te-ar obosi de moarte ! Și ce femeie înzestrată cu o brumă de memorie ar mai face un al doilea copil ?“

Helen se agită, vădit stingherită. „Mă mir cum de se găsesc atîtea să facă și unul“ spuse ea aproape în șoaptă.

„Așa cum stau lucrurile“ continuă Anthony, „durerile și plăcerile sînt noi de fiecare dată cînd le experimentăm. Noi-nouțe. Orice floare de gardenia este prima pe care ai mirosit-o. Și fiecare naștere este pentru o femeie...“

„Iar vorbești ca un nătărău“ îl întrerupse Helen mînioasă. „Încurci lucrurile“.

„Credeam că, dimpotrivă, le descurc. Și, mă rog, despre ce este într-adevăr vorba ?“

„Despre mine, despre tine, despre viața adevărată, despre fericire. Și tu vorbești despre lucruri fără legătură cu realitatea. Ca un nătărău“.

„Și tu cum stai ? Te-ai dovedit oare pricepută în ce privește viața reală ? Expertă în fericire ?“

La aceste cuvinte, în mintea amîndoura se ivi un chip timorat, apărat de baricada unor ochelari. Căsătoria pe care o făcuse ; Cine dracu o pusese ! Bietul Hugh ! Fără doar și poate era îndrăgostit la culme și în modul cel mai sentimental posibil. Dar asta putea fi un motiv ? Și, apoi, cîte dezamăgiri și de ce natură ? Majoritatea de natură fiziologică, cel puțin așa bănuia. Situația părea caraghioasă dacă te gîndeai că era vorba de bietul Hugh. Un zîmbet ușor arcui buzele lui Anthony. Dar pentru Helen, bineînțeles, gluma nu fusese comică, ci tragică.

Ar fi dorit să afle anumite amănunte, dar nu direct de la Helen, ca să nu ceară sau să nu primească mărturisirile ei. Confidențele sînt primejdioase, te încurci în ele; seamănă cu hîrtia de prins muște, da, exact cu hîrtia de prins muște...

Helen oftă; apoi se înbățoșă și spuse cu un aer hotărît:

„Oare așa se rezolvă problema? Zi-i tu: cîrno!, ca să nu zică ea mai întîi. Și la urma urmei e treaba mea."

Cu atît mai bine, gîndi Anthony. Tăcură din nou.

„Cît timp ai stat în spital din cauza rănii?" întrebă pe alt ton.

„Aproape zece luni. S-a infectat groaznic. Au trebuit să mă opereze de șase ori."

„Înfiorător".

Anthony dădu din umeri. Poate. Cel puțin din cauza rănii nu fusese în tranșee. Pronia cerească... „Ciudat" adăugă, „sub ce formă se arată pronia cerească. Un țărănoi imbecil cu o grenadă în mînă. De n-ar fi fost el, aș fi fost trimis în Franța și mai mult ca sigur, mi-aș fi lăsat oasele acolo. Mi-a salvat viața". Apoi după o scurtă pauză adăugă: „Și libertatea. Începuse și mie să mi se urce la cap, începusem și eu să mă îmbăt cu vorbăria de la începutul războiului. *Onoarea s-a reîntors și domnește iar ca un împărat pe pămînt.* Cred că ești prea tînără ca să fi auzit de bietul Rupert. În 1914 vorbele lui păreau să aibă sens. *Onoarea s-a reîntors...* Dar a omis să spună că o dată cu onoarea s-a întors și prostia. Cît am stat în spital am avut răgazul necesar ca să mă gîndesc la marșul triumfal al prostiei pe pămînt. Stupiditatea domnea ca un rege — nu, ca un împărat, ca un divin Führer al tuturor arienilor.[1] Gînduri ca astea sînt menite să te trezească la realitate, sînt profund eliberatoare. Și toate astea datorită unui țărănoi. Unul din cei credincioși supuși ai marelui Führer. Tăcură iar cîteva momente. „Cîteodată mă simt puțin cam neliniștit, ca Policrate[2] fiindcă am avut parte de atîta noroc în viață.

[1] Cartea a apărut în 1935, cînd Hitler era la putere.

[2] Tiran al insulei Samos; după o lungă domnie fericită a murit în 522 î.e.n.

Toate împrejurările s-au aliat în favoarea mea. Chiar și împrejurarea *asta*." Atinse cicatricea. „Poate că ar trebui să fac ceva pentru a-i îndupleca pe zei și a le potoli invidia — să arunc un inel în mare, cînd mă voi duce să mă scald." Începu să rîdă. „Din păcate nu am nici un inel".

Capitolul IX

2 aprilie 1903

În gara Paddington, domnul Beavis și Anthony se urcară într-un compartiment gol de clasa III-a și așteptară să pornească trenul. Lui Anthony o călătorie pe calea ferată i se părea însă un lucru extrem de important, un fel de ritual sacru. Orice suflet de bărbat tînăr este *naturaliter ferrovialis*[1]. Acel divin monstru verde, de exemplu, care sosi pufăind în stație și trase pe peronul unu, n-ar fi putut niciodată înainta atît de majestuos în catedrala de sticlă, neagră de funingine, dacă n-ar fi existat Watt[2] și Stephenson[3]. Desfătarea pe care o simțea Anthony în timp ce privea creatura divină apropiindu-se de el și inhala scîrbosul miros de fum, de cărbune și de ulei încins pe care-l răspîndea, imitîndu-i aproape fără să-și dea seama gîfîitul — puf — puf — puf — era o dovadă că sufletul băieților trebuie să fi fost pregătit în cine știe ce chip misterios pentru mașinile cu aburi și focurile de artificii ; o dovadă suficientă în sine că prima locomotivă corespundea — în mod cu totul satisfăcător — acelui arhetip confuz preexistent în mintea copiilor încă din epoca paleolitică. Puf — puf — puf ; apoi tăcere. Și deodată se auzi mugetul îngrozitor al abu-

[1] *din natură feroviar* — parafrazare la „naturaliter religiosus" (lat.).
[2] James Watt (1736—1819), inginer scoțian care a adus importante ameliorări mașinilor cu aburi.
[3] George Stephenson (1781—1848), inginer englez considerat drept inventatorul locomotivei cu aburi.

rului ce țișnea, care-ți nimicea sufletul. Minunat ! Încîntător !

Îmbrăcate în negru și purtînd bonete pe cap, două doamne bătrîne, mărunțele și bondoace — un fel de regina Victoria în dublu exemplar — trecură încet căutînd un compartiment în care să nu riște să li se taie beregata sau să fie silite să audă cine știe ce vorbe deochiate. Domnul Beavis părea un domn foarte la locul lui. Se opriră ca să se consulte. Anthony se aplecă însă pe fereastră și se strîmbă la ele, atît de urît încît cele două bătrînele porniră mai departe. Zîmbi triumfător. Să nu lași pe nimeni să intre în compartimentul în care te-ai suit, era unul din țelurile urmărite în timpul jocului sacru al unei călătorii cu trenul, echivalînd aproximativ cu popa și dama de atu la jocul de „șaizeci și șase" ; obțineai deci patruzeci de puncte — să zicem — de fiecare dată cînd plecai dintr-o gară fără ca vreun străin să fi pătruns în compartiment. Dacă luai masa în vagon-restaurant puteai marca două sute cincizeci de puncte, maximul fiind — dar asta nu i se întîmplase niciodată — să călătorești într-un vagon care e detașat din mers.

Un șuierat și trenul se puse în mișcare.

„Ura" strigă Anthony.

Jocul începuse bine. Popa și dama de atu din prima levată. Dar după cîteva clipe începu să-i pară rău că le gonise pe cele două bătrînele, căci, deodată, din tăcerea de nepătruns, John Beavis se aplecă și-l bătu ușor pe genunchi : „Știi în cîte sîntem astăzi ?" îl întrebă pe șoptite, pe un ton plin de subînțelesuri, căruia Anthony nu-i putea ghici rostul.

Ridică ochii și-l privi ; apoi încruntîndu-se începu să joace ; exagerînd puțin, rolul celui ce stă să socotească, căznindu-se să rezolve o problemă deosebit de grea. Era ceva în atitudinea tatălui său care îl obliga să exagereze.

„Să vedem" spuse cu o voce artificială. „Am luat vacanță pe treizeci și unu — sau pe treizeci ? Și era într-o sîmbătă și azi e luni."

„Astăzi sîntem în ziua de doi," spuse domnul Beavis cu același glas șoptit. Anthony intră în panică. Dacă știa, de ce-l mai întrebase ?

„Se împlinesc azi exact cinci luni“ continuă domnul Beavis.

Cinci luni? Simțind deodată un fel de sfîrșeală, Anthony pricepu la ce făcea aluzie taică-său. Doi noiembrie, doi aprilie. Se împlineau cinci luni de la moartea ei.

„În fiecare lună am încercat să păstrăm zilei de doi caracterul ei sacru.“

Anthony dădu din cap și-și întoarse privirile, simțindu-se și stingherit și vinovat.

„Zile legate una de alta printr-o firească pietate“ spuse domnul Beavis.

De ce-o tot fi vorbind despre asta? De ce, de ce trebuia să vorbească despre asta? Era îngrozitor și indecent — da, indecent; nu mai știai unde să te ascunzi. Exact ca atunci, după masă, cînd mațele bunicii începeau să chiorăie...

Privind fața întoarsă a copilului, domnul Beavis își dădu seama că Anthony încerca să se împotrivească. Se simți jignit, întristat și tristețea se transformă într-un fel de parapon fiindcă Anthony nu suferea tot atît de mult ca el. Desigur, era prea mic ca să-și dea seama cît de crunt fusese lovit; totuși, totuși...

Spre marea ușurare a lui Anthony trenul își încetini mersul pentru a se opri la prima stație. Mahalaua Slough trecu încet, din ce în ce mai încet, prin fața ochilor săi. Împotriva tuturor regulilor impuse de jocul sacru, dori din răsputeri ca cineva să se urce în compartimentul lor. Și, slavă Domnului, cineva se urcă. Un individ burduhănos cu fața congestionată, pe care în altă ocazie Anthony l-ar fi detestat. Dar de data asta i-ar fi sărit de git.

Acoperindu-și ochii cu mîna, domnul Beavis se retrase din nou în impenetrabila sa lume a tăcerii.

În trăsura pe care o luaseră în gara Twyford, taică-său îl jigni, ba mai mult încă, îl ofensă, recomandîndu-i:

„Trebuie să ai întotdeauna o purtare exemplară.“

„Desigur“, i-o retează Anthony.

„Și să fii întotdeauna punctual“ continuă domnul Beavis. „Și să nu mănînci cu lăcomie.“ Șovăi un moment, zîmbi gîndindu-se la ce avea să spună și apoi lansă o expresie familiară: „oricît de fainâ ar fi *haleala*“. Din nou

o clipă de tăcere. „Și să fii politicos cu femeile de serviciu", adăugă.

Ieșiră din șosea și o luară pe o alee ce șerpuia printre boschete mari de rododendroni. Apoi, la capătul unei peluze cu cîteva pîlcuri de copaci, apăru fațada de stuc a unei case în stil georgian [1]. Nu era mare, dar era solidă, confortabilă și în același timp elegantă. Nu era greu de ghicit că fusese construită de cineva în stare să citeze în mod competent versuri din Horațiu, oricînd se ivea prilejul. Tatăl doamnei Rachel Foxe, își zise John Beavis în timp ce privea casa, trebuia să fi lăsat o avere frumușică. Fusese inginer naval. Nu făcuse oare o invenție pe care ulterior o achiziționase marina de război? Și Foxe fusese un om cu dare de mînă; avusese o situație bună în industria carboniferă. (Ce frumoase erau narcisele galbene răsărite în iarba din jurul copacilor!) Dar era un om ursuz, tăcut, și total lipsit de simțul umorului. Domnul Beavis își aduse aminte că nu înțelesese gluma lui filologică referitoare la cuvîntul „peniță". Dacă ar fi știut atunci că nenorocitul suferea de un ulcer duodenal, desigur că nu s-ar fi aventurat.

Cînd trăsura trase la scară le ieșiră în întîmpinare doamna Foxe și Brian. Copiii plecară. Domnul Beavis intră în urma gazdei în salon. Era o femeie înaltă și subțire. Mergea foarte drept. Era ceva atît de majestuos, atît în ținuta ei cît și în expresia feței cu trăsături severe și nobile, încît în prezența ei domnul Beavis se simți cam intimidat și nu prea la largul lui.

„Ați fost foarte amabilă că v-ați gîndit să ne poftiți" zise. „Și nu v-aș putea spune cît bine îi va face" șovăi un moment; apoi (deoarece erau în ziua de doi a lunii) adăugă, clătinînd ușor din cap și aproape în șoaptă „acestui biet copilaș fără mamă să-și petreacă vacanța aici cu dumneavoastră."

Ochii căprui și limpezi ai doamnei Foxe se întunecaseră din cauza compătimirii iscate de vorbele lui. Nemișcate și grave, buzele ei pline, dăltuite parcă în chip de petale, exprimau mai mult decît seriozitatea cerută de

[1] Clădiri ridicate între 1714 și 1830, epocă în care au domnit în Anglia primii din seria de regi numiți „George".

circumstanță. „Dar sînt încîntată că a venit la noi" spuse cu o voce muzicală, ce vibra de emoție. „Mă bucur egoist — pentru Brian." Zîmbi și domnul Beavis observă că pînă și cînd surîdea buzele ei păreau să păstreze intactă — deși dovedeau o mare sensibilitate și profundele ei capacități de a suferi și de a se bucura — acea gravitate, acea neștirbită puritate, ce le caracterizau cînd rămîneau imobile. „Da, egoist" repetă. „Fiindcă atunci cînd Brian e fericit sînt și eu fericită".

Domnul Beavis dădu aprobator din cap; apoi spuse oftînd: „Trebuie să fim recunoscători că ni s-a lăsat ceea ce avem, puterea de a ne bucura de bucuria altuia". Mărinimos, îi acorda lui Anthony dreptul de a nu suferi — deși, desigur, cînd băiatul avea să devină mai mărișor și să-și dea mai bine seama...

Doamna Foxe curmă firul convorbirii. Era ceva care nu-i plăcea, atît în felul de a vorbi, cît și în cel de a se purta al domnului Beavis; o notă discordantă, care o irita. Se grăbi însă să alunge impresia dezagreabilă. În definitiv esențialul era că bietul om suferise, suferea încă. Nota falsă, dacă exista cumva, nu se datora suferinței lui, ci felului cum își exprima durerea.

Îi propuse să facă o mică plimbare înainte de a lua ceaiul. Străbătură grădina și ajunseră într-o pădurice, unde, deși se vedea mîna omului, copacii și iarba păreau să crească în voie. Într-o poieniță din crîngul ce mărginea la nord proprietatea, trei copii ologi strîngeau mănunchiuri de ciuboțica-cucului. Cu o cutremurătoare îndemînare se smuceau pe cîrjele lor de la un pîlc auriu la altul țipînd de bucurie cu glasurile lor stridente și discordante.

Copii locuiau, explică doamna Foxe, în una din căsuțele de pe proprietatea ei. „Trei din infirmii mei", așa îi numi...

Cînd îi auziră glasul, copii ridicară capetele și se îndreptară spre ea, țop, țop, pe cîrjele lor.

„Ia te uită Duducă, ce-am găsit eu!

„Și eu, Duducă."

„Cum le zice, Duducă?"

Doamna Foxe le răspundea la întrebări, le punea altele făgăduindu-le că va veni să-i vadă spre seară.

Simţind că e datoria lui să facă şi el ceva pentru copiii infirmi, domnul Beavis începu să le vorbească despre etimologia numelui pe care îl purta floarea. Le spuse cum se spunea în limba engleză vorbită în evul mediu şi cum îl pociseră, crezînd că îl fac mai explicit, oamenii ce-l folosiseră mai tîrziu. Era un caz de o etimologie populară. Copiii se holbau la el, neînţelegînd o iotă. „Cum s-ar zice, *au făcut-o de oaie* adăugă, clipind cu înţeles. „Ştiţi voi, o sumedenie de cuvinte pătesc la fel. Aţi auzit şi voi pe unii zicînd *boliclinică*, în loc de policlinică".

Copiii tăcură cu toţii. Doamna Foxe schimbă vorba.

„Sărăcuţii de ei!" spuse cînd se îndurară să o lase să plece. „Sînt atît de fericiţi încît îţi vine să plîngi. Şi pe urmă, după ce i-ai ţinut o săptămînă trebuie să-i trimeţi înapoi. Înapoi în cocioabele în care stau. Pare atît de inuman. Dar ce poţi face? Sînt atît de mulţi. Nu poţi să ţii un grup mai multă vreme fără să dăunezi altor copii."

Merseră cîtva timp fără să vorbească şi doamnei Foxe îi trecu deodată prin minte că există şi infirmi din punct de vedere afectiv. Oamenii ale căror emoţii sînt atît de schiloade şi de chircite încît nu ştiu efectiv să simtă cum se cuvine; oameni ce poartă un fel de cocoaşe sau un fel de diformitate ce-i împiedica să-şi manifeste emoţiile. John Beavis făcea poate parte dintre ei. Ce nedreaptă era! Şi cît de plină de sine! Nu judeca pe alţii ca să nu fii judecat şi tu la rîndul tău. Chiar de ar fi fost aşa, sau tocmai de aceea omul merita să fie compătimit.

„Cred că e momentul să mergem să luăm ceaiul" spuse cu voce tare. Şi ca să înceteze de a-l mai judeca, începu să-i povestească de acele şcoli pentru copiii infirmi din cartierele Notting Dale şi Sfîntul Pancras din Londra la a căror înfiinţare contribuise şi ea. Descrise viaţa pe care o duceau copiii infirmi la ei acasă, în timp ce părinţii erau plecaţi la muncă; nu vedeau pe nimeni de dimineaţă pînă seara; nu mîncau ca lumea; nici o jucărie, nici o carte, şi nimic de făcut, nimic altceva decît să stea culcaţi şi să aştepte. Să aştepte ce? Apoi îi vorbi de ambulanţa care acum venea regulat să ia copiii la şcoală, de pupitrele special făcute pentru ei, de lecţiile

care li se predau și de dispozițiile care fuseseră date pentru a li se asigura o masă omenească...

„Și răsplata noastră" spuse, în timp ce treceau pragul casei, „constă din sfîșietoarea bucurie ce-ți umple sufletul, de care vă vorbeam adineauri. Mi-e greu să nu simt și unele mustrări de conștiință, un fel de sentiment de vinovăție. De fiecare dată cînd mă uit la ei și-i văd fericiți, mă întreb cu ce drept mă aflu în situația de a le procura atît de ușor această fericire, cheltuind doar cîțiva bani și dîndu-mi puțină osteneală, lucru care dealtfel îmi face plăcere. Da, mă întreb dacă acest lucru e drept? Vocea ei caldă și limpede tremura cînd rosti această întrebare. Ridică mîinile ca și cum ar fi cerut un răspuns, apoi le lăsă să cadă și intră repede în salon.

Domnul Beavis o urmă în tăcere. În timp ce-i ascultase ultimele cuvinte simțise stîrnindu-se înăuntrul lui un val de căldură amețitoare. Exact ca atunci cînd citise ultima scenă din piesa lui Shakespeare „Measure for Measure" [1], sau cînd îl ascultase pe Ioachim [2] interpretînd Concertul de Beethowen.

Domnul Beavis nu putu să rămînă decît două zile. Trebuia să participe la un congres important al Societății de Filologie. Și pe urmă, bineînțeles, avea de lucru la dicționarul Oxford. „O să trebuiască să mă înham iar la jug" îi explică doamnei Foxe, pe un ton afectat de auto-compătimire și cu un oftat ce nu avea nici măcar pretenția să fie convingător. Adevărul era că-i plăcea să lucreze, că s-ar fi simțit fără nici un rost pe lume dacă n-ar fi lucrat. „Sînteți cu adevărat sigură", mai spuse, „că Anthony n-o să vă deranjeze prea mult?"

„Ce întrebare? Priviți-i!" Și-i arată cu mîna fereastra prin care se vedea peluza unde cei doi copii jucau polo pe bicicletă. „Și nu e vorba numai de asta", adăugă. „În aceste două zile am început într-adevăr să țin foarte mult la Anthony. E în el ceva profund înduioșător. Pare într-un anumit fel extrem de vulnerabil. În ciuda fap-

[1] *Faptă și răsplată*, comedie scrisă în ultima perioadă a creației shakespeariene (1603).

[2] Joseph Joachim (1831—1907), violonist german de renume internațional.

tului că e un copil atît de isteț și cu scaun la cap, în ciuda faptului că pare să știe ce vrea. E ceva în el care pare lăsat în voia soartei. Da, în voia soartei își spuse din nou, gîndindu-se la fruntea înaltă și pură, la buzele fremătînd de sensibilitate, la bărbia lipsită de voință. Era ușor să-l lovești, să-l abați din calea cea dreaptă. De cîte ori îl privea se simțea responsabilă de soarta lui, aproape vinovată.

„Și totuși" spuse domnul Beavis, „sînt momente cînd pare ciudat de indiferent". Își aminti de reacțiile lui Anthony în timpul călătoriei cu trenul, la care continuase să se gîndească cu durere în suflet. Căci, deși dorea, bineînțeles, că băiatul să fie fericit, deși hotărîse ca de acum înainte singura lui bucurie avea să consiste din contemplarea fericirii copilului, în sinea lui mocnea un fel de ciudă ; era mîhnit că Anthony nu suferea mai mult, mîhnit că părea să se împotrivească suferinții, s-o alunge ori de cîte ori i se ivea în cale. „Ciudat de indiferent" repetă domnul Beavis.

Doamna Foxe încuviință. „Da", spuse, „poartă un fel de platoșă. Îi acoperă părțile vulnerabile acolo unde se ține de obicei, descoperind în același timp alte părți unde cea mai mică rană poate acționa ca o diversiune, stimulînd alte puncte nevralgice. Autoapărare. Și cu toate astea (vocea ei deveni mai gravă, emoționantă) și cu toate astea cred că pînă la urmă ar fi mai bine pentru el, și mai sănătos — pe plan spiritual — și poate s-ar simți într-un fel și mai fericit, dacă s-ar putea hotărî să procedeze exact invers, adică dacă s-ar înarma împotriva micilor lovituri care îți distrag atenția de la lucrurile esențiale, micile lovituri produse atît de plăceri, cît și de micile suferințe, înfruntînd dezarmat numai loviturile grele, cele cu adevărat sfîșietoare."

„Cît de adevărat grăiți" spuse domnul Beavis, care consideră că vorbele doamnei Foxe i se potriveau perfect lui însuși.

Din nou tăcere. Apoi o întrebă din nou dacă Anthony nu avea s-o deranjeze. „Nicidecum" răspunse doamna Foxe cu hotărîre în glas. „Nu numai că nu mă deranjează dar sînt într-adevăr încîntată că Anthony rămîne cu noi. Nu numai pentru bucuria de a-l avea aici, ci și pentru

că Brian ține atît de mult la el, și cred că afecțiunea e reciprocă. E o plăcere să-i privești. Aș dori să-și petreacă toate vacanțele împreună. Doamna Foxe făcu o scurtă pauză, apoi reluă : „Dacă nu cumva aveți alte planuri pentru la vară — vorbesc serios — v-aș propune ceva. Am închiriat o căsuță la Tenby pe toată luna august. De ce nu v-ați face și dumneavoastră drum pe acolo ?"

Domnul Beavis găsi ideea excelentă : copiii săriră în sus de bucurie cînd li se vorbi de acest plan.

„Așadar, vă spun la revedere pînă în august. Deși, desigur", adăugă în timp ce-l conducea, cu o căldură în glas ce părea mai convingătoare deoarece era rezultatul unei voite amabilități, „deși, bineînțeles, ne vom mai revedea pînă atunci".

Trăsura hurui, îndepărtîndu-se pe alee. Anthony alergă în urma ei strigînd „La revedere !" și fluturîndu-și batista cu atîta înflăcărare încît domnul Beavis fu convins că băiatul își manifestă astfel regretul de a se despărți de el. De fapt pentru Anthony era un prilej de a-și cheltui un surplus de energie și de voioșie. Date fiind împrejurările își simțea atît trupul cît și sufletul plin de adînca bucurie de a fi viu și fericit. Această bucurie trebuia să răbufnească și plecarea tatălui său îi dădea un excelent motiv de a alerga și de a-și mișca brațele. Domnul Beavis fu emoționat la culme. Numai dacă, se trezi gîndindu-se cu tristețe, numai dacă s-ar putea găsi un mijloc pentru a canaliza această dragoste, precum și a lui pentru Anthony, așa încît cursul să-i fie îndreptat pe terenul arid al relațiilor lor de fiecare zi ! Femeile se pricep mult mai bine în probleme de acest fel. Fusese mișcat de felul cum bietul copil răspunsese afecțiunii pe care i-o arătase doamna Foxe. Și poate, continuă domnul Beavis să-și depene gîndurile, poate fiindcă nu existase nici o femeie care să-i îndrumeze sentimentele, Anthony, se dovedise a fi atît de indiferent. Poate că un copil nu-și poate jeli mama cum se cuvine tocmai pentru că nu mai are mamă. Era un cerc vicios. Influența doamnei Foxe ar fi favorabilă nu numai în această privință, ci și în nenumărate altele. Domnul Beavis oftă. Dacă ar fi posibil ca un bărbat și o femeie să se asocieze, nu legîndu-se prin căsătorie, ci pentru realizarea unui scop comun, pentru binele

copiilor orfani de mamă sau de tată! O femeie bună mai mult chiar, admirabilă, extraordinară. Dar în ciuda acestor calități (sau poate tocmai datorită lor) între ei doi n-ar putea fi vorba decît de o asociație urmărind atingerea aceluiași scop. Nu o căsătorie. Și de altfel Maisie îl aștepta — îl aștepta acolo; avea s-o regăsească negreșit... Dar o asociație de dragul copiilor — asta nu însemna o trădare.

Anthony se întoarse spre casă fluierînd melodia „Caprifoiul și albina". Ținea la taică-său, ce e drept mai mult din obișnuință așa cum ții la locul tău de baștină, la felurile de mîncare tradiționale, dar în orice caz ținea în mod sincer la el. Și totuși în prezența domnului Beavis se simțea cam stingherit.

„Brian!" strigă în timp ce se apropia de casă și făcu un mic efort ca să-l cheme pe numele mic, căci i se părea ciudat și într-un fel lipsit de bărbăție ba chiar și dezonorat să-i spună Brian, și nu Foxe, sau Bot-de-cal, ca la școală.

Din camera unde își făceau lecțiile Brian fluieră în chip de răspuns.

„Eu zic să ne luăm bicicletele" strigă Anthony.

La școală băieții își băteau joc de bietul Bot-de-cal pentru mania lui de a observa păsările. „Am să vă anunț ceva" spunea Staithes, apucîndu-l pe Bot-de-cal de braț „n-o să ghiciți niciodată ce mi-a fost dat să văd azi: două piuitoare care scurmă baliga și o codobatură". Hohotele de ris nu mai conteneau, Anthony chicotind și el împreună cu ceilalți. Dar aici nu mai era nimeni care să-l ia peste picior pentru că îl interesau păsările călătoare, cutiile puse pe cîmp pentru ca păsările să-și depună în ele ouăle și locurile unde se adunau bîtlanii înainte de plecare, așa că începu să prindă gust, mai mult încă, să-l pasioneze viața păsărilor. Cînd se întorceau acasă, uzi și murdari de noroi din plimbarea lor de după-amiază, întreba triumfător, înainte ca bietul Brian să fi avut timpul să bîlbîie ceva: „Știți ce am auzit noi, doamnă Foxe? Ciripitul primei pitulici!" sau „Primul cintizoi" și Rachel Foxe spunea „Minunat!" în asemenea fel, încît se simțea mîndru și fericit de parcă n-ar fi fost niciodată vorba de piuitoare și de baligă.

După ce luau ceaiul se trăgeau perdelele și se aduceau lămpile. Doamna Foxe începea să citească cu glas tare. Anthony, pe care romanele lui Walter Scott îl plictisiseră îngrozitor, descoperi cu mirare că urmărește cu mare pasiune „Aventurile lui Nigel".

Se apropiau sărbătorile de Paște și pentru un răstimp romanul lui Scott fu lăsat deoparte. Doamna Foxe le citea seara fragmente din Biblie „Și Isus le-a zis atunci : Sufletul Meu este cuprins de o întristare de moarte ; rămîneți aici și veghiați împreună cu Mine ! Apoi a mers puțin mai înainte, a căzut cu fața la pămînt și S-a rugat zicînd : Tată, dacă este cu putință, depărtează de la Mine paharul acesta ! Totuși, nu cum voiesc Eu, ci cum voiești Tu [1]. Lumina răspîndită de lampă era ca o insulă rotundă în întunericul odăii și spre ea se îndreptau scînteierile roșietice ale jăratecului din sobă. Anthony stătea întins pe podea și din înaltul jilț italian, așezat lîngă lampă, cuvintele coborau asupra lui, ca transfigurate de vocea caldă și muzicală, încărcîndu-se de un sens neauzit încă și nebănuit. „Iar cînd L-au răstignit era ceasul al treilea". În tăcerea care se așternu și care dură atît cît Anthony să-și simtă inima bătînd de zece ori, i se păru că aude ciocanul izbind : Bîc, bîc, bîc... Își trecu degetele mîinii drepte pe palma netedă a mîinii stîngi ; trupul i se înțepeni de groază și mușchii membrelor sale rigide se contractară spasmodic.

„De la ceasul al șaselea pînă la ceasul al nouălea s-a făcut întuneric peste toată țara" [2] Doamna Foxe puse cartea în poală. „Vorbele pe care le-am citit constituie unele din acele adaosuri de care v-am vorbit", spuse, „au mai înflorit puțin povestea". Trebuie să avem în vedere epoca în care au trăit evangheliștii. Ei credeau că astfel de lucruri se pot întîmpla ; ba mai mult încă, socoteau că asemenea lucruri trebuie neapărat să se întîmple cînd are loc un eveniment de seamă. Voiau să-l cinstească pe Isus ; voiau ca povestea vieții lui să pară și mai miraculoasă. Dar pentru noi, cei care trăim astăzi, aceste

[1] Evanghelia după Matei. Ghetsemani 38—39.
[2] Ibid. par. 45.

înfloriturí o fac să devină mai puțin miraculoasă și nu avem sentimentul că îl cinstesc. „Ceea ce pentru noi constituie minunea", continuă Rachel Foxe, și vocea ei vibra de o profundă cucernicie, „este că Isus a fost un om, un om tot atît de neputincios ca oricare din noi, un om care nu putea face minuni, un om pentru care nu s-a întîmplat nici o minune. Un om ca toții oamenii și totuși a putut face ceea ce a făcut ; un om care a putut fi ceea ce a fost. Asta e minunea."

Urmă o lungă tăcere ; numai pendula ticăia și jăratecul din vatră foșnea ca mătasea. Anthony, întins pe spate, privea fix în tavan. Deodată lucrurile se limpeziră în mintea lui. Unchiul James avea dreptate, dar și ceilalți aveau dreptate. Doamna Foxe îi arătase că era posibil ca ambele părți să aibă dreptate. Nu fusese decît un om ca toți oamenii și cu toate astea... Și el, și el va înfăptui, și el va fi.

Doamna Foxe luă din nou cartea în mînă. Foile subțiri pîrîiră cînd le întoarse.

„În ziua întîi a săptămînii, femeile acelea, și altele împreună cu ele, au venit la mormînt dis-de-dimineață și au adus miresmele pe care le pregătiseră. Au găsit piatra răsturnată de pe mormînt". [1]

Piatra... Dar la Lollingdon era țărînă ; și în cutiuță, în cutia nu mai mare decît cele de biscuiți nu era decît cenușe. Anthony închise ochii, nădăjduind că va putea alunga odioasa imagine. Dar în bezna roșietică se iviră coarnele, smocul triunghiular de culoare portocalie, mai prezente, mai vii ca oricînd. Pentru a se pedepsi, își duse mîna la gură și începu să-și muște degetele, tare, tare de tot, pînă ce durerea ajunse de neîndurat.

Cînd veni să-i spună noapte bună, doamna Foxe se așeză pe marginea patului lui Anthony și-i strînse mîna într-ale ei.

„Ascultă-mă Anthony" spuse după o clipă de tăcere, „nu trebuie să-ți fie frică să te gîndești la ea".

„Să-mi fie frică ?" îngăimă, ca și cum n-ar fi înțeles. *Dar înțelesese* foarte bine, înțelesese poate mai mult decît

[1] Evanghelia după Luca, „Învierea lui Isus", par. I.

voise ea să spună. Roși, simțindu-se vinovat. Îi era frică ca și cum l-ar fi prins într-o capcană ca și cum l-ar fi dat de gol — îi era frică de doamna Foxe, și ca atare, îi purta pică.

„Nu trebuie să te temi de suferință", continuă doamna Foxe. „Vei fi trist cînd te vei gîndi la ea ; e inevitabil. Și e bine să fie așa. Tristețea e necesară citeodată, cum e necesară o operație. Altfel nu te faci bine. Cînd te vei gîndi la ea, Anthony o să te doară. Dacă nu te vei gîndi însă la ea, o condamni la o a doua moarte. Sufletele celor plecați de la noi trăiesc, întru Domnul. Dar ele trăiesc și în inimile celor rămași aici, îmbărbătîndu-i și ajutîndu-i să devină mai buni. Morții nu se pot bucura de o atare nemurire decît dacă cei vii sînt gata să le-o dea. Vrei să mi-o dai, Anthony ?"

Tăcut și cu ochii plini de lacrimi, Anthony încuviință. Nu atît ceea ce spusese izbutise să-l liniștească, ci faptul că vorbele fuseseră rostite de ea, și că fuseseră rostite de acea voce căreia nu i te puteai împotrivi. Temerile îi fură potolite, bănuiala și ciuda pieriră ca prin farmec. În prezența ei se simțea la adăpost. Putea să lase să curgă în voie șuvoiul de lacrimi care i se urca în gîtlej.

„Bietul meu Anthony !" Îl mîngîie pe păr... „Bietul meu Anthony ! Nu-i nimic de făcut ; o să te doară mereu, întotdeauna. Niciodată n-o să poți să-ți amintești de ea fără să suferi. Nici timpul care va trece nu va putea lua cu el întreaga durere.".

Tăcu și citeva momente rămase nemișcată, gîndindu-se la tatăl și la soțul ei. Tatăl ei fusese un munte de om, un bătrîn impunător, ca un profet ; apoi după ce paralizase se pipernicise dintr-o dată. Îl revăzu în fotoliul cu rotile, cu capul aplecat într-o parte, și barba lui albă mînjită de bale. Nu mai putea vorbi deslușit. Se gîndi și la bărbatul cu care se căsătorise fiindcă îl admirase, pentru puterea lui, pe care îl respectase pentru integritatea lui. Se căsătorise ca să descopere că nu-l iubea, că nu-l putea iubi. Căci puterea lui, își dăduse seama, era lipsită de căldură și de mărinimie ; și integritatea lui era o integritate aspră și crudă. Suferințele îndurate în cursul ultimei și lungii boli îl întăriseră și-l împietri-

seră. Murise așa cum trăise, neînduplecat, împotrivindu-se pînă la capăt afecțiunii ei.

„Da, va exista întotdeauna durere și tristețe" spuse într-un sfîrșit. „Și la urma urmei" și glasul ei deveni mai cald, pătruns de un sentiment de mîndrie și de ușoară sfidare, „ar fi oare de dorit să fie altfel ? N-ai vrea să-ți uiți mama, nu e așa Anthony ? N-ai vrea să devii indiferent ? Numai ca să eviți o mică durere ? Nu poți dori asta, nu-i așa ?

Plîngînd în hohote, Anthony clătină din cap. Era adevărat. În acea clipă nu voia să scape de durere. Într-un anumit fel nedeslușit simțea chiar o ușurare să sufere, să îndure chinul pînă la capăt. Și o îndrăgi pe doamna Foxe fiindcă știuse să-l învețe să sufere.

Se aplecă și-l sărută. „Bietul meu Anthony !" spunea într-una. „Bietul meu Anthony !"

În Vinerea Mare plouă ; dar sîmbătă vremea se schimbă și ziua de Paști fu scăldată simbolic în razele aurii ale soarelui, natura voind parcă să-și aducă prinosul, ca într-o parabolă. Învierea lui Hristos și reînvierea naturii — două aspecte ale unuia și aceluiași mister. Lumina soarelui, norii ca mici frize de marmură dăltuite pe cerul de un albastru deschis, păreau într-un mod misterios și profund să arate că tot ce spusese doamna Foxe era adevărat.

Nu se duseră la biserică dar, stînd pe pajiștea din fața casei, doamna Foxe citi copiilor cu voce tare o parte din liturghia pascală și apoi cîteva fragmente din *Viața lui Isus* de Renan [1]. Lacrimile mijiră în ochii lui Anthony în timp ce o asculta, și se simți cuprins de o nesfîrșită dorință de a fi bun, de a înfăptui ceva frumos și măreț.

A doua zi un grup de copii din periferia londoneză veniră să stea de dimineață pînă seară în grădina doamnei Foxe și în păduricea de la marginea proprietății. La colegiul din Bulstrode ar fi fost tratați drept golani. În mod ostentativ, nu li s-ar fi dat nici cea mai mică atenție. Niște golani infecți. Mai tîrziu aveau să devină

[1] Scriitor francez (1823—1892). Istoric al religiilor, pe care le-a privit din punct de vedere raționalist. *Viața lui Isus* neagă orice caracter divin al înfăptuitorului creștinismului.

niște derbedei, niște țopîrlani. Aici însă lucrurile stăteau cu totul altfel. Doamna Foxe se purta cu golanii ca față de niște copii nefericiți care nu vor mai avea probabil norocul să iasă tot anul la iarbă verde.

„Bieții copii!" spuse Anthony doamnei Foxe, cînd sosiră. Dar deși își dădea toată silința să-i compătimească și se hotărîse să se arate plin de bunăvoință în sinea lui se temea de acele stîrpituri cu mutre de oameni mari. Îi era frică și, ca atare, îi erau nesuferiți băieții cu care spusese că vrea să se joace. Îi simțea cu totul străini de el. Hainele lor peticite și jegoase, ghetele lor ca niște bărci deveneau un obstacol tot atît de mare ca și cum ar fi avut pielea de altă culoare decît a lui. Dialectul din periferia londoneză pe care îl foloseau, îi era tot atît de necunoscut ca limba chineză. Privindu-i își dădea seama, cu un oarecare sentiment de vinovăție, că le era mult superior. Unde mai pui că stîrpiturile se uitau la el într-un anumit fel, privind cu un soi de ură zeflemitoare, hainele lui noi și felul ciudat în care se purta. Cei mai îndrăzneți șopteau și se hlizeau. Atunci cînd rîseseră de bîlbîiala lui Brian, Anthony rîsese împreună cu ei. Dar în curînd băieții se potoliră sau dacă li se întîmpla să mai pufnească în rîs, rîdeau prietenos, cu un fel de compătimire. Anthony se prefăcu însă că nu ia în seamă că își băteau joc și de el. Un adevărat „gentleman" — așa i se spusese întotdeauna în mod explicit și implicit prin exemplele date de ai lui — un „gentleman" nu ia în seamă astfel de lucruri. Sînt mai prejos de el. Se purtă deci ca și cum băieții nu l-ar fi luat peste picior. Și noii veniți continuară să-l ia la vale.

Dimineața pe care o petrecu jucîndu-se cu ei cu mingea sau de-a-v-ați ascunselea fu un adevărat supliciu. Cînd sosi ora prînzului lucrurile merseră și mai prost. Se oferi să ajute la servitul mesei. Nu avea nimic împotriva acestui fel de muncă. Dar cînd cei douăzeci de copii se adunară în sufragerie, mirosul de mizerie răspîndit de hainele lor era atît de grețos — întocmai ca în biserica de la Lollingdon, dar și mai pătrunzător — încît fu nevoit să se strecoare afară de vreo două trei ori, ca să scuipe în closet. *Colcăie de microbi!* auzi în urechi vocea iritată și speriată a maică-si, repetîndu-i mereu. *Colcăie de*

microbi! Și cînd doamna Foxe îi puse o întrebare, nu fu în stare decît să dea din cap și să mormăie ceva, fără să deschidă gura; dacă ar fi deschis-o ar fi trebuit să înghită. Să înghită; ce anume? Îți venea să verși numai gîndindu-te la ceea ce ai fi putut înghiți.

„Bieții copii! exclamă din nou, în timp ce-i privea împreună cu Brian și cu doamna Foxe cum se pregăteau de plecare. „Bieții copii!" Îi fu rușine de propria lui ipocrizie cînd doamna îi mulțumi pentru faptul că-și dăduse atîta osteneală ca să-i facă să se simtă bine.

Cînd Anthony se duse în odaia în care studiau, doamna Foxe spuse, întorcîndu-se spre Brian: „Îți mulțumesc și ție, dragul meu băiat. Te-ai purtat într-adevăr admirabil".

Roșind de plăcere, Brian clătină din cap. „Ț-ie îți revine t-tot meritul" spuse și dintr-o dată, fiindcă o iubea atît de mult, fiindcă era atît de bună, atît de minunată, ochii i se împăienjeniră de lacrimi.

Merseră împreună să se plimbe prin grădină. Doamna Foxe își pusese mîna pe umărul lui. Mirosea ușor a apă de colonie, și deodată soarele ieși din nori. (Parcă nici acest lucru nu era întîmplător ci făcea parte din minunata ei făptură).

„Uită-te la narcise! Sînt divine!" exclamă, cu acel glas care făcea ca orice vorbă spusă de ea să-i pară lui Brian mai adevărată decît adevărul însuși, deși n-ar fi putut spune de ce. „Și acum inima-mi de bucurie plină... Îți amintești Brian?"

Cu obrajii îmbujorați și cu ochii sclipind de bucurie, Brian făcu semn că da. „T-tresaltă și d-dănțuiește..."

„Dănțuiește cu narcisele" [1]. Îl luă de braț, strîngîndu-l mai tare lîngă ea. Inima lui Brian era plină de o nespus de mare fericire. Mergeau tăcuți. Fusta ei foșnea la fiecare pas — ca marea, gîndi băiatul; ca marea la Ventnor, cu un an înainte, atunci cînd nu putuse închide ochii toată noaptea din cauza valurilor ce se spărgeau de țărm. Întins

[1] Versuri din poezia *Narcisele* („The daffodils") de William Wordsworth (1770—1850).

An now my heart with pleasure fills
And dances with the daffodils

pe pat în întuneric, ascultînd răsuflarea îndepărtată a mării, fusese înspăimîntat și mai ales trist, grozav de trist. Dar acum amintirea acelei spaime, acelei adînci triste̦ți fără motiv devenea frumoasă, întrucît fusese evocată de prezența mamei lui. În același timp, într-un chip nedesluși̦t, ceea ce simți̦se la Ventnor părea să răsfrîngă asupra ei o nouă frumuse̦țe, făcînd-o pe doamna Foxe mai desăvîrși̦tă în ochii lui. Plimbîndu-se pe peluza însorită, cu rochia ce foșnea la fiecare pas, mama lui primea ceva din nedesluși̦tul tilc al vîntului ce vîjîia în noapte și al valurilor care veneau, neobosite, să spumege pe țărm.

„Bietul Anthony", spuse doamna Foxe după o tăcere îndelungată. „Trebuie să-i vină greu, foarte greu". Și bietei Maisie deasemenea, gîndi. Ființa aceea grațioasă și languroasă, care se cufunda cîteodată tăcînd îndelung într-o lume de visuri fără consistență, ca alteori să se foiască într-una, febril și voios, ce putea avea de-a face o asemenea ființă cu moartea? Și dacă stăteai să te gîndești, n-avea nimic de-a face nici cu maternitatea. Maisie, ca mamă, era tot atît de greu de închipuit ca Maisie moartă.

„T-trebuie să fie c-ce" dar nu putu articula cuvîntul „cumplit" așa că Brian ocoli cu grije obstacolul și spuse „îngrozitor", cevîrși̦t de emoția pe care aveau s-o producă vorbele nerostite încă, vorbe de nerostit, „îngrozitor să nu ai m-mamă".

Doamna Foxe îi zîmbi duios și aplecîndu-se își lipi ușor obrazul de părul lui. „Îngrozitor să nu ai un copil" spuse, și își dădu seama, în timp ce rostea cuvintele, că vorbele ei erau mai adevărate chiar decît crezuse, pe un plan existențial mai adînc decît cel pe care se afla în prezent. Vorbise referindu-se la clipa de față. Dar dacă ar fi îngrozitor să nu-l aibă pe Brian acum, cît de cumplit, cît de mult mai cumplit ar fi fost să nu-l fi avut *atunci*, cînd tatăl ei avusese atacul de apoplexie, *atunci* în timpul acelor ani cînd bărbatul ei căzuse la pat. În acea vreme de restriște și de uscăciune sufletească, dragostea ei pentru Brian fusese singurul lucru pe care-l avusese în lume. Cumplit, era într-adevăr cumplit să nu ai un copil.

Capitolul X

6 iunie 1912

Cărți. Masa din camera lui Anthony era plină de cărți. Cinci volume in folio de Bayle[1] în traducerea apărută în 1738. „*Summa contra Gentiles*“[2] în versiunea lui Rickaby. *Problema stilului* de Gourmont[3]. *Calea spre desăvîrșire*[4], *Amintiri din casa morților* de Dostoievski. Trei volume din scrisorile lui Byron. Lucrările Sfîntului Ioan al Crucii[5] în limba spaniolă. Piesele lui Wycherley[6], *Istoria celibatului sacerdotal* de Lee.

Dacă s-ar putea ca cineva să aibă două perechi de ochi, gîndi Anthony în timp ce se întorcea de la plimbare, Janus ar fi în stare să citească simultan „*Candide*[7] și *Imitația*[8]. Viața era atît de scurtă și cărțile atît de multe încît nici nu le mai puteai număra. Privi cu atenție și cu desfătare volumele răspîndite pe masă, deschizînd la întîmplare cînd unul cînd altul. *Nu voi să se întindă* citi Anthony ; *apoi se văzu că gîtul era prea gros pentru a intra în gaura făcută așa că preotul fu nevoit să răcnească cuvintele de îmbărbătare ca să nu se mai audă țipetele. Capul căzu înainte ca cineva să-și fi putut da seama cînd fusese retezat. Mai apoi încercară să tragă capul, deși nu era prea ușor, căci părul rămăsese prins în ghilotină. Primul cap fu tăiat în dreptul urechilor ; celelalte două fură retezate cu mai multă dibăcie. Cînd căzu primul cap m-au apucat căldurile, mi s-a făcut sete*

[1] Pierre Bayle (1647—1706), unul din precursorii iluminismului francez, autor al „Dicționarului istoric și critic“.

[2] Lucrare scrisă de Sfîntul Toma d'Aquio între 1260—1264.

[3] Gourmont, Remy de, (1858—1915), critic, estet și lingvist francez.

[4] Titlul uneia din scrierile Sfintei Tereza de Avila (1515—1582).

[5] Sfîntul Ioan al Crucii (San Juan de la Cruz, 1542—1591) reformator al ordinului călugărilor Carmeliți.

[6] William Wycherley (1640—1716) autor dramatic englez creatorul comediei de moravuri în epoca Restaurației.

[7] Povestire filozofică de Voltaire (1694—1778).

[8] *Imitatione Christi*, scriere apocrifă religioasă în limba latină, atribuită Sfîntului Thormas a Kempis (1379—1471).

și tremuram atît de tare încît abia mai puteam ține în mînă binoclul...

Fericirea, fiind un bun specific unei naturi dotate cu inteligență, trebuie să lege natura dotată cu inteligență de ceea ce îi este specific. Dar dorința nu este caracteristică unei naturi dotate cu inteligență, ea putînd fi găsită în orice lucru, deși în diferite grade la diferite ființe. Deoarece voința face parte din categoria dorințelor nu este un atribut caracteristic naturii dotate cu inteligență, decît în măsura în care depinde de inteligență; dar inteligența în sine e specifică naturii dotate cu inteligență. Iată de ce fericirea constă în mod esențial și substanțial într-o acțiune ce depinde mai degrabă de intelect, decît de voință... Chiar în cea mai adîncă taină a sufletului meu nu am fost în stare să concep iubirea, decît ca o luptă, luptă ce începe prin ură și care se termină cu aservire morală... Nu vreau să fiu încornorat, asta să știi; o s-o pățești dacă îmi pui coarne. Ce, te-ai și vindecat de ultima ta boală rușinoasă?... La primera noche o purgacion es amarga y terrible para el sentido, como ahora diremos. La secunda no tiene comparacion, porque es horrenda y espantable para el espiritu... [1] (Cred că am citit undeva că meticulozitatea mergea atît de departe încît unele doamne nu mai voiau să spună „J'ai mangé des confitures" [2], ci „des fitures". Dacă o luăm așa, ar trebui să fie suprimate mai mult de jumătate din cuvintele ce figurează în Dicționarul Academiei Franceze...)

Pînă la urmă Anthony se hotărî pentru *Calea spre desăvîrșire* a Sfintei Tereza de Avila și începu să citească. Cînd, un ceas mai tîrziu, sosi Brian, ajunsese la rugăciunea pentru pace sufletească.

„Oc-cupat ?", întrebă Brian.

Anthony făcu semn că nu.

Brian se așeză.

[1] Prima noapte sau curățire este amară și îngrozitoare pentru înțelegerea noastră, așa cum am spus. A doua nu suportă comparație, deoarece este groaznică și înfricoșătoare pentru spirit.

[2] *Am mîncat dulceață* (fr.). În limba franceză cuvîntul începe cu un prefix pe care unele doamne pudice nu mai voiau să-l pronunțe, asociindu-l cu un cuvînt scabros.

„Am venit s-să văd dac-că c-crezi c-că mai t-trebuie ceva pentru mîine." Doamna Foxe și Joan Thursley, domnul și doamna Beavis soseau la Oxford să petreacă o zi cu ei. Brian și Anthony hotăriseră să-i primească împreună.

Vin alb de Rin sau vin alb franțuzesc? Sauternes? Langustă cu maioneză sau nisetru? Dacă ploua, care era cel mai indicat program pentru după-amiază?

„Ai să p-poți veni la întrunirea *fabienilor* [1], dis-seară? întrebă Brian cînd terminară de discutat planurile pentru a doua zi.

„Desigur" spuse Anthony. Trebuiau să aleagă în acea seară un nou președinte pentru semestrul următor. „O să fie o luptă aprigă între tine și Mark Staithes. Trebuie să obții cît mai multe voturi...".

„Mi-am retras c-candidatura" spuse Brian, întrerupîndu-l.

„Ți-ai retras-o? De ce?"

„D-din d-diferite motive."

Anthony îl privi și clătină din cap. „Mă rog, eu nu m-aș fi gîndit să mi-o pun" spuse. „Nu-mi pot imagina ceva mai plictisitor decît să prezidezi vreo organizație, oricare ar fi ea." Pînă și faptul de a face parte dintr-o organizație era o pacoste. De ce să tot fii silit să alegi cînd n-ai chef s-o faci; de ce să te angajezi subscriind la o serie de principii cînd esențialul e să fii liber; de ce să promiți că vei fi alături de ceilalți cînd foarte probabil ai dori să fii singur; să spui că în cutare zi vei fi în cutare loc? Numai după îndelungate strădanii, Brian izbutise să-l hotărască să se înscrie în organizația *fabienilor*. În afară de această opțiune, era cu totul liber. „Îngrozitor de plicticos" spuse din nou. „Dar, mă rog, de vreme ce ai intrat în horă de ce vrei să nu mai joci?"

„Mark va fi un p-președinte mai bun ca mine".

„Mai brutal vrei să spui".

[1] Membrii societății ce și-a luat numele după Fabius Cunctator (275—203 înaintea erei noastre). Socoteau că pentru răspîndirea ideilor lor socialiste în mase, e necesar să se cîștige timp. Respingeau ideea de revoluție,

„În afară de as-sta. Ține g-grozav să fie ales." Brian se opri, mustrat de conștiință. Anthony ar fi putut crede că voia să-l critice pe Mark Staithes, arogîndu-și dreptul de a adopta o atitudine protectoare.

„Vreau s-să s-spun că el e c-conștient de faptul că va face t-treaba cum t-trebuie, spuse cît putu de grăbit... „P-pe c-cînd eu... Așa că nu văd de ce...".

„Așa că te-ai hotărît să-i cînți în strună".

„Nu, nu !" strigă Brian desnădăjduit. „Nu e vorba de asta".

„Să-și facă mendrele ca un cocoș într-un coteț plin de găinați" ; continuă Anthony, neținînd seama de vorbele lui. „Trebuie să facă pe cocoșul undeva, fie și într-un minuscul coteț fabian". Începu să rîdă. „Bietul Mark !" Ce chin ar fi pentru el dacă n-ar putea să se cocoațe pe grămada lui de găinați ! Mare noroc să preferi lectura." Mîngîie afectuos volumul în care se afla opera Sfintei Tereza. „Totuși mi-ar fi părut bine dacă nu ți-ai fi retras candidatura. Ce-aș mai fi rîs să-l văd pe Mark prefăcîndu-se că nu-i pasă că l-ai bătut. După alegeri ai să citești un'discurs', nu-i așa ?"

Simțindu-se ușurat că se schimbase vorba, Brian dădu afirmativ din cap. „Despre pă... pă...", începu.

„Despre păcat ?"

„Despre părerile mele asupra sindicalismului".

Pufniră amîndoi în rîs.

„Ciudat, cînd stai să te gîndești", spuse Anthony în momentul în care se potoliră, „pînă și ideea de a vorbi unor socialiști despre păcat pare atît de... cum să spun, de năstrușnică. Zău așa ! Păcat... socialism." Clătină din cap. „E ca și cum ai împerechea o zebră cu o rață."

„S-ar putea vorbi de p-păcat dacăă ai lua-o de la celălalt c-capăt."

„Care capăt ?"

„Cel social. S-să organizezi o s-societate atît de bine încît individul s-să nu p-poată p-pur și simplu p-păcătui".

„Și crezi sincer că o asemenea societate ar putea exista ?"

„P-poate" spuse Brian cu o urmă de îndoială în glas, gîndindu-se că o schimbare pe plan social n-ar putea anihila scîrbavnicele lui pofte, că n-ar putea nici măcar

să le justifice decît, poate, în cadrul unor anumite limite convenționale. „N-nu, nu știu" spuse într-un sfîrșit.

„Cred că tot ce s-ar putea realiza e transferul păcatelor de pe un plan în altul. De fapt s-a și făcut acest lucru. Să ne gîndim, de pildă, la invidie și la ambiție. Înainte se manifestau la nivelul violenței fizice. Acum am organizat în asemenea mod societatea încît invidia și ambiția sînt nevoite să se exprime în termeni de competiție economică".

„P-pe care o vom desființa".

„Aducînd iar la modă violența fizică ?"

„As-sta *s-sperî tu*, nu-i așa ?" spuse Brian. Și adăugă rîzînd : „Ești îngrozitor".

Tăcură cîteva clipe. Absent, Brian luă de pe masă *Calea spre desăvîrșire* și începu s-o răsfoiască, oprindu-se ca să citească ici și colo cîte un paragraf. Închise cartea, oftă, o puse la loc și apoi spuse, dînd din cap : „Nu p-pot să-nțeleg de c-ce citești c-chestii de astea. De vreme c-ce nu c-crezi în ele".

„Te înșeli, cred" spuse Anthony cu convingere. „Nu în explicațiile admise de biserică. Sînt evident stupide. Dar în fapte. Și cred în teoria fundamental metafizică despre misticism."

„V-vrei să spui c-că poți ajunge la adevăr printr-un fel de contopire directă cu el ?"

Anthony încuviință. „La cea mai importantă și prețioasă categorie de adevăruri ; numai în acest fel."

Brian rămase pe gînduri cîteva clipe, cu coatele pe genunchi, ținîndu-și capul în mîini, privind în pămînt. Apoi, fără să ridice ochii spuse într-un tîrziu : „Mi s-se p-pare că p-pești..."

„Că pasc cu oile și urlu cu lupii" completă celălalt. „Da ?"

Brian aprobă. „Te servești de scepticism p-pentru a ataca religia, p-pentru a ataca de fapt orice fel de idealism" adăugă, amintindu-și săgețile înmuiate în sarcasm cu care Anthony dezumfla bucuros orice entuziasm ce i se părea excesiv. „Și folosești asta" spuse arătînd *Calea spre desăvîrșire* „drept armă împotriva argumentărilor științifice cînd se potrivește c-cu c-c — ..." cuvîntul

„carte“ nu izbuti să i se lege pe buze, „dacă îţi vine la socoteală“.

Anthony îşi aprinse pipa înainte de a răspunde. „În definitiv de ce nu am profita la maximum de ambele lumi ?“ întrebă, aruncînd chibritul stins în sobă. „De ce n-am profita de *toate* lumile ? De ce n-am face-o ?“

„B-bine, dar cum rămîne c-cu c-coerenţa, cu convergenţa spirituală... ?“

„Dar nu pun preţ pe convergenţa spirituală. Ceea ce mă interesează este să pot trăi neamputat. Cred că e de datoria fiecăruia să valorifice tot ce există în stare virtuală, *toate* valenţele. Să nu te agăţi stupid de una singură. Unitate spirituală !“ repetă. „Dar şi despre stridii se poate afirma că posedă această calitate. Şi despre furnici.“

„Şi despre s-sfinţi.“

„Cu atît mai bine. Ceea ce spui nu face decît să mă întărească în hotărîrea de a nu deveni sfînt“.

„D-dar c-cum poţi înfăptui ceva dac-că nu ai realizat în p-prealabil convergenţa s-spirituală ? E p-prima c-condiţie c-ca să poţi înfăptui c-ceva !“

„Cine îţi spune că vreau să înfăptuiesc ceva ?“ întrebă Anthony. „Nu vreau. Vreau să *fiu* complet. Şi vreau să *cunosc*. În măsura în care procesul de a ajunge să cunoşti înseamnă acţiune, accept condiţiile impuse de unitatea spirituală“. Arătă cu pipa cărţile de pe masă.

„Nu ac-cepţi c-condiţiile *acestui* fel de c-cunoaştere“, replică Brian arătînd din nou spre *Calea spre desăvîrşire*. „Rugăciunea, postul şi toate celelalte.“

„Fiindcă lucrurile de care pomeneşti nu duc la cunoaştere ; ele nu constituie decît un anumit fel de experiment. Există o enormă diferenţă între a cunoaşte şi a experimenta. Între a învăţa algebra, de pildă, şi a te culca cu o femeie.“

Brian nu zîmbi. Stînd tot cu ochii plecaţi spuse : „C-crezi că experienţele de ordin m-mistic te p-pun în c-contact cu adevărul ?“

„Ca şi cele pe care le trăieşti cînd te culci cu o femeie.“

„Oare ?“ întrebă Brian cu oarecare greutate. Nu-i plăcea să vorbească despre asemenea lucruri, acum mai puţin

decît oricînd, acum cînd era îndrăgostit de Joan, acum cînd o iubea și totuși (îi era silă de el cînd își aducea aminte), acum, cînd o dorea pătimaș, netrebnic...

„Dacă dai de femeia care ți se potrivește" răspunse Anthony, cu un aer de mare cunoscător în materie și ca și cum ar fi făcut experiențe cu toate speciile de femele. De fapt, deși i-ar fi fost rușine s-o recunoască, era virgin.

„Așa că n-ai nevoie s-să-ți bați c-capul p-postind" spuse Brian cu neașteptată ironie.

Anthony rînji. „Mă mulțumește total faptul *de a cunoaște* ceva despre „calea spre desăvîrșire", spuse.

„C-cred că mie mi-ar place s-o *și* experimentez" spuse Brian după o scurtă pauză.

Anthony ridică din umeri, „Nu face daraua cît ocaua" spuse ; „Aici se încurcă lucrurile cu privire la activitățile care cer să te dedici lor întru totul ; plătești cu prețul propriei tale libertăți. Te găsești înghesuit într-un colț. Devii prizonier".

„Dar dac-că vrei să fii liber, t-trebuie să te constițui p-prizonier. E însăși c-condiția libertății — adevăratei libertăți".

„Adevărata libertate !" Anthony repetă cuvintele parodiind isonul popesc. „Mă încîntă genul ăsta de argumente. Contrariul unui lucru nu-i este contrar ; nu, vai de mine, cum să fie ! E lucrul în sine, așa cum este el *într-adevăr*. Întreabă pe un reacționar ce înseamnă a fi conservator ; îți va spune că reprezintă de fapt *adevăratul* socialism. Și citește ce spun producătorii de băuturi spirtuoase ; jurnalele sînt pline de articole referitoare la frumusețea „adevăratei cumpătări". Prin cumpătare se înțelege de obicei, să nu bei alcool ; dar *adevărata* cumpătare este însă ceva cu mult mai rafinat. Adevărata cumpătare înseamnă să bei la fiecare dejun o sticlă de vin roșu, și după fiecare cină trei pahare mari de whisky. Întrucît mă privește, sînt partizan convins al adevăratei cumpătări fiindcă am oroare de cumpătare. Dar îmi place să fiu liber. De aceea nu vreau să am nimic de a face cu adevărata libertate."

„Care, cu toate acestea, există" stărui Brian cu încăpățînare.

„Ce se află oare într-un cuvînt ?“ [1] continuă Anthony. „Răspunsul este următorul : de fapt orice, dacă cuvîntul se dovedește a fi potrivit. Libertate e un cuvînt minunat. De aceea țineți cu toții atît de mult să vă slujiți de el. Credeți că dacă veți numi încarcerarea adevărata libertate, lumea va da năvală în închisori. Și din păcate aveți dreptate. Cuvîntul are mai mult preț în ochii multora decît lucrul pe care îl desemnează. Oamenii îl vor urma pe acela care va repeta cel mai des și cu vocea cea mai puternică cuvîntul. Și, fără doar și poate, „Adevărata Libertate“ este efectiv un cuvînt mai sonor decît libertate *tout court* [2]. „Adevăr“, iată un alt cuvînt magic. Dacă îl alături de „libertate“ — plin și el de magie — efectul va fi formidabil.“ După ce se opri cîteva clipe, deschizînd o paranteză vorbi pe cu totul alt ton : „Mi se pare ciudat că oamenii nu vorbesc despre adevăratul adevăr. Bănuiesc că ar suna cam bizar. Adevăratul adevăr ; adevăratul adevăr“ repetă ca și cum ar fi vrut să-și dea seama cum sună cuvintele. „Nu, evident, nu merge. Aduce a Beri-Beri sau a Wagga-Wagga. Parcă ar vorbi niște papuași. Nu poți să iei în serios o asemenea expresie. Dacă vrei să elimini contrariul implicat de epitet trebuie să spui adevăr de ordin spiritual sau interior, sau adevăr superior, sau chiar...“.

„Dar adineauri spuneai că *există* un adevăr de ordin s-superior. Ceva la care p-poți ajunge pe c-cale m-mistică. T-te c-contrazici“.

Anthony rîse. „Asta e unul din privilegiile libertății. Și, bineînțeles“ adăugă pe un ton mai serios „există o diferență între a cunoaște și a experimenta. A cunoaște adevărul nu este același lucru cu a-l experimenta. Ar trebui să le numim prin două cuvinte diferite“.

„Izbutești să ieși din orice înc-încurcătură“.

„Nu din toate“ spuse apăsat Anthony. Niciodată nu voi scăpa din astea“. Arătă din nou cărțile. „Întotdeauna dorința de a cunoaște. Închisoarea aceasta — fiindcă.

[1] Aluzie la un vers din Romeo și Julieta.
[2] Pur și simplu. (fr.).

bineînțeles, și cunoașterea reprezintă o închisoare. Dar voi fi întotdeauna gata să stau în această închisoare".

„Întotdeauna ?" întrebă Brian.

„De ce nu ?"

„E un lux prea mare".

„Dimpotrivă. Asta înseamnă să disprețuiești plăcerea și să-ți petreci zilele muncind serios."

„De fapt zile p-petrecute în mod p-plăcut".

„Desigur. Dar e oare interzis să-i placă cuiva să muncească ?"

Brian dădu din cap.

„N-nu e t-tocmai vorba de as-sta", spuse. „Nu se f-face să p-profiți de p-privilegiile pe c-care le ai".

„Ale mele sînt destul de neînsemnate" spuse Anthony. „Cam șase lire pe săptămînă" adăugă referindu-se la venitul pe care îl aduceau banii moșteniți de la maică-sa.

„Și tot restul".

„Care rest ?"

„N-norocul că s-a întîmplat să-ți placă astfel de lucruri". Întinse mîna și arătă volumele în folio ale dicționarului lui Bayle. Și t-toate darurile c-cu ca-re ai fost înzestrat.

„Dar nu pot să devin imbecil utilizînd artificii", obiectă Anthony. „Nici tu, dealtfel".

„N-nu, d-ar p-putem p-pune ce avem în slujba...".

„În slujba unui lucru pentru care nu am fost făcuți", sugeră sarcastic Anthony.

Neținînd seama de vorbele rostite în zeflemea, Brian continuă din ce în ce mai patetic căci vorbea din adîncul sufletului. „Un fel de princs".

„Cui și pentru ce ?"

„Pentru tot ce ni s-a dat. În primul rînd bani. Și apoi dorința de a c-cunoaște, gust, puterea de a c-c-..." Ar fi vrut să spună „a crea", dar trebui să se mulțumească cu verbul analog „a înfăptui". „Faptul de a fi un c-cărturar sau un artist echivalează într-un anumit sens cu dorința de a-ți mîntui propriul tău suflet. Dar mai există și împărăția lui D-dumnezeu. Și așteaptă să fie înfăptuită.

„De către *fabieni* ?", întrebă Anthony făcînd pe prostul.

„P-printre alții și de *fabieni*". Tăcură amîndoi un timp destul de îndelungat. „Să-i spun oare ?" se întrebă Brian. „Să-i spun ?" Și deodată, ca și cum s-ar fi prăbușit un stăvilar, orice îndoială dispăru, luată parcă de ape. „M-am hotărît" spuse cu voce tare și emoția ce răzbătea din cuvintele lui era atît de puternică încît îl făcu, aproape fără să-și dea seama, să sară în picioare și să străbată camera încoace și încolo fără să se poată opri, „m-am hotărît s-să-mi continui s-studiile de filozofie, literatură și istorie pînă la t-treizeci de ani. Atunci va veni vremea să mă apuc de altceva. De ceva mai d-direct".

„Direct ?" repetă Anthony. „În ce sens anume ?"

„În s-sensul de a intra în c-contact cu oamenii. În s-sensul de a f-face să se realizeze împărăția Domnului...". Intensitatea dorinței lui de a exprima ceea ce simțea îl sili să se cufunde iar în tăcere.

În timp ce asculta vorbele lui Brian, în timp ce privea fața lui serioasă și înflăcărată de emoție, Anthony se simți răscolit, pînă în străfundurile ființei lui... Tocmai din această cauză, ca să se apere de propria lui emoție, fu nevoit să reacționeze împotriva propriei sale tulburări cît și a celei simțite de prietenul său, spunînd în batjocură : „Să ne apucăm să spălăm picioarele săracilor, de pildă" sugeră, „și să le ștergem cu părul nostru. Va fi cam anevoios dacă se va întîmpla să chelim înainte de vreme."

Mai tîrziu, după plecarea lui Brian, îi fu rușine de gluma ieftină pe care o făcuse ; era mai cu seamă umilit fiindcă i se ivise automat pe buze. Exact ca reacția unei broaște căreia i s-a secționat șira spinării pe care se toarnă o picătură de acid. O reacție irațională.

„Fir-ar să fie !" spuse cu voce tare și apoi se apucă de citit.

Se cufundase din nou în lectura volumului *Calea spre desăvîrșire* cînd auzi o bătaie în ușe și pe cineva strigînd ca un soldățoi, imitînd felul de a vorbi al unui sergent-major care comandă trupei la o paradă.

„Arz-o focul de scară !" spuse Gerry Watchett intrînd în odaie. „Ce dracu te-o fi apucat să te muți în gaura asta infectă ?"

Gerry Watchett era un tînăr cu fața bălaie și trăsături fine ce nu-ți atrăgeau atenția. Părul buclat era de un blond închis. Un băiat frumos, dar frumos ca o fetiță deși era foarte înalt și voinic. Dacă îl priveai în treacăt, ți se părea că înfățișarea lui evocă inocența și puritatea păstorilor din Arcadia. Prima impresie era dezmințită, dacă îl examinai mai atent, de privirea neobrăzată și aspră a ochilor lui albaștri și de zîmbetul ușor zeflemitor și disprețuitor ce i se ivea mereu pe față dar mai ales de mîinile lui cu degete izbitor de butucănoase terminate cu unghii late și scurte.

Anthony îi arătă un scaun. Gerry refuză. „Nu. Sînt grăbit. Am intrat doar ca să-ți spun că trebuie să vii diseară la masă. La ora opt."

„Nu pot."

Gerry se încruntă. „De ce nu poți ?"

„Mă duc la o întrunire a *fabienilor*".

„Și consideri că ăsta e un motiv pentru a nu lua masa cu mine ?"

„Am promis..."

„Atunci te aștept la ora opt ?"

„Ți-am spus doar...".

„Nu te prosti. Știi că n-are nici o importanță. Ce cauți printre fătălăii ăia ?"

„Ce motiv vrei să invoc ?"

„Orice drăcovenie îți trece prin minte. Spune și tu că ai aflat chiar acum că ești fericitul tată a doi gemeni."

„S-a făcut", spuse pînă la urmă Anthony. „Am să vin".

„Îți mulțumesc din toată inima", spuse Gerry cu o politețe ironică. „Te-aș fi strîns de gît dacă ai fi spus nu".

„Deci pe curînd". Se opri în pragul ușii. „Ceilalți invitați sînt Bimbo Abinger, Ted, Willie Monmonth și Scroope. Voiam să-l chem și pe Gorceacov, dar nătărăul ăla și-a găsit să se îmbolnăvească în ultimul moment. De aia te-am invitat pe tine", adăugă pe un ton neutru, care era de fapt mai insultător decît orice subliniere sarcastică. Fără să-și ia rămas bun, părăsi camera.

„Îți p-place ?" îl întrebase Brian într-o zi, cînd venise întîmplător vorba despre el. Și fiindcă întrebarea stîrnea implicații ce nu-i veneau la socoteală, Anthony răspunse cu o agresivitate întru nimic justificată, că, fără îndoială,

Gerry îi plăcea. „Crezi oare că dacă nu mi-ar fi plăcut l-aș frecventa?“ spusese încheind discuția și uitîndu-se bănuitor și înciudat la Brian, care nu făcu nici un comentariu, așa că întrebarea rostită se întoarse ca un bumerang asupra lui. Da, într-adevăr, de ce oare se înhăitase cu Gerry? Căci, nici vorbă, individul nu-i plăcea. Gerry îi jignise în nenumărate rînduri, îl umilise și era gata — știa asta — să-l jignească și să-l umilească iarăși dacă l-ar fi provocat cît de cît. Ba chiar fără să-l provoace. L-ar fi jignit din nou numai de dragul de a-l jigni, căci îi plăcea să umilească oamenii, fiindcă avea un talent înăscut pentru a-i chinui pe cei din preajma lui. Așa încît era într-adevăr cazul să se întrebe de ce?

Anthony fu nevoit să recunoască că din pur snobism și că acesta era unul din motivele greu de mărturisit tocmai fiindcă nu-i făceau cinste. Era absurd și ridicol. Și totuși nu era mai puțin adevărat că îi plăcea să facă parte din grupul lui Gerry. Se simțea măgulit că era prieten intim cu tinerii aristocrați și plutocrați din banda lui Gerry, cu atît mai măgulit cu cît era perfect conștient de superioritatea lui, căci era mai inteligent, avea mai mult gust, și mai multă judecată decît ei, fiindu-le deci superior în toate domeniile *într-adevăr* importante.

Acceptînd ca de la sine înțeleasă superioritatea lui intelectuală, tinerii barbari îl admirau fără rezerve, așteptînd ca Anthony să-i răsplătească amuzîndu-i. Se număra printre prietenii lor intimi, fără doar și poate, dar numai în măsura în care Voltaire fusese intim cu Frederic cel Mare, sau Diderot cu împărăteasa Ecaterina. Nu poți deosebi lesne un filosof care trăiește la Curte de bufonul regelui.

„Unu la zero pentru profesorul nostru!“ sau „Să mai bem un pahar în cinstea profesorului!“, spunea adesea Gerry cînd Anthony debita vreun aforism și în glasul lui se deslușea o netăgăduită admirație, dar și atitudinea insultătoare a unui protector. N-ar fi vorbit altfel unui flașnetar care ar fi așteptat să-i arunce cîțiva gologani.

Amintirea umilințelor din trecut îl mai usturau ca înțepătura unui țînțar. Anthony se smuci din loc și încruntat începu să dea ocol camerei. Un burghez snob, tolerat, fiindcă era capabil să-i distreze, asta era. Conclu-

zie odioasă, chinuitoare. De ce oare suport asemenea situație? se întrebă. De ce mă port ca un dobitoc? Am să-i trimit lui Gerry cîteva rînduri ca să-l anunț că nu pot veni. Dar timpul trecea; biletul rămase nescris. În definitiv, își spuse Anthony, dacă stau să mă gîndesc, situația prezintă unele avantaje, și am și oarecari satisfacții. O seară petrecută cu Gerry și prietenii lui era nu numai un prilej de încîntare, ci și o ocazie de a te instrui. Seri încîntătoare și pline de învățăminte, nu pentru că vreunul din băieți ar fi spus ceva interesant — erau cu toții niște imbecili și de o ignoranță crasă — ci fiindcă erau așa cum erau, creați de împrejurările respective. Datorită averii și situației lor sociale, băieții din șleahta lui Gerry se bucurau de o libertate pe care Anthony și-o putea imagina numai, sau despre care aflase numai din cărți. Întrucît îi privea, un mare număr din opreliștile care-l stînjeniseră pe el, nu existaseră niciodată. Considerau cu toții că li se cuvine să se abată de la reguli, comițînd fapte pe care Anthony le admitea numai teoretic, simțind și în acest caz nevoia să le justifice făcînd apel la toate argumentele date de o metafizică deliberat mistificată și ingenios îngemănată cu o teologie mai mult decît dubioasă. Numai grație unor împrejurări de ordin economic și social, tinerii barbari ignoranți se comportau în modul cel mai natural din lume, așa cum el nu îndrăznise să se poarte nici după ce citise tot ce spusese Nietzsche despre supraom și Casanova despre femei. Băieții nu simțeau însă nevoie să-l studieze pe Pantajali [1] sau pe Jacob Boehme [2] pentru a găsi motive să se intoxice cu alcool sau să facă orgii: se îmbătau pur și simplu și făceau dragoste cu prima femeie care le ieșea în cale ca și cum s-ar fi aflat în grădinile din paradis. Înfruntau viața, nu temători și scuzîndu-se neîncetat, așa cum făcea Anthony — veșnicul prizonier dornic să evadeze din închisoarea cu gratii invizibile — ci trăind-o din plin cu senina neobrăzare a celor siguri că Dumnezeu le-a hărăzit să se bucure de tot ce oferă viața, și că a decretat că va

[1] Patanjali — sec. I e.n. Codificatorul practicilor Yoga.
[2] Teozof german (1575—1624).

fi întotdeauna de acord ca ei și cei deopotrivă cu ei, să-și satisfacă toate dorințele.

De fapt existau și pentru ei anumite bariere alcătuite din prejudecăți. Uneori se dovedeau tot atît de bucuroși, ca și bietul Brian, să se încarcereze într-un anumit cod, dar codul și prejudecățile aparțineau castei respective, așa că nu-l puteau privi pe Anthony. Exemplul lor îl eliberau de chingile educației pe care o primise, fără să-l poată lega din nou, căci erau făcute pe măsura lor, nu și a lui. Cînd se afla în mijlocul lor, regulile impuse de comportarea onorabilă în societate erau excluse, după cum erau revocate și frica de opinia publică ca și celelalte precepte ale prudenței burgheze ce aveau darul să-l inhibe. În schimb, cînd Bimbo Abinger refuza cu indignare să asculte dacă i se sugera că ar fi bine să vîndă hardughia de casă care îi înghițea trei sferturi din venituri, cînd Scroope se plîngea că va trebui să intre în Parlament, deoarece tradiția familiei lui cerea ca primul născut să primească titlul de noblețe numai după ce participase la ședințele Camerei Comunelor, Anthony se mira, amuzîndu-se în același timp, întocmai ca un explorator care are prilejul să asiste la ritualul unei populații primitive. O ființă rațională nu se poate converti la un asemenea cult, nu poate crede în astfel de idoli, dar nu spune nimeni că, din cînd în cînd, nu poate maimuțări obiceiurile băștinașilor. Dacă te prosternezi în fața unui idol înseamnă că accepți un anumit tabu, în vreme ce maimuțăreala înseamnă libertate. Adevărata libertate. Anthony rînji, ascultîndu-se. Se simțea iarăși bine dispus și împăcat cu sine însuși. Un snob, un burghez snob, asta era. Desigur. Dar exista un motiv, o justificare. Și dacă tinerii barbari din aristocrație îl priveau drept un bufon de mare clasă, n-avea nici o importanță, ăsta era prețul ce trebuia plătit pentru darul pe care i-l făceau, și anume libertatea. Nu costa nimic pentru a intra în rîndul *fabienilor*; adevărat, dar ce-i puteau oferi teoriile lor socialiste! Te puteau, în oarecare măsură, elibera din punct de vedere intelectual, dar exemplul tinerilor barbari însemna o eliberare în domeniul vieții practice.

Îmi pare nespus de rău scrise la repezeală pe o foaie de hîrtie adresată lui Brian. *Mi-am adus deodată aminte*

că m-am angajat pentru astă-seară. (Cuvîntul „angajat" aparținea vocabularului domnului Beavis senior, un cuvînt care îl enerva oricînd îl auzea, căci i se părea pretențios. Turnînd o minciună, cuvîntul se ivise spontan, în fuga condeiului). *Din nenorocire* (și această expresie era una din cele frecvent folosite de taică-său) *n-am să pot veni să te ascult vorbind despre păcat. Aș vrea să pot ieși din încurcătura asta, dar nu prea văd cum. Cu bine. A.*

Cînd se aduseră fructele aproape toți băieții erau beți turtă. Gerry Watchett îi povesti lui Scroope aventura lui cu o baroneasă din Germania. O întîlnise pe vapor cînd se dusese în Egipt. Pe Abinger nu-l asculta nimeni, așa că își recita de unul singur limericuri în care figurau atîtea nume celebre încît ansamblul lor constituia o enciclopedie de biografii. Ted și Willie se certau de mama focului, fiecare pretinzînd că sistemul lui de a vîna găinușa de munte era cel mai bun. Numai Anthony tăcea. Orice cuvînt spus ar fi primejduit fragila fericire ce-l învăluise. Ultimul pahar de șampanie avusese darul să-l strămute într-o lume nouă neprețuit de frumoasă și de semnificativă. Merele și portocalele din fructiera de argint păreau enorme nestemate. Fiecare pahar, străbătut de licărirea luminărilor așezate pe masă, nu mai era umplut cu vin, ci cu topaze, topaze solide și translucide. Trandafirii luceau ca atlasul, și conturul petalelor bine desenate și împietrite te ducea cu gîndul la un giuvaer făurit din metal sau din sticlă. Pînă și sunetele înghețaseră, devenind de cristal. Limericul cu privire la domnișoara din Burma avea drept echivalent sonor o statuetă de jad și cearta ivită din pricina vînătorii găinușelor de munte părea o cascadă într-un peisaj de iarnă. *Le transparent glacier des vols qui n'ont pas fui*[1] gîndi Anthony din ce în ce mai încîntat. Tot ce se afla în jurul lui era miraculos de strălucitor și bine definit în spațiu și totuși lucrurile păreau că se află undeva foarte departe, lucruri ciudate, fără legătură parcă cu cele din preajma lor. Chi-

[1] Versuri dintr-un celebru poem, *Le Cygne*, de Stéphane Mallarmé (1842—1898).

purile băieților strînși în jurul mesei străluceau și ele, profilîndu-se pe fundalul crepuscular în care era cufundată încăperea. Se aflau parcă într-un acvariu luminat, și nu-i puteai privi decît prin peretele de sticlă. Acvariul nu se afla numai în afară, ci și, lucru de neînțeles, în străfundurile ființei lui. Contemplînd prin geam florile și rocile marine, devenise și el un pește, dar un pește genial, un pește care era în același timp și un dumnezeu I C H T H U S *Iesos Christos theou huios soter* [1]. Sufletul lui divin de pește atîrna undeva deasupra, plutind în acel element străin, contemplînd neîncetat, holbîndu-și ochii enormi. Pricepea tot, înțelegea tot, fără să participe însă la cele ce se întîmplă în lumea contemplată. Pînă și propriile lui mîini așezate pe masă încetaseră în mod concret să mai fie ale *lui*. Stînd la adăpost în acvariul lui le privea cu aceiași admirație detașată și cu aceiași încîntare de parcă ar fi fost și ele fructe sau flori, sau tablouri înfățișînd „o natură moartă", alcătuită din fețele prietenilor săi. Frumoase mîini ! Mîini meșteșugit făurite pentru a duce cu bine la capăt nenumăratele lor misiuni, mînuirea pușilor cu dublă bătaie în așa fel încît să doboare păsări în zbor, mîngîierea coapselor oferite de baronese pe marile vapoare, executarea unor game pe fața de masă, așa cum făceau în momentul de față. Vrăjit, Anthony observa mișcările propriilor lui degete, felul cum tendoanele alunecau ușor sub piele. Mîini perfecte ! Dar nu erau cu nimic mai mult ale lui, ale sufletului lui esențial de pește aflat într-un acvariu atemporal, decît cele ale lui Abinger, care curăța o banană, sau decît cele ale lui Scroope, care-și aprindea o țigară. Nu sînt trupul meu, nu sînt suma senzațiilor mele, nu sînt nici măcar una cu spiritul meu ; sînt ceea ce sînt. Eu OM, [2] adică eu OM.

[1] *Isus Hristos, fiul lui Dumnezu, Mîntuitorul.* Inițialele cuvintelor din limba elină dau cuvîntul *ichtus*, pește, semnul iconografic devenind pentru primii creștini dovada că fac parte din aceiași comunitate spirituală.

[2] OM — în filozofia brahmanică : esență universală, principiu de existență al tuturor lucrurilor. Într-un pasaj din *Bhagavadgita* (Cartea a șaptea, par. 8.), Bhagavad își dezvăluie astfel identitatea : *Eu sînt, o, fiu al lui Kunti, gustul din apă, lumina din Soare și Lună, silaba sfîntă OM din toate Vedele, sunetul din spațiu, ce-i omenesc în oameni.*

Cuvîntul sacru OM îl reprezintă pe El. Dumnezeu nu este limitat în timp, căci unitatea se află pretutindeni, deşi este despărţită de fiecare lucru în parte.

„Hei, Profesore!" O bucată de coaje de portocală îl izbi în obraji. Tresări şi se întoarse spre ceilalţi. „La ce naiba te gîndeşti?" Gerry Watchett îi punea întrebarea cu vocea lui de soldăţoi, într-adins grosolană, pe care-i plăcea s-o arboreze ca şi cum şi-ar fi pus pe faţă o mască hidoasă.

Apele acvariului, tulburate o clipă, se liniştiră. Devenise din nou un peşte. Departe de toţi şi de toate, Peşte fericit şi divin. Anthony îi zîmbi lui Gerry senin şi binevoitor.

„Mă gîndeam la Plotin"[1] îi răspunse.

„De ce la Plotin?"

„De ce la Plotin? Bine, dragul meu, mi se pare că e evident. Ştiinţa înseamnă raţiune, şi raţiunea înseamnă multiplicitate". Peştele îşi recăpătase darul vorbirii şi cuvintele curgeau din acvariu într-un şuvoi neîntrerupt. Dar dacă uneori te afli într-o stare de spirit inadecvată multiplicităţii la cine te poţi gîndi dacă nu la Plotin? În afară de cazul, desigur, cînd preferi să te gîndeşti la pseudo-Dionysius[2], la Meister Erkhart[3], sau la sfînta Tereza. Înălţarea celui singur spre cel Singur. Pînă şi sfîntul Thomas[4] a fost nevoit să recunoască faptul că spiritul nu poate întrezări substanţa divină dacă nu se rupe de percepţiile date de simţuri fie prin moarte, fie prin oricare altă transă. Dar a fi în transă înseamnă totuşi să te rupi de realitate, oricare ar fi cauza transei respective, să zicem şampanie, sau faptul de a rosti OM, sau cel de a privi cruciş pentru a-ţi vedea vîrful nasului sau contemplarea unui crucifix, sau cel de a face dragoste, mai ales pe vapor Gerry, sînt cu totul de acord; mai ales pe

[1] Filozof neoplatonician (205—270), autor al *Enneadelor*.

[2] Pseudo-Dionysius. Autor neidentificat, ale cărui scrieri au fost multă vreme atribuite lui Dionysius Areopagitul (sec. I e.n.).

[3] Gînditor mistic german (1260—1327).

[4] Toma d'Aquino (1225—1274). Una din scrierile sale fundamentale, *Summa contra Gentiles*, reprezintă o apologie a religiei creştine, atacată de Averroes.

vapor. Dar ce grăiesc valurile dezlănțuite? Rupere! Extaz! Nu grăiesc, ci urlă. Pînă ce, fii atent, pînă ce suflul învelișului uman, ba chiar circulația sîngelui se oprește aproape în loc și adormim în trup pentru a deveni numai un suflet treaz, în timp ce în ochii noștri senini...

„Un flăcău din Ararat", începu să declame Abinger.

„Senini" repetă Anthony mai tare, datorită puterii armoniei...

„Nu prea era bun la pat".

„Și grație marii puteri date de bucurie", zbieră Anthony „vom putea pătrunde".

„Pe așternuturile aride
Se trata luînd cantaride..."

„Pătrunde în viața firii. Așa să știi. Și să-i ia naiba pe toți *fabienii* !", adăugă.

Anthony se întoarse acasă aproape de miezul nopții și cînd intră în birou avu neplăcuta surpriză de a vedea că cineva se ridică brusc din fotoliu de parcă ar fi fost o jucărie mecanică al cărei resort s-a destins pe neașteptate.

„Doamne! Zău că m-ai speriat".

„În sfîrșit" spuse Mark Staithes. Fața lui dramatică trăda exasperare. „Te aștept de o oră". Apoi adăugă dezgustat „Te-ai îmbătat."

„Vorbești ca și cum tu nu te-ai fi îmbătat niciodată!" i-o întoarse Anthony. „Mi-aduc aminte"...

„Și eu mi-aduc aminte" îl întrerupse Mark Staithes. „Numai că mie mi s-a întîmplat în primul an de studenție". În primul an cînd simțise nevoia să demonstreze că e bărbat, mai viril decît ceilalți, mai gălăgios, mai dur și că ține cît și ceilalți, ba chiar mai mult la băutură. „Acum am ceva mai bun de făcut".

„Așa îți închipui *tu*" spuse Anthony.

Mark se uită la ceas. „Mai am aproximativ șapte minute. Ești destul de treaz ca să înțelegi ce-ți spun?"

Anthony, se așeză demn într-un fotoliu fără să-i răspundă.

Mic de statură dar lat în spate și vînjos, Mark rămase în picioare lîngă Anthony și prezența lui avea ceva amenințător. „E vorba de Brian" spuse.

„De Brian ?“ Zîmbind în cunoștință de cauză Anthony adăugă : „Ar fi trebuit să încep prin a te felicita căci ești noul nostru președinte“.

„Ești un neghiob, asta ești !“ spuse Mark mînios. „Crezi că primesc pomeni ? Cînd și-a retras candidatura mi-am retras-o și eu“.

„Și l-ai lăsat pe secătura aia de Mumby să devină președinte ?“.

„Dracul să-l ia. De Mumby îmi pasă mie ?“

„Oare îi pasă vreodată cuiva de ceilalți ?“ grăi Anthony pe un ton sentențios. „Deloc, slavă Domnului. Absolut deloc...“

„De ce o fi vrut cu tot dinadinsul să mă insulte ?“

„Cine ? Secătura de Mumby ?“

„Nu, vorbesc despre Brian“.

„A vrut să se poarte amabil cu tine“.

„N-am chef să înghit amabilități de soiul ăsta“ spuse Mark. „De ce dracu nu e în stare să se poarte ca lumea?“

„Fiindcă îl amuză să se poarte creștinește“.

„Așa stau lucrurile ? Bine, în cazul ăsta spune-i pentru numele lui Dumnezeu — să facă rost de altcineva. N-am de gînd să-l las să facă pe creștinul pe spinarea mea.“

„De fapt, ai nevoie de un cocoș ca să te poți lupta cu el“.

„Ce vrei să spui ?“

„Altfel ce rost ar avea să te cocoți pe un maldăr de gunoi ? Brian, dimpotrivă, ar dori să devenim cu toții niște claponi voioși. Mă rog, în ceea ce privește maldărul de gunoi sînt cu totul de părerea lui Brian. Numai cînd sînt în joc găinile stau și mă întreb...“

Mark se uită din nou la ceas... „Trebuie să plec“. Din prag se întoarse spre Anthony. „Nu uita să-i comunici ce ți-am spus. Țin la Brian și nu vreau să mă iau la harță cu el. Dar dacă mai are de gînd să mă miluiască ca un bun creștin...“

„Bietul Brian nu va mai putea niciodată spera să se bucure de stima ta“, spuse Anthony terminînd fraza lăsată în suspensie de Mark.

„Un bufon, asta ești,“ spuse Staithes și o zbughi pe scară trîntind ușa.

Capitolul XI

8 decembrie 1926

Condar intra meum latus[3]. E singurul loc unde ne putem adăposti. Anthony scoase din mașină foaia scrisă și o puse pe teancul de file dactilografiate aflate pe masa de lucru, le prinse cu o clamă și se apucă să citească ce scrisese. Capitolul XI din volumul pe care-l intitulase *Elemente de sociologie* trata despre *Individ* și despre concepțiile sale despre *Personalitate*. Lucrase toată ziua notînd, așa cum îi veneau în minte, cugetări în legătură cu această problemă.

Mac Taggart ia cunoștință de propria lui personalitate prin percepții directe : alții din descrieri : Hume și Bradley[4] nu-și cunosc propriile lor personalități și nici nu cred că ele există efectiv. De fapt, toate astea sînt doar încercări de a tăia în patru firul de păr de pe scăfîrlia unui om complet chel. Important este că acest cuvînt, *personalitate*, se folosește curent într-un sens acceptat în mod general.

Elementele „personale" sînt cele care îți fac cinste sau, cel puțin acelea care au virtual această calitate. Nu și cele nediferențiate din punct de vedere moral.

De asemenea, printre elementele „personale" intră și cele care dăinuiesc o perioadă mai îndelungată. Experiențele de scurtă durată au un caracter mai puțin „personal" decît cele pe care nu îndrăznim să le menționăm, sau cele de ordin vegetativ. Devin personale numai cînd sînt

[3] cf. nota 1, p. 105.

[4] Filozof olandez (1623—1677). Lucrări fundamentale : *Etica* și *Tractatus theologico-politicus*, în care expune o doctrină rațională a religiei.

[5] Mă ascund în propriul meu trup (lat.).

[6] Gînditor englez (1846—1924) autor al lucrării *Aparență și realitate*.

însoțite de gîndire și simțire, sau cînd ecoul lor răsună în memorie.

Materia, supusă analizei, este constituită din spații goale și sarcini electrice. Să luăm de pildă o femeie și un lavoar. Cu totul diferite ca natură. Dar sarcinile electrice ce le alcătuiesc sînt de aceeași natură. Fapt și mai ciudat, fiecare din sarcinile electrice ce le alcătuiesc e de natură diferită decît cea a ansamblului *femeie* sau *lavoar*. Schimbările cantitative, în momentul cînd iau o anumită amploare, produc schimbări calitative. Experiența umană este similară materiei. Supune-o analizei, și vei da de atomi psihologici. O sumă din acești atomi constituie experiența normală și selectarea datelor furnizate de experiența normală constituie „personalitatea". Fiecare atom individual se deosebește de experiența normală și cu atît mai mult de personalitate. În schimb fiecare atom conținut de o anumită experiență se aseamănă cu atomul echivalent aflat într-o altă experiență. Văzut la microscop un trup de femeie seamănă perfect cu un lavoar și experiența lui Napoleon nu se deosebește de cea a lui Wellington. De ce ne închipuim oare că materia solidă există? Fiindcă organele noastre de percepție sînt rudimentare. Și de ce ne închipuim că experiențele noastre și personalitatea noastră sînt coerente? Fiindcă mintea noastră funcționează încet și este dotată cu posibilități reduse de analiză. Atît lumea în care trăim cît și noi, cei care viețuim în această lume, sîntem creațiile stupidității și ale miopiei.

Totuși, de curînd, modurile de a gîndi și de a privi, au fost ameliorate. Posedăm instrumente ce reduc materia la particule extrem de mici și tehnica matematică ne permite să gîndim operînd cu particule și mai mici..

Psihologii nu au la îndemînă instrumente noi, ci doar noi tehnici de gîndire. Toate inovațiile lor sînt de natură mentală — tehnici de analiză și observație, ipoteze de lucru. Datorită romancierilor și specialiștilor în psihologie sîntem azi capabili să considerăm experiența noastră în termeni de atomi și de clipe, după cum putem să o considerăm și în termeni de ansambluri sau de ore. În trecut numai oamenilor geniali le era dat să fie psihologi de o oarecare valoare. A se compara psihologia lui Chau-

cer[1] cu cea a lui Gower[2] sau chiar a lui Boccacio. A se compara psihologia lui Shakespeare cu cea a lui Ben Jonson[3]. Diferența nu constă numai în calitate, ci și în cantitate. Oamenii de geniu știau *mai mult* decît contemporanii lor, oricît de inteligenți ar fi fost aceștia.

Astăzi există un ansamblu de cunoștințe, o tehnică, o ipoteză de lucru. Suma dată de tot ceea ce poate cunoaște un om înzestrat doar cu inteligență este enormă — mult mai mare decît cea de care dispunea un om genial lipsit de cunoștințe din trecut care se bizuia numai pe intuiție.

Oameni ca Gower sau Ben Jonson erau oare stînjeniți de faptul că ignorau atîtea lucruri? De fel. Ignoranța lor era echivalentul științei din epoca lor. Cîțiva monștri intuitivi știau mai mult, dar majoritatea contemporanilor lor știau și mai puțin.

Aici își are loc o digresiune care, din punct de vedere sociologic, este mai importantă decît subiectul tratat. Există mode cu privire la personalitate. Mode ce variază în funcție de timp — azi crinoline, mîine fuste lungi și împiedicate — și mode ce variază în funcție de spațiu — pe Coasta de Aur bărbații se mulțumesc să-și înfășoare coapsele într-o fîșie de pînză, în timp ce la Londra oamenii de afaceri poartă redingote confecționate de croitorii din strada Lombard. În societățile primitive toți indivizii poartă sau năzuiesc cu toții să poarte aceeași personalitate. Dar fiecare societate impune un alt costum psihologic. Printre Pieile Roșii de pe coasta de nord-vest a Oceanului Pacific personalitatea ideală era cea a unui egotist cam trăznit în perpetuă competiție cu ceilalți pentru a dobîndi bunuri materiale și pentru a le consuma în modul cel mai bătător la ochi. Indienii de la șes aveau drept țel realizarea tipului de egoist care se ia la întrecere cu ceilalți în domeniul faptelor de arme. Pentru indienii statorniciți în „pueblo“[4] personalitatea ideală nu era constituită nici

[1] Scriitor englez (cc. 1340—1400), autor al „Poveștilor din *Canterbury*.

[2] Poet englez (1300-1408) autor al operei *Confessio Amantis*.

[3] Dramaturg englez (1527—1637).

[4] Cuvînt spaniol, intrat în limba engleză pentru a desemna așezările băștinașilor din America de Sud.

de tipul egotistului, și nici de cel al individului care consuma cu ostentație, nici de tipul războinicului, ci de cea a individului gregar care se străduiește să nu se evidențieze niciodată, cunoaște ritualurile și comportamentul tradițional, tinzînd să semene cu toți ceilalți membri ai tribului.

Societățile europene sînt mai mari și sînt eterogene atît din punct de vedere rasial, cît și din punct de vedere al organizării economice și profesionale. De aceea este greu să se impună o credință unică. Ca atare există în fiecare societate din zilele noastre mai multe modele ideale de personalitate. (De remarcat faptul că anumiți doctrinari totalitari încearcă să creeze un singur model ideal „just" — cu alte cuvinte încearcă să silească pe europenii care trăiesc în țări industrializate să se comporte ca și cum ar aparține Tribului Diaka sau ar fi eschimoși. Tentativa va da greș pînă la urmă, dar în răstimp plăsmuitorii noului ideal se vor delecta persecutînd ereticii !)

Care sînt oare modelele preponderente în lumea contemporană ? Există desigur haine la modă impuse de biserică sau de comerț, haine pe care le poate confecționa orice croitoreasă de mîna doua. Dar mai există și *la haute couture.*[2] *Ravissante personalité d'intérieur de chez Proust. Maison Nietzsche et Kipling : personalité de sport. Personalité de nuit, création de Lawrence. Personalité de bain, par Joce*[2]. De semnalat faptul că dintre toate aceste personalități, numai personalitatea sportivă este singura care contează cînd se ia termenul de personalitate în accepția lui curentă. Celelalte sînt într-o măsură mai mare sau mai mică impersonale, deoarece sînt atomice, într-un grad mai mic, sau mai mare. Și aceste considerații ne duc din nou cu gîndul la Shakespeare și la Ben Jonson. Un pragmatic ar putea afirma că psihologia lui Ben Jonson era mai „adevărată" decît cea a lui Shakespeare. De fapt majoritatea contemporanilor acestor scriitori

[1] Croitorie de mare clasă (fr.).

[2] Delicioasă personalitate de interior, creație Proust. Casa Nietzsche și Kipling prezintă personalitatea sportivă. Personalitate nocturnă, model Lawrence. Personalitate pentru baie, semnată de Joyce (fr.).

se concepeau pe ei înșiși în chip de „umori". [1] A trebuit să se nască un om ca Shakespeare ca să vadă cîte lucruri rămîneau în afara granițelor alcătuite de „umori", în afara măștilor admise în virtutea convenției. Dar Shakespeare se afla în minoritate, unul împotriva tuturor — sau dacă îl așezăm și pe Montaigne alături de el — doi împotriva tuturor. Teoria „umorilor" era „eficace" ; cea a personalității complexe și parțial atomizate preconizate de Shakespeare nu avea această calitate.

În basmul în care e vorba de noile straie ale împăratului un copil își dă seama că omul de seamă e gol-goluț. Shakespeare a procedat invers. Oamenii ce trăiau în același timp cu el credeau despre ei înșiși că sînt „umori" gol-goluțe. Shakespeare și-a dat seama că sînt înveștmîntați cu nenumărate costume psihologice de bal mascat.

De pildă Hamlet. Hamlet trăia într-o lume unde Polonius era cel mai bun psiholog. Dacă Hamlet ar fi știut tot atît de puțin cît știe Polonius, ar fi fost fericit. Dar știa pera mult, și asta e tragedia lui. A se vedea parabola cu instrumentele muzicale. Polonius ca și toți ceilalți admiteau ca pe o axiomă faptul că orice om este un fluier cu șase găuri. Hamlet știa, cel puțin virtual, că un om este o întreagă orchestră simfonică.

Cînd înnebunește, Ofelia își dă arama pe față. Știm ceea ce sîntem, dar nu știm ce putem fi. Polonius știe precis ce este el și ce sînt ceilalți în cadrul convențiilor acceptate. Hamlet știe și el toate acestea, dar mai știe și ceea ce ar putea deveni dacă s-ar afla în afara sistemului delimitat în timp și spațiu al măștilor și al umorilor.

Să fii singurul om într-o anumită epocă care știe și ce pot fi oamenii și ceea ce sînt în virtutea unor convenții ! Shakespeare trebuie să fi trecut uneori prin momente grele.

Lui Blake [2] avea să-i revină meritul de a raționaliza atomismul psihologic închizîndu-l într-un sistem filozofic. Omul, potrivit teoriei lui Blake (și ulterior conform concepțiilor lui Proust și Lawrence) e alcătuit pur și simplu

[1] *Umori* — termen ce se referă la cele patru fluide considerate determinante pentru temperamentul uman.

[2] Poet și pictor englez (1757—1827).

dintr-o succesiune de stări. Poți afirma că binele și răul există în funcție de stări, nu în funcție de indivizi care de fapt nu există, ca atare, ci numai ca spațiile delimitate unde se produc aceste stări. S-a sfîrșit cu personalitatea în vechea accepție a termenului. (Între paranteze fie zis — căci problema nu privește sociologia — toate acestea înseamnă oare că asistăm la închegarea unui nou tip de personalitate. Înseamnă oare că personalitatea omului „total" care nu a fost (conform preceptelor lui Bowdler [1], amputat, selecționat — și ca să folosim o altă metaforă — a omului care nu a fost silit să treacă prin cine știe ce filtru al cutărui sau cutărui *Weltanchauung* [2]; într-un cuvînt personalitatea omului care este efectiv ceea ce ar putea fi ? Un astfel de om se află la antipodul oricăreia din variantele creștinului prezentat de istorie. Și totuși într-un anumit sens el este cel care reprezintă personalitatea ideală preconizată de Isus, așa cum reiese din Evanghelie. Întocmai ca idealul lui Isus în materie de personalitate, acest om total, neamputat și nefiltrat 1 — *nu este* un fariseu, cu alte cuvinte, nu este preocupat de convenții și situații sociale, nu este plin de orgoliul de a fi mai bun decît semenii lui ; 2 — *este* umil, căci se acceptă pe sine așa cum e, nevoind să depășească condiția sa umană ; 3 — *este* sărac întru duh, întrucît „el" — egoul lui — nu pretinde să dobîndească ceva definitiv, mulțumindu-se cu ceea ce pentru o personalitate de tip vechi ar constitui o sărăcie totală din punct de vedere psihologic și filozofic ; 4 — *este* asemenea unui copil, căci acceptă datele imediate ale experienței așa cum le trăiește, nevoind să se gîndească la ziua de mîine, bucuros să lase morților grija de a îngropa pe cei morți[3] ; 5 — *nu este* nici ipocrit, nici mincinos, deoarece nu există nici un model imuabil pe care să fie silit să-l imite, sau să pretindă că-l imită.

Întrebarea : oare personalitatea de tip vechi va fi existat vreodată ? În anul *m* oamenii simt *x* în contextul *z*. În anul *n* oamenii simt același *x* într-un context diferit

[1] Thomas Bowdler a publicat în 1818 o ediție a operelor lui Shakespeare din care a extras pasajele considerate de el indecente.

[2] Concepție despre lume (germ.).

[3] Aluzie la un citat din Evanghelie.

p. Dar *x* reprezintă o emoție de ordin major — de o importanță vitală pentru personalitate. Și totuși *x* este simțit în contexte ce se schimbă în funcție de variabilitatea convențiilor impuse de modă. „Mai bine mort decît dezonorat!" Dar onoarea se aseamănă cu fustele purtate de femei. Uneori scurte, alteori lungi, cîteodată înfoiate pentru ca mai apoi să devină strîmte, purtate cînd pe camizoale, cînd pe trupul gol. Pînă la 1750 erai obligat să te socotești dezonorat — și chiar așa te socoteai — dacă vedeai un bărbat ciupindu-ți sora de fund. Atît de puternică era indignarea ce te cuprindea încît trebuia să încerci să-l răpui. Astăzi onoarea noastră s-a strămutat ne mai avîndu-și sălașul pe rotunjimile prezentate de anatomia femeilor din familie, ci aiurea. Și așa mai departe, la infinit.

Așadar în *ce constă* personalitatea? Și în ce *nu constă?*

Personalitatea *nu* constă din suma experiențelor noastre. Nu constă nici în atomul psihologic sau în clipa trăită. *Nu* constă nici din impresiile senzoriale luate în sine și nici în viața vegetativă ca atare.

Este alcătuită din experiențe luate în ansamblu și considerate pe ore. Este simțire și gîndire.

Cine oare face această selecție extrăgînd anumite date din experiența globală și pe ce criterii? Cîteodată *noi* sîntem aceia care selecționăm oricine *am fi noi.* Dar în cazurile cele mai frecvente selecția este făcută, fără participarea noastră efectivă, de către lipsa de înțelepciune colectivă a unei clase sociale sau a unei întregi societăți. În mare măsură „personalitatea" nu este un bun care să ne aparțină în exclusivitate.

Oamenii încep să-și dea din ce în ce mai mult seama de asta, deși în mod vag. În același timp un număr din ce în ce mai mare de oameni utilizează metode tehnice moderne, pentru a se putea vedea pe ei înșiși și pe semenii lor, la microscop, clipă de clipă, cît și în ansambluri de ore. Mai mult încă, fiind în posesia unei ipoteze de lucru asupra inconștientului un număr tot mai mare de indivizi își dau seama de mobilele ascunse ale acțiunilor lor, putînd, în consecință percepe rolul important pe care-l au în viețile lor elementele experiențelor inavuabile sau de cele generate de procesul vegetativ. Care sînt

rezultatele ? Vechea concepție despre personalitate a început să se destrame. Și nu numai în mod teoretic, ci și în practică. „Personalitățile puternice" sau chiar „personalitățile bine conturate" încep să devină tot mai rare. Fasciștii sînt nevoiți să se abată din calea lor pentru a alcătui în mod premeditat personalități puternice printr-un proces educativ adecvat. Această educație reprezintă de fapt o simplificare a individului, o amputare, care atrage după sine anihilarea cunoștințelor psihologice și insuflarea respectului față de ignorarea datelor psihologice. Politică odioasă, dar, așa am impresia, inevitabilă și, din punct de vedere sociologic *justă*. Este foarte posibil ca perspicacitatea psihologică să dăuneze societății. Societatea are nevoie să opereze cu elemente simple ca „umorile" lui Ben Jonson, și nu cu informe colecții de stări de conștiință. Un nou exemplu al nocivității excesului în materie de cunoaștere și în materie de tehnică științifică.

Hamlet este lămuritor și în această privință. Polonius este evident o persoană mai bine conturată decît Hamlet. Într-adevăr personalitatea tînărului prinț este atît de puțin definită, încît numeroși critici au consacrat mii de pagini acestei probleme, încercînd să stabilească ce era efectiv Halmet. De fapt — nu încape nici o îndoială — Hamlet nu avea personalitate ; știa prea mult pentru ca să poată avea. Era conștient de suma totală dată de experiențele sale, atom cu atom și clipă de clipă, fără să accepte însă vreun principiu călăuzitor care să-l determine să aleagă o serie de modele alcătuite din atomi, pe care să le considere mai reprezentative pentru personalitatea lui decît alta. Atît în proprii săi ochi cît și în ochii celorlalți, Hamlet era numai o succesiune de stări mai mult sau mai puțin corelate unele cu altele. De aci uimirea celor ce au trăit în preajma lui la Elsinor, precum și nedumerirea tuturor exegeților operei shakespeariene. Onoare, Religie, Prejudecăți, Dragoste — toți aracii convenționali pe care se sprijină personalitatea obișnuită, au fost, în cazul lui Hamlet, smulși cu toții. Prințul este pentru el însuși o termită, care-și surpă turnul pînă ce îl preface în rumeguș. Un singur lucru îl împiedică pe Polonius și pe cei de la Curtea din Elsinor să-și dea seama pe dată de acest lucru : oricare ar fi starea de spirit a prințului,

trupul lui Hamlet rămîne intact, neatomizat, fiind în mod macroscopic perceptibil simţurilor. Şi, poate, la urma urmelor, acesta este adevăratul motiv care ne îmbie să credem în personalitate : existenţa şi persistenţa trupului. Probabil că dramul de realitate existent în noţiunea de continuitate coerentă a unui individ, este în funcţie de persistenţa sa fizică. „Ce păr frumos ! Ce siluetă admirabilă ! Cred că doamna Jones are o personalitate delicioasă!" Cînd am auzit aceste cuvinte la New York, în autobuzul ce mergea pe Fifth Avenue [1], m-a pufnit rîsul. De fapt ar fi trebuit să iau aminte ca şi cum ar fi grăit Spinoza, căci ce poate fi mai personal decît un trup ? Nu mintea, ci trupul. Gînditori ca Hearst [2] sau Rothermere [3] pot influenţa felul meu de a simţi, pot exercita presiuni asupra felului meu de a gîndi. Dar nici un propagandist, oricît de mult ar pleda pentru cauza lui, nu-mi poate transforma metabolismul sau digestia în aşa fel încît să devină identice cu ale lui. *Cogito, ergo Rothermere est.* Dar *Caco, ergo sum.*

De aici provine, presupun, insistenţa cu care se vorbeşte în ultimii ani despre drepturile corpului. Începînd cu taberele de *boy-scouts* [4], trecînd prin mode cu privire la diverse vicii, de la cosmeticiana Elisabeth Arden citire şi pînă la scriitorul D.H. Lawrence [5] (fiindcă veni vorba, unul din cei mai puternici distrugători ai personalităţii ; în romanele sale nu există caractere), toţi vorbesc mereu numai de corp. Nu se poate nega corpului enorma calitate de a fi indubitabil prezent. În vreme ce personalitatea, considerată ca structură mentală, poate fi descompusă bucată cu bucată pînă ce ajunge să nu mai fie decît grămada de rumeguş a lui Hamlet. Numai indivizii cam

[1] Bulevardul cel mai elegant din New York.

[2] Hearst (1863—1951) ziarist şi proprietar al unui ziar american, care a influenţat puternic opinia publică.

[3] Northcliff, conte Rothermere, fondatorul ziarului *Daily Mail* (1865—1922).

[4] Taberele de boy-scouts (cercetaşi), au fost înfiinţate în 1908 de lordul Baden-Powell.

[5] Scriitor englez (1885—1930) care a avut o mare influenţă asupra lui Aldous Huxley.

săraci cu duhul, sau cu sensibilitatea redusă, au azi personalități puternice și bine conturate. Numai barbarii contemporani „știu ceea ce sînt". Omul civilizat e conștient de ceea ce poate fi și, în consecință, este incapabil să știe ce este, deoarece îndeplinește scopurile pe care și le-a propus orînduirea socială în care trăiește ; uitînd să selecționeze o anumită personalitate, din suma totală produsă de experiențele atomizate. În vîrtejul de ape tulburi al acestui haos, numai corpul stă neclintit, ca o stîncă ce străbate veacurile.

Jesu, pro me perforatus
Condar intra tuum latus [1]

Pînă și cei ce cred în Dumnezeu năzuiesc să se adăpostească în peșterile călduțe ale unui trup străpuns. Cu atît mai aprig și mai imperios trebuie să dorească scepticii să se adăpostească undeva, întrucît au încetat să mai creadă pînă și în existența propriei lor personalități ! *Condar intra MEUM latus !* Singurul adăpost pe care-l mai avem la dispoziție.

Anthony puse pe masă foile dactilografiate și se lăsă pe spate balansîndu-se pe scaunul ce nu se mai sprijinea decît pe două picioare. Nu e rău, gîndi. Lăsase la o parte multe aspecte evidente și generalizase uneori fără să aducă argumente suficiente. Scrisese despre lume în general, ca și cum toată lumea ar fi fost compusă din indivizi asemenea lui, indiscutabil din dorința ca așa să fie realitatea. Ce simplu ar fi fost dacă totul s-ar fi petrecut așa ! Și ce plăcut ! Fiecare om o succesiune de stări închisă în trupul respectiv, într-o masă de carne. Și dacă e neapărată nevoie să afli un principiu care să asigure coerența, poți întotdeauna face rost de o preocupare interesantă și pasionantă, sociologia de pildă, pentru a da un surplus de substanță trupului care continuă să existe. *Condar intra meum laborem.* Și totuși... Oftă. Totuși deși există *Hamlet*, de și există *The Prophetie*

[1] Isuse, străpuns pentru mine / Mă adăpostesc în trupul tău (lat.).

Books [1], deși s-a scris *Du coté de chez Swann* [2] și *Women in Love* [3] majoritatea oamenilor gîndesc în termeni de „umori" așa cum le concepea Ben Jonson. Universul e plin de mișei de tipul celor ce apar în melodrame, sau cu eroi din filme, personaje tot atît de lamentabile de altfel, cu tipi ca Poincaré [4], Mussolini [5], Northcliffe [6] și alții de teapa lor, de formate și mărimi diferite dar roși cu toții de ambiție sau de setea de a face avere, semănînd zîzanie în calea lor.

Îi veni o nouă idee. Se aplecă spre masă, readucînd scaunul în echilibru stabil și puse mîna pe stilou :

Ultima infirmitate a unei minți de elită este în același timp și cauza primordială și, poate chiar, unica origine a păcatului, scrise în grabă. Minte superioară, minte nocivă. Pomul se cunoaște după roadele pe care le dă. Care sînt fructele dorinței de a deveni celebru, ale ambiției sau a nevoii de a-i întrece pe toți ceilalți ? Printre altele, războiul, naționalismul, concurența pe plan economic, snobismul, ura de clasă, prejudecățile rasiale. Comus [1] era perfect îndreptățit să propovăduiască senzualitatea ! De cîtă prostie a dat dovadă Satan încercînd să ispitească pe Mesia care, prin definiție, practica *ahimsa* [2] vorbindu-i de glorie, putere, ambiție — lucruri ale căror inevitabile rezultate sînt violența și silnicia. Dacă pui alături dorința de glorie cu senzualitatea, cît de inofensivă apare cea din urmă ! Dacă Freud ar avea dreptate și senzualitatea ar fi problema numărul unu, am trăi aproape ca în paradis. Din păcate nu are decît pe jumătate dreptate.

[1] William Blake : *Cărțile Profetice.*

[2] Primul volum din opera capitală a lui Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut.*

[3] Una din cele mai cunoscute cărți ale lui D. H. Lawrence, *Femei îndrăgostite.*

[4] Poincaré, Henri Reymond. (1860—1934), om de stat francez.

[5] Dictator fascist (1883—1945)

[6] Jurnalist englez (1865—1922), proprietar al ziarelor londoneze *Evening News, Daily Mirror, Times.*

[1] Zeu minor din mitologia greacă, avînd rolul unui consilier în materie de divertismente.

[2] *ahimsa* — principiul nevătămării (sanscr.).

Adler [1] are și el tot numai pe jumătate dreptate. *Hinc illae lac.* [2]

Anthony se uită la ceas. Șapte și douăzeci și trebuia să ajungă la Kensington la ora opt! În timp ce se spăla, se întrebă cum avea să se desfășoare întrevederea cu Mary Amberley. Se împliniseră doisprezece ani de cînd se certaseră, doisprezece ani de cînd nu o zărise decît de vreo două trei ori, de departe, la expoziții de pictură, sau în salonul vreunui prieten comun. „Nu vreau să te mai văd niciodată" declarase în ultima scrisoare pe care i-o trimisese. Și totuși mai alaltăieri cînd, printre celelalte scrisori aflate pe masa unde își lua micul dejun, descoperise cu surprindere o invitație din partea ei, invitație ce implica o împăcare, acceptase fără să stea pe gînduri. Îi răspunsese adoptînd exact același ton degajat și neutru în care fuseseră scrise rîndurile trimise de Mary. Nu făcuse nici o aluzie explicită la trecut, cu excepția frazei : „Da, a trecut vreme de cînd nu am mai luat masa în strada Kensington la numărul 17". În definitiv de ce nu? Ce sens are să acționezi în mod definitiv și irevocabil? Ce drept avea omul din 1914 să-l angajeze pe cel din 1926? Cel din 1914 fusese întruchiparea însăși a unor stări de furie, de rușine, de desperare, de stupoare. Astăzi se afla într-o stare voioasă, seninătate în care se infiltrase și o mare doză de curiozitate în ceea ce o privea pe Mary Amberley. Cum o fi arătînd oare acum, la patruzeci și trei de ani, căci la această vîrstă trebuia să fi ajuns. Era într-adevăr atît de spirituală pe cît și-o amintea? Sau admirația pe care o nutrise pentru Mary nu fusese decît unul din roadele — unul din acele absurde dar delicioase roade ale lipsei de experiență inerente unui tînăr? Oare lebăda lui de odinioară se va dovedi o gîscă? Sau va da tot de o lebădă, dar de o lebădă devenită greoaie cu anii, căci biata Mary era acum o femeie între două vîrste. Continuă să-și pună întrebări de acest fel în timp ce coborî în grabă scara pentru a se duce la doamna Amberley.

[1] Adler Alfred (1870—1937) psiholog și medic austriac, adept al teoriilor lui Freud.

[2] De aici aceste lacrimi (lat.).

Capitolul XII

30 august 1933

Un zumzăit ușor străbătu ca o mîngîiere granița toropelii din care nu se deșteptaseră încă, devenind din ce în ce mai puternic, ca și cum cineva ți-ar fi apropiat o scoică de ureche. În cele din urmă se auzi un uruit puternic ce nu mai putea fi ignorat. Anthony deschise o clipă ochii, atît cît să-și dea seama că exact deasupra lor zbura un aeroplan ; apoi îi închise iarăși, năucit de albastrul intens al cerului.

„Afurisitele astea de mașini !“ spuse. Apoi rîzînd adăugă : „Cei din avion pot să ne privească ca zeii din Olimp.

Helen nu răspunse. De dincolo de pleoapele închise ochii ei holbați sorbeau cu nesaț și scîrbă viziunea evocată de cuvintele lui Anthony. Zîmbea, căci oaspetele ceresc era nespus de comic !

„David și Betsabea“ continuă Anthony. „Din păcate, cînd circuli cu o sută de mile pe oră...“.

Un ciudat schelălăit se suprapuse uruitului produs de avion. Anthony deschise din nou ochii, tocmai la timp ca să poată zări ceva informe și negru năpustindu-se asupra lui. Țipă și instinctiv își acoperi fața cu mîinile. Cu o izbitură puternică dar surdă, ceva se lovi de terasă la mai puțin de doi metri de locul unde stăteau lungiți. Lichidul care le împroșcase fețele era cald, dar nu trecu mult și picăturile deveniră ace de ghiață, căci vîntul începu să sufle dinspre vest. Cîtva timp nici unul din ei nu rosti vreun cuvînt. „Doamne Dumnezeule“, șopti în cele din urmă Anthony. Atît el cît și Helen, erau mînjiți de sînge din cap pînă în picioare. Lîngă ei, într-o băltoacă roșie, zăcea ceea ce mai rămăsese dintr-un fox sîrmos. Uruitul avionului se auzea tot mai slab pînă ce deveni un hîrșîit, apoi fu înghițit cu totul, așa că se putea din nou auzi zbîrnîitul libelulelor.

Anthony trase cu putere aer în piept, apoi făcu o sforțare și, deși nu-i prea venea, izbuti să rîdă. „Un motiv în plus ca să nu-mi placă cîinii“ spuse și ridicîndu-se cu

greu în picioare își privi cu dezgust trupul năclăit de sînge. „Ce-ai zice de o baie?" întrebă, întorcîndu-se spre Helen.

Helen se ridicase în capul oaselor dar stătea împietrită neputîndu-și lua ochii de la groaznicul hoit strîvit. Era albă ca varul și fața îi era brăzdată de o dîră roșie ce pornea din partea dreaptă a bărbiei trecînd peste gură ca să se oprească la colțul ochiului stîng.

„Parcă ai fi Lady Macbeth" spuse Anthony, străduindu-se iarăși să ia lucrurile în glumă. „Allons!"[1]. Îi puse ușor mîna pe umăr: *Dispari mîrșavă pată*[2]. Porcăria asta se usucă pe mine. Parcă ar fi lipici.

Drept orice răspuns Helen își cufundă fața în mîini și începu să plîngă în hohote.

Cîteva clipe Anthony rămase nemișcat privind-o cum stătea ghemuită, copleșită de deznădejde și de umilința de a se afla acolo goală, mînjită de sînge și ascultînd sfîșietoarele ei hohote de plîns. „Parcă ar fi lipici": propriile lui cuvinte îi răsunară penibil în urechi. Un val de milă se iscă în străfundurile ființei lui, prefăcîndu-se într-un șuvoi de nestăvilită dragoste pentru această femeie aflată în prada unui chin cumplit, pentru această persoană, da, pentru persoana pe care în mod deliberat nu voise s-o ia în seamă, ca și cum nu ar fi existat decît în clipele de voluptate. Acum cînd o vedea chircită de suferință, toată tandrețea ce i-o purta, toată afecțiunea ce exista de fapt, căci o iubea ca amant — deși nu-i spusese acest lucru niciodată — cerea imperios să se reverse asupra acestui spirit întruchipat, asupra acestei ființe atît de singure ce plîngea acoperindu-și fața cu mîinile.

Îngenunchind, se așeză lîngă Helen pe saltea și, cu un gest menit să exprime tot ceea ce simțea acum pentru ea, îi puse brațul pe umăr.

Helen tresări și se dădu înapoi, ca și cum atingerea lui ar fi însemnat o pîngărire. Scuturată de fiori, clătină cu putere din cap.

[1] Haide! (fr.).
[2] Cuvinte spuse de Lady Macbeth.

„Pentru Dumnezeu, Helen", exclamă Anthony, avînd convingerea absurdă că trebuie să fie vorba de vreo neînțelegere, că nu se putea să nu simtă și ea ceea ce simțea el. Trebuia doar s-o facă să înțeleagă ce se petrecea cu el. O mîngîie din nou pe umăr. „Dar țin la tine, țin mult..." Chiar și în această clipă refuza angajarea pe care o implicau cuvintele „te iubesc".

„Nu mă atinge" strigă Helen, de-abia îngăimînd cuvintele și depărtîndu-se de el.

Anthony luă mîna pe care o pusese pe umărul ei, dar rămase în genunchi, alături de ea, pe saltea, uluit și îndurerat. Nu mai scoase nici un cuvînt. Își aminti că existase o perioadă în care Helen dorise să-i fie îngăduit să-l iubească, și cum se ferise de ea. Nu acceptase să ia din ființa ei, după cum nu acceptase să-i dăruiască din el, decît dragostea ce se năștea cînd și cînd între trupurile lor îngemănate. Helen sfîrșise prin a accepta condițiile pe care i le impusese — le acceptase în asemenea măsură încît acum...

„Helen", o strigă din nou făcînd o ultimă încercare. Pînă la urmă *trebuia* s-o facă să priceapă.

Helen clătină din nou din cap. „Dă-mi pace" spuse; dîndu-și seama că Anthony nu se clintea din loc, își luă mîinile de pe obraji și-și întoarse chipul ei grotesc, mînjit de sînge, spre Anthony. „De ce nu pleci?" îl întrebă făcînd un efort ca să exprime cît mai indiferent cu putință ura iscată de faptul că-i impunea prezența lui. Apoi izbucni din nou în lacrimi. „Te implor, pleacă!" îl rugă. Vocea i se înecă în hohote de plîns și întorcîndu-se cu spatele la el, își îngropă iarăși fața în mîini.

Anthony șovăi cîtva timp. Își dădu, în sfîrșit, seama că rămînînd lîngă ea n-ar fi făcut decît să înrăutățească situația, așa că se ridică și plecă. „Trebuie s-o las cîtva timp să-și vină în fire", își spuse. „Trebuie să-i dau un răgaz".

Făcu o baie, se îmbrăcă și intră în salon. Fotografiile zăceau împrăștiate pe masă, așa cum le lăsase. Se așeză și începu să le rînduiască metodic în teancuri, în funcție de persoanele prezentate de imagini. Mary cu pălăria cu pene; Mary urcîndu-se într-un automobil Renault, tip dinainte de război, cu fața acoperită de un voal; Mary

la Dieppe, scăldîndu-se în mare într-un costum aleatuit dintr-o bluză cu mînecuță și pantaloni bufanți acoperiți de o fustiță. Propia lui mamă într-o grădină. Tot ea dînd grăunțe porumbeilor din piața San Marco ; apoi lespedea funerară din cimitirul de la Lollingdon. Tatăl lui cu un alpenstock în mînă ; tot el legat cu o funie de ghid pe o creastă acoperită de zăpadă ; apoi cu Pauline și cu cei doi copii ai lor. Unchiul James pe bicicletă ; unchiul James purtînd o pălărie de pai cu picățele ; unchiul James vîslind ; apoi, zece ani mai tîrziu, stînd de vorbă în curtea unui spital, cu soldații aflați în convalescență. Apoi Brian, Brian alături de cel ce fusese odinioară Anthony, la colegiul din Bulstrode ; Brian cu Joan și doamna Foxe într-o barcă ; Brian cățărîndu-se pe un munte în regiunea lacurilor. Fata cu care avusese o aventură la New York, în 1927 parcă. Bunica lui. Mătușile lui. Șase, șapte fotografii ale lui Gladys...

O jumătate de oră mai tîrziu o auzi pe Helen apropiindu-se cu pași prudenți și lenți de scara abruptă ce cobora de pe acoperiș, apoi alergînd pe culoar. În odaia de baie apa gîlgîia în cadă.

„Are nevoie de timp ca să-și vină în fire". Hotărî să se poarte ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. De aceea o întîmpină aproape voios cînd o văzu intrînd în odaie.

„Ei, cum te mai simți ?" o întrebă jovial ridicîndu-și privirea de pe teancul de fotografii. Dar cînd dădu cu ochii de fața ei palidă și încremenită, se înspăimîntă.

„Plec", spuse Helen.

„Acum ? Înainte de masă ?"

Helen dădu afirmativ din cap.

„Dar de ce ?"

„Socot că e mai bine" răspunse nedînd nici o altă explicație.

Anthony tăcu cîteva clipe, întrebîndu-se dacă e cazul sau nu să se împotrivească, s-o roage să rămînă și să-i spună ceea ce voise să-i mărturisească cînd se aflau pe terasă. Dar expresia hotărîtă și împietrită de pe fața ei arăta că orice tentativă e dinainte sortită eșecului. Mai tîrziu, cînd va izbuti să-și revină, cînd va fi avut timpul necesar... „Foarte bine" spuse cu voce tare. „Te duc cu mașina pînă la hotel".

Helen clătină din cap. „Nu, am să merg pe jos".

„Pe căldura asta ?"

„Am să merg pe jos" spuse pe un ton ce nu admitea replică.

„Foarte bine, dacă ţii să-ţi vină rău..." Încercă să zîmbească, dar nu izbuti.

Helen deschise uşa cu geamuri şi ajunse pe terasă. Deodată chipul împietrit şi palid se ilumină de văpăile proiectate de roşul pijamalei pe care o purta. Se află din nou în iad, îşi spuse Anthony, în timp ce păşea în urma ei.

„De ce ieşi din casă ?" îl întrebă.

„Te duc pînă la poartă".

„Nu e nevoie".

„Socot că e mai bine aşa".

Helen nu surise cînd îl auzi repetîndu-i cuvintele, ci-şi văzu de drum în tăcere.

Doi arbuşti înalţi străjuiau scara care ducea spre grădină. În aerul fierbinte, parfumul florilor ce părea şi el alcătuit din molecule fierbinţi era ameţitor de dulce.

„Delicios" spuse tare Anthony în timp ce intrau în zona înmiresmată. „Aş zice chiar, prea. Ia te uită !" o strigă pe alt ton, apucînd-o pe Helen de braţ. „Priveşte !"

Proaspăt ieşit din crisalidă, un fluture din specia coadă de rîndunică, se aşezase pe unul din ciorchinii de flori violete. Aripile lui nou nouţe străluceau în soare, desfăşurînd galbenul lor şters. La capătul aripilor se aflau cele două peceţi negre şi cele două cercuri concentrice vopsite în albastru şi stacojiu. Marginea aripilor superioare era încovoiată ca o spadă şi din cele două extremităţi laterale liniile ce le mărgineau coborau retrăgîndu-se graţios, sfîrşindu-se în vîrful ascuţit al aripii inferioare. Fluturele părea o hieroglifă, un simbol al bucuriei de a zbura ca vîntul. Aripile întinse fremătau neîncetat ca şi cum n-ar fi putut ţine în frîu un surplus de vitalitate şi de năvalnică energie. Extrem de repede şi cu lăcomie, dar cu o extraordinară precizie ce arăta că mişcările erau efectuate într-un scop bine definit, insecta îşi cufundă trompa în minusculul caliciu al florilor îndesate în ciorchini violeţi. O mişcare rapidă a capului şi a toracelui şi trompa dispăru, ca să apară iarăşi o clipă mai tîrziu. Fluturele o proiectă din nou iute şi cu mare siguranţă în

caliciul unei flori vecine. Mișcările se repetară, până ce toate corolele aflate în raza lui de acțiune fură explorate. Atunci se îndreptă grăbit spre ciorchinii de flori de pe alte ramuri. Iarăși și iarăși, fără să dea niciodată greș, pornea spre florile care-l așteptau cufundîndu-se în adînc în tainicul și bine apăratul izvor al aromei fierbinți și amețitoare ! Iarăși și iarăși cu neostoită dorință, cu patimă și lăcomie, își urmărea cu siguranță scopul.

În tăcere, îl observară amîndoi cîtva timp. Apoi Helen întinse mîna și aplecă creanga încărcată de flori pe care se afla fluturele. Înainte ca degetele ei să fi atins ramura, strălucitoarea și minuscula ființă fugi, luîndu-și zborul cu o bătaie scurtă din aripi. Fremătînd din aripi, făcu o serie de volte, urcînd și coborînd mereu și apoi dispăru după colțul casei.

„De ce ai mișcat creanga ?"

Prefăcîndu-se că nu a auzit întrebarea, Helen o luă la goană pe aleia acoperită cu pietriș. Cînd ajunse la poartă se opri și întoarse capul.

„Rămîi cu bine Anthony".

„Cînd mai vii ?" o întrebă.

Helen îl privi cîtva timp fără să-i spună vreun cuvînt, apoi clătină din cap. „N-am să mai viu", spuse într-un sfîrșit.

„N-ai să mai vii ? Ce vrei să spui ?"

Helen plecase trîntind poarta în urma ei și alerga cu pașii ei lungi și săltăreți pe drumul prăfuit adumbrit de pini.

Anthony o privi cum se îndepărta dîndu-și seama că momentan, cel puțin, era inutil să mai facă vreo încercare. N-ar fi izbutit decît să învenineze lucrurile dacă s-ar fi luat după ea. Poate mai tîrziu... ; diseară, cînd Helen va fi avut răgazul necesar... În timp ce urca pe potecă îndreptîndu-se spre casă, trecînd fără să-și mai dea seama prin zona parfumată a arbuștilor în floare, Anthony se întrebă totuși neliniștit dacă mai tîrziu va avea mai mulți sorți de izbîndă. Știa cît de încăpățînată putea fi Helen. Și în definitiv ce drept avea oare el acum asupra ei, dat fiind că luni întregi se sustrăsese, refuzase în mod categoric să capete cel mai mic drept.

„M-am prostit de-a binelea" spuse cu voce tare, deschizînd ușa de la bucătărie. „Am înnebunit". Se străduí să-și revină în fire reducînd proporțiile incidentului, minimalizîndu-l. Un incident neplăcut, fără doar și poate. Dar nu atît de neplăcut încît s-o îndreptățească pe Helen să se comporte ca și cum ar fi jucat într-o piesă de Ibsen. Se crede într-un fel de „Casă de Păpuși" își spuse, încercînd să condenseze tot ceea ce se întîmplase într-o frază comodă și ridicolă — deși nu era, de fapt, vorba de nici o păpușe și de nici o casă. Helen nu se putea plînge nici că bietul Hugh o închisese în casă, nici că el nutrise vreun gînd menit să-i îngrădească libertatea. Dimpotrivă, insistase ca Helen să rămînă liberă, libertatea ei implicînd și libertatea lui. Dacă i-ar fi devenit sclavă, el însuși s-ar fi constituit în mod inevitabil în sclavul ei.

Cît despre emoția simțită pe acoperiș — năvala de tandrețe, dorința de a cunoaște și de a iubi ființa care suferea ferecată într-un trup a cărui putere de seducție încetase brusc să fie elementul principal — fusese desigur autentică ; era un fapt dat de experiența nemijlocită. Dar acest fapt putea fi explicat și, datorită explicațiilor, socotit neglijabil, de vreme ce nu era decît o exagerare normală în acel moment de criză cînd simțise nevoia firească să-i împărtășească deznădejdea, să o compătimească văzînd-o atît de deznădăjduită. Timpul, iată lucrul esențial. Nu va trece mult și Helen va fi din nou dispusă să asculte ceea ce voia să-i spună și atunci el va fi cel care nu va mai dori să-i spună lucrurile pe care acum cîteva clipe Helen refuzase să le asculte.

Deschise frigiderul și descoperi că doamna Cayol îi pregătise o friptură de vițel și salată de roșii și castraveți. Doamna Cayol avea o vocație deosebită pentru acest fel de mîncare, dorind, desigur, să-l convertească și pe el, căci i-l servea zilnic. Nu s-ar fi putut spune că Anthony se dădea în vînt după acest fel, dar prefera să-l mănînce decît să discute cu doamna Cayol despre ce avea să-i dea la masă. Cîteodată treceau săptămîni întregi fără să se ivească ocazia să-i spună gazdei altceva decît *Bonjour*, sau *A demain, Madame Cayol*, adăugînd, în funcție de vreme, *Il fait beau aujourd'hui* sau *Quel*

vent ! [1] Femeia venea în fiecare dimineață după două ore, făcea curat în casă, îi pregătea cîte ceva, punea masa și pleca. Anthony era servit, ignorînd aproape persoana care presta serviciul. Aranjamentul era perfect, așa socotea, în măsura în care există ceva perfect pe lume. Nelipsita friptură rece de vițel era un preț minim pentru ceea ce obținea în schimb.

Anthony se așeză la masa pusă pe terasă la umbra unui smochin mare, hotărît să mănînce. În timp ce înbuca, întorcea ultimele file din carnetul său de notițe. Nu există nimic mai nimerit decît munca, își spuse îmbărbătîndu-se pentru a te face să uiți de sentimentele personale, nimic mai eficient decît trecerea lor de la particular la general. Cuvîntul „libertate" îi sări în ochi și începu să citească, reamintindu-și satisfacția pe care o avusese cu cîteva luni mai înainte, cînd își așternuse pe hîrtie ideile, punîndu-le la loc sigur.

Acton [2] dorea să scrie Istoria Omului în funcție de Istoria Ideii de Libertate. Dar nu poți scrie Istoria Ideii de Libertate fără a scrie în același timp și Istoria stării de fapt a Sclaviei. Citi din carnetul de note :

Starea de fapt a Sclaviei. Sau mai bine zis a diverselor stări de sclavie, căci în tentativele sale succesive de a înfăptui Ideea de Libertate, omul nu a făcut decît să treacă dintr-o formă de sclavie într-alta.

Sclavia originară este cea care te silește să depinzi de un stomac gol, sau de anotimpuri neprielnice. Într-un cuvînt sclavia față de natură. Poți scăpa de sus-numita robie, datorită organizării sociale și a invențiilor în domeniul tehnicii. Într-un oraș modern omul poate uita cu desăvîrșire că există pe lume ceva care poartă numele de natură, cu precădere natura în aspectele ei cele mai cumplite și mai ostile omului. Jumătate din populația Europei trăiește într-un univers făurit în întregime de mîna omului.

Dacă se înlătură sclavia față de natură, se ivește instantaneu o altă formă de sclavie : sclavia față de instituții

[1] „Bună ziua". „Pe mîine, D-nă Cayol". „Ce frumos e azi". „Ce tare bate vîntul !" (fr.).

[2] Istoric englez (1834—1902)

religioase, juridice, militare, economice, instituții de educație, știință și artă.

Toată istoria modernă este Istoria Ideii de Libertate față de instituții. De asemenea Istoria Stării de Fapt a Sclaviei față de Instituții.

Natura nu are sens. Fiind create de om, instituțiile au sens și urmăresc un anumit scop. Împrejurările se schimbă mai repede decît instituțiile. Ceea ce a avut odată sens, încetează la un moment dat să mai aibă. O instituție depășită seamănă cu o persoană care raționează logic într-o situație inexistentă, situația respectivă datorîndu-se unei *idei fixe* sau unei halucinații. Asemenea stări de lucruri se ivesc și cînd instituțiile aplică litera legii în cazuri individuale. Instituțiile ar acționa rațional, dacă împrejurările avute în vedere ar exista în realitate. De fapt ele nu există. Sclavia față de o instituție se aseamănă cu cea a omului devenit sclavul unui paranoic, care deși e pradă unor iluzii nefundate, se află în posesia facultăților sale mentale. Sclavia față de natură se aseamănă cu cea a omului devenit sclavul unui idiot, care nu are nici măcar atîta minte încît să-și dea seama că se află pradă unor năluciri.

Revolta față de instituții duce la o anarhie temporară. Dar anarhia înseamnă sclavie față de natură, iar pentru omul civilizat sclavia față de natură e mai greu de tolerat decît sclavia față de instituții. Salvarea din această stare de anarhie o reprezintă crearea unor noi instituții. Uneori schimbarea are loc fără să se producă anarhie, deci fără să existe o perioadă în care omul să devină sclavul naturii; oamenii trec direct dintr-un sistem instituțional în altul.

Pentru ca libertatea să devină totală, sau să se apropie de acest ideal, trebuie să existe însă și alte premise favorabile de ordin intelectual, psihologic, precum și circumstanțe prielnice de ordin biografic. Indivizii care se bucură de acest concurs de împrejurări nu devin sclavii instituțiilor. Pentru ei instituțiile există numai în măsura în care le oferă o bază solidă pentru a putea executa orice figură de gimnastică pe care au chef s-o facă. Faptul că societatea constituie un ansamblu rigid, îngăduie acestor privilegiați, puțini la număr, să treacă dincolo de barierele

intelectuale și etice curent admise într-o societate dată, fără a periclita comunitatea, luată în ansamblu, și fără ca ei să riște mare lucru.

Anthony închise carnetul, simțind că nu mai e în stare să citească nici măcar un rînd în plus și nu fiindcă vorbele scrise de el i s-ar fi părut acum mai puțin adevărate decît în ziua cînd le așternuse pe hîrtie. În contextul respectiv și la nivelul lor specific, erau adevărate. Atunci de ce i se părea totul atît de fundamental fals și anapoda? Nedorind să-și lămurească prea bine lucrurile, intră în casă și se apucă să citească *Istoria Invențiilor în Mecanică* de Usher.

La ora patru și jumătate își aduse aminte de cîinele de pe acoperiș. Dacă mai treceau cîteva ceasuri, mai ales pe o asemenea căldură... Dădu fuga spre magazie. Pămîntul din grădina lăsată în paragină era atît de ars de soare încît devenise tare ca o cărămidă. Cînd termină de săpat groapa, era leoarcă. Apoi cu lopata în mînă se urcă pe acoperiș. Cîinele zăcea pe terasă. Petele de sînge de pe blană, de pe balustradă și de pe saltea căpătaseră culoarea ruginei. După cîteva încercări infructuoase, Anthony izbuti să ridice leșul cu lopata și să-l arunce, cu muște cu tot — căci muștele nu aveau aerul să se sinchisească — în grădină. Coborî scările, ieși din casă și reîncepu — ca într-o hidoasă cursă în care trebuia să alergi ținînd în mînă o lingură în care se află un ou — să ridice și să ducă la groapă hoitul care se bălăngănea agățat de lopată. Cînd intră din nou în casă se simțea atît de rău încît fu nevoit să bea o înghițitură de rachiu. După aceea coborî pe plajă și înotă mult în mare.

La ora șase era gata îmbrăcat. Se urcă în mașină și porni spre hotel ca să stea de vorbă cu Helen. După socotelile lui Helen avusese suficient timp pentru a-și reveni, așa că avea să fie gata să-l asculte. Uitînd de comparația între Helen și eroina lui Ibsen, precum și de făgăduiala pe care și-o făcuse de a-și păstra sîngele rece, fu cuprins, în timp ce era la volan, de un sentiment de exaltare cu totul neobișnuit. Peste cîteva clipe avea s-o revadă; să-i spună ce descoperiri făcuse așa din senin, dimineața: descoperirea că ținea la ea, descoperirea că se comportase ca un dobitoc, ba poate și mai rău, efectiv mult mai rău

decît un dobitoc... Avea să fie greu, imens de greu, aproape imposibil să mărturisească asemenea lucruri. Dar tocmai din această cauză gîndul că avea să spună aceste lucruri îl umplea de o adîncă fericire.

Trase în fața hotelului și urcă în goană pînă în vestibul.

„Madame Ledwidge est-elle dans sa chambre, mademoiselle ?"

„Mai non, monsieur, Madame vient de partir."

„Elle vient de partir ?"

„Madame est allée prendre le rapide à Toulon." [1]

Anthony se uită la ceas. La această oră trenul pornise. Cu o rablă ca a lui nu putea nutri nădejdea să ajungă la Marsilia înainte ca trenul în care se afla Helen să nu fi pornit spre Paris.

„Merci, mademoiselle, merci" [2], spuse refugiindu-se din puterea obișnuinței într-o formulă de excesivă politețe, căci așa înțelegea el să se apere, cînd intra în acea neliniștitoare lume populată de oameni de rînd.

„Mais de rien, monsier." [3]

Se urcă la volan și se întoarse acasă, descumpănit, întrebîndu-se dacă totuși n-ar trebui să-i fie recunoscător lui Helen, căci datorită plecării ei își redobîndise libertatea. Factorul venise în lipsa lui. Adusese o scrisoare de la agentul de schimb, sfătuindu-l să vîndă la bursă cel puțin o parte din acțiunile de la minele de aur pe care le moștenise de la unchiul James. Se părea că acțiunile nu aveau șanse de a mai fi cotate în viitor, așa încît cel mai înțelept lucru era să profite de momentul actual cînd puteau fi vîndute la un preț bun și să facă noi investiții, cumpărînd acțiuni ale unor întreprinderi engleze solide ca... Anthony puse deoparte scrisoarea. Împrejurările, ca de obicei, se aliaseră în favoarea lui, copleșin-

[1] „Doamna Ledwidge se află în cameră domnișoară ?" „Nu, domnule, doamna a plecat acum cîteva clipe." „A plecat ?" „Doamna s-a dus la Toulon să ia rapidul." (fr.).

[2] Mulțumesc domnișoară (fr.).

[3] Pentru nimic, domnule (fr.).

du-l cu daruri din pură maliţiozitate. În această perioadă de criză economică, el personal se bucura de o stare materială mai bună ca înainte. Era mai bogat, tocmai cînd ceilalţi oameni erau mai săraci. Era mai liber, cînd ceilalţi se aflau înrobiţi mai tare şi mai fără de speranţă ca înainte. Inelul lui Policrate... După toate aparenţele zeii începuseră să se răzbune.

Se culcă devreme dar se deşteptă la ora două noaptea speriat de acelaşi vis groaznic pe care îl avusese adesea în adolescenţă şi sporadic şi în anii de maturitate. În linii mari era vorba de acelaşi vis. Nu vedea mare lucru, dar îşi dădea seama că nu se afla singur, că era înconjurat de prezenţe obscure. Îmbuca întotdeauna o înghiţitură dintr-un fel de mîncare, greu de spus ce anume, şi mîncarea se întindea între dinţii lui, devenind ca un zgîrci, din cauciuc parcă, din ce în ce mai viscos, pînă ce se prefăcea într-un căluş năclăit, într-un fel de clei care se usca, lăsîndu-i un strat gros pe dinţi, pe limbă şi pe cerul gurii. Nespus de greţos, acest proces de asfixiere prin îngroşarea şi expansiunea substanţei cleioase continua la nesfîrşit parcă. Încerca să înghită, se silea, deşi era stînjenit, căci de faţă se aflau şi persoane străine a căror prezenţă o simţea fără s-o distingă bine, să verse, dar în zadar. La urma urmelor era nevoit să riciie cu degetele mîzga vîscoasă, scoţînd din gură boţ după boţ. Totul era în zadar ; căluşul creştea într-una şi stratul de năclăială se îngroşa devenind din ce în ce mai dur. Scăpa doar în clipa cînd se deştepta brusc din somn. În noaptea aceea căluşul care-i creştea în gură se afla într-o relaţie oarecum nedesluşită, dar înfricoşătoare, cu hoitul clinelui.

Se trezi, străbătut de fiori reci. Nu mai putu să adoarmă din nou. O cantitate enormă de amintiri, pe care nu le luase niciodată în seamă, se năpustiră în zona conştientă. Instantaneele care o înfăţişau pe Mary Amberley, pe mama lui, pe Brian în cariera de calcar, evocat de pielea arsă de soare şi îmbibată de aer salin. Din nou Brian mort, în prăpastie lîngă un perete de stîncă, înconjurat de un roi de muşte, întocmai ca hoitul de pe acoperiş...

Capitolul XIII

20 mai 1934

Aseară am ţinut cea de a doua conferinţă. N-am avut propriu zis trac? Destul de uşor dacă te-ai hotărît să nu-ţi pese de ridicol. Totuşi experienţa are ceva deprimant. Ai impresia că cele cinci sute de persoane din sală nu sînt reale. Vorbeşti în faţa unui substantiv colectiv, unui lucru abstract, nu în faţa unui grup de indivizi. Numai cei dinainte convinşi, total sau parţial, doresc cu adevărat să înţeleagă ceea ce spui. Restul rămîne, orice ai face, în afară. În cursul unei conversaţii între patru ochi poţi avea convingerea că omul din faţa ta va face, de voie, de nevoie, sforţarea de a te înţelege. Faptul că face parte dintr-un public, îl îndreptăţeşte pe cel care nu înţelege să rămînă ferm pe poziţiile lui de incomprehensiune. Mai ales dacă asistă la o conferinţă la sfîrşitul căreia se pot pune întrebări. Unele din cauzele acestei atitudini sînt evidente. Posibilitatea de a te ridica în picioare, atrăgînd astfel privirile celor din sală, constituie o plăcere, în multe cazuri, atît de violentă încît se învecinează cu durerea. Chinuitoarea voluptate a afirmării de sine. Plăcerea devine şi mai mare, dacă întrebarea pusă conţine o nuanţă de ostilitate. Ostilitatea înseamnă o declaraţie de independenţă personală. Demonstrează în acelaşi timp că numai dintr-o simplă întîmplare cel ce a pus întrebarea nu se află la tribună, simplă întîmplare, sau, într-o altă alternativă — desigur — urmările unui complot premeditat cu grije de ticăloşii care vor să-ţi astupe gura. Întreruperile şi întrebările, în majoritatea cazurilor, n-au de bună seamă nici o contingenţă cu subiectul expunerii. Cei ce sîcîie oratorul cu întrebări (ca noi toţi dealtfel), trăiesc în propria lor lume fără să poată face efortul de a pătrunde în universurile celorlalţi. Majoritatea discuţiilor publice în contradictoriu sînt de fapt monologuri pe teme distincte debitate în diferite limbi — fără să se facă apel la ajutorul interpreţilor.

Mark a asistat la întrunire și apoi a venit la mine acasă. Cu o plăcere drăcească a făcut tot ce a putut ca să mă simt și mai descurajat decît eram.

„Totuna era dacă te-ai fi dus să vorbești unei cirezi de boi". Puternică tentație de a fi de acord cu el. Toate vechile obiceiuri de a gîndi, de a trăi și de a simți, mă îndemnau să-i dau dreptate. O lume fără noimă în care nu se poate face nimic, absolut nimic — ce lucru îmbietor. Te poți retrage (deoarece nu există nimic altceva de făcut), îți poți vedea în liniște de tratatul de sociologie, știința absurdității umane. M-am surprins aseară, stînd de vorbă cu Mark, savurînd ideea că publicul în fața căruia vorbisem era imbecil, așa cum este de fapt întreaga omenire. M-am surprins gîndind astfel și m-am oprit. Mi-am zis că dacă s-a aruncat sămînța și că dacă dintre toate boabele doar una ar încolți, întrunirea n-ar fi fost zadarnică. Chiar dacă nici un bob n-ar încolți, căci mie îmi fusese de folos, ca un exercițiu, ca o ședință de antrenament pentru ca să pot vorbi mai bine data viitoare.

N-am spus toate acestea. N-am făcut decît să încetez de a vorbi și, cel puțin așa cred, gîndurile mi se puteau citi pe față. Mark, care observă orice, a început să rîdă. A spus că poate prevesti ziua cînd voi începe să vorbesc despre orice persoană sau grup de oameni, precedînd substantivul de adjectivul „drag". „Dragii de fabricanți de armament", „dragul de el, generalul Goering".

Am rîs, căci avea haz, în felul lui, sarcastic și crud. Dar dacă ai da dovadă de suficient de multă bunătate și dragoste de oameni, ai putea fi sigur că poți face să mijească într-o oarecare măsură, sentimente de dragoste și de bunăvoință în sufletele majorității oamenilor cu care vii în contact, oricine ar fi ei. Și în acest caz fiecare din ei ar merita să i se spună, și pe bună dreptate, „dragă". Acum, aproape toți oamenii par mai mult sau mai puțin idioți sau odioși ; vina o poartă nu numai ei, ci și cel care îi judecă.

24 mai 1934

Am petrecut patru ore redactînd după însemnări. Cu o plăcere de nedescris. Ce ușor poate cineva să se cufunde

din nou în erudiție și în elaborarea ideilor ! Să se cufunde și să nu mai iasă din acea „viață superioară" care de fapt nu înseamnă decît moarte fără de lacrimi. Pace și iresponsabilitate aici și acum, toate desfătările oferite de moarte. În vremurile apuse trebuia să te călugărești pentru a te bucura de asemenea bunuri. Plăteai pentru această moarte prețul ascultării, sărăciei, curățeniei trupești. Acum obții totul pe gratis și în lumea de fiecare zi. Moartea totală și fără lacrimi. Moarte întovărășită de zîmbete, moarte în cursul căreia poți trage la măsea și face dragoste, fără ca cineva să te mustruluiască. Despre eruditi, filozofi și oameni de știință se spune în virtutea obișnuinței că n-au simț practic. Dar care altă categorie de oameni a izbutit să determine lumea să o accepte, ba mai mult încă (fapt cu totul surprinzător) să continue să o accepte, dîndu-le considerația stabilită de membrii acestei categorii ? Regii și-au pierdut dreptul divin, plutocrații dau semne că drepturile lor sînt și ele pe ducă. Dar cei ce „trăiesc pe culmi" continuă să fie considerați drept superiori. Iată roadele unei atitudini consecvente. Intelectualii s-au complimentat într-una reciproc, bîrfindu-i în mod consecvent pe toți ceilalți oameni. Zi de zi, fără încetare, de șaizeci de secole. Noi ne aflăm sus, voi jos ; noi reprezentăm spiritualitatea, voi aparțineți celor lumești. Și iarăși, și iarăși, ca o reclamă obsedantă a unei mărci de săpun care „spală tot fără efort". Lucrul a fost acceptat, devenind acum o axiomă. Dar, de fapt, „viața superioară" nu este decît cel mai bun surogat pentru moarte, o evaziune mai totală de la responsabilitățile pe care le comportă viața decît alcoolul, morfina, erotismul sau setea de a dobîndi avere. Intoxicația alcoolică sau drogurile, distrug sănătatea. Mai curînd sau mai tîrziu cei obsedați de erotism se trezesc prinși într-o rețea de responsabilități. Cei obsedați de ideea de a dobîndi ceva, nu pot niciodată deveni proprietarii tuturor timbrelor, vaselor chinezești, caselor sau varietăților de crini, pe care le doresc. Evaziunea lor seamănă cu chinul lui Tantal. Cei ce evadează în „viața superioară" intră într-o lume unde nu există nici un risc pentru sănătate și extrem de puține șanse de a avea responsabilități și de a fi supus la torturi. Mai mult încă, ei intră într-o lume care, conform tradiției, este considerată

în momentul de față drept superioară celei în care oamenii trăiesc asumîndu-și diferite răspunderi — o lume situată pe un plan mai înalt. Evazioniștii de acest tip superior se pot lăfăi în voie simțindu-se cu conștiința împăcată. Cît de ușor poți afla în viața dusă de un erudit sau de un cercetător echivalente pentru toate virtuțile de ordin moral! Între unele din ele se pot stabili nu numai raporturi de echivalență ci și de identitate, ca de pildă, perseverența, răbdarea, uitarea de sine și altele de același fel. Mijloace bune puse în slujba unor scopuri care pot fi rele. Poți munci din greu și cu tragere de inimă în orice domeniu, de la fizica atomică la falsuri și traficul de carne vie. Celelalte virtuți sînt de ordin etic transpuse pe partitura intelectuală. *Castitatea* formelor artistice și matematice. *Puritatea* cercetării științifice. *Curajul* gîndirii. Ipoteze *îndrăznețe*. *Integritate* logică. *Cumpătare* în exprimarea punctelor de vedere. *Umilință* intelectuală față de datele obiective. Toate virtuțile cardinale în costume de bal mascat. Cei ce au păşit pe potecile „vieții superioare" ajung să creadă că sînt sfinți; sfinții artei, științei, și erudiției. O sfințenie pur metaforică pe care o iau însă „au pied de la lettre" [1].

„Fericiți cei săraci cu duhul". Adepții cultului „vieții superioare" se află și în posesia unor echivalente ale sărăciei de ordin spiritual. În calitate de oameni de știință încearcă să nu se lase influențați de interese și prejudecăți. Mai mult decît atît, sărăcia spirituală pe plan etic implică lipsa de griji pentru ziua de mîine, aplicarea preceptelor din Evanghelie „Morții cu morții și vii cu vii" și „Trebuie să te rupi de viață pentru a dobîndi viața veșnică". Adepții vieții întru duh pot parodia aceste sacrificii. Vorbesc în cunoștință de cauză fiindcă așa am procedat și eu, ba m-am și făIit cu aceste procedee. Nu trăiești, îmi spuneam în mod consecvent și asumîndu-ți responsabilități decît în acea lume superioară în care te poți desprinde de propriul tău trecut, refuzînd în același timp să te angajezi pe viitor. Nu ai nici o convingere. Te mulțumești să trăiești numai clipa de față; renunți să mai

[1] Cuvînt cu cuvînt (fr.).

existi ca individ trăind numai în calitate de ființă ce duce o viață superioară, devenind ca atare sălașul unei serii de stări sufletești succesive. O despuiere mai totală decît cea propovăduită de franciscani, care poate fi combinată la rigoare, cu o doză de imperialism mai frenetic chiar decît cel al lui Napoleon. Credeam pe vremuri că nu doresc să dobîndesc puterea. Acum îmi dau seama că dorința mea exista de fapt dar că o îndreptasem spre idei și nu spre oameni. Doream să cuceresc un tărîm necunoscut situat pe meleagurile cunoașterii. Să nu mă las doborît de problemele ce se ridicau. Să silesc ideile să se asocieze sau să se disocieze. Să strunesc cuvintele recalcitrante pentru a se înscrie într-un anumit tipar. Toate deliciile unui dictator fără nici un fel de risc și fără nici o responsabilitate.

Capitolul XIV

8 decembrie 1926

Cînd sosi ora cinci, incidentul se transformase într-o poveste, ultima achiziție din repertoriul doamnei Mary Amberley. Ultima, și după părerea lui Anthony, care o asculta atent cîntărindu-i cuvintele, tot atît de bună ca celebrele numere din repertoriul ei clasic. Își dădea acum seama că, încă din clipa cînd primise invitația, curiozitatea îi fusese ațîțată și de o anumită speranță, ivită din setea lui de răzbunare, și anume că avea s-o găsească pe Mary schimbată în rău, fie numai relativ căci acum o privea cu ochi critici, fie în mod absolut datorită trecerii ultimilor doisprezece ani, ani lungi și grei. Nădăjduia că Mary va fi decăzut între timp, nemaifiind ceea ce era sau ceea ce își închipuise el că era pe vremea cînd o iubise. Trebuia să recunoască, și gîndul și sentimentul acesta nu-i făcea cinste, că fusese oarecum dezamăgit, descoperind că Mary Amberley de acum era aproape identică cu imaginea pe care o păstrase despre ea. Avea patruzeci și trei de ani. Dar era tot atît de sveltă ca pe vremuri

și se mișca tot atît de vioi. Poate chiar mai vioi ca înainte. Observase că prindea din zbor orice prilej pentru a arăta cît era de vioaie, ca și cum ar fi jucat rolul cuiva care nu poate rezista unei porniri tinerești de a zburda. De fapt Mary juca acest rol și în unele împrejurări în care asemenea porniri nu se puteau ivi. Înainte de masă îl poftise să se urce cu ea la etaj, unde se afla dormitorul, pentru a-i arăta nudurile de Pascin pe care le cumpărase de curînd. La început urcase treptele într-un ritm normal, neîntrerupîndu-se din vorbă; apoi, ca și cum și-ar fi reamintit dintr-o dată că faptul de a urca încet pe scări e un semn care arată că nu mai ești tînăr, începu să urce în goană. Expresia „a urca în goană" era prea neutră, socoti Anthony amintindu-și întîmplarea; Mary se repezise pe scări, da, astea erau cuvintele potrivite. Cînd se întoarseră în salon, nici un adolescent nu s-ar fi putut arunca pe sofa cu o mișcare atît de impulsivă și nici o fetiță nu s-ar fi ghemuit atît de grațios, ca o pisicuță, într-un colțișor, cum făcuse Mary. În 1914 nu se comportase niciodată atît de juvenil. Și să fi vrut n-ar fi putut, gîndi Anthony, împiedicată cum fusese de combinezoane și rochii. Pe cînd acum, cu o fustă ce nu-i trecea de genunchi... Era absurd, dar nu penibil. După matură chibzuință, sfîrși prin a-și spune că Mary putea încă pretinde să apară în roluri de fetișcană. În ciuda unor vagi urme de oboseală, fața ei continua să iradieze, răspîndind unde de vitalitate și de ilariantă voie bună. Cît despre talentele ei de odinioară... Ele nu puteau nici măcar fi puse la îndoială. Dovadă improvizația pe tema furtului comis de Helen, o mică capodoperă, și nu încăpea nici o îndoială că era vorba de o improvizație, dat fiind că Helen furase rinichiul în dimineața respectivă.

„Am să dau la îmbălsămat obiectul cu pricina" spunea Mary pe un ton pe jumătate serios, pe jumătate ironic și în glasul ei clocoteau hohote de rîs de abia stăpînite. „La îmbălsămat și..."

Fraza îi fu întreruptă de un fel de fisiit, produs parcă de o sticlă de bere destupată pe neașteptate. De fapt fisiitul era produs de vocea lui Beppo Bowles, care spunea: „Cunosc eu pe cineva, specialist în îmbălsămări". Beppo zîmbea, clipea cu înțeles și se schimonosea în fel

și chip. Nu numai fața lui, congestionată, ci și întregul lui trup rotofei participa la procesul exprimării ; vorbea și cu gura și cu toate mădularele. Începu să declame, gesticulînd : „Am găsit adresa în jurnalul antreprenorilor de pompe funebre, într-un anunț care suna așa : Dacă după ce l-ați îmbălsămat cu grije vă dați seama că obiectul seamănă cu un model făcut din ghips, nu pregetați și..."

Doamna Amberley începu să rîdă, numai ca să-și îndeplinească datoriile ei de gazdă, căci nu-i plăcea ca cineva s-o întrerupă cînd povestea. Beppo era un drăguț, desigur. Cu burticica și chelia lui, tot un băiețel era (cîteodată chiar o fetiță) dar uneori, zău... Îi tăia scurt vorba rostind : „E prea frumos ca să fie adevărat" și apoi continuă, adresîndu-se comesenilor : „Am să îmbălsămez rinichiul și am să-l așez sub un clopot de sticlă care seamănă cu..."

„Cu viața" se auzi fîsîitul produs de vocea lui Beppo, care nu se putu împiedica s-o întrerupă din nou pe Mary. Dar nimeni nu înțelese că se referea la un vers din *Adonais* [1], așa că Beppo continuă să chicotească de unul singur.

„Cu acele clopote, repetă doamna Amberley, fără să-i arunce nici măcar o privire celui care o întrerupsese," pe care le vezi în camerele mobilate. Sub ele se află întotdeauna păsări împăiate. Se opri îndelung asupra primei silabe rostind cuvîntul cu un accent nemțesc și vorbele ei, din cine știe ce cauză imposibil de definit, deveniră nespus de comice.

Timbrul vocii era mai bun ca oricînd, gîndi Anthony. Vocea era voalată de o ușoară răgușeală, care o înfrumusețea, aducîndu-ți aminte de unele fructe brumate sau de cupola catedralei Sfîntul Paul, văzută într-o zi cețoasă de pe podul Waterloo. Faptul că pe glasul ei părea să se fi așezat o dîră de răgușeală, părea să sporească farmecul peisajelor pe care le ghiceai ascunse în inflexiunile vocii. Anthony își încordă atenția, încercînd să perceapă ritmul frazelor, să-l delimiteze exact, pentru ca ulterior să poată

[1] Poem de Shelley.

analiza fiecare sunet în parte. În tratatul lui de „Elemente de Sociologie" avea intenția să insereze un capitol despre *Sugestia în masă și raporturile ei cu propaganda*. Unul din subcapitole era dedicat sunetelor care au proprietatea de a fascina. Sunete ca cele emise de pildă de Savonarola [1], sau de Lloyd George [2] fără a mai pomeni de alinătorul ison preoțesc ; zgomotele fascinante și afrodiziace emise de anumiți actori și actrițe, de unii cîntăreți și cîntărețe, de toți Don Juanii și de toate sirenele ce-și exercită puterile în viața particulară. Talentul lui Mary consta din posibilitatea de a emite sunete care erau în același timp și caraghioase și afrodiziace, gîndi Anthony. Vocea ei putea face să vibreze coardele dorinței sau ale rîsului, dar niciodată pe cele ale durerii, ale milei sau ale indignării. În momentele cînd își pierdea firea (și Anthony își aduse aminte de groaznicele scene pe care i le făcuse pe vremuri) nu mai era stăpînă nici pe vocea ei, emițînd o serie de sunete haotice și pițigăiate. Vorbele prin care se căina, acuza sau își exprima durerea nu trezeau decît o senzație penibilă, în timp ce atunci cînd o ascultai pe doamna Foxe, își dădu seama Anthony, numai sunetele emise de vocea ei erau suficiente pentru a te sili să fii de acord cu ceea ce spunea și să treci de partea ei. Poseda acel talent datorită căruia Robespierre cucerise puterea și pe care îl avea și Whitefield [3], căci ultimul nu avea nevoie decît să repete de două sau trei ori vreo exclamație pioasă, pentru ca celor mai îndărătnici sceptici să li se înveșcă lacrimi în ochi. Există sunete fascinante, în stare să convingă, pe cel care le ascultă, de existența lui Dumnezeu.

„Știți acele *păsări*" ! Toți izbucniseră în rîs. Fuseseră siliți să rîdă. Pînă și Colin Egerton, pînă și Hugh Ledwidge. Și totuși din clipa cînd îl văzuse pe Beavis intrînd în salon, Hugh stătea ca pe jăratec, căci toată viața încercase să-l evite... De ce nu îi spusese Mary că-l invitase ? Cîteva momente își închipui că era vorba de o

[1] Reformator italian (1452—1498).
[2] Om de stat englez (1863—1945).
[3] George Whitefield (1714—1770), pastor evanghelist.

conspirație. Mary îl chemase dinadins pe Beavis, ca să-i facă de rîs, știind că fusese martorul umilințelor pe care le îndurase la colegiul din Bulstrode. În casa doamnei Amberley aveau să vină doi martori : Staithes (știa că Staithes avea să sosească după cină) și Beavis. Hugh se obișnuise să-l întîlnească pe Staithes acolo și nu se mai sinchisea de prezența lui. Fără doar și poate, Staithes uitase. Dar Beavis ? Ori de cîte ori se întîlniseră de cînd terminaseră școala nu prea știa ce să creadă cînd Anthony se uita la el cam ciudat (așa i se părea). Și iată că Mary îl invitase anume ca să-i poată reaminti lui Staithes anii petrecuți la Bulstrode. Amîndoi aveau să-l înghesuie evocînd întîmplări, aveau să pomenească de meciurile de fotbal, neuitînd să sublinieze ce panică îl apuca pe Hugh ori de cîte ori se afla pe teren ; aveau să povestească cum începuse să plîngă cînd îi venise lui rîndul să-și dea drumul pe frînghie în cursul exercițiilor de stingerea incendiului ; cum fusese prins copiind de către Moș Cusurgilă și silit să treacă printre colegii lui așezați pe două rînduri și înarmați cu prosoape ude și răsucite ; avea să facă aluzie la ceea ce văzuseră cînd se uitaseră în boxa lui din dormitor. Fiori reci îi treceau pe spate. Nu, nu putea fi vorba de o conspirație, își zise venindu-și în fire. Era de neconceput. Și totuși nu se putea împiedica să răsufle ușurat cînd se așeză la masă și văzu că locul lui nu era lîngă Beavis. Între ei doi se afla Helen, așa că în timpul cinei nu puteau vorbi. Și cînd vor trece din nou în salon, o să aibă el grijă să nu se afle în calea lui Beavis...

Colin tăcuse uluit de ceea ce auzea spunîndu-se în jurul lui. Pe măsură ce trecea timpul se simțea din ce în ce mai străin în mijlocul acelor oameni pe care-i dezaproba în bloc. Îl scoteau atît de tare din sărite, încît pînă la urmă ajunse să-și spună (și la prima ocazie avea să-i spună și lui Joyce) : Mă rog, poate că sînt un imbecil — mărturisirea era făcută de o voce lăuntrică pe un ton de dispreț necruțător, ca și cum ar fi fost o dovadă de putere și nu de slăbiciune — Mă rog, poate că sînt un imbecil, dar cel puțin, zău așa, cel puțin îmi dau seama ce se cade să facă cineva și ce nu. Așa o să-i vorbească lui Joyce. Și o să-i mai spună și altele. Și Joyce avea să se declare de acord cu fiecare cuvînt rostit de el. În timp

ce Beppo debita una din istorioarele lui deochiate, se uitase la Joyce și o văzuse privindu-l cu ochi temători, umili și rugători. Biata fată părea a fi un copil schimbat, unul din acei copii pe care, în povești, spiritele rele îi iau de acasă și-i duc la altă mamă. Prin cine știe ce nefastă întîmplare fetița cuminte ajunsese în brațele unei nebune, unei mame îngrozitoare, care o silea, împotriva firii ei blînde, să aibă de-a face cu oameni de teapa lui Beppo, un fel de... de... Nu găsi nici un cuvînt care să-l poată califica pe Beppo și care să poată fi rostit cu voce tare. El, Colin Egerton avea s-o salveze pe Joyce, ca un nou sfînt Gheoghe pogorît pe pămînt. Faptul că, întocmai ca o fată neprihănită căzută în mîinile unor traficanți de carne vie, Joyce avea nevoie de cineva care s-o ajute să scape, era unul din motivele care îi stîrnise dragostea. O iubea și pentru că îl ura atît de tare pe degeneratul ăla infect (ăsta era cuvîntul pe care îl căutase) de Beppo Bowles. Era de acord cu tot ceea ce făcea Joyce, acordul lui reprezentînd echivalentul exact al dezaprobării pe care i-o iscau vorbele și faptele maică-si vorbe și fapte pe care le socotea nu numai reprobabile ci și înspăimîntătoare. Și totuși, în ciuda părerilor lui despre Mary, în ciuda fricii pe care i-o inspirau limba ei de viperă și privirile ei ironice și scrutătoare, se trezi și el rîzînd împreună cu toți ceilalți. „Paasările" împăiate, ținute sub clopot erau nemaipomenit de caraghioase.

Pentru doamna Amberley rîsul avea efectul șampaniei ; o încălzea, o înviora. „Și am să pun pe cineva să graveze o inscripție pe soclu" — continuă, vorbind mai tare pentru ca vorbele ei să străbată hohotele de rîs ale comesenilor — „care va suna așa : *Acest rinichi a fost furat de către Helen Amberley, care și-a pus viața în primejdie și...*"

„Mamă, te rog sfîrșește !" Helen se făcuse roșie la față și de plăcere și de ciudă. „Te rog". Era, desigur, agreabil să fii eroina unei povești pe care o ascultă toată lumea, dar în povestea asta eroina era puțin cam gîscă. Era supărată pe maică-sa că punea în evidență tocmai acest aspect din rolul pe care îl jucase.

„... *...în ciuda poziției luate în cursul întregii sale vieți împotriva măcelăririi*" continuă doamna Amberley. Apoi

adăugă pe un cu totul alt ton : „Mititica ! Întotdeauna a avut de suferit din cauza mirosurilor. Vai și amar cînd intram cu ea într-o măcelărie sau într-o pescărie. Și n-am să uit niciodată ziua, unică dealtfel, cînd am dus-o la biserică !"

(Auzi dumneata — își spuse Colin — unica zi. Nu e de mirare că Helen se poartă cum se poartă !)

„Trebuie să recunosc" spuse doamna Amberley ridicînd vocea, că pe o dimineață ploioasă, credincioșii strînși duminica dimineața într-o bisericuță de sat, put, n-am cum spune altfel. Put de te trăznesc. Totuși..."

„Emană mireasma sfințeniei" întrerupse Anthony Beavis și adăugă întorcîndu-se spre Helen : „Am suferit și eu pe vremuri de pe urma mirosurilor. Mama dumitale te pune să scuipi cînd miroase urît ? Mama mea mă ținea de rău dacă nu scuipam. Aveam mari dificultăți din cauza asta cînd mergeam la biserică."

„N-a scuipat" răspunse doamna Amberley în locul lui Helen. „A vărsat tocmai pe haina de astrahan a bătrînei lady Worplesdon. Niciodată n-am mai putut frecventa lumea bună", și adăugă „Domnul fie lăudat" !

Beppo protestă fișiind împotriva imputărilor făcute implicit de Mary bunei societăți. Conversația despre furtul rinichilor luă sfîrșit și conoșenii începură să discute despre altceva.

Nimeni nu se mai uita la Helen, care rămăsese pe gînduri. Fața ei nu mai radia lumină ca mai înainte. „N-am să mă mai ating de carne în viața mea", așa spusese. Și iată că acum ședea la masă ținînd în mînă o furculiță pe care se afla o bucată de carne de vacă, roșie și infectă. Sînt îngrozitoare, își spuse. *Pas sérieuse* [1], așa spusese despre ea doamna Delécluse, bătrîna ei profesoară. Deși în calitatea ei de educatoare a tinerelor domnișoare scorpia aia nu putea spune altceva, nu era mai puțin adevărat că vorbele ei erau pe deplin întemeiate. „Nu sînt serioasă, Nu sînt..." Își dădu deodată seama că vocea pe care o auzise rostind cuvinte ce nu se legau între ele, vocea care venea

[1] Nu ești serioasă (fr.).

dintr-o lume aflată undeva foarte departe, se afla de fapt lîngă ea, la dreapta, și că vorbele îi erau adresate ei.

„...Proust", auzi Helen, reamintindu-și că aceiași silabă fusese pronunțată cel puțin de două ori înainte de a o fi perceput. Se uită în jurul ei, împinsă de un sentiment de vinovăție și roși pînă în vîrful urechilor cînd descoperi că Hugh Ledwidge întorsese spre ea fața, o față pe care se citea o oarecare dezorientare. Zîmbea prostește ; lentilele ochelarilor străluceau de-ți luau ochii. Hugh întoarse capul și Helen se simți și mai vinovată. Îi era rușine.

„Îmi pare rău, nu cred că am înțeles tocmai bine..." izbuti să bîiguie.

„N-are nici o importanță" mormăi, la rîndul lui, Hugh. „Serios n-are nici o importanță". Lucrul lipsit de importanță îi ceruse nu mai puțin de cinci minute, căci numai la capătul lor îi trecuse prin cap ideea să pomenească de Proust. Trebuie să-i spun cîteva cuvinte, hotărîse în sinea lui în clipa cînd își dăduse seama că Anthony Beavis sta de vorbă prietenește cu Mary și Beppo, ne mai prezentînd ca atare nici un pericol. Trebuie să-i spun ceva. Dar ce anume ? Ce se spune de obicei unei fete de optsprezece ani ? Ar fi vrut să găsească ceva original, cîteva cuvinte din care să nu lipsească o nuanță de galanterie. Despre rochia pe care o purta, de pildă „Ce frumoasă rochie !" Nu, era prea vag și cuvintele nu purtau nici o amprentă personală. „Ce bine arăți îmbrăcată așa ! Culoarea asta îți stă bine la față. Și se potrivește de minune cu ochii". (Ce culoare aveau de fapt ochii lui Helen ?). Poate ar fi fost mai bine s-o întrebe dacă mergea la petreceri. Ieșea des în lume ? Și avea să adauge pe un ton malițios : „Întovărășită de băieți" ? Dar își dădea seama că o conversație de genul acesta prezenta greutăți prea mari pentru el. Unde mai pui că nu-i plăcea să și-o imagineze la petreceri cu băieții ; prefera să și-o închipuie pură și imaculată : „Du bist wie eine Blume".[1] Ar fi putut să i se adreseze pe un ton serios, atenuat însă de un surîs : „Spune-mi și mie Helen, cum e într-adevăr tinerețul de

[1] Ești ca o floare (germ.).

azi ? Ce cred și ce simt efectiv tinerii din generația ta despre ceea ce se întîmplă în zilele noastre ?" Helen avea să-și rezeme coatele pe masă, să întoarcă capul spre el și să-i dea toate relațiile dorite despre acea lume plină de taine pentru el, lume în care oamenii dansau și se duceau la petreceri, fiind în permanent contact unii cu alții. Helen avea să-i spună totul, totul. Sau, poate, și ultima ipoteză era mai plauzibilă, nu avea să-i răspundă la întrebare, dîndu-i a înțelege că era nu numai prost ci și obraznic. Nu, nu așa trebuie începută conversația. N-ar fi fost de loc de dorit să pornească așa. Toate gîndurile lui erau pure elucubrații, visuri în care juca rolul rîvnit. Cînd ajunsese la această concluzie îi trecuse prin minte să angajeze conversația pomenind numele lui Proust. Ce părere avea despre Proust ? Era o întrebare ce se putea pune, deoarece nu conținea nici o nuanță de intimitate, o întrebare care nu te făcea să te simți stingaci sau nelalocul tău. Dar pornind de la o întrebare ce nu conținea nici o implicație personală, puteai ajunge să vorbești despre cele mai intime elemente ale vieții emoționale — în mod abstract, se înțelege, analizînd faptele ca într-o eprubetă — ba chiar (nu, nu, și totuși nu poți ști niciodată ; ideea era revoltătoare, și totuși...) despre probleme de ordin fiziologic. Vorbind despre Proust îți era de fapt îngăduit să vorbești despre orice, despre absolut orice, și folosind numai termenii curenți în critica literară. Era subiectul cel mai nimerit ! Întoarse capul spre Helen.

„Presupun că ești, așa cum e toată lumea azi, o cititoare fervență a lui Proust." Nu primi nici un răspuns. De la capătul mesei îi parveneau la urechi crîmpeie din conversația la care participa doamna Amberley, Anthony și Beppo. Vorbeau despre prietenii lor. Colin Egerton se afla la o vînătoare de tigri în India. Hugh tuși și apoi spuse : „Pun mîna în foc că Proust te entuziasmează, ca pe noi toți dealtfel. Helen stătea cu capul plecat și pe chipul ei melancolic, pe care îl vedea din profil, nu se ivi nici un semn care să arate că fata nu era de fapt o statuie. Fiind perfect conștient de faptul că se poartă ca un dobitoc, Hugh Ledwidge făcu o nouă tentativă.

„Aşi dori să-mi spui" reluă ridicînd vocea, şi vorbele lui, cel puţin aşa i se păru, sunau artificial, „ce crezi despre Proust" ?

Helen continua să fixeze un obiect invizibil, aflat undeva în faţa farfuriei. *Pas sérieuse*. Se gîndea la toate acţiunile frivole pe care le făcuse. Se purtase idiot, meschin, groaznic. Hugh Ledwidge se simţea copleşit de o senzaţie de jenă vecină cu frica. Parcă ar fi fost pe punctul să traverseze Piccadilly Circus simţind că pantalonii îi cad în vine. Oricare altul în locul lui ar fi apucat-o uşor de braţ pe Helen, zicîndu-i : Ce n-aş da să mă prefac într-o musculiţă ca să aflu ce se petrece în căpşorul tău, Helen. Cît de simplu ar fi fost şi cît de înţelept. Toată scena asta ar fi fost redusă la proporţiile unei glume, unei glume ce se întorcea împotriva ei. În felul acesta şi-ar fi stabilit odată pentru totdeauna poziţia lui faţă de ea, aceea a unui om superior care ştie să tachineze. „Visezi cu ochii deschişi stînd la masă cu noi ? La ce visezi ? La cine visezi ?" Toate aceste întrebări trebuiau rostite, firește, pe un ton ironic plin de subînţelesuri. Şi Helen ar fi roşit, ar fi chihotit, răspunzînd unei comenzi date de el, ar fi jucat cum i-ar fi cîntat. Ca un matador destoinic ar fi ştiut cînd şi cum să se slujească de micul steguleţ roşu şi fata s-ar fi năpustit cînd ici cînd colo, dîndu-se în spectacol — spectacol încîntător, de bună seamă — şi atunci el, cu sabia ridicată... Hugh Ledwidge descoperi că era peste puterile lui să facă prima mişcare, deşi tactica i se părea extrem de simplă şi raţională. Îi privi braţele goale, braţe subţiri ca cele ale unei fetiţe ; nu se simţea în stare să le atingă. Şi nici gluma cu musculiţa nu putea fi rostită ; nu voia să iasă din gîtlejul lui. Trecură treizeci de secunde, secunde în care se simţi teribil de încurcat şi de nesigur de el însuşi. Apoi, dintr-o dată, ca şi cum s-ar fi trezit din somn, Helen întoarse capul spre el. Ce spusese oare ? Dar lui Hugh îi fu cu neputinţă să repete întrebarea.

„N-are nici o importanţă, absolut nici o importanţă". Îşi îndreptă privirile în altă parte. Dar pentru ce, pentru ce oare se purta atît de imbecil ? De ce era atît de incapabil de cea mai mică acţiune la treizeci şi cinci de ani.

Complet ridicol. *Nel mezzo del cammin.*[1] Ce-ar fi făcut Dante într-o asemenea situație? Dante, cu profilul său dăltuit în bronz, străbătînd furtuna ca o corabie a spiritului. Și totuși trebuia să-i spună ceva fetei de lîngă el, dar pentru numele lui Dumnezeu, ce anume? Întrebarea referitoare la Proust nu mai avea acum nici un rost.

Pînă la urmă Helen fu aceea care îi atinse brațul. „Îmi pare foarte rău", spuse ea vădit stînjenită. Încerca să se căiască de faptele ei groaznice printre care și aceea de a fi mîncat, fără sentimentul de a comite un păcat, din carnea de vacă pe care domnul Baldwin o recomandase în mod special, băgînd degetul în ea ca să-i arate cît este de fragedă. În afară de asta bietul Hugh îi era simpatic. Era un om drăguț. Își dăduse osteneala să-i arate obiectele de artă mexicană la muzeu. „Sînt așteptată de domnul Ledwidge" așa spusese. Și toți cei de acolo se purtaseră cu ea cu un deosebit respect. O conduseseră imediat spre biroul directorului adjunct al secției, ca și cum ea, Helen, ar fi fost o persoană marcantă. Un arheolog eminent, care vine în vizită la alt arheolog celebru, de pildă. Fusese într-adevăr foarte interesant. Numai că, bineînțeles — și aceasta era o nouă dovadă a lipsei ei de seriozitate — uitase majoritatea explicațiilor pe care i le dăduse atunci Hugh. „Îmi pare foarte rău" repetă; și vorbele ei exprimau un sentiment autentic. Își dădea seama de ceea ce se petrecea în sufletul lui Hugh. „Știi, îi spuse, bunica mea e surdă, așa că am aflat din experiență ce groaznic e cînd ești nevoit să repeți un anumit lucru. Orice frază pare stupidă. Parcă ai fi domnul Shandy[2] care îi dă mereu zor cu pendula, înțelegi, cred, ce vreau să spun. Te rog să mă ierți". Îl mîngîie ușor pe mînecă, își puse coatele pe masă, și întorcînd capul spre el, luă, fără să știe, exact atitudinea pe care o văzuse Hugh în imaginație. Helen i se adresă pe un ton confidențial: „Hugh, aș vrea să te întreb ceva. Nu e așa că ești serios? Știi ce vreau să spun, *sérieux*."

[1] *La mijlocul drumului.* Primul vers din Divina Comedie. (Nel mezzo del camin di nostra vita).

[2] Aluzie la romanul *Tristram Shandy* de Laurence Sterne.

„Cred că sînt" bîigui Hugh. Înțelesese, cu oarecare întîrziere, aluzia pe care o făcuse pomenind de domnul Shandy și cînd pricepu i se păru că-i cade cerul în cap.

„Vreau să spun, continuă Helen, că n-ai putea lucra la muzeu dacă n-ai fi serios".

„Nu, recunoscu Hugh, probabil că n-aș putea lucra." Dar în definitiv, își zise, depănîndu-și gîndurile iscate de aluzia literară făcută de Helen, există și o cunoaștere de ordin pur teoretic. (Nu era el cel mai indicat să mărturisească că lucrurile puteau fi așa? Ba da, din păcate.) Cunoaștere de ordin pur teoretic niciodată pusă în practică, niciodată trăită. „Doamne, Dumnezeule!" suspină în sinea lui.

„Ei bine, eu nu sînt de loc serioasă", zise Helen. Simțea o mare nevoie să se ușureze mărturisind acest lucru, o mare nevoie de a cere ajutor. Erau anumite clipe, — și aceste clipe le trăia ori de cîte ori se îndoia de ea însăși — cînd toți cei ce o înconjurau i se păreau teribil de inconsistenți, oameni pe care nu te puteai bizui. Spunea „toți", dar de fapt cînd rostea în sinea ei acest cuvînt se gîndea mai ales la maică-sa. Helen ținea mult la ea, dar era nevoită să-și spună că nu te puteai aștepta la nici un sprijin din partea ei. „Mama îmi amintește de unele glume nesărate", îi mărturisise odată lui Joyce. „Știi ce vreau să spun..." Cineva îți oferă, de pildă, un scaun, dai să te așezi, dar tocmai atunci ți-l trage și te trezești cu vînătăi pe fund. Joyce se mulțumise să spună: „Helen, nu trebuia să rostești asemenea cuvinte". Fata aia era proastă ca oaia! Și totuși trebuia să recunoască că Joyce semăna cu un scaun pe care te poți așeza în liniște. Dar un scaun pe care nu te puteai așeza oricînd căci părea destinat să fie folosit numai la ocazii și nu dintre cele mai importante și atunci ajungi să te întrebi la ce-o fi bun un asemenea scaun? Dealtfel Joyce era și prea tînără. Dar chiar de ar fi fost mult mai în vîrstă, tot n-ar fi priceput mare lucru. Și de cînd se logodise părea să înțeleagă din ce în ce mai puțin. Mare nătărău, Colin al ei! Dar, mă rog, și el era un scaun, solid ca o stîncă ce nu se va clinti în veac. Dar și scaunul Colin era, din păcate, de un format special, silindu-te să stai, dacă te așezai pe el, în cele mai incomode poziții. Cum Joyce nu părea să se sinchisească de confort,

totul era în regulă. Simţindu-se fără nici un punct de sprijin, într-o lume care îţi sleia puterile, Helen o privea pe soră-sa cu oarecare invidie. Lîngă ea se afla totuşi Hugh, care era atît de cumsecade. Se lăsă să cadă pe scaunul Hugh.

„Defectul meu" continuă Helen, „e frivolitatea, căci orice aş face tot frivolă rămîn."

„Nu pot crede un asemenea lucru" zise Hugh deşi n-ar fi ştiut spune de ce făcuse această afirmaţie. Ar fi trebuit, era evident, s-o încurajeze să meargă pe panta mărturisirilor şi nu s-o asigure că n-are păcate. Se purta ca şi cum i-ar fi fost teamă să audă lucrurile pe care dorise să le afle. „Nu cred".

Din fericire, nimic nu putea s-o oprească pe Helen. Se hotărîse să-l folosească pe Hugh drept scaun şi gata.

„Ba da sînt, ăsta e adevărul" spuse. Nu-ţi poţi închipui cît pot fi de frivolă. Crede-mă..."

O jumătate de oră mai tîrziu, într-un colţ mai izolat din salon, Hugh întocmea o listă cu volumele pe care Helen ar fi trebuit să le citească. Burnet: *Primii Filozofi Greci; Fedru, Timeu, Apologia* şi *Banchetul* [1] în traducerea lui Jowett; *Etica Nicomahică* [2]; mica antologie, cu extrase din moraliştii elini, alcătuită de Cornford; Marc Aureliu [3]; Lucreţiu [4], în orice traducere; şi ediţia critică a operei lui Plotin, îngrijită de Inge. În timp ce-i vorbea despre cărţi, Hugh îşi recăpătase încrederea în sine. Cuvintele îi veneau uşor pe buze, ca unui profesor la catedră. Părea o fiinţă ce se află iar dintr-odată în elementul său natural.

„Aceste cărţi îţi vor da o idee despre felul cum gîndeau anticii."

Helen dădu din cap aprobator. Se uită cu hotărîre şi gravitate la lista scrisă cu creionul. Hotărîse în sinea ei că va purta ochelari şi că va pune în odaia ei o masă, aşa ca să poată lucra nestingherită. Se şi vedea înconjurată

[1] Dialoguri de Platon.

[2] Titlul unei opere de Aristotel dedicată tatălui său Nicomahos Stagiritul.

[3] Marc Aureliu (121—180), împărat roman, filozof stoic.

[4] Lucreţiu, poet şi filozof latin, 99 î.e.n.—55 o.n.

de un teanc de cărți puse pe masă și de tot ceea ce trebuia pentru scris. Caiete de luat note, sau preferabil un fișier. Avea să înceapă o viață nouă, o viață care avea să aibă un sens, o viață dedicată unui anumit scop. Unul din musafirii aflați în salon pusese gramofonul. Ca și cum ar fi fost de sine stătătoare, picioarele fetei începură să marcheze ritmul. Unul, doi, trei, unul, doi, trei. Era un vals. Doamne ! Unde îi alergaseră gîndurile ? Se încruntă și încetă să mai bată tactul.

„În ceea ce privește gîndirea modernă" spunea Hugh „există două cărți indispensabile, de care trebuie să ții seamă, căci orice cultură modernă își află în ele punctul de plecare — și anume *Eseurile* lui Montainge și *Les Pensées,* opera lui Pascal. Notă repede cele două nume, subliniindu-le. „Și apoi n-ar fi rău să-ți arunci ochii și pe *Discursul asupra Metodei.* [1]

„Care metodă" ? întrebă Helen.

Dar Hugh nu băgă de seamă că fata îi ceruse o lămurire. „Uită-te și prin Hobbes" [2], dacă ai timp, continuă din ce în ce mai sigur de el și pe un ton mai doctoral decît înainte. „Și apoi citește-l pe Newton. Neapărat. Dacă nu cunoști filozofia lui Newton nu poți înțelege de ce știința s-a dezvoltat așa cum a făcut. Vei găsi toate elementele de care ai nevoie în volumul lui Burt intitulat *Bazele metafizice ale științei moderne.*" Hugh nota pe listă ultimele titluri în tăcere. Între timp sosiseră noi invitați ; Tom, Eileen și Sybil. Conversația lor răzbătea din odaia de alături pînă la Helen, dar fata își ținea cu hotărîre ochii fixați pe foaia de hîrtie. „Apoi Hume" continuă. „Cel mai bun lucru e să începi cu *Eseurile* lui Montaigne. Sînt splendide. Pline de miez. Și rar s-a văzut un om care să dea dovadă de atîta înțelepciune. !"

„Înțelepciune" repetă Helen zîmbind, încîntată. Da, ăsta era de fapt cuvîntul pe care-l căutase, calitatea pe care dorea s-o dobîndească, căci voia să devină înțeleaptă ca un elefant, ca un bătrîn ciine ciobănesc, sau, mă rog, ca

[1] *Discours sur la Méthode* de René Descartes (1596—1650).
[2] Thomas Hobbes (1588—1679) filozof și moralist englez.

filozoful Hume. Dar voia ca în același timp să rămînă ea însăși. Înțeleaptă, dar tînără ; înțeleaptă, dar vioaie și seducătoare ; înțeleaptă, dar impetuoasă și...

„N-am să te oblig să-l citești pe Kant," spuse Hugh plin de indulgență. „Dar cred (își scoase din nou creionul din buzunar) că trebuie să citești ceva din neo-kantieni. *Filozofia lui Ca-și-Cum*[1] de Vaihinger, de pildă, sau *Biologia teoretică* de Uexküll. Îți vei da seama că teoriile lui Kant se află la baza secolului XX, așa cum principiile lui Newton au stat la temelia științei din secolele XVIII și XIX..."

„Helen !"

Amîndoi tresăriră și-și ridicară ochii. În fața lor se afla Gerry Watchett cu mutra lui fermecătoare și obraznică. Pe chipul lui bronzat ochii albaștri scînteiau parcă mai tare. Și privea cînd pe unul, cînd pe altul, cu un aer zeflemitor. „Cu ce vă distrați ? Dezlegați cuvinte încrucișate ?" spuse apropiindu-se și bătînd-o pe Helen ușurel pe umăr.

Se poartă cu ea ca și cum Helen ar fi propriul său cal, își zise Hugh indignat. De fapt nici că te puteai aștepta la altceva de la tipul ăsta cu moacă de grăjdar. Părul creț, castaniu, cu reflexe aurii și trăsăturile feței, ai fi zis schițate parcă în grabă, mutra asta de băiețandru care s-a dedat la rele, toată înfățișarea lui evoca grajdurile și peluzele hipodromului de la Epsom.

Helen îi răspunse lui Gerry printr-un zîmbet pe care-l dorise impregnat de un dispreț plin de superioritate, surîsul unei intelectuale. „Nici că te puteai gîndi la altceva. Auzi, cuvinte încrucișate" spuse ea și apoi adăugă pe alt ton mai amabil, privindu-i întrebător pe amîndoi : „Sper că vă cunoașteți" ?

„Ne cunoaștem", spuse Gerry fără să-și ia mîna pe care o ținea pe umărul fetei. Duse mîna stîngă la frunte, paro-

[1] Vaihinger, Hans. Filozof german (1852—1933) de orientare neokantiană. Lucrarea sa celebră : *Philosophie des Als-Ob* (Filozofia lui Ca-și-Cum). „Realul", ca atare, nu poate fi cunoscut. Intelectul elaborează sisteme și încearcă să ajusteze realitatea după modelul acestora. Oamenii acționează „ca și cum" realul ar fi ceea ce ei presupun că este.

diind un salut militar, către Hugh „Bună seara, domnule colonel" !

Rizînd mînzește, Hugh îi răspunse făcînd același gest. Toată încrederea în propriile lui puteri se destrămase în clipa cînd fusese silit să treacă din lumea cărților în aceia unde se desfășura viața cea de toate zilele ; se simțea ca un albatros pe uscat, îngrozitor de stîngaci, de nelalocul lui, de hidos. Și totuși ce ușor ar fi fost să arboreze un aer zîmbitor și să spună pe un ton plin de subînțelesuri „Da, îl cunosc foarte bine pe domnul Watchett". O afirmație făcută pe acest ton ar fi dat să înțeleagă că știa foarte bine cine era Gerry : un tip care făcea operații financiare dubioase, un tip ce făcuse din jocul de cărți și din dragoste o meserie. În momentul de față era amantul doamnei Amberley, cel puțin așa umbla vorba. „Da, într-adevăr îl cunosc foarte bine". Acestea erau vorbele pe care oricui i-ar fi venit ușor să le rostească. Dar Hugh nu le spuse. Se mulțumi să surîdă prostește și să-și ducă și el mîna la frunte.

În răstimp Gerry se așezase pe marginea sofalei și, pufăind din țigară, o privea pe Helen cu un fel de indiferență nu lipsită de obrăznicie, ca și cum i s-ar fi cerut să-și spună părerea despre un cal, își plimba ochii pe chișițe și pe jareți, pe piept și pe crupă. „Știi Helen", spuse într-un sfîrșit, „te faci din zi în zi mai frumoasă".

Helen se îmbujoră la față, își lăsă capul pe spate și începu să rîdă. Se opri brusc și fața i se împietri. Îi era ciudă și pe neobrăzatul ăla de Gerry, dar mai ales pe ea însăși, căci se complăcuse în compania afurisitului ăluia, ciudă pentru că provocătoarele lui complimente declanșaseră umilitoare automatisme.

Auzi dumneata, să te roșești pînă în vîrful urechilor și să începi să chicotești ca o școlăriță ! Cum rămînea cu *Filozofia lui Ca-și-Cum ;* cu ochelarii cu ramă de baga, cu viața pe care dorea s-o înceapă și cu fișierul ? Un bărbat îi spusese „Ești frumoasă" și toate gîndurile ei bune se duseseră pe apa sîmbetei, dispăruseră ca și cum n-ar fi existat niciodată. Se întoarse spre Hugh, cerîndu-i sprijin. Ochii li se întîlniră doar o clipă, căci Hugh își plecă privirile. Părea absent, absorbit într-o profundă meditație : în orice caz se gîndea la cu totul altceva. S-o fi

supărat pe ea? se întrebă Helen. Îl jignise faptul că acceptase cu plăcere complimentele pe care i le făcuse Gerry? Dar rîsul ei nu fusese decît echivalentul gestului instinctiv pe care îl face cineva cînd aude o împușcătură; nu se putuse împiedica să închidă o clipă ochii. Ar fi trebuit să dea dovadă de înțelegere, să priceapă că ea, Helen, dorea să ducă o viață nouă, că tînjea după înțelepciune. Și iată că Hugh găsea de cuviință să se evapore în atmosferă, ca și cum ar fi vrut să-i dea să înțeleagă că nu-l privea ceea ceea ce se întîmplă cu ea. Nu se cuvenea să se poarte așa!

Sub masca de indiferență, Hugh se simțea mai mult decît oricînd aidoma albatrosului din sonetul lui Baudelaire, *Albatrosul*.

„Ce voyageur ailé, comme il est gauche et veule!

Lui, naguère si beau, qu'il est comique et laide".[1]

Doamne, să poți filfîi viguros din aripi și pluti cu măreție în azurul neo-Kantian!

Din camera vecină se auzea gramofonul „yes, sir, she's my Baby"[2] Gerry fluieră un crîmpei din șlagărul la modă, apoi îi spuse lui Helen: „Ce zici, facem cîțiva pași de fox-trott? Bine înțeles în cazul că domnul colonel și cu tine v-ați spus tot ce aveați să vă spuneți". Se uită disprețuitor la Hugh care privea în altă parte. „N-aș vrea să vă întrerup..."

Helen se uită și ea la Hugh. „Știu și eu", spuse.

Dar fără să se uite la ei, Hugh se grăbi să spună: „De fel, de fel", minunîndu-se chiar, în timp ce rostea cuvintele, ce l-o fi apucat să se declare învins înainte de a începe lupta. Se cădea oare s-o lase cu grăjdarul ăla? Se purtase ca un dobitoc, ca un laș. Totuși, își zise cu cinism, poate că Helen prefera compania grăjdarului. Se sculă de pe scaun și spuse, bîiguind, că avea ceva de vorbit cu cineva despre o chestiune urgentă și se îndreptă spre ușa care dădea spre scară.

[1] *Albatros*, poem de Charles Baudelaire:
„Cît de greoi se mișcă drumețul cu aripe!"
Frumos cîndva, acuma ce slut e și plăpînd!" (Traducere Al. Philippide).

[2] Da, domnule, e iubita mea (engl.).

„Bine, dacă n-are chef să rămîn lîngă el, își zise Helen inciudată, dacă nu crede că merit să facă nici un efort ca să mă păstreze...". Se simțea profund jignită.

„Domnul colonel a ieșit din scenă" spuse Gerry. „Ce-ai zice dacă am dansa puțin ?" Se ridică, se apropie de Helen întinzîndu-i mîna. Fata i-o apucă ca să se poată mai ușor scula de pe sofa. „No, sir, don't say maybe" [1] fredonă Gerry, înlănțuind-o. Păsiră împreună luați de valul muzicii. Strecurîndu-se printre scaune și mese, Gerry o conduse pe Helen spre ușa care dădea în salonul unde se dansa.

Capitolul XV

Iunie 1903 — ianuarie 1904

Devenise un ritual, un lucru sacru, cel puțin așa își spunea în sinea lui John Beavis, ca sfînta taină a împărtășaniei. Începea prin a deschide dulapul unde atîrnau rochiile ei și a le mîngîia. Închizînd ochii inspira parfumul pe care îl exalau, acea ușoară și suavă esență a trupului lui Maisie, venită ca o adiere de peste prăpastia, din ce în ce mai adîncă, săpată de timp. Apoi veneau la rînd sertarele. În cele trei din stînga se afla rufăria ei. Săculețele cu levănțică erau legate cu panglicuțe de un albastru deschis. Punea mîna pe dantela ce garnisea cămașa ei de noapte, dantelă ce altădată acoperise... Pînă și în gînd John Beavis șovăia să rostească vorbele „sînii ei", mulțumindu-se să evoce bustul ei săltînd în ritmul respirației sub păienjenișul alcătuit de delicata croșetărie ; își amintea nopțile petrecute cu ea la Roma ; în cele din urmă se oprea cu gîndul asupra cimitirului din Lollingdon, asupra văii întunecate, asupra bulgărilor de pămînt aruncați peste cosciug și asupra îngrozitoarei tăceri a beznei. Împăturea cămașa de noapte și o punea la loc

[1] Nu, domnule, să nu spui „poate" (engl.).

și apoi deschidea cele două mici sertare din dreapta. Acolo se aflau mănușile care altă dată i se mulaseră pe mîini, cordoanele care îi strînseseră talia. Desfășura cîte un cordon și și-l răsucea pe braț sau își înconjura fruntea cu el, ca și cum ar fi fost o banderolă magică. Ritualul se încheia cu lectura scrisorilor, acele scrisori înduioșătoare și puerile pe care i le trimisese Maisie în timpul logodnei lor. Era momentul suprem al torturii ; ceremonia era terminată și se putea duce la culcare cu o nouă sabie implîntată în inimă.

În ultima vreme sabia se cam tocise, ca și cum moartea lui Maisie, atît de intens prezentă, începuse să se destrame. Ritualul părea să-și piardă forța magică. Îi venea din ce în ce mai greu să-l îndeplinească întocmai, și cînd ajungea la capăt nu mai era sfîșiat de durere ca altă dată. Tocmai din această cauză ritualul se dovedea a fi mai puțin eficace, deoarece în ultimele luni viața meritase să fie trăită tocmai pentru a simți chinul pierderii produse de moartea lui Maisie. Dorul și dragostea nu mai aveau nici un rost. Suferise o groaznică amputare. Și iată că acest chin — singurul lucru ce-l mai lega de ea — această neprețuită durere, i se scurgea printre degete, se prăpădea, așa cum se prăpădise și Maisie.

În seara aceea nu mai avea aproape nici o putere. John Beavis își îngropă fața în faldurile parfumate ale rochiilor, desfășură dantelele și pînzeturile subțiri, pe care Maisie le purtase pe piele, suflă într-una din mănuși și privi cum forma mîinii ei se desumflă treptat, cum mîna ei murea, murea... Mănușa zăcea în fața lui, goală și jalnică, din nou fără viață. Ritualul nu-și mai producea efectul. John Beavis nu mai simți nici o emoție. Știa că Maisie murise și că faptul de a fi pierdut-o era groaznic. Dar nu-l mai simțea ca o pierdere, nu mai simțea nimic decît un fel de vid mental, un fel de neclăială pe creier.

Se duse la culcare nesatisfăcut și într-o oarecare măsură umilit. Ritualurile magice își găsesc justificarea în efectul produs ; dacă nu izbutesc să dea rezultatele emoționale scontate, cel ce le îndeplinește are impresia că a fost înșelat, că a fost pus să joace un rol ridicol.

Stînd nemișcat ca o mumie în vidul prăfuit al cosciugului în care se transformase culcușul lui, John Beavis rămase multă vreme treaz căutînd în zadar somnul. Miezul nopții. Ora unu, ora două dimineața. Și tocmai cînd nu mai nădăjduia să adoarmă veni somnul. Visă, că Maisie se afla lîngă el, în pat. Maisie așa cum fusese în primul an cînd se căsătoriseră, cu sînii săltînd sub dantela cămășii, cu buzele ușor întredeschise, așteptînd bucuroasă și inocentă îmbrățișarea lui. O luă în brațe.

Era prima oară cînd Maisie îi apărea în vis altfel decît în agonie.

John Beavis se trezi cuprins de un nedeslușit sentiment de rușine. Cînd în cursul zilei o zări pe domnișoara Gannett așteptîndu-l — era evident — ca de obicei pe coridor la ușa sălii unde își ținuse cursul, se făcu că n-o vede și trecu în grabă pe lîngă ea cu ochii în pămînt, încruntat ca și cum ar fi fost preocupat de rezolvarea unei probleme filologice extrem de dificile.

Dar a doua zi se dusese la mătușa lui care primea în fiecare joi. Și fără îndoială — deși cînd o văzu dădu semne de o surpriză exagerată — fără îndoială că în salon o găsi pe domnișoara Gannett, căci știa dinainte că nu lipsea niciodată joia de la primirile mătușii Edith.

„Păreai foarte grăbit ieri", îi spuse, cînd expresia de surpriză dispăru de pe fața lui John Beavis.

„Eu ? Cînd ?" Dori să-i dea impresia că habar n-avea despre ce vorbea.

„La Universitate, după ora de curs".

„Ai asistat și dumneata ? Nu te-am văzut."

„Acuși, acuși o să spună că trag chiulul de la cursuri", se căină domnișoara Gannett, adresîndu-se unei terțe persoane inexistente. De două luni, de cînd îl întîlnise pentru prima oară în casa mătușii lui, domnișoara Gannett asista la fiecare curs ținut de John Beavis, unde puteau veni și persoane din afara Universității. „Vreau să-mi înnobilez mintea" dădea ea explicații, de se întîmpla să fie întrebată, adăugînd pe un ton glumeț nu lipsit de o ușoară melancolie „avea nevoie să fie înnobilată".

Domnul Beavis protestă „N-am spus așa ceva".

„Am să vă arăt notițele pe care le-am luat".

„Nu, vă rog. Îi venise și lui rîndul să vorbească în șagă : Dacă ați ști cît mă plictisesc propriile mele cursuri !"

„Era aproape să dați peste mine, atît de repede ați trecut pe coridor la ieșirea din amfiteatru".

„Vai de mine !"

„N-am văzut în viața mea pe cineva fugind așa".

John Beavis dădu din cap. „Eram într-adevăr foarte grăbit. Eram convocat la o ședință. O ședință foarte importantă" adăugă cu un aer convins.

Domnișoara Gannett făcu ochii mari. Pe fața ei se putea citi că nu mai era pusă pe glumă. Spuse pe un ton grav : „Uneori trebuie să fie cam plicticos să fii o persoană atît de importantă".

Domnul Beavis se uită zîmbind la fața copilandrei speriate și serioase — la copilandra inocentă care era de fapt o femeie cîrnă, frumușică și rotofeie, de douăzeci și șapte de ani — zîmbi mulțumit, mîngîindu-și mustața. „Nu sînt o persoană atît de importantă" se apără. „Nu atît de..." ezită o clipă căutînd cuvîntul potrivit ; gura i se contorsionă și ochii începură să clipească repede. Găsi dintr-odată cuvîntul din limbajul familiar pe care îl căutase. „Nu sînt atît de barosan cum îți închipui".

În ziua aceea nu primi decît o scrisoare. De la Anthony, își dădu seama domnul Beavis rupînd plicul.

Bulstrode, 26 iunie.

Dragă tată,

Îți mulțumesc pentru scrisoare. Credeam că vom merge în timpul vacanței la Tenby. Nu așa te înțelesești cu doamna Foxe ? Brian spune că ne așteaptă, așa că poate ar fi bine să nu mergem în Elveția, cum spui că vom face. Ieri am avut două meciuri. Întîi am jucat împotriva echipei Sunny, apoi împotriva selecționatei Mumbridge. Le-am cîștigat pe amîndouă. A fost formidabil. Eu înlocuiam pe jucătorul cu numărul unsprezece din echipă și am marcat șase puncte. În orele de franceză am început să citim o carte care se cheamă „Lettres de mon

moulin".[1] *E nasoală! Nemaiavînd să-ţi dau alte ştiri, te sărut cu dragoste.*

Fiul tău devotat

Anthony

P.S. Te rog nu uita să-i scrii doamnei Foxe, fiindcă Brian spunea că mama lui speră să mergem împreună la Tenby.

Domnul Beavis se încruntă din ce în ce mai tare citind scrisoarea şi, după ce îşi luă micul dejun, se aşeză la masa lui de lucru şi aşternu drept răspuns următoarele rînduri.

Earl Court Square
27.VI.03

Dragul meu Anthony,

Am fost foarte dezamăgit văzînd că ai primit cu atît de puţin entuziasm o veste care speram să te bucure. Cînd eram de vîrsta ta aş fi fost nespus de fericit dacă mi s-ar fi propus să merg în străinătate, mai ales în Elveţia. Planurile făcute cu doamna Foxe au avut un caracter foarte vag. Se înţelege de la sine că i-am scris, totuşi, de îndată ce a apărut la orizont raza aurie a speranţei de a vizita munţii din jurul oraşului Berna, într-o companie cum nu se poate mai potrivită. Această ocazie s-a ivit doar acum cîteva zile şi m-a determinat să amîn realizarea planului, vag conturat, de a merge la Tenby. Dacă vrei să-ţi dai exact seama unde se află locurile pe care le vom vizita, deschide harta Elveţiei, caută oraşul Interlaken şi lacul Brienz, uită-te niţel spre est de locul unde se află marcat lacul, vei găsi oraşul Meiringen. Nu departe, spre sud, se află localitatea Grindewald. Vom locui la poalele trecătorii Scheideck, la Rosenlani, în umbra unor munţi uriaşi ca Jungfrau, Weisshorn şi alţii. Nu-ţi pot da alte amănunte, dar toată lumea declară că e „extra", într-un cuvînt paradisul pe pămînt.

[1] *Scrisori din moara mea*, culegere de nuvele de Alphonse Daudet.

Mi-a părut bine că ai fost la înălțime în meciuri. Trebuie să continui mereu așa, puiule, dînd mereu noi dovezi de forță. Sper că anul viitor vei lupta pe teren pentru a apăra cu cinste culorile echipei tale și nu ca dublură.

Nu pot să fiu de aceeași părere cu tine în privința lui Daudet. Cred că ai impresia că e o carte „nasoală", fiindcă e scrisă într-o limbă destul de grea pentru un începător. Cînd vei deveni complet stăpîn pe limba franceză vei aprecia duioșia și farmecul stilului, precum și mintea ascuțită a autorului.

Sper că lucrezi pe rupte ca să nu mai stai prost la matematică. Trebuie să-ți mărturisesc că nici eu n-am fost niciodată un elev strălucit la această materie, așa că înțeleg foarte bine că exercițiile îți dau multă bătaie de cap. Dar munca face minuni și sînt sigur că dacă „te așterni serios pe treabă" la geometrie și algebră te poți prezenta anul viitor la concursul de admitere.

Cu toată dragostea părintească

J.B.

„E prea grețos !" spuse Anthony cînd termină de citit scrisoarea trimisă de taică-su. Ochii i se umplură de lacrimi. Se simțea îngrozitor de frustat.

„C-ce scrie ?" întrebă Brian.

„S-a zis cu vacanța noastră la Tenby. I-a scris mamei tale că ne ducem în Elveția. Îmi vine să vărs, nu altceva !" Mototoli scrisoarea și o azvîrli, apoi făcu cîțiva pași și începu să dea cu picioarele în cutia lui cu jucării, ca să-și verse focul. „Îmi vine să vărs, îmi vine să vărs", spunea într-una Anthony.

Și lui Brian îi era silă. Se bucuraseră atît de mult să petreacă vacanța împreună la Tenby. Se gîndiseră mereu la ea, imaginînd felul cum aveau să se scurgă zilele, povestindu-și unul altuia programul pînă în cele mai mici amănunte și iată că dintr-odată, trosc !, viitorul se făcuse țăndări.

„S-să știi" spuse după o lungă tăcere, „c-cred că o să-ă-ți placă în Elveția". Și mînat de un impuls pe care i-ar fi venit greu să-l explice, luă scrisoarea trimisă de domnul Beavis, netezi foile mototolite și i-o întinse lui

Anthony. „Uite-ți scrisoarea" spuse. Anthony o privi, deschise gura ca și cum ar fi vrut să vorbească, apoi se răzgîndi și puse scrisoarea în buzunar.

Grupul de persoane „atît de potrivite" cu care trebuiau să cutreiere munții din Elveția se dovedi a fi compus numai din domnișoara Gannett și din colega ei de școală Louie Piper, pe care domnul Beavis și Anthony le întîlniră la Rosenlaui. Domnul Beavis vorbea de ele spunîndu-le „fetele", sau „domnișoricile" pe tonul plin de emfază ironică, cu care își debita glumele filologice atît de mult apreciate de el, explicînd că termenul „domnișoricile" redă exact dublul diminutiv exprimat de cuvîntul latin *„dominicellae"*. Micuțele și drăguțele domnișoare! Zîmbea în barbă ori de cîte ori rostea aceste cuvinte. Lui Anthony „domnișoricile" îi făcură impresia că sînt două femei în toată firea și plictisitoare la culme.

Louie Piper era slabă și semăna cu o pedagogă. Îi plăcea mai mult bărbăția cealaltă, dolofana de Gannett, deși chițcăia și se sclifosea cînd rîdea, deși gîfîia și transpira la orice urcuș. Părea în orice caz plină de bunăvoință. Noroc că la hotel mai locuiau doi băieți veniți din Anglia. Nu era tocmai ușor să te înțelegi cu ei, căci erau originari din Manchester, așa că scîlciau îngrozitor cuvintele, dar erau băieți drăguți și știau o grămadă de glume porcoase. Unde mai pui că în pădurea din dosul hotelului dăduseră de o grotă unde aveau o provizie de țigări. Cînd se întoarse la colegiul din Bulstrode, Anthony își anunță cu mîndrie colegii că fumase în fiecare zi în timpul vacanței.

Într-o sîmbătă din luna noiembrie domnul Beavis sosi la Bulstrode ca să petreacă cu Anthony după-amiaza liberă. Se uitară puțin la meciul de fotbal, apoi plecară într-o plimbare ce nu avu darul să le sporească buna dispoziție. Din fericire domnului Beavis îi trecu prin cap să se oprească la înapoiere la hanul *Stema regală* unde comandă pentru Anthony gogoși și jumări, spunîndu-i chelnăriței că sînt pentru „cavalerul" de la masă, clipind cu înțeles ca și cum s-ar fi așteptat să înceapă cu ea o discuție despre etimologia cuvîntului. Îi mai ceru să aducă și dulceață de cireși, după ce-l întrebă

pe Anthony : „asta e dulceața ta preferată, așa-i că am ghicit ?“

Anthony dădu aprobator din cap. Dulceața de cireși era dulceața lui preferată. Dar atîtea atenții începură să-i dea de gîndit. De ce și-o fi dînd atîta osteneală ? Nu cumva avea să-i spună ceva neplăcut în legătură cu școala ? Sau, poate cu privire la concursul din vară ? Și dacă va aduce vorba despre... ? Roși brusc. Nu, taică-su nu putuse afla. Era imposibil. Se dădu bătut. Nu-și putea de loc închipui ce avea de gînd să-i spună domnul Beavis.

Dar cînd, după un lung moment de tăcere taică-su se aplecă peste masă și rosti : „Am o veste foarte importantă, dragul meu băiat“ lui Anthony mintea i se lumină dintr-odată și știu dinainte ce avea să urmeze.

„O să se însoare cu muierea aia „numita Gannett“, își zise în sinea lui. Nu se înșelase. Căsătoria avea să aibă loc pe la mijlocul lui decembrie.

„Va fi pentru tine nu numai o a doua mamă, ci și o camaradă, spunea domnul Beavis. E atît de tînără și de vioaie. Nu numai o a doua mamă ci și o camaradă.“

Anthony dădu din cap. Ce o fi vrut să spună utilizînd cuvîntul „camaradă“ ? Se gîndi la băbătia de Gannett și-și reaminti de femeia durdulie care urca anevoie pe colinele din preajma stațiunii Rosenlaui, congestionată la față, mirosind, duhnind a nădușeală... În urechi îi răsunară vorbele pe cari i le spusese de atîtea ori maică-sa.

„Pauline dorește să-i spui pe nume“, continuă domnul Beavis. „Va fi mai, cum să spun, mai drăguț, nu crezi ?“

Anthony spuse că era de aceeași părere, căci era evident că n-avea încotro, și-și mai puse pe farfurie o porție de dulceață.

„Persoana a treia singular a aoristului verbului τίθημι?“ întrebă Anthony.

Bot-de-Cal greși. Staithes fu cel care dădu răspunsul corect.

„Persoana a doua plural a verbului ἔρχομαι la mai mult ca perfect ?“ Brian șovăia și nu numai din cauza faptului că era bîlbîit.

„Astăseară nu ești bun de nimic Bot-de-Cal", spuse Anthony și-l arătă cu degetul pe Staithes, care și de data aceasta dădu răspunsul corect. „Bravo Staithes!" îl felicită Anthony și adresîndu-se lui Brian repetă — cu vocea de bas a lui moș Cusurgilă gluma pe care profesorul lor o spunea adesea. „Drojdia cade la fund Bot-de-Cal".

„Bietul de tine!" spuse Staithes, bătîndu-l pe Brian pe umăr. Acum cînd Bot-de-Cal îi făcuse plăcerea de a dovedi în fața tuturor că știe mai puțin la limba elină decît el, Staithes simțea că începuse să-i fie drag.

Era aproape ora unsprezece noaptea, trecuse mult timp, de cînd se stinseseră toate luminile și cei trei băieți erau înghesuiți într-unul din closete. Anthony, în calitatea lui de examinator, stătea majestuos pe scaun, în timp ce ceilalți stăteau în fața lui pe vine. Noaptea de mai era liniștită și călduță. Peste aproape șase săptămîni aveau să se prezinte la concurs, pentru a intra în școlile superioare, Brian și Anthony la Eton, Mark Staithes la Rugby. Imediat după vacanța de Crăciun, Staithes anunțase colegilor săi că avea să concurcze și el. Vestea era cu totul neașteptată și pentru băieții din grupul lui Staithes, partizanii și adulatorii lui, năucitoare. Considerașeră drept o axiomă faptul că munca e un lucru idiot și că trebuie să privești cu dispreț pe cei ce muncesc. Și iată că Staithes hotărîse să stea alături de niște tocilari ca Benger-Beavis și momîia de Bot-de-Cal, alături de păduchele ăla infect, ochelaristul Ledwidge. Li se părea că Staithes trădează toate idealurile lor sacre.

Staithes îi liniști mai întîi cu vorba și apoi cu fapta. Ideea să se prezinte la concurs îi aparține exclusiv stimabilului său „Padre". Nu, nici el nu se gîndea la bani, se grăbise să precizeze, ci la onoare și la glorie, la tradiția familiei lor. Padre, unchii săi, frații săi mai mari, intraseră cu toții în școli superioare. Nu se făcea să-și dezamăgească familia. Dar asta nu însemna că își schimbase ideile: considera mai departe că a toci era o treabă împuțită și că toți tocilarii de teapa lui Bot-de-Cal sau Beavis, tocilari din pasiune pe cît se părea, sau ca nenorocitul ăla de ochelarist, care trebuia să-și facă o meserie ca să cîștige bani, erau cu toții niște scîrnăvii. Și ca

să dovedească celor din grup că nu spunea vorbe goale începuse să-l ia peste picior pe Bot-de-Cal, bătîndu-și joc de el cînd se bîlbîia, sau amintind de slăbiciunea lui pentru codobaturi. Mai mult încă, organizase o adevărată campanie împotriva ochelaristului, care murea de frică pe terenul de fotbal și pusese pioneze pe banca unde se așeza Beavis în timpul orelor de meditații. Deși se omora învățînd, se răscumpăra făcînd sport mai serios decît înainte și spunînd oricui voia să-l asculte, că toceala e porcărie și că n-avea absolut nici o șansă să reușească la concurs.

Cînd socoti că ieșise cu fața curată, schimbă tactica. Începu să se arate din ce în ce mai prietenos față de Beavis și de Bot-de-Cal și sfîrși prin a le propune crearea unei societăți de ajutor reciproc avînd drept scop toceala. El avusese ideea, la începutul celui de al treilea trimestru, de a se întruni în fiecare noapte la closet. Brian sugerase să-l cheme și pe ochelarist, dar ceilalți doi se opuseseră. Oricum, closetul era prea mic pentru ca să poată intra și un al patrulea. Brian fu nevoit să se mulțumească dîndu-i din cînd în cînd ochelaristului o mînă de ajutor, cînd se întîmpla să fie liber o jumătate de oră. Ședințele de noapte la closet erau numai pentru triumviri.

Brian dori să explice celorlalți de ce dăduse greș ori de cîte ori i se puseseră întrebări despre gramatica limbii eline. „Sînt f-f...“ începu să spună și cum nu izbuti să termine cuvîntul „frînt“, spuse pe un ton artificial și afectat „mă simt surmenat în seara asta“.

Paloarea și cearcănele din jurul ochilor dovedeau cu prisosință că spusese adevărul. Pentru Mark Staithes vorbele lui nu erau decît o scuză prin care Bot-de-Cal încerca să minimalizeze proporțiile înfrîngerii pe care o avusese înfruntînd un rival, care nu tocise ani întregi, cum făcuseră ceilalți, ci doar cîteva luni. Mărturisirea lui Brian implica recunoașterea faptului că îi era inferior. Dîndu-și seamă că fusese mai tare ca toți, Staithes își îngădui să se poarte cu mărinimie. „N-ai avut baftă“ spuse afabil. „Hai să ne odihnim puțin“

Anthony scoase la iveală trei prăjiturele fleşcăite, căci stătuseră cam mult în buzunarul halatului. Băieţii le mîncară totuşi bucuros.

Pentru a mia oară, de cînd hotărîse să se prezinte la concurs, Staithes spuse :

„De-aş şti că am cea mai mică şansă".

„P-p-păi ai, şi încă mari".

„Nu. N-am nici una. Asta e una din ideile năstruşnice ale lui Padre. Absolut năstruşnică, „repetă, clătinînd din cap. Dar de fapt îşi reamintea cu mîndrie cuvintele pe care le rostise tatăl său, încîntat şi acum de măgulitoarele lor implicaţii.

„Toţi din familia noastră... Cînd cineva poartă numele de Staithes... Ai un cap bun ca toţi ai noştri şi tot atîta voinţă..." Făcu o sforţare ca să ofteze şi spuse din nou cu voce tare :

„Nici cea mai mică şansă".

„Ba da, ai, ţi-o spun ci- cinstit."

„Prostii". Refuza pînă şi ideea că ar putea reuşi, aşa încît, în cazul că ar fi căzut la examen, să poată declara rîzînd : „Nu v-am spus eu ?" Dacă dimpotrivă ar fi reuşit, aşa cum spera în sinea lui, gloria ar fi fost cu atît mai mare. În afară de asta, cu cît afirma cu înverşunare că nu avea sorţi de izbîndă, cu atît ceilalţi băieţi îl asigurau mai tare că victoria era nu numai posibilă, ci şi foarte probabilă, şi vorbele lor îl ungeau pe inimă. Avea să-i întrecă chiar în domeniul unde ei erau tari, căci avea să izbutească, deşi refuzase mereu, pînă la sfîrşitul ultimului trimestru, să ia în serios treaba aia ridicolă cu care se îndeletniceau ceilalţi, buchiseala.

Benger îi aduse şi el un nou prinos spunîndu-i : „Moş Cusurgilă e de părere că ai şanse. L-am auzit vorbind cu mumia de Jacko chiar ieri".

„Ce contează părerea lui ?" spuse Staithes, strîmbîndu-se, ca să arate că nu da nici doi bani pe părerile profesorului, dar deşi se sili să-şi ia o mutră desgustată, ochii îl trădau, căci străluceau de bucurie. „Cît despre Jacko, ce să mai vorbim..."

Deodată tresăriră cu toţii, căci cineva bătea în uşe. „Măi băieţi" se auzi o voce rugătoare, „deschideţi" ! Mă doare îngrozitor burta".

Brian se ridică repede : „Tt-trebuie să-i dăm drumul" începu să spună.

Dar Staithes îl sili să-şi reia locul pe podea. „Nu fi tîmpit !" îi spuse şi continuă adresîndu-se celui ce bătea la uşe „Du-te jos. Avem treabă".

„Am nevoie urgentă".

„Atunci cel mai nimerit lucru e să te grăbeşti".

„Eşti un porc" spuse cel de afară printre dinţi. Apoi tare : „Doamne, Dumnezeule !" Nu mai auziră decît zgomotul surd făcut de paşii băiatului care alerga în papuci pe scară.

Staithes rînji. „Asta o să-l înveţe minte" spuse. „Ce-ar fi să mai luăm o doză de gramatică elină ?"

Era pornit împotriva fratelui lui şi indignarea lui James Beavis sporea clipă de clipă. Întreaga casă exala un miros neplăcut de căsătorie. Să te sufoci, nu altceva. John se lăfăia, primind invizibilele emanaţii produse de o sumbră căldură feminină, inhala aerul stătut, fremătînd din nări cu o adîncă bucurie, scîrbos de fericit. Lui James Beavis îi trecu brusc prin minte că seamănă cu o marmotă. O marmotă cu perechea ei stînd înghesuite una într-alta în vizuina lor subterană. Toată casa semăna cu o vizuină, o vizuină în care la un capăt al mesei stătea o marmotă uscăţivă, John, şi la celălalt, o marmotă dolofană, Pauline. Între cele două marmote se afla el, James, furios şi îngreţoşat şi în faţa lui bietul Anthony, care părea un copil schimbat, furat de duhurile rele din lumea unde tragi aer curat în plămîni, pentru a fi adus şi închis în vizuina asta. Indignarea dădu naştere unor puternice sentimente de milă şi afecţiune pentru nefericitul copil. Se gîndi retrospectiv cu simpatie la biata Maisie. Cît timp trăise o tratase ca pe o gîsculiţă, o gîsculiţă de o prostie şi frivolitate fără leac. Dar acum, după ce John se recăsătorise şi vedea ce apăsătoare atmosferă conjugală emana prea fericita pereche, James începea să uite ce păreri nutrise despre Maisie, ba chiar

ajunse să și le revizuiască total. O considera acum pe Maisie drept o femeie superioară (cel puțin avusese bunul gust să fie sveltă) martirizată după moarte de soțul ei de dragul unei grăsane de marmote! Avea tot dreptul să-și iasă din țițini.

Pauline refuza să mai ia o nouă porție din sufleul de șocolată.

„Dar iubita mea, *trebuie*", insistă John Beavis.

Pauline făcu o schimă, dînd să se înțeleagă că nu mai poate înghiți nici o linguriță. „Și să vreau... și n-aș putea."

„Nici dacă e vorba de *șocolatl?*" Domnule Beavis pronunța întotdeauna cuvîntul ca în limba aztecă, de unde provenea. „Știu că e pasiunea ta."

Pauline își aruncă în joacă ochii spre farfuria cu suflé. „N-ar prea trebui" spuse recunoscînd implicit că nu se săturase așa cum afirmase la început.

„Ba da, ar cam trebui" spuse soțul ei cu o voce șăgalnică.

Și-a pus în minte să mă îngrașe!" se căină Pauline, acuzîndu-și soțul în glumă. „Mă duce întru ispită."

„Lasă-te dusă!"

De data aceasta Pauline suspină ca o martiră. „Fie!" adăugă ea pe un ton supus.

Jupineasa, care stătuse în picioare așteptînd imposibilă sfîrșitul discuției, îi întinse tava. Pauline luă o nouă porție de suflé.

„Ce fetiță cuminte" spuse domnul Beavis, clipind cu înțeles din ochi și rostind cuvintele ca un tată ce știe să glumească cu copiii lui de la egal la egal. „James, nădăjduesc că vei urma exemplul dat de Pauline".

James era atît de înfuriat și de scîrbit, încît nici nu îndrăzni să deschidă gura, de teamă să nu spună ceva jignitor. Se mulțumi să refuze cu un gest pripit.

„Nu mai iei *șocolatl?*" Domnul Beavis se întoarse spre Anthony. „Dar tu, te vei îndura de acest suflé, nu e așa?" Și cînd văzu că Anthony se îndură, spuse „Așa mai zic și eu — șovăi o fracțiune de secundă — ăsta e pus pe treabă, nu glumă."

Capitolul XVI

17 iunie 1912

Faptul că Anthony vorbea atît de mult și fără întrerupere, în timp ce se îndreptau spre gară, era un simptom al sentimentului de culpabilitate ce-l rodea. Încerca să se răscumpere față de Brian pentru ceea ce făcuse cu o seară înainte, printr-un noian de cuvinte, printr-o sumedenie de atenții. Brian nu-i imputase nimic, părea dimpotrivă să-și dea o mare ostenceală pentru a evita orice aluzie la ofensa primită în ajun. Tăcerea lui îi servi lui Anthony drept scuză pentru a amîna o discuție în legătură cu Mark Staithes, subiect cu totul nedorit. Desigur că într-o zi va fi nevoie să stea amîndoi de vorbă despre toată povestea asta penibilă (Doamne, mare pacoste mai sînt și oamenii! Întotdeauna au ceva de împărțit!) dar pentru moment — își zise pentru a se liniști — era preferabil să aștepte... să aștepte pînă ce Brian va aminti de Mark. În răstimp nu se simțea tocmai cu conștiința împăcată așa încît, cedînd unui impuls interior, se purta cu Brian mai prietenos decît de obicei, făcînd neobișnuite eforturi pentru a fi interesant și pentru a părea interesat de ceea ce spunea Brian. Arătă mult interes pentru poezia lui Edward Thomas, în timp ce treceau pe strada Beaumont; pentru Bergson, cînd ajunseră în fața școalei Worcester; pentru naționalizarea minelor de cărbuni, cînd trecură pe podul Hythe și în sfîrșit pentru Joan Thursley, cînd trecură pe sub viaduct și apoi pe strada în pantă ce ducea la gară.

„E ex-traordinar", spuse Brian făcînd o evidentă sforțare ca să înceapă să vorbească după un răstimp destul de lung în care se pregătise în tăcere, „c-că n-ai avut niciciodată oc-cazia s-o întîlnești".

„*Dis aliter visum*" [1] răspunse Anthony, exprimîndu-se întocmai ca tatăl său cînd își ornamenta frazele cu adagii.

[1] Zeii au vrut altfel (lat.).

Deși, dacă ar fi acceptat invitația doamnei Foxe de a se duce la Twyford, zeii ar fi fost, fără îndoială, de altă părere.

„Aș v-vrea să-ți plac-că, și reci-ciproc," continuă Brian.

„Sînt sigur că va fi așa".

„Nu e grozav d-de d-d-d-..." Reluă cu răbdare de la început cuvintele dificile „de deșteaptă". „Nu pare cînd o c-cunoști puțin. C-crezi c-c-o interesează numai viața c-c-c-..." Dar nu izbuti să articuleze cuvîntul „cîmpenească" așa încît fu nevoit să folosească o perifrază ce părea puțin cam pretențioasă : „numai problemele rurale". Acestea fură vorbele pe care le putu rosti într-un sfîrșit. „C-ciini și p-păsări și multe d-de-alde astea."

Anthony dădu aprobator din cap și, amintindu-și dintr-o dată de codobaturile de care se ocupa Brian pe vremea cînd erau amîndoi la școala din Bulstrode, începu să rîdă în barbă.

„Dar c-cînd ajungi ss-o c-cunoști mai bine," continuă tînevoie Brian, „îți dai seama că are mai multă stofă dec-cît c-credeai. E ext-traordinar de sensibilă. Îi p-place mult p-p-p-... versurile. W-wordsworth și M-meredith, de exemplu. Mă uluiește p-pertinența opiniilor ei."

Anthony rise sarcastic în sinea lui. Dar, după toate aparențele, Joan *trebuia* să fie o admiratoare a lui Meredith.

Brian tăcea, întrebîndu-se cum să-i explice lui Anthony și dacă într-adevăr era bine să încerce să-i explice. Toate se coalizaseră împotriva lui, infirmitatea lui, greutatea de a exprima prin cuvinte ceea ce simțea, eventualitatea ca Anthony să nici nu vrea să înțeleagă spusele lui, că se va servi de cinism ca de un alibi care-i va permite să adopte atitudinea celui ce n-aude nu vede.

Brian își aduse aminte de prima lor întîlnire, cînd intrase în casă la ora ceaiului, înfierbîntat de plimbare și cu părul ud încă de ploaia de afară, descoperise că în salon se aflau două persoane străine și se oprise în prag, stînjenit. Maică-sa făcu prezentările : „Doamna Thurley." Își dădu seama că vizitatoarea era soția noului pastor

în timp ce dădea mîna cu o femeie uscățivă ce purta o rochie ponosită. Felul ei de a se purta era atît de afectat încît pronunța cuvintele sisiind. Arborase pe buze un surîs voios.

„Și iat-o și pe Joan."

Fata îi întinse mîna și, în timp ce i-o lua, trupul ei mlădios se dădu ușor înapoi din fața străinului, cu o mișcare sfioasă atît de plină de grație încît amintea de o fragedă tulpină în bătaia vîntului. Această mișcare i se păru lui Brian cel mai frumos și mai înduioșător lucru pe care îi fusese dat să-l vadă.

„Am aflat că vă interesează viața păsărelelor" spuse doamna Thursley cu o politețe copleșitoare și zîmbetul ei creștinesc de soție de pastor deveni și mai voios. „Așa e și Joan. Se poate spune că e un adevărat ornitolog."

Fata roși și murmură cîteva cuvinte, negînd laudele. „Știu că-i va face plăcere să aibă pe cineva cu care să poată sta de vorbă despre dragele ei păsărele. Nu e așa Joanie ?"

Fata era atît de stînjenită încît nici nu mai putea vorbi. Întoarse capul și se uită în altă parte. Privindu-i chipul îmbujorat Brian se simți copleșit de duioșie. Inima începu să-i bată foarte tare. Își dădu seama, cuprins în același timp și de teamă și de exaltare, că i se întîmplase ceva extraordinar și irevocabil.

Depănîndu-și amintirile se opri cu gîndul asupra zilelor pe care le petrecuse împreună cu Joan în casa unchiului ei, din partea de est a regiunii Sussex. De la prima lor întîlnire se scurseseră patru sau cinci luni. Joan venise singură. În absența părinților ei părea complet schimbată. Nu într-altă persoană, ci în ea însăși, devenind ființa care era ea de fapt ; o fată fericită și expansivă, așa cum nu putuse fi niciodată la ea acasă, căci sub acoperișul părinților ei trăia sub o permanentă constrîngere. Îi era frică de taică-său care bombănea într-una, în afară de cazul cînd se înfuria și începea să zbiere. Deși o iubea pe doamna Thursley, se simțea prizoniera dragostei materne, dîndu-și vag seama că maică-sa o exploata

într-o oarecare măsură tocmai prin afecțiunea ce i-o purta. Unde mai pui că în casa lor domnea acea atmosferă glacială din casele burghezilor săraci, care dau o neîncetată luptă ca să salveze aparențele și să-și păstreze rangul în societate. Acasă, fetei îi era cu neputință să fie pe deplin ea însăși ; dar acolo, în casa frumoasă și mare de la Iden, înconjurată de oameni calmi și înțelegători, Joan nu mai era prizonieră și libertatea de a păși pe tărîmul fericirii o transfigura. Brian o privise uluit și se îndrăgostise din nou de ea.

Își aminti ziua cînd se duseseră împreună să se plimbe pe pășunile de lîngă Winchelsea. Mălinii erau înfloriți ; oile cu mielușeii lor stropeau cu mici pete albe cîmpia înverzită, semănînd cu o spuză de stele. Deasupra lor cerul înviase și trăia printre norii ce alunecau ușor, mînați de vînt. Era negrăit de frumos ! I se păru deodată că străbăteau amîndoi un pămînt care era însăși imaginea dragostei lor. Lumea era dragostea lor și dragostea era lumea ; și lumea avea un sens, un sens ce se afla la mari adîncimi, acoperit de multe alte semnificații, învăluite și ele în taină. Dovada că Dumnezeu era bun plutea pe cerul unde vîntul alunga norii, se furișa printre oile ce pășteau în iarbă, strălucea în fiecare torță aprinsă de tufișurile înflorite. El însuși mergînd pe iarbă mînă în mînă cu Joan, fericirea lor, toate arătau cît de bun e Dumnezeu. I se păru în acea clipă de revelație că dragostea ce-i umplea sufletul era un sentiment care nu era numai al lui. Într-un anumit sens pe care nu izbutea să-l deslușească, dragostea lui i se părea aidoma cu vîntul ce adia, cu soarele de pe cer, cu acele albe unduiri de primăvară ce străluceau pe pămîntul înverzit și pe bolta senină. Sentimentele lui pentru Joan erau într-un anumit fel cuprinse de această lume, avînd un sens universal și divin. O iubea nespus de mult și din această cauză se simțea în stare să iubească tot ceea ce exista pe lume, așa cum o iubea pe Joan.

Amintirea acelei zile era una din cele mai scumpe pe care le avea, mai de preț acum, cînd sentimentele lui față de Joan se schimbaseră. La început străvezie și neîntinată,

ca apa de izvor, dragostea lui fără margini se transformase cu timpul, cristalizîndu-se în dorințe bine definite.

Et son bras et sa jambe, et sa cuisse et ses reins,
Polis comme de l'huile, onduleux comme un cygne,
Passaient devant mes yeux clairvoyants et sereins,
Et son ventre et ses seins, ces grappes de ma vigne.[1]

Din clipa cînd Anthony îi dăduse să citească poemul, versurile îl obsedaseră ; la început fără să-i evoce ceva anume, dar treptat din imaginile poetice nu mai răsărea în mintea lui decît trupul lui Joan. „Polis comme de l'huile, onduleux comme un cygne". Nu putea să uite, cuvintele rămăseseră dăltuite în străfundul ființei lui, de neșters, ca o remușcare, ca o crimă pe care n-o poți alunga din minte.

Brian și Anthony intrară în gară și constatară că mai aveau de așteptat cinci minute. Începură să se plimbe încet, mergînd în sus și în jos pe peron.

Străduindu-se să scape de imaginea obsedantă ce-l făcea să se rușineze, a acelor sîni și a acelui pîntec neted și lucios de parcă ar fi fost uns cu untdelemn, Brian spuse : „M-mama ț-ține m-mult la ea."

„Splendid", aprobă Anthony. În timp ce rostea cuvîntul, își dădu seama că exagerase. Dacă i s-ar fi întîmplat lui să se îndrăgostească, mai mult ca sigur că nu i-ar fi trecut prin cap s-o ducă pe fata respectivă acasă și s-o înfățișeze domnului Beavis și Paulinei, pentru a căpăta aprobarea lor ! De fapt nici nu aveau căderea să aprobe sau să dezaprobe. Doamna Foxe era cu totul altceva ; părerile ei aveau mai multă greutate decît cele ale Paulinei sau ale lui taică-su. Totuși nu era tocmai de dorit ca cineva să se bage, nici chiar doamna Foxe. Și dacă stătea să gîndească, tocmai fiindcă era o persoană superioară intervenția ei ar fi fost mai puțin plăcută decît a oricui. Din faptul că cineva îți este superior decurg anumite obli-

[1] Versuri din poemul lui Baudelaire... *Les Bijoux* :
Și umerii, și brațul, și pulpele rotunde,
Mi se-mbiau privirii cu luciul lor de piele :
În mlădierea lină a lebedei pe unde,
Și pîntecul, și sînii — ciorchinii vieii mele" (Traducere Al. Hodoș)

gaţii, dînd celuilalt anumite drepturi asupra ta. Nu era posibil să nu iei în seamă părerea ei, aşa cum puteai face uşor dacă era vorba de Pauline de pildă. Anthony ţinea foarte mult la doamna Foxe, o respecta şi o admira, dar tocmai din această cauză simţea în ea o forţă care îi putea, virtual, îngrădi libertatea. Doamna Foxe s-ar fi putut opune felului său de a privi lucrurile, şi dacă ar fi fost la curent ar fi făcut-o. Deşi criticile pe care le-ar fi enunţat ar fi fost desigur bazate pe principiile acelui creştinism deloc dogmatic, pe care îl profesa doamna Foxe, principii care — în ciuda pretenţiilor lor de a fi moderne şi fundamentate ştiinţific — erau tot atît de absurde şi de imposibil de acceptat de raţiune ca şi cel mai extravagant fetişism, vorbele ei ar fi avut o oarecare greutate, s-ar fi impus, fiindcă erau rostite de *ea*. Iată de ce Anthony făcea tot ce-i stătea în puteri să evite orice situaţie în care ar fi fost silit s-o asculte. Trecuse mai bine de un an de zile de cînd nu mai primise să se ducă şi să stea cîteva zile la conacul doamnei Foxe. *Dis aliter visum*. Nu era mai puţin adevărat că ideea că avea s-o vadă peste puţin timp îl tulbura.

Trenul intră şuierînd în gară ; un minut mai tîrziu, la capătul peronului îi văzură pe toţi. Domnul Beavis într-un costum gri şi Pauline, ce părea foarte grasă, într-o rochie mov, cu faţa şi mai congestionată ca de obicei, în umbra vineţie lăsată de umbreluţa ei de aceeaşi culoare cu rochia. În urma lor doamna Foxe, dreaptă, mergînd ca o regină alături de o fată înaltă, care purta o rochie înflorată şi o pălărie cloş cu boruri mari.

Domnul Beavis îi salută, făcînd, cum i se întîmpla uneori, o parodie după unele versuri, lucru ce-l scotea din sărite pe Anthony. „Şase oameni tot unul şi unul“ cită el versurile dintr-o celebră poezie [1] pentru copii, în timp ce-l bătea uşor cu mîna pe umăr pe fiul său, „sau mai bine zis patru oameni tot unul şi unul gata să se avînte în viaţă, rămînînd mereu alături şi la bine şi la rău“. „Gata să se avînte chiar şi pe o zăpuşeală ca asta“

[1] Este vorba de poemul burlesc intitulat *John Gilpin* de William Cowper, poet englez (1731—1800).

spuse, clipind cu înțeles ca să atragă atenția asupra felului cum se pricepea să actualizeze versurile.

„În sfîrșit, Anthony!" Vocea armonioasă a doamnei Foxe vibra de afecțiune. „Au trecut veacuri de cînd nu te-am mai văzut".

„Da, veacuri". Anthony începu să rîdă, tocmai fiindcă nu se prea simțea la largul lui, încercînd să-și amintească pretextele elaborate cu grije, pe care le găsise pentru a refuza invitațiile ei. Nu trebuia cu nici un preț să se contrazică. Cînd spusese oare că nu putea pleca de la Londra fiindcă era obligat să lucreze la biblioteca de la British Museum? De Crăciun sau de Paște? Simți că cineva îl apucă de braț și fu recunoscător providenței care-i îngăduia să întrerupă o conversație ce-l punea în încurcătură. Întoarse repede capul.

„J-Joan" spunea Brian fetei ce purta o rochie înflorată. „Iată-l pe Anthony".

„Încîntat" mormăi Anthony. „Am auzit atît de mult despre dumneata. De la..." Are păr frumos, gîndi, și ochii ei căprui erau frumoși, vioi și ageri. Dar văzut din profil, chipul ei avea ceva prea emfatic; și deși buzele erau delicat desenate, gura era prea mare.

Gen fată sănătoasă de la țară, o caracteriză Anthony în sinea lui, puțin cam prea. Se vedea bine că rochia pe care o purta era cusută în casă. Hotărît lucru, preferințele lui mergeau către femei de un tip mai rafinat.

„Haide, arată-ne drumul Macduff"[1] spuse domnul Beavis.

Ieșiră din gară și se îndreptară încet, mergînd pe partea umbrită a străzii, spre centrul orașului. Continuînd să parodieze versurile din balada lui John Gilpin, domnul Beavis începu să povestească, folosind o sumedenie de termeni argotici, cum arăta Oxfordul pe vremea cînd era student, de-ai fi zis că de douăzeci de ani încoace n-ar mai fi avut niciodată o zi de vacanță, și felul lui de a vorbi îl călca pe nervi pe Anthony. Doamna Foxe îl asculta, zîmbea atunci cînd era cazul, sau îi punea întrebări pline de miez. Pauline se plîngea din cînd în cînd,

[1] Replică din piesa *Macbeth*.

spunînd că moare de cald. Fața îi era acoperită de broboane de sudoare și, în timp ce mergea alături de ea, Anthony observă desgustat că mirosea și mai tare a năduşeală decît își aducea el aminte. Din urma lui îi veneau la urechi crîmpeie din conversația pe care o avea Brian cu Joan. „...un șoim mare" spunea fata. Vorbea repede și cu o voce înflăcărată. „Trebuie să fi fost un uliu. Avea d-dungi pe c-coadă ?". „Da, avea. Dungi negre. Pene cenușii vîrstate de dungi negre". „Atunci e vorba de un șoim f-femelă" spuse Brian. „F-femelele au dungi pe coadă". Anthony ricană în sinea lui.

Treceau prin fața Muzeului Ashmolean, cînd o femeie care ieșea din clădire păşind foarte încet, ca și cum ar fi fost copleșită de o imensă tristețe, le făcu semn cu mîna. Îl strigă întîi pe domnul Beavis, apoi, cînd tot grupul se întoarse cu fața către ea, rosti numele doamnei Foxe și se năpusti către ei, alergînd pe scări.

„Ia te uită ! Mary Champernowne" spuse doamna Foxe. „Mary Amberley, mai bine zis". Sau poate, își zise, ar fi fost mai bine să nu fi pronunțat numele Amberley, căci Mary divorțase.

Atît numele cît și figura cunoscută nu-i evocară domnului Beavis decît un mănunchi de senzații agreabile, ce se axau în jurul surprizei de a întîlni pe cineva pe neprevăzute. Își scoase pălăria și o salută pe Mary, parodiind gesturile și folosind cuvintele dintr-o epocă cînd galanteria era la modă. „Fiți bine venită scumpă doamnă", spuse el.

Mary Amberley întinse mîna doamnei Foxe. „Ce noroc !" exclamă ea cu răsuflarea tăiată. Doamna Foxe fu foarte surprinsă de salutul ei atît de cordial. Fuseseră prietenă cu mama lui Mary, dar fata o ținuse totdeauna la distanță. Apoi, de cînd se măritase, Mary începuse să frecventeze o societate pe ai cărei membri doamna Foxe nu-i cunoștea, nefiind de acord cu ei din principiu. „Ce noroc nemaipomenit" repetă Mary adresîndu-se de data asta domnului Beavis.

„Putem spune că noi am fost cei favorizați de soartă" spuse domnul Beavis galant. „O cunoașteți pe soția mea ? Dar pe tînărul meu cavaler ?" Ochii îi clipiră repede, col-

țurile buzelor i se ridicară pe sub mustață. Pe tînărul meu cavaler fără pată și fără prihană ?"

Mary Amberley îi zîmbi lui Anthony. Ce suris ciudat ! își zise. Surîdea pieziș, cu buzele strînse, ca și cum ar fi ascuns o taină. „Nu te-am mai văzut de ani de zile" spuse. „De la..." De fapt de la înmormîntarea primei doamne Beavis. Nu se făcea însă să-i aducă aminte cînd îl văzuse. „De pe vremea cînd erai atîtica !" spuse, ducîndu-și către frunte mîna înmănușată și făcînd din degetul mare și arătător un compas ce nu cuprindea mai mult de doi-trei centimetri.

Anthony începu să rîdă puțin cam sacadat, căci se simțea intimidat de eleganța, dezinvoltura și frumusețea noii venite, pe care nu se sătura s-o privească.

Doamna Amberley dădu mîna cu Joan și cu Brian, apoi se întoarse din nou spre doamna Foxe. „Aveam impresia că sînt Robinson Crusoe" spuse, explicînd astfel purtarea ei neobișnuit de prietenoasă. „Părăsită". Lungise mult penultima vocală și felul ei de a accentua era extrem de comic. „De toți părăsită. Stăpînă pe tot ce mă înconjura". În timp ce treceau prin fața bisericii Saint Giles, începu să le istorisească o poveste foarte complicată în care era vorba și despre vacanța ei petrecută la Cotswolds și despre înțelegerea pe care o avusese cu niște prieteni cu care urma să se întîlnească la întoarcere, chiar aici la Oxford, pe ziua de optsprezece și despre călătoria ei de la Chipping Campden la Oxford. Povesti apoi că ajunsese la locul fixat pentru întîlnire fără să întîrzie nici un moment, că așteptase întîi calm, apoi cu nerăbdare. În cele din urmă se înfuriase de-a binelea, ca să descopere în final că sosise cu o zi mai devreme. Era șaptesprezece iunie și întîlnirea era fixată pentru ziua de optsprezece. „Asta mi se putea întîmpla numai mie."

Toți făcură mare haz. Povestea era într-adevăr plină de fantezie și de pitoresc. Pe deasupra era debitată de o voce care știa să nuanțeze extrem de subtil cuvintele, o voce care știa cînd să accelereze ritmul, cînd să-l încetinească, pentru a se stinge uneori anume, pentru ca intențiile neexprimate să poată fi și ele percepute.

Pînă și doamna Foxe, care n-ar prea fi dorit s-o găsească amuzantă pe Mary — din cauza divorțului — nu putu rezista și începu să rîdă.

Pentru Mary Amberley rîsul era ca șampania; o încălzea și o înviora din cap pînă în picioare. Persoanele pe care le întîlnise erau cu toții niște pisălogi, niște farisei. Dar aplauzele unor oameni, fie ei pisălogi sau farisei, tot aplauze sînt și ca atare te pot îmbăta. Ochii ei scăpărară, fața i se îmbujoră. „Numai eu sînt în stare să fac așa ceva!" se căină Mary, cînd rîsetele începură să se potolească. Mimica prin care arăta cît e de desperată, constatînd că defectele ei sînt fără leac, era o impostură. De fapt, era mîndră cînd încurca lucrurile, considerînd că zăpăceala ei făcea parte integrantă din farmecul ei feminin. „Mă rog, spuse ea în concluzie, sînt o naufragiată. Singură, singurică, eșuată pe o insulă pustie."

Tot grupul se puse în mișcare. Cîteva clipe nimeni nu scoase o vorbă. Își ziceau cu toții că doamna Amberley trebuie să fie invitată la masă. Această eventualitate o irita pe doamna Foxe, în timp ce Anthony, deși vădit stingherit, aștepta cu nerăbdare ca cineva să-i propună doamnei Amberley să ia masa cu ei. Dejunul trebuia să aibă loc în apartamentul lui și, în calitate de gazdă, ar fi fost datoria lui s-o invite. Și ar fi dorit s-o invite, grozav ar fi dorit. Dar ce aveau să spună ceilalți? Nu cumva era nimerit să-i consulte în prealabil? Domnul Beavis rezolvă problema luînd cuvîntul pentru a da să se înțeleagă că invitația pornea de la el.

„Socot" — șovăi, apoi continuă clipind cu înțeles — „socot că la ospățul nostru se va putea înfrupta și doamna, nu e așa Anthony?"

„N-aș vrea să vă impun prezența mea" protestă de formă Mary Amberley, uitîndu-se cînd la tată, cînd la fiu. Avea aerul că e un băiat drăguț, sensibil și inteligent. Destul de atrăgător.

„Vă asigur că...". Anthony repeta întruna cu multă convingere acest început de frază pe care nu era în stare să-l termine. „Vă asigur..."

„Mă rog, dacă într-adevăr nu vă deranjez". Îi mulțumi zîmbind, și zîmbetul ei părea dintr-odată să se adreseze unui prieten intim, mai mult încă, unui complice.

ca și cum între ei ar fi existat o înțelegere, ca și cum numai ei doi din tot grupul ar fi știut ce se pune într-adevăr la cale.

După dejun se risipiră plecînd care încotro. Lui Joan trebuia să i se arate orașul. Domnul Beavis avea întîlnire pe strada Woodstock cu un profesor de filologie, iar Pauline declară că voia să se odihnească nițeluș. Anthony trebui să rămînă ca să țină de urît doamnei Amberley, misiune ce-l încînta și-l alarma totdeodată.

În birja care-i duse spre podul Magdalen, Mary întoarse capul spre el și expresia de pe fața ei era cea a unei fetițe poznașe.

„Iată-ne în sfîrșit liberi" spuse. Anthony dădu din cap aprobator și-i zîmbi cu aerul celui care înțelege, celui care face parte din aceeași conspirație. „Sînt cam greu de digerat", spuse. „Ar trebui să-mi cer scuze".

„M-am gîndit adesea să înființez o societate care să aibă drept scop abolirea familiilor", continuă Mary. „N-ar trebui ca părinților să le fie îngăduit să vină vreodată în contact cu copiii lor."

„Așa gîndea și Platon" spuse Anthony pe un ton cam pedant.

„Da, dar voia ca rolul părinților să fie asumat de către stat. Eu nu vreau să-i mustruluiască nimeni.

Anthony se încumetă să pună o întrebare ce nu avea un caracter general.

„Și dumneavoastră ați fost mustruluită ?"

Mary Amberley făcu semn că da. „Îngrozitor. Puțini copii au fost mai iubiți ca mine. Îmi dădeau mereu în cap cu măciuca afecțiunii lor. Greu să nu devii infirm pe viață în asemenea condiții. Mi-au trebuit ani de zile să mă vindec de toate cucuiele". Tăcură cîteva clipe. Apoi se uită la Anthony cu ochi de cunoscător, ca și cum ar fi fost de vînzare — privire ce-l făcu să se simtă stînjenit la culme — și spuse : „Știi ? Ultima oară te-am văzut la înmormîntarea mamei dumitale."

Asociațiile obscure, dintre această replică și ceea ce se întîmplase mai înainte între ei, îl făcură pe Anthony să roșească vinovat, ca și cum cineva ar fi spus un cuvînt ce nu se cuvenea într-un salon unde se aflau fel de fel de oameni. „Da, îmi amintesc", mormăi iritat de faptul

că se simțea atît de stingherit. În același timp îi era și rușine că lăsase să treacă clipa cînd se adusese vag vorba despre maică-sa fără să spună ceva în favoarea ei, fără să simtă măcar nevoia să spună că mama lui nu se purtase ca părinții despre care vorbea Mary.

„Pe vremea aia erai un mucos infect" continuă doamna Amberley, măsurîndu-l din cap pînă în picioare. „Toți băieții sînt îngrozitori ! Pare de necrezut că au să se transforme vreodată în ființe omenești alături de care să poți scoate capul în lume". După o clipă de gîndire adăugă : „Majoritatea nu se transformă, vezi bine. Înfiorător, nu e așa, cît de urîți și de timpiți pot fi oamenii. Majoritatea te plictisesc de moarte !"

Făcînd un mare efort, Anthony izbuti să treacă peste senzația de stinghereală și, înălțîndu-se în proprii lui ochi, întrebă privind-o în ochi : „Sper că nu fac și eu parte din majoritatea de care vorbeați ?"

Doamna Amberley clătină din cap și spuse cu o voce serioasă și obiectivă : „Nu. Mă gîndeam că ai evoluat bine, reușind să te dezbări de toate urmele pe care le lasă oribila perioadă a adolescenței".

Anthony roși din nou, de data aceasta de plăcere.

„Ia spune, cîți ani ai acum ?"

„Douăzeci. În curînd voi împlini douăzeci și unu".

„Și eu voi împlini treizeci la iarnă, ciudat", adăugă, „cum lucrurile astea pot căpăta altă pondere. Cînd te-am văzut ultima oară, diferența de vîrstă dintre noi, nouă ani, era o prăpastie de netrecut. Aparțineam unor specii diferite. Așa se părea atunci și iată-ne acum stînd alături pe același mal, ca și cum ar fi cel mai normal lucru din lume. Și, într-adevăr, acum e foarte normal !" Întoarse spre Anthony capul și-i adresă același zîmbet misterios. Nu surîdea cu toată gura dar ochii îi erau plini de sclipiri jucăușe.

„Iată-ne în fața Colegiului Magdalen", continuă doamna Amberley, nelăsîndu-i lui Anthony timpul necesar pentru a comenta vorbele ei (spre marea lui ușurare, căci era atît de stînjenit încît nici n-ar fi știut ce să spună), „ce mohorît poate fi stilul gotic de la sfîrșitul Evului Mediu.

Și meschin ! Nu e de mirare că Gibbon [1] a avut o părere atît de proastă despre întregul Ev Mediu !" Rămase o clipă pe gînduri, amintindu-și ziua cînd soțul ei făcuse această remarcă despre Gibbon. Nu trecuse mai mult de o lună, cel mult două, de cînd se căsătoriseră. Fusese mirată, șocată de acest fel detașat de a vorbi despre lucruri pe care fusese învățată să le considere sacre, și ca atare intangibile, șocată, dar și încîntată ca de o băutură tare. Ce senzație plăcută să privești cum se doboară idolii ! Și Roger pe atunci era încă adorabil. Suspină. Apoi, puțin iritată, se scuturâ de accesul de sentimentalism și continuă să vorbească despre odioasa arhitectură gotică.

Birja trecu peste pod. Coborîră și se îndreptară spre debarcader. Mary Amberley tăcea, stînd întinsă pe perna din fundul bărcii. Încet de tot, Anthony începu să rameze mergînd în susul apei. Un univers de culoare verde începu să defileze prin fața ochilor pe jumătate închiși ai doamnei Amberley. Verdele închis al pomilor se înălța peste apa verde ce bătea în cenușiu, cînd se afla în umbră și în albastru, cînd era în plin soare. Printre boltile verzi se vedeau pajiștile de un verde aurit de soarele în amurg, în mijlocul cărora, ca niște insule, se înălțau uneori cîțiva ulmi și iarăși și iarăși mirosul acela abia simțit de ierburi, și iarăși și iarăși unduirea aerului pe față, atît de blîndă, atît de caldă, încît nu-ți mai puteai da seama dacă există vreo graniță între tine și ceea ce te înconjoară. Zăceai pur și simplu fără să mai fi separată prin forme ce te delimitează, putînd să te topești, să te topești alene în vara ce se afla pretutindeni în jurul tău.

De la capătul caiacului, Anthony putea s-o privească ca dintr-un post de observație, privilegiat. Stătea acolo la picioarele lui, destinsă, ca toropită. În timp ce vîslea cu o dibăcie de care era mîndru, se simți, continuînd s-o privească, puternic și superior. Între ei nu mai exista acum nici o prăpastie. Mary era o femeie și el un bărbat. Ridică rama și o aruncă înainte, fără să se grăbească, în mișcarea naturală și grațioasă care dovedea cît de puternic era. O împlîntă apoi în mîl, încordîndu-și mușchii ; caiacul

[1] Edward Gibbon, istoric englez (1737—1794).

se zmuci pornind înainte. Capătul vislei, din nou ridicat din apă, pluti o clipă la suprafață și apoi fu din nou aruncat înainte cu putere și grație. Cînd se aștepta mai puțin, Mary deschise ochii și-l privi, măsurîndu-l din cap pînă în picioare, așa cum făcuse și în trăsură, punîndu-l din nou în încurcătură. Siguranța de sine, izvorîtă din conștiința puterii lui bărbătești, se risipi pe dată.

„Dragul meu" spuse într-un tîrziu și fața ei păru că se apropie de a lui datorită surisului care îi înflori brusc pe buze, „transpir numai cînd te privesc".

Legă barca, se apropie de Mary și se așeză pe pernă lîngă ea, căci îi făcuse loc, strîngîndu-și fusta în jurul ei.

„Nu cred că tatăl dumitale te ține în frîu" spuse, reluînd subiectul dezbătut în cursul plimbării cu trăsura.

Anthony făcu semn că nu.

„Nici nu te șantajază cu prea multă afecțiune, sper".

Surprins, Anthony descoperi că în el zăcea un sentiment de loialitate față de tatăl său. „Cred că întotdeauna a ținut foarte mult la mine."

„Fără îndoială", spuse doamna Amberley, pe un ton ce trăda o ușoară nerăbdare. „Nu mi-am închipuit niciodată că te ciomăgește".

Anthony izbucni, fără de voia lui, în rîs. Imaginea domnului Beavis urmărindu-l prin casă cu un baston în mînă, era de un comic irezistibil. Cînd se potoli, spuse serios : „Niciodată nu s-a apropiat de mine într-atît încît să mă poată ciomăgi. De cînd mă știu, între noi a existat o anumită graniță peste care nici unul din noi n-am dorit să trecem".

„Da, dă impresia cuiva deosebit de dotat pentru a ridica bariere. Și totuși mama dumitale vitregă pare să se înțeleagă foarte bine cu el. Și cred că s-a înțeles bine și cu mama dumitale". Clătină ușor din cap. „Căsătoria e un lucru atît de ciudat și de imprevizibil. Cele mai nepotrivite perechi rămîn împreună toată viața, pe cînd oameni parcă făcuți unul pentru altul se despart. Persoanele cele mai nesărate și mai plicticoase sînt adorate,

în vreme ce oameni plini de farmec sînt detestați. De ce? Numai Dumnezeu știe. Presupun că în general explicația trebuie căutată în ceea ce Milton[1] numea *dătătorul de viață așternut*". Mary accentuă caraghios cuvintele, oprindu-se lung asupra fiecărei silabe, dar lui Anthony îi era atît de frică să nu arate că era șocat de vorbele ei, ce se referau la un lucru despre care crezuse întotdeauna că nu poate fi menționat în prezența unei doamne, încît nu izbucni în rîs, căci un hohot de rîs, după părerea lui, ar fi putut fi interpretat ca reacția oricărui băiat ce n-a ieșit încă de pe băncile școlii, care se hlizește ori de cîte ori se face aluzie la ceva deochiat. Fără să surîdă măcar, aprobă grav, ca și cum ar fi recunoscut adevărul unei teoreme și sfîrși prin a spune pe tonul serios al celui ce a stat să cumpănească lucrurile: „Da, așa socot și eu, că se întîmplă în majoritatea cazurilor".

„Biata doamnă Foxe", continuă Mary Amberley. „Cred că n-a fost cazul în ceea ce o privește".

„Îl cunoșteați pe soțul ei?"

„Numai pe vremea cînd eram mică. Cînd ești copil oamenii mari ți se par cu toții atît de plicticoși încît anevoie îi poți deosebi pe unul de celălalt. Dar mama îmi vorbea adesea de el. Era infect. Și pe deasupra mai era și plin de virtuți. Ferească dumnezeu de o brută cu cugetul împăcat. Mișeii ce se dedau la rele sînt și ei destul de pernicioși, dar cel puțin nu sînt infecți din principiu. Fiind inconsistenți, pot fi uneori destul de drăguți, din nebăgare de seamă. În timp ce mișeii din prima categorie nu uită niciodată, așa că se poartă infect tot timpul. Biata femeie! A avut o viață infernală, așa cred. Dar pare să se despăgubească acum pe socoteala fiului său".

„Dar îl adoră pe Brian" protestă Anthony, „și Brian o adoră".

[1] John Milton, poet englez (1608—1674).

„Tocmai asta voiam să spun. Toată dragostea pe care nu i-a dăruit-o soțului ei, toată dragostea pe care n-a putut s-o reverse asupra domnului Foxe, o toarnă acum în capul nenorocitului ăstuia".

„Nu e nenorocit".

„Poate că nu-și dă încă seama. Nu încă. Dar nu va trece mult". Adăugă, după un moment de tăcere. „Ai noroc. Mult mai mult noroc decît crezi".

Capitolul XVII

26 mai 1934

Să scrii pentru pace, dar în ce fel? Te poți axa pe economie: bariere comerciale, dezorganizare valutară, obstacole în ceea ce privește emigrarea sau imigrarea, întreprinderi particulare ce urmăresc cu orice preț să aibă profituri cît mai mari, și așa mai departe. Sau îți poți concentra atenția asupra problemelor politice: primejdia pe care o constituie conceptul de stat suveran, prezentat drept o ființă total amorală, avînd interese incompatibile cu cele ale altor state. Se pot preconiza anumite soluții politice și economice, tratate comerciale, arbitraj internațional, se poate invoca securitatea colectivă. Rețete raționale ce urmează a fi date după ce diagnosticul a fost bine pus. Dar se pune problema dacă diagnosticul a fost pus după un examen suficient de aprofundat și dacă pacientul este dispus să urmeze tratamentul prescris.

Această chestiune a fost ridicată în cursul ultimei discuții pe care am avut-o azi cu Miller. Răspunsul este negativ. Pacientul nu poate urma tratamentul indicat pentru motivul că... nu există pacient. Statele și Națiunile nu există ca atare. Există numai oameni. Grupuri de oameni care trăiesc în anumite regiuni și care au anumite

obligații. Națiunile nu-și vor schimba politica pînă ce oamenii nu vor modifica raporturile pe care le au unii cu alții. Toate guvernele sînt reprezentative. Comportamentul național actual — o proiecție pe scară largă a comportamentului individual de azi. Sau, mai precis, o proiecție pe scară largă a intențiilor și dorințelor nutrite în ascuns de către indivizi. Căci am dori cu toții să ne comportăm mult mai rău decît ne îngăduie conștiința noastră și respectul față de opinia publică. Una din marile atracții ale patriotismului este aceea de a permite îndeplinirea dorințelor noastre cele mai greu de mărturisit. Prin mijlocirea acelei persoane numită națiune ni se permite să bruftuim pe alții și să-i înșelăm. Mai mult încă, putem proceda astfel, avînd conștiința pe deplin împăcată. Cît de agreabil și de frumos este să asasinezi, să minți, să torturezi de dragul patriei mume ! O bună politică internațională este proiectarea bunelor intenții individuale, atitudinilor binevoitoare ale indivizilor și trebuie să fie de aceeași natură ca buna politică ce reglementează relațiile între indivizi. Propaganda pacifistă trebuie să fie îndreptată atît asupra oamenilor din toate țările, cît și a guvernelor respective și trebuie să înceapă simultan și la periferie și la centru.

Cîteva fapte empirice.

Unu. Toți sîntem în stare să nutrim dragoste pentru semenii noștri.

Doi. Aceste sentimente stînt stăvilite de către oameni.

Trei. Putem trece peste aceste stavile *dacă voim*. (Simpla observație arată că, oricine dorește, poate depăși sentimente de antipatie personală, ură de clasă, șovinism, sau ură de rasă. Nu este ușor, dar se poate realiza acest lucru dacă avem destulă voință și știm cum să ne punem în practică bunele intenții.

Patru. Dragostea, ce se manifestă printr-o purtare binevoitoare, generează dragoste. Ura, ce se manifestă printr-o purtare samavolnică, generează ură.

În lumina acestor fapte, se întrevede limpede care trebuie să fie profilul politicii între persoane, între clase și între națiuni. Dar trebuie să admitem că simpla cunoaș-

tere a acestor fapte nu înseamnă mare lucru. Toți știm aceste lucruri, dar foarte puțini sînt cei ce acționează în conformitate cu ceea ce știu. De fapt problema e, ca de obicei, de a găsi cele mai bune metode pentru a pune în practică intențiile. Printre altele, propaganda pacifistă trebuie să conțină și o sumă de precepte referitoare la arta modificării caracterului :

> Știu ce-i osînda celor pe veci pierduți
> De-a pururi nu vor fi decît ei înșiși,
> Ca și mine, zadarnic vor trudi și se vor
> afunda mereu. [1]

Iadul este incapacitatea de a fi altul decît ființa pe care o descoperi acționînd zilnic în numele tău.

Cînd mă întorceam acasă de la Miller am intrat în closetul public de lîngă Marble Arch și am dat de Beppo Bowles, care se afla cufundat într-o conversație cu unul din acei tinerei cu capul gol și pantaloni de flanelă, care par a fi studenți și sînt de fapt — așa presupun — băieți de prăvălie sau funcționărași. Pe fața lui Beppo se citea și încîntare, dar și teamă. Era fericit, amețit de plăcerea pe care o aștepta nerăbdător și în același timp îngrozitor de îngrijorat și de speriat. Putea fi refuzat și în cazul ăsta ce umilință ! Putea să i se accepte propunerea și atunci ce groaznice primejdii îl păsteau ! Dacă i se refuza, avea să se simtă frustrat, crunt lovit în mîndria lui, izbit de moarte în însăși personalitatea lui. Și dacă izbutea, avea să-i fie mereu teamă de șantaj sau de un eventual proces de moravuri, teamă ce nu avea să-i dea pace nici măcar o clipă ca să se bucure de victorie. Bietul Beppo ! S-a fistîcit grozav cînd a dat cu ochii de mine. N-am făcut decît să-l salut și m-am îndepărtat cît am putut mai repede. Iadul lui Beppo... un closet într-o gară de metro cu nesfîrșite rînduri de cabinete și în fiecare din ele cîte un băiețandru. Și Beppo mergînd de-a pururi încoace și încolo printre closete, Beppo osîndit să fie mereu el însuși, el însuși din ce în ce mai degradat.

[1] Versuri din Divina Comedia.

Capitolul XVIII

8 decembrie 1926

Invitații continuau să sosească. Majoritatea erau tineri, prieteni de-ai fetelor, Joyce sau Helen. Își făceau cu toții datoria și străbăteau salonul pentru ca s-o salute pe doamna Amberley, care se retrăsese într-un colț să stea de vorbă cu Beppo Bowles și cu Anthony. Îi dădeau bună seara și apoi se îndreptau spre salonul unde se dansa.

„Fără doar și poate, se pricep să ne pună la locul nostru de oameni între două vîrste" spuse Anthony. Doamna Amberley nu-i răspunse, fie că nu dorea să audă vorbele lui, fie că era efectiv absorbită de ceea ce povestea cu atîta vervă și entuziasm Beppo despre Berlin, cel mai amuzant oraș din Europa la ora actuală. Unde se mai pot vedea dame anume pentru masohiști? Purtau cizme, adevărate cizme! Fără a mai pune la socoteală muzeul de sexologie! Nu numai fotografii, ci și mulaje în ceară, „trompe l'aeil", aproape prea bine făcute. Și obiectele de proveniență japoneză, confecționate din corn, uimitoare! Și unele modele ingenioase de haine pentru exibiționiști. Dar acele mici baruri delicioase pentru lesbiene, unde vezi băieți îmbrăcați ca femeile..."

„Iată-l pe Mark Staithes" îl întrerupse doamna Amberley, făcînd cu mîna unui bărbat spătos și nu prea înalt, care intrase în salon. „Nu mai știu dacă vă cunoașteți" adăugă întorcîndu-se spre Anthony.

„Doar de treizeci de ani" îi răspunse Anthony, simțind din nou o plăcere puțin răutăcioasă în faptul de a insista, fie și exagerînd, asupra tinereții apuse. Dacă el nu mai era tînăr, atunci Mary încetase de a mai fi cu nouă ani mai înainte.

„Dar au fost lungi perioade în care nu ne-am văzut deloc" găsi nimerit să adauge. „În timpul războiului și apoi cît a stat în Mexic. De cînd s-a întors l-am văzut doar în treacăt. Sînt încîntat să-l revăd..."

„E un tip bizar" spuse Mary Amberley, reamintindu-și impresia pe care i-o făcuse Mark cu osptsprezece luni în urmă cînd venise pentru prima oară la ea în casă, îndată

după întoarcerea din Mexic. Fusese sedusă și de înfățișarea lui și de felul lui de a se purta. Un fel de sihastru fanatic. Făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să-l atragă, dar fără nici un rezultat. Mark nu luase nimic în seamă, și ignorarea lui era atît de totală și de absolută încît Mary nu se supărase că avansurile îi fuseseră respinse. În sinea ei socotea că de fapt nici nu fusese vorba de un refuz, ci doar de simptome care dovedeau că era fie impotent, fie homosexual. Acesta fusese diagnosticul pe care-l pusese după ce cîntărise bine. Nu poți ști niciodată, nu poți niciodată avea o certitudine. „Un tip bizar" repetă și hotărî ca la prima ocazie să-l întrebe pe Beppo. Desigur că era la curent. Homosexualii se cunosc între ei. Îi făcu din nou lui Mark semn să se apropie. „Vino lîngă noi, Mark", strigă tare, căci patefonul urla.

Staithes traversă odaia, își trase un scaun și se așeză lîngă ei. Cărunțise la tîmple și părul de deasupra frunții începuse să se rărească. Fața pîrlită de soare, acea față de sihastru fanatic pe care Mary Amberley o găsise atît de ciudată și de fascinantă, era brăzdată de cute adînci. Nu exista nici cel mai subțire strat de grăsime care să se fi așezat pe osatura feței. Sub piele, fiecare mușchi al obrajilor și al fălcilor era vizibil, apărînd perfect distinct, ca pe acele modele făcute din lemn de tei, utilizate în Renaștere drept planșe anatomice. Cînd surîdea — și de fiecare dată cînd Mark surîdea — aveai senzația că modelul jupuit de piele înviase și exprima un chin cumplit, puteai urmări întregul proces al contorsiunii de durere : încordarea mușchilor zigomatici superiori pentru a efectua mișcări de ridicare și de extensie, apoi tensiunea mușchiului risonic și contracția mușchilor sfincteri din jurul pleoapelor.

„Vă întrerup ?" întrebă aruncînd în jur o privire pătrunzătoare de mare inchizitor.

„Beppo ne povestea ce-a văzut la Berlin" spuse doamna Amberley.

„M-am repezit la Berlin ca să evit dezagrementele produse de greva generală" explică Beppo.

„Era de așteptat" spuse Staithes și fața i se contorsionă pentru a exprima disprețul lui ironic.

„Ce lăcaș divin!“ exclamă Beppo sub impulsul unui entuziasm ce nu putea fi stăvilit.

„Ești de aceeași părere deci cu lordul Haldam? Te-ai simțit ca acasă? Printre oameni cu aceleași preocupări spirituale?“

„Erotice“ rectifică Anthony.

„Sînt încîntat de a-mi recunoaște vina,“ spuse Beppo chicotind. „Băieții deghizați în fete sînt formidabili“ mărturisi el cu încîntare.

„Am fost și eu acolo, astă iarnă“ spuse Staithes. „Cu treburi. Dar desigur mi-am dat și eu obolul pe altarul plăcerii. Viața de noapte de la Berlin...“

„Nu te-a amuzat?“

„Ba da, la nebunie“.

„Ce vă spuneam?“ Beppo îi privi cu un aer triumfător.

„Una din creaturile de care vorbeai a venit și s-a așezat la masa mea“, continuă Staithes. „Am dansat cu ea. Credeai că e o femeie“.

„E absolut imposibil să-ți dai seama“ țipă Beppo surexcitat ca și cum ar fi fost vorba de un fapt meritoriu la care ar fi avut și el o contribuție.

„Cînd s-a terminat dansul s-a fardat și am băut un pahar de bere. Pe urmă mi-a arătat niște fotografii obscene. Cunoașteți genul, cam prea anatomice și ca atare respingătoare. Îți piere orice chef doar cînd le vezi. Poate că din cauza asta conversația a început să lîncezească. Mă rog, momentele de tăcere penibilă au început să se înmulțească. Nimeni nu mai știa ce să spună. Calm plat.“ Cu mîinile lui subțiri și nervoase schiță o mișcare orizontală ca și cum le-ar fi plimbat pe o suprafață netedă. „Calm absolut plat. Deodată, creatura a făcut ceva uluitor. Probabil că era un număr din repertoriul obișnuit, dar fiindcă nu mai văzusem așa ceva, am rămas cu gura căscată. Vrei să-ți arăt ceva? — m-a întrebat. Am spus că da și atunci a început să scotocească pe sub bluză. Uită-te! — mi-a spus într-un sfîrșit. Și m-am uitat. Îmi zîmbea triumfător, ca cineva care a tras asul de atu, mai bine zis care a tras doiași de atu, căci ceea ce azvîrlise pe masă nu era un singur obiect, ci o pereche. Doi splendizi sîni artificiali confecționați dintr-un burete roz de cauciuc.“

„Revoltător" exclamă doamna Amberley. Anthony rîdea și pe figura rotofeie a lui Beppo se așternuse o expresie de profundă durere. „Revoltător".

„Desigur, dar extrem de satisfăcător", spuse Staithes accentuînd cuvintele. Fața i se contorsionă în acea strîmbătură de durere care era, întrucît îl privea, echivalentă cu un surîs. „Ce satisfacție să vezi că lucrurile se întîmplă așa cum ar trebui de fapt să se întîmple, artistic, simbolic. Doi sîni de cauciuc între două halbe de bere, așa ar trebui să fie înfățișat viciul. Și cînd mi-a fost dat să văd cu ochii mei această imagine, am avut impresia că ceva s-a așezat la locul lui, cu o mișcare peremptorie, admirabilă. Da, *admirabilă*". „Admirabil de revoltător".

„Totuși", atacă din nou Beppo, „trebuie să recunoști că sînt multe de spus în favoarea unui oraș unde asemenea lucruri pot avea loc. Și pe deasupra în mod public — țin să atrag atenția că se petrec în mod public. Guvernul din Germania este cel mai tolerant guvern din lume. Trebuie să recunoști."

„Recunosc, cum să nu. Tolerează pe oricine. Și nu numai fete îmbrăcate în cămăși cu piepți scrobiți și băieți cu sîni de cauciuc, ci și monarhiști, fasciști, iunkeri și de alde Krupp. Sînt bucuros să adaug că tolerează și comuniști, într-un cuvînt pe toți dușmanii, de toate categoriile."

„Asta mi se pare foarte lăudabil" spuse doamna Amberley.

„Într-adevăr e foarte lăudabil, pînă ce sosește momentul cînd dușmanii se ridică și-l distrug. Sper că cei care se vor ridica primii vor fi comuniștii".

„Dat fiind că sînt tolerați, de ce oare ar dori dușmanii să distrugă un asemenea guvern ?"

„De ce nu ? *Ei* nu cred în toleranță. Și pe bună dreptate", adăugă Staithes.

„Vorbești ca un barbar" strigă Beppo.

„Așa cum se cuvine cuiva care trăiește într-o epocă de tenebre. Voi toți, nu sînteți decît niște supraviețuitori de pe vremea Antoninilor" [1]. Îi privi pe rînd, cu fața con-

[1] Nume generic dat celor șapte împărați romani care au domnit între 96—192.

torsionată de un zîmbet, și clătină din cap. „Vă închipuiți că trăiți în lumea descrisă de Gibbon în primul volum. În vreme ce noi am ajuns la tomul trei."

„Vrei să spui că..." Doamna Amberley se opri brusc. „Ei comedie ! A sosit Gerry !"

Cînd auzi numele lui Gerry Watchett și cînd îl și văzu dansînd cu Helen în salonul din fund, Anthony își scoase portofelul și se uită repede ca să vadă cîte parale are asupra lui. Slavă Domnului ! Numai două lire ! își spuse răsuflînd ușurat. Cu o lună în urmă Gerry îl prinsese cu zece lire în buzunar, și după ce îi povestise o întîmplare lacrimogenă cu totul neverosimilă, îi luase cu împrumut toți banii. Desigur că n-ar fi trebuit să creadă o iotă și fără îndoială că ar fi trebuit să-l refuze. Zece lire era o sumă pe care nu-și putea îngădui s-o azvîrle. Toate acestea și le spusese, dar nu avusese tăria să-l refuze net. Fusese nevoit să facă economii două săptămîni încheiate pentru a-și echilibra bugetul. Era dezagreabil să faci economii, dar era și mai dezagreabil să refuzi și să continui să spui „nu" sub avalanșa de presiuni și de reproșuri ale lui Gerry. Anthony era întotdeauna dispus să renunțe la drepturile lui pentru a nu-și periclita confortul. Lumea îl considera dezinteresat și ar fi vrut și el, se străduia chiar, să împărtășească această părere. Dar din cînd în cînd motivul real al acestei atitudini răzbătea în sfera conștientului. Cînd i se întîmpla să-și dea seama, se accepta pe sine cu oarecare umor. Rîdea și acum. Numai două lire, își spuse din nou. Din fericire pot să-mi permit acest lux...

Firul gîndurilor îi fu curmat de Beppo care îl bătu ușor pe umăr. Din spatele sofalei unde stătea Mary, își tot schimonosea fața să-i atragă atenția. Întoarse capul și observă că Mary continua să privească fix și încruntînd din sprîncene pe mosafirii care intrau în salon.

„Mi-a spus că nu va veni astă seară" grăi, ca și cum s-ar fi aflat singură. Apoi strigă „Gerry" (căci în odaie nu te puteai auzi din cauza patefonului), cu o voce pițigăiată care își pierduse dintr-odată tot farmecul, o voce care îi evocă dureros lui Anthony acele oribile scene în cursul cărora, cu mult timp înainte, îi dăduse și el re-

plica. Deci așa stăteau lucrurile, își zise, și-i păru rău de biata Mary.

Gerry Watchett se întoarse și, luîndu-și aerul unui om care a înțeles că celălalt glumește și-i dispus să intre în joc, îi zîmbi și chiar îi făcu ușor cu ochiul lui Mary, înainte de a se apleca din nou spre partenera lui și a continua să-i vorbească.

Sîngele năvăli în obrajii doamnei Amberley. Cum de îndrăznea să-i rîdă în față. Ce tupeu nemaipomenit! Nemaipomenit și în același timp extrem de caracteristic pentru Gerry! Cine altul putea să-și permită să sosească pe nepusă masă, să aterizeze în mijlocul salonului și să danseze cu altă femeie, fără să-i pese de nimeni și de nimic, ca și cum ar fi fost cel mai normal lucru din lume! Ce e drept, de data aceasta femeia era Helen, dar dansa cu ea numai fiindcă nu găsise altă parteneră care să fie mai primejdioasă. Ce bestie! își spuse în timp ce-l urmărea cu privirea. Apoi, făcînd o vădită sforțare, îl slăbi din ochi și încercă să se intereseze de ceea ce se petrecea în jurul ei.

„...o țară ca asta", spunea Mark Staithes, „o țară unde un sfert din numărul locuitorilor sînt burghezi în adevăratul sens al cuvîntului și alt sfert aspiră din toate puterile să devină burghezi."

„Exagerezi" spuse Anthony.

„De fel. Cîte voturi obține la alegere partidul laburist? O treime. Hai să zicem, vorbind optimist, că într-o zi va obține jumătate. Restul sînt burghezi. Fie prin însăși natura lor de oameni interesați sau fricoși, fie printr-o a doua natură, dobîndită datorită snobismului sau imaginației. E o copilărie să-ți închipui că poți obține ceea ce vrei prin metode constituționale".

„Și dacă s-ar folosi unele metode neconstituționale?"

„Ar exista oarecari șanse".

„Nu prea mari", spuse Anthony, „ținînd mai ales seama de noile arme".

„Da, știu" spuse Mark Staithes. Știu. Dacă ar face uz de puterea pe care o posedă clasa de mijloc ar avea evident sorți de izbîndă. Probabil că ar învinge, chiar fără tancuri și fără aeroplane, numai prin faptul că membrii acestei clase sînt, virtual, soldați mai buni decît proletarii",

„Mai buni ?“ întrebă Beppo cu o nuanță de reproș, gîndindu-se la amicii săi recrutați din regimentul de gardă.

„Da, din cauza educației pe care o primesc. Copiii din burghezie petrec un număr mare de ani, între zece și șaisprezece în școli. În majoritatea cazurilor în internate, ceea ce înseamnă un fel de regim de cazarmă, cu instrucția respectivă, în timp ce copiii de muncitori trăiesc acasă și nu se duc la școală, decît cel mult șase, șapte ani ca externi. Față de șaisprezece ani de ascultare și de *esprit de corps*[1]. Nu-i de mirare că se spune că bătălia de la Waterloo a fost cîștigată pe terenul de sport de la Eton. Dacă burghezia ar utiliza jumătate din resursele pe care le are — și dacă le-ar utiliza fără cruțare — atunci ar cîștiga partida.

„Crezi că nu le va utiliza ?“

Mark dădu din umeri. „Cert este că republicanii din Germania nu par a fi dispuși să se folosească de ele. Gîndește-te la ceea ce s-a întîmplat acolo în timpul grevei generale. Pînă și cei mai mulți din marii industriași s-au declarat gata să facă unele compromisuri“.

„Pentru că nu poți deveni un mare industriaș dacă n-ai învățat să faci compromisuri,“ interveni Anthony. „Credința nu e de nici un folos cînd se încheie o afacere, trebuie să știi să te tocmești.“

„Oricum ar sta lucrurile“ continuă Mark, „nu se poate nega faptul că nu au fost utilizate resursele disponibile. Ca atare ești îndreptățit să speri că o eventuală revoluție ar putea reuși. Cu condiția să fie efectuată rapid. Nu încape vorbă că dacă și-ar da seama că se află în primejdie, burghezii nu și-ar mai face scrupule. Dar s-ar putea întîmpla să ezite suficient de mult timp, pentru ca revoluția să devină posibilă. Pînă și cîteva ceasuri ar fi de ajuns. Da, în ciuda tancurilor, există unele șanse. Dar trebuie să fii pregătit pentru a asuma unele riscuri. Nu ca imbecilii din comitetul Trade-Union-ului, fără a mai vorbi de trade-unioniștii sau unii membri ai altor organizații. S-au dovedit a fi tot atît de scrupuloși ca burghezii. Un reziduu de creștinism, și mă refer în special la doctrina evanghelică. Nu-ți poți închipui cîte imnuri

[1] Spirit de echipă (fr.).

religioase s-au mai cîntat și cîte predici s-au mai ținut în timpul grevei generale. Să-ți stea mintea în loc, nu altceva. Dar e bine să-ți dai seama unde se află racila. Poate că generația de mîine..." Clătină ușor din cap... „Dar nu am încredere nici în ei. E posibil ca biserica evanghelică să decadă, dar în locul ei răsar, ca ciupercile, în regiunile industriale, tot felul de secte religioase".

Cînd trecu din nou prin fața ei Gerry o strigă, dar Mary Amberley ținu să-i arate că nu a luat act de salutul lui. Cu o expresie glacială întoarse capul, arătîndu-se cu totul absorbită de ceea ce spunea Anthony în acel moment.

„Ce năroadă", își spuse Gerry aruncîndu-și ochii pe fața doamnei Amberley, pe care o putea vedea numai din profil. „Ce-ai spune să mai punem odată discul?" o întrebă pe partenera lui.

Helen încuviință, vorbind ca în transă.

Muzica sferelor, o viziune divină... De ce raiul să fie perceput în exclusivitate prin simțul auzului sau al văzului? Și prin mișcarea mușchilor poți pătrunde în al nouălea cer. Paradisul nu constă numai din iluminație și armonie, este și dans.

„O clipă" spuse Gerry cînd ajunseră în dreptul gramofonului.

În timp ce Gerry învîrtea de manivelă Helen rămase lîngă el, nemișcată, lăsîndu-și brațele să atîrne moi de-a lungul corpului. Ținea ochii închiși pentru a se feri ca undeva înăuntrul ei, departe de lumea din jur, în afara existenței. În vidul calm, aflat între cele două paradisuri alcătuite din mișcări ritmice, existența nu avea nici un rost.

Muzica se opri o clipă; reîncepu iarăși în mijlocul unei frînturi de melodie. Deși stătea cu ochii închiși, Helen își dădea seama că Gerry făcuse un pas spre ea, că se aplecase asupra ei, că se afla foarte aproape, că o cuprinsese în brațe.

„Cu Dumnezeu înainte, ostași!" strigă. Și lunecară încă o dată luați de valurile muzicii în raiul creat de mișcările armonioase ale mușchilor.

Se lăsase un moment de tăcere. Hotărîtă să nu-i dea bestiei de Gerry nici un fel de atenție, Mary Amberley se întoarse spre Staithes. „Ce se mai aude cu parfumurile dumitale ?“ îl întrebă voind să dea impresia că subiectul o interesa, amuzînd-o în același timp.

„E o afacere înfloritoare“ răspunse Mark. „Sînt nevoit să comand trei noi alambicuri și să angajez noi muncitori“.

Doamna Amberley îl privi surîzînd și clătină din cap. „Cine ar fi zis !“ grăi după cîteva clipe. „Pare atît de comic, negrăit de comic ca tocmai dumneata să fii fabricant de parfum“.

„De ce ?“

„Cel mai puțin frivol dintre oameni“ continuă, „cel mai puțin galant, cel mai înverșunat misogin ! (Era sau impotent, sau homosexual, în privința asta nu mai puteau exista dubii ; avînd în vedere ceea ce povestise despre Berlin, erai înclinat să crezi, ba nu, puteai fi chiar convins că e impotent).

Cu expresia unui chinuit de moarte care era echivalentul unui suris ironic, Mark o întrebă : „Dar nu ți-a trecut niciodată prin minte că tocmai din cauza asta cineva poate deveni fabricant de parfum ?“

„Tocmai din cauza asta ?“

„Tocmai pentru a da curs lipsei de galanterie“. De fapt intrase în industria de parfumuri din pură întîmplare. Într-o bună zi citise un anunț în ziarul *Times* : de vînzare o mică fabrică. Foarte ieftină... Absolut din întîmplare. Dar acum, după ce lucrurile luaseră această întorsătură, se simțea înălțat în proprii lui ochi, afirmînd că alesese în mod deliberat această profesie, anume pentru a-și exprima disprețul pentru femeile al căror furnizor era. Începuse cu vremea să creadă și el în această minciună pe care o ticluise, deoarece datorită ei se afla într-o poziție de superioritate față de femei în general și, în acel moment, față de Mary Amberley, în special. Se aplecă, îi apucă mîna și i-o ridică, ca și cum ar fi vrut să i-o sărute, dar se mulțumi să miroase dosul palmei și-i lăsă drumul. „Ia te uită“ spuse. „Parfumul cu care ți-ai dat, conține *civeta*.“

„De ce n-ar conține ?“

„De ce nu, într-adevăr, mai ales dacă ai o anumită predilecţie pentru excrementele dihorului."

Doamna Amberley făcu o mutră scîrbită.

„În Abisinia" continuă Staithes, „există crescătorii de dihori. De două ori pe săptămînă animalele sînt bătute cu băţul pînă ce-şi ies din minţi de spaimă sau de furie, căci în asemenea momente secretă materia respectivă. Întocmai ca ţîncii, care fac pe ei cînd mor de frică. Oamenii îi prind cu nişte cleşti ca să se ferească de muşcături şi rîcîie punguliţa ce se află legată de organele lor genitale. Operaţia se face cu o linguriţă şi materia respectivă e un fel de grăsime galbenă, asemenea cerii din urechi. Pute de te trăzneşte cînd nu e încă diluată. Se transportă la Londra în coarne de bivol. S-ar putea vorbi de cornul abundenţei, plin de ceară de urechi puturoasă, de culoare cafenie. Unde mai pui că o uncie costă nu mai puţin de cincisprezece şilingi. Asta e unul din motivele pentru care parfumul pe care îl foloseşti costă atît de scump. Femeile sărace nu-şi pot permite să se năclăiască cu astfel de scîrnăvii. Trebuie să se mulţumească să se dea cu iso-engenol sau cu aldehida fenil-acetică.

După ce se termină discul, Joyce şi Colin se aşezară pe sofaua din vestibul. Colin socoti că sosise momentul cînd putea să spună ce avea pe suflet, căci de la sfîrşitul mesei indignarea lui, pe care o socotea cum nu se poate mai întemeiată, sporise clipă de clipă.

„Trebuie să-ţi mărturisesc, Joyce" începu el, „că unii din invitaţii mamei tale..."

Joyce ridică spre el nişte ochi în care se putea citi şi teamă şi nesfîrşită dragoste. „Da, ştiu" se scuză. „Ştiu", spuse slugarnic declarîndu-se de acord, cînd Colin afirmă că Beppo era un degenerat şi Anthony un cinic. Apoi, dîndu-şi seama că lui Colin îi făcea plăcere să-şi manifeste indignarea şi că ea nu avea nimic de pierdut, ci dimpotrivă de cîştigat, socoti potrivit să adauge că ultimul sosit, care acum stătea de vorbă cu maică-sa, era un bolşevic. Da, zău aşa, Mark Staithes era bolşevic.

Fraza pe care Colin o tot potrivea de cînd se ridicaseră de la masă, fu în sfîrşit rostită cu voce tare: „Oi fi eu tîmpit" grăi cu un aer umil, ce ascundea satisfacţia de a

avea într-un grad extraordinar de mare calitatea de a fi ca toată lumea, „mă rog, oi fi eu timpit și prost crescut, dar cel puțin (continuă pe alt ton ce exprima clar mîndria de a se simți unic, tocmai prin faptul de a nu se deosebi de ceilalți), cel puțin știu, mă rog, știu ce se *cuvine să facă cineva* dacă e un *gentleman*". Sublinie cuvintele, pentru a da impresia că vorbise puțin în glumă și a dovedi astfel că posedă simțul umorului. A vorbi serios de ceea ce iei efectiv în serios, era unul din lucrurile pe care nu se cuvenea să le faci. Nuanța de umor arăta mai convingător decît orice ton patetic sau emfatic că el lua efectiv lucrurile în serios, așa cum trebuie să le ia un exemplar unic de gentleman mediocru. Și nu încăpea vorba că Joyce înțelesese perfect acest lucru. Se uită la el cu adorație și-i strînse mîna.

Să dansezi, să dansezi... ce bine ar fi, gîndi Helen, dacă ai putea dansa toată viața. ! Dacă n-ai fi mereu silit să-ți irosești timpul făcînd tot felul de lucruri. Lucruri ce nu merită să fie făcute, o sumă de prostii și altele pe care le regreți de îndată ce le-ai făcut. Dansînd, își irosea viața numai pentru a o regăsi ; își pierduse identitatea și deveni ceva mai măreț decît propria ei ființă ; momentele de îndoială, precum și cele în care se ura pe sine, alcătuiau acum o certitudine armonioasă ; nu mai era fata rea din fire, ci o altă făptură desăvîrșită ; nu-și mai amintea cu regret de trecut și nici nu se mai gîndea cu îngrijorare la viitor, ci trăia efectiv acest perpetuu prezent de desăvîrșită fericire. Ea care nu știa nici să picteze, nici să scrie, ea care nu putea nici măcar să cînte corect, devenise, în timp ce dansa, o artistă ; ba mai mult, o zeiță, o divinitate care crease un nou cer și un nou pămînt, o divinitate care se bucura contemplîndu-și opera.

„Da, domnule, ea-i iubita mea. Nu, domnule..." Gerry încetă o clipă să fredoneze șlagărul, pentru ai spune : „Am cîștigat aseară la pocher șaizeci de lire ! E bine, nu ?"

Helen îi zîmbi și aprobă într-o tăcere extatică. Bine, bine, totul era negrăit de bine.

„Și nu vă pot descrie" continuă Staithes, „ce bucurie simt cînd scriu reclamele". Mușchii feței i se puseseră cu toții în mișcare, ca pentru o demonstrație la un curs de

anatomie. „Mai ales cele referitoare la mirosurile urîte. Variații pe tema: cînd îți miroase gura sau cînd pui a năduşeală".

„Ce oroare!" spuse doamna Amberley, cutremurîndu-se. „Ce oroare! Există o singură convenție, de pe timpul reginei Victoria, pe care o respect și anume aceea de a nu vorbi despre asemenea lucruri."

„Tocmai de aceea este atît de amuzant să vorbești despre ele", spuse Staithes cu ochi ce scînteiau între mușchii sfincterului, pe care îi încordase ca să surîdă. „Așa-i silești pe oameni să devină total conștienți de faptul că atît ei cît și semenii lor sînt scîrnavi. Exprimarea verbală îi zguduie și-i trezește la realitate".

„Și-i face să cumpere" spuse Anthony. „Uiți profiturile pe care le obții".

Staithes dădu din umeri. „Nu asta este esențialul" spuse. Anthony îl privi o clipă și ajunse la concluzia că efectiv Staithes nu mințea. Întrucît îl privea, avantajele materiale *erau secundare*. „Distrug toate convențiile care vă apără", continuă Staithes adresîndu-se doamnei Amberley, „și în asta constă tot farmecul. Toți rămîn goi și fără apărare puși față în față cu următorul fapt: nu poți trăi fără ceilalți și cînd te apropii de ei îți vine greață".

Capitolul XIX

7 iulie 1912

Doamna Foxe frunzărea agenda cu paginile înegrite de datele cînd aveau loc ședințele diverselor comitete, vizitele filantropice în ținut și după amiezile pe care intenționa să le petreacă în sala de joc destinată copiilor școlizi. În afară de aceste angajamente aveau, desigur, să survină unele obligații mondene, avea să fie poftită la ceai în casa pastorului și la masă, de prietenii ei din Londra. Și cu toate astea, știa dinainte, bilanțul total al verei ce bătea la ușă avea să fie un sentiment de vid interior. Oricît și-ar fi umplut zilele cu diverse activități,

timpul se scurgea foarte greu cînd se afla departe de Brian. În anii precedenți fiecare vară aducea cu ea un mănunchi de zile trăite cum se cuvine. Dar acum Brian nu avea să petrecă decît o săptămînă sau două acasă, înainte de a pleca în Germania, în luna Iulie. Pleca acolo ca să deprindă limba. Era foarte important pentru el. Știa că trebuie să se ducă și în mod sincer dorea această călătorie. Și totuși, acum cînd sosise clipa despărțirii, suferea. Ar fi dorit să poată da frîu liber sentimentelor egoiste și să-l păstreze alături de ea.

„Mîine pe vremea asta" îi spuse lui Brian cînd îl văzu intrînd în odaie, „vei fi la Londra, în drum spre gara din strada Liverpool."

Brian încuviință din cap, o mîngîiere pe umăr, se aplecă și o sărută.

Doamna Foxe ridică ochii și-i zîmbi. Apoi, uitînd că făcuse legămînt să nu scoată o vorbă despre ceea ce se petrecea în sufletul ei, spuse „Mă tem că vara asta va fi destul de goală și de mohorîtă". Îi păru imediat rău că nu știuse să tacă, cînd văzu fața lui Brian umbrindu-se de tristețe. Regretă cuvintele rostite chiar și în timpul cînd o parte din ființa ei se bucura văzînd cît de împărtășită îi era dragostea, cît de atent și de sensibil se arăta Brian față de tot ce o privea. „În afară de cazul cînd golul va fi umplut de scrisorile tale" adăugă, pentru a atenua prin propoziția finală senzul frazei. „Căci îmi vei scrie, nu-i așa ?"

„D-desigur. N-nu încape v-vorbă."

Doamna Foxe îi propuse să meargă împreună la plimbare. Pe jos sau era mai bine cu trăsura ? Vădit încurcat, Brian se uită la ceas.

„S-sînt invitat la masă la familia Thursley", răspunse, ca cineva care se află pus într-o situație dezagreabilă. „N-o să am p-prea mult t-t-t-..., prea mult răgaz (cît de tare detesta perifrazele de care era silit să se folosească !) p-p-p-pentru o p-plimbare cu t-trăsura".

„Proastă mai sînt !" exclamă doamna Foxe. „Uitasem cu desăvîrșire că ești invitat la masă". Era adevărat că uitase. Dar nu era mai puțin adevărat că în clipa cînd își dădu iarăși seama că și în această ultimă zi va fi nevoită să stea departe de el, simți că i se redeschide rana. Făcu

o sforțare, ca nici pe fața ei și nici în vocea ei să nu răzbată nici o urmă din durerea care o măcina și spuse : „Dar e destul timp ca să facem cel puțin cîțiva pași împreună în grădină, ce zici ?“

Deschiseră ușa cu geamuri de la salon și ieșiră în grădină. O luară pe cărarea ce străbătea peluza. Era o zi noroasă, dar era cald, aproape zăpușeală. Sub cerul cenușiu, florile păreau mai violent colorate, de-ai fi zis că sînt artificiale. Ajunseră la capătul potecii fără să scoată o vorbă și o luară din nou spre casă.

„Îmi pare bine că ai ales-o pe Joan“ spuse într-un tîrziu doamna Foxe. „Și îmi pare bine că o iubești atît de mult. Deși într-un anumit sens, regret că v-ați întîlnit acum. Fiindcă mă tem că pînă ce vă veți putea căsători va trece destul de mult timp și că nu vă va fi ușor.“

Brian încuviință, dînd din cap.

„Va fi o perioadă cînd dragostea voastră va fi supusă la diferite încercări. Va fi greu ; poate că nu veți fi întotdeauna fericiți. Și totuși“ repetă cu o voce vibrantă și emoționată, „îmi pare bine că s-a întîmplat așa, îmi pare bine, căci cred în dragoste“. Credea în dragoste, așa cum săracii cred în existența unei vieți de apoi, îmbelșugate, luminoase, tocmai fiindcă n-au avut prilejul s-o cunoască. Își respectase soțul, îl admirase pentru tot ceea ce făurise. Ținuse la el pentru meritele pe care le avea și-i fusese milă de el, văzîndu-i slăbiciunile. Dar nu-i fusese niciodată dat să trăiască acele clipe de iubire care au puterea să schimbe fața lumii. Cît despre dragostea trupească... considerase întotdeauna drept o pingărire aproape imposibil de suportat, clipele de apropiere fizică. Nu-l iubise niciodată. Tocmai de aceea credea atît de tare în dragoste. Trebuia să existe, pentru ca dezechilibrul creat de experiența ei personală să fie restabilit cel puțin pe plan general. În afară de asta, poeziile stăteau mărturie că dragostea există într-adevăr și că e un sentiment minunat și sfînt, o revelație.

„E un fel de har“, continuă, „dat de Dumnezeu nouă oamenilor, pentru a ne da noi puteri să devenim mai buni și să ne putem împotrivi celui viclean. E ușor să refuzi să intri în mocirlă, cînd ai acceptat să te urci pe culmi.“

Ușor, gîndi Brian în clipele de tăcere care urmară, chiar dacă n-ai acceptat să te urci pe culmi. Nu-i venise greu s-o refuze pe femeia care, într-un cabaret din Grenoble, venise să se așeze la masa lor, cu doi ani în urmă, cînd fusese cu Anthony acolo ca să învețe franțuzește. Nu, nu era greu să reziști unei asemenea tentații.

„Tu as l'air bien vicieux“ [1] îi spusese fata în timpul primei pauze și continuase adresîndu-se lui Anthony: „Il doit être terrible avec les femmes, hein?“ [2] Le propusese, apoi, să vină acasă la ea: „Tous les deux, j'ai une petite amie. Nous nous amuserons bien gentiment. On vous fera voir de choses drôles. Toi qui est si vicieux — ça t'amusera.“ [3]

Nu, fără doar și poate că nu-i fusese greu să reziste deși pe atunci nici măcar nu o zărise pe Joan. Adevăratele ispite nu se aflau în lucrurile de proastă calitate, ci în ceea ce era mai de preț pe lume. Pe vremea cînd se afla la Grenoble, ispitele se aflau în cărți. *Et son ventre, et ses seins, ces grappes de ma vigne...*

Frazele dăltuite de marii maeștrii ai literaturii se dovediseră a fi mult mai seducătoare și ca atare mult mai primejdioase decît realitatea sordidă din baruri. Acum cînd spusese „da“ realității celei mai frumoase ce exista pe lume, atracția exercitată de mocirlă avea din ce în ce mai puțină putere; de fapt încetase de a mai fi o tentație propriu zisă. Ispita era cuprinsă în ființa pe care o considera cea mai desăvîrșită. Nu dorise creatura vulgară josnică, greu de deosebit de un animal, pe care o întîlnise în barul din Franța. Dar Joan era frumoasă, Joan era rafinată, Joan avea aceleași gusturi ca și el — și tocmai din aceste motive o dorea pătimaș. Tocmai fiindcă era cea mai desăvîrșită (și în aceasta consta situația paradoxală pe care o trăia sfîșiat de durere și neștiind încotro s-o apuce) o iubea, dar o iubea așa cum nu se cuvenea, dorind-o cu patimă.

[1] Mi se pare că ești tare vicios (fr.).
[2] Trebuie să fie groaznic cu femeile (fr.).
[3] Să veniți amîndoi. Am și o prietenă. O să ne amuzăm bine. O să vă arătăm lucruri nostime. O să te amuze mai ales pe tine, care ești atît de vicios (fr.).

„Îți amintești de versurile lui Meredith[1] ?" spuse deodată doamna Foxe, în tăcerea ce se lăsase. „Din *Pădurile* adăugă, scurtind titlul poemului, ca și cum ar fi vorbit de un prieten drag.

Dragostea, ca un vulcan, aruncă jăratec de țărînă în bolta cerului. „Dragostea este un fel de piatră filosofală", continuă. „Nu ne izbăvește numai de cel rău ci ne și preschimbă. Drojdia devine aur, Pămîntul rai."

Brian o aprobă în tăcere. Și cu toate astea, gîndi, acele ademenitoare trupuri fără chip create de scriitori ajunseseră acum să se prefacă toate în trupul lui Joan. În pofida dragostei, poate tocmai din cauza ei, sucubele căpătaseră un nume și o personalitate.

Orologiul de deasupra grajdului șuieră ora douăsprezece și la prima bătaie se produse o explozie silențioasă de porumbei care, întocmai ca niște fulgi de zăpadă luați de un vîrtej, zburară, proiectînd pete albe pe masa întunecată alcătuită de un pîlc de ulmi.

„Doamne cîtă frumusețe !" exclamă doamna Foxe și în vocea ei se ghicea un elan pasionat.

Ce s-ar întîmpla — gîndul se ivi brusc în mintea lui Brian — dacă maică-sa ar rămîne deodată fără nici un ban ? Și dacă Joan ar fi fost tot atît de lipsită de mijloace ca amărîta pe care o întîlnise la Grenoble, fără nici o altă alternativă ?

Ultimul sunet se destrămă în văzduh și porumbeii se întoarseră unul cîte unul zburătăcind, în turnulețul de deasupra orologiului, unde își aveau cuibul.

„Poate" spuse doamna Foxe, „că e timpul să pleci, dacă vrei să ajungi la timp".

Brian știa cît îi venea de greu să-i spună să plece, așa că generoasele ei cuvinte îl umplură de un fel de sentiment de vinovăție, care la rîndul lui dădu naștere unui alt sentiment (căci nu-i plăcea să se simtă vinovat), ce semăna cu ciuda. „D-d-da n-am nevoie de o oră" spuse oarecum iritat, „c-ca să fac t-t-trei k-ki-lometri".

[1] Poet englez (1828—1909).

De îndată ce rosti cuvintele, îi fu ruşine de felul cum se purtase şi mai ales de tonul enervat cu care le rostise. Cît mai stătură împreună se arătă faţă de maică-sa mai prevenitor decît de obicei.

La ora douăsprezece şi jumătate încălecă pe bicicletă şi se îndreptă spre casa pastorului. Uşa de la intrare, în stilul gotic reînviat în secolul al XIX-lea, îi fu deschisă de fata din casă şi Brian intră într-un vestibul ce mirosea a pudding şi a varză. Întotdeauna în vestibulul familiei Thursley mirosea aşa. Îşi dădu seama că puddingul şi varza dovedeau sărăcia gazdelor şi ca atare se simţi prost, ca şi cum ar fi avut şi el vreo vină ce nu-i dădea pace.

Fu poftit în salon. Doamna Thursley, comportîndu-se întocmai ca o doamnă în vîrstă extrem de distinsă, se ridică de la masa ei de scris, pentru a-i ieşi în întîmpinare. „Iată-te, scumpul meu Brian" exclamă şi surîsul ei profesional, de bună creştină, se lumină de sticlirea unor dinţi falşi, albi ca mărgăritarele. „Îmi pare bine că te văd!" Îi luă mîna şi o păstră îndelung într-ale ei. „Spune-mi ce face mama dumitale, la care ţin atît de mult? Tristă, nu-i aşa, fiindcă pleci în Germania? De fapt cu toţii sîntem trişti. Ai un talent deosebit ca să sileşti pe toată lumea să-ţi ducă dorul" continuă doamna Thursley să-şi debiteze complimentele, în timp ce Brian, roşu la faţă, nu mai ştia unde să se ascundă. Stătea în obiceiul doamnei Thursley să tămîieze pe cei cu care venea în contact, mai ales dacă erau bogaţi, aveau influenţă, sau îi puteau fi, eventual, utili. Dacă ar fi fost înghesuită cu întrebări ar fi răspuns că se poartă creştineşte. Îşi iubea aproapele; în fiecare om vedea partea bună; creea o atmosferă de încredere şi de bunăvoinţă. Dar dincolo de aceste mărturisiri, ascuns undeva sub nivelul conştientului, zăcea gîndul că oamenii erau lacomi de linguşeli, oricît de cusute cu aţă albă ar fi fost ele şi că erau gata să răsplătească, într-un fel sau altul, pe cei care-i ridicau în slava cerului.

„Uite-o pe Joan" exclamă, întrerupîndu-şi prinosul de laude şi adăugînd pe un ton vioi şi plin de subînţelesuri: „Bineînţeles, că n-o să mai vrea să stea de vorbă cu o mamă plicticoasă şi bătrîioară. N-am dreptate Joan?"

Cei doi tineri se uitau unul la altul fără să scoată o vorbă, stingheriți la culme.

Ușa se deschise brusc și domnul Thursley dădu buzna în odaie. „Priviți!“ țipă (și vocea îi tremura de furie) arătînd o călimară de sticlă. „Cum mi se poate cere să lucrez cînd în călimară n-am decît cîțiva milimetri de mîzgă? Toată dimineața am înmuiat penița în călimară. Scriam două cuvinte și iar trebuia s-o înmoi, niciodată n-am scris mai mult de două cuvinte și...“

„Tată, a venit Brian“ spuse Joan nutrind speranța, pe care o știa dealtfel neîntemeiată, că prezența unui străin în casă avea să-l readucă la realitate și-l va face să tacă.

Domnul Thursley se uită la Brian și-i întinse mîna. Nasul lui ascuțit era alb ca varul, semn că mînia nu-i trecuse. Apoi întoarse capul și reluă văicărelile și imputările de unde le lăsase. „Așa se petrec întotdeauna lucrurile în casa asta! Cum se poate cere cuiva să lucreze serios?“

„Doamne Dumnezeule“, se rugă în sinea ei Joan, „fă-l să tacă, fă-l să tacă odată.“

„Vorbește de parcă n-ar fi în stare să-și umple singur călimara“, gîndea Brian. „De ce oare nu-i spune nimeni“?

Doamnei Thursley îi era imposibil să gîndească, dami-te să rostească o asemenea frază. Soțul său avea de pregătit predicile, articolele pe care le trimetea ziarului *The Guardian*, studiile sale cu privire la neo-platonism. Cum i se putea cere unui asemenea om să-și umple singur călimara? Atît pentru ea, cît și pentru domnul Thursley, era limpede ca lumina zilei, devenise limpede, după douăzeci și cinci de ani de sclavie acceptată cu umilință și primită de soțul ei ca un lucru ce i se cuvenea de la sine, devenise o axiomă că domnul Thursley nu putea face un asemenea lucru. În afară de asta, dacă s-ar fi încumetat să spună că nu are cu totul și cu totul dreptate, soțul ei s-ar fi înfuriat și mai tare. Numai Dumnezeu știa ce ar fi fost în stare să spună sau să facă, fără să țină seamă că era de față și Brian. Ar fi fost îngrozitor! Începu să se scuze că nu umpluse călimara. Ceru servil iertare și pentru ea și pentru Joan și pentru servitori. Cu o voce menită și să-l potolească și să-l pună la locul

lui, părea că se adresează unei ființe care era pe jumătate Jehova și pe jumătate un dulău gata să muște.

Gongul — familia Thursley poseda un gong care ar fi putut fi auzit din orice încăpere a unui conac mare — bubui atît de puternic încît și domnul Thursley tăcu. Dar de îndată ce sunetele nu se mai auziră atît de tare, o luă de la capăt.

„Doar nu pretind cine știe ce!"

„O să se liniștească cînd o să înceapă să mănînce" gîndi doamna Thursley și porni spre sufragerie, urmată de Joan. Brian se dădu în lături ca să-l lase pe pastor să treacă, dar domnul Thursley își aminti că era gazdă. Îi puse lui Brian mîna pe umăr și-l împinse spre ușe, continuînd să-și bombardeze soția cu o rafală neîntreruptă de invective.

„Nu doresc decît puțină liniște. Nu cer decît minimum de condiții materiale necesare muncii mele. Minimum posibil. Dar nu obțin nici măcar atît. În casa asta te crezi într-o gară și nimeni nu-și aruncă niciodată ochii pe călimara mea. Nimeni nu vede că pe fund n-a mai rămas decît un pic de mîzgă. Și cu asta trebuie să scriu".

Doamna Thursley mergea cu capul plecat, făcîndu-se parcă mai mică, pentru a se feri de rafală. Brian observă că dimpotrivă Joan se îmbățoșase. Mușchii i se încordaseră în asemenea măsură, încît trupul își pierduse grația.

În sufragerie se aflau cei doi frați mai mici ai lui Joan, așteptînd în picioare lîngă scaunele lor. Cînd dădu cu ochii de ei, domnul Thursley uită de călimară pentru a relua tema zgomotului din casă. „În casa asta te crezi într-o gară" și îndreptățita lui mînie clocoti iarăși mai aprigă decît înainte. „George și Arthur n-au făcut nimic altceva toată dimineața decît să alerge pe scări și să tropăie prin grădină. De ce oare nu ești în stare să-i ții în frîu?"

Toată lumea se afla în jurul mesei. Așteptau cu toții în picioare ca pastorul să rostească rugăciunea: doamna Thursley la un capăt al mesei, soțul ei la celălalt; băieții la stînga ei; Joan și Brian la dreapta ei.

„Niște derbedei" continuă domnul Thursley, zguduit de tunetele mîniei. „Niște sălbateci". În timp ce striga, sim-

ţea cum în trup i se urcă valuri de căldură, aproape de neîndurat, într-atît erau de plăcute.

Făcu o sforţare, îşi înfipse în piept bărbia lungă şi despicată în două şi tăcu. Nasul era încă de o paloare cadaverică şi, ca unele animale de mare expuse într-un acuarium, nările se contractau şi se dilatau, palpitînd regulat dar neobişnuit de repede. În mîna dreaptă ţinea încă călimara.

„Benedictus benedicat, per Jesus Christum, Dominum nostrum" spuse, pe tonul pe care-l folosea în timpul slujbei, un ton grav, nuanţat uneori de un uşor tremolo şi impregnat de o semnificaţie transcendentală.

Ca şi cum s-ar fi aflat mult timp sub presiune şi s-ar fi deschis în sfîrşit o supapă, se auzi un uşor oftat de uşurare cînd se aşezară cu toţii la masă.

„Zbierînd şi hăulind" spuse domnul Thursley cu o voce ce nu mai era plină de cuviosie, ci aspră şi stridentă aşa cum era de obicei. „Cum mi se poate cere să lucrez în asemenea condiţii?" Trînti cu indignare călimara pe masă şi apoi îşi despături şervetul.

La celălalt capăt al mesei doamna Thursley tăia friptura de porc împănată, cu o extraordinară rapiditate.

„Dă-i farfuria tatii" spuse unuia din cei doi băieţi. Era esenţial ca domnul Thursley să înceapă să mănînce imediat.

Cîteva clipe mai tîrziu fata din casă prezenta farfuria cu legume. Purta bonetă şi un şorţ foarte scrobit şi părea tot atît de bine mustruluită ca un soldat din regimentul de gardă. Farfuriile erau oribile, dar se vedea că se dăduseră mulţi bani pe ele; tacîmurile, din epoca victoriană, erau de argint masiv. Preotul luă mai întîi cartofi fierbinţi şi apoi o porţie din varza tocată şi presată în forme dreptunghiulare, aşa încît semăna cu nişte cărămizi verzi şi umede.

Lăsîndu-se încă purtat de plăcutele valuri ale miniei, domnul Thursley continuă „Femeile, pur şi simplu, nu pot înţelege ce înseamnă munca. Munca serioasă." După ce debită aceste cuvinte se puse pe mîncat.

După ce îi servi pe toţi cu friptură, doamna Thursley îşi îngădui să spună: „Brian pleacă în Germania".

Preotul ridică ochii, continuînd să mestece iute cu dinţii din faţă, ca un iepure. „Unde anume?“ întrebă, aruncîndu-i lui Brian o privire pătrunzătoare şi închizitorială. Nasul îşi revenise la culoarea normală.

„M-Marburg.“

„E o universitate acolo, nu e aşa?“

Brian făcu semn că era.

Domnul Thursley începu să rîdă şi hohotele lui produceau un zgomot asemănător cu cel făcut de cărbunii aruncaţi în gura unui crematoriu. „Ai grije să nu te pui pe băut halbe de bere ca studenţii de acolo“ spuse.

Furtuna se potolise. Dorind să-i arate soţului ei că gluma făcută de el avea extrem de mult haz, dar mai ales fiindcă putea însfîrşit răsufla uşurată, doamna Thursley începu şi ea să rîdă. „Da, are dreptate, ai grije Brian. Nu cumva să te pui pe băut halbe de bere“.

Brian zîmbi, clătinînd din cap.

„Apă, sau apă minerală?“ îl întrebă jupîneasa cu un aer confidenţial, pîrîind şi din oasele de balenă ale corsetului şi din şorţul scrobit, cînd se aplecă să-l servească.

„Apă, vă rog“.

După dejun preotul se duse în biroul lui şi doamna Thursley propuse, pe acelaşi ton vioi şi plin de subînţelesuri, ca cei doi tineri să facă o plimbare. Cînd auzi uşa, în formă de ogivă, trîntindu-se în urma lor, Joan trase adînc aer în piept, ca scăpată dintr-o închisoare.

Cerul era încă acoperit şi sub plafonul de nori joşi şi cenuşii aerul era blînd, ca şi cum ar fi lîncezit de marea trudă de a fi purtat atîta vară. În pădurea în care intrară de îndată ce ieşiră din şosea, liniştea era apăsătoare — de ai fi zis că este alcătuită din tăcerea premeditată a unor fiinţe dotate cu simţire — încărcată de gînduri şi de sentimente nemărturisite. O păsărică nevăzută începu să cînte şi ghiersul ei părea să coboare din alt veac şi de pe alte meleaguri. Brian şi Joan mergeau ţinîndu-se de mînă. Între ei se afla tăcerea pădurii precum şi o altă tăcere mai profundă, mai densă şi mai tainică, plămădită din simţămintele pe care nu îndrăzneau să le manifeste. Tăcerea căzută peste cuvintele prin care Joan ar fi vrut să se plîngă de ai ei, fiind însă prea loială pentru a le rosti, tăcerea care îngheţa mila lui Brian, căci îşi dădea

seama că dacă Joan nu deschidea vorba despre acest subiect, ar fi fost nedelicat din partea lui s-o compătimească ; tăcerea, care ascundea și nevoia ei de a i se arunca în brațe, pentru a găsi mîngîiere și dorințele pe care Brian nu voia să le nutrească.

Poteca îi duse spre un loc unde creșteau arbuști înalți de rododendron. Se treziră dintr-o dată într-o scorbură săpată în ziduri uriașe de frunziș de un verde închis, ziduri de netrecut. Un lăcaș singuratec, în mijlocul unei mari singurătăți, întocmai ca tăcerea lor, repetată de marea voce mută a pădurii.

„Să t-te c-cutremuri" murmură Brian, ascultînd împreună cu Joan, (nu se auzea nimic altceva) bătăile inimilor lor, răsuflarea lor, precum și toate acele vorbe nespuse, ridicîndu-se între ei doi :

Deodată, Joan nu mai putu îndura. „Cînd mă gîndesc la zilele ce mă așteaptă acasă..." Se plînsese de ai ei cu voce tare, împotriva voinței ei. „Cît aș da să nu pleci, Brian !"

Brian întoarse capul și văzîndu-i ochii plini de lacrimi și tremurul buzelor fu copleșit de duioșie și de milă. Simțea cum întreaga lui ființă se destramă. Rostindu-i anevoie numele, o cuprinse în brațe. Joan rămase o clipă nemișcată, ținînd capul plecat și răzemîndu-și fruntea de umărul lui. Cînd îi atinse părul cu buzele Brian se simți străbătut de fiori ca și cum s-ar fi curentat. Sorbi cu nesaț parfumul trupului ei. Deodată, ca și cum s-ar fi deșteptat din somn, Joan începu să se miște și, îndepărtîndu-se puțin, se uită drept în ochii lui. În privirea ei inuman de fixă se citea o mare desnădejde.

„Draga mea" murmură Brian.

Drept răspuns Joan se mulțumi să dea ușor din cap. Dar de ce ? Ce însemna acest gest ? Ce refuza oare, cărei implicații a dragostei lui spunea nu" ? „Dar J-joan... ?" Vocea lui era anxioasă.

Joan nu-i răspunse. Se uita doar la el clătinînd încet din cap. Cîți „nu" conținea această simplă mișcare ! Refuzul de a se plînge ; refuzul de a lua în considerație, întrucît o privea, pînă și posibilitatea fericirii ; trista constatare că toată dragostea ei, precum și a lui față de ea, nu puteau sta în cumpănă cu durerea despărțirii ; hotă-

rîrea de a nu exploata sentimentul de milă pe care i-l inspirase precum și hotărîrea de a nu-i smulge, oricît de mult ar fi dorit să audă aceste cuvinte, o nouă declarație de dragoste, mai pătimașe...

Dintr-o dată, se aplecă îi luă fața în mîini și o sărută pe gură.

Dar tocmai acest lucru Joan hotărîse să nu-l ia cu sila de la Brian, acesta era gestul, care nu avea puterea să-i aline durerea ce avea să se abată asupra ei. Timp de cîteva secunde stătu nemișcată, cu toți mușchii încordați, încercînd să se împotrivească, să clatine din nou din cap, să se îndepărteze. Apoi, învinsă de o dorință mai tare decît ea, îi căzu în brațe. Trupul ei moale și fără apărare îi căzu în brațe, buzele întredeschise se ofereau sărutărilor lui. Închisese ochii și în lumea întreagă nu mai exista nimic altceva decît gura lui Brian și trupul lui subțire și puternic înlănțuit de al ei.

Îi simți degetele răvășindu-i părul de pe ceafă, apoi alunecîndu-i pe gît și pe sîni. Simți cum i se sleiesc puterile, cum se cufundă din ce în ce mai adînc într-o altă lume plină de taină, în universul orb al apropierii trupești, aflat, dincolo de pleoapele ei închise.

Fără de veste, ca și cum ar fi dat ascultare unui ordin negrăit Brian se îndepărtă de ea. Joan crezu că se va prăbuși, dar puterile îi reveniră, așa încît fu în stare să se țină pe picioare. Se clătină cîteva clipe, apoi își regăsi echilibrul dîndu-și în același timp seama că purtarea lui Brian însemna o injurie gravă. Se sprijinise de el cu întreaga ei ființă, trup și suflet, și-i dăduse drumul ; își îndepărtase și buzele, și brațele, și pieptul, lăsînd-o în voia soartei, fără apărare, cu trupul de ghiață ca și cum ar fi umblat despuiată. Deschise ochii și din privirea ei mustrătoare se vedea bine că era jignită de moarte. Îl văzu stînd alături de ea cu chipul extrem de palid și cu ochi ce-i ocoleau pe ai ei. Privirile li se întîlniră o clipă, apoi Brian întoarse capul.

Uită cît de înciudată fusese în îngrijorarea care o cuprinse iarăși „Brian, ce e cu tine ?"

O privi o clipă, apoi întoarse din nou capul. „Ar fi mai bine să ne întoarcem acasă" spuse aproape în șoaptă.

Era la sfîrșitul lunii septembrie. Sub cerul de un albastru străveziu, cîmpia părea toropită și blîndă, sub giulgiul subțiratec al ceții. Lumea părea îndepărtată și ireală, ca amintirea unui ideal.

Trenul ajunse într-o haltă. Brian făcu semn unui hamal și coborî din tren, ducînd cea mai grea valiză. Își dădu seama că făcînd o mică sforțare putea să-și descarce conștiința de povara din ce în ce mai apăsătoare, pe măsură ce anii treceau, iscată de gîndul că avea posibilitatea să plătească serviciile făcute de un om sărac.

Hamalul alergă spre el și aproape îi smulse geamantanul din mînă. Avea și el codul lui, ce-i impunea datorii de onoare. „Dați-mi mie valiza, domnule", spuse oarecum indignat.

„Mai sînt d-două, în c-c-c-..., înăuntru" izbuti Brian să articuleze, mult timp după ce hamalul trecuse de el, intrînd în compartimentul al cărui nume nu-l putuse pronunța pentru a lua restul bagajului. „P-pot să-ți dau o mînă de ajutor?" îl întrebă. Omul era bătrîn, — să tot fi avut vreo patruzeci de ani mai mult ca el, socoti Brian. Avea păr alb și fața îi era brăzdată de zbîrcituri și totuși i se adresa spunîndu-i „domnule", îi căra valizele și avea să-i fie recunoscător pentru un șiling. „P-p-pot?

Bătrînul hamal nici nu-i răspunse. Dintr-o singură mișcare luă bagajele din plasă, cu vădită mîndrie de a fi putut face dovada puterii și destoiniciei lui.

O ușoară bătaie pe umăr îl făcu pe Brian să se întoarcă brusc. Persoana cu care se găsi față în față era Joan.

„În numele legii!" spuse rîzînd, dar rîsul era forțat și ochii ei trădau îngrijorarea care se acumulase în acele săptămîni în care nu știuse ce să mai creadă. Brian îi trimisese din Germania scrisori ciudate și desnădăjduite. După ce le citea nu mai știa nici cum trebuie să gîndească, nici cum trebuie să simtă și nici ce putea aștepta de la el la întoarcere. În scrisori, ce e drept, își lua asupra lui întreaga vină, acuzîndu-se cu o violență al cărui rost nu-l deslușea. Dar în măsura în care și ea era responsabilă de cele ce se petrecuseră în pădure (și desigur că și ea purta o parte din vină, și de ce nu? ce era atît de rău în faptul că se sărutaseră?) simțea că imputările o

priveau și pe ea. Și dacă Brian o ținea de rău pentru acest lucru, nu însemna oare că nu o mai iubea? Ce anume sentimente nutrea pentru ea, cum privea propriile lui reacții, ce gîndea oare despre relațiile dintre ei? Fiindcă îi fusese pur și simplu imposibil să aștepte, o clipă mai mult decît era necesar, răspunsul la întrebările pe care și le punea mereu, venise pe furiș să-l întîmpine la gară.

Brian rămăsese în fața ei incapabil să scoată vreun cuvînt. Nu se așteptase s-o întîlnească atît de repede și era oarecum consternat, trezindu-se deodată față în față cu Joan, fără să fi apucat să se gîndească la ceea ce avea să-i spună. Cu un gest reflex îi întinse mîna. Joan o luă, o strînse într-ale ei, tare, tare de tot ca și cum ar fi dorit să-i transmită întreaga ei dragoste; dar chiar în timpul cît îi strîngea mîna se dădu brusc în lături, temîndu-se parcă, în deruta ei spirituală de cel care între timp, ar fi putut lua locul lui Brian; se dădu în lături ca și cum s-ar fi aflat în fața unui om cu totul străin.

Grația acelei mișcări sfioase, ce dădea la iveală atîta nesiguranță, îl înduioșă pe Brian tot atît de puternic ca în ziua cînd o întîlnise pentru prima oară. Mișcarea, deși neîndemînatecă, avea aceeași grație ca legănarea unui pom tînăr în bătaia vîntului. Așa gîndise atunci. Și acum Joan făcuse același gest și frumusețea lui însemna din nou o revelație, dar mai cutremurătoare decît prima oară, deoarece implica faptul că Joan îl considera un străin; și totuși mîna care continua să o strîngă pe a lui, spunea patetic că nu dorea să-l considere așa.

Ochii ei ațintiți într-ai lui părură să șovăie. Și dintr-o dată voioșia premeditată din privirea lui Joan se stinse, dînd loc unei profunde neliniști.

„Nu te bucuri că mă vezi, Brian?" îl întrebă.

Cuvintele ei avură darul să destrame o vrajă. Brian fu din nou în stare să zîmbească și să vorbească. „Nu mă b-bucur?" repetă și drept răspuns îi sărută mîna. „D-dar nu c-c-credeam c-că am să t-te g-găsesc aici. Mai, mai, să mă sperii".

Expresia de pe chipul lui o liniști. În primele clipe cînd nu scosese nici o vorbă, fața lui împietrită părea cea a unui dușman. Acum, datorită surîsului care-i lumina

obrajii, redevenise Brian cel dintotdeauna, Brian pe care-l iubea, băiatul atît de sensibil, atît de generos și de bun, și atît de frumos. Căci în ciuda feței lungi și ciudate, în ciuda trupului lălîu cu mădulare ce păreau să se miște independent unele de altele, Brian era frumos tocmai fiindcă era atît de bun.

Trenul se urni zgomotos, începu să meargă din ce în ce mai repede și apoi dispăru. Bătrînul hamal se îndepărtă pentru a face rost de o roabă, Brian și Joan erau singuri la capătul peronului.

„Credeam că nu mă mai iubești" spuse Joan după un moment de tăcere.

„B-bine J-Joan !" Își zîmbiră uitîndu-se unul la altul, dar după cîteva clipe Brian privi în altă parte. N-o iubesc ? gîndi. Nenorocirea era că o iubea prea mult, că o iubea așa cum nu se cădea, deși Joan întruchipa tot ce exista mai bun pe lume.

„Credeam că te-ai supărat pe mine".

„D-dar d-de ce să mă supăr ? spuse continuînd să n-o privească în față".

„Știi tu de ce."

„N-am fost supărat p-pe tine".

„Dar a fost vina mea".

Brian clătină din cap... „Nu n-a fost".

„Ba da, a fost" insistă Joan.

Brian clătină din nou din cap cu mai multă convingere, amintindu-și ceea ce simțise în grota făcută în pădure de crengile de rododendroni, atunci cînd o ținuse în brațe.

Hamalul se întoarse cu roaba lui și mergea alături de ei, dîndu-și părerea despre vreme și informîndu-i despre ce se mai întîmplase și ce se mai spunea în localitate. Mergeau în urma lui dîndu-i din cînd în cînd replica întocmai ca niște figuranți care aveau totuși un rol în piesa ce se juca acolo.

Cînd ajunseră în dreptul porții de la ieșirea din gară, Joan își puse mîna pe brațul lui Brian. „Atunci totul merge bine, nu-i așa ?" Privirile li se întîlniră. „Am dreptul să mă socot fericită ?"

Brian îi surîse fără să spună vreun cuvînt și dădu afirmativ din cap.

În trăsură, Brian avu mereu imaginea chipului lui Joan iluminată de bucurie în clipa cînd îi răspunse fără cuvinte. Și drept răsplată a unei iubiri atît de mari el nu-i putea da decît... Se gîndi din nou la scena din pădure, copleșit de rușine.

Cînd află de la Brian că Joan îl așteptase la gară, doamna Foxe simți un junghi în inimă.

Cu ce drept? Înainte ca ea, mama lui... Fără a mai pune la socoteală faptul că fusese de rea credință, căci Joan acceptase invitația ei de a veni să ia masa cu ei de îndată ce Brian se va întoarce acasă, ceea ce însemna că recunoscuse implicit dreptul doamnei Foxe de a petrece prima zi singură cu fiul ei. Și iată că se dusese tiptil la gară ca să pună mîna pe el, chiar în clipa cînd cobora din tren. Nu se purtase prea corect.

Valul de mînie iscat de gelozie nu dură decît cîteva secunde. Tocmai faptul de a se fi mîniat atît de tare o făcu să-și dea seama că nu avea dreptate și că astfel de sentimente nu erau demne de ea. Pe fața ei nu străbătu nimic din ceea ce clocotise în sufletul ei, și începu să asculte zîmbind cu indulgență și oarecum amuzată, relatarea întîlnirii de la gară, pe care Brian o povesti bîlbîindu-se și folosind termeni vagi. Apoi făcînd un mare efort, se sili nu numai să-și ascundă sentimentele ci să și uite cu totul de existența lor. Oricît de obiectiv ar fi privit lucrurile, credea totuși că era îndreptățită să considere, nu fără oarecare părere de rău, că Joan dăduse dovadă de o anumită lipsă de — care era oare cuvîntul cel mai nimerit? — de ingenuitate, căci nu era tocmai corect ca Joan să i-o ia înainte.

Nu tocmai corect, dar lucrul era de înțeles, și dacă stăteai să te gîndești, ușor de iertat. Cînd ești îndrăgostit... Joan era emotivă și impulsivă din fire, ceea ce pe deoparte era bine, gîndi doamna Foxe. Dar pornirile ei o mînau deopotrivă și spre bine și spre rău. Dacă ar fi cu putință ca puternicul șuvoi de viață ce-i clocotea în vine să fie canalizat într-un anumit sens, și să trezească ceea ce se află bun în ea, dacă frumoasele și generoasele ei năzuințe ar putea avea ecoul cuvenit, atunci Joan ar fi devenit o fată cu totul deosebită. Cu totul deosebită repetă în sinea ei, doamna Foxe cu convingere.

„Bine dragă“ spuse a doua zi cînd Joan veni la dejun. „Am auzit că ai prins de o aripă pasărea noastră călătoare chiar înainte de a poposi la cuib“. Doamna Foxe vorbise pe un ton glumeț și fața ei era luminată de un zîmbet plin de grație. Dar Joan roși simțindu-se vinovată.

„Sper că nu mi-ați luat-o în nume de rău ?“

„Nu, de ce ?“ întrebă doamna Foxe. M-am gîndit numai că rămăsese înțeles să ne vedem cu toții astăzi. Dat fiind că ai simțit că nu mai puteai aștepta...“

„Îmi pare rău“, spuse Joan dîndu-și seama că înăuntrul ei se iscă un sentiment ce nu se deosebea mult de ură.

Doamna Foxe își trecu afectuos brațul pe umărul fetei. „Hai să facem cîțiva pași în grădină și să dăm de urma lui Brian“.

Capitolul XX

8 decembrie 1926

Ieșind în vîrful degetelor din salon, Hugh Ledwidge sperase să găsească un balsam în singurătate, dar în capul scării fu agățat de Joyce și Colin. După cît se părea pe Colin îl interesa extrem de mult viața indigenilor și dorise întotdeauna să stea de vorbă cu un etnolog calificat despre ceea ce văzuse el cînd luase parte la diverse vînători. Hugh fu nevoit să asculte aproape o jumătate de oră în șir prostiile pe care ignorantul ăla le debita despre India și Uganda. Se simțea covîrșit de o mare oboseală. Nu dorea decît să fugă, să scape din casa asta unde sporovăiau cu toții ca niște papagali, să ajungă în sfîrșit pe tărîmul fermecat unde domneau în tăcere cărțile.

În cele din urmă se hotărîră, slavă Domnului, să-i dea pace și Hugh inspiră profund și-și făcu curaj pentru a se încumeta să înfrunte chinul de a da iar ochi cu musafirii pentru a-și lua rămas bun. Datoria de a saluta pe toată lumea la sfîrșitul unei petreceri era unul din lucrurile de care avea oroare. Să fi iar obligat să vii în contact cu oamenii, să fi silit, atunci cînd te simți cumplit

de obosit și însetat de singurătate să surîzi forțat, să trăncănești iarăși, făcînd un nou efort de a nu spune ce gîndești — ce obicei odios ! Mai ales dacă era vorba să-ți iei rămas bun de la Mary Amberley. În anumite seri cucoana asta pur și simplu nu-ți îngăduia să pleci ; se agăța cu desnădejde de tine, ca și cum ar fi fost pe punctul de a se îneca. Îți punea întrebări, îți făcea confidențe, îți dădea detalii scabroase despre aventurile amoroase ale cunoștințelor ei, îți spunea orice, numai ca să te facă să mai rămîi cîteva minute. Ai fi zis că odată cu fiecare musafir care pleacă se destrăma o părticică din ființa ei. Hugh se îndreptă spre Mary cu inima strînsă. „Naiba s-o ia !“ își zise, dîndu-și seama că de fapt o ura. Da, o ura din mai multe motive printre altele și pentru faptul că Helen continua să danseze cu grăjdarul ăla de Gerry. Îl cuprinse un nou val de furie cînd desluși prin ceața iscată de miopia lui, grupul format în jurul lui Mark ; înconjurată de Mark Staithes și de tipul ăla, pe nume Beavis. Toate ipotezele grotești despre o eventuală conspirație îi reveniră în minte. Desigur că vorbiseră despre el ; fără îndoială că îi povestiseră doamnei Amberley cum se purtase în timpul exercițiilor de apărare împotriva incendiilor și pe terenul de fotbal ; nu uitaseră de bună seamă nici episodul cînd îi aruncaseră papucii în cap peste paravanul ce despărțea boxa lui de a celorlalți. Îi trecu prin minte să facă cale întoarsă și să plece fără a-și mai lua rămas bun. Dar îl văzuseră venind spre ei, așa încît aveau să-și dea seama de ce anume se hotărîse să fugă și ca atare aveau să-l ia și mai rău în batjocură. Îi veni mintea la cap și își dădu seama că toate ideile lui erau pure elucubrații, că de fapt nu exista nici o conspirație. Ce rost ar fi avut ? Chiar dacă Beavis își adusese aminte, de ce ar fi vorbit ? Și totuși, totuși... Îndreptîndu-se din umeri, Hugh Ledwidge porni hotărît, spre locul unde putea fi atacat de dușmani.

Spre marea lui ușurare, Mary Amberley îl lăsă să plece fără multă vorbă. „Trebuie într-adevăr să ne părăsești Hugh ? Așa devreme ?“ Nu mai spuse nimic altceva. Părea absentă, preocupată.

Beppo sisii cîteva cuvinte amabile. Staithes înclină doar ușor din cap. Acum sosise clipa să-și ia la revedere

de la Beavis. Oare surîsul lui însemna într-adevăr ceea ce părea a fi, un surîs convențional și vag amical? Sau era doar o mască ce ascundea alte semnificații, dîndu-i să înțeleagă că nu uitase de cîte ori îl făcuseră de rușine? Hugh plecă în grabă. De ce dracu or fi acceptînd oamenii să ia parte la recepții tîmpite de felul ăsteia? Și nu se satură niciodată, se duc mereu, știind din capul locului că n-avea nici un sens și că toate sînt la fel de plicticoase...

Marck Staithes se adresă lui Anthony:

„Știi cine e?"

„Despre cine vorbești? Despre Ledwidge. E ceva de capul lui?" Staithes își lămuri întrebarea. „Ochelaristul!" Anthony începu să rîdă. „Sigur că da. El el. Săracul! Ne-am purtat groaznic cu el!"

„De aceea m-am prefăcut că nu-l recunosc" spuse Staithes arborînd acel surîs anatomic prin care izbuti să exprime și milă, și dispreț. Cred că ai fi dat dovadă de milostenie dacă ai fi făcut și tu așa" adăugă. Faptul de a-l lua pe Hugh Ledwidge sub oblăduirea lui îi procura o autentică senzație de plăcere.

Cu totul și cu totul fără sens, plicticoase la culme, da, așa erau toate recepțiile. Și nu numai atît, ci și umilitoare. Căci ori de cîte ori intrai într-un salon se găsea cineva să te umilească. Ba dădeai de un tip ca Beavis, care te privea zîmbind, ba de Gerry Watchett, care se comporta cu neobrăzarea unui grăjdar...

Pe scara, ce se afla în spatele lui, auzi pe cineva coborînd în grabă. „Hugh! Hugh!" tresări ca și cum ar fi fost prins cu mîța-n sac și privi în jur. „De ce încerci să te strecori fără să-mi spui noapte bună?"

Încercînd să-i răspundă pe un ton glumeț, „Păreai foarte ocupată" începu, făcîndu-i cu ochiul lui Helen prin lentilele ochelarilor. Se întrerupse brusc, uluit, înfricoșat parcă de propriile lui cuvinte.

Helen rămăsese pe scări, pe penultima treaptă, ținîndu-se cu o mînă de balustradă. Degetele răsfirate ale mîinile libere se lipiseră de zid ca și cum și-ar fi luat avîntul pentru un salt. Ce i se întîmplase? Ce minune fusese săvîrșită? Fața îmbujorată ce se apleca asupra lui părea să iradieze o lumină aflată în străfundul ființei ei. Nu mai era Helen, ci o făptură supranaturală. Față în față

cu o frumusețe ce nu părea să aparțină acestui tărîm, Hugh roși, căci vorbele lui menite să fie șugubețe, precum și privirea plină de subînțeles, păreau grozav de nelalocul lor.

„Ocupată ?" repetă Helen. „Dansam, atîta tot." Și cînd rosti aceste cuvinte Helen grăi, ca și cum un Moise naiv și inconștient ar fi informat pe Iudeii care-l ascultau uluiți : Stăteam de vorbă cu Iehova, atîta tot. Helen continuă : „N-ai nici o scuză". Apoi spuse repede ca și cum o nouă idee i-ar fi trecut brusc prin minte : „Nu cumva te-ai supărat pe mine, cine știe de ce ?" Ultimele cuvinte fură rostite pe cu totul alt ton.

Hugh făcu din cap semn că nu. Dar răsgîndindu-se găsi că e cazul să-i dea anumite lămuriri. „Nu sînt supărat" spuse accentuînd cuvintele pentru a marca deosebirea dintre cele două noțiuni, „dar nu prea sînt sociabil."

Lumina ce răzbătea din străfundurile ființei ei se aținta ca o flacără. Nu prea era sociabil ! Auzi vorbă ! Era prea frumos ca să fie adevărat ! Și de un comic nespus ! Dansul făcuse din ea o făptură desăvîrșită, transformînd pămîntul în rai. Gîndul că un om nu era sociabil (ce cuvînt absurd !) că putea simți altceva decît o nestăvilită dragoste pentru tot ce există și pentru toți cei care trăiesc pe acest pămînt, i se păru caraghios.

„Zău că ești nostim, Hugh".

„Îmi pare bine", îi răspunse, dîndu-i să înțeleagă că îl jignise. Își întoarse capul.

Auzi foșnind rochia ei de mătase și un val de parfum îl izbi în obraz. Helen coborîse și se afla aproape de el, foarte aproape, căci se oprise pe ultima treaptă. „Nu te-ai supărat fiindcă ți-am spus că ești nostim ?" îl întrebă.

Ridică ochii și descoperi că fața ei se afla la același nivel cu a lui. Îmbunat de evidenta ei îngrijorare dădu negativ din cap.

„N-am spus-o cu răutate" explică Helen. „Voiam să spun, mă rog, nostim în sensul bun al cuvîntului. Nostim, dar drăguț."

Atunci cînd te simți încolțit nu e rău uneori să faci pe prostul. Hugh ridică zîmbind mîna dreaptă și și-o

puse cu emfază pe piept. *Je suis pénétré de reconnaissance.*[1] Așa avea să-i spună ca să-i mulțumească pentru epitetul „drăguț". Gluma curtenitoare și gestul emfatic și burlesc fuseseră reacții automate la cuvintele spuse de Helen. „Je suis pénétré..."

Dar Helen nu-i dădu pas să ducă la bun sfîrșit comedia concepută în stilul folosit în cursul celui de al optsprezecelea veac, căci imediat după ce rosti complimentul îi puse mîinile pe umăr și-l sărută pe gură.

Timp de o clipă Hugh nu mai știu pe ce lume se află atît de mult îl surprinsese și-l uluise o înăbușitoare și haotică bucurie.

Helen se îndepărtă puțin și-l privi. Se făcuse galben la față. Parcă ar fi văzut o stafie. Zîmbi, căci Hugh era mai nostim decît oricînd, se aplecă și-l sărută din nou.

Prima oară cînd îl sărutase o făcuse din prea plinul de viață care îi gîlgîia în vine simțindu-se o ființă desăvîrșită într-o lume desăvîrșită. Dar fața lui speriată era de un comic atît de absurd, încît într-un fel nedeslușit transformase prea-plinul unei vieți desăvîrșite într-un soi de frivolitate răutăcioasă. A doua oară îl sărutase numai așa, ca să se amuze și în același timp ca să vadă ce o să se mai întîmple. Din curiozitate. O experiență făcută după toate principiile științifice, dar în joacă. Era un cercetător care practica vivisecție, autorizat s-o practice fiindcă se dovedise desăvîrșit, doritor s-o practice fiindcă era fericit. În afară de asta, Hugh avea o gură nemaipomenit de frumoasă. Niciodată nu-i fusese dat să sărute buze atît de pline și de moi : experiența fusese neașteptat de agreabilă. Nu dorise numai să vadă în mod obiectiv ce avea să mai facă creatura absurdă din fața ei, ci și să simtă din nou atingerea buzelor elastice și proaspete, să aibă din nou prilejul să fie străbătută de fiorul ce pornea de pe buzele ei ca să alerge iute și atît de năvalnic încît cu greu îl puteai îndura, ca niște fluturi de noapte pe întreaga suprafață a corpului.

„Ai fost atît de amabil și ți-ai dat atîta osteneală" spuse ea ca să motiveze oarecum cea de a doua sărutare.

[1] Sînt pătruns de recunoștință (fr.).

Fluturii de noapte roiau iarăşi în jurul ei poposind cu aripi tremurătoare, pe sînii ei încărcîndu-i de nespus de agreabili fiori.

„Să-ţi dai atita osteneală ca să-mi perfecţionezi educaţia".

Hugh nu fu în stare decît să spună în şoaptă „Helen !" Înainte de a se mai putea gîndi la ceva o cuprinse în braţe şi o sărută.

Gura lui apăsînd-o pe a ei pentru a treia oară. Şi fluturaşii care zburau nebuneşte pe întregul ei trup... Dar, Doamne, de ce se îndepărtase atît de repede de ea?

„Helen !" spunea într-una Hugh. Stătură o clipă nemişcaţi privindu-se în ochi. Între timp Hugh avusese timp să se gîndească să descopere că se află în mare încurcătură. Îşi desprinse pe nesimţite braţul cu care o cuprinsese pe Helen. Nu ştia ce să-i spună, sau mai bine zis ştia, dar nu se putea hotărî. Inima îi bătea în piept să se spargă. Te iubesc, te doresc ! striga, urla de dincolo de zidul tăcerii zidite de marca lui timiditate, dar nu izbuti să rostească nici un cuvînt. Îi zîmbi ca un prostănac şi-şi lăsă ochii în pămînt gîndind că ochii lui prin lentilele groase ale ochelarilor, trebuie să-i fi părut hidoşi fetei, hidoşi ca nişte ochi de peşte.

„Ce nostim e" gîndi Helen. Dar rîsul ştiinţific îi pierise de pe buze. Timiditatea lui era contagioasă. Pentru a pune capăt unei situaţii dificile, spuse „Am să citesc toate cărţile pe care mi le-ai recomandat. Şi, fiindcă veni vorba, nu uita că trebuie să-mi dai lista".

Fiindu-i recunoscător că-i oferise un subiect despre care îi stătea în puteri să discute, Hugh o privi din nou, numai o clipă, căci se simţea handicapat de ochii lui holbaţi. „Am să completez toate titlurile şi am să-ţi trimit lista", spuse. Apoi după un scurt moment de tăcere, îşi dădu seama că din lipsă de prevedere epuizase printr-o singură frază preţiosul subiect oferit de cărţi despre care se putea vorbi pe un ton impersonal. Din nou tăcerea, o tăcere penibilă. Într-un sfîrşit, în disperare de cauză, căci efectiv nu mai găsea nimic de spus, Hugh se hotărî să-şi ia rămas bun. Se sili ca vocea lui să lase să străbată infinitele implicaţii ale dragostei ce i-o purta spuse: „Noapte bună Helen". Nădăjduise ca aceste trei cuvinte

să fie mai elocvente decît un discurs. Helen avea oare să fie sensibilă la patetismul conținut în vorbele lui, avea oare să înțeleagă adînca lor semnificație ? Se aplecă și o sărută din nou, repede, abia atingîndu-i buzele, și sărutarea lui era menită să-i spună că sentimentul ce-l purta pentru ea, era alcătuit din afecțiune, respect și devotament.

Dar în socotelile lui nu ținuse seamă de reacțiile fetei. Stinghereala ce întunecase cîteva clipe voioasa ei desăvîrșire se risipise cînd buzele i se lipiseră de ale lui. Helen devenise iarăși un cercetător amuzat care se ocupa cu vivisecția.

„Sărută-mă iar !“ spuse și cînd Hugh execută ordinul, Helen nu mai voi să-i dea drumul, ținîndu-i buzele lipite de ale ei, o clipă, încă o clipă... Zgomotul făcut de gramofon și de oamenii din salon deveni dintr-o dată mai tare. Cineva deschisese ușa, pe semne.

„Noapte bună Hugh !“ murmură Helen, nedezlipindu-și buzele de ale lui. Apoi se desprinse din îmbrățișare și se năpusti pe scară, urcînd treptele două cîte două.

Privind-o cum iese în fugă din salon pentru a-și lua rămas bun de la bietul Ledwidge, Gerry zîmbise cu satisfacție. Era îmbujorată la față și ochii îi sticleau. Ca și cum ar fi băut o sticlă de șampanie. Dansul i se urcase la cap. Era foarte agreabil să le vezi cum își pierd mințile, total și cu entuziasm, fără să stea măcar o clipă pe gînduri. Nu păstrau nici un dram de minte, ci o aruncau pe toată, dacă se poate spune așa, dintr-o dată, pe fereastră. Majoritatea fetelor erau al dracului de zgîrcite și de socotite. Nu-și pierdeau decît o parte din minți, cam jumătate, avînd grije să păstreze cu grije restul, pentru a putea juca rolul fecioarelor dezonorate. Nu erau decît niște damicele meschine. Toate. Întrucît o privea pe Helen, lucrurile stăteau cu totul altfel. Îți dădeai seama că din clipa cînd demarase mergea într-a treia. Apăsa pe accelerator fără să se sinchisească dacă-i stătea ceva în cale. Lui Gerry îi plăcea felul ei de a se purta, nu numai fiindcă spera să se aleagă și el cu ceva din sminteala ei, ci și fiindcă nu se putea împiedica să-i admire în mod dezinteresat pe toți cei capabili s-o ia razna fără să le

pese de consecințele faptelor lor. Oamenii de soiul ăsta radiază o oarecare măreție, un anumit fel de îndrăzneală și de generozitate. Așa se comporta și el cînd își putea permite. Helen știa ce vrea. Și după toate aparențele avea și temperament. Așa își spunea în sinea lui cu satisfacție, cînd se simți apucat de braț. Tresări și se mînie pe dată. Nimic nu-l scotea mai mult din sărite decît să fie luat prin surprindere. Se întoarse brusc și dîndu-și seama că persoana care îi făcuse semn era Mary Amberley, încercă să-și lipească pe față o expresie amabilă, dar în zadar, căci privirea dură și inciudată desmințeau surîsul pe care-l arborase.

Mary era prea înfuriată ca să-și dea seama că gestul ei îl exasperase. „Vreau să-ți vorbesc Gerry", spuse cu o voce joasă, pe care o voia cît mai firească, dar care, în ciuda eforturilor ei, tremura de enervare.

Isuse Hristoase ! Iar face o scenă ! gîndi Gerry. Niciodată pisălooga de Mary nu-l întărîtase în asemenea hal. „Dă-i drumul !" spuse tare. Apoi cu gesturi calme, anume alese, pentru că în acel moment erau insultătoare, își scoase tabachera, o deschise și-i oferi o țigară.

„Nu aici" spuse Mary.

Prefăcîndu-se că nu înțelege la ce face aluzie, Gerry îi răspunse „Iartă-mă, credeam că n-ai nimic împotrivă să se fumeze în această cameră."

„Dobitocule !" Mînia ce mocnise atîta vreme țîșni brusc și violent. Îl apucă de mînecă și-i ordonă „Haide !" Mai că-l tîra după ea spre ușă.

În timp ce fugea spre scară Helen o văzu pe maică-sa și pe Gerry urcînd treptele ce duceau din salon către etajul de sus al casei. „O să fiu nevoită să caut alt partener" își spuse. Un moment mai tîrziu dădu de puștiul ăla de Peter Quinn și alunecă din nou în paradisul făurit de dans.

„Iată unul care cade mereu în picioare," spuse Anthony în timp ce Mary ieșea din cameră însoțită de Gerry Watchett. „Nu știam că Gerry este actualul favorit..."

Beppo confirmă și spuse oftînd „Sărmana Mary".

„Dimpotrivă" spuse Stai'hes : „ferice de ea, va ajunge de plîns mai tîrziu."

„Şi nu se poate face nimic ?“ întrebă Anthony.

„Cred că nu ţi-ar ierta niciodată dacă te-ai încumeta să faci ceva“.

Anthony clătină din cap. „Ce sinistru : să fii silit să dai ascultare anumitor porniri. Ca cerbul în octombrie sau cucul în august.“

„Anumite simptome arătau că era nevoită să dea ascultare unei anumite porniri şi întrucît mă priveşte“ spuse Staithes : „Asta s-a întîmplat îndată după ce am văzut-o pentru prima oară. Dar am lecuit-o repede. Apoi i s-a ivit în cale derbedeul ăsta de Gerry Watchett.“

„E fascinant să observi cum se comportă aristocraţii“ declară Anthony, cu un entuziasm ştiinţific.

Faţa de jupuit de viu al lui Staithes se contorsionă pentru a exprima scîrba pe care i-o producea individul. „E un gangster, nimic altceva, grosolan şi vulgar. De ce dracu te-oi fi înhăitat cu el la Oxford ? N-am să pot înţelege niciodată.“ De fapt făcuse tot felul de ipoteze care îl duseseră cu toatele la concluzia că Anthony se legase de Gerry doar fiindcă era slugarnic din fire.

„Din snobism“ declară Anthony, lipsindu-l pe Mark prin această mărturisire care nu-l costa mare lucru de o mare parte din plăcerea scontată. „Dar, şi aş dori să subliniez acest lucru, oameni ca Gerry joacă un rol esenţial în educaţia liberală a fiecăruia. Era într-adevăr ceva măreţ în el pe vremea cînd era bogat. O anumită îndrăzneală cu totul dezinteresată. Acum...“. Ridică mîna, apoi o lăsă să cadă. „Nu mai e decît un gangster, ai perfectă dreptate. Dar tocmai acest fapt e fascinant, căci e fascinant să observi cu cîtă uşurinţă se transformă aristocraţii în gangsteri. De fapt, dacă stai să te gîndeşti, nu-i nimic de neînţeles. Iată un om crescut cu ideea că are un drept divin de a se înfrupta din tot ce există mai bun pe lume. Şi atîta vreme cît acest drept este respectat, se comportă ţinînd seamă de toate regulile înscrise în codul de onoare, „noblesse oblige“ [1] şi altele de acelaşi fel. Toate acestea amestecate indisolubil cu obrăznicie, fără doar şi poate, dar totuşi nu se poate nega că în toate manifestările

[1] Dacă eşti nobil, trebuie să-ţi ţii rangul (fr.).

aristocraților există ceva autentic. Dacă nu mai au rente, atunci se petrec cele mai ciudate lucruri. Providența le hărăzise să se înfrupte din tot ce există mai bun și ca atare aranjase în așa fel lucrurile, încît să aibă și mijloacele necesare pentru a-și procura tot ce există mai bun. Dacă nu mai pot obține în mod legal ce li se cuvine, se cred îndreptățiți să ia în mod ilegal. În alte vremi Gerry s-ar fi apucat de tîlhărie sau de simonie. Ar fi fost un admirabil condotier sau un cardinal de mîna întîi. Dar biserica și armata au devenit astăzi instituții prea onorabile și prea specializate. Nu mai e loc pentru amatori. Aristocratul sărăcit nu are de ce se apuca în afară doar de afaceri. Vinde automobile, speculează mărfuri sau acțiuni. Lansează societăți dubioase și dacă are fizicul cuvenit, în momentele libere devine și amant profesionist. Dacă are norocul să fie înzestrat și cu darul de a bîrfi își poate face un venit suplimentar din formele evoluate ale șantajului și ale denunțului și anume poate deveni autorul unor romane de scandal. *Noblesse oblige*, dar nu numai noblețea te obligă, ci și sărăcia și atunci cînd amîndouă te înghesuie, atunci, atunci noi cei care facem parte din burghezie trebuie să avem grijă să ne numărăm paralele... Altfel... Sărmana Mary !"

În dormitorul de la etaj Mary îl împroșca pe Gerry fără încetare cu imputări și injurii. Fără să se uite măcar la ea, Gerry părea cu totul absorbit de contemplarea tabloului de Pascin atîrnat deasupra șemineului, care înfățișa două femei goale tolănite pe un pat, privite din față.

„Îmi place tabloul ăsta" spuse alegînd în mod premeditat o frază ce nu avea nici o legătură cu ceea ce debita doamna Amberley. Cînd Mary se opri o clipă pentru a-și trage răsuflarea, Gerry adăugă „Îți dai seama că tipul care le-a pictat pe fetele astea a făcut dragoste cu ele. Cu amîndouă. În același timp".

Mary Amberley se făcu albă la față ; buzele îi tremurau și nările îi palpitau ca și cum ar fi fost puse în mișcare de un flux de viață străin și cu neputință de stăvilit.

„Nici măcar nu m-ai ascultat" țipă. „Ești îngrozitor, ești monstruos!" Torentul de ocări începu să curgă iarăși mai dezlănțuit ca înainte.

Gerry continua să privească tabloul de Pascin stînd tot cu spatele la ea. Într-un tîrziu, după ce mai trase o dată din țigare, aruncă mucul în sobă și o privi.

„Cînd o să termini" spuse pe un ton obosit, „putem să ne băgăm în așternut", și adăugă după o scurtă pauză în timpul căreia o văzuse pe Mary holbîndu-se la el, sufocată de furie, „Fiindcă de fapt, asta vrei". Zîmbind ironic se apropie de ea. Cînd ajunse lîngă Mary se opri și-i întinse îmbietor mîna. Gerry avea mîini mari, bine îngrijite, dar care denotau lipsă de sensibilitate, grosolănie și brutalitate.

Ce mîini hidoase, gîndi Mary, odioase. I se păreau cu atît mai odioase cu cît își amintea că tocmai aceste mîini urîte și brutale o seduseseră încă din prima clipă; și chiar și acum, deși îi era rușine și avea atîtea motive să-l urască, mîinile exercitau asupra ei o fascinație căreia nu i se putea împotrivi. „Ce ai de gînd?" întrebă Gerry pe același ton plictisit și batjocoritor cu care îi vorbise mai înainte.

Drept orice răspuns Mary îi trînti o palmă, dar Gerry cu o mișcare rapidă, îi prinse mîna înainte de a-i fi atins obrazul, apucînd din zbor și cealălaltă mînă în clipa cînd se ridica asupra lui. Mary nu mai putea face nici o mișcare.

Fără să spună nici un cuvînt și continuînd să-i zîmbească o sili să dea înapoi, pas cu pas, spre colțul camerei unde se afla patul.

„Brută! Ești o brută" spunea într-una Mary, zbătîndu-se în zadar. Faptul că se afla neputincioasă în brațele lui, îi producea o nedeslușită plăcere. Gerry o împingea mereu, neîndurător, spre divan pînă ce-și pierdu echilibrul și căzu întinzîndu-se pe cuvertură (căzu în timp ce Gerry cu un genunchi proptit pe marginea patului se apleca asupra ei continuînd să zîmbească batjocoritor). „Brută, ești o brută". Dar fu nevoit să recunoască în sinea ei — și acest gînd îi produse o stare de exaltare tocmai fiindcă era vorba de ceva rușinos — că de fapt *dorea* într-adevăr ca Gerry să se poarte cu ea așa cum

făcea ca și cum ar fi fost o prostituată, un animal. În propria ei casă, plină de musafirii care o așteptau, în propria ei odaie cu ușa nezăvorîtă. Fetele ei se întrebau desigur unde dispăruse... Poate că tocmai acum urcau scara ca s-o caute... Da, dorea într-adevăr să i se întîmple tot ce i se întîmpla. Continuînd să se zbată în brațele lui Gerry acceptă gîndul, sau mai bine zis, intuiția fulgurantă, care o făcu să înțeleagă că această intolerabilă degradare, era împlinirea unei vechi dorințe ; o revelație minunată și îngrozitoare în același timp. Apocalipsul, da, apocalipsul trăit într-o singură clipă, de urgie căci era și înger și demon, și curată ca un mielușel și pîngărită ca cea din urmă femeie în clipa acestei experiențe divine și scîrboase, acestei experiențe de neîndurat...

„Între civilizație și sexualitate" spunea Anthony, „există un raport foarte precis, căci ultima crește în funcție de prima."

„Pe cuvîntul meu" spuse Beppo fîsîind de bucurie, „în cazul ăsta trebuie să spunem că am ajuns la un înalt grad de civilizație".

„Civilizație înseamnă hrană și literatură la îndemîna tuturor. Friptură și reviste care să conțină romane foileton pe care să le poată cumpăra oricine. Proteine de cea mai bună calitate drept hrană trupească, literatură de mîna treia drept hrană spirituală. Și procesul are loc într-o lume citadină, ferită, fără riscuri și fără eforturi fizice obositoare. Într-un oraș ca cel în care ne aflăm noi de pildă, poți trăi ani în șir fără să bagi de seamă că există pe lume ceva care poartă numele „natură". Tot ce se află în jurul nostru este făurit de mîna omului, pentru a asigura confortul în orice anotimp. Dar oamenii se pot sătura pînă și de confort ; simt nevoia să se agite, să-și asume riscuri, să li se întîmple lucruri extraordinare. Și unde poți duce o asemenea viață în epoca noastră ? Afacerile, politica, uneori cîte un război, sportul și în sfîrșit sexualitatea. Dar majoritatea oamenilor nu pot deveni speculanți sau politicieni și, avînd în vedere proporțiile pe care le-a luat războiul... Sporturile rafinate și primejdioase sînt apanajul bogătașilor. Și atunci nu mai rămîne decît sexualitatea. Pe măsură ce crește civilizația

materială sporește și indicele sexualității. E fatal. Avînd în vedere că în același timp factorii hrană și literatură acționează ca excitanți... Dădu din umeri... „Mă rog, rezultatele sînt evidente!"

Beppo era încîntat. „Explici totul splendid!" exclamă. „Tout comprendre c'est tout pardonner." [1] Își dădea seama cu încîntare că teoria lui Anthony nu numai că scotea pe orice basma curată și îngăduia oricui (Beppo dorea ca toți oamenii să fie tot atît de fericiți precum era el) să facă orice, dar absolut orice, și acest cuvînt se referea și la seducătorii chelneri din Toulon și la bărbații deghizați în femei ce purtau cizme (de loc pe gustul lui, dar absolut de loc) de la Kurfürstendam.

Staithes ascultase fără să spună vreun cuvînt. Dacă evoluția socială avea să aibă drept efect ca și mai mulți oameni să se bălăcească în noroi, atunci era cazul să stai și să te întrebi...

„Știți ce spunea Doctorul Johnson?" [2] reluă Anthony înfierbîntîndu-se... Își amintise așa dintr-o dată, și ideea i se păruse un dar oferit de memorie inteligenții sale discursive, un dar menit să ilustreze schema elaborată de rațiune să-i argumenteze teoria, lărgindu-i în același timp domeniul. Din felul în care vorbea se vedea bine că se bucura de această descoperire ca de o victorie personală. „Cum suna oare fraza? A, da. Anevoie de găsit o meserie mai nevinovată decît aceea de a aduna bani. Ceva în genul ăsta. Nu e formidabil?" Începu să rîdă tare. „Inocența celor care sug sîngele sărăcilor dar n-ar pișca-o de fund pe nevasta vecinului pentru nimic în lume. Inocența lui Ford și a lui Rockefeller! Secolul al XIX-lea a fost Era Inocenței, a acestui soi de inocență, așa încît astăzi sîntem oarecum îndreptățiți să afirmăm că arareori un om își petrece timpul mai nevinovat decît atunci cînd face dragoste".

Tăcură cu toții. Staithes se uită la ceas. „E timpul s-o luăm din loc, dar problema e să găsim gazda", spuse în-

[1] Cînd înțelegi totul, ierți totul (fr.).
[2] Samuel Johnson, scriitor englez. (1709—1784).

torcîndu-şi scaunul aşa ca să poată examina întreaga încăpere.

Se ridicară în picioare. Beppo se îndreptă spre un colţ ca să dea mîna cu nişte tinerei. Staithes şi Anthony se îndreptară spre uşe. „Problema e s-o găsim... !" repeta într-una Staithes.

Cînd ajunseră în vestibul dădură de doamna Amberley şi de Gerry care coborau pe scară.

„Te căutam", spuse Anthony, „ca să-ţi urăm noapte bună".

„Plecaţi atît de devreme" strigă Mary cu o voce devenită brusc anxioasă.

Dar nici unul nu se lăsă înduplecat, aşa încît cîteva minute mai tîrziu Staithes, Gerry Watchett şi Anthony porniră, toţi trei, spre centru.

Gerry fu cel ce vorbi primul. „Blestematele astea de zgripţoroaice" spuse, vărsîndu-şi paraponul şi clătinînd din cap. Apoi le propuse cu o voce mai veselă să facă o partidă de pocher. Dar Anthony nu ştia şi Staithes nu avea chef să joace pocher, aşa încît Gerry fu nevoit să-i lase în plata Domnului şi să-şi caute alţi tovarăşi mai simpatici.

„Bine c-am scăpat de el" spuse Mark. „Ce-ar fi să vii la mine acasă şi stăm de vorbă o oră, două ?"

În timp ce mergea spre casă, Hugh Ledwidge simţea că ceea ce i se întîmplase era lucrul cel mai important, mai extraordinar şi mai neverosimil pe care-l trăise vreodată. Atît de frumoasă şi atît de tînără. Atît de plăpîndă şi de mlădioasă ! (Ce păcat că nu se aruncase în Tamisa ca s-o salveze ! „Helen ! Puişorule ! Şi ea ar fi murmurat plină de recunoştinţă, Hugh ! Hugh !...") Dar chiar şi fără nici o sinucidere fusese destul de extraordinar. Gura ei apăsată pe a lui. De ce oare nu fusese în stare să dea dovadă de mai mult curaj, de mai multă prezenţă de spirit ? Cîte lucruri ar fi putut să-i spună, cîte alte gesturi ar fi putut face ! Şi totuşi, într-un fel, poate că era mai bine să se fi purtat aşa cum se purtase, stupid, inept, timid. Mai bine, fiindcă purtarea ei în acest context dovedea şi mai concludent că ţinea la el, mai bine fiindcă dădea mai mult preţ acţiunii ei. Se purtase atît de feciorelnic, de curat şi totuşi spontan, fără să fie în nici un fel silită

de el. Dimpotrivă, nu ținuse seamă de faptul că el opusese oarecare rezistență. Coborîse treptele, îi pusese mîinile pe umeri și-l sărutase. Da, îl sărutase în pofida a tot și a toate, își spunea în sinea lui Hugh, prins într-un vălmășag de sentimente, căci mirarea de a fi fost victorios se învecina ciudat cu o senzație de rușine, de slăbiciune și de zădărnicie : Da, îl sărutase în pofida a tot și a toate. *Non piu andrai* [1], începu să fredoneze, în timp ce se îndrepta spre casă ; apoi ca și cum umeda noapte londoneză s-ar fi prefăcut într-o dimineață de primăvară pe o pajiște însorită, începu să cînte în gura mare.

Cînd ajunse acasă se așeză la birou și începu să-i scrie :

„Helen, Helen... Dacă repet silabele prea mult încep să-și piardă sensul pentru a deveni doar un zgomot în tăcerea odăii mele, un zgomot înspăimîntător și fără noimă. Dar dacă rostesc numele numai de două sau trei ori, încetinel, cît de plin, de somptuos devine. Se încarcă cu atîtea ecouri și amintiri. Nu mă gîndesc prea mult la Elena din antichitate. Nu pot să mi-o închipui altfel decît ca pe o femeie matură, cea căsătorită cu Menelaus și care a fugit cu Paris. Nu o pot crede că a fost vreodată într-adevăr tînără, așa cum ești tu, negrăit de tînără, asemenea unei flori. Nu, cînd rostesc numele tău, prin el întrezăresc imaginea acelei Elene cîntate de Edgar Poe, fata a cărei frumusețe îl silește pe călător să se întoarcă pe meleagurile unde a văzut lumina zilei, în lumea lui. Nu spre lumea concretă alcătuită din pasiuni, ci spre acea lume mai îndepărtată, mai greu de atins, dar mai fermecătoare, ce se află dincolo de pasiunile noastre, deasupra lor. Dincolo și deasupra pasiunilor dar implicîndu-le cuprinzîndu-le, deși le transcende...".

Umplu multe pagini. Totuși termină la timp ca să poată pune scrisoarea la cutie înainte de miezul nopții cînd se ridicau scrisorile. În drum spre casă nu mai simțea decît beția triumfului. Uitase cît de timid, cît de ru-

[1] Nu mai pot merge (ital.).

șinos, de laș putea să fie ; nu-și mai aducea aminte decît de sentimentul ce-l înaripase cît timp compusese scrisoarea. Plutind deasupra celui său de toate zilele, uită să închidă în scrin bandajul herniar înainte de a se băga în pat, așa încît doamna Brinton să nu-l vadă dimineața cînd venea să-i aducă ceaiul. Stătu multă vreme treaz în pat, gîndindu-se tandru, patern și poetic, la Helen și în gîndurile lui se strecurau uneori și dorințe, dar dorințe atît de vag conturate și de gingașe, încît voluptatea putea fi confundată cu pietatea. Stătu multă vreme treaz gîndindu-se la negrăita tinerețe a fetei, la acea Helen atît de plăpîndă și mlădie, atît de gingaș pură, și apoi la acele neașteptate, extraordinare sărutări.

Capitolul XXI

31 august 1933.

Helen apăsă pe butonul soneriei și stătu să asculte. Din spatele ușii zăvorîte nu se auzea nici cel mai mic zgomot. Călătorise toată noaptea și venise direct de la gară. Nu era decît ora zece dimineața, așa că probabil maică-sa nu se sculase încă. Sună din nou și după ce așteptă cîteva clipe, sună iar. Dormea adînc desigur, în afară de cazul cînd nu se întorsese încă acasă. Unde o fi petrecut oare toată noaptea ? Și cu cine ? Helen se încruntă cînd își aduse aminte de rusul ăla infect pe care îl găsise în casa maică-si cînd trecuse ultima oară prin Paris. Sună a patra oară și din nou apoi, iarăși a cincea oară. Dinăuntru răzbătu un zgomot de pași. Helen oftă pe de o parte ușurată că maică-sa se afla acasă, pe de altă parte îngrijorată gîndindu-se la ceea ce o aștepta, în clipele sau orele pe care avea să le petreacă împreună. Ușa se deschise în sfîrșit, lăsînd să se întrevadă o odaie cufundată în semi-obscuritate. Mirosea a mîncare rîncedă, a eter și a cotoi. În prag se afla doamna Amberley într-o pijama roz, murdară. Părul vopsit în portocaliu îi atîrna în lațe și era încă buhăită de somn. Timp de cîteva

secunde fața maică-si i se păru o mască, ce nu exprima decît buimăceală și lipsă de înțelegere, masca unei femei trecute și puhave. Cu viteza fulgerului, odată cu un zîmbet de sinceră încîntare, masca reînvie și odată cu viața, tinerețea se întoarse pe chipul doamnei Amberley.

„Ce bucurie ! Draga mea sînt atît de fericită să te văd."

Dacă n-ar fi aflat din atîtea amare experiențe că voioșia și tandrețea pe care o manifesta doamna Amberley în primele clipe aveau să fie inevitabil urmate fie, în cel mai bun caz, de o criză de depresiune în cursul căreia îi era silă de tot și de toate fie de un acces de furie demențială, Helen ar fi fost emoționată de căldura cu care o întîmpina maică-sa. Dat fiind că așa stăteau lucrurile, Helen se lăsă îmbrățișată și nedescreținduși fruntea, trecu pragul cu fața împietrită, gata să înfrunte coșmarul din care era alcătuită viața maică-si.

De dată aceasta coșmarul conținea și un element comic.

„A trebuit să fac asta din cauza otrăvii ăleia de *la femme de ménage*" [1] explică, după ce intrară în vestibulul urît mirositor. „Îmi fura ciorapii. Așa că trebuia să-mi încui dormitorul cînd plecam de-acasă. Într-o bună zi mi-am pierdut cheile. Mă știi cum sînt" adăugă cu satisfacție, lăudîndu-se în virtutea obișnuinței cu zăpăceala ei de care se mîndrise mereu. Cu mine nu-i chip". Clătină din cap și arboră acel surîs ce-i ridica ușor colțul buzelor, un surîs conspirativ. „Cînd am sosit acasă am fost nevoită să sparg ușa." Arătă cu degetul spărtura făcută în partea de jos a ușii. „Zău că merita să mă vezi cum izbeam cu fierul de călcat !" În vocea ei se ghiceau hohote de rîs. „Norocul meu că lemnul era moale. Lemn de proastă calitate, infect, ca tot ce se află în păduchioasa asta de casă."

„Și te-ai vîrît prin gaura asta în dormitor ?" întrebă Helen.

„Da, uite așa." Și, așezîndu-se în patru labe, doamna Amberley își băgă întîi capul, apoi se întoarse pe o parte și vîrî brațul și umărul drept, apoi cu o surprin-

[1] Femeie de serviciu (fr.).

zătoare agilitate își trase restul corpului de cealaltă parte a ușii. În vestibul îi rămăseseră numai picioarele. Și le trase încet, unul cîte unul și o clipă mai tîrziu prin gaură, întocmai ca prin ușa unei cuști, apăru fața puțin congestionată a doamnei Amberley.

„Ai văzut? Nu e mare scofală. Și unde mai pui că madam Rogęt e mult prea grasă ca să mă poată imita. N-are nici o șansă. Am scăpat de grija ciorapilor."

„Vrei să spui că nu mai intră niciodată în dormitorul tău?"

Doamna Amberley dădu din cap. „Nu mai poate, de cînd mi-am pierdut cheia, și asta s-a întîmplat acum vreo trei săptămîni. Da, cel puțin trei săptămîni". Vorbea pe un ton triumfător.

„Dar atunci cine îți face curat?"

„Cine?"... Doamna Amberley șovăi o clipă. „Cum cine? Curăț eu, bineînțeles" explică ea puțin enervată.

„Tu?"

„De ce nu?" Din gura cuștii, doamna Amberley se uită oarecum sfidător drept în ochii fiicei sale. Timp de cîteva clipe se priviră în tăcere, apoi izbucniră amîndouă în rîs.

„Vreau să-mi arunc și eu ochii" spuse Helen continuînd să zîmbească și se așeză și ea în patru labe. Fața ei împietrită se însufleți la dogoarea unui val de duioșie. Cînd ridicase ochii privind-o din cușcă, maică-sa fusese atît de absurdă, atît de caraghioasă, caraghioasă ca un copil, încît se simțea dintr-o dată din nou în stare s-o iubească. S-o iubească fără s-o ia în serios, s-o iubească tocmai fiindcă putea să facă haz pe seama ei.

Doamna Amberley își retrase capul. „Desigur că nu e prea multă ordine", murmură pe un ton puțin înfricoșat în timp ce Helen se răsucea în gaură. Stînd în genunchi băgă iute sub pat niște rufe murdare și resturile dejunului luat cu o zi mai înainte.

Ridicîndu-se în picioare Helen se uită în jur. În odaie era mai murdar decît își închipuise. Mult mai murdar. Se sili să-și păstreze zîmbetul, dar mușchii feței nu voiră să-i dea ascultare.

Trei zile mai tîrziu, Helen se afla în drum spre Londra. Deschizînd jurnalul englezesc pe care-l cumpărase la Paris în Gara de Nord, citea cu o egală lipsă de interes ştirile referitoare la criza economică, la un meci amical, la naziști și la New Deal [1]. Oftă și întoarse pagina. Deodată, tipărit cu litere mari, un titlu îi atrase atenția. „Un admirabil roman de debut". Mai jos, cu litere ceva mai mici, stătea scris *„Amantul invizibil* de Hugh Ledwidge. Comentariu de Catesby Rudge". Helen împături jurnalul ca să-l poată mînui mai ușor și citi cu foarte mare atenție.

O nouă carte, îmi ziceam, ca toate celelalte. Eram pe punctul de a o da la o parte, fără s-o citesc. Dar din fericire ceva m-a făcut să-mi schimb părerea, poate o intuiție mistică. Am deschis cartea. Am răsfoit-o oprindu-mă cînd în cînd ca să citesc cîte o frază. Și frazele asupra cărora îmi aruncam ochii erau nestemate, giuvaeruri făurite cu meșteșug dintr-un cleștar fără cusur. M-am hotărît să citesc romanul. Era ora nouă seara. Miezul nopții m-a găsit citind, vrăjit. De abia aproape de ora două noaptea m-am dus să mă culc și capul îmi vuia de exaltarea produsă de capodopera pe care o terminasem.

Cum să vă descriu această carte? Aș putea-o numi o fantezie. Pînă la un anumit punct definiția este exactă. „Amantul invizibil" este o fantezie. Dar o fantezie care te cutremură, deși rămîne aeriană, cu tîlcuri adînci, deși subiectul, pasionant dealtfel, nu e deloc grav. O carte făurită din lacrimi și din zîmbete. Umorul subtil se îmbină cu înalta spiritualitate a unui Galahad. Paginile sînt îmbibate de o voioșie ce țîșnește dintr-o inimă zdrobită și hohotele de rîs sînt încă umede de roua lacrimilor. Și de la un cap la altul al cărții curge același șuvoi neîntrerupt de nevinovăție copilărească, atît de lipsită, azi, cînd lumea e plină de romancieri care se vor discipoli ai lui Freud, și alții de aceeași teapă, care scriu o ciorbă lungă și anostă despre sexualitate. Această fantezie, în care apare un amant invizibil, dar veșnic prezent, care nu-și slăbește nici o clipă din ochi iubita,

[1] Program de reforme economice și sociale elaborat în S.U.A. sub administrația președintelui F. D. Roosevelt.

o ființă pe jumătate femeie, pe jumătate copil, este străbătută de o inocență aproape divină. Dacă aș dori să sintetizez într-o singură frază părerile mele asupra cărții aș spune că este povestea lui Dante și a Beatricei istorisită de Hans Andersen...

Suprapunîndu-se peste amintirea puținelor și nevolnicelor încercări făcute de Hugh în calitate de amant, cuvintele din jurnal provocară în mintea lui Helen un fel de reacție chimică foarte puternică. Izbucni în rîs. Deoarece ecoul ultimei fraze citite nu dispărea, deoarece amintirile ei grotești reveneau mereu la suprafață din ce în ce mai intens, din ce în ce mai încărcate cu alte detalii penibile, hohotele de rîs se succedau fără să le poată stăvili. Povestea lui Dante și a Beatricei istorisită de Hans Andersen! Lacrimile iscate de rîsul ei isteric îi curgeau pe obraji. Se înecă de atîta rîs și simțea o crampă în coșul pieptului. Și totuși continua să rîdă. Îi era imposibil să se oprească ca și cum ar fi fost îmboldită de diavol. Noroc că se afla singură în compartiment. De ar fi văzut-o cineva ar fi crezut că e nebună.

În birja ce o ducea spre apartamentul în care locuia Hugh în care locuia și ea — în ciuda poveștii cu Dante și Beatrice de Hans Andersen — se întreba dacă Hugh se culcase și dacă nu, ce mutră avea să facă cînd o va vedea intrînd. Nu-l înștiințase de venirea ei. Luat pe nepusă masă Hugh avea să suporte cu greu șocul pe care i-l producea vulgara ei prezență fizică. „Bietul Hugh", își spuse în sinea ei cu o milă batjocoritoare. Tocmai cînd să se bucure și el de unul singur de farmecele ființei pe care o contempla fără să fie văzut, ca Dante cu stihia lui, să se pomenească deodată față în față cu Siniora Alighieri! Dar cînd ajunse în fața ușii apartamentului și-și căuta cheia în geantă, Helen își dădu seama că Hugh nu se bucura în liniște de invizibila lui singurătate. Cineva cînta la pian; se auzea vorbe și rîsete. Hugh avea oaspeți. Helen se și văzu făcînd o intrare dramatică, întocmai ca stafia lui Banquo[1] și fu încîntată

[1] In Macbeth.

de această idee. Lectura recenziei o strămutase într-o lume în care totul era hilar. Totul devenise o enormă farsă extravagantă și crudă, și dacă nu era încă, trebuia să devină. Deschise ușa și se strecură în vestibul. Aștepta cu atîta nerăbdare ce avea să urmeze încît simțea sîngele alergîndu-i mai iute în vine. În fața ei stăteau spînzurate pe cuier sau aruncate pe scaune, o serie întreagă de pălării ; cîteva pălării scumpe, noi și elegante, restul vechi și pleoștite. Se vedea bine că aparțineau unor intelectuali săraci. Pe măsuța acoperită cu o placă de marmură se aflau cîteva scrisori. Se aplecă în virtutea obișnuinței ca să se uite la ele și văzu că una din ele îi era adresată. Recunoscu scrisul lui Anthony. Și scrisoarea făcea parte din farsa pe care o trăia. Nu zău, i-o fi trecut serios prin minte că o să-i citească vreodată scrisorile ? Mare dobitoc ! Băgă scrisoarea nedeschisă, cu plic cu tot, în geantă și se îndreptă spre odaia ei mergînd în vîrful picioarelor pe coridor. Cîtă ordine ! Și ce totală lipsă de viață. Odaia cu mobile îmbrăcate în huse părea un cavou. Își scoase haina și pălăria, se spălă, se pieptănă și se fardă, apoi tot atît de tiptil cum venise, străbătu coridorul, intră în vestibul și se opri la ușa salonului, încercînd să ghicească după voce, cine anume erau invitații lui Hugh. Beppo Bowles, unul la mînă ; chicotele lui și fîșîitul care-i întovărășea vorbele nu puteau fi produse de altcineva. Și Mark Staithes. O voce pe care nu o recunoscu și apoi alta foarte blîndă ce rostea cuvintele pe un ton confidențial, probabil a babalîcului de Croyland. Și cine era oare acel străin care vorbea rar și monton și parcă după matură chibzuință ? Stătu îndelung în fața ușii, apoi apăsă ușurel pe clanță, deschise încetișor ușa și intră în odaie fără să fi făcut nici cel mai mic zgomot. Nimeni nu băgase de seamă. Mark Staithes era așezat la pian încadrat de Beppo și de Croyland. Beppo, remarcă Helen, se îngrășase, chelise și părea și mai agitat decît și-l amintea. Bătrînul Croyland se aplecase cu barba lui cu tot deasupra pianului și-i spunea ceva lui Mark. Hugh se afla pe canapeaua din fața căminului, lîngă posesorul vocii pe care nu o recunoscuse. Era Caldwell, cel care publicase, desigur, *Amantul Invizibil*, își zise Helen, înfrînînd cu greu un nou acces de rîs. Alături de el se afla

un tînăr cu păr blond foarte deschis, și cu fața îmbujorată. Pe chipul lui era întipărită o expresie serioasă, ce-ți amintea de gravitatea anumitor copii. El era, fără îndoială, cel care vorbise cu accent străin, probabil nemțesc.

Sosise clipa.

„Bună seara" strigă înaintînd, spre mijlocul odăii.

Tresăriră cu toții, dar bietul Hugh sări drept în picioare ca și cum cineva ar fi descărcat o armă chiar lîngă el. Și după ce-i trecu sperietura, ce cumplită desnădejde i se așternu pe față ! De un comic desăvîrșit.

„Ei, ce spui Hugh ?"

Privi fața rîzătoare a lui Helen, fără să fie în stare să scoată o vorbă. De la apariția primelor recenzii în care se lăuda cartea lui se simțise atît de puternic, atît de sigur de el ; trăise într-un binecuvîntat lăcaș unde se simțea la adăpost. Și iată că acum sosise Helen, anume ca să-l umilească, ca să aducă mărturii care să-l dea de gol.

„Nu mă așteptam", izbuti să bîiguie o frază pe care nu o duse pînă la capăt. „Adică, mă rog de ce n-ai dat...".

Caldwell, care avea reputația că știa ca nimeni altul să întrețină o conversație, interveni prompt. „Să bem pentru muză" strigă ridicînd paharul. „Pentru muză și pentru — sper că nu fac o indiscreție — pentru eroina capodoperei noastre". Încîntat de felul cum îi reușise fraza, o privi pe Helen radios ; apoi se întoarse spre Hugh și-l bătu pe umăr cu gestul unui proprietar plin de afecțiune. „Și tu, dragul meu, trebuie să bei. De data aceasta nu vom bea în cinstea ta ; nu, de data aceasta nu pentru tine vom închina un pahar", spuse, lăsînd să i se reverse din gîtlej o cascadă de chicoteli.

Hugh făcu ceea ce i se spusese și, uitîndu-se în altă parte, bău o înghițitură de whisky cu sifon.

„Vă mulțumesc, vă mulțumesc" strigă Helen. Rîsul clocotea în toată ființa ei ca apa într-un ibric. Îi întinse o mînă lui Caldwell și pe cealălaltă lui Hugh. „Nu vă pot spune cît m-a tulburat Dante și Beatrice de Hans Andersen. Sună nemaipomenit, delicios."

Înroșindu-se, Hugh încercă să se apere. „Articolul acela îngrozitor...".

Helen i-o reteză : „Dar de ce ai făcut-o pe furiș ?“ îl întrebă.

Da, de ce, de ce oare ? se gîndi Hugh ; și mai făcuse și nebunia de a publica volumul fără să i-l fi arătat lui Helen. Dorise întotdeauna să i-l arate dar întotdeauna renunțase în ultimul moment, părîndu-i-se prea greu, nesimțindu-se la înălțimea situației. Dorința de a publica romanul dăinuise însă, devenind din ce în ce mai puternică, pînă cînd fără să se mai gîndească la nimic, îi dusese manuscrisul lui Caldwell și, după ce i se confirmase acceptarea, aranjase ca volumul să apară în timp ce Helen lipsea din țară. Ca și cum procedînd astfel ar fi putut s-o împiedice să afle. Nebunie, nebunie curată ! Dovadă că fusese nebun era prezența ei astăseară, aici ; fața ei pecetluită de un surîs ciudat și sălbatec, ochii ei sclipitori. Una din trăsăturile de caracter cele mai specifice și cele mai încîntătoare ale „iubitei copile“ era acea nesăbuință ce nu ținea seama de nimeni și de nimic ; un „enfant terrible“ [1] celest. Dar această nesăbuință părea drăcească atunci cînd era vorba de adevărata Helen. Era în stare de orice, de absolut orice. „De ce ai făcut-o ?“ insistă Helen. În chip de orice răspuns, Hugh bîigui niște cuvinte menite să fie luate drept scuze.

„Ar fi trebuit să-mi spui și mie că ești Dante Andersen. M-aș fi străduit să mă urc la aceeași înălțime și să devin o Beatrice îngemănată cu Fetița cu Chibrituri. [2] Bună seara, Beppo ! Uite-l și pe Mark“. Cei doi plecaseră de la pian și veniră s-o întîmpine. „Bună seara domnule Croyland, ce mai faceți ?“

Domnul Croyland dădu un spectacol remarcabil, apărînd în rolul unui bătrîn „gentleman“ care salută o delicioasă tînără doamnă. Binevoitor, dar știind totodată să arate că lua lucrurile în șagă și cu o nuanță de discretă galanterie.

„Ce neașteptată bucurie“ murmură cu acea voce duioasă, deliberat extatică, pe care o rezerva de obicei pentru a descrie tablourile din *quattrocento* sau pentru a se adresa oamenilor celebrii ori forte bogați. Apoi cu

[1] Copil teribil (fr.).
[2] Eroina unei din poveștile lui Andersen.

un gest care exprima admirabil un nestăvilit impuls de afecțiune domnul Croyland luă mîna lui Helen și o ținu strînsă într-ale lui. Avea mîini foarte albe, moi și aproape înfiorător de mici și de delicate. Comparînd-o cu ale lui, propria ei mînă pîrlită de soare, i se păru lui Helen mîna unei țărănci. Barba argintie și profetică a domnului Croyland se despică în două pentru a face loc unui surîs care ar fi trebuit să fie o grațioasă confirmare a vorbelor spuse și a gesturilor făcute în prealabil. Dar, din păcate, nepotrivita amploare a surîsului care dezvălui deodată ferocitatea dinților lătăreți și gălbejiți, păru dimpotrivă să nege autenticitatea gentlemenului cu maniere atît de rafinate. Surîsul aparținea acelui domn Croyland care negociase cu mari profituri pînze semnate de vechi pictori celebri ; mîinile mici și moi cu gesturile lor pline de afecțiune, ca și vocea duioasă și extatică precum și vorbele pornite din inimă, erau proprietatea celuilalt domn Croyland, cu totul eteric și care nu trăia decît pentru artă.

Helen își retrase mîna. „Ați văzut vreodată, dumneavoastră care cunoașteți atît de bine Italia, ulcioarele care se vînd la Montecatini pentru a bea apele cu virtuți purgative ? Sînt albe și pe ele stă scris cu litere de aur : *„Io son Beatrice che ti faccio andar"* [1]

„Ce sacrilegiu !" exclamă domnul Croyland ridicîndu-și mînuțele în sus îngrozit.

E tocmai genul de glume după care mă dau în vînt. Mai ales acum cînd Beatrice a devenit una cu mine...". Dîndu-și seama că tînărul cu păr blond, ca paiul, stătea în picioare, ascultînd-o atent, la cîțiva pași de ea, voind în mod evident să fie luat în seamă, Helen se opri și întorcîndu-se spre el îi întinse mîna.

Tînărul i-o luă, se înclină din mijloc cu o mișcare rigidă, rostindu-și numele „Gisebrecht" și apoi i-o strînse cu putere.

Rîzînd (și asta constituia o nouă glumă), Helen răspunse „Ledwidge" ; după o clipă de chibzuință adăugă „geboren Amberley" [2]

[1] Eu sînt Beatrice care te face să te duci (ital.) (Joc de cuvinte bazat pe polisemia verbului *andare*).

[2] Născută Amberley (germ.).

Descumpănit de această inovație neașteptată, tînărul se înclină din nou în tăcere.

Staithes interveni și spuse că el îl descoperise pe Ekki Giesebrecht. Refugiat din Germania. Nu din cauza nasului, adăugă în timp ce (fiindcă i se făcuse milă de bietul Hugh) o trăgea pe Helen după el scoțind-o din grupul adunat în jurul canapelei, nu din cauza nasului — ci din cauza politicii. Arian, dar comunist înfocat și absolut pe linie.

„Crede că de îndată ce se va produce egalizarea veniturilor oamenii vor înceta de a fi cruzi. Și că puterea se va afla automat în mîinile celor mai buni. Și e absolut convins că nici un ins care a obținut puterea nu va fi în stare nici măcar să dorească să comită vreun abuz." Staithes clătină din cap. „Nu știi ce să faci : să-l admiri, și să-l invidiezi sau să-i mulțumești lui Dumnezeu că nu te-a făcut și pe tine atît de dobitoc. Și ca și cum asta n-ar fi suficient Ekki e un dobitoc nemaipomenit de cumsecade. Un dobitoc care are calitățile morale al sfinților. Iată de ce e un propagandist atît de admirabil. Sfințenia valorează cît sex-appeal-ul". Trase un scaun pentru Helen și apoi se așeză din nou la pian și începu să cînte primele măsuri din *Für Elise* de Beethoven. Apoi se întrerupse și se întoarse din nou spre ea. „Din păcate" spuse în chip de concluzie, „nimic nu stă la picioare. Nici credința, nici inteligența, nici sfințenia, și nici chiar mîrșăvia, nimic. Credința nu-i altceva decît prostie dirijată și organizată. Poate clinti din loc un munte sau chiar doi, tot izbind cu încăpățînare, dar credința nu vede nici în dreapta, nici în stînga, și ca atare nu-și poate da seama de faptul că mutînd munții din loc nu-i poate distruge, ci doar deplasa. E nevoie de inteligență pentru a-ți da seama de acest lucru ; dar nici inteligența nu-i de mare folos, fiindcă nu poate stîrni entuziasmul general ; ca atare se află la discreția primului Hitler sau Mussolini care apare pe firmament, a oricui în stare să stîrnească entuziasm, și entuziasmul poate fi stîrnit pentru *orice* cauză oricît de idioată sau criminală."

Helen se uită prin cameră. „O fi de felul lui atît de blond ? întrebă cu voce tare, fără să aștepte însă vreun

răspuns. Apoi, întorcîndu-se spre Staithes, adăugă : „Și cu sfințenia, cum rămîne ?"

„N-ai decît să te referi la istorie" răspunse Staithes.

„Nu știu o iotă."

„Sînt convins. Cred totuși că ai auzit de un oarecare Isus ? Și ți se întîmplă uneori să citești și jurnalele, nu-i așa ? Atunci adună doi cu doi, adică informațiile din jurnale și sfîntul și trage singură concluziile care ți se par evidente."

Helen dădu aprobator din cap.

„Le-am tras."

„Dacă sfințenia ar fi sucientă pentru a salva omenirea" continuă Mark, „lumea ar fi fost de mult salvată. De zeci și zeci de ori. Dar sfințenia poate exista și fără inteligență. Și deși atrage oamenii, nu-i atrage mai mult ca o seamă de alte lucruri — mîncarea bună, de exemplu, confortul, faptul de a te culca cu cineva, de a-ți teroriza semenii, sau de a te simți superior celorlalți."

Rizînd, (căci și asta era ceva de rîs), Helen spuse : „După cît se pare nu mai e nimic de făcut decît să lași totul să se ducă pe apa sîmbetei și să devii un amant invizibil." De pe tava ce se afla lîngă ea, luă un sandvici și un pahar de vin alb.

Grupul aflat în celălalt capăt al odăii se dezagregase și Beppo urmat de domnul Croyland se îndreptau din nou spre pian. Staithes le zîmbi și, reînodînd firul discuției, rupt de sosirea lui Helen, spuse : „Există și alternativa de a deveni un estet."

„Folosești cuvîntul ca și cum ar fi o injurie" protestă Beppo cu acea acreală emfatică care se accentuase pe măsură ce îmbătrînise. Viața nu-l cruța deloc, dîndu-i mereu noi lovituri. Chelea, devenea tot mai durduliu, tinerii dădeau din ce în ce mai multe semne că le vine greu să-l trateze ca pe unul de-al lor, succesele în materie amoroasă se dovedeau a fi din ce în ce mai anevoioase, pînă și tînărul neamț adus de Staithes se purtase cu el aproape necuviincios. „De ce să-i fie cuiva rușine că trăiește pentru frumusețe".

Gîndul că Beppo trăiește pentru frumusețe, că trăiește pentru acest ideal cu hainele din ce în ce mai umflate pe burtă și mai strînse pe coapsele acoperite de flanelă în

carouri, că trăiește pentru frumusețe cu o scăfîrlie golașe înconjurată de buclișoare de paj florentin, o făcu pe Helen să se înece sorbind din vin.

Din adîncul fotoliului unde se așezase, domnul Croyland murmură „Slăvit fie Dumnezeu pentru că a creat lucruri *bălțate*. L-am recitit de curînd pe Hopkins[1]. Impresionant! Ți se înfige în inimă ca un *pumnal*. Ce adorabil comportament alcătuit din nouraşi mătăsoşi şi scîrnavi!" Oftă, şi dădu, gînditor din cap. „Unul din acele lucruri făcute anume ca să te rănească tocmai prin frumusețea lor. Să te rănească şi totuşi să te îmbărbătezе, să-ți arate că viața merită să fie trăită."

Se făcu deodată liniște ca şi cum vorbele ar fi fost rostite într-o biserică.

Străduindu-se să nu lase nici o urmă de ris să-i răzbată în glas, Helen spuse: „Fii un înger Beppo, şi mai toarnă-mi puțin vin".

Domnul Croyland stătea în fotoliul lui, undeva departe, rămînînd sub pleoapele jumătate închise, locuitorul unui univers de ordin superior.

Cînd nu se mai auzi clinchetul paharelor, cită: „Totul e să devii matur. Sobra certitudine dată de fericirea care te trezește. *Care te trezește*" repetă el cu insistență. „Făcîndu-te să pătrunzi adînc esența şi apoi bineînțeles mai sînt şi tablourile, pînzele de Watteau de la Drezda, Schimbarea la Față de Bellini şi portretele lui Rafael de la Palatul Pitti. Contraforturi pentru a susține sufletul. Precum şi anumite teorii filozofice. Zarathustra[2] şi Banchetul[3]". Dădu din mînuțe. „Ai fi pierdut dacă n-ar exista, cu adevărat pierdut."

„Şi datorită lor, aşa presupun, eşti salvat?" spuse Mark, care rămăsese aşezat pe scaunul de la pian. Fără să aştepte răspuns continuă: „Aş dori să pot să fiu şi eu salvat în felul acesta. Dar nu mi se pare că există cine ştie ce substanță în toate astea. Chiar şi în operele puține la număr care sînt intrinsec substanțiale, căci de bună

[1] Gerald Manley Hopkins (1844—1889), preot iezuit, ale cărui poeme au fost publicate postum (1918).

[2] *Aşa grăit-a Zarathustra* de Nietzsche.

[3] Unul din dialogurile lui Platon.

seamă majoritatea cugetărilor nu sînt decît prostii. În ceea ce privește arta, literatura — mă rog, aruncați-vă ochii prin muzee și biblioteci. *Uitați-vă bine.* Nouăzeci și nouă la sută prostii sau lucruri bune de dat la coș."

„Dar anticii greci", interveni domnul Croyland, „florentinii, chinezii...". Schiță în aer cu un gest nespus de grațios, ca și cum ar fi mîngîiat forma unui vas din epoca Song, ca mai apoi să-și treacă degetele peste buricul, dăltuit ca o cupă, al unei nimfe din Renaștere. Zîmbea subtil fiind convins că pe fața lui se află expresia unei madone de Luini [1]; dar iarăși prin deschizătura stufoasei bărbi se iviră dinții lui lătăreți și gălbejiți, sălbatici și hrăpăreți chiar și atunci cînd vorbea de frescele din palatul Schifanoia sau cînd murmura ca și cum ar fi fost vorba de un secret orfic, numele lui Vermeer din Delft.

„Numai și numai prostii", repetă Mark Staithes „numai prostii și lucruri de dat la coș. Și majoritatea operelor care nu dovedesc prostie și nici nu merită să fie aruncate, nu sînt decît lucrări oneste. Lucruri pe care și dumneata și cu le-am fi putut face dacă ne-am fi dat cît de cît osteneala", explică el. „Și dacă cineva se cunoaște pe sine însuși, păcătosul și ineptul ins care poate înfăptui asemenea isprăvi — zău, atunci într-adevăr nu-ți mai poate nimeni cere să ici în serios isprăvile respective."

Din felul încruntat în care privea, reieșea limpede că domnul Croyland nu-și considera propriul său eu cu ochi chiar atît de critici.

„Asta nu înseamnă că cineva nu se poate bucura contemplînd produse de tipul amintit, pentru nenumărate motive care n-au nimic de-a face cu arta", recunoscu Staithes. De pildă, pentru ingeniozitatea de care a dat dovadă autorul, dacă se întîmplă să fii cît de cît un cunoscător în materie de tehnică sau un interpret instrumentist... De asemenea, progresia continuă a mîinii stîngi la pian în timp ce dreapta modulează în aparență la întîmplare. Te farmecă întotdeauna. Dar așa se întîmplă și cu meșteșugul dulgherului. Nu, în ultimă instanță nu există nimic interesant în aceste compoziții care nu au

[1] Bernardino Luini, pictor italian (1480—1532).

altă calitate decît aceea de a fi bine făcute. Oricît de impresionantă ar fi măiestria și oricît de talentat ar fi fost creatorul. Cînd stai să cugeți sînt lipsite de valoare. Între ele și cele proaste există numai o diferență de grad. Faptul de a compune ca Brahms, de pildă, ce înseamnă la urma urmelor, decît a compune ca Meyerbeer dar într-o manieră infinit mai elaborată și mai intelectuală. În timp ce pasajele cele mai bune din Beethoven se află la o egală depărtare și mult deasupra celor mai bune fragmente din Brahms precum și celor mai proaste din Meyerbeer. Există o diferență ce ține de esență. Te afli strămutat într-o altă lume".

„Într-o altă lume", repetă în șoaptă domnul Croyland pe un ton cucernic. „Dar tocmai asta voiam să te fac să recunoști. Datorită artei elevate pătrunzi într-o altă lume".

Beppo încuviință, fîstîind emfatic.

„O lume", precizează domnul Croyland, „ce aparține zeilor și îngerilor."

„Vă rog să nu uitați amanții invizibili" spuse Helen care, pe măsură ce bea din paharul cu vin alb, găsea că tot ce se află în jur devenea formidabil de amuzant.

Domnul Croyland nu luă în seamă cuvintele spuse de Helen și continuă „O nouă lume. Marii maeștri te transportă în *ceruri*".

„Dar nu-ți îngăduie niciodată să rămîi acolo" obiectă Staithes. „Îți deschid numai gustul pentru o lume vecină și apoi te lasă să cazi din nou, fleoșc, în noroi. Minunat atît timp cît durează. Dar durează atît de puțin. Și chiar cînd ne-au transportat cu ei efectiv în ceruri, mă surprind gîndind : asta e tot ? Oare nu există nimic altceva, nimic dincolo ? Cealaltă lume nu e destul de alta. Chiar *Macbeth*, chiar Missa în Re major, chiar *Înălțarea* de El Greco." Clătină din cap. „Pe vremuri mă satisfăceau. Însemnau o eliberare, un sprijin. Dar acum... acum descoper că doresc ceva mai mult, ceva mai divin, ceva mai puțin omenesc. Da, ceva mai puțin omenesc" repetă. Apoi fața lui de jupuit de viu se contorsionă pentru a produce un surîs chinuit.

„Simt că împărtășesc ideea exprimată de Helen Cavell" adăugă, „Pictura, muzica, literatura, gîndirea — toate acestea sînt insuficiente"...

„Și atunci ce oare este suficient ?“ întrebă Beppo. „Politica ? Știința ? Banii ?“ Staithes clătină din cap la fiecare sugestie.

„Dar mai există oare și altceva ?“ întrebă Beppo.

Mark îl privi o clipă în tăcere, păstrînd pe față zîmbetul lui anatomic, apoi spuse „Nimic, absolut nimic“.

„Asta e părerea dumitale“ spuse domnul Croyland. „Întrucît mă privește, găsesc că e suficient.“ Închise ochii și se retrase iarăși în somptuoasa lui spiritualitate.

Privindu-l, Staithes se simți deodată îmboldit de dorința răutăcioasă de a înțepa balonul, de îngăduință față de propria lui persoană în care se refugiase bătrînul domn, de a face o gaură pentru a rupe marele sac umplut cu volatile gaze culturale, grație căruia domnul Croyland izbutise să ridice la înălțimea cerului și să așeze în aerul rarefiat al esteticii pure sordidul său negoț de tablouri. „Și moartea ? Te pot apăra împotriva morții ?“ spuse apăsat, pe un ton ce devenise inchizitorial. Staithes se opri o clipă, răstimp în care bătrînul se află înconjurat de o tăcere înfiorător de semnificativă — tăcerea celor care în prezența unei victime sau a unui bolnav fără șanse de a supraviețui, ignoră, dînd dovadă de tact, sentința ce avea să fie executată curînd. „Te pot apăra împotriva vieții ?“, continuă Mark Staithes, îmblînzindu-se ; „te pot apăra de aspectele cele mai neplăcute sau mai primejdioase ale vieții ?“

„Ca de pildă cîinii care cad peste tine din aeroplan“, spuse Helen izbucnind în rîs.

„Despre ce anume vorbești ?“ țipă Beppo.

„Hopkins cu teoriile lui nu te poate apăra de cîini“, continuă Helen pe nerăsuflate. „Sînt de acord cu *tine* Mark. E preferabil să nu-ți uiți niciodată umbrela acasă“.

Domnul Croyland se ridică. „Trebuie să mă duc la culcare“ spuse. Și așa ar trebui să faci și dumneata, draga mea“. Mînuța albă pe care i-o așeză pe umăr era plină de îngăduință, ai fi zis o mînuță apostolică. „Te-a obosit călătoria.“

„Vreți să spuneți că m-am îmbătat“ răspunse Helen, ștergîndu-se la ochi. „Poate că aveți dreptate, zău așa. Măi să fie“ adăugă, „ce ușurare să mai poți și rîde cîteodată !“

Cînd domnul Croyland plecă, luîndu-l cu el și pe Beppo, Staithes se apropie de Helen. „Ce-i cu tine ? Nu te-am văzut niciodată așa".

„Mă amuză", explică.

„Ce anume ?"

„Totul. Dar a început cu Dante ; Dante și Hans Andersen. Dacă ai fi fost nevasta lui Hugh ai fi înțeles de ce povestea asta e atît de nemaipomenit de caraghioasă. Închipuiește-ți în ce stare s-ar fi aflat Europa dacă taurul ei s-ar fi dovedit a fi Narcis !"

„Cred că ai face mai bine să nu vorbești atît de tare" spuse Staithes, aruncîndu-și privirea spre colțul unde Hugh se prefăcea că ascultă convorbirea însuflețită dintre Caldwell și tînărul Giesebrecht, expresia de profundă deznădejde trădîndu-i starea sufletească.

Helen se uită și ea într-acolo, apoi din nou la Staithes, și ridică nepăsătoare din umeri. „Dacă *el* spune că nu poate fi văzut de ce nu aș spune și *eu* că vocea mea nu poate fi auzită ?" În ochii ei trecu o licărire de rîs. „Am să scriu o carte intitulată *Amanta ce nu poate fi auzită*. O femeie care spune exact ceea ce crede despre amanții ei în timp ce face dragoste. Dar ei n-o pot auzi. Nu pot auzi nici un cuvînt." Goli paharul și apoi îl umplu din nou.

„Și ce spune despre ei ?"

„Adevărul, de bună seamă. Nimic decît adevărul. Că romanticul Don Juan nu-i decît un escroc. Numai că, am impresia că în realitate va descoperi acest lucru ulterior. Totuși, ți se poate îngădui o licență poetică, așa încît *l'esprit d'escalier* [1] să se manifeste simultan cu aventura romantică. Clar de lună și «Iubita mea» și «Te ador» și acele senzații extraordinare. Totul în același moment. «Nu ești nimic altceva decît un borfaș ordinar, un pezevenghi de soldățoi». Și apoi vine rîndul amantului dotat cu înaltă viață spirituală. Ca să spunem lucrurilor pe nume : Hans Dante. „Clătină din cap. „Să nu mai vorbim de Kraft Ebbing." [2]

[1] Replicile pe care ai fi dorit să le dai în timpul unei conversații și care ți se ivesc mai tîrziu în minte. Prezență de spirit defectuoasă.

[2] Neurolog și psihiatru german (1840—1902). Autorul unor tratate de sexologie considerate fundamentale în acea perioadă.

„Și lui ce-i spune ?“

„Are ce să-i spună !“ Helen mai sorbi o înghițitură de vin. „Noroc că nu poate fi auzită. E mai bine să sărim peste acest capitol ca să ajungem direct la înțeleptul epicurean. Cu înțeleptul n-are nevoie să fie atît de misterioasă. «Te crezi bărbat fiindcă din întîmplare nu ești impotent». Asta-i spune. «Dar de fapt, nu ești nici bărbat, nici om. Ești sub-uman. În ciuda înțelepciunii tale — ba chiar din cauza ei ești mai rău în anumite privințe decît escrocul» Și apoi, buf, ca un semn venit din cer, îți cade ciinele.“

„Care ciine ?“

„Ciinele de care Hopkins nu te poate apăra. Ciinele din speța celor ce explodează ca o bombă cînd sînt aruncați dintr-un aeroplan. Buf !“ Șuvoaiele de rîs urcau, bolborosind și învolburîndu-se căutînd un mijloc de expresie, o supapă ; și singurul mod posibil de a-i da drumul era un fel de ultragiu, un fel de siluire, publică atît a propriilor ei sentimente, cît și ale celorlalți. „Doar că nu ne-a căzut în cap lui Anthony și mie“, continuă, simțind o ciudată ușurare în faptul de a vorbi deschis și luînd în rîs întîmplarea de care nu se putea pomeni. Pe acoperișul casei lui Anthony. Și n-aveam nimic pe noi. Ca în grădinile din rai. Și pe urmă, din senin, a căzut ciinele și a explodat“. Își întinse brațele cu un gest violent. Din ciini curge sînge din tot corpul, din cap pînă în picioare. Ne-a udat leoarcă înțelegi, *leoarcă*. Și ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic imbecilul ăsta se apucă să-mi trimeată o scrisoare.“ Deschise geanta și i-o arătă. „Poate că își închipuia că o s-o citesc. Nu m-ar mira. Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Ca și cum ne-am afla în grădinile din Eden. I-am spus într-una că e un nătăru... Poftim.“ Îi întinse scrisoarea lui Staithes. „Deschide-o și vezi ce are de spus, dobitocul. Ceva spiritual, nu încape vorbă ; ceva vag și tangențial ; probabil că se întreabă, cu umor, ce idee o fi intrat în căpșorul meu sucit de mi-am luat tălpășița.“ Dîndu-și seama că Mark ținea în mînă scrisoarea, fără s-o deschidă, întrebă : „Dar de ce n-o citești ?“

„Dorești într-adevăr s-o citesc ?“

„Desigur. Citește-o, tare, citește-o cu intonație.“ Scanda cuvintele în semn de bătaie de joc.

„Foarte bine." Mark rupse plicul și despături foile subțiri... *M-am dus să te caut la hotel.* Citea rar, încruntîndu-se pentru a descifra literele mărunte, așternute în grabă. *Plecaseși și mi s-a părut că asupra mea se abate un fel de moarte.*

„Ce dobitoc!" comentă Helen.

Probabil că e prea tîrziu, probabil inutil; dar simt că trebuie să-ți vorbesc în această scrisoare despre cîteva din lucrurile pe care aveam intenția să ți le spun ieri seară prin viu grai. Într-un fel îmi vine mai ușor, căci nu sînt niciodată la înălțime cînd e vorba de a stabili un contact pur personal cu altă ființă omenească. Dar, pe de altă parte, îmi vine mult mai greu, întrucît aceste cuvinte scrise nu vor fi decît cuvinte și nimic mai mult, cuvinte care îți vor ajunge plutind în vid fără nici un suport, fără viață insuflată lor de prezența mea fizică."

Helen pufni în ris. „Vorbește de parcă prezența lui fizică i-ar putea veni în ajutor" spuse disprețuitor, sorbind din nou din paharul cu vin.

Dar ceea ce voiam să-ți spun, continuă să citească Staithes *e următorul lucru: că dintr-o dată a fost ca o revelație, ca o inspirație, ieri, atunci cînd stăteai în genunchi pe acoperiș, după întîmplarea aceea îngrozitoare...*

„Se referă la cine" spuse Helen. „De ce nu poate spune lucrurilor pe nume?"

...Mi-am dat brusc seama... Mark Staithes se opri. „Ascultă Helen", spuse, „Serios, nu mai pot continua."

„De ce nu? Vreau neapărat să citești mai departe" strigă surexcitată.

Staithes clătină din cap. „Nu am dreptul."

„Dar cu ți-am dat acest drept."

„Da, știu, dar nu și el."

„Ce are a face? Acum cînd am primit scrisoarea..."

„Dar e o scrisoare de dragoste."

„O scrisoare de dragoste?" Helen repetă neîncrezătoare cuvintele rostite de Mark și apoi izbucni în ris. „Zău că asta le întrece pe toate" strigă. „E într-adevăr sublim! Stai puțin. Dă-mi scrisoarea." Helen o smulse din mîinile lui Mark. „Unde am rămas? Ah, da... *în genunchi pe acoperiș după întîmplarea aceea îngrozitoare, mi-am dat*

brusc seama că trăisem într-un păienjeniș de minciuni în ceea ce te privește. Declama cuvintele în mod retoric, întovărășindu-le de gesturi emfatice. *Mi-am dat seama că în pofida iluziei făurite de mine, și anume iluzia de a trăi o aventură în care nu eram decît un partener iresponsabil, detașat și amuzat, te iubeam cu adevărat.* ...„Mă iubeaaa cu adevăraaat"... repetă Helen, lungind vocalele pentru a face din cuvinte propria lor caricatură. „Nu-i formidabil ? Mă iubea cu adevărat." Apoi, răsucindu-se pe scaun strigă „Hugh !" tare ca să fie auzită pînă în celălalt capăt al odăii.

„Potolește-te Helen !"

Dar dorința, nevoia de a săvîrși sacrilegiul nu-i dădea pace.

Se smuci din strînsoarea mîinii lui Staithes, care-i apucase brațul și-l chemă din nou pe Hugh, răcnind. Cînd văzu că toată lumea își ațintise ochii asupra ei spuse, fluturînd scrisoarea : „Voiam să-ți comunic că mă iubea. Cu adevărat."

„Pentru numele lui Dumnezeu, taci o dată !"

„Nici prin cap nu-mi trece" răspunse, întorcînd capul spre Mark. „De ce nu i-aș spune și lui Hugh marea veste ? Va fi încîntat, avînd în vedere că și el mă iubește atît de mult. Nu e așa Hugh ?" Se întorsese din nou spre Hugh și fața îi era îmbujorată de surexcitare. „Nu e așa dragul meu ?" Hugh nu răspunse. Stătea acolo, alb la față și mut, cu ochii pironiți în pămînt.

„Firește că da" răspunse Helen în locul lui. „În ciuda tuturor aparențelor. Sau mai bine zis în ciuda falselor aparențe", spuse chihotind, „avînd în vedere că dragostea ta a fost întotdeauna invizibilă. Da, da, dragul meu Hugh, absolut invizibilă. Și totuși... totuși, deși toate falsele aparențe pledează pentru teza contrară, mă iubeeeșți, nu e așa ? Nu e așa ?" insistă, încercînd să-l silească să-i răspundă. „Nu e așa ?"

Hugh se ridică în picioare și, fără să rostească o vorbă, plecă din odaie aproape fugind.

„Hugh !" zbieră Caldwell. „Hugh !" Nici un răspuns. Caldwell se întoarse și-i privi pe cei din jurul lui. „Poate că ar fi bine ca cineva să se ducă să vadă dacă e totul

în ordine", spuse cu solicitudinea maternă a editorului care-şi vede proprietatea — un autor de prima mînă — năpustindu-se, poate, spre sinucidere. „Nu se ştie niciodată". Şi, sărind în picioare, porni în fugă pe urmele lui Hugh, trîntind uşa.

O clipă nimeni nu rosti nici un cuvînt. Apoi făcîndu-i pe ceilalţi să tresară, Helen izbucni în rîs. „Nu te alarma Herr Giesebrecht", spuse întorcîndu-se spre tînărul venit din Germania. „Nu e decît un mic eşantion din viaţa de familie engleză. *Die Familie im Wohnzimmer*[1] aşa cum am învăţat la şcoală. *Was tut die Mutter? Die Mutter spielt Klavier. Und was tut der Vater? Der Vater sitzt in einem Lehnstuhl und raucht seine Pfeife.*[2] Asta e totul, Herr Giesebrecht, atît şi nimic mai mult. Un eşantion tipic de familie burgheză."

„Burgheză" repetă tînărul şi dădu grav din cap. „Grăiţi mai adevărat decît vă daţi seama."

„Serios ?"

„Sînteţi o fictimă", continuă, vorbind foarte rar şi rostind cuvintele unul cîte unul, „o fictimă a societăţii capitaliste. E plină de ficii."

Helen îşi lăsă capul pe spate şi rise din nou, mai tare decît înainte, apoi, făcînd un efort, izbuti să se controleze şi spuse dintr-o suflare „Să nu credeţi că rîd de dumneavoastră. Găsesc că vă purtaţi foarte drăguţ cu mine — extraordinar de bine. Şi probabil că aveţi perfectă dreptate în ceea ce priveşte societatea capitalistă. Numai, nu ştiu cum să vă spun, vorbele dumneavoastră spuse tocmai în acest moment — nu ştiu de ce păreau cam... cam...". Izbucni din nou în rîs. „Îmi pare rău".

„Trebuie să plecăm" spuse Mark, ridicîndu-se de pe scaun. Tînărul venit din Germania se sculă şi el şi traversă încăperea apropiindu-se. „Noapte bună Helen."

[1] Familia în salon (germ.).

[2] Ce face mama? Mama cîntă la pian. Şi ce face tata? Tata şade în fotoliu şi-şi fumează pipa (germ.).

„Noapte bună, Mark. Noapte bună, domnule Giesebrecht. Şi mai vino să mă vezi. Vei veni, nu e aşa? Mă voi comporta mai bine data viitoare."

Tînărul răspunse zîmbetului ei printr-un zîmbet, se înclină şi spuse : „Voi veni oricînd veţi dori."

Capitolul XXII

8 decembrie 1926

Mark locuia într-o casă sărăcăcioasă pe lîngă strada Fulham. Faţada din cărămidă de un roşu închis avea ornamente de ceramică. Cînd intrai, dădeai de podele acoperite cu linoleum dungat sau cu petece de covoare fabricate în serie ; pe pereţi, tapet : fie ocru, cu buchete de albăstrele, fie verde cu trandafiri roşii ; scaune şi mese din stejar afumat, perdele din reps, etajere din bambus, pe care erau aşezate vase de porţelan albastru. Urîţenia era atît de totală, atît de bătătoare la ochi, încît, gîndi Anthony, nu putea fi decît intenţionată. Fără doar şi poate că Mark alesese în mod premeditat cea mai urîtă locuinţă pe care o putuse găsi. Pentru a se pedepsi, de bună seamă — dar pentru care motiv, pentru care vină ?

„Puţină bere ?"

Anthony acceptă.

Celălalt deschise o sticlă şi umplu un singur pahar. Lui nu-şi turnă.

„Văd că nu te-ai lăsat de muzică" spuse Anthony cu ochii la pianina din odaie.

„Mai cînt uneori", trebui să recunoască Mark. „E o consolare."

Faptul că *Matheuspassion* [1] de exemplu, Sonata op. 106 de Beethoven avuseseră drept autori oameni era un temei de nădejde. Puteai, graţie lor, concepe că umanitatea,

[1] Oratoriu de Johan Sebastian Bach.

cine știe cînd și cum, va putea deveni ceva mai asemănătoare lumii lui Johann Sebastian. Și dacă n-ar exista clavecin bine temperat ar mai merita osteneala să dorești o schimbare revoluționară ?

Anthony era totuși de părere că pentru un sociolog era un spectacol pasionant.

„Să asiști sau să iei parte ?"

„Să asiști, bineînțeles !"

„Iată principala diferență între literatură și viață : în cărți numărul indivizilor excepționali e foarte ridicat față de cel a indivizilor mediocri ; în realitate e foarte mic."

„Cărțile sînt opium", spuse Mark.

„Exact ! Viața e însă atît de banală încît literatura trebuie să se ocupe de lucrurile care ies din comun. Talent, putere, situații sociale, averi excepționale. Din această cauză în cărți găsești atîția oameni geniali, atîția conducători, atîția prinți și atîția milionari. Oamenii care sînt cu totul condiționați de împrejurări îți pot sfîșia inima, dar soarta lor nu poate fi considerată dramatică. Drama începe atunci cînd există libertatea de a alege. Și libertatea de a alege începe atunci cînd există condiții excepționale, de ordin social sau psihologic. De aceea locuitorii acelei lumi fictive care este literatura au fost întotdeauna recrutați din *Who's Who*. [1]

„Și crezi într-adevăr că bogătașii sau cei care dețin puterea sînt liberi ?"

„Mai liberi decît cei săraci, în orice caz. Nu atît de complet condiționați de viața materială și de voința celorlalți."

Mark clătină din cap. „Nu-l cunoști pe tata" spuse. „Și nici pe infecții mei frați."

Cînd erau la Colegiul din Bulstrode își aduse aminte Anthony, Mark împuia urechile tuturor cu „Padre face" sau „Stai — thes senior la Cambridge drege..."

„Toată ticăloasa semințe de Staithes" continuă Mark.

Îl descrise pe acel Staithes care era acum Cavaler al Ordinului „Sf. Mihail și Sf. George" și avea funcția perma-

[1] Dicționar de fișe biografice ale oamenilor celebri sau de importanță publică. Se retipărește periodic.

nentă de subsecretar de stat. Nu-și mai încăpea în piele și era cu cugetul perfect împăcat de vreme ce era pe deplin convins de meritele lui extraordinare, adorîndu-se pe el însuși, deoarece se considera un om de seamă.

„Ca și cum ar fi existat vreo dificultate ca să ajungă unde a ajuns! Ca și cum te-ai putea mîndri dobîndind astfel de fleacuri!". Fața de jupuit de viu a lui Mark se strîmbă de silă și de dispreț. „Se crede o perfecțiune."

Și ceilalți membrii ai familiei Staithes, cei din tînăra generație, și ei se considerau perfecți. Unul era la Delhi, ocupîndu-se eroic de dresajul indienilor, incapabili să-și revendice drepturile lor. Altul lucra la Bursă și-i mergea extrem de bine. Reușită după reușită. Reușea ce? Să profite cu viclenie de pe urma ignoranței, a lăcomiei și a nesăbuinței celor ce joacă la bursă și a avarilor. Și colac peste pupăză, individul se fălea și cu talentele lui de Don Juan.

(De ce oare n-ar fi avut și bietul om, ca oricare altul, dreptul să se distreze puțin se întrebă Anthony fără să găsească răspuns, în timp ce sorbea din paharul cu bere).

Un tip bine, zău așa! Un arămăsar printre gloabe — mare scofală!

„Și de ăștia zici tu că sînt liberi?" spuse Mark în încheiere. „Dar cum poate un arivist fi liber? E legat de scara pe care se cațără."

„Dar scările sociale" replică Anthony „devin din ce în ce mai largi pe măsură ce urci. Jos de-abia ai loc să pui piciorul. La capul scării treptele au o lățime de aproximativ douăzeci de metri."

„Poate că e o colivie ceva mai încăpătoare decît biroul unui funcționar de bancă" admise Mark. „Dar nu destul de mare pentru mine. Și nu-i suficient de sus; și mai ales nu-i destul de curată."

Ce furie pe întreaga familie cînd se înrolase în timpul războiului ca simplu soldat! Simțiseră cu toții că fapta lui însemna o trădare față de clan. Incapabili să-și dea seama că dacă poți alege, era mai elegant să hotărăști să lupți ca simplu soldat decît ca locotenent de stat major.

„Împuțiți pînă în măduva oaselor" spuse. „Așa că nu pot gîndi decît puturoșenii. Și nici nu pot concepe că cineva poate gîndi altfel. Lepădătura se adresează altei

lepădături și cînd i se răspunde altfel decît prin scîrnăvii, rămîne țuț".

Și cînd se terminase războiul, începuse povestea cu slujba pe care taică-său își dăduse atîta osteneală să i-o găsească în City[1], chiar la Lazarus, și cloaca lui, nici mai mult nici mai puțin ! — o slujbă pe care n-avea decît să întindă mîna ca s-o apuce în clipa în care avea să fie demobilizat. O slujbă cu perspective aproape nelimitate pentru un tînăr cu cap și plin de energie, pe scurt pentru un adevărat Staithes. „Un venit anual de mai mult decît frumușel, cînd vei ajunge la cincizeci de ani", insistase taică-său pe un ton aproape liric. Fusese nu numai jignit și îndurerat, ci considerase refuzul drept o ofensă gravă : îl apucase o furie oarbă cînd Mark îi spusese că nu are nici o intenție să intre în slujba pe care i-o găsise.

Dar de ce nu ? întreba într-una biata lepădătură. De ce nu ? Era pur și simplu incapabil să-și dea seama că nu putea primi slujba, tocmai fiindcă era atît de bună. Prea bună ca să fie pe potriva lui. Pur și simplu nu-și putea închipui așa ceva. După părerea lui ar fi trebuit să mă năpustesc asupra postului respectiv, fără să mă mai uit nici înainte nici înapoi, să mă reped ca porcii, ca toți porcii din lume. Și în loc să fac așa, i-am zis mulțumesc pentru purcoiul de baligă și am plecat în Mexic unde m-am ocupat de o *finca*.[2]

„Aveai vreo idee despre plantațiile de cafea ?"

„Firește că nu. Tocmai de aceea m-a atras." Zîmbi. „Cînd am început să mă pricep, m-am întors să văd dacă nu cumva o fi ceva de făcut aici."

„Și este oare ceva de făcut ?"

Mark ridică din umeri. „Asta numai Dumnezeu știe. Te înscrii în partid, distribui broșuri, finanțezi grupuri de presiune din profiturile realizate de pe urma parfumurilor sintetice, ții discursuri la mitinguri și scrii articole. Și poate că totul e în zadar. Poate, dimpotrivă, momentul favorabil o să vină într-o bună zi..."

„Și atunci ?" întrebă Anthony.

[1] Cartier londonez, centru al marilor afaceri.
[2] Plantație de cafea.

„Să încercăm să ne clătim gura de gustul ăsta amar." Ținu o clipă mîinile lui mari și osoase deasupra claviaturii, apoi începu să cînte *Tocata* și *Fuga* în Re major de Bach. Se aflară transportați în alt univers, o lume în care indivizi ca Babbitt și Staithes nu existau, erau de neconceput.

Mark se așezase la pian numai de cîteva minute, cînd ușa se deschise și în odaie intră o femeie în vîrstă, slabă și cu o față de cal. Era îmbrăcată într-o rochie de mătase cafenie și purta în jurul gîtului o blană răpciugoasă. Mergea în vîrful picioarelor, străduindu-se printr-o foarte complicată mimică să întruchipeze liniștea. Dar în timpul deplasării producea un nemaipomenit volum și o extraordinară varietate de zgomote supărătoare ; ghetele scîrțîiau, rochia de mătase foșnea, mărgelele de sticlă țăcăneau, zorzoanele de argint atîrnate prin lănțișoare de cordon se ciocneau, zăngănind. Mark continuă să cînte fără să întoarcă măcar capul. Anthony se ridică stînjenit și se înclină. Creatura cu fața cabalină îi făcu semn cu mîna să stea jos și, luînd mii de precauții, se așeză și ea pe canapea, producînd o prelungă explozie sonoră.

„Splendid !" strigă femeia cînd Mark apăsă pe ultima clapă. „Mai cîntă ceva Mark !"

Dar Mark se ridică clătinînd din cap. „Vreau să te prezint domnișoarei Pendle" îi spuse lui Anthony ; apoi adresîndu-se bătrînei, îi explică : „Anthony Beavis a fost coleg cu mine la Bulstrode.

Anthony strînse mîna întinsă. Domnișoara Pendle îi zîmbi. Dinții, care erau falși, nu prea bine fixați, păreau neverosimili de albi și de strălucitori. „Așa dar, ați fost coleg cu Mark la Bulstrode !" strigă ea. „Extraordinar !"

„Extraordinar că ne mai dăm încă bună ziua !"

„Nu, nu", zise domnișoara Pendle și cu un gest sprințar pe care Anthony îl găsi deadreptul sinistru, îi dădu o pălmuță pe braț. „Știi exact ce vreau să spun. Așa a fost Mark de cînd îl știu, chiar de pe vremea cînd era numai de o șchioapă. Vă mai aduceți aminte, domnule Beavis ?"

Anthony încuviință, neștiind ce să spună.

„Nu-i scapă nimic și are o limbă ascuțită! Așa era chiar înainte de a se duce la Bulstrode. Revoltător!" Zîmbi cu foți dinții ei falși lui Mark și scînteierea lor arăta că era o imputare făcută în glumă și cu dragoste. „A fost primul meu elev, știați?" continuă, pe un ton confidențial „și eu am fost prima lui profesoară."

Anthony se ridică galant în picioare: „Dă-mi voie să te felicit, Mark" spuse el, „și condoleanțele mele, domnișoară."

Domnișoara Pendle se uită la Mark. „Crezi că am nevoie de condoleanțe?" îl întrebă ea pe un ton zglobiu, ca o copiliță care așteaptă complimente.

Mark nu răspunse, dădu din umeri și îi zîmbi. „Mă duc să pun de ceai" spuse.

„Vrei să iei un ceai, nu-i așa Penny?"

Văzînd că domnișoara Pendle dă afirmativ din cap, Mark se ridică și ieși.

Anthony se întreba, nesimțindu-se prea la largul lui, ce ar putea să vorbească cu această înduioșătoare gloabă, care se purta atît de uman, cînd domnișoara Pendle se întoarse spre el. „Mark e un om minunat; într-adevăr minunat." Din nou dinții falși străluciră și vorbele porniră precipitat, cu o înflăcărare ce distona cu fața ei cavalină. Anthony se tot sucea și învîrtea stînjenit la culme și ușor scîrbit. „Nimeni nu știe cît este de bun" continuă. „Nu-i place să se vorbească despre asta, dar mie nu-mi pasă — vreau ca toată lumea să afle." Dădu din cap cu atîta convingere, încît mărgelele colierului de la gît zăngăniră. „Am fost bolnavă anul trecut" continuă. „Economiile se sfîrșiseră și nu mai putuse căpăta o altă slujbă. Desperată, scrisese cîtorva persoane în casele cărora dăduse lecții, printre care și lui Sir Michael Staithes. Sir Michael mi-a trimis cinci lire. Asta mi-a permis să rezist cîtva timp. Apoi a trebuit să-i scriu din nou. Mi-a răspuns că atîta a putut să facă, dar că i-a vorbit lui Mark despre mine. Și ce credeți că a făcut Mark?" Se uită la Anthony în tăcere, un cal transfigurat, avînd pe față o expresie și de duioșie și de triumf. Ochii ei căprui cu pleoape roșii erau plini de lacrimi... Ce-a făcut Mark?" întrebă Anthony.

„A venit să mă vadă acasă ; pe vremea aceea aveam o cameră cu chirie în Camberwell [1] — a venit și m-a luat cu el. M-a luat așa, fără să aștepte o clipă. M-a pus să-mi fac bagajele și m-a adus aici. De atunci văd de casă. Ce credeți despre asta, domnule Beavis." Vocea îi tremura și fu nevoită să-și șteargă lacrimile. Dar continua să-l privească triumfător. „Ce credeți despre asta ?"

Anthony nu știa într-adevăr ce să creadă și pînă una alta spuse că i se părea minunat.

„Minunat" repetă calul, pe un ton aprobator. „E într-adevăr cuvîntul nimerit. Dar să nu cumva să-i dați a înțelege că v-am spus ceva. Se va supăra grozav pe mine. Mark e întocmai ca omul acela din Evanghelie care nu vrea să știe stînga ce face dreapta. Întocmai". Își șterse din nou lacrimile și-și suflă nasul. „Mi se pare că vine". Și înainte ca Anthony să poată interveni sări în picioare și, într-un vuiet de foșnete și zornăieli se repezi la ușe și o deschise. Mark intră ținînd o tavă cu cele trebuincioase pentru ceai și o farfurie cu biscuiți de mai multe sorturi.

Domnișoara Pendle turnă ceaiul în cești, afirmă că nu putea înghiți nimic la o oră atît de tîrzie, dar luă totuși un biscuit rotund acoperit cu o glazură de zahăr roz.

„Acum, spuneți-mi și mie cum se purta afurisitul de Mark la Bulstrode" spuse în felul ei zglobiu. „Gata oricînd să facă vreo năzbîtie, pun mîna în foc." Ronțăi niței din biscuitul pe care îl ținea în mînă.

„Mă bruftuia de ajuns, nu mă pot plînge" spuse Anthony.

Domnișoara Pendle încetă să ronțăie ca să poată rîde cît o ținea gura. „Mare pramatie !" îi spuse lui Mark ; apoi fălcile se puseră din nou în funcțiune.

„Avînd în vedere că era atît de bun la fotbal, avea dreptul să mă bruftuluiască."

„Mi-aduc aminte. Erai căpitanul echipei, nu e așa ?"

„Am uitat", spuse Mark.

„Auzi dumneata, a uitat !" repetă domnișoara Pendle privindu-l triumfător pe Anthony. „Asta-i seamănă. A

[1] Cartier londonez mărginaș și sărăcăcios.

uitat !“ Mai luă un biscuit dîndu-i la o parte pe cei fără zahăr, alegîndu-i numai pe cei cu glazură, și începu să ronțăie din nou cu pasiunea intensă și concentrată a celor care nu au avut parte de nici o altă plăcere a simțurilor în afară de cele gustative.

Cînd domnișoara Pendle se duse la culcare cei doi prieteni se așezară din nou în fața focului din cămin. Tăcură o bună bucată de vreme.

„E înduioșătoare, zău așa“ zise în cele din urmă Anthony.

Cîteva clipe Mark nu spuse nimic. Apoi izbucni „Puțin cam prea !“

Anthony se uită la el și avu prilejul să contemple demonstrația anatomică a unui surîs sarcastic. Se așternu din nou o lungă tăcere. Ceasul, sprijinit de două nimfe de bronz poleit, învestmîntate în văluri ce cădeau în falduri, ticăia pe șemineul unde se afla înghesuit printre alte bibelouri de porțelan imitație de Saxa. Hidos și nu în mod întîmplător, își spuse Anthony în timp ce privirea lui înregistra cu deamănuntul fiecare insultă adusă bunului gust.

Oare biata gloabă, domnișoara Pendle, făcea și ea parte din colecție, fiind cel mai monstruos bibelou din casă ? „Mă mir“ spuse Anthony cu voce tare, „că nu porți pe piele, ca asceții, o cămașă țesută din păr de cal, care să te înțepe la fiecare mișcare. Sau mai știi... ?“ adăugă „te pomenești că porți !“

Capitolul XXIII

1 iunie 1934

Aseară, în timp ce luam masa cu Mark, am revăzut-o pentru prima oară pe Helen după întoarcerea mea din America.

Să luăm în considerație semnificația unui chip omenesc ! Un chip poate fi un simbol, însumînd atîtea înțelesuri încît ar fi nevoie de volume întregi ca să le

expui succesiv și în detaliu. O sumă enormă de semnificații pentru persoana care îl percepe ca pe un simbol de sentimente, de gînduri, de senzații întipărite în memorie, de impresii, de judecăți, de experiențe — toate exprimate sintetic și simultan — și percepute într-o clipă. Cînd Helen a intrat în restaurant mi s-a părut că, întocmai ca un om pe cale să se înece, revăd într-o clipă întreaga mea viață. Am avut viziunea unei vieți fără rost, păcătoase, nesatisfăcătoare; viziune încărcată de regrete. Toate alegerile greșite, toate ocaziile irevocabil pierdute și chipul ei trist nu era numai un simbol care exprima indirect povestea *vieții mele*; era și o emblemă care exprima direct povestea vieții ei.

O viață pe care și eu contribuisem în oarecare măsură s-o stric și s-o îndurerez. Dacă aș fi acceptat dragostea pe care voia să mi-o dăruiască, dacă aș fi consimțit s-o iubesc (căci puteam s-o iubesc) la rîndul meu... Dar am preferat să rămîn *liber* de dragul *muncii* mele — cu alte cuvinte, să rămîn robit unei lumi în care nu putea fi vorba de libertate, de dragul unor lucruri care mă amuzau. Am cerut cu insistență ca în locul dragostei să capăt numai plăceri senzuale care nu angajează la nimic. Cu alte cuvinte, am cerut cu insistență ca Helen să devină un mijloc pentru ca să pot obține o satisfacție fizică, care nu mă angaja de fel, oferindu-mă bine înțeles la rîndul meu drept mijloc pentru ca și ea să atingă același scop.

Ciudat cît de puțin semnificativ pare faptul de a fi fost, luînd termenul într-o accepție pur tehnică, „amanți". Nu explică nici indiferența ei, nici sentimentele mele. La Rochefoucauld [1], într-una din maximele sale, spune ceva despre femeile care uită favorurile acordate foștilor lor amanți. Pe vremuri îmi plăcea maxima tocmai pentru cinismul ei, de fapt îmi dau seama, e pur și simplu o constatare obiectivă: ceva menit să nu aibă importanță, în cazul în speță senzualitatea, este lipsit de importanță. În actualul meu context, format din gînduri, sentimente și amintiri, descopăr că dorința fizică nu-și are aproape

[1] Moralist francez. (1613—1680)

nici un loc. În ciuda faptului că amintirile îmi evocă satisfacții depline și intense. Rămîi surprins cînd îți dai seama în ce măsură erotismul este o chestiune de alegere și de punct de vedere. În prezent nu gîndesc aproape deloc în termeni erotici ; mi-ar veni foarte ușor s-o fac dacă aș dori. Dacă te hotărăști să privești orice individ numai ca un virtual donator sau beneficiar de plăceri senzuale și îți concentrezi atenția asupra senzualității, erotismul capătă o importanță precumpănitoare și mari cantități de energie vor fi dirijate spre canalele erotice. Dacă te hotărăști să nutrești o altă idee despre individ, să consideri că altul e centrul, de interes, energia se va desfășura în alte domenii, iar erotismul îți va apare, relativ, lipsit de importanță.

O bună parte din seară am petrecut-o discutînd despre pace și justiție socială. Mark a fost cît se poate de dezagreabil, vorbind sarcastic despre Miller și despre ceea ce el a numit „avatarurile mele neo-cristice". Dacă vor să se sfîșie, lasă-i în pace. Oricum nu-i poți împiedica să se mănînce unii pe alții. Porcii vor fi întotdeauna porci. „Dar, s-ar putea să devină oameni", am subliniat. *Homo non nascitur, fit.*[1] Sau mai bine zis se face om din elementele prefabricate și din valențele cu care se naște.

Argumentul lui Helen a fost cel invocat de obicei de comuniști : nu poate exista nici pace nici justiție pe plan social înainte de „lichidarea" capitaliștilor, a liberalilor și așa mai departe. Mijloacele nu pot să difere în mod esențial de scopul urmărit. Prin metode ce diferă intrinsec de scopul propus, atingi scopuri asemănătoare mijloacelor folosite și nu cele care ți le propuseși inițial. Violența și războiul vor da naștere unei păci și unei organizații sociale care vor avea virtual posibilitatea de a produce noi acte de violență, noi războaie. Războiul purtat pentru a pune capăt războiului a avut drept rezultat, ca de obicei o pace în mod esențial asemănătoare războiului. Pacea și justiția socială, pot fi obținute numai prin mijloace juste și pacifice. Și oamenii se vor comporta just și pașnic numai dacă se vor fi antrenat, fiecare individual,

[1] Omul nu se naște om, ci devine om (lat.).

să se compete astfel chiar în împrejurări cînd le-ar veni mai ușor să fie nedrepți și violenți. Antrenamentul spiritual trebuie făcut simultan cu antrenamentul fizic. Trebuie să cunoști modul în care trebuie să te folosești de propria ta ființă precum și de scopul pentru care propria ta ființă poate fi utilizată. Verdictul lui Mark cu privire la concepțiile mele a fost: neo-jezuitism.

L-am urcat pe Mark într-o trăsură și am mers pe jos din Soho pînă la Chelsea, căci era o noapte splendidă. Era ora cînd lumea ieșea de la teatru. Helen s-a înviorat brusc părînd că se distrează admirabil făcînd cu voce tare remarci maliţioase despre trecători. Ca într-o grădină zoologică. Nu mă prea simţeam la largul meu, dar în același timp comentariile ei mi se păreau foarte amuzante și inteligente, mai ales atunci cînd a început să arate cu degetul pe tinerii plini de bani, cu joben pe cap, care se străduiau să semene cu aristocratul din reclame închizînd și deschizîndu-și tabacherele în stilul lui Gerald du Maurier [1], precum și pe femeile care făceau tot ce le stătea în puteri ca să arate ca un manechin din *Vogue* [2] sau cu cele de pe afișurile destinate bogătașilor (croaziere de iarnă sau mantouri de blană). Toate cu nasul în vînt, cu pleoapele arogant lăsate și mergînd nonșalant ca vampele din filme, bombîndu-și stomacul de-ai fi zis că fiecare din ele așteaptă gemeni — jalnice modele după care oamenii își făuresc personalitatea. Altădată modelul era *Imitatio Christi*, acum e Hollywoodul.

Am tăcut amîndoi cînd am ieșit din străzile aglomerate. Helen m-a întrebat dacă sînt fericit. Am spus, da, deși nu știu dacă „fericit" e cuvîntul potrivit. Mă simt mai plin de substanță, mai complet, mai interesat de cele ce se petrec în jurul meu, mai conștient. Dacă nu sînt propriu zis fericit simt cel puțin că există în mine mai multe posibilități latente pentru a fi fericit. Am tăcut din nou amîndoi. Apoi Helen a început să vorbească: „Credeam că n-am să pot niciodată să mai dau ochii cu tine, din cauza ciinelui. Și pe urmă l-am în-

[1] Actor englez, celebru în epoca respectivă.
[2] O foarte cunoscută revistă de mode.

tîlnit pe Ekki, și cîinele nu a mai avut nici o importanță. Și nici acuma cînd Ekki nu mai e, tot lipsit de importanță a rămas. Pentru cu totul alte motive. La urma urmelor nimic nu are nici un fel de importanță. În afară de comunism." Ultimele cuvinte au fost spuse după un răstimp, mai mult ca să-și manifeste sentimentele de pietate, sau, poate, din puterea obișnuinței. Am spus că scopurile noastre erau identice și că numai mijloacele folosite erau diferite. Pentru ea scopul scuza mijloacele; întrucît mă privește sînt de părere că mijloacele justifică scopul. Poate, am adăugat, într-o bună zi îți vei da seama de importanța mijloacelor.

3 iunie 1934

Astăzi, în timpul lecției pe care mi-o dădea Miller am descoperit dintr-o dată că făcusem un pas înainte cu privire la însușirea teoretică și practică a tehnicii respective. Pentru a învăța cum să folosești cum trebuie propria ta ființă trebuie să poți inhiba toate tendințele de a o folosi cum nu trebuie. Să refuzi să te lași tîrît pe panta obținerii rapide de rezultate prin ceea ce ar fi (pe plan personal și în termeni psiho-fizilogici) echivalentul unei revoluții violente; să-ți inhibi deci această tendință, să te concentrezi numai asupra mijloacelor prin care scopul propus poate fi atins și numai apoi să acționezi. Acest proces necesită cunoașterea atît a bunelor cît și a proastelor metode de a te folosi de propria ta ființă, precum și capacitatea de ale deosebi unele de altele. Printr-un anumit „fler". Drept rezultat: devii mai conștient și dobîndești o posibilitate sporită de a te controla. Conștiință și control. Rezultat: cele mai obișnuite activități capătă noi semnificații. În realitate nu mai există nimic banal sau fără importanță. Faptul de a te spăla pe dinți sau de a te încălța, asemenea procese sînt reduse prin obișnuință și metoda greșită de a le efectua la un fel de non-existență plictisitoare la culme. Dacă devii conștient, dacă izbutești să ții în frîu tendințele nocive, dacă încetezi de a mai fi un lacom amator de rezultate și te concentrezi asupra mijloacelor, plictisi-

toarea non-existență se va dovedi a fi o realitate pasionant de interesantă. În ultima carte a lui Evans Wentz despre Tibet s-au găsit printre alte precepte propovăduite de *guru*, următorul îndemn „Păstrează-ți mereu conștiința trează cînd mergi, cînd stai jos, cînd mănînci, cînd dormi." O exhortație care, ca majoritatea exhortațiilor, nu este întovărășită de nici un fel de instrucție cu privire la felul cum poate fi pusă în practică. În lecțiile pe care le iau, fiecare exhortație este urmată de o indicație practică: înveți cum să devii conștient. Și nu numai atît. Înveți și cum să efectuezi corect și nu incorect ca mai înainte, activități care implică conștiință. Și mai afli ceva. Conștiința și puterea de a te auto-controla pot fi extinse și în alte domenii. Priceperea dobîndită prin înțelegerea aspectului musculatoriu ale entității spirit-corp poate fi folosită și în explorarea altor aspecte. Dobîndești o dibăcie sporită pentru a detecta motive care te-au îmboldit să săvîrșești fiecare din gesturile care alcătuiesc un comportament, pentru a determina corect calitatea unui sentiment, adevărata semnificație a unei cugetări. De asemenea, iei astfel mai clar și mai substanțial conștiință de ceea ce se petrece în lumea exterioară și judecățile pe care le emiți sînt mai bune de vreme ce se sprijină pe această conștiință sporită. Și puterea de a te autocontrola poate fi transferată. Dobîndește priceperea de a inhiba dorința de a te folosi în mod necorespunzător de propria ta musculatură și vei dobîndi și priceperea de a inhiba dorința de a te comporta greșit în anumite situații mai complicate. Și nu-i vorba numai de asta: cura implică și un tratament preventiv. În cazul cînd se efectuează o corelație corectă, foarte multe prilejuri de a te comporta nesatisfăcător pur și simplu nu se mai ivesc. Se pune astfel capăt anxietăților și depresiunilor nervoase, oricare ar fi motivarea lor. Căci, și acest lucru trebuie subliniat, majoritatea datelor care alcătuiesc povestea fiecărui copil și fiecărui adolescent sînt catastrofale. Cu toate astea numai anumiți indivizi devin nevrozați și tocmai aceia în care s-a înrădăcinat tendința de a se folosi cum nu trebuia de propria lor ființă. Nu rezistă tocmai fiindcă puterea lor de împotrivire e mică. Faptele demonstrează că orice nevroză

este asociată cu un mod oarecare de utilizare incorectă a corpului. (A se nota proasta ținută fizică a neurasteni-cilor și a nebunilor. Spinarea încovoiată, tensiunea mus-culară, capul căzut pe piept). Reeducare. Trebuie să redai individului posibilitatea de a se folosi corect de trupul lui. Scoate din bolta ce constituie personalitatea nevrozatului piatra care o susține. Personalitatea nevro-zată se năruie. Și în locul ei ridică, cărămidă cu cărămidă, o personalitate ale cărei deprinderi de a se folosi de ființa fizică sînt corecte. Dar utilizarea corectă a corpu-lui implică, deoarece entitatea spirit-corp este indivi-zibilă (în cazul cînd nu o supui analizei), o utilizare co-rectă a intelectului. Marea majoritate a oamenilor sînt ușor nevrozați. Dar pînă și stările nervoase mai puțin grave produc o serie infinită de prilejuri pentru un com-portament inadecvat. Faptul de a învăța cum să te folo-sești bine de ființa ta, te vindecă de nevroză și în conse-cință nu mai afli prilejuri de a te comporta greșit. Pînă în momentul de față etica preventivă a fost concepută ca exterioară indivizilor. Reformele politice și sociale au fost făcute în scopul de a elimina ocaziile în care oamenii să se poată comporta prost. Acest lucru este desigur im-portant. Dar nu atît de important cît se crede și mai ales nu e suficient. Credința că este suficient are drept rezultat ca însuși conceptul de progres, gîndit în termeni de reformă socială, să devină fără sens. Întotdeauna m-am amuzat considerîndu-l lipsit de sens. A înțepa baloane — mai ales cînd sînt mari și bine umflate — constituie una din cele mai plăcute distracții. Dar e un joc de copii ; și după ce te joci așa o anumită bucată de vreme, jocul își pierde farmecul. Cît de mult te poate satisface în schimb ideea că există un mijloc ca lucrurile fără sens să dobîndească un sens. O metodă de a realiza progrese interioare concomitent cu cele exterioare. Progrese, nu numai în calitate de cetățean, de specialist în repararea mașinilor sau de consumator ci și ca ființă omenească.

Tratamentul preventiv e bun ; dar nu te poate scuti de cură. Puterea de a vindeca pe cineva de modul de a se comporta incorect pare să fie în mod esențial similară cu puterea de a vindeca pe cineva de o coordonare ina-decvată. Acest ultim lucru îl afli cînd înveți să te folo-

seşti bine de propria ta fiinţă. Şi există şi posibilitate de transfer. Posibilitate de inhibiţie şi de control. Poţi din ce în ce mai uşor să nu mai dai urmare impulsurilor care nu sînt de dorit. Devine din ce în ce mai uşor să urmezi şi în acelaşi timp să-ţi dai seama şi să fii de acord cu binele, să-l pui în aplicare, să-ţi realizezi bunele intenţii şi să fii răbdător, bine dispus, mărinimos, sobru şi cast.

Capitolul XXIV

23 iunie şi 5 iulie 1927

Nu putea să-şi permită un asemenea lux ; dar nu avea nici o importanţă. Stătea în obiceiul doamnei Amberley să facă lucruri pe care nu şi le putea permite. De fapt era foarte simplu ; nu aveai decît să vinzi o neînsemnată acţiune din stocul de „Împrumut de Război" şi gata. Puteai să faci o călătorie cu automobilul în Italia, să cumperi nuduri de Pascin [1] şi să ai cont deschis la *Fortnum şi Mason.* [2] Puteai veni în sfîrşit aici în Berkshire şi locui în cea mai adorabilă căsuţă veche, cu iz de mirodenii, puteai privi teii majestuoşi ce străjuiau peluza sau vîlcelele din spatele casei care se întindeau la soare cît vedeai cu ochii în molateca şi verdea lor goliciune. Nu, nu-şi putea permite un asemenea lux ; dar totul era atît de frumos, de perfect. Şi la urma urmelor ce însemna o sută şi cincizeci de lire băgate în „Împrumutul de Război". Cît venit îţi aduceau ? Cam cinci lire anual, după ce plăteai impozitele. Şi ce puteai face cu cinci lire pe an ? Nimic. Absolut nimic. În afară de asta Gerry avea să se ocupe de problemele ei financiare, făcînd alte investiţii. Capitalul de care dispunea se redusese desigur simţitor, dar veniturile vor începe să crească în curînd. La anul îşi va putea permite. În aşteptarea ace-

[1] Pictor american de origină bulgară (1885—1930).
[2] Una din cele mai renumite băcănii londoneze.

lui moment fericit, era aici la umbra teilor bătrîni, stînd pe peluză, înconjurată de musafiri.

Sprijinită într-un cot și întinsă pe un pled nu departe de scaunul pe care stătea maică-sa, Helen nu asculta conversația decît cu o ureche. Peisajul era atît de frumos încît nu puteai efectiv sta să-l asculți pe „nenea" Anthony perorînd despre rolul jucat de mașini în cursul istoriei; nu, singurul lucru pe care îl puteai face în împrejurări atît de divine era să te joci cu pisicuța. Descoperi că nimic nu era mai pe placul pisicuții decît jocul cu pledul. Împingeai o rămurică pe sub pled, la unul din colțuri, încet, încet de tot, pînă ce capătul ieșea la colțul celălalt, părînd capul unui animal ce iese din bîrlogul lui privind cu grije în jur. Scotea, prudent, numai puțin capul, apoi și-l băga iute la loc. Se speriase și o zbughise din nou la adăpost. Apoi făcîndu-și din nou curaj, scotea iar capul și începea să adulmece în dreapta și în stînga firele de iarbă, apoi pleca iar să mănînce în liniște sub pled. Cîteva lungi clipe se scurseră așa; și deodată, cînd te așteptai mai puțin, iar afară, ca și cum ar fi dorit să dea piept cu orice dușman s-ar fi aflat pe acolo, ca să dispară din nou cît ai zice pește. Apoi ieșea din nou, părînd că stă pe gînduri și oarecum împotriva voinței lui, mînat numai de nevoie, deși știa că nu e bine să procedeze cum proceda. Pășea în cîmp deschis, conștient, îți dădeai bine seama de asta, că era o victimă predestinată, știind dinainte ce soartă groaznică îl așteaptă. În acest răstimp pisicuța tărcată îi urmărise toate mișcările, atent și cu ferocitate inexpresivă. De fiecare dată cînd rămurica se retrăgea sub pled se apropia tîrîș, luînd infinite precauții, cîțiva centimetri. Din ce în ce mai aproape. Venise momentul să se ghemuiască ca să se avînte în saltul final și decisiv. Ochii verzi fixau cu o sete absurdă de distrugere colțul pledului; corpul minuscul era atît de intens supraîncărcat de energia felinelor care doresc să-și atingă scopul încît nu numai coada ci și labele dinapoi tremurau din cauza tensiunii emoționale. Deasupra capetelor lor, acolo sus, frunzele teilor foșneau legănate de un vînt ușor,

așternînd pe iarbă pete aurii de lumină care alergau tăcut pe peluză. Mai departe, gazonul ce mărginea rondurile de flori licărea în soare ca și cum ar fi fost în flăcări, iar vilcelele de dincolo de grădină zăceau pe pămînt ca niște jivine mătăhăloase. Dormeau adînc și umbrele vineții lăsate de nori, le brăzdau trupurile toropite. Era atît de frumos, atît de divin, încît din cînd în cînd Helen simțea că nu mai putea să îndure și că era nevoită să lase jos rămurica și să ia în brațe pisicuța... Să-și frece obrajii de blănița ei mătăsoasă, să-i șoptească vorbe fără sens, ca un copilaș, să o ridice în sus, și să o țină așa cu lăbuțele ridicate bălăngănindu-se în aer, s-o apropie din ce în ce mai mult pînă ce năsucul pisicuței să-l atingă pe al ei. Privirea i se aținti se asupra ochilor strălucitori de verzi și lipsiți de expresie, dar fu silită să o lase jos căci micuțul animal neajutorat începu să miaune patetic. „Bietul meu puișor!" murmură, cerîndu-și iertare. „Te-am chinuit rău?" Dar faptul de a o chinui își atinsese scopul; excesul de fericire care o făcuse să sufere se revărsase din sufletul ei, așa că ușurată, putea din nou să îndure divina frumusețe din jurul ei. Apucă din nou rămurica. Iertătoare, căci uitase pe dată tot ceea ce se întîmplase, pisicuța luă jocul de la capăt.

Soneria unei biciclete o făcu pe Helen să ridice ochii. Postașul, care aducea în fiecare după amiază scrisorile, se apropia venind pe alee. Helen se ridică în picioare și cu pisicuța în brațe, plecă cît putu mai repede și — cel puțin așa spera — fără ca cineva să bage de seamă, și porni spre casă. În fața ușii dădu de jupîneasă care venea să aducă scrisorile. Erau două pentru ea. Prima pe care o deschise era de la Joyce, trimisă din Aldershot. (Nu putu să nu zîmbească citind adresa scrisă sus în dreapta paginii.) „Joyce locuiește acum la A-aldershot", ar fi zis maică-sa, adăstînd asupra primei silabe cu un fel de emfază găunoasă și cu un ton ușor mirat ca și cum ar fi fost de neconceput ca una din fiicele ei să se poată afla într-un asemenea loc. „La A-aldershot, închipuiește-ți dragă". Și izbutea să confere acestei suburbii militare fabulosul exotism al Tibetului, grozăvia unei îndepărtate și întunecate Liberii. „Locuiește A-aaaldershot în calitate de mem-sahib.

Citeva rinduri scrise în grabă, citi Helen continuînd să zîmbească, *pentru a-ţi mulţumi că mi-ai trimis o scrisoare atît de drăguţă. Sînt foarte îngrijorată de ceea ce îmi spui. Nu ştiam că mama ia atîtea somnifere. Nu se poate să-i facă bine. Colin e de părere că ar trebui să facă mai multe exerciţii fizice. Poate că ai putea să-i sugerezi să se apuce de călărie. Am luat lecţii de echitaţie în ultimul timp şi e într-adevăr* delicios *cînd începi să te obişnuieşti. Pot spune că am terminat de aranjat şi nu-ţi poţi închipui cît de adorabilă e căsuţa noastră. Colin şi cu mine am muncit ca nişte negri ca să punem totul în ordine, dar mărturisesc că rezultatul a meritat osteneala. A trebuit să fac o serie de vizite care m-au cam călcat pe nervi. Dar toată lumea s-a purtat foarte amabil cu mine şi acum pot spune că mă simt cu adevărat acasă. Colin îţi trimete întreaga lui afecţiune.*

A ta
Joyce

Cealălaltă scrisoare — şi pentru a o primi pe aceasta mersese în întîmpinarea poştaşului — era trimisă de Hugh Ledwidge. Dacă scrisoarea i-ar fi fost înmînată doamnei Amberley, dacă ar fi triat scrisorile de faţă cu toată lumea pe peluză... Helen se îmbujoră la faţă închipuindu-şi ruşinea şi furia ce ar fi apucat-o ascultînd-o pe maică-sa comentînd faptul că Hugh îi scrisese. Nu s-ar fi jenat de loc de musafiri ; dimpotrivă. Cînd se aflau numai ele două, Helen se alegea doar cu o remarcă ironică. Dar cînd se aflau şi alţii de faţă, Doamna Amberley, inspirată de galerie, se lansa în descrieri şi comentarii sofisticate. „Hugh şi Helen" explica ea atunci „alcătuiesc un fel de melanj de Socrate şi Alcibiade[1] şi de Don Quijote şi Dulcineea lui".[2] Erau momente cînd o ura pe maică-sa. „E un caz" continua să răsune în mintea lui Helen vocea maică-si, „care ar putea fi rezumat prin cuvintele, „nu te-aş putea îndrăgi atît

[1] Referinţă la relaţiile maestru-discipol, şi implicit de îndrăgostiţi, dintre cei doi.

[2] Aluzie la dragostea platonică a eroului lui Cervantes pentru fiinţă făurită de imaginaţia lui.

de mult, dacă n-aș îndrăgi mai mult etnologia"[1]. Helen avusese multe de îndurat din cauza acestor scrisori. Rupse plicul.

22.VI.27.

E noaptea de Sînziene, Helen. Dar ești prea tînără, cred, ca să te oprești cu gîndul asupra semnificației acestor zile ce se deosebesc de celelalte. Ai trăit în lumea asta cam șapte mii de zile; și cineva trebuie să trăiască cel puțin zece mii de zile, înainte ca să înceapă să-și dea seama că zilele acestea nu sînt în număr infinit și că nu poți face din ele exact ce vrei. Am trăit mai mult de treisprezece mii de zile și capătul drumului începe să se întrevadă, nenumăratele posibilități reducîndu-se simțitor. Trebuie să-ți croiești soarta din ceea ce ai la dispoziție și ceea ce ai la dispoziție este nu numai un material de dimensiuni foarte mici, ci și un material de o anumită calitate — în general de proastă calitate. Cînd ești tînăr crezi că poți să-ți croiești timpul pentru a face tot felul de veșminte fantastice și splendide — sacouri, odăjdii, robe de doctori în filozofie, maiouri ca ale lui Nijinski,[2] pantaloni albaștri ca cei ai lui Rimbaud, sau cămăși roșii ca ale lui Garibaldi. Dar cînd ai trăit zece mii de zile, începi să-ți dai seama că te poți socoti norocos dacă izbutești să-ți alcătuiești o pereche convenabilă de haine de toate zilele din timpul pe care îl mai ai la dispoziție. E o constatare care te deprimă și noaptea de Sînziene ți-o readuce în minte. Cea mai scurtă noapte și cea mai lungă zi. Una din cele șaizeci sau șaptezeci din cele mai lungi zile din cele douăzeci și cinci de mii de zile pe care îți este dat să le trăiești. Și ce-am făcut din această cea mai lungă zi a anului, cea mai lungă din atît de puținele de acest fel, zile care pentru mine nu s-au deosebit de alelalte zile, de duzină? Lista ocupațiilor mele ar fi umilitoare, absurdă și lipsită de orice interes. Singurul lucru cu care mă pot mîndri, dînd cu-

[1] Parafraza ultimelor versuri a unui poem de Richard Lovelace (1618—1657): I could not love thee, dear, so much, loved I not honour more (Nu te-aș putea îndrăgi atît de mult, de n-aș îndrăgi mai mult onoarea.).

[2] Celebru dansator rus (1890—1950).

vîntului întreaga lui greutate, singurul lucru înțelept pe care l-am făcut, este că în această zi m-am gîndit puțin la tine, Helen, și ți-am scris această scrisoare...

„A sosit vreo scrisoare interesantă?" întrebă doamna Amberley, cînd fiica ei se întoarse din casă.

„Numai cîteva rînduri de la Joyce."

„De la mem-sahib a noastră?"

Helen încuviință.

„Locuiește la A-alderschot, ați aflat?" spuse doamna Amberley oaspeților săi. „La A-a-alderschot" insistă, lungind prima silabă pînă ce orașul își pierdu orice realitate, așa încît faptul că Joyce locuia acolo apărea ca ceva fantastic, un fel de mit ușor indecent. „Poți să mulțumești cerului că nu locuiești și *dumneata* la Alderschot" spuse Anthony. „În definitiv, acolo ar fi trebuit să locuiești, ești doar fată de general."

În primul moment Mary rămase puțin descumpănită de vorbele lui Anthony; nădăjduise să-și poată executa în voie fantasticile ei variații pe tema orașului Alderschot. Dar buna dispoziție îi reveni cînd înțelese ce ocazie fericită i se oferea.

„Da, știu" strigă ea cu un glas vioi, „sînt fată de general. Și nu știu dacă vă dați seama, dar dacă nu intervenea pronia cerească, în momentul de față aș fi fost soție de colonel? Am fost la doi pași de a mă mărita cu un ofițer. La doi pași, nu glumesc. Cel mai încîntător și mai frumos bărbat din lume. Dar «lemn» spuse ea, bătîndu-se pe frunte «lemn masiv». Norocul meu că era atît de pisălog. Dacă ar fi avut măcar de doi bani minte, m-aș fi dus cu el în India. Și atunci ce s-ar fi întîmplat? E de neînchipuit".

„De neînchipuit!" repetă Beppo, chicotind.

„Dimpotrivă" spuse Anthony. „foarte ușor de închipuit. În fiecare seară, între șase și opt la club; recepții la reședința guvernatorului; adulter în anotimpul cald și polo în cel rece; neîncetate necazuri cu servitorii indieni; perpetue dificultăți financiare și scene conjugale; în mod ocazional, crize de malaria și de dezinterie; colet poștal lunar cu romane de mîna a doua de la clubul *Times book*; și în tot acest răstimp, inevitabila îmbătrî-

nire ; de două ori mai rapidă ca în Anglia. Oricine a fost în India își poate închipui foarte lesne."

„Și crezi că toate astea ar fi putut să mi se întîmple *mie* ?" întrebă Mary.

„Ce altceva *ți s-ar fi putut* întîmpla ? Sper că nu-ți închipui că ai fi cumpărat tablouri de Pascin la Quetta ?"

Mary rîse.

„Sau că l-ai fi citit pe Max Jacob [1] în Rawalpindi ? Ai fi fost o mem-sahib ca toate celelalte mem-sahib. Poate puțin mai plictisită și mai nemulțumită, dar în esență tot o mem-sahib."

„Presupun că da" zise Mary, „Dar depindem oare cu toții atît de iremediabil de împrejurări ?"

Anthony dădu afirmativ din cap.

„Dar nu crezi că eu aș fi scăpat ?"

„Nu văd de ce."

„Asta înseamnă că nu există nimic care să fie *eu*. *Eu*", repetă, punîndu-și mîna pe piept, „*eu* nu exist cu adevărat".

„Nu, bineînțeles că nu. Nu în sens absolut. Ești o compoziție chimică, nu un element."

„Dar dacă nu exiști într-adevăr, te întrebi de ce..." Mary ezită.

„De ce ne agităm atîta în legătură cu orice lucru ? De ce răcnim atît. De ce strigăm atît de mult hip, hip, ura, și de ce scrîșnim atît de des din dinți ? Din cauza aventurilor unui eu, care nu este un adevărat eu, ci numai rezultatul unei serii de accidente. Și de bună seamă", continuă „de îndată ce începi să te întrebi, vezi imediat că *nu există* nici un motiv pentru atîta agitație. Și atunci nu te mai agiți. În cazul cînd ai scaun la cap Ca mine" adăugă zîmbind.

Tăcură cu toții.

„Da, într-adevăr tu nu te agiți" repetă doamna Amberley ca pentru sine și se gîndi la Gerry Watchett. „Tu nu te agiți". Dar cum e posibil să nu te agiți cînd ai de a face cu un individ atît de stupid, atît de egoist, atît de brutal și în același timp atît de chinuitor de seducător,

[1] Poet și pictor francez (1876—1944).

atît de chinuitor de necesar, ca apa în deșert, ca somnul după o noapte de insomnie ? Îl ura ; dar gîndul că în cîteva zile avea să vină acolo, să locuiască la ea în casă, o furnică prin tot corpul, răspîndind un val de căldură. Închise ochii și trase adînc aer în piept.

Fără să lase din brațe pisicuța pe care o ținea ca pe un copilaș, Helen se îndepărtă străbătînd peluza. Voia să fie singură. Să nu mai audă rîsetele lor, vocile acelea discordante care o lăsau rece. Șapte mii de zile, repeta într-una. Nu numai fiindcă soarele era la asfințit, totul părea atît de solemn și de o frumusețe somptuoasă, ci și fiindcă își dădea seama că zilele treceau, că omul e limitat și că nu poate scăpa de descompunerea finală. „Șapte mii de zile" spuse cu voce tare, „șapte mii de zile". Ochii i se umplură de lacrimi ; strînse mai tare la sîn pisicuța adormită.

Savernake, White Horse, Oxford : și din cînd în cînd mugetul și scrîșnetul mașinii lui Gerry, biciuirea vîntului pe obraji, virajurile, hopurile și în același timp delicioasa teroare produsă de viteza nebună. Și acum se întorseseră. Parcă trecuseră veacuri de cînd plecaseră, și totuși parcă nu se mișcaseră niciodată din loc. *Bugatti*-ul lui Gerry stopă, dar Helen nu făcu nici un semn că ar vrea să se dea jos.

„Ce s-a întîmplat ?" întrebă Gerry. „De ce nu cobori ?"

„Pare un gest teribil de definitiv" răspunse oftînd. „Ca și cum ai rupe o vrajă. Ca și cum ai ieși dintr-un cerc magic."

„Magic ?" întrebă Gerry. „Ce fel de magie, albă sau neagră ?"

Helen rise. „Bălțată. Absolut divină și în același timp absolut îngrozitoare. Zău, Gerry, ar trebui să te bage la închisoare pentru felul cum conduci. Sau într-un balamuc. Zănatec și criminal. Dar mi-a plăcut la nebunie", adăugă în timp ce deschise portiera și coborî din mașină.

„Bine" fu singurul cuvînt pe care-l rosti Gerry, zîmbindu-i cu o premeditată indiferență. Demară și, într-o duhoare de ulei ars, porni ca fulgerul spre garajul din dosul casei.

„Adorabilă !“ își spuse Gerry. Și ce înțelept procedase adoptînd față de ea atitudinea jovială a unui frate mai mare pe care te poți oricînd bizui. Excelentă momeală. Trebuie ca prada să se obișnuiască cu tine. Nu va trece mult și o să-i mănînce din mînă. Adevărata problemă era, fără îndoială, Mary. Mare pacoste ! se trezi gîndind cu parapon și silă. Geloasă, bănuitoare, băgîndu-și nasul peste tot. Se purta cu el de parcă ar fi fost proprietatea ei absolută. Și lacomă, niciodată sătulă. Se arunca mereu de gîtul lui, impunîndu-i corpul ei care dădea semne de bătrînețe. Se strîmbă de desgust în timp ce băga mașina în garaj. Dar, slavă Domnului, răcise și o durea ficatul, sau naiba știe ce. Mă rog, avea ceva care o obliga să stea cuminte o bucată de vreme și să-i dea pace.

Fără să-și scoată haina și uitînd cu totul că maică-sa era bolnavă, uitînd pînă și de existența ei, Helen trecu prin hol și se îndreptă în fugă spre bucătărie.

„Unde e Tompy, madam Weeks ?“ o întrebă pe bucătăreasă. Soarele, natura și plimbarea în *Bugatti*-ul lui Gerry o exaltaseră în asemenea măsură încît simțea că avea neapărat nevoie s-o ia pe pisicuță în brațe. Pe dată. „Trebuie s-o văd pe Tompy“ spuse. Și ca să se scuze și să-i explice bucătăresei graba, adăugă : „N-am avut timp nici să mă uit la ea azi dimineață. Am plecat într-un iureș.“

„Tompy nu se simte prea bine, domnișoară Helen“. Doamna Weeks se opri din cusut.

„Nu se simte bine ?“

„Am pus-o aici“ continuă doamna Weeks, sculîndu-se de pe scaun și îndreptîndu-se spre oficiu. „E mai răcoare. Nu prea îi pria la căldură. Cred că are puțină temperatură. Zău că nu știu ce se întîmplă cu ea“, spuse în încheiere pe un ton compătimitor și plîngăreț. Îi părea rău de biata Tompy. Dar îi părea rău și de ea, căci Tompy îi dăduse destul de furcă.

Pisicuța zăcea într-un coș, la umbră, sub chiuvetă. Helen se ghemui lîngă coș și întinse mîna ca s-o mîngîie, dar cu un strigăt de groază și-o trase înapoi ca și cum ar fi atins ceva scîrbos.

„Ce *s-a întîmplat ?*“ țipă.

Blana tărcată își pierduse luciul mătăsos și netezimea. Era numai ghemotoace umede. Ochii erau închiși și năclăiți de o scursură galbenă. I se prelinsese ceva din nas și blănița vărgată de pe burtă era pătată toată. Delicioasa și absurda Tompy, cu care se jucase numai cu o zi înainte, caraghioasa și adorabila Tompy pe care o ținuse într-o mînă și mieunase atît de patetic ca o mică ființă lipsită de apărare, Tompy de a cărei blăniță își frecase obrajii și în ochii căreia își cufundase privirile, nu mai era. În locul ei se afla o mică grămăjoară de otrepe infecte, o grămăjoară vie. Ca acei rinichi, îi trecu brusc prin minte și simți un spasm de greață. Îi fu rușine de gîndul ce se ivise pe neașteptate, îi fu rușine că-și retrăsese mîna, acționînd automat sub impulsul repulsiei dictate de acel gînd, înainte de a fi conștientă de existența lui.

„Sînt o ticăloasă !" gîndi. „O mare ticăloasă !"

Tompy era bolnavă, poate că era pe moarte. Și ea fusese prea sensibilă ca s-o atingă. Făcînd o sforțare ca să-și stăpînească repulsia, întinse din nou mîna, o ridică pe pisicuță și cu degetele de la cealaltă mînă începu să mîngîie (cît de silă îi era !) blănița umedă și năclăită. Ochii i se umplură de lacrimi, care se revărsară șiroaie pe față.

„E prea îngrozitor, prea îngrozitor" repetă într-una cu o voce înecată în plîns. „Biata mea Tompy ! Frumoasa mea, caraghioasa, micuța mea, drăguța mea Tompy ! Asasinată. Nu, mai rău decît asasinată. Prefăcută într-o grămăjoară de gunoi. Fără nici un motiv, așa, din senin ; și asta se întîmplase chiar în ziua cînd totul fusese atît de divin — norii alergînd pe cer cînd trecuseră prin Whitehorse, soarele poleind frunzele din pădurea Savernake, totul. Și acum, pentru ca să bea paharul cu venin pînă la ultima picătură, iată că îi era silă de bietul animal, nu putea pune mîna pe el, ca și cum ar fi fost și el unul din acei rinichi scîrboși. Ea care pretinsese că-l iubește, ea care îl iubea. Își spunea așa neîncetat, dar își dădea seama că n-avea rost să-l mai țină în mîini și să-l mai mîngîie. Gesturile nu-i schimbau nici firul gîndurilor, nici reacțiile. Putea efectua gesturile prin care voia să-și învingă scîrba, dar senzația de scîrbă continua să existe. În ciuda dragostei.

Ridică spre doamna Weeks fața ei șiroind de lacrimi. „Ce e de făcut ?"

Doamna Weeks clătină din cap. „Din cîte știu, nu se prea poate face mare lucru cînd e vorba de pisici" spuse. „Cu pisicile e greu !"

„Dar trebuie să existe ceva."

„Cel mai bun lucru e să le dai pace", spuse apăsat doamna Weeks, pesimismul de care dădea dovadă fiind iscat și din hotărîrea ei de a nu se lăsa deranjată. Apoi înduioșată de durerea pe care o citea pe fața lui Helen, adăugă ca s-o consoleze : „Nu trebuie să plîngi. Se vindecă ea singură, dormind. Dă-i pace !"

Se auzi un zgomot de pași venind din grajd și prin fereastra deschisă pătrunse melodia „Yes, sir, she's my baby" pe care cineva o fluiera, cam fals. Helen se ridică și scoțînd capul pe fereastră, îl strigă pe Gerry. „S-a întîmplat ceva îngrozitor", spuse, cînd îl văzu privind-o surprins și compătimitor.

În mîinile mari și puternice ale lui Gerry pisicuța părea și mai mică și mai prăpădită. Cît de delicat se purta Gerry și cu cîtă eficacitate ! Helen fu uluită de precizia și de gingășia mișcărilor lui; în timp ce tampona ochii lui Tompy și ștergea scursoarea ce i se prelingea din nări. Ea n-ar fi fost în stare, își spuse din ce în ce mai umilită de propria ei incompetență, decît s-o mîngîie pe Tompy și să-i fie silă. Nu era bună de nimic, dar de nimic. Și cînd Gerry îi ceru să-l ajute ca s-o facă pe Tompy să înghită o jumătate de aspirină pe care o pisase și o amestecase cu lapte, se dovedi atît de neîndemînatecă încît vărsă doctoria.

„Cred că o să mă descurc mai bine singur" spuse Gerry luîndu-i linguriță din mînă. Paharul umilinței se umpluse ochi...

Doamna Amberley era în culmea indignării. Zăcea în pat cu febră, avea dureri mari și-și făcuse mii de griji; fapt care îi sporise și febra și durerile, tot gîndindu-se că Gerry plecase cu mașina conducînd ca nebunul. Și Helen intrase în camera ei, ca și cum totul ar fi fost în regulă, după ce se întorsese de mai bine de două ore de la plimbare. Auzi dumneata, stătuse în casă două ore

întregi fără să aibă elementarul bun simț să vină s-o întrebe cum se mai simte. Două ore întregi, răstimp în care, ea, mama ei, da, mama ei, zăcuse în chinuri cumplite, temîndu-se ca nu cumva să fi avut un accident.

„Bine, dar Tompy era pe moarte" explică Helen. „A și murit". Era albă la față și ochii îi erau înroșiți de plîns.

„Așa stau lucrurile? Dacă ții mai mult la o jigărită de mîță decît la mama ta..."

„În afară de asta, dormeai. Dacă n-ai fi dormit ai fi auzit mașina."

„Ai ajuns să-mi drămuiești și somnul" spuse doamna Amberley cu amărăciune. „N-am și eu dreptul să scap măcar o clipă de dureri? De altfel", adăugă, „nu dormeam, deliram... Am delirat de mai multe ori azi. În condițiile astea nu puteam auzi mașina." Ochii i se opriră asupra flaconului de *Somnifaine* pe masa de la căpătîiul patului și bănuiala că Helen băgase de seamă existența somniferului o înfurie și mai tare. „Știu de mult că ești egoistă, dar nu bănuiam că ai ajuns în halul ăsta."

Altădată Helen s-ar fi apărat, răspunzîndu-i mînios sau, dacă s-ar fi considerat vinovată, ar fi izbucnit în plîns. Dar acum era prea desnădăjduită ca să mai poată vărsa noi lacrimi, prea copleșită de rușine și de durere ca să mai reacționeze, chiar dacă era vorba de o acuzație cu totul nedreaptă. Tăcerea ei avu darul să o exaspereze și mai tare pe doamna Amberley.

„Am crezut mereu că egoismul tău se datorează zăpăcelii. Acum îmi dau însă seama că n-ai inimă. Nici un pic de inimă. Și eu, care m-am sacrificat pentru tine... Cei mai frumoși ani din viața mea... Și care mi-e răsplata?" Vocea ei tremura cînd puse această întrebare. Era convinsă de realitatea sacrificiilor pe care le făcuse, profund emoționată de proporțiile lor și de enormitatea martirajului ei. „Cea mai cinică indiferență. Aș putea să mor într-un șanț și ție tot de pisica ta ți-ar arde mai mult. Și acuma pleacă de aici" spuse aproape răcnind. „Pleacă! Știu că mi s-a ridicat temperatura."

După ce mîncă singur (Helen nu coborîse, sub pretext că o durea capul) Gerry se duse s-o vadă pe Doamna

Amberley în dormitorul ei. Se purtă cu ea mult mai drăguț ca de obicei, atît de grijuliu și tandru încît Mary uită toate temeiurile pe care le acumulase în timp ca să se plîngă de Gerry și se îndrăgosti din nou de el. Se îndrăgosti din cu totul și totul alte motive. Nu fiindcă era atît de chipeș, nu fiindcă se purta atît de degajat în felul lui arogant și dominator, nu fiindcă era un amant atît de neîndurător și de desăvîrșit, ci fiindcă era bun, îndatoritor, tandru ; într-un cuvînt fiindcă era tot ceea ce mai înainte știuse bine că nu e.

Cînd auzi ceasul bătînd zece și jumătate Gerry se ridică. „E timpul să faci nani !“ Mary se împotrivi ; Gerry rămase ferm pe poziție — pentru binele ei.

Treizeci de picături, asta era doza normală de „Somnifaine“, dar Gerry numără patruzeci și cinci ca să fie sigur că Mary va dormi zdravăn ; îi întinse paharul și apoi o înveli („parcă ai fi o dădacă cu păr coliliu“ strigă Mary chicotind de plăcere, în timp ce Gerry se foia în jurul patului) și după ce o sărută, urîndu-i o noapte bună cu o duioșie aproape maternă, stinse lumina și ieși din cameră.

Orologiul din turnul bisericii din sat sună orele unsprezece. Ce trist gîndi Helen, în timp ce asculta bătăile care răsunau în depărtare, ce însingurat ! I se părea că aude vocea propriului ei suflet, răsfrîntă misterios de zidurile nopții care o încurajau... Unu, doi, trei, patru... Fiecare bătaie molcomă părea și mai plină de o jale fără leac decît ceea ce o precedase. Îți venea să crezi că se ridică din străfundurile unei singurătăți mai mari decît cea din care izvorîseră cele dinainte. În sfîrșit ultima. Tompy murise, și ea nu fusese nici măcar în stare să-i dea o linguriță de lapte cu aspirină pisată, nu avusese putere să treacă peste senzația de scîrbă.

Egoistă și fără pic de inimă : maică-sa avea perfectă dreptate. Dar nu numai egoistă ci și singură, singură-singurică printre toate forțele oarbe și malefice care o asasinaseră pe biată pisicuță ; și lipsa ei de mărinimie vorbea prin dangătul desnădăjduit al clopotului ; noaptea goală și nesfîrșită o încercuia de jur împrejur.

„Helen !“

Tresări și întoarse capul. În odaie era întuneric beznă.

„Eu sînt" continuă Gerry. „Eram îngrijorat din cauza ta. Te simți mai bine ?"

Surpriza și neliniștea din primul moment se transformară într-un fel de ciudă. Cum îndrăznise să vină s-o deranjeze cînd era cufundată într-o durere care era numai a ei. „N-aveai de ce să-ți faci griji", spuse rece. „Mă simt foarte bine".

Răspîndind o aromă de tutun turcesc, de pastă de dinți mentolată și de coniac fin, Gerry se apropia pe nesimțite. Pe deasupra plapumii, o mînă care bîjbîia în întuneric, o atinse ușor deasupra gleznei, apoi auzi arcurile somierei scîrțîind, cînd Gerry se așeză pe marginea patului.

„Mă simțeam puțin răspunzător" continuă. „Toate virajele pe care le-am luat într-o viteză nebună." Tonul pe care vorbea implica un zîmbet tandru și clipiri pline de subînțelesuri din ochii ascunși în întunericul odăii.

Helen nu scoase nici o vorbă. Se așternu o lungă tăcere. Am pornit-o cu stîngul, se gîndi Gerry, încruntîndu-se în odaia cufundată în beznă. Apoi se lansă pe o altă pistă.

„Nu mă pot opri să nu mă gîndesc la biata și micuța aia de Tompy" spuse pe cu totul alt ton. „De necrezut cum te poate răvăși să vezi un animal îmbolnăvindu-se așa din senin. Pare atît de *nedrept*."

Peste cîteva clipe Helen plîngea, dîndu-i prilejul să o consoleze.

Cu gesturi delicate, așa cum făcuse cu Tompy și cu aceeași tandrețe care o emoționase pe doamna Amberley, Gerry începu să-i mîngîie părul și mai pe urmă, cînd hohotele de plîns se mai potoliră, își trecu degetele de la cealaltă mînă pe brațul ei gol. Iarăși și iarăși cu neobosita regularitate a unei doici care leagănă un copil ca să-l adoarmă ; iarăși și iarăși...

De trei sute de ori, cel puțin își zise, înainte de a risca cel mai mic gest care ar fi putut fi interpretat drept o dovadă de dragoste. De trei sute de ori, și chiar atunci mîngîierile trebuiau să devieze, treptat și pe nesimțite, ca și cum ar fi luat-o pe alt drum din cauza unei serii de accidente, pînă cînd, încetul cu încetul și fără nici o intenție, mîna care se afla acum pe brațul lui Helen

să ajungă să-i atingă, cu aceeași maternă răbdare, sinii. Cu cealaltă mînă avea să-i mîngîie părul trecîndu-i metodic degetele prin șuvițele cîrlionțate răsfirate în jurul urechii și apoi pe obraji spre gură. Degetele trebuiau să întîrzie acolo, atingîndu-i ușor, cast, dar încărcate de sărutările ce nu aveau să întîrzie, atunci cînd gura lui, în beznă, avea să pună stăpînire pe a ei — răsplată bine meritată pentru lunga lui așteptare.

Capitolul XXV

20 mai 1931

O nouă „lovitură". Fitzsimmons, Jefferies, Jack Johnson, Carpentier, Dempsey, Gene Tunney — oameni apăreau și dispăreau ; dar metafora prin care domnul Beavis descria doliurile lui succesive rămînea aceeași.

Da, o lovitură grea. Și cu toate astea — cel puțin așa avu impresia Anthony — în felul cum taică-su își depăna în timpul mesei amintirile despre unchiul James, de pe vremea cînd mergea la școală, se afla o nuanță aproape triumfătoare.

„Bietul James... avea un păr buclat pe atunci"... *nos et mutamur*[1] compătimirea și părerea de rău nu erau străine de un oarecare sentiment de satisfacție, satisfacția omului bătrîn care e încă în viață, în stare încă să asiste la înmormîntările celor de o seamă cu el, ba chiar mai tineri.

„Era cu doi ani mai mic" ținu să sublinieze, „Cu doi ani și cîteva luni. La școală mi se spunea Beavis senior."

Da din cap a jale ; dar în ochii lui stinși și obosiți trecu o licărire voioasă pe care nu o putea ascunde. „Bietul James", oftă. „Nu ne-am văzut în ultimii ani. Mai ales de cînd a trecut la catolicism. Cum o fi putut face una

[1] Sîntem și ne prefacem (lat.).

cu asta? Mă depășește. M-aș fi așteptat de la oricare altul, dar nu de la el."

Anthony nu făcu nici un comentariu. Dacă stătea însă să te gîndești, își spuse în sinea lui, convertirea unchiului James nu avea de ce să te surprindă. Nefericitul fusese crescut într-o familie atee, adeptă a doctrinei lui Bradlaugh.[1] Ar fi trebuit să trăiască într-o binecuvîntată desfătare sfidînd întregul univers și proclamînd credința lui neabătută în inexistența unei alte lumi. Dar avusese ghinionul să fie homosexual. Pederastia adînc ascunsă, iată ceea ce îi otrăvise întreaga existență. Deznădejdea lui metafizică și delicios de pickwickiană devenise în cele din urmă o suferință reală și de tip obișnuit. Suferință și neurastenie; bătrînul era pe jumătate nebun, nu încăpea îndoială. (Acest lucru nu-l împiedicase să fie un expert de prima mînă în materie de asigurări). Apoi, în timpul războiului norii se risipiră. Putea fi drăguț cu soldații, drăguț *propatria*, și fără să-l roadă conștiința. Anthony și-l reaminti pe unchiul James cînd venea la spital. Îl vizitase aproape zilnic. Încărcat de cadouri pentru o duzină de nepoți adoptați ocazional, cît și pentru cel adevărat. Pe chipul lui tras și melancolic dăinuia, în acea epocă, un perpetuu surîs. Dar fericirea nu durează niciodată. Se încheiase armistițiul; și după acei patru ani petrecuți în paradis, iadul părea mai greu decît oricînd. În 1923 se convertise la religia papistașe. Era de așteptat.

Domnul Beavis nu putea pur și simplu înțelege. Ideea că James trăise înconjurat de jezuiți, că James se ducea la slujbă și că hopa-țopa se tot ridica și îngenunchia, că James făcuse pelerinajul la Lourdes[2] știind că are o tumoare inoperabilă, că James murise creștinește, îl uluia și-l dezgusta.

„Și cu toate astea" spuse Anthony, „admir felul cum știu catolicii să te scoată din viață. Moartea e pasibilă de a deveni un proces animalic. Mai exclusiv animalic chiar

[1] Charles Bradlaugh (1833—1891). A militat pentru emanciparea țemeilor și înființarea sindicatelor.

[2] Oraș din Franța, celebru loc de pelerinaje

decît răul de mare." Tăcu o clipă gîndindu-se la ultima oră pur fiziologică a bietului său unchi. Horcăia, gura deschisă nu mai semăna cu o gură de om ci cu o cavernă, mîinile ricîiau așternutul.

„Ce înțeleaptă a fost Biserica transformînd ceasul morții într-un ceremonial !"

„Într-o șaradă" spuse dispreţuitor domnul Beavis.

„Da, dar de bună calitate" sublinie Anthony, „o operă de artă." Faptul în sine seamănă cu o traversare a Canalului Mînecii pe vreme de furtună — poate ceva mai dezagreabil. Dar catolicii au izbutit să prefacă acest eveniment într-un spectacol frumos și semnificativ. Mai ales pentru spectator, de bună seamă. Dar poate că are o semnificație și pentru actor."

Tăcură un răstimp. Jupîncasa schimbă farfuriile și aduse desertul. „Vrea cineva tartă cu mere ?" întrebă Pauline în timp ce tăia prăjitura.

„Plăcintă cu mere, draga mea", spuse domnul Beavis pe un ton sever. „Cînd o să înveți că numai atunci cînd fructele nu sînt acoperite se poate vorbi de o tartă ? Cînd au cocă deasupra, spui plăcintă."

Fiecare își puse pe felia respectivă zahăr și smîntînă.

„Am uitat să vă întreb" spuse dintr-odată Pauline, „dacă ați auzit ce i s-a întîmplat doamnei Foxe ?"

Anthony și domnul Beavis clătinară din cap. „Mi-a spus ieri Maggie Clark că a avut un atac."

„Ia te uită, ia te uită" spuse domnul Beavis. Apoi adăugă gînditor : „Ciudat, cum unii oameni dispar din viața ta. După ce au jucat un rol important. Nu cred s-o fi văzut mai mult de șase ori pe doamna Foxe în ultimii douăzeci de ani. Și cu toate astea, înainte..."

„N-avea simțul umorului" spuse Pauline, în chip de orice explicație.

Domnul Beavis se întoarse și se uită la Anthony.

„Nu cred că... mă rog, nu cred că ați mai păstrat contactul după ce s-a prăpădit băiatul ei."

Anthony dădu din cap în semn că nu, dar nu rosti nici un cuvînt. Nu-i făcea plăcere să fie nevoit să-și reamintească faptul că făcuse tot ce-i stătuse în puteri pentru a evita de a mai fi în relații cu doamna Foxe. Primise de la ea scrisori lungi și pline de afecțiune în primul an de răz-

boi, scrisori la care răspunsese din ce în ce mai pe scurt, mai convenţional ; mai indiferent ; pînă la urmă nici nu-i mai răspunsese şi nici nu-i mai citise scrisorile. Nu, nu le mai citise şi totuşi, dînd ascultare unui superstiţios sentiment de culpabilitate, nu se putuse niciodată hotărî să le arunce. Păstrase cel puţin o duzină de plicuri albastre pe care era aşternut numele lui cu acel scris mare, citeţ şi curgător, plicuri pe care le vîrîse, nedeschise, într-unul din sertarele din biroul lui. Faptul că se aflau acolo constituia într-un fel misterios şi inexplicabil o pavăză pentru conştiinţa lui. O pavăză care nu era întotdeauna eficace. Întrebarea pusă de taică-su îl pusese în încurcătură. Se grăbi să schimbe vorba.

„Şi cu ce te-ai mai ostenit în ultimul timp ?“ întrebă, folosind în glumă acel limbaj arhaic pe care ar fi putut să-l utilizeze taică-său.

Domnul Beavis chicoti şi începu să vorbească despre cercetările lui cu privire la noul argou american. Nişte expresii de o savoare greu de închipuit ! O exuberanţă expresivă demnă de epoca elisabetană ; noi îmbinări de cuvinte şi metafore extrem de originale ! Cită citeva locuţiuni şi apoi, adresîndu-se Dianei — fata lui cea mică — care tăcuse tot timpul mesei, cu un aer sever, o întrebă dacă i-ar fi pe plac ca cineva să-i vorbească folosind astfel de expresii, unele cam deocheate. Procedă în acelaşi fel şi cu Anthony făcîndu-i cu ochiul.

„Ori vorbiţi chinezeşte, ori limba asta, pentru mine tot una e ;“ spuse Pauline de la celălalt capăt al mesei. Faţa ei rotundă şi placidă radia de o voioşie care se răspîndea în valuri concentrice de piele flască şi rozalie ; cascada de guşi tremura ca gelatina. „Tăticul crede că ştie şi toaca-n cer, zău aşa !“ Întinse mîna şi luă citeva bomboane fondante din farfuria de argint aşezată în faţa ei şi le vîrî în gură. „Şi toaca-n cer“, repetă pronunţînd nedesluşit cuvintele şi scuturată de noi hohote de rîs.

Domnul Beavis, care se montase debitînd expresii fără perdea, se aplecă spre Anthony şi-i spuse în şoaptă şi pe un ton confidenţial o nouă expresie, una tare.

Erau nişte drăguţi, nu încăpea vorbă, gîndea Diana. Dar proşti ; nişte *neghiobi* fără pereche. Cu toate astea, Anthony nu avea căderea să-i privească cu ochi atît de

critici, căci de fapt asta făcea neobrăzatul ascunzîndu-și jocul sub o politeță excesivă. Era de-a dreptul indignată. Nimeni nu avea dreptul să-i critice în afară de ea și, eventual, sora ei. Încercă să găsească niște vorbe care să-l usture pe Anthony, dar deoarece nu-i dăduse nici un prilej să-l atace și mai ales fiindcă nu avea nici un talent pentru a spune vorbe de duh în batjocură, fu nevoită să se mulțumească să-l privească încruntat. Oricum era timpul să se ducă la laborator.

„Trebuie să plec" spuse repede și tăios, ridicîndu-se de la masă. Îți interzic formal să mai mănînci bomboane", adăugă, în timp ce se apleca s-o îmbrățișeze pe maică-sa. „Prescripția medicului".

„Nu ești încă medic, draga mamei !"

„Nu, dar la anul voi fi."

Fără să se sinchisească Pauline vîrî în gură cea de a doua bomboană fondantă. „Și la anul poate mă voi lăsa de dulciuri" spuse.

Anthony plecă și el cîteva clipe mai tîrziu. Mergînd pe jos prin cartierul South Kensington, își dădu seama că se dusese din nou cu gîndul la doamna Foxe. Un atac... Grav ? Paralizase ? Se temuse atît de tare că taică-su avea să vorbească despre ea și schimbase atît de repede vorba, încît Pauline nu avusese răgazul să dea amănunte. Și-o imagină zăcînd neputincioasă, pe jumătate moartă și se îngrozi, dîndu-și seama că în afară de compătimire simțea și o oarecare satisfacție, un anumit sentiment de ușurare. Căci, în definitiv, ea era principalul martor al acuzării, persoana care putea depune mărturiile cele mai grave. Moartă, sau ca și moartă, nu mai putea intra în instanță, și în absența ei nici un proces nu-i mai putea fi intentat. O parte din ființa lui se bucura de vestea aflată de la Pauline. În mod rușinos. Încercă să se gîndească la altceva și, pînă una alta, se urcă într-un autobuz, ca să ajungă cît mai repede în refugiul oferit de bibliotecă. Petrecu trei ore la London Library, căutînd date despre istoria Anabaptiștilor — și apoi se întoarse pe jos acasă, în apartamentul lui din Bloomsbury. În seara aceea înainte de masă, trebuia să vină Gladys. Devenise nițel cam pisăloagă în ultimul timp : și totuși... zîmbi în sinea lui cu o anticipată plăcere.

Trebuia să sosească la ora șase ; dar la șase și un sfert nu venise încă. Și nici la șase și jumătate. Și nici la șapte. Nici măcar la șapte și jumătate. La ora opt Anthony începu să se uite la plicurile albastre, expediate în 1914 și 1915 și pe care se citea scrisul doamnei Foxe. Se uita la ele și nu se dumirea, în deznădejdea care-l cuprinsese după primul impuls de nerăbdare și de furie, dacă trebuia să le deschidă sau nu. Stătea încă pe gînduri cînd sună telefonul. Era Mark Staithes. Îl întreba dacă, din întîmplare, era liber în seara aceea și voia să vină la el la masă. Se adunaseră cîțiva în ultimul moment. Îl aștepta pe Pitchely, psihologul, cu nevastă-sa, pe un om politic din India, Sen, precum și pe Helen Ledwidge... Anthony puse scrisorile în sertar și plecă în grabă.

Capitolul XXVI

5 septembrie 1933

Trecuse de ora două. Anthony stătea întins pe spate cu ochii deschiși, în întuneric. Somnul nu voia să-i vină, ai fi zis în mod premeditat, ca și cum ar fi fost oprit de cineva aflat în străfundurile ființei lui și care îi voia răul. Afară, ascunși în rămurișul pinilor, greierii reluau pe aceeași gamă, povestea vieții lor ; din cînd în cînd, dar la mari intervale, pornea un cucurigu, crescînd din noapte, apropiindu-se și intensificîndu-se, pînă ce toți cocoșii din grădinile dimprejur începeau și ei să se cheme și să se atîțe unii pe alții, fiecărui cucurigu răspunzîndu-i pe dată un altul. Și apoi, fără nici un motiv, tăcură treptat cu toții și zarva se potoli, răspîndindu-se în depărtări, parcă în întreaga Franță, își zise Anthony ciulindu-și urechile ca să dibuie direcția în care pornise șuvoiul fărîmițat al strigătelor cocoșilor. Se afla, acum, poate, la sute de kilometri. Și apoi undeva valul se va întoarce și se va revărsa înapoi tot atît de repede precum pornise. Poate că va fi ajuns la Marea Nordului și că avea să vină de acolo înapoi, trecînd peste cîmpurile de luptă, peste casele

din cartierele mărginașe ale Parisului și, auzit de cocoși aflați la mari depărtări, va străbate pădurile ; de acolo o va lua drept peste cîmpiile din Beauce, va urca și va coborî dealurile din Burgundia, și ca un alt fluviu aerian sonor, se va năpusti în valea Ronului ; va lăsa în urmă orașele Valence, Orange și Avignon, va trece și de Arles și de Aix și nu se va lăsa abătut din drum de golașele coline din Provența, căci avea să se întoarcă din nou, la numai un ceas de cînd pornise, tălăzuindu-și tumultuosul și stridentul său strigăt peste țîrîitul greierilor, țîrîit atît de continuu încît devenea echivalent cu tăcerea. Zarva îi aduse brusc aminte lui Anthony de un fragment din cartea lui Lawrance *Omul care murise* și bucuros să afle un pretext pentru a se scula din pat — căci timp de ceasuri întregi se străduise zadarnic să adoarmă — aprinse lumina și se duse jos să caute cartea. Da, era acolo : *Cînd ieși afară un cocoșel cînta, cînta subțire, cu un glas pițigăiat, dar în glasul cocoșelului se afla ceva mai puternic decît durerea. Nevoia de a trăi și chiuitul de izbîndă al vieții. Omul care murise rămase locului și privi îndelung cocoșul care fugise și fusese prins ; se umfla în pene, se ridica în vîrful picioarelor, aplecîndu-se înainte, și apoi dîndu-și capul pe spate își deschise ciocul ca să slobozească un nou strigăt, sfidînd, în numele vieții, moartea. Viteazul cîntec nu înceta însă, deși sugrumat parcă de sfoara care ținea cocoșul legat de picior. Omul care murise privi cu ochi noi viața și văzu pretutindeni uriașa îndîrjire de a trăi, pornind în valuri cînd furtunoase, cînd molcome și, din valurile spumegînde ivite dintr-un albastru nevăzut, răsări sau un cocoș cu pene negre și portocalii sau poate, limbi de foc pornind din vîrfurile ramurilor unui smochin. Porneau cu toatele spre el, aceste ființe sau lucruri săltărețe, radiind de dorința de a-și proclama existența. Veneau ca valuri înspumate răsărite din puhoiul nevăzutei dorințe din vasta și nevăzuta mare a tăriei. Înaintau prinzînd contururi și culori, forme sortite pieirii dar fără de moarte în marșul lor. Omul care murise privi marele avînt al lucrurilor care nu muriseră, pentru a se întrupa, dar nu mai văzu arzătoarea lor dorință de a exista și de a trăi. Auzi, în schimb, răsu-*

nînd iarăşi şi iarăşi, strigătul lor sfidător, adresat tuturor celorlalte lucruri aflate pe lume...

Anthony citi mai departe pînă ce sfîrşi povestea omului care murise şi se întorsese la viaţă, omul care era una cu cocoşul fugit din ogradă ; puse cartea în raft şi se duse din nou să se culce. Spuma valurilor din nevăzuta mare a dorinţei şi a tăriei. Dar viaţa, viaţa ca atare, îşi zise în sinea lui, nu era suficientă. Cum te puteai oare mulţumi numai cu o energie pe care n-o puteai numi, cu ceva ce reprezenta mai puţin decît individualitatea unei forţe care, oricît de divină şi de misterioasă ar fi fost, tot lipsită de conştiinţă rămînea, mai prejos de bine şi de rău ?

Greierii ţîrîiau într-una şi din nou, pe la ora patru dimineaţa se auzi şuvoiul de strigăte pornite din gîtlejul cocoşilor, revărsîndu-se peste întreg ţinutul şi apoi îndepărtîndu-se pornind spre Italia, de unde nu se mai auzi.

Viaţa trăindu-se pe sine fără să poată fi stăvilită. Dar existau simboluri mai grăitoare, gîndi Anthony, decît cel al cocoşului sau al tinerelor frunze izbucnind din scheletul alb, ca osemintele, al smochinului ce iernase. Îşi aduse aminte de un film pe care îl văzuse şi care înfăţişa fecundarea unui ovul de iepuroaică. Spermatozoizii, mari de un lat de palmă — aşa apăreau pe ecran — se luptau aprig ca să ajungă la ţintă — un ou sferic ce semăna cu luna. Veneau cu duiumul, porniţi din toate direcţiile, cu cilii vibrînd frenetic. Şi acum cei din frunte îşi atingeau obiectivul, îşi croiau drumul, năpustindu-se asupra peretelui exterior de materie vie, smulgînd în goana lor nebună celule întregi care se îndepărtau plutind pentru a se pierde undeva. În cele din urmă unul dintre invadatori pătrunsese în miezul nucleului şi actul fecundării se consumă. Dintr-o dată sfera, care mai înainte fusese cu totul pasivă, se puse în mişcare. Un spasm violent de contracţie ; suprafaţa netedă şi rotunjită se văluri, opunînd, cine ştie cum, rezistenţă celorlalţi spermatozoizi care se aruncau zadarnic asupra ei. Şi apoi oul începu să se dividă, aplecîndu-se asupra lui însuşi, înăuntru învelişului său, pînă ce pereţii se întîlniră în centru şi în loc de o singură celulă

se iviră două ; apoi, întrucît cele două celule repetară procesul, patru, apoi opt, apoi șaisprezece. Și în interiorul celulelor granulele de protoplasmă erau în continuă mișcare, ca boabele de mazăre într-o oală ce fierbe în clocot, dar auto-propulsate, acționate de propria lor energie.

În comparație cu acele infinite fragmente de materie vie cîntatul cocoșului, țîrîitul neîntrerupt prin care greerii își proclamau existența, păreau semne firave. Viața la microscop se dovedea a fi cu mult mai vehementă și mai imposibil de ținut în frîu decît viața contemplată cu ochiul liber. Nu putea fi stăvilită, gîndul aduce și liniște dar și groază. Căci era înfricoșător să te gîndești la acea fioroasă inconștiență a dorinței ce-și croia încet drumul fără ca nimeni s-o poată opri. Grozăvia acelui cortegiu de pasiuni sub-mentale, al acelui violent și impresionant egotism. Intolerabil, în afară de cazul că luai în considerație fenomenul numai ca materie primă și energie disponibilă.

Da, materie primă și un flux de energie. Impresionante și prin cantitate și prin durată. Dar dacă luai în considerație calitatea lor, constatai că erau numai valențe și că nu puteau deveni valori decît după ce vor fi fost transformate în altceva, numai cînd au fost puse în slujba unui scop superior. Lawrence fusese de părere că scopul vieții animalice era suficient și satisfăcător în sine. Cocoșul care cînta se lupta și se împerechea, anonim ; și omul proceda tot anonim întocmai ca el. E mai bine așa, subliniase Lawrence, mai bine acest anonimat inconștient, decît jalnicile relații care se stabilesc între ființe omenești ajunse numai pe jumătate la conștiința de sine, care nu sînt încă decît parțial civilizate.

Dar Lawrence nu se uitase niciodată la microscop, nu văzuse niciodată energia biologică în starea sa nediferențiată, fundamentală. Nu voise să se uite, fusese din principiu împotriva microscoapelor, temîndu-se de ceea ce puteau da la iveală ; și avusese dreptate să se teamă. Acele hăuri situate sub alte hăuri de materie nediferențiată și fără nume, colcăind de o energie de nezăgăzuit, l-ar fi îngrozit. Lawrence insistase, spunînd că materia primă trebuia prelucrată — dar prelucrată pînă într-un anumit

punct și nu mai departe ; afirmase că mișunătoarea energie originară trebuia utilizată pentru atingerea unor scopuri relativ superioare din categoria existenței animale, dar pentru nici un fel altă existență în afară de cea animalică. În mod arbitrar și ilogic. Căci celelalte scopuri și organizări ulterioare există și ca atare trebuiesc luate în considerație. Mișcîndu-se în timp și în spațiu, animalul din specia umană le descoperea în calea lui univoc de prezente și de reale.

A gîndi și a merge mai departe pe cărările cunoașterii — iată scopurile cărora le dedicase energia care se vedea colcăind la microscop, care mișuna sfidătoare în beznă. Gîndirea ca scop în sine, cunoașterea ca scop în sine. Dintr-odată — faptul i se părea evident — toate acestea nu erau scopuri ci mijloace, întocmai ca energia brută, vitală. Materia primă — și Anthony bănui, *știu* care anume trebuie să fie produsul finit ; o parte din ființa lui se revoltă împotriva acestei evidențe. Nu serios ! Trebuia oare să se apuce să prelucreze această materie primă dată de viață — gîndirea și cunoașterea — într-un *asemenea lucru*, tocmai el, un om civilizat ? La vîrsta lui ? Ridicol ! Desigur că nu era vorba decît de unul din acele ciurucuri lăsate de creștinism — ca spaima lui taică-său față de anumite realități despre care nu se făcea să vorbești cu voce tare sau ca imnurile religioase cîntate de muncitori în timpul grevei generale. Migrenele și sughițurile unei religii apuse. Dar cu cealaltă parte a minții lui se gîndea căindu-se, că nu va izbuti niciodată să transforme materia primă într-un produs finit, că nu știa nici cum, și nici de unde trebuia să înceapă ; că îi era frică să nu se facă de rîs ; că nu avea nici îndrăzneala, nici răbdarea și nici puterea spirituală de care era nevoie.

Pe la ora șapte, cînd dincolo de obloanele lăsate soarele se înălțase bine pe cer, căzu într-un somn adînc și se trezi tresărind trei ore mai tîrziu, văzîndu-l pe Mark Staithes lîngă patul lui. Îl privea zîmbind amuzat și închizitorial prin voalul pologului pus pentru a-l apăra de țînțari.

„Tu ești Mark ?" întrebă uluit. „Cum dracu... ?"

„Fecioreinic !“ spuse Mark, boţînd între degete voalul pologului. „Nici că se poate imagina ceva mai *„première communion* [1]. Te-am privit în timp ce dormeai.“

„Ai venit de mult ?“

„Nu-ţi fie teamă“ răspunse, nu vorbele rostite cu voce tare, ci întrebării nerostite dar implicată de felul plictisit în care îi vorbise Anthony. „Nu te dai de gol în timp ce dormi. Dimpotrivă, îi bagi pe alţii în cofă. N-am văzut pe nimeni care să pară mai nevinovat decît tine cît timp dormeai sub pologul ăsta. Biblicul copil Samuel. Înduioşător la culme !“

Amintindu-şi că şi Helen folosise acelaşi cuvînt în dimineaţa cînd se întîmplase catastrofa, Anthony se încruntă. Apoi, după un moment de tăcere îl întrebă pe Mark :

„De ce ai venit ?“

„Ca să stau cu tine.“

„Nu te-a invitat nimeni.“

„Rămîne de văzut.“

„Ce vrei să spui. ?“

„Vreau să spun că poate vei descoperi mai tîrziu.“

„Ce să descopăr ?“

„Că voiai să mă chemi. Fără să ştii că doreai s-o faci.“

„Ce te face să crezi un asemenea lucru ?“

Mark trase un scaun şi se aşeză înainte de a răspunde.

„Am văzut-o pe Helen în noaptea cînd s-a întors la Londra.“

„Nu zău ?“ Anthony se strădui să vorbească pe un ton indiferent. „Unde ?“ adăugă.

„La Hugh acasă. Hugh dădea o recepţie. Au fost nişte momente destul de penibile“.

„De ce ?“

„Fiindcă aşa a voit Helen. Nu era de loc în apele ei“.

„Ţi-a spus de ce ?“

Mark făcu semn că da. „M-a pus chiar să citesc scrisoarea ta. Începutul. N-am mai vrut eu să continui.“

„Helen te-a pus să-mi citeşti scrisoarea ?“

[1] În ritualul catolic : prima împărtăşanie (fr.).

„Cu voce tare. A insistat. Dar, așa cum ți-am spus, nu era deloc în apele ei." Tăcu îndelung. „De aceea am venit aici", spuse într-un sfîrșit.

„Închipuindu-ți că o să mă bucur să te văd ?"

„Închipuindu-mi că o să te bucuri să mă vezi" răspunse cu o voce gravă Mark.

După un nou moment de tăcere Anthony spuse : „Mă rog, poate că nu ești întru totul greșit. Într-un anumit sens, desigur, prezența ta mi-e insuportabilă." Îi zîmbi. „Te rog să crezi că nu e vorba de nimic care să te privească pe tine. Prezența oricui mi-ar fi la fel de penibilă. Pe de altă parte mă bucur că ai venit. Și de data asta e vorba de tine. Fiindcă sînt convins că tu ești cel mai în măsură, cum să spun, cel mai în măsură ca să-ți dai seama cum stau lucrurile". Folosise termeni vagi pentru a nu-și dezvălui poziția. „Dacă există cineva pe lume care să-mi poată fi..." Fusese pe punctul de a spune „de vreun ajutor", dar ideea de a primi ajutorul cuiva îi repugna, fiind asociată grotesc în mintea lui cu acele cuvinte bine alese pe care le rostesc preoții cînd a avut loc un deces în familie sau cu frazele spuse de profesorii care au misiunea să se ocupe de educația elevilor și încep să vorbească în mod prietenesc despre tentații de ordin sexual, așa că se întrerupse încurcat. „Dacă e cineva în stare să spună ceva rațional despre toată povestea asta" reîncepu pe un ton cu totul diferit, „acela ești tu, după părerea mea."

Mark încuviință din cap, fără să rostească vreun cuvînt, gîndindu-se cît de tare îl caracteriza pe Anthony faptul de a vorbi de rațiune chiar și în asemenea situație.

„Simt", reluă Anthony vorbind rar, învingîndu-se pe sine pentru a se putea exprima cu voce tare, „simt că aș dori să văd povestea asta terminată, să văd lucrurile puse la punct. Pe altă bază" mai spuse ca și cum cuvintele i-ar fi fost scoase cu cleștele. „Baza actuală..." Clătină din cap. „M-am cam săturat." Dîndu-și seama, rușinat, că vorbele lui erau nu numai ridicol de inadecvate situației, ci și ridicol de false, căci minimalizau sentimentele, adăugă cu hotărîre : „Așa nu mai merge. Baza actuală nu poate susține decît greutatea unei fantome. Și ca să o pot utiliza, am devenit eu însumi o fantomă". După un răstimp, adăugă vorbind rar : „În ultimele zile am avut

sentimentul ciudat că nu sînt efectiv aici, că nu am fost prezent de ani și ani de zile. De cînd..., mă rog nu aș putea preciza de cînd anume. Cred că dinainte de război." Nu putea să-și ia inima în dinți și să vorbească despre Brian. „N-am fost aici" repetă.

„Mulți oameni trăiesc fără a fi aici" spuse Mark. „Cel puțin nu în calitate de ființe omenești. Sînt prezenți numai ca animale sau ca întruchiparea unor anumite funcții."

„Animale sau funcții" repetă Anthony. „Ai spus lucrurilor pe nume. Dar în majoritatea cazurilor n-au de ales. Non — existența le-a fost impusă de împrejurări, în timp ce eu am avut libertatea de a alege — în măsura în care îi e dat cuiva să aleagă. Dacă n-am fost prezent, este fiindcă am făcut-o dinadins."

„Vrei să spui că abia acum ai descoperit faptul că n-ai fost niciodată prezent."

Anthony clătină din cap. „Nu, nu. Știam, desigur. Am fost tot timpul conștient. Dar în mod teoretic. În același fel cum știi, de pildă, că există anumite păsări care trăiesc în simbioză cu viespile. Un lucru curios și interesant, dar nimic mai mult. Și nici nu i-am îngăduit să capete mai multă importanță. Unde mai pui că mă găseam justificat să procedez așa. Munca. Viața personală s-ar fi pus de-a curmezișul muncii mele. Apoi nevoia de libertate. Libertatea de a gîndi, libertatea de a mă deda pasiunii mele de a cunoaște ce se petrece pe lume și în ce mod anume. Și libertatea de dragul libertății. Voiam să fiu liber, pentru că nu puteam suporta ideea de a nu fi liber."

„Pot să înțeleg asta" spuse Mark, „dar numai cu condiția să existe cineva care să se poată bucura de această libertate. Și cu condiția", adăugă, „ca acea persoană să devină conștientă că e liberă, trecînd peste obstacolele care barează calea spre libertate. Dar cum pot fi liber, dacă *tu* nu mai exiști ?"

„Eu am privit întotdeauna această problemă, luînd-o de la celălalt capăt" spuse Anthony. „Cum poți fi liber, sau mai bine zis cum poate fi cineva liber (e mai bine să discutăm eliminînd ambiguitatea acestui *tu* și să vorbim la modul impersonal) cum poate exista libertatea atîta timp cît *eul* continuă să existe ? *Eul* trebuie să fie coerent

și responsabil, trebuie să aleagă și să se angajeze. Dar dacă te descotorosești de acest *eu* te descotorosești și de responsabilități și de nevoia de a te purta coerent. Cineva e liber numai ca o succesiune de stări care nu implică nici condiționare, nici angajare, cineva fără trecut și fără viitor, în afară de cazul cînd nu vrea, în mod deliberat, să se descotorosească de amintiri și de proiectări în viitor." După o scurtă pauză adăugă : „Uluitor cît de stupid poate fi venerabilul Socrate ! Cînd te gîndești că își închipuia că cineva nu avea decît să afle care e calea cea dreaptă pentru a o urma. De fapt toată lumea o știe, și — în marea majoritate a cazurilor — o ia pe alături. Sau poate tu nu ești ca ceilalți" adăugă pe alt ton, privindu-l pe Mark prin voalul pologului. „Avem întotdeauna tendința să atribuim propriile noastre defecte și celorlalți. Slăbiciune de caracter întrucît mă privește. Fără să mai pun la socoteală și timiditatea", spuse rîzînd. Rîsul izbucnise fără voie, automat, atît de adînc se înrădăcinase obiceiul de a retrage parțial — de îndată ce fusese exprimată — orice vorbă care ar fi putut fi interpretată drept o mărturisire referitoare la viața lui lăuntrică, sau care ar fi putut isca în mintea celui ce o ascultase o îndoială asupra seriozității afirmațiilor făcute : „timiditate, și ca să pun punctul pe i, lașitate și lene față de tot ce nu constituie munca mea." Rise din nou ca și cum ar fi spus ceva absurd și care nu merita să fie menționat. „Uităm mereu că alți oameni pot să nu ne semene. Că pot fi dîrzi și că pot urmări în mod neabătut scopul propus. Fără îndoială că tu faci întotdeauna ceea ce știi că e bine să faci."

„Întotdeauna fac ceea ce mi-am pus în cap" răspunse Mark. „Fie că e bine, fie că e rău." Și arboră surîsul lui anatomic.

Anthony își lăsă capul să cadă pe perne și se întinse cu mîinile sub cap, închizînd pe jumătate ochii. După o lungă tăcere, se întoarse spre Staithes și-i spuse fără s-o mai ia ocolite. „N-ai avut niciodată senzația că nu ai puterea să-ți dai osteneala să faci ceea ce ți-ai pus în minte ? Uite, chiar în momentul de față, stau și mă întreb, așa dintr-o dată, cine dracu m-a pus să-ți vorbesc așa cum am făcut-o — mă întreb chiar de ce m-am oprit cu gîndul asupra acestor probleme înainte de venirea ta

aici — de ce m-am căznit să mă hotărăsc să fac ceva. Da stau și mă întreb și simt că nu am chef să mă vîr în toate astea. Și mă bate gîndul că ar fi totuși mai bine s-o las baltă și să-mi văd de treabă, mergînd pe cărări bătute. Să mă întorc la viața mea liniștită, chiar dacă această viață s-ar dovedi a-mi fi fatală. Fatală, mortală, zi-i cum vrei, dar există și ea". Clătină din cap. „Dacă n-ai fi venit aici cu scopul de a-mi arăta că trebuie să-mi fie rușine, dîndu-mi ghes să mă hotărăsc să fac ceva, e probabil că așa aș fi procedat, — aș fi luat-o la goană și m-aș fi întors la viața mea liniștită." Rîse. „Și poate", adăugă, „chiar așa am să fac și acum. În pofida ta." Se ridică, dădu la o parte voalul pologului și coborî din pat. „Mă duc să fac o baie."

Capitolul XXVII

27 mai 1914

Anthony coborî pentru micul dejun și îl găsi pe taică-său explicînd celor doi copii etimologia cuvintelor ce denumeau bucatele aflate pe masă și dîndu-le sfaturi (clipind cu subînțeles) să nu se ia după alții și să spună „gheguri". Sper, că nu ați luat nici obiceiul de a zice „fortuit" în loc de „inevitabil".

Cele două fetițe continuau să mănînce, fără să se sinchisească.

„Ah, ai venit Anthony?" continuă domnul Beavis, „mai bine mai tîrziu decît niciodată. Nu te tentează fulgii de ovăz? Dar sper că iei o felie de fileu afumat". Anthony se servi cu o felie de cod afumat și se așeză la masă.

„A sosit o scrisoare pentru tine" zise domnul Beavis, și i-o înmînă lui Anthony. „Mă înșel sau e de la Brian?" Anthony încuviință. „Tot mulțumit de ceea ce face la Manchester?"

„Cred că da" răspunse Anthony. „Dar bine înțeles că lucrează prea mult. Stă la redacția ziarului pînă la

ora unu-două noaptea. Şi toată după amiaza, pînă la cină, lucrează la teza lui."

„Îţi face plăcere să vezi un băiat tînăr, pe cît de energic pe atît de ambiţios", spuse domnul Beavis. „Căci... fără doar şi poate nu are deloc nevoie să muncească din greu. Mama lui e o femeie cu dare de mînă."

Expresia „cu dare de mînă" avu darul să-l exaspereze pe Anthony în asemenea măsură, încît, deşi găsea că Brian se comporta absurd, îi răspunse tatălui său pe un ton tăios şi dur. „Nu vrea să accepte nici un ban de la doamna Foxe" spuse el rece, „este o chestiune de principiu."

Conversaţia se întrerupse, deoarece copiii trebuiau supravegheaţi în timp ce puneau deoparte farfuriile şi luau altele ca să mănînce peşte. Anthony profită de ocazie şi începu să-şi citească scrisoarea.

N-am mai primit de mult nici o veste de la tine. Aici totul merge ca de obicei, sau mai bine zis ar merge, dacă m-aş simţi mai vioi. Dar n-am prea dormit bine în ultimul timp şi mecanismele interne nu funcţionează cum ar trebui. Ca atare am lăsat-o mai moale cu teza, deoarece nu puteam s-o las mai moale cu treaba mea la ziar. Îţi închipui deci că de-abia aştept să petrecem împreună, aşa cum a fost vorba, două săptămîni la Langdale. Să nu cumva să-mi tragi chiulul, te conjur. Ce sîciitor poate fi hoitul ăsta, cînd începe să se rablagească. Ba chiar şi cînd merge bine, dacă stai să te gîndeşti. E construit din piese cu totul demodate. Citeodată mă revoltă teribil că sîntem fizic predestinaţi la scatologie şi la obscenitate.

Scrie-mi repede şi spune-mi ce mai faci, ce ai mai citit şi dacă ai mai întîlnit oameni interesanţi. Vrei să-mi faci un serviciu? Joan e acum la Londra, locuieşte la mătuşa ei şi lucrează la Comitetul Operelor de Binefaceri. Tatăl ei nu voia — se înţelege — s-o lase, preferînd să o ţină acasă ca să o poată tiraniza. S-au războit îndelung şi pînă la urmă a pierdut bătălia, aşa că Joan se află la Londra de aproape o lună. Mă bucur nespus, dar în acelaşi timp, pentru diferite motive, sînt puţin cam îngrijorat. Dacă aş putea pleca de aici sîmbăta şi duminica, aş veni

la Londra, dar din păcate nu pot. Şi poate într-un anumit sens e mai bine aşa. Paradit cum sînt la ora actuală aş avea aerul unei stafii ivite la un ospăţ. Şi pe urmă mai sînt şi unele complicaţii. Nu pot să-ţi vorbesc de ele într-o scrisoare, dar cînd vom merge împreună în nord în luna iulie, am să încerc să-ţi explic. Ar fi trebuit să mă sfătuiesc mai demult cu tine. Eşti mai zdravăn la cap. Şi de fapt asta e motivul pentru care nu ţi-am vorbit despre toate astea, de frică să nu mă fac de rîs în ochii tăi! Vezi pînă unde poate merge imbecilitatea cuiva? Dar mă rog, o să vorbim despre toate astea mai tîrziu. Pînă atunci te rog să iei contact cu Joan, s-o inviţi la masă, şi să-i dai apă la moară ca să spună ce are de spus. Apoi, te rog să-mi scrii şi să-mi spui cum ţi se pare că reacţionează de cînd e la Londra ce crede despre viaţă în general şi aşa mai departe. A fost o tranziţie cam prea violentă — dintr-un fund de ţară la Londra, de la o sărăcie care te sugrumă la o casă înstărită, de la supunere faţă de tirania exercitată de un tată veşnic furios, la independenţă. O tranziţie violentă; şi deşi mă bucur, sînt puţin cam neliniştit, nestiind care sînt efectele. O să vezi tu.

Rămîn al tău

B.

Anthony o văzu în cursul aceleiaşi zile. Aceeaşi veche timiditate, constată el, în timp ce-şi dădură mîna în holul restaurantului, acelaşi surîs stînjenit, aceeaşi mişcare legănată, ca şi cum ar fi vrut să se dea înapoi. Se împlinise şi la faţă şi la trup, părînd mai femeie decît atunci cînd o văzuse ultima oară, cu un an înainte; părea şi mai drăguţă, fără îndoială pentru că era mai bine îmbrăcată.

Intrară în restaurant şi se aşezară la o masă. Anthony alese mîncărurile şi comandă şi o sticlă de vin franţuzesc. Apoi începu să exploreze terenul.

Londra — cum îi plăcea la Londra?

La nebunie.

Chiar şi munca?

Poate că nu ceea ce făcea la birou, dar de trei ori pe săptămînă lucra ca ajutoare într-o creşă. „Ador copiii."

„Chiar şi ţîncii oribili care miros urît?"

Joan fu cuprinsă de indignare. „Sînt adorabili și îmi place să mă ocup de ei. Dealtfel, asta îmi îngăduie să mă bucur de restul vieții mele la Londra avînd cugetul împăcat. Simt că nu mă duc pe gratis să văd piese de teatru și să dansez."

Timiditatea îi întrerupea firul vorbelor, cufundînd conversația cînd în lumină cînd în umbră. În anumite momente vorbea cu dificultate, abia deschizînd gura, vorbind încet cu o voce sugrumată, cu fața întoarsă în altă parte, pentru ca imediat după aceea timiditatea să fie luată, ca de un puhoi, de izbucnirea unor sentimente puternice — încîntare, vreo întristare sau vreun hohot de rîs ce nu putea fi stăvilit — și atunci se uita la Anthony cu ochi ce deveneau deodată mari și surprinzător de îndrăzneți.

Din sugrumată, cum fusese mai înainte, vocea ei devenea limpede; dinții albi și puternici străluceau sub buzele întredeschise care exprimau neechivoc emoția. Apoi părea din nou copleșită de propria ei îndrăzneală, devenind parcă brusc conștientă că Anthony ar putea să o privească cu ochi critici. Ce credea oare despre ea? Se făcuse oare de rîs? Vocea îi tremura, sîngele i se urca în obraji și își lăsa ochii în jos. Cîteva minute Anthony nu mai putea scoate nimic de la ea. La întrebări răspundea prin mormăieli și cînd se străduia din răsputeri să o amuze, Joan rîdea nervos, dar fără convingere. Mîncarea și vinul își făcură totuși efectul și pe măsură ce se apropiau de sfîrșitul mesei Joan începu să se simtă mai la largul ei. Veni vorba despre Brian.

„Ar trebui să nu-l mai lași să muncească atît de mult" spuse Anthony.

„Crezi că nu încerc?" apoi continuă cu un fel de parapon: „Așa e el de felul lui. E nemaipomenit de conștiincios".

„E misiunea dumitale să-l faci mai puțin conștiincios" spuse Anthony și-i zîmbi, așteptînd să i se răspundă pe același ton. Dar Joan se încruntă. Pe fața ei apăru o expresie de durere amestecată cu ciudă. „Îți vine ușor să vorbești așa" murmură ea. Se lăsă un moment de tăcere, răstimp în care Joan rămase cu ochii plecați, sorbind din vin.

Ar fi putut să se căsătorească, îi trecu pentru prima oară prin minte lui Anthony, dacă Brian ar fi acceptat să trăiască pe socoteala maică-si. De ce naiba proceda cum proceda avînd în vedere că era atît de îndrăgostit...?

Cînd fu adusă la masă înghețata de piersici, totul ieși la iveală. „Îmi vine greu să vorbesc despre asta" spuse ea. „N-am suflat o vorbă nimănui, dar cu dumneata e altceva. Îl cunoști pe Brian de atîta timp. Ești cel mai vechi prieten pe care îl are. Ai să poți înțelege. Simt că dumitale îți pot spune."

Intrigat, deși oarecum descumpănit, Anthony murmură niște cuvinte vagi, politicoase.

Joan nu băgă de seamă vădita lui stinghereală; în acel moment Anthony reprezenta în ochii ei cea mai nesperată ocazie de a se ușura prin vorbe de un noian de sentimente chinuitoare, cărora prea multă vreme nu le îngăduise să fie exprimate.

„Toate astea se trag din faptul că e atît de conștiincios. Dacă ai ști...! De ce și-a băgat în cap că există ceva rău în dragoste? Mă refer la dragostea normală, fericită. Consideră că nu e bine; consideră că nu trebuie să nutrești asemenea sentimente."

Împinse în lături farfuria și sprijinindu-se în coate, începu să vorbească aproape în șoaptă, pe un ton mai intim, despre acele sărutări pe care i le dăduse Brian pentru ca mai apoi să-i fie rușine și de celelalte sărutări pe care refuzase să i le mai dea, ca să se pedepsească pe sine.

Anthony asculta uluit. „Anumite complicații" — doar atîta spusese Brian, în scrisoarea lui, atenuînd lucrurile. Curată nebunie. Era tragic, dar și grotesc și absurd. Îi trecu prin minte că Mary avea să găsească povestea asta grozav de amuzantă.

„A spus că voia să fie demn de mine" continuă Joan. „Demn de dragoste. Dar tot ceea ce s-a întîmplat a avut drept rezultat să mă facă să mă simt *eu* nedemnă. Nedemnă de orice, pe toate planurile. Și vinovată, dîndu-mi impresia că am făcut ceva ce nu se cădea. Ceva murdar, dacă înțelegi ce vreau să spun, ca și cum aș fi căzut într-o băltoacă. Anthony, nu e așa că n-am făcut nimic rău?" întrebă. „Vreau să spun că nu am făcut niciodată nimic

care să nu fie... cum să-ţi spun, cu totul inocent. De ce tot spune că e nedemn, făcindu-mă şi pe mine să mă simt nedemnă ? De ce face asta ?" întrebă din nou. Ochii îi erau plini de lacrimi.

„Întotdeauna a fost aşa" spuse Anthony. „Poate felul cum a fost crescut... Mama lui e o persoană minunată" adăugă. Îşi dădu seama că rostind ultimele cuvinte se exprimase în stilul doamnei Foxe. „Dar tocmai din această cauză s-a lăsat prea mult dominat de ea."

Joan dădu tare din cap în semn că e cu totul de acord, dar nu spuse nimic.

„Poate că l-a silit să năzuiască la ceva cam prea înalt", continuă Anthony. „Prea înalt pe toate planurile. Cred că înţelegi ce vreau să spun, nu e aşa ? Chiar dacă nu-i urmează întru totul exemplul. Povestea asta cu refuzul de a se atinge de banii ei, de pildă...".

Joan se năpusti asupra subiectului şi începu să vorbească pătimaş. „De ce oare *vrea să fie* altfel decît e toată lumea ? În definitiv mai există şi alţi oameni buni pe lume care nu simt nevoia să se poarte aşa. „Bagă de seamă" adăugă, privindu-l scrutător ca şi cum ar fi căutat să prindă şi să alunge dinainte orice expresie dezaprobatoare care s-ar fi putut ivi pe faţa lui, sau şi mai rău, orice expresie de amuzament protector. „Bagă de seamă" te rog, că eu socotesc minunat ceea ce face. Minunat !" repetă cu un fel de sfidare în glas. Apoi, continuînd pe tonul incisiv pe care nu-i îngăduia lui Anthony să-l folosească, dar la care se socotea îndreptăţită, avînd în vedere sentimentele ei pentru Brian, continuă : „Totuşi, nu văd în ce fel i-ar fi dăunat aceşti bani. Cred că a fost mai ales o făcătură de a maică-si."

Anthony spuse mirat : „Dar mi-a spus că doamna Foxe a insistat să-l convingă să-i ia."

„A, da. În aparenţă s-a purtat ca şi cum ar fi dorit acest lucru. Am petrecut un sfîrşit de săptămînă la ea, în luna mai, tocmai ca să vorbim de chestiunea asta. Doamna Foxe i-a spus mereu lui Brian că nu e rău să ia banii, că ar trebui să se gîndească la mine, şi la căsătoria noastră. Dar cînd Brian şi cu mine am afirmat că sîntem de acord să nu luăm banii, ea..."

Anthony o întrerupse. „Erai de acord ?"

Joan își plecă ochii. „Într-un anumit sens, da" spuse, cu o voce morăconoasă! Apoi se uită la el și izbucni mînioasă: „cum aș fi putut să nu fiu de acord cu el? Din moment ce asta voia să facă, din moment ce oricum ar fi făcut-o? Ba mai mult încă, ar fi făcut-o chiar dacă eu nu aș fi fost de acord. Și în afară de asta, așa cum ți-am spus, în atitudinea lui Brian era ceva splendid, minunat. Așa încît am fost de acord. Dar faptul că am acceptat nu înseamnă că *doream* într-adevăr să refuze banii. Și aici intră în joc ipocrizia doamnei Foxe. Căci s-a purtat ca și cum ar fi crezut într-adevăr că eu doream ca Brian să refuze și ne-a felicitat pe amîndoi pentru hotărîrea luată. Ne-a spus că sîntem eroici și alte lucruri de felul ăsta. L-a încurajat astfel să meargă pe calea pe care o apucase. E făcătura ei, ți-o spun eu. Mult mai mult decît crezi".

Joan tăcu și Anthony socoti că e mai bine să nu mai vorbească despre asta. Dumnezeu știe ce-ar mai fi spus, dacă i s-ar fi dat prilejul să mai discute despre doamna Foxe. „Bietul Brian" spuse cu voce tare și adăugă, căutînd scăpare într-o frază banală: „Cînd vrei să dregi, mai mult strici."

„Da, întocmai așa e! Vrea să dreagă și strică. Vrea să fie perfect și iată la ce ajunge! Se chinuie pe el și mă rănește pe mine. De ce să mă facă să mă simt spurcată și vinovată? Fiindcă asta face. Cînd n-am făcut nimic rău. Și nici el, ca să vorbim drept. Și cu toate astea vrea să simt și eu ceea ce simte el. Spurcată și vinovată. De ce se căznește să-mi facă viața imposibilă? Cît poate de imposibilă." Vocea îi tremura și lacrimile începură să-i curgă pe față. Își scoase batista și se șterse repede la ochi. „Îmi pare rău", spuse, „Am spus prostii, dar dacă ai știi ce greu îmi vine! L-am iubit atît de mult și vreau să-l iubesc și de acum înainte. Dar așa cum se poartă, pare că nu vrea să-mi îngăduie. Ar fi putut să fie atît de frumos; dar face tot ce-i stă în puteri ca să fie urît și îngrozitor." Apoi, după un răstimp, spuse încet, aproape în șoaptă. „Mă întreb uneori dacă o mai pot duce multă vreme așa."

Oare cuvintele ei vroiau să însemne, se întrebă Anthony, că Joan se și hotărîse să rupă, că și întîlnise un

altul care era gata s-o iubească și s-o iubească mai puțin tragic și mai normal decît Brian ? Nu ; probabil încă nu, își zise. Dar existau toate probabilitățile ca în curînd lucrul acesta să se producă. În genul ei (din întîmplare nu era genul care să-i placă lui Anthony) avea farmec. Nu avea să ducă lipsă de pretendenți ; și dacă se va ivi un pretendent care să-i convină, Joan va fi oare în stare — oricare ar fi dorințele ei conștiente — să-l refuze ?

Joan începu să vorbească. „Visez adesea la casa în care vom locui ; mă plimb în gînd din încăpere în încăpere și totul e atît de frumos, perdelele și husele de pe scaune și pretutindeni glastre pline cu flori.“ Oftă, apoi adăugă după un răstimp : „Poți să înțelegi că Brian nu vrea să se atingă de banii doamnei Foxe ?“

Anthony șovăi o clipă, apoi răspunse evaziv : — „Pot înțelege dar nu cred că eu aș fi procedat în același fel.“

Joan oftă din nou. „Și eu am aceeași impresie.“ Se uită la ceas și își luă mănușile. „Trebuie să plec.“ Revenind de pe tărîmul unde se aflase în timpul convorbirii lor intime, în lumea prozaică unde timpul, oamenii și orele fixe își avea importanța lor, Joan păru că se trezește, redobîndindu-și dureroasa ei conștiință de sine. Îl plictisise ? O credea cam proastă ? Îl privi drept în față, încercînd să-i ghicească gîndurile ; apoi își lăsă ochii în jos. „Mi se pare că am vorbit cam mult despre mine“, mormăi. Nu știu cu ce-oi fi fost vinovat ca să trebuiască să asculți toate astea...“

Anthony nu o lăsă să continue. „Aș dori să-ți pot fi de vreun ajutor.“

Joan ridică din nou capul și îi zîmbi recunoscătoare. „Ai făcut mult pentru mine stînd să mă asculți.“

Plecară din restaurant și, după ce o conduse pînă la stația de autobuz, Anthony se îndreptă pe jos spre British Museum, întrebîndu-se ce fel de scrisoare ar fi bine să-i trimeată lui Brian. Trebuia oare să se spele pe mîini de toată povestea asta și să-i scrie în grabă un bilet ca să-l informeze că Joan părea să se simtă bine și fericită ? Sau era mai bine să-i mărturisească faptul că Joan l-a pus la curent cu tot ceea ce se întîmplase și să înceapă să-i argumenteze, să-l prevină și să-i dea sfaturi ? Trecu printre enormele coloane de la intrare și intră în sălile

răcoroase și întunecoase ale bibliotecii. Scrisoarea ar fi fost o predică în toată puterea cuvîntului, gîndi cu silă. Dacă ar putea aborda subiectul — așa cum trebuia de altfel abordat — ca pe o glumă în stilul lui Rabelais![1] Dar era greu de închipuit că bietul Brian avea s-o ia și el ca atare. Deși nu i-ar fi stricat de fel să încerce, măcar cîtva timp, să considere lucrurile din punctul de vedere al lui Rabelais. Anthony arătă permisul supraveghetorului și străbătu coridorul pentru a ajunge la sala de lectură. Dar tocmai aici era dificultatea, cugetă; nu poți niciodată influența pe nimeni să devină altcineva decît el însuși și nici nu-l poți influența folosind alte argumente decît cele a căror validitate a recunoscut-o în prealabil. Deschise ușa, intră în sala acoperită de o cupolă, și simți mirosul îmbîcsit emanat de cărțile din rafturi. Milioane de cărți. Sute de mii de autori care au scris de-a lungul veacurilor, fiecare fiind convins că el avea dreptate, fiecare avînd certitudinea că el deținea cheia tuturor lucrurilor, și că așternînd litere negre pe hîrtie albă putea să determine întreaga lume să-i împărtășească părerile. De fapt, singurii oameni care s-au lăsat vreodată convinși de alții, au fost, de bună seamă, numai cei pe care structura lor interioară sau împrejurările îi convinseseră efectiv sau cel puțin virtual. Și nici pe aceștia nu te puteai bizui întru totul. Împrejurările se schimbau. Argumentul convingător în luna ianuarie nu avea în mod necesar aceeași forță în luna august. Bibliotecarul îi înmînă cărțile pe care le reținuse în ajun și Anthony se îndreptă spre locul lui.

Munți de spiritualitate născută în dureri; și care era rezultatul? Mă rog, *și ridiculum murem requiris, circumspice.*[1] Amuzat de maxima pe care o făurise, începu să se uite în jur și să privească pe ceilalți cititori — bărbați mustăcioși ce aduceau cu focile, femei șterse, indieni scheleteci sau puhavi, patriarhi cu favoriți și tineri cu ochelari pe nas. Aștia erau cei ce moșteniseră comoara adunată în decursul secolelor. Deprimant dacă stăteai să cugeți

[1] Scriitor francez (1494—1553) autor al operei satirice *Gargantua și Pantagruel*.

[1] Dacă ai nevoie de șoareci ridicoli, ia seama! (lat.).

serios ; deprimant dar și nemaipomenit de comic. Se așeză și deschise cartea pe care o avea în față. *Tableau de l'Inconstance des Mauvais Anges*[1] a lui de Lancre la pagina unde se oprise în ajun. *„Le Diable estoit en forme de bouc, ayant une queue et au dessoubs un visage d'homme noir, où elle fut contrainte le baiser..."*[2] Rîse pe înfundate. Asta trebuia neapărat să i-o spună lui Mary, hotărî în sinea lui.

La ora cinci se ridică, depuse cărțile și luă metroul la Holborn pînă la Gloucester Road. Cîteva minute mai tîrziu suna la ușa doamnei Amberley. Jupîneasa îi deschise ; Anthony îi zîmbi familiar și arogîndu-și drepturile unui obișnuit al casei, urcă în grabă scările și intră în salon, fără să-i lase timp cameristei să-l anunțe.

„Am o istorioară pe care vreau să ți-o povestesc" declară în timp ce se îndrepta spre Mary.

„Sper că e deșuchiată" spuse doamna Amberley de pe divan.

Anthony îi sărută mîna în stilul afectat pe care îl adoptase de curînd și se așeză. „Celor deșuchiați totul li se pare deșuchiat" spuse.

„Da, și mare noroc că e așa" replică Mary zîmbind ca de obicei cu buzele strînse și cu o sclipire întunecată, în ochii ce-l privea pe sub pleoapele pe jumătate închise. „O minte scîrnavă" adăugă „e o veșnică desfătare." Gluma era veche și nu-i aparținea ; dar hohotele de rîs ale lui Anthony îi făcură totuși plăcere, căci rîsese din toată inima, tare și mai mult — mai tare și mai mult decît merita gluma ca atare. Dar de fapt nu rîdea atît de gluma ei. Gluma nu era decît cel mult un pretext. Rîsul lui nu constituia un răspuns la un singur stimul ci la o întreagă situație extraordinară și amuzantă. Să poți avea prilejul să vorbești despre orice (despre *orice*, nota bene) cu o femeie, cu o doamnă, cu un autentic vlăstar dintr-o stirpe aleasă cum ar fi spus domnul Beavis în momentele cînd se ocupa glumeț de etimologie, o doamnă de neam mare,

[1] Tabloul inconstanței îngerilor răi (fr.).

[2] Dracul luase forma unui țap, cu coadă și dedesubt un chip de om negru pe care fu nevoită să-l sărute (fr.).

care era în același timp și amanta ta, care îl citise pe Mallarmé [1] și care era și prietenă cu Guillaume Apollinaire [2]; să poți asculta pe acest vlăstar dintr-o stirpe aleasă propovăduind ceea ce făcea efectiv și pomenind eventual de paturi, de closete și de fiziologia procesului pe care erau totuși constrînși să-l numească „l'amour" (căci le era încă imposibil să vorbească pe șleau). Toată această experiență însemna pentru Anthony, chiar după doi ani — în ciuda escapadelor periodice ale lui Mary — un elixir amețitor din care sorbea eliberare, mușca din fructul oprit, un elixir ce-l stimula, dîndu-i în același timp posibilitatea să răsufle ușurat. În universul în care trăia tatăl lui, în lumea unde se învîrteau mătușile lui și Pauline asemenea lucruri pur și simplu nu existau. Dar inexistența lor se făcea remarcată în mod penibil și extrem de bătător la ochi. Toate astea îți aminteau, fără să vrei, de un individ sub hipnoză, căruia i s-a ordonat să vadă o carte albă în loc de cinciul de treflă pe care îl privește. Cu toții, în mod deliberat, nu băgau de seamă ceea ce nu doreau să vadă, păstrînd o tăcere conspirativă, cu privire la lucrurile pe care fuseseră învățați să nu le ia în seamă. Pînă și funcțiile naturale ale animalelor inferioare trebuiau trecute sub tăcere. Nu vorbeau nici despre patrupede. Povestea cu capra, de exemplu, devenise una din istorioarele amuzante pe care Anthony o povestea întotdeauna bucuros. Nemaipomenit de caraghioasă dar mult mai amuzantă acum decît atunci cînd se întîmplase, cam cu doi înainte de a o fi întîlnit-o pe Mary. Se aflau cu toții la un picnic în oribila trecătoare Scheideck, cu piscul Weisshorn, atîrnînd obsedant deasupra capetelor lor și cu un mănunchi de gențiane, culese cu grije de domnul Beavis, și puse în iarbă la picioarele lor, cînd întreaga familie primi vizita unui ied doritor să lingă sarea adusă pentru oule tari. Cele două fetițe, surorile lui după tată, deși încîntate, se dădură o clipă înapoi, puțin dezgustate și apoi întinseră mînuțele ca să le lingă iedul, în timp ce Pauline fotografia peisajul, iar domnul Beavis al cărui

[1] Stéphan Mallarmé poet francez (1842—1898).
[2] Guillaume Apollinaire, poet francez (1880—1918).

interes pentru capre era mai ales de natură filologică, îl cita pe Teocrit. O scenă pastorală ! Pe negîndite micul animal crăcănă picioarele din spate și continuînd să privească cu ochii lui mari, lungi, galbeni și lipsiți de expresie, întreaga familie Beavis, începu să ude genţianele.

„S-au cam zgîrciobit cu untul" și „grozav de zglobiu e bunul nostru prieten Weisshorn astăzi" spuseseră aproape simultan Pauline și domnul Beavis, prima cu o voce plîngăreață și uitîndu-se fix la sandviciul pe care-l ținea în mînă, cel de al doilea privind în depărtare și cu o notă pur wordsworthiană [1] în glas, deși domnul Beavis își exprimase admirația ca un gentleman și în conformitate cu tradiția engleză care cerea să iei lucrurile în glumă.

Cele două fetițe sugrumară în grabă și cu un aer vinovat strigătul de mirare și de veselie care le pornise din gîtlej și priviră fiecare în altă parte, cu fețe împietrite, ne mai uitîndu-se nici una la alta și nici la nerușinatul de ied. Lumea în care trăia domnul Beavis, Pauline și mătușile, primejduită o clipă, se reașeză pe bazele onorabilității.

„Și cum rămîne cu povestea ta" întrebă doamna Amberley cînd hohotele de rîs ale lui Anthony se potoliră.

„O s-o auzi" spuse Anthony, dar tăcu cîtăva vreme, aprinzînd o țigară ca să aibă timp să se gîndească la ceea ce avea să spună și cum anume să istorisească. Își pusese mare nădejde în istorioara lui. Voia să fie o istorioară bună, pe cît de amuzantă, pe atît de profundă din punct de vedere psihologic ; o anecdotă de povestit între bărbați, după cină, dar care putea figura și într-o carte precum și într-un tratat științific. Mary trebuie nu numai să se amuze ci să-l și admire.

„Îl cunoști pe Brian Foxe ?" începu el.

„Desigur."

„Bietul Brian !" Prin felul cum vorbea, prin utilizarea unui adjectiv oblăduitor, Anthony își stabilea poziția de superioritate și-și afirma dreptul lui — dreptul unui cercetător științific cu vederi largi — să practice vivisecția

[1] William Wordsworth, poet englez (1770—1850). Aluzie la tonul intim al descrierilor din natură aflate în poemele sale

și analiza. Da bietul, Brian ! Obsedat de castitate ! Castitatea, cea mai puțin naturală din toate perversiunile sexuale, adăugă în chip de paranteză, citîndu-l de fapt pe Remy de Gourmont. Zîmbetul aprobator al lui Mary avu asupra lui efectul unui pinten, îmboldindu-l, să dea bici cailor, de fapt în Brian. Pe moment, nu-și dădu însă seama.

„Era de așteptat" interveni doamna Amberley, „cînd posezi o mamă ca a lui. Unul din acei vampiri dotați cu înaltă spiritualitate. O sfîntă Monica [1] în toată puterea cuvîntului".

„Sf. Monica pictată de Ary Scheffer" [2] se trezi Anthony supralicitînd. Desigur că nu era nici o urmă din grețoasa lipsă de sinceritate a sfintei pictată de Scheffer, în felul de a fi al doamnei Foxe. Dar scopul povestirii lui era să stîrnească rîsul lui Mary și admirația ei, justificînd ca atare orice mijloace. Aluzia la Scheffer era o glumă excelentă. Prea bună pentru a fi lăsată deoparte, chiar dacă nu se potrivea. Și cînd Mary lansă expresia ei preferată în acea perioadă, făcînd aluzie la „reacțiile uterine" ale doamnei Foxe, Anthony apucă din zbor cuvintele și începu să le utilizeze nu numai vorbind despre doamna Foxe, ci și despre Joan și chiar (și aici făcu o nou glumă izvorîtă din absurditatea fizică a procesului) despre Brian. Reacțiile uterine ale lui Brian referitoare la castitate, ciocnindu-se de dorințele firești născute tot din reacții uterine, pe care le nutrea atît el, cît și Joan. Era o dramă. O dramă, explică el, pe care, pînă atunci, o bănuise numai bazîndu-se pe anumite deducții. Acum nu mai era vorba să meargă pe ghicite ; știa. Direct de la pacient, sau mai bine zis direct de la pacientă. Biata Joan. Cercetătorul așezase alt specimen pe masa de vivisecție.

„Întocmai ca primii creștini" comentă doamna Amberley, cînd Anthony își sfîrși povestea.

Virulența dezgustului din vocea ei îl făcu pe Anthony să-și dea dintr-o dată seama — pentru prima dată de cînd începuse să povestească — că Brian era prietenul lui, că Joan era într-adevăr nenorocită. Prea tîrziu. Voia să-i

[1] Sfînta Monica (331—387), mama Sfîntului Augustin. Și-a consacrat întreaga viață convertirii fiului ei la creștinism.

[2] Pictor francez (1795—1858).

explice că, în pofida tuturor aparențelor, nu exista nimeni pe lume pe care să-l admire, să-l iubească și să-l respecte mai mult decît pe Brian. „Nu trebuie să mă înțelegi greșit" i se adresa retrospectiv și numai în gînd lui Mary „îi sînt un prieten cu totul și cu totul devotat." În mintea lui vorbea foarte elocvent pe această temă. Dar oricît ar fi fost de mare lăuntricul său talent oratoric, discursul nu putea schimba faptul că dăduse în vileag niște confidențe făcute lui, că fusese maliţios, neavînd nici o scuză și neputînd da nici o explicație valabilă. În timp ce vorbise, maliţiozitatea i se păruse desigur o expresie a perspicacității sale psihologice ; confidențele date în vileag erau fapte de care nu se putea lipsi căci altfel perspicacitatea lui nu ar fi avut pe ce să se bizuie. Dar acum... Lui Anthony i se făcu deodată rușine și nu mai putu scoate o vorbă, gîtuit de remușcări.

„Îmi pare nespus de rău pentru Joan" bîigui, încercînd să mai dreagă situația, „i-am promis că am să fac tot ce pot ca s-o ajut, săracuța de ea. Dar ce anume, asta e întrebarea, ce anume ?", sublinie nuanța de nedumerire. În nedumerirea lui fusese justificat să dea în vileag confidențele făcute de Joan. Povestise istorioara (acum începea să se convingă și pe el însuși) numai ca să-i poată cere un sfat lui Mary. Să-i ceară un sfat unei doamne cu multă experiență.

Dar doamna cu multă experiență se uita la el într-un fel care îl încurca grozav. Pleoapele lui Mary se strînseră peste ochii în care mijea o licărire batjocoritoare. Un surîs ironic îi ridicase colțul stîng al buzei.

„Cel mai mare farmec al tău" spuse, avînd aerul că rostește vorbele după o matură gîndire „este inocența." Vorbele fuseseră atît de usturătoare, încît Anthony uită într-o clipă și de Joan și de Brian, și de felul rușinos în care se purtase, nemaiputîndu-se gîndi la nimic altceva decît la vanitatea lui rănită.

„Îți mulțumesc foarte mult" spuse, încercînd să-i răspundă printr-un zîmbet care să-i arate că se amuza sincer. Inocent ? Îl găsea inocent ? După zilele pe care le petrecuse împreună la Paris ? Și după glumele pe care le făcuse despre reacțiile uterine ?

„Atît de drăgălaș și juvenil, atît de înduioșător."

„Îmi pare bine că asta e părerea ta". Încercă să rîdă, dar rîse strîmb, simțea sîngele urcîndu-i-se la cap.

„Auzi dumneata", continuă doamna Amberley „îți iese în cale o fetișcană care se plînge că n-a primit destule sărutări și tu poftești aici ca să mă întrebi pe un ton solemn ce trebuie să faci ca s-o ajuți. Și acum te-ai făcut roșu ca racul. Dragul meu, te ador". Punîndu-i mîna pe braț îi porunci : „Așează-te aici, în genunchi". Blînd ca un mieluțel făcu ceea ce i se spusese. Mary Amberley se uită cîtva timp la el fără să scoată o vorbă, cu aceeași licărire batjocoritoare în ochi. Apoi, îmblînzindu-se îi spuse : „Să-ți arăt ce trebuie să faci ca s-o ajuți ? Să-ți arăt ?" Anthony încuviință în tăcere ; Mary îl ținea însă departe de ea, privindu-l întrebător. „Te pomenești că fac o prostie arătîndu-ți. Te pomenești că o să înveți lecția prea bine și am să devin geloasă." Clătină din cap și surîse, un surîs zglobiu și „civilizat". „Nu, nu, nu cred în gelozie." Îi cuprinse fața cu mîinile și-i șopti : „În felul ăsta o poți ajuta" adăugă, strîngîndu-l în brațe.

Anthony se simțise umilit cînd o văzuse atribuindu-și cu un oarecare dispreț rolul principal ; dar nici un sentiment de rușine, nici un parapon nu putea anihila fiorul de dorință și de plăcere care-i străbătea corpul. Se lăsă în voia sărutărilor ei.

Se auzi un ceas bătînd, ca, o clipă mai tîrziu, să răzbată de la etajul de sus glasurile pițigăiate ale unor copii care coborau. Doamna Amberley se smulse din brațele lui și punîndu-i mîna pe gură, îl îndepărtă. „Acuma trebuie să fii cuminte" îi spuse, rîzînd, „e ora șase. Și la ora șase joc rolul mamei iubitoare."

Anthony se ridică și, pentru ca prezența lui să nu dea de bănuit, se îndreptă spre șemineu și rămase acolo cu coatele sprijinite de placa de marmoră contemplînd o aquarelă.

Ușa se deschise brusc și, cu un țipăt care semăna cu un șuierat de tren, o copiliță rotofeie de vreo cinci anișori dădu buzna în odaie și se năpusti asupra maică-si. O fetiță, cu vreo trei sau patru ani mai măricică, alerga în urma ei.

„Helen !" strigă într-una fetița cea mai mare și expresia de pe fața ei, o expresie dezaprobatoare și îngrijorată

o făcea să fie caricatura absurdă a unei guvernante. „Helen, n-ai voie. Mami, spune-i că n-are voie să urle așa" spuse fetița, cerînd ajutorul doamnei Amberley.

Dar doamna Amberley se mulțumi să rîdă și să-și treacă degetele prin părul blond și des al fetiței celei mici. „Joyce crede în cele zece porunci" spuse și apoi întorcîndu-se spre Anthony adăugă: „S-a născut cu credința în ele, nu-i așa, iubit-o. Își trecu brațul peste umărul lui Joyce și o sărută. „În timp ce Helen și cu mine...". Clătină din cap. „Nu ne putem îndoi grumazul și sîntem slobode și la inimă și la vorbă."

„Dădaca spune că nu-și poate îndoi grumazul fiindcă stă în curent" spuse Joce fără s-o întrebe nimeni și o apucă indignarea cînd maică-sa și cu Anthony izbucniră în rîs, ba chiar și micuța Helen, care, deși nu înțelesese, se molipsise de la cei mari. „Dar e adevărat" strigă. Îi dădură lacrimile, simțindu-se insultată în demnitatea ei. „Dădaca a spus așa!"

Capitolul XXVIII

25 iunie 1934

Ușurința cu care cineva poate deveni un Stiggins în haine moderne. Un Stiggins mult mai subtil și ca atare mult mai odios și mai periculos. Căci desigur Stiggins era prea stupid pentru a fi nociv în mod intrinsec ori capabil să dăuneze serios celorlalți oameni. În timp ce eu, dacă mi-aș pune mintea, Dumnezeu știe ce performanțe aș putea realiza în domeniul minciunilor de ordin spiritual. Chiar dacă *nu-mi pun* într-adevăr mintea, pot ajunge departe — așa cum mi-am dat seama îngrozit astăzi, cînd m-am trezit vorbind de față cu Purchas și trei sau patru din adepții lui. Le vorbeam despre „punctul de vedere antropologic al lui Miller"; le vorbeam despre pace, considerată și ca un mod de viață și de politică internațională — modul de viață fiind condiția oricărei politici care nutrește cît de cît speranța de a repurta un

succes permanent. Am vorbit atît de limpede, atît de profund și atît de convingător (bieții oameni mă ascultau cu gura căscată). Am vorbit mult mai convingător decît ar fi putut-o face Purchas; stilul lui de a vorbi creștino-robusto-jovial începe prin a fi eficace, dar sfîrșește prin a da ascultătorilor impresia că li se ține o predică. Ce le place oamenilor e ca vorbitorul să fie profund serios și să se exprime pe înțelesul lor. Și din întîmplare la asta mă pricep. Așa că mă aflam acolo perorînd într-adevăr cu mare iscusință despre viața spirituală, bucurîndu-mă de măiestria de care dam dovadă, felicitîndu-mă în sinea mea că sînt nu numai atît de deștept ci și atît de bun la suflet — cînd dintr-odată mi-am dat seama cine eram: Stiggins. Vorbeam în teorie despre curaj, despre sacrificiul de sine, despre răbdare, fără a avea nici un fel de cunoștință practică. Mai mult încă, vorbeam în prezența unor oameni care *practicaseră* efectiv virtuțile pe care le propovăduiam eu, pe care le propovăduiam cu atîta eficiență încît rolurile erau inversate; ei mă ascultau pe mine, nu eu pe ei. Am descoperit acest lucru dintr-odată. Am fost copleșit de rușine. Și cu toate astea, simțindu-mă din ce în ce mai stingherit, am continuat să vorbesc. Dar nu multă vreme. Un minut sau două, și pur și simplu a trebuit să mă opresc, să mă scuz, să subliniez că nu aveam căderea să vorbesc.

Toate acestea arată cît de ușor poți deveni un Stiggins din greșală sau inconștient. Și mai arată că faptul de a nu fi conștient nu este o scuză și că fiecare este responsabil de greșelile pe care le face, care provin, desigur, din plăcerea de a fi mai talentat decît alți oameni și de ai domina grație acestor talente. De ce nu sîntem oare conștienți de acest lucru? Fiindcă nu ne dăm osteneala să analizăm propriile noastre motive; și nu le analizăm fiindcă în majoritatea cazurilor nu ne fac cinste. Din cînd în cînd analizăm motivele invocate, dar numai în asemenea măsură încît să credem că sînt întemeiate. La această concluzie ajunge Stiggins, cînd află cine este. Întotdeauna am fost împotriva etalării talentelor pe care le ai și a dorinței de a domina, socotindu-le vulgare, închipuindu-mi că sînt cu totul dezbărat de asemenea obi-

ceiuri. Dar dacă am izbutit să mă eliberez de asemenea năravuri — acum îmi dau seama — acest lucru s-a datorat indiferenței mele, care m-a determinat să-i țiu la distanță pe ceilalți oameni și împrejurărilor, unele de ordin extern, economic, și altele de ordin intern, intelectual, care mi-au îngăduit să devin sociolog și nu bancher, director sau inginer, posturi ce implică un contact direct cu semenii mei. Mi-am dat seama că nu e bine să te distanțezi ; dar în momentul cînd mă apropii de oameni mă surprind etalîndu-mi talentele și încercînd să-i domin. Îmi pun în evidență talentele și, culmea culmilor, exact în felul în care ar fi făcut-o Stiggins, încercînd să-i domin printr-o demonstrație pur verbală a virtuților pe care nu le practic. Umilitor să descoperi că presupusele tale calități se datorează împrejurărilor și năravului de a fi indiferent, care m-au făcut să ocolesc ocaziile de a mă purta bine sau rău, deoarece este foarte greu să te porți bine sau rău cu altcineva decît cu ceilalți oameni. Și mai umilitor să descoperi că atunci cînd faci tot ce-ți stă în puteri, pentru a da dovadă de bunăvoință și a crea împrejurările necesare, acționezi cum nu trebuie. De notat : trebuie să meditezi asupra virtuților care se află la antipodul vanității, dorinței de putere și ipocriziei.

Capitolul XXIX

24 mai 1931

Obloanele erau ridicate ; soarele bătea din plin pe măsuța de toaletă. Ca de obicei, Helen era încă în pat. Zilele erau atît de lungi. Cuibărită sub plapumă în căldura aromitoare, paralizantă, emanată de propriul ei trup, încerca să omoare timpul dormind, hoinărind cu gîndul și citind în dorul lenii. Volumul pe care îl ținea în mîini în ziua aceea cuprindea poemele lui Shelley. „O caldă aromă", citi articulînd cuvintele în șoaptă, „părea

să cadă din subțirele-i veștmînt...". (În fața ochilor ei apăru o femeie înaltă îmbrăcată în văluri albe cu umeri plăpînzi și cu sînii săltați).

...subțirele-i veștmînt
Și părul răsfirat ; și cînd cosița-i grea
De pala vîntului stîrnit de sprintenii ei pași
Pe umeri se desface...

(Femeia alerga încălțată cu pantofi negri cu botul pătrat, ținuți de picior prin panglici negre ce se încrucișau peste ciorapii de bumbac alb.)

Dulcea mireasmă desfată adierea ;
În suflet însă aroma se ițește
Nevolnice sînt simțurile s-o prindă
Așa cum nu poți prinde roua
Ascunsă-n miezul geruit al florii...

În locul florii îmbobocite, întrevăzută o clipă, apăru fața ciudată și contorsionată a lui Mark Staithes. Cîte lucruri îi povestise despre parfumuri cu o seară mai înainte. Despre mușc și ambre gri... Și despre Henric al patrulea și boala lui *Bien vous en prend d'être roi ; sans cela on ne vous pourrait souffrir. Vous puez comme une charogne* [1]. Helen se strîmbă. Hugh mirosea a lapte bătut.

Ceasul începu să bată. Nouă, zece, unsprezece, douăsprezece. Douăsprezece ! I se făcu rușine ; apoi decise sfidător că avea să ia masa de prînz în pat. În amintire răsună vocea mustrătoare a Cynthiei. „Ar trebui să ieși mai mult, să vezi mai mulți oameni". Dar oamenii, prietenii Cynthiei erau cu toții niște pisălogi. Sub pleoapele închise o revăzu pe maică-sa ducîndu-și mîna în creștetul capului și ciocănindu-l cu degetele. „Lemn, lemn masiv, dragă ! Iremediabili de proști, de ignoranți, de lipsiți de gust și de greoi. Am fost educată mai presus de capacitățile mele intelectuale", așa îi spusese lui Anthony aseară.

[1] Ai noroc că ești rege. Altfel n-ar putea nimeni să stea alături de tine. Puți ca un stîrv (fr.).

„Așa că acum, cînd mi se întîmplă să întîlnesc oameni tot atît de proști și de inculți ca mine, e un chin !“

Cynthia era drăguță, nu încăpea vorbă ; întotdeauna se purtase cum trebuie chiar și cînd fusesră colege la școală. Cît despre soțul ei — un ogar de vînătoare ! Și tinerii care veneau la ei în casă ! Și femeile care îi însoțeau. „Prietenul meu !“ Cîtă greață puteau să-i facă astfel de cuvinte, și mai ales felul cum erau spuse. Cu sfială, dînd în același timp să se înțeleagă, fără perdea, că se culcă împreună... Cînd de fapt nici nu era vorba de așa ceva în majoritatea cazurilor. Cîțiva, puțini la număr, ale căror relații cu „prietenii“ nu erau pure, păreau să comită o dublă ipocrizie. Se culcau împreună și vorbeau despre acest lucru prefăcîndu-se șmecherește că se prefac. Să te apuce nebunia, nu altceva, într-atît de specifică era purtarea lor elitei engleze. Unde mai pui că la orice petrecere musafirii trebuiau să joace ceva. „Joocuri“ spunea doamna Amberley cu o voce tărăgănată pe vremea cînd nu se droga încă. „O mică școală de modă veche în fiecare cămin englezesc get-beget“. Ciudată idee să dorești să vezi mai multe exemplare de acest soi sau să te comporți ca ei ! Helen clătina din cap.

Surată ! Soață ! Înger ! Călăuză
Ce-ai mers orbește în noaptea fără.stele...

Oare toate cuvintele astea nu însemnau nimic ? Sau se refereau la ceva, la un lucru minunat pe care ei nu-i fusese dat să-l cunoască. Ba da, și ea trăise asemenea clipe.

Pe cîmpul nemuririi nu aș fi stat pe gînduri,
Căci inima-mi ar fi aflat cărarea
Ce duce către tine, tu, pururea divină
În pur divin lăcaș...

Era umilitor să fie silită să recunoască acest lucru, dar de fapt cînd era în brațele lui Gerry știuse exact ce înseamnă versurile. O ființă divină într-un lăcaș divin. Ființa divină fusese un escroc care era în același timp și un mare maestru în arta erotică. Helen simți o plăcere perversă să sublinieze cu cît mai multă brutalitate hiatusul grotesc dintre faptele ca atare și emoția ei de atunci.

...Te iubesc...
Și simt pe ghizdul inimii pecetea
Pusă anume ca apa din străfunduri în veci
neîntinată
Spre tine să țîșnească...

Helen rise pe înfundate. Auzi ceasul bătînd ora douăsprezece și un sfert și-și aminti din nou de sfatul Cynthiei. Mai erau și alți oameni, cei pe care îi întîlnea cînd lua masa împreună cu Hugh, și colegii lui de la muzeu sau de la universitate. „Oameni cu frica lui Dumnezeu" (din nou auzi vocea mamei ei) „care se tem de Dumnezeu chiar și după ce l-au aruncat peste bord". Se temeau de Dumnezeu la ședințe. Și în vreme ce țineau discursuri în cadrul asociației pentru răspîndirea culturii în rîndurile muncitorilor. Se temeau de Dumnezeu și cînd discutau ceasuri în șir despre societatea planificată. Dar frumusețea lui Gerry, tehnica lui Gerry ca amant, cum puteau fi eliminate de o societate planificată? Sau fetusul ce crește și crește fără ca nimeni să-l poată opri în pîntecele mamei? „O schemă coordonată a locuințelor pe întreaga țară" își reaminti vocea înflăcărată și persuasivă a lui Frank Ditchling. Avea un nas cîrn și nările lui mari păreau că se uită la tine ca o a doua pereche de ochi. „O nouă repartizare a populației... Orașe satelite... Spații verzi... Ascensoare pînă și în apartamentele destinate muncitorilor..." Ascultase, se lăsase prinsă în mreaja nărilor cu puteri hipnotice și, în timp ce Ditchling vorbea, ideea i se păruse măreață și demnă să-ți dai viața pentru ca să fie înfăptuită. Mai pe urmă... Foarte bine, ascensoarele erau comode — ar fi dorit să existe ascensor și în casa unde locuia ea. E agreabil să te plimbi în parcuri. Dar oare cum putea cruciada lui Frank Ditchling să modifice coordonatele cu adevărat importante? Schema planificării locuințelor n-ar avea puterea s-o scape pe doamna Amberlay de jeg și nici s-o elibereze de sclavia în care o ținea corpul ei intoxicat de droguri. Și Hugh — Hugh ar fi devenit oare alt om dacă ar fi trăit într-un oraș satelit și ar fi locuit într-o casă cu ascensor, altul decît cel de acum, care urca patru etaje pentru a ajunge la

apartamentul lui din Londra? Hugh! Se gîndi ironic la scrisorile pe care i le trimisese — la toate lucrurile gingașe și frumoase pe care le așternuse pe hîrtie și apoi la omul ce se dovedise a fi în viața de toate ziele, ca soț. „Spune-mi cum te pot ajuta, Hugh!" Să-i pună în ordine hîrtiile, să-i bată la mașină notițele, să-i caute datele de care avea nevoie la bibliotecă. Dar întotdeauna o privise cu ochi lipsiți de orice expresie, de dincolo de lentilele ochelarilor și pînă la urmă clătinase din cap: ori nu avea nevoie de ajutor, ori ea nu era în stare să i-l dea. „Vreau să fiu o bună soție, Hugh". Îi fusese greu să pronunțe aceste cuvinte, dat fiind că hohotele de rîs ale maică-si răsunau tare de tot în mintea ei. Dar le spusese cu toată convingerea. *Dorise* să fie o soție bună. Să cîrpească ciorapi, să-i încălzească laptele înainte de culcare, să se țină la curent cu subiectele care îl preocupau pe el, într-un cuvînt să fie „serioasă" pentru prima oară în viața ei, cu totul și cu totul serioasă. Dar Hugh nu voise să-i fie o bună soție, nu dorise — atît cît putuse ea să-și dea seama — să fie nimic. O prezență divină într-un lăcaș divin. Dar lăcașul erau scrisorile lui; cît despre ea, era prezentă numai la celălalt capăt al rețelei poștale. Nu dorise prezența ei în patul conjugal, sau în orice caz foarte puțin și nu ca toată lumea. Spații verzi, asta era problema, zău așa!

Poveștile spuse de Ditchling nu luau în discuție problema. Căci problema era lunga tăcere înăuntrul căreia Hugh se zidea în timpul mesei. Problema era expresia de martir care se așternea pe fața lui dacă se întîmpla să intre în biroul lui în timp ce lucra. Problema era apropierile dezgustătoare făcute pe furiș în întuneric, revoltătoarea detașare și gingășie a unei senzualități care-i impuneau un rol pur ideal. Problema era expresia desnădăjduită, aproape îngrozită și scîrbită pe care o descoperise pe fața lui Hugh cînd, în primele săptămîni după căsătorie, se îmbolnăvise de gripă. Hugh fusese cît se poate de îndatoritor și la început îi fusese recunoscătoare. Dar cînd își dăduse seama de ce eroice eforturi dăduse dovadă ca s-o îngrijească în timpul bolii, recunoștința se evaporase. Luat în sine efortul era demn de admirație. Ceea ce nu-i putea ierta și o înciuda, era faptul că Hugh fusese nevoit

să facă un efort. Dorea să fie acceptată așa cum era, chiar dacă avea temperatură, chiar dacă vărsa fiere. Într-o carte despre misticism pe care o citise, se menționa faptul că Madame Guyon[1] luase de pe jos un scuipat plin de flegmă și-l băgase în gură, ca să-și pună la încercare voința. Cînd zăcuse, trupul ei bolnav fusese piatra de încercare a voinței lui Hugh. De atunci avusese prilejul să constate în fiecare lună nemărturisita groază pe care i-o stîrnea trupul ei. Era o insultă de neîndurat, și tot de neîndurat ar fi fost și într-unul din orașele-satelite de care vorbea Ditchling în societatea planificată despre care discutau mereu acei atei cu frica lui Dumnezeu.

Desigur mai era și Fanny Carling. „Șoricelul", așa îi spunea Helen, fiindcă era cenușie din cap pînă în picioare. Vioaie, dar nevăzută și neauzită. Dar Fanny era un șoricel mistic. Un șoricel cu enormi ochi albaștri, veșnic mirați de ceea ce vedea dincolo de aparențe. Mirați, dar luminați în același timp de o inexplicabilă fericire. O fericire care lui Helen i se părea aproape indecentă, dar pe care o invidia. Cum poate cineva crede în lucruri care sînt în mod evident false? Întrebase, îmboldită și de malițiozitate, dar și de dorința sinceră de a afla un secret important. „Trăind", răspunse șoricelul. „Dacă trăiești cum se cuvine, tot ceea ce se întîmplă se dovedește a fi în mod evident adevărat". Continuase, debitînd o ciorbă lungă și de neînțeles despre Dumnezeu și despre iubirea de oameni și de tot ce există pe lume, întru Domnul. „Nu înțeleg ce vrei să spui". „Nu înțelegi fiindcă nu vrei să înțelegi, Helen". Un răspuns idiot, spus anume ca să te apuce toți dracii! „Cum poți ști tu ceea ce vreau?"

Oftînd, Helen reîncepu să citească:

„N-am fost niciodată din tagma celor ce socot
Că-i nimerit ca fiecare să aleagă
Din marele noian de oameni
Doar unul singur, fie prieten, fie soț,
(„E prietenul meu...")
Și pe toți ceilalți, chipeși sau destoinici
Pe veci să-i dea uitării

[1] Doctrinară franceză a teoriei quietismului (1648—1717).

Știu că asta-i legea, sau morala
Cerută azi, poteca cea bătută,
Pe care merg într-una robii
Cu pași greoi, pe trudnica lor cale
Spre veșnicul lăcaș al umbrelor.
Încătușați de alții, prieteni sau dușmani,
Străbat doi cîte doi cărarea vieții,
Porniți pe lungul și searbădul lor drum. [1]

„Lungul și searbădul lor drum", repetă Helen în sinea ei. Dar drumul putea fi la fel de searbăd și dacă pornești cu mai mulți în călătorie, nu numai cu unul. Cu Bob și cu Cecil și Quentin ar fi tot atît de searbăd ca și drumul pe care ar fi mers însoțită numai de Hugh.

„Adevărata dragoste nu-i nici țărînă și nici aur,
Poți s-o împarți cu alții și s-o păstrezi întreagă.

„Nu cred așa ceva !" spuse cu voce tare. Oricum, nu avuse mare lucru să împartă în materie de dragoste. Pentru amărîtul ăla de Cecil nu simțise nimic altceva — și nici nu-i dăduse să înțeleagă că ar fi vorba de ceva mai mult — decît milă. Cît despre Quentin, mă rog, fusese o chestiune de pură higienă. Bob ținuse sincer la ea și la rîndul ei făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să-l iubească. Dar felul lui încîntător de a se purta, chipul lui falnic de erou, nu acopereau decît un mare vid. Și ca amant se dovedise a fi neînchipuit de neîndemînatec, de brutal și de lipsit de înțelegere ! Rupsese după cîteva săptămîni. Poate, continuă Helen să-și depene firul gîndurilor, poate că așa i-o fi fost ei scris, să se îndrăgostească numai de bărbați ca Gerry și să fie iubită numai de bărbați ca Hugh, Bob și Cecil. Să adore cruzimea și josnicia, și să fie adorată de nevolnicie.

Telefonul sună. Helen ridică receptorul.

„Allo !"

La celălalt capăt era Anthony Beavis care o invita să cineze cu el a doua zi.

[1] Versuri din poezia „Polygamy" de P. B. Shelley.

„Cu mare bucurie" spuse, deși îi făgăduise lui Quentin să petreacă împreună seara.

Helen surîdea cînd își lăsă din nou capul pe perne. Anthony era un om inteligent, gîndi. Făcea mai mult decît cincizeci de nepricopsiți de tipul lui Cecil și Quentin luați la un loc. Era amuzant, fermecător și arăta destul de bine. Ce drăguț se purtase cu ea cînd luaseră masa împreună deunăzi la Mark. Făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să fie amabil. În timp ce Pitchley, dobitocul ăla plin de ifose, făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca s-o pună la locul ei și să fie grosolan. În timpul mesei se întrebase dacă Anthony o plăcea. Se întrebase, nădăjduind în sinea ei, să fie așa. Invitația făcută de el îi dădea dreptul nu numai să spere, ci să și creadă că Anthony avea ceva pentru ea. Începu să fredoneze ; apoi cu un elan subit, aruncă în lături cuvertura și se dădu jos din pat. Hotărîse să ia masa în sufragerie.

Capitolul XXX

2 iulie 1914

După părerea doamnei Amberley primăvara și lunile de la începutul verei fuseseră extrem de anoste. Anthony era, fără îndoială, un băiat extrem de drăguț. Dar doi ani, era cam mult ; își pierduse din farmecul noutății. Și unde mai pui că era efectiv prea îndrăgostit. Era, desigur, agreabil să fii înconjurată de bărbați care să fie îndrăgostiți de tine, dar nu de oameni îndrăgostiți la nebunie și care să o țină una și bună prea multă vreme. Pînă la urmă deveneau o pacoste. Începeau să-și închipuie că aveau drepturi asupra ta și, implicit, că și tu ai datorii față de ei. O asemenea situație nu putea fi tolerată. Ce tragedie făcuse Anthony cu un an în urmă, la Paris, în iarna cînd îl întîlnise pe acel critic de artă. Într-un anumit sens, fusese măgulită.

Arareori îi fusese dat lui Mary să vadă pe cineva atît de profund răvășit. Și, deoarece cînd îl cunoscuse în mai

deaproape, criticul de artă se dovedise a fi cam nesărat, se lăsase bucuros şantajată de lacrimile şi de scenele de durere mută făcute de Anthony. Dar nu trebuia să procedeze aşa, din principiu. Nu voia să fie victima acestor şantaje sentimentale. Mai ales dacă era vorba de şantaje efectuate pe perioade mai lungi. Îi plăcea ca întîmplările să fie scurte, impetuoase şi ameţitoare. Altă dată, cînd va fi vorba de altcineva — se va feri de criticii de artă — nu-i va mai îngădui lui Anthony s-o şantajeze. Din păcate, în afară de Sidney Gattick — şi n-ar fi putut pune mîna în foc că era în stare să suporte vocea şi manierele lui Sidney — nu se vedea nimic la orizont. Lumea devenise un pustiu unde toate lucrurile amuzante şi interesante încetaseră dintr-odată să mai aibă loc. Nu era altceva de făcut decît să le faci să se ivească. De aceea nu-i dădea pace lui Anthony, punîndu-l mereu să-i spună cum mergea ceea ce numea ea „cura lui Joan" revenind asupra subiectului cu o perseverenţă cu nimic justificată de interesul ei pentru Joan sau pentru Brian Foxe, nejustificată nici de sentimentele ei faţă de Anthony. Continua să-l bată la cap numai din dorinţa de a crea o întîmplare amuzantă, din plictisitorul neant al lunilor de vară.

„Cum merge cura ?" întrebă iarăşi în acea după amiază de iulie.

Anthony răspunse debitînd o poveste lungă, pe care o confecţionase în prealabil şi o repetase de mai multe ori în minte, în care era vorba de felul cum interpreta rolul unui unchi protector ; apoi de felul cum avea să treacă pe nesimţite la alt rol, cel al unui frate mai mare, situaţie ce avea să dea naştere unor relaţii mai intime ; din frate mai mare, aşa îşi pusese în gînd, avea să se transforme cu timpul în verişorul sentimental ; şi din verişorul...

„Şi ca să spunem lucrurilor pe nume", îl întrerupse doamna Amberley, „stai cu mîinile în sîn".

Anthony se apără. „Înaintez încet. Am şi eu strategia mea".

„Strategie !" repetă Mary pe un ton dispreţuitor. „Ţi-e frică, asta e".

Negă, dar nu putu stăvili valul de sînge care i se urcă în obraji. Căci, bine înţeles, avea într-o oarecare măsură

dreptate. Îi era frică. În ciuda faptului că fusese timp de doi ani în șir amantul lui Mary, timiditatea îl făcea încă să sufere ; nu avea încă destulă încredere cînd se afla pus față în față cu o femeie. Timiditatea nu era însă singura forță care-l inhiba. Remușcările, afecțiunea și loialitatea acționau și ele. Dar despre toate astea îi era imposibil să-i vorbească lui Mary, căci s-ar fi ales doar cu observația că pur și simplu încerca să-și travestească frica, învesmîntînd-o într-o serie de onorabile costume de bal mascat. Mary ar fi refuzat din capul locului să creadă în autenticitatea sentimentelor lui, luînd în considerație numai frica, și din păcate, refuzul ei nu era cu totul neîntemeiat. La urma urmei nu avusese prea multe scrupule și nu dăduse dovadă nici de afecțiune și nici de loialitate cînd îi povestise istorioara. De cîte ori se blestemase în gînd, în nenumărate accese de zadarnică furie retrospectivă pentru faptul de a-i fi povestit-o. Și, încercînd să se convingă că nu era numai și numai vina lui o blestemase și pe Mary. Îi reproșa de a nu-i fi spus că trăda niște confidențe, din frivolitate și orgoliu ; o ținea de rău fiindcă acceptase să-l asculte.

„Ce rămîne în picioare", continuă Mary neîndurătoare, „e că nu te țin băierile ca să săruți o femeie. Poți numai să-ți dai ochii peste cap uitîndu-te tandru și melancolic la ea și să te rogi pe tăcutelea să fii sedus".

„Ce gugumănie !" Dar se roșise mai tare ca de obicei.

Neținînd seama de faptul că Anthony o întrerupsese, Mary continuă. „*Ea* nu te va seduce, asta trebuie s-o știi. E prea tînără. Poate că nu-i prea tînără pentru a cădea în ispită. Căci ceea ce faci tu să iasă din străfunduri e instinctul matern și pînă și o fetiță de trei anișori posedă instinct matern. Dar tu ești în stare să frîngi pînă și inima unei fetițe de trei ani. S-o frîngi, zău așa !" Apăsă în mod batjocoritor asupra consoanei „r". „Dar întrucît privește seducția...". Doamna Amberley dădu din cap. „Nu te poți aștepta la un asemenea lucru decît mult mai tîrziu. Și în nici un caz nu va fi vorba de o fetișcană de douăzeci de ani".

„De fapt", spuse Anthony încercînd să schimbe vorba, așa încît Mary să-l scutească de dureroasa disecție pe care o practica asupra temperamentului lui, „niciodată

n-am văzut nimic deosebit în fata asta, nimic ispititor. Poate fiindcă e puțin prea rustică". Accentuă cuvîntul în același fel cum ar fi făcut Mary. „Unde mai pui că e și cam copilăroasă", adăugă, și fu nevoit să regrete pe dată cele spuse, căci Mary se repezi asupra lui ca un uliu.

„Copilăroasă !" repetă. „Nu, zău, asta e bună. Și tu ? Ride ciob de oală spartă. Deși de bună seamă", continuă revenind pe poziția de atac abandonată o clipă, „e firesc ca tu să te plîngi de Joan. Ea e prea copilăroasă pentru tine. Prea copilăroasă ca să dea buzna. Suficient de copilăroasă ca să aștepte ca alții să dea buzna. Biata fată ! A nimerit-o prost ! Va obține de la tine tot atît de puține sărutări ca de la Brian al ei, contemporan cu primii creștini și cu mintea tot atît de începătoșată ca a lor. Tot atît de puține, deși tu proclami mereu că ești civilizat".

Se opri din vorbă, căci jupineasa deschise ușa.

„A sosit domnul Gattick".

Înalt, rubicond, strălucind efectiv de încrederea și satisfacția pe care i-o producea propria lui persoană, Sidney Gattick intră în camera pe care o străbătu cu pași mari. Vocea lui bubui cînd rosti frazele de rigoare și o întrebă cum îi merge cu sănătatea. O voce profundă și virilă, așa cum poate poseda numai un actor-regizor care s-a hotărît să joace rolul unui om puternic. Profilul lui — își dădu brusc seama Anthony — confirma ideea că te afli în fața unui actor : prea nobil ca să pară cu totul adevărat. Și la urma urmelor, continuă Anthony să mediteze cu o silă izvorîtă și din gelozie și din invidie față de succesele repurtate de Gattick pe plan profesional și social, ce oare altceva sînt avocații, dacă nu actori ? Actori inteligenți desigur, dar inteligenți ca studenții ce își iau cu brio examenele. Sînt în stare să tocească pentru un proces și să uite totul a doua zi după pledoarie, așa cum studenții buchisesc logica formală, sau Faptele Apostolilor [1], ca să-și treacă examenele la facultatea de litere sau teologie. Nu era vorba de o inteligență reală sau de o gîndire coerentă. Numai de o aptitudine de a memora,

[1] A cincea carte din Noul Testament, scrisă pe la sfîrșitul secolului I și atribuită Sfîntului Luca.

sălășluind în trupul unui actor și exprimată cu vocea bubuitoare a unui actor. Și pentru aceste daruri societatea plătea unei asemenea creaturi cinci sau șase mii de lire pe an. Și creatura se considera drept un personaj important și înțelept, drept un om cu vază și, ca atare, în situația de a se uita de sus la ceilalți. Anthony își spuse, încercînd să prindă curaj, că de fapt nu avea nici un fel de importanță că un măscărici sforăitor și găunos ca Sidney Gattick îl privea de sus. Îți venea să rîzi, într-atît era de absurd. Dar, în pofida absurdității, în pofida risului, felul protector în care se purta Gattick era dureros de umilitor. De pildă acum, cînd îl bătea ușurel pe umăr, interpretînd simultan rolurile unui bătrîn și distins ofițer și cel al unui moșier căruia îi place să folosească neaoșisme, întrebîndu-l „cum o mai duci măi flăcăule ?“ Lui Anthony situația i se păru insuportabilă. Totuși, așa socoti, situația insuportabilă prezenta și anumite avantaje. Tipul respectiv era un nătărău plin de ifose și plicticos la culme, dar cel puțin prezența lui îl scutea de atacurile lui Mary. Față de el nu putea să continue să-i vorbească despre Joan.

În socotelile pe care și le făcuse Anthony nu ținuse seama de Mary, de plictisul ei, de nevoia ei neapărată de a provoca un incident amuzant și ieșit din comun. Puține lucruri erau mai atițătoare decît faptul de a da în mod deliberat dovadă de prost gust, sau de a privi pe cineva care dă din colț în colț. Înainte ca Sidney Gattick să fi terminat cu salutările de rigoare pe care le rosti cu vocea lui bubuitoare, Mary reluă tema chinuitoare a conversației întrerupte.

„Cînd erai de vîrsta lui Anthony“ începu Mary, „așteptai ca femeile să facă primii pași ?“

„Cine ? Eu ?“.

Mary încuviință.

Revenindu-și din surpriza produsă de vorbele ei, Gattick arboră surîsul unui Don Juan experimentat și spuse cu cea mai virilă voce posibilă de june prim.

„Firește că nu“. Rîse satisfăcut de sine. „Dimpotrivă, aș spune mai degrabă că am dat adesea buzna, chiar și în acele locuri unde pînă și îngerii se tem să pășească. Uneori m-am ales cu o pereche de palme. Dar în cele mai

multe cazuri mi-a mers bine". Clipi și privirea lui era plină de subînțelesuri.

„Anthony preferă să stea cu mîinile în sîn" spuse doamna Amberley; „să stea cu mîinile în sin și să aștepte ca femeia să i se arunce de gît."

„Vai, Anthony. Cum se poate? E grav, foarte grav" spuse Gattick. Vorbise din nou cu un glas ce implica deopotrivă mustăți ofițerești și haine model „moșier".

„A întîlnit o biată fată care dorește s-o sărute cineva" continuă doamna Amberley, „și pur și simplu Anthony n-are curajul s-o ia în brațe și s-o pupe."

„Nu poți aduce nici o dovadă întru apărarea ta, Anthony?" întrebă Gattick.

Încercînd, fără să izbutească întru totul, să arate că nu-i păsa de toată povestea asta, Anthony dădu din umeri. „Doar că nu e adevărat."

„Ce nu e adevărat?" întrebă Mary.

„Că n-am curaj."

„Dar e adevărat că n-ai sărutat-o, nu-i așa?" spuse ea, încolțindu-l. „Nu e așa?" Și cînd Anthony fu nevoit să recunoască că era adevărat, Mary spuse: „Nu fac decît să trag concluzia care decurge în mod evident din faptele expuse. Ești avocat Sidney. Spune-mi, te rog, concluzia mea e justă sau nu?"

„Absolut justă" spuse Gattick, și nici chiar Lordul Cancelar n-ar fi putut grăi cu mai multă greutate. Era înconjurat de un nimb alcătuit din robele și perucile purtate de slujitorii legii. Părea justiția întruchipată.

Anthony deschise gura ca să-i răspundă, dar se răsgîndi. De față cu Gattick și avînd în vedere că Mary își pusese în cap să se comporte exclusiv ca o femeie „civilizată" cum putea oare exprima ceea ce simțea într-adevăr? Și dacă efectiv simțea ceea ce pretindea că simte (întrebarea se punea din nou de la sine) de ce oare îi istorisise lui Mary povestea lui Joan? De ce i-o istorisise în stilul respectiv, ca și cum s-ar fi jucat de-a vivisecția? Din vanitate, din frivolitate. Și fiindcă era îndrăgostit de ea și dorea să-i fie pe plac cu orice preț, chiar și aruncînd peste bord adevăratele lui sentimente. (În timp ce istorisea — trebuia să recunoască acest lucru — nu simțise nimic altceva decît dorința de a fi amuzant). Dar,

mă rog, toate aste nu puteau fi exprimate prin cuvinte. Gattick nu știa de legătura lui cu Mary. Și nici nu trebuia să afle. Chiar dacă n-ar fi fost și el de față, ar fi fost foarte greu, dacă nu imposibil, să-i explice lui Mary. Și-ar fi bătut joc de el, spunînd că e romantic cu privire la Brian și la Joan, ba chiar și cu privire la ea ; avea să-l considere ridicol și absurd, spunîndu-i că transformă într-un munte un biet mușuroi de cîrtițe în călduri.

„Oamenii țin cu tot dinadinsul să vorbească despre *mons Veneris* ca despre Everest. Curată neghiobie !"

Cînd luă însfîrșit cuvîntul, Anthony se mulțumi să spună „Dacă n-am făcut-o e fiindcă nu vreau."

„Fiindcă nu cutezi" țipă Mary.

„Ba da..."

„Ba nu !" Ochii ei negrii aruncau scîntei. Se distra de minune.

Cu vocea lui bubuitoare în care o urmă de rîs răzbătea prin obișnuita gravitate, Lordul Cancelar rosti o nouă sentință.

„Dovezile sînt covîrșitoare."

„Sînt gata să pun un rămășag," spuse Mary. „Mă prind să plătesc cinci lire și să primesc doar una. Dacă o săruți într-o lună de zile, îți dau cinci lire."

„Dar ți-am spus că nu vreau", stărui Anthony.

„Nu poți scăpa așa. E vorba de un pari. Cinci lire dacă izbutești de azi într-o lună. Dacă nu, îmi dai o liră."

„Ești mărinimoasă" spuse Gattik.

„Numai o liră", spuse din nou Mary. „Dar n-am să-ți mai adresez niciodată cuvîntul."

Timp de cîteva secunde se priviră în tăcere. Anthony se îngălbenise la față. Cu buzele strînse, Mary surîdea ca de obicei. În ochii ei, cu pleoapele lăsate pe jumătate, se ghicea o licărire de rîs malițios.

Ce o îmboldea oare să se poarte cu el atît de îngrozitor, atît de mîrșav ? se întrebă Anthony. O ura, o ura cu atît mai mult cu cît o dorea pătimaș, o ura fiindcă își amintea clipele de voluptate, fiindcă trăia cu nădejdea că vor exista și altele, o ura fiindcă, prin felul cum gîndea și prin cultura pe care o avea, izbutise să-l elibereze ; într-un cuvînt o ura fiindcă nu-i stătea în puteri să facă

nimic altceva decît ceea ce voia Mary să facă. Chiar şi cînd ştia că ceea ce-i cere e rău şi stupid.

În timp ce-l privea, Mary îşi dădu seama că ochii lui Anthony erau plini de revoltă şi de ură, aşa încît în clipa cînd şi-i plecă, Mary înţelese că victoria era de partea ei.

„Niciodată" repetă. „Şi să ştii că mă ţin de cuvînt".

Cînd sosi acasă, domnul Beavis îl strigă în timp ce-şi punea pălăria în cuierul din vestibul.

„Poftește încoace, dragul meu. Vreau să-ţi arăt ceva"

„Fir-ar să fie !" îşi zise în sinea lui Anthony, înciudat. Intră în biroul tatălui său cu o mutră paraponisită pe care domnul Beavis nu o văzu, într-atît era de preocupat de ceea ce făcea.

„Mă distram aruncîndu-mi ochii pe asta" spuse domnul Beavis, care privea harta detailată a Elveţiei, desfăşurată pe biroul lui. Avea o slăbiciune pentru hărţi, o slăbiciune născută atît din faptul că îi plăcea să bată drumurile mergînd pe jos, cît şi din interesul lui profesional pentru denumirile geografice. „Comballas", murmură fără să-şi ridice ochii de pe hartă. „Chamossaire. Încîntător, absolut încîntător !". Apoi, întorcîndu-şi privirile spre Anthony, spuse : „Mare păcat că nu-ţi îngăduie conştiinţa să-ţi iei o mică vacanţă şi să vii cu noi."

Anthony, care pretextase că are mult de lucru la teza lui de doctorat pentru a rămîne cu Mary în Anglia, dădu grav din cap. „Nu poţi studia serios cînd te afli la mare altitudine."

„După cîte îmi dau seama" spuse domnul Beavis, privind din nou harta, „vom avea ocazia să facem nişte plimbări şi cătărări de toată frumuseţea de jur împrejurul munţilor Diablerets. Greu să afli un nume mai delicios" adăugă făcînd o mică digresiune. „Putem urca, de pildă, pe Col du Pillon." Urmări cu degetul linia sinuoasă a unui drum în serpentină. „Poţi să vezi ceva ?" Ca să-i fie pe plac, Anthony se aplecă deasupra hărţii. „Nu, nu poţi vedea bine. Mîna mea acoperă drumul." Se îndreptă din şale şi începu să caute prin buzunare. „Unde Dumnezeu o fi..." spuse încruntîndu-se. Apoi, dintr-o dată din încruntată ce era, faţa îi deveni surîzătoare, căci îi trecu prin minte un îndrăzneţ joc de cuvinte cu

iz filologic. „Unde dumnezeu oi fi pus creionul cu peniţ... Sau, mai bine zis, creionaşul cu peniţ..."

Anthony fu atît de uluit, încît nu putu face nimic altceva decît să-l privească cu ochi holbaţi, vădit stînjenit. Tatăl său, îi făcea cu ochiul, zîmbindu-i şugubăţ.

În cele din urmă domnul Beavis se hotărî să-şi motiveze jocul de cuvinte, recurgînd la etimologie şi enunţînd cuvintele în limba latină. „Mă rog, aş fi putut spune şi pensula mea", continuă, deoarece cuvîntul *penicillus* e un diminutiv al cuvîntului *peniculus*, care şi el prezintă un dublu diminutiv al cuvîntului *penis*, care, aşa cum ştii, în limba latină însemna la origine coadă", spuse în cele din urmă, scoţînd la iveală creionul din buzunarul hainei.

„Şi acum să ne întoarcem la atac îndreptîndu-ne din nou bateriile spre Col du Pillon." Cu vîrful creionului urmărea pe hartă drumul şerpuit. „Şi cînd ajungem pe creastă", continuă, „o luăm spre nord-nord-vest, ocolind flancul muntelui Fornettaz pînă ce..."

Era prima oară cînd Anthony îl auzea pe domnul Beavis făcînd în prezenţa lui o aluzie la Fiziologia Sexelor.

Capitolul XXXI

6 septembrie 1933.

„Moartea" spuse Mark Staithes. „Iată singurul lucru pe care n-am izbutit încă să-l terfelim total. Nu fiindcă n-am fi dorit, de bună seamă. Sîntem ca nişte cîini pe o acropole. Umblăm de colo pînă colo cu băşica udului veşnic plină şi mereu preocupaţi de ideea de a ridica laba din spate în faţa fiecărei statui. Şi de cele mai multe ori izbutim. Arta, religia, eroismul, dragostea, ne-am lăsat cartea de vizită pe fiecare statuie. Dar moartea — moartea a rămas în afara razei noastre de acţiune. N-am fost în stare s-o pîngărim. Nu încă, în orice caz. Dar progresăm, şi progresul nu stă pe loc. Pe faţă i se ivi zîmbetul lui anatomic. „Speranţe din ce în ce

mai mari, viitorul rezervă surprize...". Cu mîinile lui osoase schiță un gest larg. „Într-o bună zi se va găsi negreșit un geniu din liota de cîini care va izbuti să se urce pe culme și să-și depună bine intenționatul său produs drept în fruntea statuii. Dar din fericire n-am progresat destul. Moartea e încă a noastră."

„E încă a noastră" repetă Anthony. „Dar perdeaua de fum a devenit destul de opacă. Mai tot timpul facem tot ce putem ca să uităm de existența ei".

„Dar nu tot timpul. Rămîne, și nu poate fi clintită din loc. Intactă. Și nu numai intactă" adăugă Mark, căutînd epitetul exact. „Mai mult decît intactă. Sîntem în posesia unor perdele de fum mai mari și mai bune decît cele ale părinților noștri. Dar în spatele perdelei dușmanul este și mai înfricoșător. Aș spune că moartea a căpătat dimensiuni mai mari, acum, cînd ne-au fost răpite speranțele și consolările. Are aproape proporțiile de pe vremurile cînd oamenii credeau cu adevărat în iad. Căci dacă ești un om modern, prins zilnic de lectura ziarelor, de vizionarea filmelor și a meciurilor de fotbal, de ronțăirea tabletelor de ciocolată, moartea este într-adevăr echivalentă cu iadul. De fiecare dată cînd perdeaua de fum se subțiază cît de cît, oamenii o întrevăd și sînt îngroziți. Gîndul acesta constituie pentru mine o alinare." Mark zîmbi din nou. „Datorită lui pot suporta o sumă de lucruri. Chiar și ideea potăilor care se fițîie pe o acropole". Tăcură amîndoi cîtva timp, apoi Mark reîncepu pe alt ton. „Mă alină gîndul că moartea ne-a rămas statornică. Toate celelalte au putut fi luate de ape, dar moartea ne stă alături," repetă. „Dacă vrem să ne punem viața în primejdie, riscăm tot atît de mult ca cei dinaintea noastră." Se ridică în picioare, dădu de vreo două ori ocol camerei și apoi se opri în fața scaunului pe care sta Anthony. „Iată ce m-a adus într-adevăr la tine. Iată despre ce voiam să-ți vorbesc."

„Despre ce anume ?"

„Despre treaba asta, despre faptul de a-ți risca viața. De cîtva timp simt că bat pasul pe loc, că m-am înfundat pînă peste cap în mlaștina umanității civilizate." Se strîmbă ca un om căruia i se trece ceva împuțit pe la nas. „Mi se pare că nu-i decît o singură soluție. Să-mi pun iar

viața în joc. Cred că ar fi ca o duşcă de aer proaspăt. M-am gîndit că poate şi tu...". Lăsă fraza în suspensie.

„Nu mi-am riscat niciodată viața" spuse Anthony după un răstimp. Am suportat numai consecințele gestului făcut de cineva care şi-o pune în joc pe a lui" adăugă, amintindu-şi de malacul care azvîrlise grenada.

„Şi nu-i ăsta un motiv să începi ?"

„Aici e buba. De cînd mă ştiu sînt un laş", spuse Anthony încruntîndu-se. „Din punct de vedere moral, fără îndoială. Dar poate şi din punct de vedere fizic. Nu ştiu. N-am avut niciodată prilejul să-mi dau seama."

„Aş fi crezut că acest motiv poate constitui un argument determinant."

„Se prea poate."

„Dacă e vorba să-ți aşezi viața pe alte temelii nu e oare mai bine s-o faci provocînd o explozie ?"

„Să provoc o explozie şi să devin un cadavru ?"

„Nu, nu. Nu-i vorba de o sinucidere, ci numai de a asuma un risc. Treaba la care mă gîndesc este periculoasă. Atita tot." Se aşeză din nou pe scaun. „Am primit o scrisoare zilele trecute", începu. „De la un vechi prieten de al meu din Mexic. Am lucrat împreună la finca de cafea. Se numeşte Jorge Fuentes. Un om remarcabil, în felul lui."

Istorisi pe scurt viața lui Don Jorge. Asediat de revoluționari pe moşia lui din valea Oaxaca. Majoritatea proprietarilor de pămînturi fugiseră. Don Jorge fusese unul din puținii care se hotărîseră să reziste. La început îl ajutaseră cei doi frați ai săi. Dar fuseseră amîndoi uciși, primul împuşcat de la distanță, cel de-al doilea hăcuit printre cactuşi, într-o ambuscadă. Continuase lupta de unul singur. Într-o zi cînd umbla pe cîmp călare, vreo doisprezece revoluționari izbutiseră să pătrundă în casă. La întoarcere găsise în curte cadavrele soției sale şi ale celor doi băiețaşi, oribil mutilate. După cele întîmplate nu mai socotise că merită să rămînă pe loc ca să-şi apere avutul. Stătuse doar atît cît să împuşte trei din cei care îi asasinaseră familia şi apoi îşi părăsise moşia, ducîndu-se să muncească pentru alții. În acea perioadă îl cunoscuse. Acum se aşezase iarăşi. Îşi avea iar casa lui şi o brumă de moşie. Lucra în calitate de împuternicit

al majorității proprietarilor de plantații de pe coasta Pacificului din Oaxaca ; căuta mînă de lucru pentru ei în satele din regiunea muntoasă, deoarece era singurul om în care indienii aveau încredere, singurul care nu încercase niciodată să-i înșele. De curînd însă lucrurile se încîlciseră. Don Jorge se apucase de politică, devenise liderul unui partid, creindu-și dușmănii și unele prietenii nu mai puțin primejdioase. Acum partidul lui era în opoziție ; guvernatorul statului îl persecuta pe el și pe partizanii lui. Guvernatorul era un om rău, așa afirma Don Jorge. Corupt, nedrept și deloc popular. Nu va fi greu să se descotorosească de el. O parte din armată avea, desigur, să se întoarcă cu armele împotriva lui. Don Jorge voia să știe, înainte de a trece la acțiune, dacă exista vreo posibilitate ca Mark să se afle cît de curînd în vecinătatea statului Oaxaca.

„Bietul Don Jorge ! Mă emoționează încrederea pe care o are în inteligența mea." Mark rîse. Faptul de a vorbi astfel, arătînd că nu pune mare preț pe încrederea lui Don Jorge, și de a trece sub tăcere motivele pe care le avea prietenul lui, îl făcea să radieze de plăcere. Un fior îl străbătea din creștet pînă în tălpi. Ar fi putut să-i istorisească lui Anthony cum dobitocul ăla se lăsase prins de banditi și felul cum fusese salvat. O poveste interesantă în care el, Mark, jucase un rol ce-i făcea cinste. Dar simțea mai multă plăcere tăcînd decît dacă ar fi povestit aventura.

„Într-adevăr, capul meu e mai bun decît *al lui*" continuă Mark. „Asta nu înseamnă desigur mare lucru. Don Jorge e viteaz, viteaz ca un leu-paraleu, dar e nesăbuit. Nu are simțul realității. O să rateze lovitura lui de stat."

„În afară de cazul, presupun, că te vei afla tu în preajma lui ca să-i dai o mînă de ajutor. Ai intenția să te duci ?"

Mark dădu afirmativ din cap. „I-am scris că de îndată ce-mi voi aranja treburile pe care le am aici în Anglia, voi porni la drum. Mi-a trecut prin minte că și tu...". Din nou își lăsă fraza neterminată și-l privi scrutător pe Anthony.

„Crezi că Don Jorge luptă pentru o cauză dreaptă ?" întrebă Anthony după un răstimp de gîndire.

Mark rîse. „Tot atît de dreaptă ca orice altă cauză susținută de politicienii din Mexic" răspunse.

„Și în cazul acesta, meritã ?"

„Întrucît mă privește, da. Și la urma urmei ce înseamnă o cauză dreaptă ? Tirania exercitată de comisari sau tirania exercitată de Gauleiteri — nu mi se pare că există cine știe ce diferență între ele. Un jandarm tot jandarm rămîne, oricare ar fi culoarea tunicii pe care o poartă."

„Revoluția de dragul revoluției ?"

„Nu, de dragul meu. De dragul oricărui om care ia parte la înfăptuirea ei. Pentru toți cei care se pot bucura pe cît mă voi bucura eu."

„Cred că ar fi un lucru binevenit, întrucît mă privește" spuse într-un tîrziu Anthony.

„Eu sînt sigur."

„Deși mi-e îngrozitor de frică, chiar cînd privesc lucrurile de aici de la această distanță."

„Tocmai din acest motiv aventura va fi și mai interesantă".

Anthony trase adînc aer în piept. „Foarte bine" spuse în cele din urmă. „Am să merg cu tine". Apoi adăugă pe un ton vehement „E cea mai stupidă și cea mai absurdă idee care poate trece prin capul cuiva" spuse în chip de concluzie. „Dat fiind că am fost întotdeauna atît de deștept și de rezonabil...". Se întrerupse din vorbă și, rizînd, întinse mîna ca să-și ia pipa și cutia cu tutun.

Capitolul XXXII

29 iulie, 1923

Azi, împreună cu Helen, am fost la Tower Hill înainte de prînz ca să-l ascult pe Miller. Foarte multă lume. A vorbit bine, dozînd exact argumentele, glumele și vorbele ce stîrnesc emoții. Tema cuvîntării, pacea. Pace pretutindeni, sau pace nicăieri. Pacea internațională nu poate fi înfăptuită dacă nu se efectuează și punerea în practică a unei politici pacifiste pe planul relațiilor dintre indi-

vizi. Oamenii care se poartă ca niște soldățoi la ei acasă, în uzine sau la slujbă față de subalternii lor sau față de cei cu care se află în competiție, nu se pot aștepta, în mod logic, ca guvernele care îi reprezintă să se comporte în mod pacifist. Ipocrizia și prostia celor ce pledează pentru pace între state, aflîndu-se pe picioar de război la ei acasă sau la serviciu. În timp ce vorbea, comuniștii l-au sicîit cu tot felul de întrebări. Cum se poate înfăptui ceva altfel decît prin revoluție? Fără lichidarea prealabilă a indivizilor și a claselor care împiedică progresul social? Și așa mai departe. Răspunsul dat de fiecare dată cu extraordinară voioșie și haz) mijloacele determină scopurile. Violența și samavolnicia dau naștere unei societăți post-revoluționare ierarhizate, puterea fiind exercitată de o oligarhie care guvernează folosind metodele poliției secrete. Și toate celelalte argumente.

N-a trecut mai mult de un sfert de oră și un tînăr furios, din tagma obstrucționiștilor, s-a urcat pe zidul nu prea înalt unde se afla Miller și l-a amenințat că-i face vînt dacă nu tace. „Să te vedem, zmeule." Rîsete în public; tînărul s-a înfuriat și mai tare, s-a îndreptat spre Miller, a ridicat pumnul luînd poziție de atac. „Dă-te jos hodorogule, altfel..." Miller stătea nemișcat, cu brațele atîrnînd de-a lungul corpului. I-a spus zîmbind: „Foarte bine." Nu avea nimic împotrivă. Să încerce. Tînărul execută cîteva mișcări de box și-și opri pumnul la un deget de nasul lui Miller. Bătrînul nu se clinti din loc și nici nu dădu vreun semn că s-ar fi temut sau s-ar fi miniat. Celălalt își trase brațul înapoi dar în loc să-și repeadă pumnul spre fața lui Miller, îl izbi în piept. Destul de tare. Miller se clătină, își pierdu echilibrul și căzu de pe zid în mijlocul mulțimii. Se scuză față de cei peste care căzuse, rîse și se urcă din nou pe zid. Spectacolul se repetă. Tînărul îl amenință iarăși, îndreptîndu-și pumnul spre fața lui Miller, dar cum bătrînul nu ridica mîna să se apere și nu dădea nici un semn de teamă sau de furie, îl izbi din nou în piept. Miller căzu iarăși și apoi se urcă pe zid. O nouă lovitură. Din nou pe zid. De data aceasta tînărul își luă inima în dinți și-l izbi drept în față, dar nu cu pumnul, ci cu palma. Miller

își ridică capul și continuă să zîmbească. „Mare scofală.“ Tînărul se repezi la el și-i făcu vînt. Miller se urcă iar pe zid și se uită la ceas. „Mai ai doar zece minute. Altfel întîrzii la slujbă. Hai, ține-te.“ De data aceasta tinerelul nu mai fu în stare decît să-l amenințe, ridicînd pumnul și să-i strige lui Miller că e o fosilă reacționară care suge sîngele poporului. Apoi a plecat, mergînd de-a lungul zidului. În răstimp mulțimea rîdea batjocoritor, îl împroșca cu glume și-l huiduia. Miller și-a reluat cuvîntarea.

Helen a avut o reacție ciudată. Privea desnădăjduită spectacolul oferit de tînărul ce se purta atît de brutal cu un moșneag. Dar în același timp s-a înfuriat pe Miller că s-a lăsat lovit fără să opună cea mai mică rezistență. Motivul furiei ? Nedeslușit ; cred că-i era ciudă că Miller a ieșit învingător. Îi era ciudă că tînărul fusese, din punct de vedere psihologic, anihilat. Îi era ciudă pentru că se demonstrase că exista o alternativă față de teroare precum și mijloace nonviolente pentru a lupta împotriva ei. „E vorba numai de o scamatorie“ a spus Helen. „Dar nu-i ușor, am subliniat ; eu, de pildă, n-aș fi în stare.“ „Oricine poate învăța dacă își dă osteneala.“ „Poate, dar n-ar fi oare bine dacă ne-am da cu toții silința ?“ „Nu, după părerea mea e o dobitocie.“ „De ce ?“ La această întrebare Helen nu găsi lesne răspunsul. „Fiindcă e împotriva firii“ fu tot ceea ce găsi să spună în cele din urmă. Se apucă să desvolte această afirmație folosind termenii unui soi de filozofie egalitaristă. „Vreau să fiu ca toți ceilalți oameni. Să nutresc aceleași sentimente și să mă intereseze ceea ce îi interesează pe ei. Nu vreau să mă deosebesc de ceilalți. Vreau să fiu un om ca toți oamenii. Nu doresc să fiu o persoană mîndră că a învățat să facă o performanță dificilă. Ca moș Miller al tău.“ I-am atras atenția că învățăm cu toții să facem niște lucruri foarte grele, învățăm să conducem automobile, să lucrăm în diverse instituții, să citim și să scriem, învățăm să traversăm strada. De ce nu am învăța și un alt lucru care e și el greu de învățat ? Ceva, care virtual, ar putea să ne fie cu mult mai util. Dacă am învăța cu toții, atunci fiecare din noi și-ar putea permite să fie ca toți ceilalți oameni și ar putea să le împărtășească simțămintele, avînd

convingerea că împarte cu alții ceva bun, nu ceva rău. Dar cu Helen nu se putea sta de vorbă. Cînd am emis ideea că ar fi bine să luăm masa de prînz împreună cu Miller, a refuzat. Mi-a spus că nu vrea să-l cunoască, că tînărul avea perfectă dreptate ; Miller era un reacționar care își ascunde fața sub vălul unor vorbe umflate despre justiția economică, fiind în realitate un agent al partidului conservator. Faptul că subliniase că schimbările pe planul organizării sociale nu erau suficiente și că aceste schimbări trebuiau să fie întovărășite, ba mai mult încă, să izvorască din schimbările pe planul relațiilor personale, nu însemna oare o pledoarie în favoarea menținerii stării de fapt ? „Socot că e nociv" spuse, „și cred că și tu ești". Dar a acceptat să ia masa cu mine, lucru care mi-a arătat ce puțin preț punea pe capacitățile mele de a-i schimba părerile ! Argumente — puteam invoca sute de argumente valabile ; împotriva lor era alindată. Dar comportamentul lui Miller străbătuse prin fisuri. Miller dovedea cu fapte ceea ce propovăduia, nu se mulțumea doar cu vorbe. Convingerea lui Helen că eu nu-i puteam străpunge armura, așa cum făcuse Miller, era extrem de insultătoare. Cu atît mai mult cu cît îmi dădeam seama că era pe deplin justificată.

Perseverență, curaj, răbdare. Toate acestea sînt roadele iubirii. Dacă îndrăgești îndeajuns binele, indiferența și delăsarea devin de neconceput. Devii curajos tot așa cum devine curajoasă o mamă care își apără copilul ; și în același timp nu-ți mai este teamă de adversar, pe care îl îndrăgești — orice ar face — pentru potențialul de bine existent în el. Cît despre durere, oboseală, dezaprobarea celorlalți, toate acestea sînt îndurate cu voioșie, fiindcă par cu totul neînsemnate în raport cu binele pe care îl dorești din toată inima și pe care vrei să-l înfăptuiești. Între mine și starea pe care o descriu se află o enormă prăpastie ! Faptul că pe Helen n-a speriat-o nocivitatea mea (deoarece era pur teoretică) și că se teme de Miller (de vreme ce viața pe care o duce este în strictă concordanță cu vorbele pe care le rostește) mi-a reamintit dureros de existența acestei prăpăstii.

Capitolul XXXIII

18 iulie 1914

Cortina se ridică și în fața lor apăru Veneția, verde în bătaia lunii. Iago și Roderigo stăteau de vorbă într-o stradă pustie.

„Lumină ! Auziți ? Lumină !" striga Brabantio de la fereastra lui. Și într-o clipă strada se umplu de oameni. Se auzi zăngănitul armelor. Torțe și lanterne străbătură cu licăriri galbene întunericul verzui.

„Păcat că decorurile sînt atît de îngrozitor de vulgare" spuse Anthony, cînd se lăsă cortina după prima scenă.

Joan se uită la el mirată. „Găsești ?" Apoi adăugă cu ipocrizie în glas, „Cred că ai dreptate.", aducîndu-și și ea obolul pe altarul ridicat de filistini bunului gust. De fapt decorurile i se păruseră minunate. „Știi", mărturisi ea, „e doar a cincea oară cînd merg la teatru."

„A cincea oară ?" repetă Anthony, fără să-i vină să creadă.

Se ridicase iar cortina și în fața ochilor lor apăru altă stradă și alți oameni înarmați pînă în dinți, apoi iarăși Iago jovial și inimos ; și apoi Othello, măreț ca un rege, cu poruncă în vorbă și faptă. Cînd sosi Brabantio, înconjurat de oamenii săi, și cînd lumina torțelor străluci pe sulițe și halebarde, Othello rămase senin ca un adevărat erou ! „Băgați-vă în teacă săbiile, căci roua dimineții pe luciul lor rugină va așterne". Joan asculta, privind brațul negru ridicîndu-se. Un fior de groază urca și cobora pe șira spinării. Săbiile se plecau spre pămînt, neputîndu-se împotrivi poruncii.

„Spune bine versurile", recunoscu Anthony.

Pe pereții sălii de consiliu se aflau covoare bogate ; senatori în hlamide roșii intrau și ieșeau. Din nou apăru Othello. Tot măreț, dar măreția lui nu se mai manifesta de data aceasta prin porunci, prin brațul ridicat. Se afla altundeva, la un nivel mult mai înalt decît lumea con-

cretă, în muzica majestuoasă și calmă a vorbelor prin care își depăna povestea de dragoste.

Atunci i-am povestit...
Peșteri nesfîrșite și leneșe nisipuri.
Grohotișuri, stînci și munți ce străpung cerul..."

Buzele lui Joan se mișcau încet, repetînd versurile cunoscute în timp ce erau rostite pe scenă — versuri cunoscute dar transfigurate de vocea, de atitudinea actorului, de decor, astfel încît deși le știa pe dinafară, i se părură cu totul noi. Intră și Desdemona, neașteptat de tînără și de frumoasă. Gîtul și umerii ei goi se înălțau plăpînzi și grațioși, din bogata și greaua rochie. Un brocard somptuos și sub el — lucru minunat și de necrezut — un trup feciorelnic ; magnificele cuvinte erau spuse de vocea unei copilandre :

Doamne stăpîn îmi ești,
Și drept e, ca fiică, Ție să-ți slujesc.
Dar iată-mi soțul.

Joan simți din nou același fior alergîndu-i pe șira spinării. Și acum plecaseră cu toții : Othello, Desdemona, senatorii, ostașii, tot ce era frumos, tot ce era nobil. Pe scenă nu mai rămăseseră decît Iago și Roderigo, vorbind pe șoptite într-o odaie goală. „Cînd s-o sătura de mîngîierile lui își va da seama că a greșit". Și apoi acel înfricoșător monolog. Răul săvîrșit în mod deliberat, răul săvîrșit în totală conștiință de cauză...

Aplauzele, luminile care se aprinseră în pauză, i se părură lui Joan un sacrilegiu. Cînd Anthony îi propuse să-i cumpere ciocolată, refuză aproape indignată.

„Crezi că există într-adevăr oameni ca Iago ?"

Anthony clătină din cap. „Oamenii nu-și spun că lucrurile rele pe care le săvîrșesc sînt rele. Fac rău, fie nedîndu-și seama de ceea ce fac, fie inventînd motive care să le îngăduie să creadă că au procedat bine. Iago e un om rău care se judecă așa cum îl judecă ceilalți.

Lumina se stinse din nou. Scena se petrecea în Cipru. Sub un soare orbitor sosi Desdemona. Apoi Othello. Cu cîtă dragoste, o dragoste plină de duioșie, își întîmpină soția.

Soarele asfințise. În penumbră ca într-o peșteră, între ziduri de piatră, scene de beție, de răfuială, zăngănit de săbii, și apoi din nou Othello măreț și poruncitor, silindu-i pe toți să-i dea ascultare. Măreț și poruncitor pentru ultima oară. Căci în scenele care urmară, marele soldat, înaltul demnitar, se prăbușea — înfiorător să privești acest lucru ! — sub loviturile distrugătoare ale lui Iago, redevenind africanul, sălbatecul, fiara nestăpînită, fiara primitivă ! „Batistă — mărturisiri — batistă ! ...Nasuri, urechi și buze ! Era oare cu putință ?" Și apoi hotărîrea de a ucide. „Să n-o omori cu otravă, sugrum-o în pat, chiar în patul pe care l-a pîngărit." Și apoi izbucnirea furiei lui împotriva Desdemonei, palma dată în public. Umilitoarea intimitate din camera zăvorîtă, convorbirea dintre fata îngenunchiată și acel Othello, din nou lucid pentru o clipă, dar cu luciditatea josnică și dezgustătoare a lui Iago, conștient numai de ceea ce există mai rău pe lume, crezînd numai în posibilitatea mîrșăviei.

Plecat îți cer iertare ;
Te-am luat drept vicleana tîrfă din Veneția
Ce s-a căsătorit cu Othello.

În glasul lui era un înfiorător accent de batjocură, o notă ce se auzea în surdină evocînd hohote de rîs înfiorător de obscene. În pofida ei, Joan începu să tremure.

„Nu mai pot suporta" îi spuse în șoaptă lui Anthony cînd văzu cortina, „mai ales cînd știu ce o să se întîmple. E prea înfricoșător. Pur și simplu nu mai pot suporta."

Era albă ca varul și vorba trăda violența emoției.

„Atunci hai să plecăm" sugeră Anthony. „Chiar acum."

Joan clătină din cap : „Nu, nu ! Trebuie să văd sfîrșitul. *Trebuie.*"

„Păi, dacă nu poți să suporți... ?"

„Nu-mi cere să-ți explic. Nu acum."

Cortina se ridică.

„Mama avea o slujnică numită Barbara ;
Era îndrăgostită, și cel iubit de ea
De alta prins în mreajă, — uitării a dat-o.
Cînta mereu un cîntec... Salcie..."

Inima lui Joan bătea să se rupă. Simți o sfîrșeală înainte de scena finală. Desdemona începu să cînte cu o voce dulce, și subțiratecă de fetiță.

Biata fată stătea la umbra unui bătrîn copac
Ofta mereu cîntînd : Salcie, salcie cu ramuri verzi.

Totul începu să se clatine ; ceea ce se petrecea în scenă fu înecat în ceață. Lacrimile curgeau șiroaie pe obrajii lui Joan.

În sfîrșit, spectacolul se termină. Cînd ajunseră în stradă, Joan trase adînc aer în piept. „Mi-ar place să merg la nesfîrșit. Kilometri și kilometri fără să mă opresc."

„Vezi bine că nu se poate" spuse Anthony tăios, „în orice caz nu în ținuta asta."

Joan îl privi, și pe fața ei se citea și mirare și durere. „Te-ai supărat pe mine ?"

Înroșindu-se la față, Anthony se străduí să zîmbească pentru a-i alunga impresia. „Supărat ? De ce să fiu supărat ?" Dar Joan avea dreptate, fără doar și poate. Era supărat pe toți, furios pe toate întîmplările care îl aduseseră aici. O situație intolerabilă. Era supărat pe Mary, fiindcă ea îi dăduse brînci ; pe el însuși, fiindcă se lăsase împins de Mary ; pe Joan, fiindcă ea era obiectul monstruoasei prinsori ; pe Brian, deoarece el era la urma urmei responsabil de întreaga poveste ; era supărat pe Shakespeare, ba chiar și pe actorii și pe trecătorii de care se izbea acum pe stradă...

„Nu fi supărat" îl imploră Joan. „A fost o seară splendidă. Dacă ai ști ce lucruri minunate am simțit. Dar trebuie să am grije cînd e vorba de minuni. Ca atunci cînd transport un vas care e plin ochi. E suficient să-l clatin cît de cît și gata, se varsă. Lasă-mă să-mi duc acasă minunea întreagă."

Vorbele rostite de Joan îl făcură pe Anthony să se simtă stînjenit, aproape vinovat. Rise nervos. „Crezi că n-o să se verse dacă urci minunea într-o birjă ?"

Fața lui Joan se ilumină cînd auzi propunerea. Anthony făcu semn cu mîna și un cupeu se opri în fața lor. Se urcară și închiseră ușile. Vizitiul trase hățurile și calul bătrîn se urni anevoie din loc, apoi, cînd auzi ples-

nind din bici, porni de voie de nevoie, într-un trap domol. Trecură prin Coventry, prin valul de lumină din Piccadilly Circus și o luară pe strada Picadilly. Deasupra turnurilor catedralei Saint James, în întunerecul diluat al cerului, scăpăra o lumină arămie. Șirul de felinare reflectat de negrul lucios al caldarîmului părea nespus de funebru, amintindu-ți de moarte. Dar iată copacii din Green Park ieșindu-ți strălucitori în cale cînd lumina vreunui felinar răzbătea prin frunzișul lor, dăruindu-ți o prospețime mai mult decît primăvăratecă, o prospețime de pe alt tărîm. Pe lume exista nu numai moarte, ci și viață.

Joan tăcea, păstrînd în străfundul ființei ei fragilul potir în care se afla acea ciudată fericire, ce era în același timp și o adîncă tristețe. Desdemona murise, Othello murise, iar felinarele care se îndepărtau pe vecie pe drumul ce părea că se îngustează, erau simbolul aceluiași destin. Și totuși, melancolia acestor linii paralele, convergențe în perspectivă, ca și durerea tragediei, erau elementele esențiale ce alcătuiau bucuria ei de acum, întocmai ca desfătarea produsă de splendorile poeziei, și ca plăcerea iscată de frumusețea semnificativă, aproape alegorică a frunzelor scăldate în lumina felinarelor. Bucuria ei nu era țesută dintr-o emoție anume care să le excludă pe toate celelalte, ci din toate emoțiile, fiind mai bine zis o stare, în care se îmbinau cu toatele, fără osebire — strigătele și șoaptele groazei, încîntării, milei și rîsului — dăinuind în mintea ei armonios îngemănate. Stătea în birja trasă de calul ce pășea încet, senină, dar seninătatea ei conținea în germene toate pasiunile: tristețe, bucurie, spaimă, voioșie. Toate sentimentele erau simultan prezente, imposibil dar inextricabil amalgamate în mintea ei. Era fermecată de efemerul miracol.

O plimbare cu trăsura — gîndea Anthony — era ocazia clasică. Treceau pe lîngă Hyde Park. În acest moment ar fi trebuit cel puțin să-i fi luat mîna într-ale lui. Dar Joan stătea ca o statuie, privind nu se știa bine ce, ca și cum s-ar fi aflat în alt univers. Dacă ar fi readus-o la realitate poate că ar fi jignit-o.

Va trebui să ticluiesc o poveste, ca să i-o spun lui Mary, se hotărî în sinea lui. Dar știa că nu va fi ușor.

Mary avea un talent extraordinar de a descoperi orice minciună.

Ţinut în frîu, bătrînul cal îşi încetini prudent paşii, înainte de a se opri. Ajunseseră. „Prea curînd, prea curînd! gîndi Joan. I-ar fi plăcut să meargă aşa la nesfîrşit, strîngînd la piept bucuria ei ce n-o putea împărtăşi nimănui. Oftă cînd coborî din trăsură.

„Mătuşa Fanny a spus că vrea să urci să-i spui bună seara dacă sosim înainte de a se fi culcat."

Asta însemna că se dusese şi ultima ocazie, cugetă Anthony, în timp ce urca scările în urma fetei şi intra într-un vestibul slab luminat.

„Mătuşe Fanny!" strigă încetişor Joan, deschizînd uşa salonului. Nici un răspuns; odaia era cufundată în întuneric.

„S-a dus la culcare?"

Fata se întoarse spre el şi dădu afirmativ din cap. Rămaseră o clipă tăcuţi.

„Trebuie să plec", spuse în cele din urmă Anthony.

„A fost o seară minunată, Anthony! Într-adevăr minunată!"

„Îmi pare bine că ţi-a plăcut", îi zîmbi, gîndindu-se înspăimîntat că ultima şansă nu se evaporase încă.

„E puţin spus: mi-a plăcut," zise fata. „A fost... Nu ştiu cum să spun că a fost". Îi zîmbi şi adăugă „Noapte bună", întinzîndu-i mîna.

Anthony o luă, îi ură şi el noapte bună; apoi hotărînd că sosise clipa — acum ori niciodată — se apropie de Joan, îi trecu braţul în jurul umerilor şi o sărută.

Rapiditatea hotărîrii şi stînjeneala pe care o simţea, dădură gestului lui ceva brusc şi neîndemînatec care nu putea fi deosebit de un impuls violent ce rupe orice stavilă. Buzele îi atinseră întîi obrajii, apoi găsiră gura. Joan făcu o mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se îndepărteze şi să-şi întoarcă faţa, dar se opri brusc. Gura ei atrasă irezistibil o regăsi pe a lui. Toate emoţiile confuze şi nedesluşite care se acumulaseră de-a lungul serii, se cristalizară dintr-o dată în jurul mirării iscate de manifesta lui dorinţă precum şi de această plăcere, aproape chinuitoare, pornită năvalnic din buzele ei, ca să se reverse în întregul ei trup şi să se aştearnă peste min-

ţea ei. Mirarea şi furia din prima clipă erau înghiţite de puhoiul apocaliptic al noilor senzaţii. Ca şi cum un molcom întuneric ar fi fost străfulgerat de lumini, ca şi cum coardele nestrunite şi mute ale unei viori ar fi fost dintr-odată încordate şi ar fi vibrat mai strident şi mai ascuţit decît se poate, pînă ce lumina orbitoare şi tensiunea se anihilară prin propriul lor exces. Parcă totul se scurgea; hăuri nesfîrşite se deschideau în străfundurile ei, prăpăstii întunecate.

Anthony simţi corpul ei moale, greu, alunecîndu-i din braţe. Era atît de greu, neaşteptat de greu, încît Anthony fu pe punctul să-şi piardă echilibrul. Se clătină pe picioare şi, făcînd o sforţare, o strînse mai tare în braţe.

„Ce s-a întîmplat, Joan?"

Nu răspunse, rezemîndu-şi numai fruntea de umărul lui. Anthony îşi dădu seama că dacă i-ar fi dat acum drumul, ar fi căzut. Poate că-i era rău. Va fi nevoit să ceară ajutor. S-o scoale din somn pe mătuşa ei. Să-i explice ceea ce s-a întîmplat... Întrebîndu-se disperat ce să facă, se uită în jurul lui. Lampa din vestibul lăsa să treacă prin uşa deschisă a salonului o dîră de lumină care-i îngădui să descopere o canapea acoperită cu sinţ galben. Neluîndu-şi braţul trecut în jurul umărului ei, se aplecă şi îşi petrecu celălalt braţ pe sub genunchii fetei; apoi, făcînd un efort (căci era mai grea decît îşi închipuise) o ridică şi o duse pe îngustul pasaj luminat ce străbătea odaia întunecată pînă la canapea, şi-i dădu drumul pe cît de uşor îi îngădui greutatea ei.

Se aşeză pe podea în genunchi la căpătîiul ei. „Te simţi mai bine?"

Joan trase adînc aer în piept, îşi trecu mîna pe frunte, apoi deschise ochii şi îl privi, o clipă numai. Copleşită de timiditate şi de ruşine, îşi acoperi faţa cu mîinile. „Îmi pare atît de rău..." şopti „nu ştiu ce s-a întîmplat, am avut impresia că leşin." Tăcu cîtva timp; luminile se aprinseră din nou, strunele întinse vibrau iarăşi, dar nu excesiv ca mai înainte; se putea suporta. Îşi desfăcu mîinile, îşi întoarse faţa către Anthony, surîzîndu-i sfios.

Ochii lui Anthony se obişnuiseră cu lumina slabă. O privi îngrijorat. Slavă Domnului, după toate aparenţele îşi revenise. N-avea să fie nevoit să cheme pe mătuşa ei,

Sentimentul de ușurare fu atît de puternic, încît îi luă mîna și i-o strînse tandru.

„Nu ești supărat pe mine, Anthony ?"

„De ce aș fi ?"

„Ai avea tot dreptul. Să-ți leșine cineva așa în brațe..." Simți că fața o trădează, parcă ar fi umblat despuiată; își smulse mîna din strînsoare și încă odată își acoperi rușinată fața cu mîinile. Să leșine așa... Amintirea o umilea. Apoi revăzu gestul lui brusc, violent, fără cuvinte. Mă iubește, își spuse. Și Brian ? Dar absența lui Brian părea să se fi ridicat la o putere mai mare. Avea o intensitate niciodată simțită mai înainte. Era absent în asemenea măsură, încît părea că nu fusese niciodată prezent. Tot ce exista într-adevăr era această prezență vie de lîngă ea. Prezența dorinței, prezența mîinilor și a gurii, prezența — potențială, și așteptînd să fie din nou actualizată, a sărutărilor. Simți pieptul ridicîndu-se, deși nu avea conștiința că inspirase profund. Parcă altcineva ar fi tras aer în piept. Mă iubește, își spuse din nou în sinea ei. Era o justificare. Își luă mîinile de pe față, se uită o clipă la Anthony, apoi chemîndu-l în șoaptă îl înlănțui cu brațele și-l trase spre ea.

„Ei, care-i rezultatul ?" îl interpelă Mary de pe sofaua ei chiar din clipa cînd îl văzu intrînd în odaie. După mutra posomorită a lui Anthony crezu că ea cîștigase pariul și nu-i păru bine. Deodată se înfurie pe Anthony și furia ei creștea pe măsură ce o motiva. Era furioasă fiindcă Anthony era atît de lasă-mă să te las; fiindcă nu o iubea suficient ca să cîștige pariul, luptînd împotriva propriului lui temperament; fiindcă o silea să ia o atitudine la care ar fi renunțat bucuros. După excursia de o zi pe care o făcuse cu mașina, ajunse la concluzia că Sidney Gattick era cu totul și cu totul insuportabil. Prin contrast, Anthony părea cel mai încîntător dintre oameni. Nu voia să-l surghiunească, nici măcar temporar. Dar amenințarea ei fusese solemnă și explicită; dacă n-o punea în aplicare, măcar cîtva timp, toată autoritatea ei se ducea de rîpă. Și iată că mototolul ăsta o silea să se țină de cuvînt. „Te-ai purtat ca un laș și ai pierdut" îi reproșă cu o voce mînioasă. „Se vede de la o poștă".

Anthony clătină din cap. „Nu, am cîștigat."

Mary îl privi neîncrezătoare. „Am impresia că minți."

„Nu mint"... spuse, așezîndu-se lîngă ea pe sofa.

„Atunci de ce arborezi mutra asta de înmormîntare? Nu e prea măgulitor la adresa mea."

„De ce naiba m-ai pus să fac asta?" izbucni Anthony. „Un lucru absolut idiot!" Era și un lucru rău, dar Mary ar fi izbucnit în rîs auzind astfel de cuvinte. „Din capul locului am știut că e idiot. Dar ai ținut-o una și bună." Se căina cu o voce devenită stridentă din cauza paraponului. „Și acum Dumnezeu știe în ce m-am băgat." De fapt, Dumnezeu singur știa în ce-i băgase pe Joan și pe Brian.

„Explică!" strigă doamna Amberley, „explică! Nu vorbi în bobote ca un profet de mîna a doua." Ochii ei licăreau de o amuzată curiozitate. Bănuia că era vorba de o situație fantastică, delicios de complicată. „Explică!" repetă.

„Ei bine, am făcut ce mi-ai spus," răspunse Anthony cu o voce morocănoasă.

„Ca un adevărat erou!"

„Nu-i de rîs."

„Zău? Ai primit o pereche de palme?"

Anthony se încruntă și clătină din cap.

„*Cum a luat-o* Joan?"

„Aici e aici, a luat-o în serios."

„În serios? Vrei să spui că te-a amenințat că-i va spune lui tăticu?"

„Vreau să spun că a crezut că sînt îndrăgostit de ea. Vrea să rupă cu Brian."

Doamna Amberley își lăsă capul pe spate și izbucni în rîs. Rîdea ca de obicei, limpede, vibrant și armonios.

Anthony se simți jignit. „Nu-i vorba de o glumă."

„Aici te înșeli". Mary își șterse lacrimile și inspiră adînc. „E una din cele mai reușite glume pe care le-am auzit. Și ce-ai de gînd să faci acum?"

„Am să fiu nevoit să-i spun că a fost o eroare la mijloc."

„O să aibă loc o scenă de toată frumusețea!"

Anthony dădu din cap ca și cum ar șovăi. „Am să-i trimit o scrisoare."

„Curajos ca de obicei!“ Îl bătu ușurel pe genunchi. „Și acum vreau să aflu cu de-amănuntul. Cum de i-ai dat pas să tragă concluzia pe care a tras-o? Cum a putut crede că te-ai îndrăgostit de ea? și încă atît de tare încît să ia hotărîrea să rupă cu Brian? Nu puteai să sugrumi povestea asta în fașă?“

„Era cam greu,“ mormăi Anthony evitînd să-i întîlnească privirea inchizitorială. „Situația... Cum să spun, mi-a cam scăpat din mînă.“

„Vrei să spui că ți-ai pierdut capul?“

„Mă rog, dacă vrei zii-i și așa“ recunoscu el, mai de voie mai de nevoie, gîndindu-se ce neghiobie făcuse, ce mare neghiobie. Fără îndoială că ar fi trebuit să dea înapoi cînd Joan se apropiase de el în odaia cufundată în întuneric; că n-ar fi trebuit să se lase îmbrățișat ci să-i spună limpede că sărutul lui fusese o simplă pornire, fără nici o altă semnificație. Dar în loc să procedeze așa, acceptase. Din lene, din lașitate. I se păruse un efort prea mare să dea explicațiile necesare, evident greu de dat. Acceptase și dintr-o anumită slăbiciune și dintr-o bunătate ce nu-și avea rost, gîndindu-se că ar fi rănit-o și umilit-o pe Joan, refuzîndu-i îmbrățișarea. Îi era profund dezagreabil să chinuie pe cineva și să fie silit să asiste la suferința provocată de el. Și după ce acceptase, sărutările ei îl desfătaseră și o sărutase și el la rîndul lui cu o înflăcărare pe care o *știa* iscată numai de o senzualitate momentană și detașată. Dar Joan, acum era limpede (dar el știuse chiar și atunci) avea să creadă că flacăra izbucnise datorită ei, că nimeni n-ar fi putut-o aprinde. Un observator imparțial ar fi declarat că făcuse tot ce-i stătuse în puteri, ba chiar mai mult, pentru a crea o cantitate maximă de neînțelegeri în cel mai scurt timp posibil.

„Și cum crezi că ai s-o scoți la capăt?“

O detestă pe Mary fiindcă îi pusese întrebarea care îl rodea. „Am să-i trimit o scrisoare“ spuse. Ca și cum *o astfel de frază* ar fi putut constitui un răspuns!

„Și Brian ce-o să zică?“

„Plec mîine și o să stăm cîtva timp împreună“ spuse Anthony evitînd să-i răspundă direct. „În regiunea lacurilor.“

„Ca Wö-ödsworth“ [1] spuse Mary. „O să fie grozav de amuzant. Şi ce anume ai de gînd să-i povesteşti despre Joan ?“ întrebă neînduplecată.

„Am să-i explic.“

„Dar în ipoteza că Joan va da ea primele explicaţii şi că va explica altfel ?“

Anthony clătină din cap. „I-am spus că nu vreau să-i scrie lui Brian înainte să stau eu de vorbă cu el.“

„Şi crezi că o să te asculte ?“

„De ce nu ?“

Mary dădu din umeri, apoi îl privi cu ochi ce străluceau printre pleoapele apropiate. Pe faţă i se aşternuse un surîs perfid. „În definitiv de ce ar proceda cum vrei tu ?“

Capitolul XXXIV

3 martie 1928

„REORGANIZARE...“ Reajustare... „Convertirea valorilor monetare în funcţie de noile condiţii comerciale existente. Anthony îşi ridică ochii de pe pagina imprimată. Proptită în perne, Mary Amberley îl privea fix cu o intensitate care îl jena.

„Hai spune !“ îl invită Mary, aplecîndu-se spre el. Îşi cănise părul şi un cîrlionţ de un portocaliu neverosimil îi căzuse pe frunte, bălăngănindu-se ca un om beat. Jacheta pe care o purta peste cămaşa de noapte se desfăcu ; sub dantela pătată, sînii ei grei se clătinară. „Ce înseamnă toate astea ?“

„Înseamnă că dau politicos faliment mîncîndu-ţi banii.“

„Dau faliment ?“

„Îţi vor plăti şase şilingi şi optsprezece peni pentru o liră.“

[1] Pronunţare afectată a numelui lui William Wordsworth, care a cîntat Regiunea Lacurilor.

„Gerry îmi spusese că e o afacere înfloritoare“ se căină Mary cu mînie în glas.

„Gerry nu știe totul“ explică Anthony milostiv.

Dar, de bună seamă, canalia știuse foarte bine, prea bine chiar ; o făcuse cu bună știință pe Mary să-și investească banii cum o sfătuia el fiindcă primise bani de la cei care voiau să se descotorosească de acțiunile lor înainte de a avea loc crahul. „De ce nu-l întrebi *pe el ?*“ spuse tare și cu o voce în care se ghicea o urmă de enervare, căci fusese luat pe sus chiar în seara cînd sosise de la New York și amestecat în complicațiile jalnicei tragedii pe care o trăia Mary. Toți ceilalți, cel puțin așa bănuia, o lăsaseră în plata Domnului de cînd începuse să ia morfină. Deoarece lipsise șase luni din Anglia, rămăsese singurul dintre prietenii ei care nu avea nici un motiv să fugă de ea. Absența păstrase prietenia lor, ca un frigider, exact în starea în care se afla înainte de plecarea lui în America. Cînd îl rugase să vină urgent s-o vadă, nu avusese nici un motiv s-o refuze. În afară de asta, oamenii exagerau. Nu se putea ca Mary să fi ajuns în halul în care spuneau ei.

„De ce nu-l întrebi *pe el ?* repetă enervat.

„A plecat în Canada.“

„Aha ! A plecat în Canada.“

Tăcură amîndoi cîtva timp. Anthony puse ziarul pe cuvertură. Doamna Amberley îl luă și începu să-l citească a suta oară, cu nădejdea absurdă că citindu-l încă o dată ar putea să mai afle ceva, ceva nou care să schimbe fața lucrurilor.

Anthony o privi lung. Lampa de la căpătîiul patului lumina fața pe care o vedea din profil, punînd în evidență cu o neîndurătoare precizie fiecare detaliu. Ce scofîlciți îi erau obrajii ! Cute adînci se săpaseră în jurul gurii. Sub ochi atîrnau două pungi de piele albicioasă ! Aducîndu-și aminte cum arătase Mary atunci cînd o văzuse ultima oară în casa din Berkshire — și asta se întîmplase doar în vara trecută — Anthony simți un fior de groază. Drogurile o îmbătrîniseră cu douăzeci de ani în mai puțin de zece luni. Și dezastrul nu era numai de ordin fiziologic ; morfina îi schimbase și caracterul, transformînd-o pe Mary în altcineva, (nu, nu exageraseră cei

care îi vorbiseră de ea), la altcineva de un soi mult mai rău. Zăpăceala ei de pildă, nu lipsită de un oarecare farmec, acea lipsă de precizie de care era exasperant de mîndră ca de o calitate ce-i sporea feminitatea, degenerase, confundîndu-se aproape cu indiferența unui imbecil. Uite, habar n-avea; și mai ales nu se sinchisea, nu mai voia s-o bată nimeni la cap. Părul pe care și-l vopsise într-o culoare neverosimilă (nutrind speranța, presupuse Anthony, că își va redobîndi ceva din farmecul pe care era imposibil să nu fi băgat de seamă că îl pierduse) era unsuros și răvășit. O pată de ruj trîntită la nimereală îi mărea asimetric buza de jos. Perna era găurită de o țigară și puful ieșea și plutea în aer, ca niște fulgi de zăpadă, ori de cîte ori Mary făcea vreo mișcare. Fețele de pernă erau mînjite de ruj de buze și de gălbenuș de ou. O pată de cafea pe cearșaf. Între locul unde stătea lungită și perete se afla, într-un echilibru destul de precar, tava pe care i se adusese mîncarea. Năclăit de sos, un cuțit alunecase pe cuvertură.

Cu un gest necontrolat Mary mototoli ziarul și-l aruncă. „E o bestie!" strigă cu o voce ce tremura de furie. „O bestie! El m-a silit să-mi bag banii în afacerea asta. Și acuma uite ce s-a întîmplat!" Lacrimile începură să-i curgă șiroaie, diluînd rimelul ce și-l pusese pe gene. Două dîre negre îi brăzdau obrajii.

„A făcut-o dinadins" continuă furioasă și plîngînd în hohote „Numai și numai ca să mă facă să sufăr. E un sadic, pe cuvîntul meu. Îi place să vadă oameni suferind. Asta-i plăcerea lui."

„A făcut-o ca să profite" fu pe punctul să spună Anthony dar se opri la timp. După cît se părea, Mary găsea o oarecare alinare în ideea că fusese trasă pe sfoară nu din motive vulgare comerciale, ci în mod gratuit, sau mai bine zis dintr-o dușmănie nu străină de dragoste sau poate chiar iscată de dragoste. Ar fi fost neomenos să-i răpească această iluzie. N-avea nimic de făcut decît s-o lase pe biata femeie să depene firul acelor gînduri ce i se păreau mai puțin amare și mai puțin umilitoare. În afară de asta poate că se va potoli mai repede — cel puțin așa spera, dacă n-o va contrazice și nu-i va da alte idei. Anthony se mulțumi să facă un semn de în-

cuviințare din cap, gest care nu spunea mare lucru, și din prudență și din milă.

„Cînd mă gîndesc la tot ce-am făcut pentru el! izbucni doamna Amberley. În timp ce înșira, sărind de la una la alta, nenumăratele ei dovezi de generozitate și de amabilitate, lui Anthony îi veni în minte felul cum se purtase Gerry cu ea și mai ales la felul cum avea obiceiul să vorbească despre acest lucru. Folosea termenii cei mai vulgari, cei mai cinici. Ca cel din urmă golan. Rămîneai cu gura căscată și, uitînd de orice altceva, izbucneai în rîs. Ți se făcea rușine că asemenea inadmisibile brutalități puteau conține vreo părticică de adevăr eliberator. Și totuși vorbele lui Gerry *erau* adevărate.

„Cei mai inteligenți oameni din Londra!" Doamna Amberley plîngea în hohote. „Pe toți i-a întîlnit la mine în casă."

(„Cotoroanțele alea!" Vocea lui Gerry răsuna clar în mintea lui Anthony. „S-ar da și peste cap, înțelegi, ba mai mult chiar ca să-și pună cineva mintea cu ele.")

„N-aș putea spune că mi-a fost cine știe ce recunoscător", continuă Mary. „Era prea stupid ca să-i poată aprecia, prea barbar."

„Căzătura respectivă e destul de cumsecade, cu condiția să capete ceea ce dorește. Problema e s-o saturi. Și asta e muncă grea, nu glumă."

Mary trecu de la furie la autocompătimire. „Dar ce-o să mă fac?" se căină. „Ce *pot* face? Fără un ban? Să trăiesc din pomeni?"

Anthony încercă s-o liniștească. Situația nu era atît de gravă. De fapt mai rămăsese cu o sumă frumușică. Niciodată n-o să fie muritoare de foame. Dacă va trăi cu socoteală, dacă va pune un ban deoparte...

„Dar va trebui să renunț la casa asta", îl întrerupse Mary și cînd îl auzi spunînd că efectiv va fi nevoită s-o facă, începu iar să se vaiete și mai tare. Faptul de a renunța la casă o speria mai rău decît ideea că a rămas fără un ban și că va fi nevoită să trăiască din mila altora, mai rău, fiindcă era mai ușor de conceput, mai aproape de realitățile vieții actuale. Cum o să poată trăi fără tablourile ei, fără mobilele ei? Urîțenia o îmbolnăvea. Și o apuca claustrofobia în chichinețe. Și cum o să se des-

curce fără cărți ? Cum credea el că o să poată lucra cînd o să fie săracă ? Căci de bună seamă avea să lucreze, plănuise chiar să scrie un studiu critic despre romanul francez modern. Da, cum putea să-i ceară un asemenea lucru dacă o va lipsi de cărțile ei ?

Anthony începu să se agite pe scaun. „Nu-ți cer nimic" spuse. „Îți spun pur și simplu ce ai de făcut. Dealtfel o să vezi și tu."

Multă vreme nu mai scoaseră un cuvînt. Într-un tîrziu Mary spuse, surîzîndu-i insinuant și ademenitor : „Iată că acum și tu te-ai supărat pe mine".

„Nu m-am supărat deloc. Îți cer numai să privești lucrurile în față." Se ridică și, dîndu-și seama că se află în primejdie de a fi prins pe veci în inextricabila rețea alcătuită de nenorocirile lui Mary, își afirmă simbolic dreptul la libertate, străbătînd într-una camera în lung și în lat. (Ar trebui să-i vorbesc despre morfină, gîndi ; să încerc s-o conving să intre într-un sanatoriu și să facă un tratament. Pentru binele ei. Și pentru Helen.) Dar o cunoștea pe Mary. Va începe să nege, să țipe, să aibă iar un acces de furie, făcînd o scenă greu de deosebit de hărmălaia produsă de încăierare într-o cîrciumă. Sau s-ar întîmpla ceva și mai oribil, gîndi Anthony cutremurîndu-se, se va căi, va promite că se va îndrepta, vărsînd șiroaie de lacrimi. Îi va spune că el era singurul ei prieten, sprijinul ei moral de acum înainte. Pînă la urmă se hotărî să tacă. N-ar servi la nimic, își zise încercînd să se convingă... Nu se poate face nimic cu morfinomanii. „Trebuie să te împaci cu situația" spuse cu voce tare. O frază banală și fără sens, dar ce naiba ar fi putut să-i spună ?

În mod cu totul neașteptat Mary se declară imediat de acord cu el, dînd dovadă de o cumințenie ce-l descumpăni. Era absolut de acord. N-avea nici un sens să te lamentezi. Ce-a fost a fost. Și n-avea nici un rost să ridici castele pe nisip. Era neapărată nevoie de un plan, de o mulțime de planuri, serioase, practice și înțelepte pentru a pune temelie nouă ei vieți. Îi zîmbi cu subînțeles, ca și cum ar fi fost doi conspiratori.

Fără nici o tragere de inimă și cu oarecare neîncredere, Anthony acceptă invitația ei de a lua loc pe mar-

ginea patului. Planurile se dovediră, pînă la un anumit punct, serioase. Un mic apartament în Hampstead. Sau și mai bine o căsuță într-una din acele străzi dosnice în apropiere de King's Road, Chelsea. Din cînd în cînd ar putea chema cîțiva oameni. Adevărații prieteni vor veni, nu se vor speria de sărăcie. „Nu-i așa ?" insistă Mary cu o voce patetică, într-atît dorea să fie încurajată.

„Desigur" fu nevoit să-i răspundă Anthony, deși știa că nu vor mai veni. Nu sărăcia avea să-i îndepărteze, ci jegul, mizeria, morfina, mirosul gretos de eter exalat de Mary, la fiecare răsuflare.

„Putem să ne adunăm ca să bem ceva" spunea Mary. „Fiecare va aduce cîte o sticlă. O să fie grozav !" Ochii începură să-i scînteieze. „Tu ce vei aduce Anthony ?" Și nedîndu-i timp să răspundă „o să fim cu toții nemaipomenit de beți dacă gustăm din tot felul de băuturi", continuă. „Nemaipomenit..." O clipă mai tîrziu începu să-i povestească lui Anthony că George Wyvern începuse s-o asalteze în ultimul timp. O situație destul de delicată, avînd în vedere că și Sally Wyvern,... mă rog ! Pe față i se așternu din nou surîsul ei enigmatic. Surîdea cum îi era obiceiul cu buzele strînse și cu ochii pe jumătate închiși. Și, lucru cu totul extraordinar, pînă și Hugh Ledwidge, pe care îl știa de o veșnicie, dăduse de curînd semne că...

Anthony o asculta uluit. Puținii prieteni care se purtau emoționant de frumos cu ea fuseseră transformați, ca prin farmec, într-o cohortă de curtezani îndrăgostiți la culme. Credea oare efectiv în propriile ei elucubrații ? În definitiv, gîndi Anthony, ce importanță avea dacă credea sau nu. Chiar dacă nu credea, aceste fantasmagorii aveau puterea s-o învioreze, s-o pună pe picioare — cel puțin temporar — să-i redea voioșia și încrederea.

„Ți-aduci aminte de vremea cînd am fost împreună la Paris ?"

Nu, zău ! Asta întrecea orice limită !

„Hotelul acela „L'Hôtel des Saints Pères". [1] Vocea coborî cu un ton, vibrînd de un rîs interior.

[1] „Hotelul sfinților călugări" (fr.).

Anthony încuviință fără să-și ridice ochii din pămînt. Era evident că Mary dorise să-l vadă prinzînd din zbor aluzia pe care o făcuse, să rîdă împreună reamintindu-și de vechea lor glumă, cu totul laică, referitoare la sfinții călugări și de vremurile cînd se amuzaseră spunînd că tot ceea ce făceau era cu binecuvîntarea clerului. În codul lor personal „a te sfinți niţeluș" sau, mai pe scurt, „a te sfinți" însemnase „a face dragoste". Anthony se încruntă, simțind că îl apucă furia. Cum îndrăznise... ?

Clipele treceau. Făcînd un efort disperat ca să spargă liniștea glacială, Mary spuse cu o voce plină de duioase aduceri aminte : „Ce bine era pe atunci."

„Da, bine", repetă Anthony pe cel mai neutru ton posibil.

Pe neașteptate, Mary îl luă de mînă. „Dragul meu Anthony !"

„Doamne, dumnezeule", gîndi Anthony, încercînd cît putu de politicos, să-și tragă mîna. Dar degetele fierbinți și uscate nu se descleștară.

„Ne-am certat ca niște proști", continuă Mary. „Sau mai bine zis eu m-am purtat ca o proastă."

„Deloc", spuse Anthony politicos.

„Pariul ăla idiot". Clătină din cap. „Și Sidney..."

„Ai făcut ceea ce voiai să faci."

„Am făcut ceea ce n-am vrut să fac," răspunse repede. „Întotdeauna facem lucruri pe care nu voim să le facem, din prostie sau din pură perversitate. Alegi ce e mai rău tocmai pentru că este mai rău. Satirul și nu pe Hyperion, tocmai fiindcă nu e Hyperion." [1]

„Dar pentru anumite scopuri", nu se putu abține Anthony, „satirul poate fi mai indicat."

Fără să țină seama de cuvintele lui, Mary oftă și închise ochii.

„Faci întotdeauna ceea ce nu vrei" repetă, ca și cum ar fi vorbit de una singură. „Întotdeauna faci ce nu vrei să faci." Dădu drumul mîinii lui Anthony și se propti din nou între perne, împreunîndu-și brațele sub cap. Cu

[1] Aluzie la un monolog al lui Hamlet, în care prințul face o comparație între cei doi soți ai mamei sale. „So excellent a King ; that was to this Hyperion to a satyr". (Actul I, scena 2).

același gest, atît de cunoscut și de familiar pe care îl făcuse pe vremuri în l'Hôtel des Saints Pères, gest făcut alene și cu grație ce-l fermecase, ațîțîndu-i totodată aprig simțurile, căci gîtul ei alb și neted părea gata să se lase jertfit și sînii tari întindeau dantela cămășii, oferindu-se. Astăzi însă, dantela era pătată și ruptă, sînii lăsați atîrnau greoi și gîtul victimei nu mai era o netedă și albă coloană, ci un gît acoperit de piele zbîrcită și fleșcăită, un gît scofîlcit cu tendoane proeminente.

Mary deschise ochii și Anthony tresări, dîndu-și seama că era aceeași privire — absolut identică cu cea de acum cincisprezece ani — pe care i-o aruncase îmbietor la Paris. Privirea aceea pierdută și în același timp cinică, amuzată și galeșă. Era privirea din 1913, pe chipul din 1928 penibil de în afara contextului. Cîteva clipe, rămase încremenit, fără să-și poată clinti ochii. Apoi izbuti să spună, „trebuie să plec."

Dar înainte de a se putea ridica de pe marginea patului, doamna Amberley se aplecă spre el și-i puse mîinile pe umeri.

„Nu, nu pleca, nu trebuie să pleci." Încerca să repete gestul îmbietor, voluptos și voios în același timp, dar nu izbuti să ascundă licărirea de profundă îngrijorare care i se ivise în ochi.

Anthony clătină din cap și, deși îl îngrețoșa mirosul de eter, se căzni să-i surîdă, în timp ce-i spunea o minciună despre un dineu la care promisese să se ducă pe la ora unsprezece. Ușurel, dar cu mișcări hotărîte și neînduplecate, dădu în lături mîinile ce-l țineau prizonier și se ridică de pe marginea patului.

„Noapte bună, draga mea Mary!" zise cu căldură în glas. Acum îi dădea mîna să fie tandru. *„Bon courage!"* [1] Îi strînse mîinile, apoi, aplecîndu-se, i le sărută pe rînd. Acum cînd se afla în picioare și cînd drumul spre libertate stătea larg deschis în fața lui, putea să-și permită să se avînte pe orice culme emoțională. Dar în loc să-i răspundă pe același ton afectuos, Mary Amberley îl privi fix cu niște ochi împietriți parcă de o deznădejde fără

[1] În limba franceză în text : „fii curajoasă".

leac. Masca pe care și-o pusese pe față, mască radiind o afecțiune nuanțată de un oarecare umor, i se păru dintr-o dată lui Anthony teribil de deplasată, dat fiind împrejurările. Își dădea seama fizic cît era de nepotrivită simțind cum i se crispează toți mușchii feței. Un prost, un ipocrit, un laș, asta fusese ! Dar gîndul nu-l împiedică să iasă aproape fugind din odaie și să se repeadă pe scări.

„Dacă", citea Helen în Enciclopedie, „o femeie ia orice fel de otravă sau orice altă substanță nocivă, sau se folosește ilicit de orice instrument sau de orice alt mijloc pentru a-și provoca un avort, este vinovată de..." Îl auzi pe Anthony coborînd scara. Se ridică în picioare, se îndreptă spre ușe și-i ieși în întîmpinare.

„Ia spune !" Nu-i zîmbi în chip de răspuns la salutul lui și nici nu încercă să dea vreun semn că i-ar fi făcut plăcere să-l vadă. Fața pe care o ridicase spre el tot atît de despuiată de orice expresie convențională pe cît fusese și a maică-si.

„Ce s-a întîmplat, Helen ?" strigă Anthony, uluit. Fata se uită la el cîteva momente în tăcere, clătină din cap și-i puse cîteva întrebări în legătură cu acțiunile doamnei Amberley și cu întreaga situație financiară.

În timp ce-i răspundea la întrebări se gîndi că era normal să fie tulburată. Dar în asemenea măsură ? Se uită din nou la ea ; nu, nimeni nu s-ar fi așteptat la o asemenea reacție. Niciodată Helen nu dăduse vreun semn că o adoră pe maică-sa. Avînd în vedere egotismul feroce al lui Mary nu era de mirare. Dar dacă stăteai să te gîndești trecuse aproape un an de cînd nenorocita începuse să ia morfină așa încît oricît de puternic ar fi fost dezgustul fetei, avusese timp să se tocească. Cu toate astea, Anthony nu văzuse niciodată o față omenească atît de desnădăjduită. Era atît de tînără, atît de fragedă ; nu se cădea ca fața ei să fie întinată de această suferință răscolitoare. În timp ce o privea, se simțea oarecum vinovat ; nu numai vinovat, ci și responsabil.

Cînd, din prietenie, dădu iar semn că dorește să afle ce se întîmpla cu ea, Helen se mulțumi să clatine iar din cap, apoi privi în altă parte.

„Ai face mai bine să te duci" spuse. Anthony șovăi o clipă apoi plecă. În definitiv așa voise Helen. Sentimentul

de culpabilitate nu dispăruse și totuși Anthony se simți profund ușurat cînd ajunse în fața ușii de la intrare și o închise în urma lui. Trase adînc aer în piept și se îndreptă spre stația de metrou.

Helen reluă lectura din Enciclopedie. „...a-și provoca un avort, este vinovată de crimă. Această încălcare a legii se pedepsește cu multă silnică pe viață, sau pe un termen nu mai mic de trei ani, sau doi ani închisoare. Dacă fătul e viu..." Dar în carte nu scria ce anume otrăvuri puteai lua și nici cum și de care instrumente te puteai folosi. Numai prostii despre muncă silnică. Gaura din plasa în care se afla prinsă se dovedise a fi un laț. Ca și cum lumea întreagă s-ar fi coalizat împotriva ei, condamnînd-o să rămînă singură, față în față cu secretul ei înfiorător și incredibil.

Orologiul din salonașul aflat lîngă odaia de primire bătu melodios. Unsprezece. Helen se ridică, puse greul volum la loc în bibliotecă și urcă scara, îndreptîndu-se spre dormitorul doamnei Amberley.

În clipa cînd fiica ei intră în cameră, Mary se îndeletnicea cu umplerea unei siringi. Umbla cu fiola și cu o siringă cu mare grije, mînuindu-le cu o rară precizie. Tresări cînd auzi ușa deschizîndu-se și făcu un gest dînd să ascundă siringa și fiola sub așternut, dar de frică să nu irosească vreo picătură din prețioasa licoare, rămase cu ele în mînă.

„Ieși afară!" strigă mînioasă. „De ce intri fără să bați? Nu vreau să intri în odaia mea fără să bați," repetă cu o voce stridentă, bucuroasă de a fi găsit un motiv care să-i justifice furia.

Helen rămase nemișcată cîteva clipe în prag, ca și cum nu și-ar fi putut crede ochilor, apoi străbătu în fugă odaia.

„Dă-mi-le!" spuse întinzînd mîna.

Doamna Amberley se îndepărtă de marginea patului, retrăgîndu-se spre perete „Ieși afară!" urlă

„Îmi promiseseși..."

„Nu ți-am promis nimic."

„Ba da, Mami."

„Ba nu. În orice caz, am de gînd să fac ce vreau."

Fără să spună nici o vorbă, Helen înșfăcă brațul mamei sale. Doamna Amberley țipă atît de tare încît de teamă să nu o audă servitorii și să coboare ca să vadă ce s-a întîmplat, Helen își descleștă degetele.

Doamna Amberley tăcu, dar privirea pe care i-o aruncă o îngrozi pe Helen într-atît era de haină. „Dacă din cauza ta vărs o singură picătură" spuse cu un glas ce tremura de furie, „te omor. Te omor, auzi ?"

Se uitară cîteva clipe una la alta fără ca nici una din ele să vorbească. Helen se hotărî în cele din urmă și spuse răspicat : „Ți-ar place să mă omori fiindcă nu te las să te omori". Ridică din umeri. „În definitiv, de vreme ce vrei neapărat..." Nu-și sfîrși fraza.

Doamna Amberley o privea fix, în tăcere. „Dacă vrei neapărat..." Îi veni în minte vorbele pe care i le spusese lui Anthony numai cu cîteva minute mai înainte și dintr-o dată îi dădură lacrimile. Era copleșită de milă față de ea însăși. „Crezi oare că *vreau* să fac ceea ce fac ? spuse năruită. „Detest ceea ce fac. Detest, înțelegi ? Dar n-am încotro."

Așezîndu-se pe marginea patului, Helen înconjură umerii mamei sale cu brațele. „Mami dragă ! Nu mai plînge !" o imploră. „Totul o să fie bine pînă la urmă." Era profund emoționată.

„Numai Gerry e de vină." țipă doamna Amberley. Fără să-și dea seama că Helen tresărise, străbătută de un fior de groază, continuă. „Tot ce se întîmplă e numai și numai din vina lui. Totul. Mi-am dat întotdeauna seama că e o brută, chiar și pe vremea cînd îl iubeam atît de mult".

Ca și cum mama ei s-ar fi transformat pe dată într-o persoană străină pe care nu se cădea s-o ții în brațe, Helen lăsă mîinile să-i cadă. „Îl iubeai ?" murmură, fără să-i vină să creadă că auzise bine. „L-ai iubit așa cum se iubește ?"

Răspunzînd unei întrebări ce nu avea nici în clin nici în mînecă cu cea care i se pusese și, încercînd să se apere de o imputare ce nu fusese rostită, doamna Amberley spuse : „N-am avut încotro. Întocmai ca acum." Arătă cu mîna siringa.

„Vrei să spui" întrebă Helen, vorbind foarte rar, ca și cum ar fi fost nevoită să treacă peste o senzație de nemaipomenită silă, „vrei să spui că... a fost amantul tău?"

Felul ciudat în care Helen rostise cuvintele o făcu pe doamna Amberley să perceapă, pentru prima oară de la începutul convorbirii lor, faptul că fiica ei exista efectiv, ca o persoană de sine stătătoare. Întoarse capul și o privi, mirată. „Nu știai?" Pusă față în față cu realitatea — chipul acela alb ca varul, buzele ce tremurau fără încetare, doamna Amberley simți dintr-o dată că o mustră conștiința. „Puișorule, îmi pare rău. Nu mi-am dat seama... Ești încă atît de tînără; nu poți înțelege. Nu poți... Dar unde te duci? Vino înapoi! Helen!"

Cînd auzi ușa trîntindu-se, doamna Amberley se ridică, dorind să pornească după Helen, apoi se răsgîndi și se apucă iar de treaba pe care o făcea cînd intrase fiica ei, izbutind de data aceasta să-și umple siringa.

Capitolul XXXV

9 iulie 1914

În trenul care-l ducea spre nord, Anthony se gîndea la ceea ce îl aștepta. În următoarele două zile, maximum trei, trebuia să-l pună la curent pe Brian și să-i trimeată o scrisoare lui Joan. Dar cum avea oare s-o formuleze? Și cum se putea scuza? Era oare nimerit să-i spună întregul adevăr despre pariul făcut cu Mary? Întrucît îl privea, relatarea adevărului prezenta anumite avantaje, căci, povestind, putea să-i pună lui Mary în circă mai toată vina, riscînd însă, își dădu seama depănîndu-și firul gîndurilor, să treacă în ochii lui Joan drept scîrbos de slab de înger. Nu era dealtfel singurul dezavantaj. Adevărul avea să însemne pentru Joan o umilință intolerabilă. Oricît ar fi ponegrit-o pe Mary, faptul că o insultase nu putea fi tăgăduit. Doamne, dacă ar putea exista vreun mijloc că numai Brian să afle adevărul, și Joan altceva!

Dar nu era posibil. Trebuia să le povestească amîndurora aceeași versiune și, ca să n-o jignească pe Joan nu se cuvenea ca povestea să fie adevărată. Dar ce oare putea născoci ? Care explicație a faptelor avea darul să-l facă să apară într-o lumină mai favorabilă, fiind în același timp mai puțin umilitoare pentru Joan ? În cele din urmă decise că cel mai bun lucru era să declare că își pierduse capul, că se lăsase tîrît de o pornire năvalnică, dîndu-și ulterior seama că făcuse o nebunie pe care o regreta. Nu el, ci un altul o sărutase, așa avea să-i scrie lui Joan. Un altul, dar un altul care nu se deosebea prea mult de el. Nu i-ar fi convenit lui Joan să afle că în salonul cufundat în întuneric avusese de-a face cu un individ transformat temporar într-un urangutan. Persoana care o sărutase trebuia să coincidă parțial cu el. Era necesar să fie suficient de identică pentru ca să fi putut nutri tot timpul sentimente de profundă afecțiune, pentru a fi compătimit-o din toată inima, dar diferită de el în măsura în care deosebirea să permită împrejurărilor din acea seară să transforme afecțiunea și compătimirea în... în ce anume ? Dragoste ? Dorință pătimașe ? Nu, trebuie să se ferească de cuvinte atît de precise și să-i vorbească de confuzii, de o stare de nebunie temporară, ce periclita o amiciție atît de frumoasă, etc. În momentul de față nu putea să-l spună decît că-i părea rău și că-i era rușine, că își dădea seama acum mai mult decît oricînd, că Brian era singurul om vrednic de ea, că neînțelegerile care se iviseră între ea și Brian erau efemere și că în curînd... Și toată pelteaua de rigoare.

Da, scrisoarea nu avea să fie foarte greu de redactat. Din păcate, după o asemenea scrisoare era de așteptat să i se pretindă să ia parte la o serie de întrevederi, să dea explicții, să asculte imputările pe care le merita, noi confidențe, fiind, poate, nevoit să se apere de eventuale declarații de dragoste. În răstimp trebuia să-i vorbească lui Brian. Avea să-l întîlnească. Brian avea să-i pună întrebări ; cu cît se gîndea mai mult la întîlnirea lor, cu atît mai greu își putea imagina cum va lua Brian lucrurile. Anthony încercă să se închipuie explicîndu-i lui Brian că nu era îndrăgostit, că Joan își pierduse numai pentru o clipă capul, așa cum i se întîmplase și lui, că de fapt nu se

schimbase nimic, și că singurul lucru pe care Brian îl avea de făcut era să se ducă și s-o sărute personal. Dar va izbuti oare să i se dea crezare? Deoarece Brian era ceea ce era, i se părea probabil — i se părea din ce în ce mai probabil, pe măsură ce se gîndea la el — că încercarea lui va da greș. Brian făcea parte din acea categorie de oameni care își închipuie că un bărbat nu poate săruta o femeie decît dacă este îmboldit de un sentiment ce nu se află mai prejos de cea mai adîncă și mai sinceră dragoste. Avea să audă că Joan se lăsase sărutată și că la rîndul ei îl sărutase; oricît i-ar fi vorbit arătîndu-i că oricine poate căpia, nu i-ar fi putut scoate din minte că între el și Joan era vorba de ceva serios, de o dragoste din cele mai puternice. Și atunci, se întrebă Anthony, cum avea să reacționeze Brian? Fără doar și poate avea să simtă din plin lovitura, se va considera trădat: dar după cît îl cunoștea știa că nu-i va imputa nimic. Ceva mult mai grav se putea însă întîmpla. Brian avea să-și ia asupră-și, probabil, întreaga vină; va renunța la toate drepturile lui, refuzînd să-l creadă pe Anthony cînd va jura că nu e îndrăgostit de Joan și că totul nu a fost decît o glumă proastă. Va insista, tocmai fiindcă acest lucru însemna pentru el un sacrificiu atît de dureros, ca Joan să se îndrepte spre bărbatul pe care îl iubea cu adevărat și care, la rîndul lui, o iubea și el cu adevărat. Și dacă Joan se va declara de acord! Și era de așteptat, cugetă Anthony consternat, reamintindu-și felul cum reacționase cînd o luase în brațe, era chiar sigur că se va declara de acord. Perspectiva era înfiorătoare. Nu se simțea în stare să facă față situației. Și în definitiv de ce ar aștepta să se producă o asemenea situație? Putea să facă un împrumut, garantînd cu acțiunile pe care le poseda, și primi o sumă, care să-i permită să plece în străinătate și să rămînă cîtva timp acolo, șase luni, sau la nevoie chiar și un an de zile. Și în timp ce peisajul din Midlands alerga prin fața ferestrelor vagonului, se sprijini de spetează canapelei, închise ochii, imaginîndu-se în Italia sau, deoarece Italia nu i se părea destul de departe de Anglia, în Grecia, în Egipt, în Malaezia, în Java. Cu Mary; căci, fără doar și poate Mary avea să vie și ea să stea cu el cel puțin cîtva timp. Putea să-și lase copii la vreo ru-

bedenie. În Egipt, gîndi Anthony, dînd dovadă de simț practic pînă și în visarea lui, în Egipt viața era ieftină cînd nu te duceai în plin sezon. Teama că războiul va izbucni era o prostie. Oare templele din Luxor erau la fel de impresionante în realitate ca în fotografii? Dar Partenonul? Și ruinele din Paestum? Și ce-ar fi dacă ar merge la tropice? Naviga cu gîndul, oprindu-se în fiecare insulă din marea Egee; fuma haşiş în cartierele rău famate din Cairo și mînca *bhang*[1] la Benares. Se vedea hoinărind în stilul lui Joseph Conrad în partea de est a Indiei, ba chiar și ca Pierre Loti deși nu-i prea plăcea felul de a scrie al ultimului asemănător, după părerea lui, cu unele cromolitografii, înconjurat de fete cu trupuri arămii și flori de gardenia în păr. Și cu toate că îi era încă imposibil să-i placă tablourile lui Gauguin în măsura în care îi plăceau lui Mary, hoinări puțin și în stilul pictorului în mările de sud. Aceste evaziuni viitoare și ipotetice se dovediră a fi și evaziuni din timpul și spațiul actual, așa încît stătu o bună bucată de vreme în colțul lui uitînd cu totul de motivul care-l făcuse să plănuiască o escapadă în exotism. Numai cînd își dădu seama că trenul trece prin Shap Fell și că în mai puțin de o oră avea să stea de vorbă cu Brian pe peronul gării din Ambleside îșI aduse aminte de cele ce se întîmplaseră și îl apucă o frică gîndindu-se la cele ce se puteau întîmpla. Toate întrebările pe care și le pusese înainte se iviră din nou cerînd să li se răspundă neapărat și urgent. Ce trebuia să spună? Cum anume? Cu ce prilej? Și cum va reacționa Brian? Și Joan, după primirea scrisorii? Să te apuce groaza! Dar pentru ce oare se expusese, ajungînd în situația de a da sau de a primi răspunsuri la aceste întrebări? Mare idiot fusese, neluîndu-și pe dată tălpășița. În clipa de față putea fi la Veneția, în Calabria, sau călători cu vaporul în Mediterană, unde nici o scrisoare nu-l putea ajunge. La adăpost și fericit, ignorînd total consecințele faptelor sale. Și liber. În loc să procedeze așa, stătuse ca un dobitoc pe locul unde se afla și acceptase să devină sclavul împrejurărilor create de propria sa nebunie. Dar

[1] Substanță narcotică amestecată în unele dulciuri sau băuturi.

chiar acum, în ceasul al unsprezecelea, nu era prea tîrziu. Putea să coboare la stația următoare, să se întoarcă la Londra, să facă rost de niște parale și să plece din țară în douăzeci și patru de ore. Cînd trenul se opri la Kendal, Anthony nu se mișcă din loc. Dădea înapoi cînd era vorba să ia pe dată o hotărîre atît de gravă. Detesta suferința și privea îngrozit viitorul, temîndu-se de ceea ce îl aștepta în zilele și săptămînile ce aveau să vină. Teama lui de a suferi era mai mică decît frica lui de a acționa. I se păru mai ușor să accepte pasiv întîmplările decît să ia o hotărîre irevocabilă și să acționeze conform hotărîrii luate.

Cînd trenul se puse din nou în mișcare, începu să se gîndească la toate motivele care îl îndreptățiseră să ia această hotărîre. Brian îl aștepta, știa că va veni negreșit și văzînd că nu vine putea să se sperie și să se urce în primul tren spre Londra, să vadă ce s-a întîmplat. Se va întîlni cu Joan și în consecință avea să descopere totul, imediat. Și ce explicații ar fi putut da domnului Beavis? În afară de asta, nu avea nici un temei să creadă că Mary îl va însoți. Hotărîse probabil cum și unde își va petrece lunile de vară și probabil că nu va voi sau nu va mai putea să-și schimbe programul. Și numai Dumnezeu știe cîți rivali aveau să-i bareze drumul în timpul absenței lui din Anglia. Unde mai pui că fuga era o dovadă de lașitate, așa își spuse, încercînd să se convingă, pentru ca numai o clipă mai tîrziu să ajungă la concluzia că poate că ar putea ieși din încurcătură tot atît de bine rămînînd în Anglia. Dacă dădea dovadă de un oarecare tact și de puțin rezistență pasivă...

Brian îl aștepta pe peronul gării și inima lui Anthony se strînse de milă și de durere. Îți făcea rău să-l privești purtînd haine ce nu i se potriveau de fel. Era îmbrăcat cu o vestă și pantaloni de postav țesut în casă; ciorapii, bocancii cu cuie, precum și rucksacul umplut burduf erau emblemele energiei și sănătății date de viața rustică. Dar Brian, băiatul care purta aceste embleme era dezmințirea întruchipată a semnificației lor. Se supsese la față și chipul lui lunguieț era pămîntiu. Nasul părea mai mare ca înainte, ochii mai adînciți în orbite, pomeții mai proeminenți. Și cînd începea să vorbească se bîlbîia mai tare ca oricînd.

„Ce-i cu tine?“, strigă Anthony, punîndu-i mîna pe umăr. „Arăți îngrozitor.“

Emoționat de acest gest ce dovedea o sinceră îngrijorare (extraordinar, își spuse, cît de fermecător putea fi Anthony, atunci cînd te așteptai mai puțin) dar și amărît cînd se văzu dat de gol, Brian clătină din cap și mormăi niște fraze din care reieșea că era obosit și simțea nevoie să se odihnească.

Dar în concepția lui despre repaus, așa ieși la ieveală, intrau excursii zilnice de douăzeci de mile pe cele mai repezi povîrnișuri din împrejurimi.

Anthony îl privi cu un aer dezaprobator. „Ar trebui să stai întins pe un șezlong“ spuse, dar în timp ce rostea cuvintele își dădu seama că sfatul lui nu era binevenit. Brian credea nestrămutat, ca într-un fel de dogmă, că exercițiile care cereau mari eforturi fizice constituiau un lucru bun în sine. Bun, fiindcă așa crezuse Wordsworth, bun, fiindcă în creștinismul doamnei Foxe viața în mijlocul naturii luase locul revelației.

„Îmi p-place s-să m-merg pe jos. Am văzut ieri o găinușă de baltă. E p-plin de p-păsări de t-toată frumusețea p-pe aici.“

În deznădejdea care-l cuprinsese, cînd își dăduse seama că prietenul lui e atît de rău bolnav, Anthony uită cu totul de Joan și de evenimentele din ultimele zile. Dar cînd auzi de păsări (paasări cum spunea Mary, de acele scurmă-balegă cum spuneau băieții la școală) își aduse brusc aminte. I se făcu deodată rușine ca și cum ar fi fost descoperit în timpul unei manifestări de josnică ipocrizie și-și trase mîna pe care o ținuse pe umărul lui Brian. Trecură în tăcere pe peron și ieșiră din gară. Cînd ajunseră în stradă se opriră ca să discute. Brian voia ca bagajele lui Anthony să fie trimise cu căruța, urmînd ca ei doi să meargă pe jos pînă la vila din Langdale. Anthony propuse să ia o mașină.

„Mută-ți gîndul! Azi nu mai faci nici un pas.“ spuse Anthony. Cînd văzu că Brian începe să se căinеze spunînd că nu făcuse destulă mișcare, schimbă tactica și declară că el se simțea obosit din cauza călătoriei și că în orice caz nu putea merge pe jos, deoarece nu era nici îmbrăcat nici încălțat cum trebuie. După ce îl mai rugă

odată să-l lase să meargă de unul singur pe jos pînă la Langdale, Brian renunță la proiectul lui și se resemnă să se urce în mașină.

În timp ce taxiul îi ducea spre Langdale, Brian întrebă după un lung răstimp în care nici unul din ei nu rostise vreo vorbă, „Ai văzut-o d-de c-curînd pe J-joan ?"

Anthony dădu afirmativ din cap, dar nu spuse nimic.

„C-cum îi m-merge ?"

„Foarte bine", se trezi Anthony răspunzînd cu voioșia indiferentă cu care se răspunde de obicei întrebărilor referitoare la sănătatea persoanelor care nu te interesează în mod deosebit. Minciuna — căci era vorba de o minciună prin omisiune — i se ivise spontan pe buze. Datorită acestei minciuni, mintea lui se apărase de întrebarea lui Brian tot atît de automat și de rapid cum ar fi făcut corpul lui în fața unui pumn amenințător, clipind, ridicînd brațul, tresărind, sau dîndu-se înapoi. De îndată ce rosti cuvintele regretă că se exprimase atît de concis și cu atîta indiferență. Simți că e neapărat necesar să dea amănunte mai ample vorbind pe un cu totul alt ton, mult mai serios. Ar fi trebuit să se năpustească asupra acestei ocazii, fără să mai aștepte nici o clipă și să spună tot, pe nerăsuflate. Dar timpul trecea ; nu se putea hotărî ; după cîteva clipe începu să ridice propria lui lașitate la rang de înțelepciune, convingîndu-se că n-ar fi fost bine să-l pună la curent pe Brian cu ceea ce se întîmplase, avînd în vedere starea sănătății lui, ca o adevărată dovadă de prietenie consta tocmai în faptul de a aștepta o ocazie prielnică, poate după o zi sau două, cînd Brian va fi mai în puteri și va putea primi vestea.

„Nu cc-crezi c-că era îng-grijorată ?" continuă Brian. „V-vreau să s-spun c-cu p-privire la c-căsătoria noastră ?"

„N-aș putea spune că nu" recunoscu Anthony. „Nu e prea fericită că se amînă."

Brian dădu din cap. „Nici eu nu sînt. Dar c-cred că așa t-trebuie ; și c-cred că pînă la urmă se va c-convinge și ea că așa t-trebuie. După ce tăcu o clipă adăugă, „De-ar putea ci-cineva fi absolut sigur, c-cîteodată stau și mă întreb d-dacă nu e vorba de un fel de eg-goism."

„Ce anume ?"

„S-să t-te ţii de principii, fără să iei în seamă oamenii, v-vreau s-să spun ceilalţi oameni, s-sînt p-poate mai importanţi c-chiar dac-că ştii c-că p-principiul e just. Dar dac-ă nu te ţii de p-principii..." Şovăi şi ridică spre Anthony o faţă pe care se citea nedumerirea şi suferinţa, pentru ca un moment mai tirziu să întoarcă capul „atunci nu mai ştii încotro s-o apuci", sfîrşi prin a spune, deznădăjduit.

„Duminica a fost făcută pentru om" rosti Anthony, gîndindu-se cu ciudă că Brian făcuse o neghiobie să nu ia banii, orice bani, şi să se însoare pe dată. Dacă Joan ar fi fost măritată şi la casa ei, n-ar mai fi existat confidenţe, prinsoare, sărutări şi dezastruoasele lor consecinţe. Şi pe urmă, mai era vorba şi de biata Joan. Continuă să-şi alimenteze îndreptăţita lui indignare faţă de Brian, care nu luase în seamă principiul esenţial al creştinismului şi anume că duminica e făcută pentru om şi nu omul pentru duminică. Dar să fie oare aşa ?, începu să se întrebe dintr-o dată în străfundurile fiinţei sale o voce insinuantă, să fie oare aşa, şi în asemenea măsură încît un om să aibă dreptul, de dragul unui rămăşag, să distrugă echilibrul emoţional al unei alte persoane, să strice o veche amiciţie şi să trădeze un prieten ?

În răstimp, Brian îşi reamintea convorbirea care avusese loc cu cîteva luni mai înainte, cînd Joan şi cu el discutaseră problema cu doamna Foxe.

„Eşti încă de părere că nu se cuvine să iei aceşti bani ?" îl întrebase maică-sa. Cînd îi spusese că nu-şi schimbase punctul de vedere, doamna Foxe luase din nou cuvîntul, expunîndu-i toate motivele care îl justificau să se folosească de banii pe care îi punea la dispoziţie. Sistemul putea fi nedrept, dar nu era oare datoria fiecăruia să-l modifice ? Cei privilegiaţi din punct de vedere material aveau latitudinea să se folosească de averea lor pentru a ajuta în mod individual victimele sistemului, pentru a favoriza reformele dorite.

„Aşa am crezut întotdeauna că se cuvine să fac" sfîrşi prin a spune doamna Foxe.

Şi avusese dreptate, o asigurase Brian. Nici măcar nu-i trecuse vreodată prin minte s-o critice sau să creadă că era ceva de criticat în felul cum acţionase. Dar ea avuse

de făcut față unei situații complet diferite de a lui. Un bărbat are posibilitatea de a-și cîștiga existența, posibilitatea pe care ea nu o avusese niciodată. În afară de asta ei îi reveniseră și anumite responsabilități, pe cînd lui...

„Și cum rămîne cu Joan?" îl întrerupsese, punîndu-și afectuos mîna pe brațul fetei, în timp ce rostea aceste cuvinte, „Joan nu reprezintă și ea o responsabilitate?"

Își lăsă ochii în jos avînd sentimentul că nu se cădea să dea el răspunsul, așa că nu spuse nimic.

Trecură lungi clipe în care așteptă stînjenit, întrebîndu-se dacă Joan avea sau nu să răspundă, și mai ales ce va spune și ce va face el în cazul că Joan va tăcea.

Într-un tîrziu, spre marea lui ușurare, Joan rosti cu o voce bizar de neutră și de înăbușită: „Brian era un copil pe atunci, pe cînd eu sînt o femeie în toată firea. Sînt responsabilă de propria mea persoană... Și pot înțelege motivele lui Brian."

Ridicase capul și-i zîmbise recunoscător, dar pe fața lui Joan era o expresie glacială și distantă. Ochii lor se întîlniră o clipă, apoi Joan privi în altă parte.

„Înțelegi motivele lui Brian?", întrebase doamna Foxe.

Joan făcu semn că da.

„Și le aprobi?"

Fata șovăi cîtva timp, apoi făcu din nou semn că da. „Dacă Brian crede că așa e bine," începu, apoi se întrerupse brusc.

Doamna Foxe se uită lung cînd la unul cînd la altul. „Consider că sînteți o pereche eroică" spuse și vocea ei, atît de frumoasă, atît de nuanțată cînd vibra de emoție, dăruia cuvintelor un sens mai înalt. Brian simți că felul lui de a gîndi primise confirmarea dorită.

Dar mai tîrziu își aminti cu o senzație de descumpănire și de durere, cînd rămăseseră singuri și încercase să-i mulțumească lui Joan pentru felul cum se purtase, fata îi vorbise răstit, mînioasă și încîudată.

„Ții mai mult la ideile tale decît la mine. Mult mai mult."

Brian oftă și, încercînd să se scuture și să revină din trecut în prezent, privi copacii de pe marginea drumului, munții înveșmîntați în bogate straie de umbră și lumină

de soarele la asfințit, insulele de marmură ale norilor aflați pe cerul senin, privi în jur, își dădu seama că totul era frumos, fără să găsească însă rostul acestei frumuseți.

„Aș d-da orice", spuse, cc-a să aflu ce t-trebuie să fac".

Anthony ar fi dat și el orice, dar nu suflă nici un cuvînt.

Capitolul XXXVI

Toamna anului 1933

Mark avusese nevoie de mai mult timp decît socotise pentru a-și aranja treburile. În timpul lungilor săptămîni dinaintea plecării, Anthony se putea din ce în ce mai greu împotrivi ispitei de a da dracului aventura ridicolă în care îl băgase Mark și să se refugieze din nou și în mare grabă în cealaltă lume, atît de încîntătoare, alcătuită din soarele Mediteranei și din idei abstracte.

„De ce vrei într-adevăr să te duci ?" îl întrerupse înciudat pe Mark.

„Mă amuză" fu singurul răspuns pe care Mark catadicsi să-l dea.

„Și cum rămîne cu Don Jorge ăla al tău ?" continuă Anthony să-l descoasă. „Ce speră să obțină prin mica lui revoluție ?"

„Glorie, cît mai multă glorie pentru propria sa persoană".

„Dar țăranii, indienii ?"

„Se vor afla exact în aceeași situație ca înainte de revoluție, exact în situația în care se vor afla întotdeauna : la fund."

„Și totuși crezi că merită să te duci acolo ca să-l ajuți pe tipul ăla ?

„Pentru mine merită." Pe fața lui Mark apăru surîsul lui anatomic. „Și cred că pentru tine mai ales merită", spuse accentuînd fiecare cuvînt.

„Dar nu pentru *peoni* [1], după cite înțeleg."

„Pentru ei nu merită niciodată... Cu ce s-au ales de pe urma Revoluției, peonii din Franța ?

„Și îți închipui că o să te însoțesc fiindcă vrei să te amuzi ?" Gîndul că putea pleca pe malul Mediteranei și să rămînă acolo printre cărțile lui, sporea indignarea lui Anthony.

„Curată nebunie ! O acțiune mîrșavă."

„Cu alte cuvinte" spuse Mark, „ți-e frică. Mă rog, de ce nu ? Dar pentru numele lui Dumnezeu, spune omule așa. Ai măcar curajul propriei tale lașități."

Cît putea să-l deteste pe Mark fiindcă-i spunea verde în față adevărurile ce săreau în ochii tuturor și pe care le cunoștea și el atît de bine ! Dacă în contextul format de gîndurile lui nu ar fi intrat domnul Beavis, întrevederea cu Helen și în final vizita la Beppo Bowles, poate că *ar fi avut* curajul propriei lui lașități. Dar cei trei îi barau căile de retragere. În primul rînd propriul său tată, ghemuit încă în fundul vizuinei conjugale, printre fuste, etimologii și mirosul emanat de femeile cu păr roșcat — dar nervos, nervos cum Anthony nu-și amintea să-l fi văzut vreodată. Agitat, jignit, indignat și ros de amarul sentiment că fusese nedreptățit. Președinția Societății Filologice care, nu încăpea discuție, trebuia să-i revină lui, fusese acordată lui Jenkins. Auzi dumneata, lui Jenkins ! Un ignorant care nu era în stare decît să difuzeze pentru marele public ideile altora, întruchiparea însăși a ceea ce nu trebuia să fie un adevărat erudit. Un șarlatan, un tip ce povestea istorioare cu iz filologic, un (cum se spune în argou) tip care umblă cu „mișculații".

Alegerea lui Jenkins îl făcuse pe domnul Beavis să înainteze cu pași mari spre mormînt. Înainte păruse mult mai tînăr decît era în realitate. Acum dintr-o dată, își arăta vîrsta. Un moșneag, nu numai obosit, ci și măcinat de suferință.

„Sînt foarte îngrijorată" îi mărturisise Pauline lui Anthony. „Se otrăvește zi de zi. Și pentru un lucru atît de pueril, zău așa. Nu pot să-l fac să înțeleagă că n-are rost.

[1] Muncitori agricoli de pe marile plantații din America de Sud.

Sau mai bine zis, nu pot să-l fac să *simtă* acest lucru. Fiindcă își dă perfect de bine seama, dar se frămîntă într-una."

Chiar dacă te vîri în cea mai adîncă vizuină a senzualității, cugetă Anthony, în timp ce se îndrepta spre casă, chiar dacă te instalezi în cel mai confortabil univers intelectual aflat în afara celui real, soarta te descoperă pînă la urma urmei. Dintr-o dată își dădu seama că, deși toată viața nu făcuse nimic altceva decît să încerce să reacționeze invers decît făcuse tatăl lui, izbutise să devină exact ceea ce era domnul Beavis — un om într-o vizuină. Cu mica deosebire că vizuina lui consta din adultere sporadice, în vreme ce vizuina paternă fusese tot timpul conjugală, și că în vizuina lui nu se ocupa de cuvinte ca domnul Beavis, ci de idei sociologice. În clipa de față fusese izgonit, ca de niște dihori, din vizuină. Dar era ușor, — și gîndul însuși era o ispită — să se întoarcă. Să intre din nou înăuntru, la căldurică, la adăpost. Nu, nu s-ar fi aflat la adăpost. Aici era hiba. În orice moment un Jenkins oarecare putea fi ales președinte al cutărei sau cutărei societăți și atunci te aflai lipsit de orice apărare în vizuina intelectualității și a senzualității, în voia oricărei pasiuni, cît de puerile.

Dacă ieșeai din vizuină s-ar putea întîmpla să înveți cum să te aperi de astfel de întîmplări. Hotărî să plece cu Mark.

Dar în zilele care urmară tentația se ivi din nou. În ciuda faptului că îl vedea pe domnul Beavis cum se autodistruge din cauza unui fleac, viața tihnită părea nespus de ispititoare. Mark a înnebunit, își tot spunea. Pornim să facem ceva idiot și rău. Și, în definitiv, tratatul meu de sociologie e un lucru important. Îi va ajuta pe ceilalți să vadă limpede. Nu era oare „datoria" lui (cuvîntul era desigur ridicol) să continue munca începută ? După aceea, cam la șase săptămîni după ce se întorsese la Londra o văzuse pe Helen și pe Beppo Bowles, îi văzuse pe amîndoi în cursul aceleiași după-amieze. Pe Helen o întîlnise din întîmplare. În sala de pictură franceză de la National Gallery, Anthony se aplecase ca să privească mai îndeaproape pînza lui Cézanne „Mont Sainte-Victoire", cînd își dădu seama că doi vizitatori se opriseră chiar în spa-

tele lui. Se dădu niţel la o parte aşa ca să le îngăduie şi celorlalţi să vadă tabloul şi continuă să examineze cu mare atenţie cum fusese întinsă culoarea.

Trecură aşa cîteva clipe ; apoi, vorbind foarte rar şi cu un accent străin, un bărbat spuse: „Ia te uită cum micul burghez din secolul al nouăsprezecelea a încercat să evadeze din industrializare. De ce a trebuit să picteze asemenea peisaje, atît de romantice ? Fiindcă voia să uite noile mijloace de producţie. Iată de ce."

„Da, cred că ăsta e motivul" spuse o altă persoană. Tresărind, Anthony recunoscu vocea lui Helen. „Ce trebuie oare să fac ?" se întrebă, cînd vocea din spatele lui grăi iar.

„Nu zău, iată-l pe Anthony !" Mîna ei îl apucă de braţ. Anthony se îndreptă din şale şi se întoarse spre Helen, făcînd gesturile şi scoţînd exclamaţiile menite să arate cît era de surprins. Faţa ei, pe care o văzuse rînd pe rînd împietrită, amuzată şi batjocoritoare, pradă unei chinuitoare voluptăţi, ca mai apoi să-i apară mînjită de sînge şi descompusă de o durere ce nu putea fi exprimată, ca să încremenească iarăşi şi să devină o stană de piatră ca la început, era acum din nou frumoasă, vie radiind de tandreţe, blîndă şi străbătută parcă de o lumină ce licărea în interior, o lumină de neştirbită bucurie. Helen îl privea fără nici o urmă de stînjeneală. Ca şi cum trecutul ar fi fost abolit, ca şi cum pentru ea numai prezentul exista şi avea consistenţă.

„Iată-l pe Ekki Giesebrecht" spuse. Tînărul blond care o însoţea se înclină rigid şi-i întinse mîna.

„A trebuit să fugă din Germania" explică Helen. „L-ar fi omorît din cauza opiniilor sale politice."

Nu era gelos în timp ce-i privea, cînd pe unul cînd pe altul, nu era gelos ci nefericit şi nefericirea lui era atît de intensă încît părea o durere fizică. O durere care nu trecea şi care nu era cu nimic atenuată de absurditatea micii conferinţe pe care o ţinea Helen despre artă. Ascultînd-o, era încă în stare să rîdă în sinea lui, să mediteze amuzat asupra extraordinarelor subproduse ale dragostei în materie de gust, opinii politice sau credinţe religioase. Dar sub acest rîs, dedesubtul cugetărilor ironice, persista durerea produsă de nefericire.

Helen îl invită să ia ceaiul împreună cu ei. Refuză.

„I-am promis lui Beppo că trec pe la el" spuse.

„Spune-i toate bune din partea mea" îl rugă Helen, și îl întrebă dacă îl văzuse pe Hugh de cînd se întorsese la Londra.

Anthony clătină din cap.

„Ne despărțim, n-ai aflat?" Făcînd un efort ca să zîmbească, Anthony spuse : „Cele mai bune urări pentru divorț" și plecă în grabă.

Mergînd pe jos pe străzile năpădite de fum și de umbrele înserării, Anthony își aminti de fața ei iluminată de o blîndă lumină și simți de-a valma cu durerea produsă de nefericirea lui actuală o altă durere mai veche, și mai profundă, zgîndărită iarăși, nemulțumirea față de el însuși. De cînd se întorsese la Londra dusese viața lui obișnuită — dejunuri cu oameni de afaceri sau cărturari și dineuri în cursul cărora, grație femeilor prezente conversația aluneca pe o pantă mai amuzantă, agrementată de bîrfeli. Ca întotdeauna, avusese unele succese — succese facile și nesemnificative — căci în reuniuni de acest tip talentele lui și un anumit farmec înnăscut aveau trecere. Fusese cît pe aci să uite cu totul de sentimentul de nemulțumire față de el însuși. Vîrtejul vieții duse de la întoarcerea lui la Londra îi ascunsese durerea ca un anestezic care te împiedică să simți o nevralgie sau o durere de dinți. Întîlnirea cu Helen anihilase pe dată puterea calmantă a drogului, lăsîndu-l fără apărare în fața durerii care nu fusese cu nimic diminuată de calmantul efemer ci, dimpotrivă, sporită parcă. Perceperea faptului că un opiaceu de o calitate atît de dubioasă fusese în stare să-i calmeze durerea era un motiv în plus de a fi nemulțumit de el însuși. Și cînd te gîndești că luase în serios perspectiva de a se reîntoarce la viața lui tihnită. Atît de tihnită și de seacă, atît de tihnită și de inumană, în ciuda cantității de energie intelectuală implicată, atît de tihnită și de nesăbuită. Aventura propusă de Mark putea fi fără sens, oribilă chiar ; dar oricît ar fi fost de nocivă era totuși de preferat acelui calm plat produs de munca intelectuală și de sporadice aventuri care se rezumau la o senzualitate detașată de orice sentiment, într-o vilă pe malul Mediteranei.

Așteptînd să se deschidă ușa apartamentului îl auzi pe Beppo vorbind cu un alt bărbat. Sună. Clipele treceau. Ușa nu se deschidea. Vocile continuau să se audă, spunînd vorbe pe care nu le deslușea. Uneori Beppo țipa, cu o voce piţigăiată, alteori nu se auzea decît lătratul celuilalt, care mîrîia din ce în ce mai tare. Se certau, de bună seamă. Sună din nou. Se mai auziră cîteva țipete și cîteva hămăieli. Apoi niște pași grăbiți. În pragul ușii deschise brusc, Beppo. Era congestionat la față și pe scăfîrlia golașe se aflau broboane de transpirație. În spatele lui, stînd drept ca un soldat, se ivi un tînăr frumos dar cam vulgar cu o mustăcioară și cu un păr castaniu ondulat și uns cu briantină. Purta un costum albastru dintr-o stofă de bună calitate, de o rafinată și neverosimilă eleganță.

„Intră" spuse Beppo, aproape pe nerăsuflate.

„Nu deranjez ?"

„Nu, nu. Prietenul meu era pe picior de plecare. Apropo, îl cunoști pe domnul Simpson, nu e așa ? Tocmai acum voia să plece."

„Nu zău ?" întrebă tînărul pe un ton plin de subînțelesuri, pronunțînd cuvintele cu accentul celor din Nottinghamshire. „Nu știam".

„Poate că ar fi mai bine să plec" sugeră Anthony.

„Nu, te rog, nu pleca." Din felul cum i se adresă, Anthony deslușì că Beppo îi cerea, disperat, ajutor.

Tînărul începu să rîdă. „Are nevoie să știe că-l apără cineva. Crede că-i vorba de un șantaj. Și aș putea să-l șantajez dacă mi-aș pune mintea." Se uită la Anthony și-l privi obraznic, dîndu-i să înțeleagă despre ce era vorba. „Dar n-am de gînd." Arborâ o expresie destinată să demonstreze că era cuprins de o nobilă indignare de ordin moral. „N-aș face așa ceva nici pentru o mie de lire. Numai porcii se pretează la așa ceva, asta e părerea mea." Indignarea lui de ordin general care plana în înălțimi, coborî brusc pe pămînt și se abătu asupra lui Beppo. „Dar mă rog, nimeni n-are dreptul să fie un zgîrîie-brînză" continuă, „Și asta tot porcărie se cheamă". Îl arătă cu degetul pe Beppo, ca și cum l-ar fi pus la stîlpul infamiei, „Un porc meschin și scîrbos. Asta ești. Am spus-o și o s-o mai spun. Și mă doare în cot dacă mai

aude și altcineva. Fiindcă pot s-o dovedesc. Da, și știi bine că pot. Un porc meschin și scîrbos."

„Lasă, lasă," strigă Beppo pe tonul celui care cedează fără să mai pună condiții. Îl luă pe Anthony de braț și-i spuse rugător. „Treci, te rog, în salon."

Anthony făcu ceea ce i se spusese. Din vestibul răzbătu pînă la el cîteva crîmpeie de frază spuse în șoaptă. Apoi, după cîteva clipe, se auzi ușa de la intrare trîntindu-se și Beppo intră în salon, palid la față și complet năucit. Își șterse fruntea nădușită cu mîna dreaptă, dar numai după ce se așeză își dădu seama ce ținea în cealaltă mînă. Degetele lui albe și plinuțe se încleștaseră asupra portofelului. Jenat, vîrî obiectul compromițător în buzunarul hainei. Apoi spuse fisiind — căci fisiia explosiv și la necaz și la bucurie. „Numai după bani umblă" și cuvintele gîlgîiră ca dintr-o sticlă de bere desfundată. „Ai văzut. De ce aș încerca s-o ascund? Bani, numai asta caută." Spuse tot ce avea pe suflet, explodînd, schelălăind, fisiind, denunțînd în fraze incoerente purtarea „lor" și căindu-se pe sine. Da, era de plîns nu numai pentru cîte avea de îndurat din cauza atitudinii *lor* mercenare în timp ce *el* căuta dragostea în sine, aventura de dragul aventurii. Era de plîns și pentru că se dovedea din ce în ce mai puțin în stare să găsească o oricît de mică satisfacție într-o experiență erotică ce nu prezenta farmecul noutății. Dușmanul lui cel mai înverșunat, din ce în ce mai înverșunat, era reeditarea experienței. Reeditarea sugruma ceea ce numea „le frisson".[1] O tragedie inexprimabilă. Lui, celui care tînjea după tandrețe, după înțelegere mutuală, după camaraderie, îi era interzisă orice cale de acces la cele dorite. Era limpede că nu mai putea avea vreo legătură amoroasă cu cineva care să facă parte din aceeași clasă socială, și cu care să poată sta de vorbă. Dar exista oare adevărata tandrețe neîntovărășită de relații intime? Cu indivizii de care vorbise asemenea relații erau posibile, și le dorea pătimaș. Dar tandrețea nu putea înflori fără comunicare între cei doi parteneri, după cum nu se putea ivi în lipsa senzualității. Și iată că senzuali-

[1] Fiorul (fr.).

tatea se despărțise definitiv de orice comunicare spirituală, iar tandrețea părea să poată lua ființă numai stimulată de perpetua schimbare a partenerului. Trebuia ca de fiecare dată să fie vorba de un altul din acei indivizi. Iată de ce trebuia să fie compătimit. Situația avea și un aspect romantic. Sau, în orice caz, ar fi putut avea, îl avusese chiar, pe vremuri. Acum, se tînguia Beppo, *ei* se schimbaseră, deveniseră mercenari, hrăpăreți, și nici nu-și ascundeau măcar intențiile — niște prostituate de rînd.

„Ai văzut ce s-a întîmplat mai adineauri" spuse, „ce scîrbă, ce josnicie!" Durerea clocoti, ieșind la suprafață ca dintr-un sifon. Neputînd să stea locului, într-atît era de enervat, se ridică de pe scaun și începu să măsoare camera în lung și în lat, dînd prilej lui Anthony să contemple cînd haina umflată pe pîntece, cravata de o eleganță ostentativă cumpărată într-un magazin de lux, chipul lui ce se continua cu o serie de gușulițe, scăfîrlia golașă și strălucitoare, cînd fundul lat al pantalonilor făcuți dintr-o stofă cadrilată de o culoare deschisă și vestonul negru care se înălța spre umerii înguști amintindu-ți de forma unei pere, sau ceafa garnisită sub chelie de cîrlionți de un castaniu deschis ca cei ai pajilor florentini. „Și Dumnezeu știe că nu sînt meschin. Am la cusururi cu ghiotura, dar pe ăsta nu. De ce nu pot oare oamenii ăștia înțelege că nu e meschinărie, ci o dorință de..." șovăi o vreme, apoi spuse: „o dorință de a așeza întreaga poveste pe temelii umane? Sau cel puțin un fundal romantic, aventuros. Și drept răsplată, scene groaznice, umilitoare, ca cea de acum. Nici unul nu voia să înțeleagă, refuzau cu tot dinadinsul."

Beppo continuă să umble de colo pînă colo, dar în tăcere. Anthony nu făcu nici o remarcă, întrebîndu-se în sinea lui în ce măsură bietul Beppo își dădea seama de realitate sau dacă refuza și el s-o ia în considerație, dacă refuza să înțeleagă că nu se putea aștepta ca indivizii de care vorbise să considere romantic un personaj cam bătrîior și nu prea apetisant, dacă refuza să înțeleagă că singurul farmec pe care îl mai avea — în afară de un oarecare rafinament artistic, și o anumită inteligență superficială pe care indivizii nu erau în stare să le apre-

cieze — era averea lui. Știa toate astea? Desigur. Nu se putea să nu le știe. Le știa prea bine și refuza să înțeleagă. „Întocmai ca mine" își zise în sinea lui Anthony.

În aceeași seară îi telefonă lui Mark pentru a-i spune că se hotărîse definitiv și că putea să rețină locurile pe vapor.

Capitolul XXXVII

10 august 1934

Astăzi Helen a vorbit iar despre Miller. Vehement și cu un fel de ciudă în glas. (Anumite amintiri, anumite moduri de gîndire se aseamănă cu o măsea care te doare; trebuie mereu s-o atingi ca să fii sigur că mai doare). Non-violența. De data asta nu mai era vorba numai de un truc nesemnificativ, era un lucru rău. Dacă ești convins că oamenii sînt mîrșavi ai datoria să încerci să-i faci să se poarte cum se cuvine. De acord; dar ce procedeu are mai multe șanse de reușită? Violența? Violența poate să silească oamenii să se comporte formal bine o anumită perioadă; nu va da naștere unui bun comportament, autentic și permanent. M-a acuzat că ocolesc adevăratele probleme, că mă refugiez într-un vag idealism. În cele din urmă discuția s-a transformat într-un clocot de furie din care ieșea la iveală ura ei vindicativă față de naziști. Pace pretutindeni și cu toți, cu excepția naziștilor și, prin extensiune, a fasciștilor. Trebuiau pedepsiți, exterminați fără milă, ca șobolanii. (De semnalat că sîntem cu toții, nouăzeci și nouă la sută, pacifiști. De acord cu Predica de pe Munte, cu condiția să ne putem comporta ca Timur-Lenk sau ca Napoleon în proporție de unu la sută în anumite situații alese de noi. Pace, pace desăvîrșită, atîta vreme cît putem duce războiul care ne convine. Rezultatul: fiecare din noi constituie victima predestinată a unui alt individ care consideră că acest unic război este îngăduit. Pacifismul în proporție de nouă zeci și nouă la sută este de fapt un alt nume pentru

militarism. Dacă pacea va să vie, pacifismul trebuie să existe într-o proporție de sută la sută).

Fiecare am adus zeci de argumente în favoarea tezei pe care o susțineam... Apoi am tăcut amîndoi. În cele din urmă Helen a început să vorbească despre Giesebrecht. Executat, după ce fusese torturat. Dumnezeu singur știe cum și cît. „Te poate mira că vorbesc cum vorbesc despre naziști?“ Nu deloc, după cum nu mă mira nici purtarea naziștilor. Surprinzător ar fi fost ca naziștii să dea dovadă de toleranță și Helen să-i poată ierta. „Dar persoana în stare să ierte a dispărut cînd a dispărut Ekki. Eram bună cînd eram împreună. Acum sînt rea. Dacă ar mai fi lîngă mine aș putea să-i iert că mi l-au răpit. Dar pun o condiție imposibilă. Nu voi putea ierta niciodată. (Existau, desigur, anumite argumente contrarii. Dar avînd în vedere că sînt ceea ce sînt, că acționez cum acționez încă, nu mi s-a părut că aș avea dreptul să-i vorbesc.) A continuat să-mi spună ce a însemnat Ekki pentru ea. O persoană pe care o putea iubi fără să-i fie rușine că o iubește, așa cum i se întîmplase cu Gerry. Un om pe care îl putuse iubi cu întreaga ei ființă — „nu numai cînd și cînd, și cu o parte din mine pe un acoperiș, sau așa ca să mă amuz nițel, într-o garsonieră înainte de cină.“ Apoi s-a întors iar de unde plecase. Datorită lui Ekki devenise bună, demnă de încredere, altruistă. Și fericită. „Eram altă persoană cît timp am fost împreună. Sau, poate, eram eu însămi, pentru prima oară.“ Apoi, după o scurtă întrerupere „Îți mai amintești cum ai ris de mine, atunci, pe acoperiș cînd ți-am vorbit despre mine, cea adevărată?“ Cum puteam să nu-mi amintesc! Eu însumi nu eram pe atunci suficient de real pentru a percepe cît de departe mă aflam de realitate. După aceea, cînd am văzut-o plîngînd, cînd mi-am dat seama că refuzasem în mod deliberat s-o iubesc, am priceput.

După cîteva clipe de tăcere. „La început am crezut că aș fi putut să te iubesc aproape tot atît de mult cît l-am iubit pe Ekki.“

Și eu făcusem, de bună seamă, tot ceea ce îmi stătuse în puteri ca s-o împiedic. Dintr-odată fața i s-a luminat de o expresie batjocoritoare și răutăcioasă. Semăna cu maică-sa. „Cît de nemaipomenit de comică poate fi o tra-

gedie, dacă o privești din unghiul ce nu este indicat!" Continuă să zîmbească. „Îți închipui că acum ții la mine? Că simt că mă iubești?"

Nu era vorba de o închipuire. Era efectiv așa.

Helen a ridicat mîna ca un agent de circulație. „Să nu-mi vii aici cu scenarii de filme proaste. Te dau afară dacă ai de gînd să pui discul ăsta. Și n-aș vrea. Fiindcă, ciudat, dar, efectiv, îmi placi. În ciuda celor ce s-au întîmplat. N-aș fi crezut niciodată că e posibil. După ce a căzut ciinele. Dar îmi placi." Expresia de amară veselie i se întipări din nou pe față. „Cîte lucruri n-aș fi crezut vreodată că le voi putea face iarăși! De exemplu, că aș putea să mănînc zdravăn; și am început să mănînc după trei zile. N-aș fi crezut nici că o să am din nou chef să fac dragoste. Mi se părea un sacrilegiu de neconceput. Și totuși, după trei sau patru luni am început să mă gîndesc și la asta, cîteodată visam și noaptea. Și într-o bună zi, n-o să treacă mult, cred, am să trec de la gînd la faptă. Am s-o fac. «fără nici o obligație» cum stă scris pe hîrtia pe care o primești împreună cu un aspirator care ți se oferă. Întocmai ca înainte." Începu să rîdă. „Și e foarte probabil că o să te iau pe tine drept partener. Pînă o să cadă peste noi alt ciine. Ai fi dispus Anthony?"

„Nu pornind de la aceleași premise. Voiam să dau mai mult și să primesc mai mult."

„E nevoie de doi pentru a da și a primi." Apoi începu să vorbească luînd-o pe altă pantă. Aveam vreo legătură în momentul de față? Cu cine? Cînd i-am răspuns că nu aveam nici o legătură m-a întrebat dacă nu era greu și dezagreabil să fii abstinent și de ce anume voiam să-l imit pe Mark Staithes. Am încercat să-i explic că nu-l imitam pe Mark, că Mark practica ascetismul de dragul ascetismului, sau mai bine zis de dragul propriei sale persoane, pentru a se simți mai altfel decît ceilalți oameni, mai intens el însuși, fapt ce-i permitea, în consecință, să privească de sus tot restul omenirii. În ceea ce mă privea nu doream decît să evit ocaziile în care deosebirile dintre indivizi capătă proporții din ce în ce mai mari datorită senzualității. Ura, mînia, ambiția neagă în mod explicit unitatea omenească; voluptatea și lăcomia au

același rol, indirect și prin implicațiile lor, deoarece pun accentul exclusiv pe experiențele particulare ale fiecărui individ în parte. Cînd e vorba de voluptate, oamenii se folosesc de partenerii lor doar ca de niște mijloace pentru a reuși să facă anumite experiențe. Mai puțin periculoasă decît reaua voință sau setea de a fi mai presus de toți, de a dobîndi un mare prestigiu sau o situație socială importantă, voluptatea rămîne totuși incompatibilă cu pacifismul ; poate deveni compatibilă numai cînd încetează de a fi un scop în sine, pentru a deveni un mijloc care să tindă la unificarea prin dragoste a doi indivizi ce se află despărțiți unul de altul. O asemenea contopire particulară reprezintă paradigma înfrățirii generale.

Capitolul XXXVIII

25 martie 1928

Cînd Helen stătea cu ochii închiși, întunericul învăpăiat de dincolo de pleoape începea să învie sălbatic și haotic. Ai fi zis o stație de cale ferată, plină de oameni grăbiți și de zarva vocilor lor ; culorile străluceau, formele se conturau precis, meșteșugit făurite, ca niște giuvaeruri ale căror forme și culori nu mai pot fi precis deosebite în lumina reflectoarelor. S-ar fi zis că febra poftise o sumedenie de oameni în capul ei, aprinsese lămpile și pusese în funcțiune gramofonul. Pe scena neverosimil luminată imaginile soseau și plecau cu de la sine putere, cumplit de neîndurătoare față de dorințele exprimate de ea, Helen. Soseau și plecau, vorbeau, gesticulau, interpretau dramele lor complicate și lipsite de sens fără să se oprească nici o clipă, fără să țină seama că ea dorea să se odihnească, să rămînă singură. Cîteodată, nădăjduind că lumea exterioară va pune în umbră dansul nebunesc pornit înăuntru, deschidea ochii. Dar lumina îi făcea rău. Și, în ciuda buchetelor de trandafiri de pe tapet, în ciuda cuverturii de culoare albă, a măciuliilor de bronz de la

capul patului, în ciuda oglinzii, a periilor și a sticlei de apă de Colonia, imaginile aflate de cealaltă parte continuau să-și ducă, nestingherite, propria lor viață. O viață vehementă și demențială — uneori fără noimă, ca o poveste inventată de altcineva, pentru ca o clipă mai tîrziu să se refere cumplit la obiect, la ea, Helen.

Azi dimineață, de exemplu, sau după-amiază (cînd se întîmplase oare ? timpul părea dintr-odată nesfîrșit și inexistent) dar, în orice caz asta se întîmplase îndată după ce doamna Bonifay intrase în odaia ei, puțind, puțind a usturoi și a rufe murdare) văzuse o sală imensă plină de statui. Statui aurite. Îl recunoscu pe Voltaire, înalt de peste zece metri și apoi descoperi una din acele cămile chinezești, dar enormă. Vizitatorii formau grupuri, frumos dispuse, ca pe scenă. Efectiv se aflau pe o scenă. Jucau o piesă care avea o intrigă, plină de scene de dragoste și de împușcături. Cît de tare luminau reflectoarele ! Cît de răspicat și de emfatic recitau versurile ! Fiecare cuvînt era un clopot, fiecare siluetă o lampă aprinsă...

„Mîinile sus... Te iubesc... Dacă va cădea în capcană ? Dar cine erau ei de fapt ? Și ce anume spuneau ? Iată că acuma, din cine știe ce motiv greu de imaginat, vorbeau de aritmetică. Șaizeci și șase de iarzi de linoleum a cîte trei șilingi și unsprezece peni iardul. Femeia cu revolverul la brîu deveni dintr-o dată domnișoara Cosmas. Statuia lui Voltaire și cămila dispăruseră. Nu mai era decît o tablă. Domnișoara Cosmas nu putuse niciodată s-o sufere fiindcă era atît de slabă la matematică, se purtase întotdeauna nedrept și oribil cu ea. „A cîte trei șilingi și unsprezece“ zbiera domnișoara Cosmas, „a cîte trei și unsprezece.“ Numărul casei în care locuia doamna Bonifay era unsprezece și Helen se trezi mergînd din nou de-a lungul străzii Tombe-Issoire, simțind o greață din ce în ce mai mare. Îi era frică. Rărise pasul, sperînd că nu va ajunge niciodată la numărul unsprezece. Dar casele se năpusteau asupra ei, ca pereții ce mărgineau scările rulante din metro. Da, se năpusteau asupra ei. Se opriră însă brusc și fără zgomot cînd numărul unsprezece se află în fața ei. „Madame Bonifay“. Sage Feme de I-ere classe“ [1].

[1] Doamna Bonifay. Moașă clasa I (fr.).

Stătea locului, privind cuvintele, întocmai cum stătuse în realitate cu două zile mai înainte ; apoi se îndepărtă, întocmai cum făcuse atunci. Încă un minut, să mai stăm afară doar un minut, își spuse, pînă ce mă voi mai calma puțin, pînă ce îmi va mai trece greața. Porni pe stradă în sus și se pomeni într-o grădină în care se afla bunica ei și Hugh Ledwidge. O grădină, împrejmuită de un zid, la capătul căreia se afla o pădurice de pini. Din pădurice veni spre ei, alergînd, un bărbat cu fața acoperită de o eczemă groaznică. Pete roșii, coji, jeg ; infect !

Bunica ei se mulțumise să spună „L-a scuipat Dumnezeu drept în față" și toată lumea începuse să rîdă. Dar, cînd porni și ea la rîndul ei spre pădure, văzu drept în mijloc un pat. Fără să știe cum și cînd ea era întinsă pe acel pat și privea la alte personaje care jucau o altă piesă sau, poate, aceeași. Străluceau sub reflectoare și vocile lor dăngăneau ca niște clopote în urechile ei, dar nu deslușea sensul cuvintelor și vocile îi erau necunoscute. Se afla și Gerry acolo, așezat pe marginea patului, sărutînd-o, mîngîindu-i umerii, sînii. „Gerry, nu se cade. Nu vezi cîtă lume e aici. Ne pot vedea. Gerry, te rog, nu !" Dar cînd încercase să-l repingă, Gerry se dovedi a fi o stană de piatră, imposibil de clintit din loc. Și, în răstimp, din mîinile lui, din buzele lui își luau zborul fluturași care i se infiltrau sub piele, înfiorînd-o de plăcere ; și rușinea, disperarea de a fi văzută de toți acei oameni zgîndări, dînd la iveală, o spaimă pe care o simți în măruntaiele ei, o spaimă ce nu semăna cu nimic. Nu mai simțea ușoara atingere a unor aripi de fluture, ci o senzație mai intensă produsă de ceva care avea picioruțe subțiri, un gîndac enorm și scîrbos, și totuși senzația era revoltător de plăcută. „Nu Gerry, te rog, nu !" Și dintr-o dată își reaminti totul, noaptea care urmase morții pisicuței, și celelalte nopți și apoi primele semne, îngrijorarea care sporea în fiecare zi, și clipa cînd îi telefonase lui Gerry și i se spusese că plecase în Canada, și pe urmă povestea cu banii și seara cînd mama ei... „Te urăsc !" strigă, dar în timp ce izbutea să facă o ultimă și violentă

sforțare ca să-l îmbrîncească, simți un junghi atît de îngrozitor, încît delirul luă sfîrșit lăsînd-o iar pradă realității fizice. Încetul cu încetul durerea se potoli. Cealaltă lume creată de febră o înghiți din nou. De data asta nu mai apăru Gerry, ci doamna Bonifay. Doamna Bonifay ținînd în mîini lucrul acela. „Je vous ferai un peu mal.“ [1] Nu mai vedea nici patul, nici păduricea de pini, ci canapeaua din salonașul doamnei Bonifay. Scrîșni din dinți, întocmai cum făcuse și atunci. Dar de data aceasta era și mai înfiorător fiindcă știa ce avea să se întîmple. Și în lumina reflectoarelor personajele de pe scenă continuau să-și interpreteze rolurile din piesa lor. Și ea, cea întinsă acolo pe canapea, juca și ea un rol, dar nu pe scenă ci altundeva ; pînă la urmă nici nu mai era ea ci altcineva, o femeie îmbrăcată în costum de baie cu sîni enormi ca Lady Knipe. În definitiv exista ceva care putea împiedeca sînii ei să crească și să devină ca cei ai doamnei în costum de baie ? Vorbind deslușit și cu voci limpezi ca sunetele de clopot, dar imposibil de înțeles, actorii discutau despre eventuala creștere a sînilor ei. Ca într-un vis rău. Helen cu sîni enormi, cu caltaboși de grăsime în jurul șoldurilor, Helen cu pielea fleșcăită pe coapse, Helen înconjurată de o droaie de copii care urlau într-una și miroseau a lapte bătut. Și scutecele lor. Dintr-o dată apăru Joyce împingînd un căruț pe străzile din Aldershot. Scotea copilul din căruț, și-l punea la piept. Fascinată și îngrozită, nu-și putea lua ochii de la mica vietate care se lipise de sîn și-l sugea. Pe fața teșită a micului broscoi se afla o expresie de lăcomie care dispărea treptat, pe măsură ce stomacul se umplea, fiind înlocuită de extazul imbecil, aflat pe fața cuiva care începe să moțăie. Dar mîinile — mînuțele broscoiului erau de-a dreptul umane, niște minuni, adevărate mici giuvaeruri de o extremă finețe. Mînuțe adorabile, delicioase ! Mînuțe pline de un farmec căruia nu i te puteai împotrivi. Luă copilul din brațele lui Joyce, îl strînse la piept, își plecă capul ca să poată săruta încîntătoarele degetuțe. Dar în brațele ei se afla pisicuța moartă, rinichii furați la măcelărie, lucrul acela infect pe

[1] O să te chinui puțin (fr.).

care, atunci cînd deschisese ochii îl văzuse în mîinile doamnei Bonifay. Moașa îl luase cu un gest nepăsător, îl pusese într-un lighean ca să-l ducă în bucătărie.

Un chirurg fusese chemat la timp și Helen se afla în afară de orice pericol. Liniștită, doamna Bonifay începuse din nou să se poarte matern dînd mereu dovadă de o bună dispoziție în stil rabelaisian, așa cum îi stătea în fire.

Doar că nu-i făcea cu ochiul cînd pomenea de operația care o salvase pe Helen de la moarte „Ton petit curetage" [1], spunea, cu o voce strengărească și jovială ca și cum ar fi găsit în aceste vorbe un fel de plăcere neîngăduită. Helen primea orice vorbă rostită de această voce zglobie și lătăreață drept o nouă insultă, drept o nouă umilință. Nu mai avea febră. Se simțea foarte slăbită, dar era lucidă. Se instalase din nou în lumea reală. Dacă întorcea capul se putea privi în oglinda șifonierului. Îi făcea o oarecare plăcere cînd constata cît de mult slăbise, cît era de palidă, ce cearcăne mari și vinete îi înconjurau ochii. Și ochii... Fără viață, lipsiți de orice strălucire. Ar fi fost în stare să se pudreze, să-și fardeze obrajii, să-și dea cu puțin ruj pe buze, să-și perie părul ca să devină iarăși lucios și să nu mai atîrne în lațe. N-o făcea dintr-un fel de perversitate ; prefera să se vadă așa, galbenă și răvășită de suferință. „Ca pisicuța mea" gîndea mereu. Ca pisicuța ce nu mai era decît un ghemotoc de zdrențe, făcute din piele lunecoasă... Încîntătoarea pisicuță atît de plină de viață, transformată dintr-o dată într-un lucru scîrbos, ca acei rinichi, ca lucrul acela la care nu te puteai gîndi și pe care doamna Bonifay... Se cutremură. Și vorbea despre „Ton petit curetage" ca și cum ar fi spus „Ton petit amoureux" [2]. Era îngrozitor, ultima palmă. O detesta pe femeia aia infectă fiindu-i în același timp oarecum recunoscătoare că era atît de oribilă. Grosolana și voioasa ei vulgaritate era într-un anumit fel de rigoare în cazul în speță, nedistonînd cu restul. Dar cînd doamna Bonifay

[1] Micul tău avort (fr.).
[2] Drăgălașul tău amant (fr.).

leșea din odaie, Helen începea să plîngă, cu capul înfundat în perne, rupîndu-i-se inima de propria ei soartă.

Intrînd pe neașteptate în cameră, a doua zi după „le petit curetage", doamna Bonifay o găsi pe Helen cu fața șiroind de lacrimi. Sincer emoționată, se apropiă de ea dorind s-o consoleze. Dar consolările ei miroseau, ca de obicei, a ceapă. Nu numai îngrețoșată ci și înciudată că cineva îndrăznise să dea buzna într-o nefericire pe care nu voia s-o împărtășească cu nimeni, Helen își întorsese capul, și cînd doamna Bonifay încercă cu tot dinadinsul să-i aline durerea, Helen clătină din cap și o pofti să iasă din odaie. Doamna Bonifay șovăi o clipă, apoi îi dădu ascultare, dar nu înainte de a-i arunca o insultă care consta dintr-o remarcă mieroasă și plină de subînțelesuri referitoare la scrisoarea pe care o adusese și o așezase pe perna lui Helen. De la *el*, nu începe vorbă. Are inimă bună, nimic de zis.

Scrisoarea se dovedi a fi de la Hugh. *O vacanță la Paris! Din chiținia mea întunecată în care mă învîrtesc printre tot felul de vechituri și antichități. Te invidiez Helen! Dacă ai ști cît! Parisul în plină vară. Frumos și plin de voioșie, așa cum nici cînd nu poate fi acest oraș cu lungi drumuri înecate în ceață. Londra e veșnic îndoliată chiar cînd bate soarele. Tînjești după neechivoca strălucire a Parisului în lunile de vară. Cît aș dori să fiu și eu acolo! În primul rînd din punct de vedere egoist, pentru a mă putea afla alături de tine altundeva decît la Londra, în altă parte decît la Muzeu. Și apoi în mod altruist, pentru tine, fiindcă mă neliniștește gîndul că te știu singură la Paris. Teoretic cînd stau și cuget, îmi dau seama că e cu totul improbabil să ți se întîmple ceva. Și totuși, și totuși... Mi-ar place să mă aflu la Paris, ca o prezență protectoare și invizibilă, așa încît să nu-ți dai seama că exist, așa încît devotamentul meu să nu te stinghereaască. Dar aș dori să ai mereu încrederea pe care ți-o dă faptul de a ști că nu ești singur, că sîntem doi. Nu spun că aș fi un tovarăș de nădejde dacă ar fi să dai de greu. (Uneori mi-e silă cînd îmi dau seama cît de nepriceput sînt). Dar poate că e mai bine*

să existe totuși cineva. Și eu nu ți-aș tăia calea, nu mi-aș impune prezența, nu te-aș stingheri cu nimic. Aș fi lîngă tine ca și cum n-aș fi, în afară de cazul cînd ai dori tu. Răsplata mea? Să stau în preajma ta, să te pot vedea și auzi, răsplata unui om care iese afară dintr-o odaie prăfuită, pășește într-o grădină și începe să privească pomii înfloriți și să asculte murmurul izvoarelor.

Nu ți-am spus-o niciodată, căci mi-era frică că ai să începi să rîzi și poate că de fapt rîzi acum, dar nu-mi pasă, căci în definitiv e vorba de rîsul tău, dar adevărul e că adesea stau și-mi depăn povești, povești în care mă aflu mereu alături de tine, alături de tine așa cum ți-am scris că aș vrea să fiu acum la Paris. Să-ți port de grije, să te feresc de rele și să pot fi în schimb înviorat de farmecul tău, să fiu încălzit de flacăra ființei tale, să fiu orbit de strălucitoarea ta puritate...

Furioasă, ca și cum ironia cuvintelor din scrisoare ar fi fost pusă la cale, Helen azvirli scrisoarea. Nu trecu însă mai mult de o oră pînă ce o luă din nou în mînă și începu să o recitească de la început pînă la sfîrșit. La urma urmei, ideea că exista cineva care o iubea îi ținea de cald.

Capitolul XXXIX

11 septembrie 1934

Împreună cu Miller la un spectacol de filme științifice. Evoluția ariciului de mare. Fecundarea, diviziunea celulelor, creșterea. O reeditare a celor văzute anul trecut, viziunea de coșmar a unei forțe vitale mult mai mare decît cea bergsoniană, o forță vitală emanînd dintr-un zeu ireductibil și sumbru, mult mai sumbru, mai straniu și mai violent decît cel imaginat de Lawrence. Materie primă care pe planul ei inuman reprezintă deja un produs

finit. A urmat apoi un film cu viermi ce trăiesc în pămînt. O împreunare ce durează săptămîni întregi, vierme hermafrodit lîngă vierme hermafrodit într-un tub lung și vîscos. Apoi un film neverosimil de frumos care înfățișa viața mușteloг ce se hrănesc cu mortăciuni. Ouăle. Larvele aflate în hoiturile în putrefacție. Albe ca zăpada ca o turmă de mioare într-o pajiște. Fugind de lumină. Apoi, după cinci zile, timp în care au crescut, se bagă în pămînt, se îngroapă și produc un cocon. După încă douăsprezece zile, musca iese la iveală. Un fantastic proces de reînviere! Un organ aflat în cap se umflă ca un balon. Se umflă atît de tare încît pereții crisalidei se sparg. Musca își croiește drum afară zvîrcolindu-se. Acum, în loc de a fi negativ fototropică, cum era în calitate de larvă, este pozitiv fototropică (un miracol incidental și minor). Își croiește, prin pămînt, un drum spre lumină. Cînd ajunge la suprafață o poți efectiv vedea pompîndu-și aer în corpul ei moale și ud, netezindu-și aripele mototolite, infuzîndu-și sînge în vine. Un spectacol uluitor și emoționant.

L-am întrebat pe Miller : Ce influență poate avea răspîndirea unor cunoștințe de felul acestora ? Cunoașterea unei lumi, incomparabil mai neverosimilă și mai frumoasă decît toate închipuirile făuritorilor de mituri. O lume care, numai cu cîțiva ani în urmă, era cu totul necunoscută, cu excepția cîtorva oameni. Ce consecințe va avea cînd va fi descoperită de toată lumea ? Miller a rîs. Efectele vor fi exact atît de mari sau exact atît de mici după cum vor dori oamenii. Cei care preferă să se gîndească la sexualitate și la bani, vor continua să se gîndească la sexualitate și la bani. Oricît de tare ar trîmbița filmele slava creatorului. Ideea naivă că în împrejurări favorabile, oamenii se comportă, în mod automat și inevitabil, bine, va dăinui. A insistat din nou asupra faptului că materia brută trebuie prelucrată. Oamenii vor continua să creadă într-un progres care se produce automat, fiindcă doresc să se mîngîie cu ideea că o asemenea absurditate poate exista. E o idee atît de liniștitoare. Liniștitoare fiindcă pot da vina pe altcineva sau pe altceva decît pe ei înșiși, pentru tot ceea ce n-au izbutit să îndeplinească.

Capitolul XI

Decembrie 1933

La Colon luară o birjă și se plimbară pe înserat de-a lungul falezei. Leșioasă ca un ochi de pește enorm, marea se întindea la picioarele lor de-ai fi zis că e moartă. Proiectîndu-se pe un asfințit de carte poștală, palmierii disproporționat de înalți și de subțiri păreau emblemele unei resemnate deznădejdi și aerul cald îți îmbîcsea nările ca o scamă udă. Înotară cîtăva vreme în călduțul ochi de pește și apoi se întoarseră spre orașul peste care se lăsa noaptea.

Cei bogați aveau la dispoziție, pentru zece dolari, după cină, cabarete, unde se reprezentau spectacole de revistă, băuturi costisitoare și prostituate cu piele autentic albă. Săracii găseau în străzile dosnice mulatre așezate în pragul ușilor, care dădeau direct în dormitoare cu lumina aprinsă.

„Dacă am fi niște oameni într-adevăr conștiincioși" spuse Anthony, cînd se îndreptau la o oră tîrzie, spre hotel „cred că ar trebui să mergem să ne infectăm cu puțin sifilis".

Duhnea a năduşeală, a alcool, a gunoaie, a putreziciune și a parfum ieftin ; a doua zi dimineața Canalul, marile ecluze, vaporul care suia dintr-un ocean ca să coboare apoi în celălalt. Cu zîmbetul lui anatomic, Mark spuse că fusese nevoie de eforturi supraomenești ca să ne ajungă la această realizare menită să transporte tîrfe și whsky, pe mare și nu pe uscat, de la Colon la Panama.

Vaporul lor se îndreptă spre nord. Din două în două zile făcea o escală într-un mic port pentru a lua marfă. Din maldărul de banane luat la San-José, un păianjen mare cît pumnul și păros își croi drumul spre cabina lor. În largul portului Champerico, cînd bărcile veneau spre vapor încărcate de saci de cafea, un indian căzu în apă și se înnecă.

Noaptea părea că nu vaporul se mișcă, ci stelele. Se urcau încet, oblic, rămîneau atîrnate cînd ajungeau în punctul culminant al traiectoriei lor, apoi, luîndu-și ela-

nul, coborau, căutîndu-și drumul cînd la dreapta, cînd la stînga, și apoi o luau iar de la cap, urcîndu-se din nou spre zenit. „Te cam amețește", spuse Anthony, „dar e frumos."

O inovație în materie de mecanică celestă. Puteai sta trîntit și privi la nesfîrșit stelele.

În vocea lui Staithes străbătu o notă de amară satisfacție, cînd îi spuse lui Anthony că în două zile vor ajunge la Puerto San Felipe.

Puerto San Felipe era un sat făcut din colibe și din niște barăci de lemn așezate la malul apei, pentru depozitarea cafelei. Omul de încredere pe care îl avea Don Jorge în port îi ajută să se descurce la vamă. Un spaniol pur sînge, mai mult mort decît viu din cauza maladiilor tropicale, care se purta totuși extrem de curtenitor. „Casa mea e casa Domniilor Voastre" le spuse în timp ce se urcau pe cărarea ce mergea pieptiș spre bungaloul lui. „Casa mea e casa Domniilor Voastre."

Veranda era năpădită de orhidee și printre crengile lor se aflau nenumărate colivii cu papagali mici și verzi, care piuiau într-una.

O femeie suptă la față, îmbătrînită înainte de vreme și obosită, îngrozitor de obosită, muncită peste puteri, ieși din casă tîrîndu-și picioarele, pentru a le ura bun venit și a le cere dinainte iertare pentru felul cum putea să-i primească. Puerto San Felipe era doar un tîrgușor, unde nu se găsea mare lucru ; și în afară de asta, spuse ea, copilul ei nu se simțea bine, nu se simțea deloc bine. Mark o întrebă ce se întîmplase. Femeia îl privi, cu niște ochi în care nu se citea nimic altceva decît o mare oboseală, și răspunse într-o doară că avea febră ; febră și dureri de cap.

Intrară cu ea în casă și femeia le arătă o fetiță care zăcea pe un pat de campanie. Își răsucea capul cînd într-o parte, cînd în alta, neîncetat ca și cum ar fi căutat, dar mereu în zadar, un locșor mai răcoros pe care să-și poată pune obrajii, o poziție în care să găsească o alinare. Odaia era plină de muște și din bucătărie venea un miros de pește prăjit. În timp ce se uita la fetiță, Anthony își aminti de Helen, așa cum o văzuse în acea zi pe acoperiș, răsucindu-și capul în chinurile voluptății.

„Cred că e vorba de o mastoidită", spuse Mark. „Sau, poate, meningită."

În timp ce vorbea, copila scoase de sub așternut brațele ei firave și, luîndu-și capul în mîini, începu să se zvîrcolească mai tare, lungindu-se cînd pe o parte, cînd pe alta, ca în cele din urmă să înceapă să urle îngrozitor.

Papagalii de pe terasă răspunseră, începînd și ei să țipe care mai de care și hărmălaia creștea, devenind din ce în ce mai mare, mai asurzitoare.

„Potolește-te, potolește-te", spunea mama într-una, la început cu duioșie în glas, apoi din ce în ce mai aspru, rugînd copilul, îndemnîndu-l, poruncindu-i să nu mai zbiere, să nu-l mai doară. Răcnetele continuau și capul se răsucea pe pernă cînd pe o parte, cînd pe alta.

Chinuiți de voluptate, chinuiți de durere. Lăsați în voia propriei lor epiderme, a mucusului, în voia rețelei nervoase.

„Potolește-te, potolește-te" repeta femeia, aproape cu ciudă în glas. Se aplecă deasupra patului și cu forța trase în jos brațele ridicate ale fetiței; apoi ținînd într-o mînă cei doi pumnișori, îi puse cealaltă mînă pe cap, căznindu-se să-l imobilizeze pe pernă. Fetița continua să urle și să se zvîrcolească, ca să scape. Mîna osoasă a femeii se încleștă în jurul pumnilor fetiței și cu cealaltă îi apăsa mai tare fruntea. Dacă ar fi putut prin forță să pună stavilă manifestărilor durerii, poate durerea însăși ar fi încetat să existe, poate copilul ar fi încetat să zbiere, poate s-ar fi ridicat în capul oaselor, ar fi zîmbit și ar fi fost din nou sănătos.

„Potolește-te, potolește-te" îi porunci iarăși, vorbind printre dinți.

Făcînd un mare efort, copilul își descătușă brațele din strînsoarea degetelor care le apucaseră ca niște gheare; își luă iar capul în mîini. Înainte ca femeia să poată să le desprindă iarăși, Mark îi puse mîna pe braț. Femeia întoarse capul și-l privi.

„E mai bine să-i dai pace" spuse el.

Supusă, femeia se ridică și se îndreptă spre ușa care dădea spre verandă. Mark și cu Anthony o urmară. Nu era nimic, absolut nimic, de făcut.

„Mi casa es suya".[1]

Din fericire nu era. Copilul nu mai țipa, dar ce era de făcut cu mirosul de pește prăjit, cu papagalii de pe terasă năpădită de orhidee... ? Mark refuză politicos invitația de a prînzi cu ei înainte de amiază. Porniră iar mergînd pe jos sub un soare apăsător. Cîțiva „mozos"[2] încărcaseră bagajele lor pe catirii de povară și înșeuaseră pe cei pe care aveau să călărească. Dobitoacele stăteau la umbra unui copac. Anthony și Mark își puseră la cizme niște pinteni enormi și încălecară.

Cărarea pornea de la malul mării urca șerpuind trecînd printr-o junglă argintată și ruginită de secetă. Stînd drept și țeapăn între oblîncii înalți ai șeii, Mark citea *Timon din Atena*, într-o ediție de buzunar a tragediilor lui Shakespeare. De fiecare dată cînd întorcea o pagină, dădea pinteni ; cîțiva metri catirul urca ceva mai repede, apoi mergea iarăși domol ca mai înainte.

În hotelul de la Tapatlan, unde înoptaseră, Anthony fu mușcat, pentru prima dată în viața lui, de plosnițe și a doua zi avu o criză de dezinterie... După patru zile se simți destul de în puteri ca să iasă și să vadă orașul. Ultimul cutremur dărîmase biserica. De bîrne atîrnau, ca niște prune coapte înghesuite pe crengi, ciorchini imenși de lilieci cu aripile strînse. Un băiețel indian, îmbrăcat numai în zdrențe și cu picioarele goale, mătura mizeria de pe jos ; în altar, niște sfinți baroci cu brațele întinse în lături, gesticulau într-un împietrit paroxism de devoțiune. Ieșiră din biserică și se îndreptară spre piață, unde niște femei cu fețele lor oacheșe, acoperite cu broboade negre, stăteau pe vine în praf lîngă niște grămăjoare de fructe și de legume vestede. Carnea de pe tejgheaua măcelarului era acoperită de o crustă de muște. Clătinîndu-și ritmic lungile lor urechi, măgărușii treceau pășind cu copitele lor mici repede și fără zgomot prin praf. Femeile umblau prin piață tăcute, purtînd pe cap canistre de gaz pline cu apă. De sub borurile pălăriilor, ochi întunecați priveau străinii, lucind enigmatic ca cei ai repti-

[1] Casa mea e casa domniilor voastre (span.).
[2] Slujitor, călăuză (span.).

lelor. Nu puteai şti ce gîndeau ; păreau lipsiţi de orice curiozitate, de orice interes, păreau că nici măcar nu văd ceea ce priveau.

„Sînt obosit" spuse Anthony. Nu se depărtaseră prea mult de hotel, dar la Tapatlan pînă şi faptul de a trăi şi de a fi conştient, reprezenta o enormă oboseală. „Cînd o fi să mor" continuă după un moment de tăcere, „în această parte a iadului o să mă trimită. Mi-am dat seama de la prima vedere."

Barul hotelului se afla într-o odaie întunecoasă ce aducea a criptă, cu un tavan boltit susţinut în centru de un stîlp de cărămidă, disproporţionat de gros faţă de înălţimea lui, pentru a rezista la cutremure. „Ca o bolniţă saxonă" zise Mark şi îl lăsă acolo pe Anthony, aşezat într-un scaun de răchită, căci el se duse sus ca să-şi ia o batistă.

Proptit de bar, un tînăr mexican îmbrăcat în pantaloni de călărie şi purtînd o enormă pălărie de fetru pe cap, povestea proprietăresei, lăudîndu-se cu isprăvile lui, despre aligatorii pe care îi împuşcase în mlaştinile de la gura rîului Coppalita, despre felul dîrz cum se purtase cu indienii care veniseră să culeagă cafea pe moşia lui şi despre banii pe care se aştepta să-i obţină cînd îşi va vinde recolta.

„E cam afumat" gîndi Anthony în timp ce îl asculta şi îl privea de pe scaunul unde stătea ; se amuza contemplînd spectacolul, cînd tînărul se întoarse spre el şi se înclină reverenţios, cu gesturile măsurate ale unuia care este atît de beat, încît trebuie să se gîndească bine înainte de a face orice mişcare. Îl întrebă pe cavalerul venit de pe alte meleaguri dacă dorea să bea cu el un pahar de *tequila*. [1]

Oboseala îl făcu pe Anthony să se bîlbîie în spaniolă mai mult decît de obicei. Eforturile lui menite să explice celuilalt că nu se simţise bine, că alcoolul nu era indicat, dădură greş şi în curînd nu mai izbuti decît să pronunţe nişte fraze incoerente. Tînărul îl asculta, fixîndu-l tot timpul cu nişte ochi negri lucioşi ca ai indienilor, dar

[1] Rachiu din trestie de zahăr.

spre deosebire de ai lor, cu priviri expresive și care dovedeau că era capabil să înțeleagă. Ochi de european, în care se putea citi un interes puternic și pătimaș, o atenție concentrată. Anthony continua să mormăie ceva cînd, pe neașteptate, în ochii tînărului se ivi o strălucire periculoasă ; o expresie de furie contorsionă chipul lui frumos și încheieturile mîinilor puternice și hrăpărețe deveniră dintr-o dată albe ca varul, ca și cum sîngele ar fi încetat să circule. Tînărul înaintă spre Anthony amenințător.

„Usted me disprecia“ [1] zbieră.

Mișcarea pe care o făcu, furia din glasul lui, îl sperie pe Anthony, care tresări cuprins de panică. Se ridică cum putu în picioare și din spatele scaunului, începu să dea explicații pe un ton pe care îl dorise calm și împăciuitor, dar care, în ciuda tuturor eforturilor lui menite să mențină vocea la un diapazon grav și ferm, nu izbuti, așa că se disculpă gîfîind, cu o voce care tremura și devenea din ce în ce mai pițigăiată. Spuse că nu-i trecuse prin minte să disprețuiască pe cineva, că era doar o chestiune — căută termenul medical și nu fu în stare să găsească altceva decît durere de stomac — doar o chestiune de *un dolor en mi estomago.* [2]

Din cine știe ce motiv cuvîntul *estomago* i se păru tînărului insulta cea mai cumplită și mai imposibil de suportat. Urlă ceva de neînțeles, dar evident o ocară, își băgă mîna în buzunarul de la pantaloni și în timp ce proprietara hotelului striga după ajutor, se îndreptă spre Anthony cu un revolver în mînă.

„Nu trage, nu trage!“ țipă Anthony, fără să-și dea măcar seama de ceea ce spunea ; apoi cu o nemaipomenită agilitate o zbughi din colțul unde se afla, ca să se adăpostească după stîlpul masiv din mijlocul încăperii.

Timp de o clipă tînărul dispăru din cîmpul lui vizual. Dar dacă avea să vie pe nesimțite, mergînd în vîrful picioarelor ? Anthony își închipui revolverul, apărînd de după stîlp drept în fața lui ; sau poate avea să iasă din

[1] Mă disprețuiți (span.).
[2] O durere în stomac (span.).

spate și atunci avea să simtă țeava drept în coastă și avea să audă o explozie îngrozitoare și apoi... Îl cuprinse o groază atît de mare care nu se deosebea cu nimic de o durere intolerabilă ; inima începu să-i bată mai tare decît îi bătuse vreodată, și simți că e pe punctul să-i vină rău. Izbutind să-și domine spaima printr-o altă spaimă mai mare, scoase capul de după stîlp. Tînărul se afla la numai doi metri de el și privea fix și grozav de fioros stîlpul. Anthony îl văzu făcînd un salt și zbieră disperat, cerînd ajutor. Scoase din nou capul de cealaltă parte a stîlpului, se retrase spre stînga, apoi din nou spre dreapta. Nu poate să meargă așa la infinit gîndi, nu mă țin băierile. Gîndul că pistolul putea să apară din dosul stîlpului îl sili să scoată iar capul și să se uite.

Tînărul făcu o mișcare și Anthony se ascunse din nou în stînga stîlpului.

Ceea ce îl înspăimînta mai tare era zgomotul pe care avea să-l facă împușcătura. Zgomotul acela teribil, brusc și anihilant, ca zgomotul exploziei ce avusese loc cu ani în urmă. Pleoapele i se încordaseră și tremurau de la sine, gata să se închidă, în așteptarea oribilei întîmplări. Genele se zbănțuiau în fața ochilor și cînd scoase capul văzu ca printr-un fel de ceață ușa deschizîndu-se și pe Mark traversînd repede încăperea și apucîndu-l pe tînăr de braț. Pistolul se descărcă. Amplificată de ziduri și de tavan, detunătura făcu un zgomot asurzitor. Anthony țipă o dată tare, ca și cum ar fi fost rănit și, închizînd ochii, se lipi de stîlp. Nu-și mai dădea seama de nimic altceva decît de o senzație de greață și de durere în organele genitale, de senzația că măruntaiele se făcuseră ghem. Aștepta, nemaifiind decît întruchiparea însăși a unei spaime anticipate, spaima de o nouă detunătură. Aștepta, așa i se păru, de ore întregi. Voci înfundate duceau tratative pe care nu le înțelegea. Cînd simți că cineva îi atinse umărul, tresări. Zbieră iar „Nu trage, nu trage" și ridicîndu-și pleoapele care tremurau încă de dorința de a clipi, îl văzu pe Mark Staithes demonstrînd cu fiecare mușchi de pe față că se amuza zîmbindu-i amical.

„Primejdia a trecut" zise el, poți ieși.

Simțindu-se profund rușinat și umilit, Anthony ieși din ascunzătoare și-l urmă pe Mark. Tînărul mexican era din nou la bar și se pusese iar pe băut. Cînd îl văzu apropiindu-se, se ridică și cu brațele deschise le ieși în întîmpinare : „*Hombre*“ [1] îi spuse lui Anthony, strîngîndu-i afectuos mîna „*Hombre*“.

Anthony nu-și amintea să se fi simțit vreodată atît de umilit.

Capitolul XLI

15 septembrie 1934

În timpul ultimelor zile am meditat îndelung asupra unei fraze a lui William Penn [2] : *Forța poate supune, dar iubirea cîștigă ; și cel care iartă primul va fi încununat cu lauri*“.

Forța poate supune. Văd înaintea ochilor oameni făcînd uz de forță. În primul rînd lupta corp la corp. Cu pumnii cu șișurile, cu bîtele, cu biciul. Trupuri brăzdate de urme roșii sau albicioase. Răni deschise, vînătăi, oase rupte care ies prin piele ca dinții unui fierăstrău, fețe omenești înfiorător de umflate, năclăite de sînge. Apoi încerc să-mi închipui cum aș simți în propriul meu trup durerea produsă de un deget zdrobit, de lovituri de bîtă sau de bici primite în plină față, cumplita arsură a unui fier înroșit. Toate actele de brutalitate și torturile efectuate de cei pe care îi vezi în fața ochilor. Și apoi forța exercitată de la distanță. Gloanțe de mitralieră, explozii, gaze asfixiante sau vezicante, incendii.

În final, forțe luînd forma constrîngerii economice. Copii lihniți de foame, cu burți umflate ca niște butii, cu brațe și picioare subțiri ca scobitorile. Femei bătrîne la treizeci de ani. Și toate cadravele ambulante, care

[1] Omule ! (Formulă de salut) (span.).

[2] William Penn (1644—1718) quaker englez, fondatorul statului Pennsylvania.

așteaptă tăcute la colțuri de stradă în Durham sau South Wales, tîrîndu-și pașii prin noroaie.

Da, forța poate supune. Supune omorînd, rănind, prin foamete și teroare. Văd înaintea ochilor fețe înspăimîntate, josnicele gesturi dictate de slugărnicie. Patronul stînd la birou și bruftuindu-și inferiorii. Funcționarii îndoindu-se din șale sub amenințarea concedierii. Forța — actul prin care se neagă violent țelul final, unirea dintre oameni.

„Forța poate supune, dar Iubirea cîștigă". Îmi depăn aventurile lui Penn printre Pieile Roșii. Îmi amintesc cum Miller știu să spulbere bănuielile indienilor din satele de la munte, care îl priveau ostil. Mă gîndesc la quakerii în timpul foametei din Rusia ; la Elisabeth Fry [1], și la părintele Damien.[2]

Apoi meditez la modul cum iubirea poate fi transpusă în domeniul politicii. La insistența cu care Campell-Bannermann [3] a cerut să fie despăgubite statele din Africa de Sud tocmai cînd protestele erau în toi, căci erau mulți cei care se situau pe post de Casandră, ca Arthur Balfour [4] „om cu scaun la cap și cu simțul realității". Iubirea cîștigă chiar cînd se află într-o constituție politică bine concepută, deși greoi și încîlcit redactată. *Cel care iartă primul va fi încununat cu lauri.* În Africa de Sud englezii au iertat celor pe care i-au năpăstuit — lucru care este doar ceva mai puțin greu decît cel de a ierta celor care te-au năpăstuit — obținînd astfel un premiu pe care nu l-ar fi putut cîștiga dacă ar fi continuat politica de asuprire. Nimeni n-a mai cîștigat nici un premiu de cînd s-a terminat ultimul război, fiindcă nici unul din combatanți n-a iertat încă pe cei pe care i-a nedreptățit sau pe cei care l-au nedreptățit.

[1] Reformatoare a regimului din închisorile de femei (1780—1845).

[2] Misionar belgian care și-a consacrat întreaga viață îmbunătățirii condițiilor de viață ale locuitorilor din Oceanul Pacific.

[3] Sir Henry Campell-Bennermann (1836—1903) om politic englez liberal ; a denunțat ca injust războiul împotriva burilor și a acordat autonomia Transvaalului și statului Orange.

[4] Arthur James Balfour (1848—1930) politician englez conservator, autor al actului cunoscut sub numele „Declarația Balfour" referitor la înființarea unui stat evreiesc, sub protectorat britanic, în Palestina.

Aplicată în mod consecvent la orice situație, iubirea cîștigă întotdeauna. Este un fapt demonstrat empiric. Iubirea este cea mai bună politică. Cea mai bună nu numai în ce privește pe cei iubiți, dar și pentru cei care iubesc. Căci dragostea își generează propria ei energie. Produce mijloacele prin care politica ei poate fi pusă în practică. Pentru ca să poți continua să iubești, e nevoie de răbdare, de curaj, de capacitatea de a îndura. Dar procesul iubirii generează mijloacele prin care iubirea își poate urma cursul. Dragostea cîștigă, fiindcă de dragul celui iubit, cel care iubește este răbdător și curajos.

Și ce iubim? Bunătatea, sau valențele de bunătate existente în toate ființele omenești — existente chiar și în cei care s-au înglodat mai adînc în refuzul de a valorifica acest potențial de bunătate mai ales în raporturile cu cel care iubește. Dacă este suficient de mare, iubirea poate anihila frica aflată în inimile celor mai înverșunați și mai neobosiți dușmani.

Sfîrșesc prin a izola ideea de bunătate, păstrînd-o în fața ochilor minții mele. Bunătatea imanentă, în ce privește valențele ei, transcendentă, considerată ca un ideal înfăptuit; putînd fi concepută în deplina ei perfecțiune, dar fiind de asemenea susceptibilă de a fi pusă în practică, de a fi cel puțin parțial înfăptuită în orice situație în care ne-am putea afla. „Ideea de bunătate" este o expresie inadecvată, căci de fapt este vorba de un întreg sistem conceptual și sentimental. Acest sistem total îi menținînd, imobilizîndu-l înaintea ochilor, percepîndu-l simultan ca un întreg. Îl mențin în fața ochilor fără a face uz de cuvinte sau de imagini, nediscursiv ca o calitate simplă și unică. Îl mențin așa și pînă la urmă sînt nevoit să recurg iarăși la cuvinte, să mă întorc din nou (dar înviorat, mai conștient decît înainte, mai îmbelșugat) la viața de toate zilele.

17 septembrie 1934

Helen m-a rugat s-o ajut să primească pe sora și pe cumnatul ei, care au venit din India să-și petreacă concediul în Anglia. Am fost obligat să-mi pun fracul — pentru

prima oară anul ăsta — fiindcă Colin nu-şi putea permite să apară la teatru sau la restaurantul Savoy altfel decît cu cravată albă. Seara petrecută cu ei m-a deprimat. Joyce arăta rău, slăbită şi îmbătrînită înainte de vreme. Colin privea pe furiş, părînd interesat de femeile cu trupuri mai fragede şi mai plinuţe. Joyce, geloasă şi cicălitoare ; Colin furios că era legat de ea şi de copii, ţinînd-o de rău pe nevastă-sa pentru regulile înscrise în propriul lui cod moral, care nu-i îngăduie să facă pe craiul, aşa cum ar fi dorit-o. Fiecare din ei manifestă o intoleranţă cronică faţă de celălalt. Din cînd în cînd o explozie de nemulţumire, schimburi de cuvinte tăioase şi disprețuitoare. Colin mai avea şi alte ofuri. În Anglia, aşa i se părea, oamenii nu se purtau cu respectul cuvenit faţă de ofiţeri şi de persoanele din înalta societate. Şoferii erau obraznici, oameni de rînd îl înghionteau pe stradă. „Şi asta se cheamă ţară pentru albi (cuvintele astea fură rostite în timpul antractului, cînd dăduse pe gît un al doilea pahar de whisky) Nu e. Mai bine la Poona, mult mai bine acolo."

M-am gîndit că avem toţi cîte o Poona în chip de bîrlog în care să putem intra ca să nu mai vedem realitatea dezagreabilă din jurul nostru. Pericolul, aşa cum a arătat mereu Miller, este ca meditaţia însăşi să nu devină un asemenea bîrlog. Quietismul poate să devină doar o îngăduinţă faţă de tine însuţi. Harul echivalent cu masturbaţia. Masturbaţia este ridicată la un rang superior de misticul amator care o practică, deoarece o botează cu toate numele sacre pe care le găseşte în religie şi în filozofie. „Viaţa contemplativă" poate constitui un succedaneu intelectual şi sofisticat pentru Marlene Dietrich : un subiect pentru reverii erotice la apusul soarelui. Meditaţia — preţioasă nu ca un scop demn de a fi îndrăgit, ci numai ca un mijloc pentru a efectua transformări care sînt de dorit în domeniul personalităţii şi a modului de existenţă. A duce o viaţă contemplativă nu înseamnă să trăieşti în cine ştie ce delicioasă, voluptoasă şi măgulitoare Poona. Înseamnă a trăi la Londra, dar nu cum trăiesc derbedeii.

Capitolul XLII

20 și 21 iulie 1914

Momentul potrivit, momentul favorabil pentru a-i mărturisi lui Brian adevărul — sau cel puțin atîta adevăr cît îi convenea lui Anthony să-i spună — nu părea deloc să se ivească. Prima seară fu exclusă din capul locului — căci Anthony crezu de cuviință să-și acorde un răgaz, fiindcă bietul Brian părea atît de bolnav și de obosit. În timpul cinei și chiar după ce se termină masa, menținu conversația pe un ton impersonal, străduindu-se să fie cît mai amuzant. Îi vorbi lui Brian despre cartea lui Sorel [1] *Reflexions sur la violence*. O lectură nu prea liniștitoare pentru fabieni! Oare Brian văzuse cum iubitul său Bergson fusese înțepat și desumflat de Julien Benda? [2] Și ce părere avea de versurile albe ale lui Lascelles Abercrombie? [3] Dar despre ultimul volum al lui Gilbert Cannan [4]? A doua zi dimineață, porniră să facă o plimbare pe Langdale Pikes. Nici unul din ei nu era antrenat. Dar în ciuda faptului că i se tăia răsuflarea și că inima îi bătea în piept să i se spargă, Brian grăbea pasul cu un fel de hotărîre spartană, pe care Anthony o găsi la început absurdă, ca pînă la urmă să o considere exasperantă. Cînd ajunseră acasă, spre sfîrșitul după amiezii, erau amîndoi frînți de oboseală. Pe deasupra Anthony era furios. După ce se odihni și luă masa, proasta lui dispoziție se mai atenuă. Dar îi era totuși imposibil să se poarte cu Brian altfel decît ca un om dispus să ierte, dar care nu uită că are și el demnitatea lui. Și demnitatea lui era vădit incompatibilă cu faptul de a-i spune lui Brian un anumit adevăr. Petrecură seara împreună, dar fără ca vreunul din ei să scoată o vorbă. Anthony citea, timp în

[1] Gerges Sorel (1847—1922), sociolog francez.

[2] Julien Benda (1867—1956), eseist francez, autor al cunoscutei lucrări *La trahison des clercs*.

[3] Poet și critic englez (1881—1938)

[4] Gilbert Cannan, romancier și dramaturg englez contemporan, traducător din limba franceză (Jean-Christophe de Romain Rolland).

care celălalt străbătea camera în lung și în lat, pîndind parcă un prilej să vorbească, prilej pe care Anthony hotărîse dinainte să nu i-l dea, prefăcîndu-se cu totul absorbit de ceea ce citea.

A doua zi dimineața Anthony fu trezit brusc de ideea profund dezagreabilă că timpul trecea și că trecea nu numai pentru el, ci și pentru Joan și Brian.

Dacă Joan, cuprinsă de nerăbdare, nu se va ține de promisiunea făcută și-i va scrie lui Brian? În afară de asta, cu cît va amîna mai mult inevitabila explicație, cu atît Brian avea să i-o ia în nume de rău.

Pretextînd că îl rosese bocancul, se hotărî să nu-l însoțească pe Brian în excursia lui matinală și după ce stătu să-l privească urcînd panta abruptă ce pornea din dosul casei lor, se așeză la masă ca să-i scrie lui Joan. Mai bine zis pentru a încerca să ticluiască o scrisoare, căci în fiecare ciornă se afla o greșală fie de un tip, fie de altul, ambele expunîndu-l însă unei anumite primejdii. Dacă insista prea mult asupra respectului și afecțiunii pe care i-o purta, sentimente ce-l făcuseră să-și piardă capul în blestemata aia de seară cînd o condusese acasă, risca să i se răspundă că atîta respect și atîta afecțiune întovărășită de un impuls violent, însemna de fapt dragoste și acest lucru îl absolvea de vina (deoarece, cel puțin după opinia curentă, dragostea justifică orice acțiune) de a-l fi trădat pe Brian. Dacă, dimpotrivă, punea prea mult accentul pe un acces de temporară nebunie, se afla din nou încolțit. Joan se putea socoti jignită, se putea plînge lui Brian, doamnei Foxe, prietenilor și cunoscuților, într-un cuvînt putea să asmută toată lumea împotriva lui, denunțîndu-l drept un derbedeu, un fustangiu ordinar și cîte și mai cîte. După ce petrecu trei ore întregi rupînd o duzină de foi de hîrtie, i se păru că pînă și cea mai bună ciornă nu putea fi copiată și expediată lui Joan. O puse înciudat deoparte și așa exasperat cum era, așternu dintr-un condei o scrisoare adresată lui Mary în care o făcea cu ou și cu oțet. Blestemata! Ea purta întreaga vină. Făcuse rău cu bună știință... Exploatase cu nerușinare dragostea pe care i-o purta... *Te-ai purtat cu mine ca și cum aș fi fost un animal pe care-l poți chinui numai fiindcă așa ai tu chef...* Frazele țîșneau din vîrful peniței.

Scrisoarea asta înseamnă adio, scrise în încheiere, și chiar așa și gîndea, dar numai pe jumătate convins de frazele dramatice pe care le așternea pe hîrtie. *Nu vreau să te mai văd niciodată. Niciodată.* Dar o ceartă, gîndea cu cealaltă jumătate a minții lui, o ceartă se poate sfîrși și printr-o împăcare. Îi va da o lecție. Și pe urmă, dacă Mary va începe să se poarte ca lumea, și dacă își va da seama că pur și simplu nu poate trăi fără ea. Închise plicul și porni pe dată la poștă, mergînd cu pași grăbiți, ca să expedieze scrisoarea. Această hotărîre luată și pusă în aplicare îi îngădui să se mai înalțe în proprii lui ochi. În timp ce se întorcea acasă, hotărî, de data aceasta în mod definitiv, că va vorbi cu Brian chiar în acea seară și apoi, după ce va vedea cum privește Brian lucrurile, îi va scrie din nou lui Joan, a doua zi dimncața.

Brian veni acasă la ora șase, încîntat de vitejia lui căci mersese mai departe ca oricînd și se urcase pe vîrful mai multor dealuri decît înainte. Deși vorbea cu înflăcărare despre isprava lui, arăta îngrozitor, absolut vlăguit. Privind fața lui Brian atît de bine cunoscută, care, deși transfigurată de zîmbetul radios, părea totuși atît de înfiorător de obosită și de scofîlcită, Anthony simți din nou emoția din seara revederii : îngrijorare pentru un vechi prieten, dorința de a-l ajuta, profunda compătimire pentru suferința la care era supusă o ființă omenească, și mai ales un chinuitor sentiment de vinovăție față de prietenul lui, și de responsabilitate față de acest om. Dacă i-ar fi mărturisit pe dată lui Brian ce avea pe suflet ar fi scăpat de această apăsătoare durere și ar fi fost în stare să dea friu liber sentimentelor lui, dar șovăi ; tăcu. În răstimp de cîteva clipe, datorită unui proces fulgurant efectuat de o chimie psihologică, compătimirea și îngrijorarea se amalgamară cu sentimentul de vionovăție producînd un fel de furie. Da, era efectiv supărat pe Brian fiindcă părea atît de obosit, fiindcă era atît de nefericit, fiindcă avea să fie și mai nefericit în clipa cînd avea să afle adevărul.

„Nici un om în toate mințile nu face eforturi care sînt peste puterile lui" îi spuse tăios lui Brian și-l duse în casă, silindu-l să se odihnească înainte de cină.

După ce luară masa se duseră în grădină și așternură o pătură pe peluza din fața casei. Se așezară amîndoi și

privivă cerul care în momentul cînd ieșiseră ei afară părea încă verde ca apoi să devină albastru, din ce în ce mai albastru în acea seară de vară.

A sosit momentul, gîndi Anthony simțind cum i se strînge inima ; nu se mai putea face nimic. Tăcu o bună bucată de vreme, pregătindu-și fraza cu care avea să înceapă, încercînd rînd pe rînd toate formulele care îi veniră în minte. Șovăia, întrebîndu-se dacă era mai bine să-i spună dintr-o dată tot ce avea de spus, sau dacă era mai nimerit să o ia pe ocolite, pregătind oarecum victima pentru șocul final.

Dar înainte de a se decide cum anume avea să-și înceapă mărturisirea, Brian începu să vorbească, bîlbîindu-se. Era evident că și el așteptase momentul potrivit ca să-și descarce sufletul. Anthony se simți ușurat. Totuși, în adîncul conștiinței se ivi un sentiment de cumplită derută cînd își dădu seama că în loc să vorbească, așa cum își pusese în gînd, ca un om smerit hotărît să-și mărturisească păcatele, i se cerea să facă pe duhovnicul și să-l îndrumeze pe Brian. I se cerea să asculte din nou povestea pe care o aflase mai de mult din gura lui Joan, povestea pe care împodobită cu imaginea sfintei Monica și gluma despre reacții uterine i-o istorisise cu umor lui Mary Amberley. Avea să asculte cît de umilitor, cît de chinuitor i se părea prietenului lui faptul de a nu fi în stare să fie stăpîn pe propriul său trup, de a nu fi în stare să alunge dorințele pe care le considera nevrednice de dragostea ce o nutrea pentru Joan. Sau, poate, precizase Brian, evocînd o imagine dintr-o poezie de Meredith — marele vulcan care aruncă bulgări învăpăiați de pămînt în înaltul cerului — poate nu erau nevrednice atunci cînd împrejurările ar fi îngăduit ca aceste porniri năvalnice să-și afle locul firesc în complexul sistemului alcătuit de o căsătorie perfectă, dar erau netrebnice atîta vreme cît nu le era încă îngăduit să se manifeste pe față, netrebnice în măsura în care puteau sfida poruncile dictate de o minte clarvăzătoare.

„Am fost nevoit s-s-o rup la f-fugă" explică Brian. „A tt-trebuit ss-ă mă mut cu c-corp cu tot la mare distanță. Fiindcă nu mai eram în ss-stare ss-ă mă c-cc..." cuvîntul „controlez" nu izbuti să i se ivească pe buze,

și Brian fu nevoit să se mulțumească cu o frază mai puțin expresivă „ssă mă port pp-precum aș fi dorit. Îți e rușine c-cînd îți dai seama c-cît de slab p-poți fi."

Anthony dădu aprobator din cap. Slab în a lua hotărîrea de a săruta femeia iubită, și tot atît de slab cînd era vorba de a pune capăt unei experiențe agreabile, deși poate că în ultimul caz nu era numai slăbiciune, caracterizată printr-un minus, ci de un lucru pozitiv, de o bucurie perversă aflată în înfăptuirea unui lucru pe care îl știi stupid, nociv, rău.

„Dar dacă îți dai seama c-că nu te pp-poți stăpîni", continuă să spună Brian „c-cred c-că e mai sănătos să o iei la g-goană. Mai bine d-decît să te b-bagi în cine știe ce încurcă-cături c-are pot fi evitate."

„De acord", spuse Anthony, întrebîndu-se în sinea lui de ce oare nu ascultase de impulsul de a coborî la Kendal și de a lua trenul spre Londra.

„Și nu e v-vorba numai de tine ci și de alții. Îi b-bagi și pe ei în înc-curcătură." Stătu multă vreme fără să mai scoată vre-o vorbă. Apoi încet și cu anevoie începu să explice că cea mai mare calitate a lui Joan era naturaleța ei, un lucru admirabil și fermecător. Avea forța elementelor din natură și spontaneitatea lor ; era caldă, ca natura, generoasă și de o profundă inocență. Îți amintea de o pajiște în plină vară, de un pom înflorit, de o pasăre care iese din apă și se furișează printre trestii, cu penele ude și lucioase și cu ochii scînteietori. O iubea mai ales pentru această naturalețe, fiindcă era exact opusă și complementară intelectualismului lui și scrupulelor care îl măcinau. Dar tocmai din cauza acestei calități îi fusese cu neputință lui Joan să înțeleagă de ce prezența ei era atît de periculoasă pentru el, de ce considerase necesar să stea departe de ea. Fusese rănită de această retragere, gîndise că se îndepărtase fiindcă n-o iubea ; în vreme ce adevărul era...

Adevărul era, își spuse Anthony, găsind un fel de consolare și o reînviere a sentimentului lui de superioritate, în gîndurile batjocoritoare și cinice care i se iviră în minte, adevărul era că fata era însetată de sărutări, că la prima mîngăire întregul ei trup se destăinuise, pro-

testînd înfiorat și impulsiv împotriva abstinenței la care fusese supus.

„Adevărul e c-c-c-." spunea Brian articulînd cu greu, „o iubesc mai mult c-c-ca oricînd. Ne g-g-grăit de mult." Din nou tăcu cîteva clipe; apoi ridicînd ochii spre Anthony îl întrebă : „C-c-ce să mă fac ?"

Încă sub imperiul gîndurilor cinice, Anthony înregistră prin grosolănia răspunsului lui nerostit, un alt succes pe care numai el îl putea aprecia — un succes efemer, tot atît de efemer pe cît era de facil. Nu trecu însă mult și primul gînd fu urmat de altul și anume devenea conștient de faptul că era silit să aleagă și acest lucru îl descumpănea : trebuia fie să-i spună lui Brian ceea ce se întîmplase între el și Joan, fie să dea un răspuns anodin și care nu-l angaja la nimic amînînd pentru o dată ulterioară mărturisirea adevărului. Acest răspuns anodin devenea, tocmai prin eludarea adevărului, o monstruoasă minciună ; și cînd, în cele din urmă, avea să spună adevărul, această minciună precum și celelalte implicate în felul cum se purtase în aceste două zile, nescoțînd o vorbă despre cele întîmplate sau spunînd neîncetat vrute și nevrute, aveau să devină, evident, dovezi zdrobitoare împotriva lui. Dar faptul de a spune adevărul așa pe nepusă masă, în împrejurarea dată, era cumplit. Cumplit nu numai pentru el, ci și mai ales pentru Brian. După mărturisirile făcute de Brian în seara respectivă, nu însemna oare să dai dovadă de o adevărată cruzime, de o insultă premeditată dacă începeai să înșiri, așa dintr-o dată, cele ce se întîmplaseră ?

„C-ce c-c-crezi că ar trebui să fac ?" întrebă din nou Brian.

„Cred", răspunse blînd Anthony, „cred că ar trebui să iei în considerație realitatea și să faci unele compromisuri."

Se hotărîse — sau mai degrabă, așa cum preferă să-și spună cînd rămase singur în odaia lui și trecu în revistă evenimentele din seara respectivă — hotărîrea fusese luată. Desfășurînd iar filmul, simți că nu avea nici în clin nici în mînecă cu ceea ce se întîmplase.

Capitolul XLIII

21 septembrie 1934

Observații făcute de Sf. Tereza : *Să ne uităm la propriile noastre greșeli și nu la ale celorlalți. Nu ar trebui să cerem tuturor să meargă pe urmele noastre și nici să ne luăm asupră-ne misiunea de a da sfaturi în domeniul spiritualității, cînd poate nici noi înșine nu știm ceea ce este. Zelul pentru mîntuirea sufletelor, deși ne-a fost dat de către Dumnezeu, poate să ne ducă pe căi greșite.* La această remarcă trebuie să adăugăm următoarea : Faptul de a fi în stare să te cunoști pe tine însuți este un har dat de Dumnezeu. Dar prea multă autocunoaștere poate fi tot atît de nocivă ca și prea puțină, așa cum se spune de obicei ; credeți-mă, cu ajutorul lui Dumnezeu putem înfăptui mai mult contemplînd Divinitatea, decît ațintindu-ne ochii numai asupra noastră. Dumnezeu poate să existe, după cum poate să nu existe. Dar nu putem ignora faptul empiric că a contempla Divinitatea — binele în forma lui cea mai puțin diferențiată — este o metodă de a pune în practică, într-o mică măsură, binele, în propria ta viață și acest fapt are adesea drept rezultat o experiență în cursul căreia ești ajutat spre înfăptuirea binelui și ajutorul îți este dat de o ființă care este alta decît cea care ești tu în mod obișnuit, și infinit superioară ție. Dumnezeu, în concepția creștină, ca și Spiritul Primordial în concepția budistă, sînt interpretări ale unor experiențe concrete. Concepția budistă reprezintă raționalizarea unor stări de spirit mai îndepărtate de normal decît în cea creștină. Creștinii au experimentat, desigur, această stare de spirit și au avut mari dificultăți pentru a o explica în termeni ortodoxi. Amîndouă concepțiile sînt legitime, așa cum este legitimă și viziunea macroscopică și cea microscopică asupra materiei. Privim universul cu un fel de aparat fizico-mental. Acest aparat poate reacționa numai la anumiți stimuli. În cadrul unor anumite limite, destul de înguste, aparatul poate fi reglat. Natura faptelor pe care fiecare din noi le percepe drept

primordiale și impuse de realitate, depinde de felul instrumentului individual și de modul cum am fost educați, sau de modul cum, în mod deliberat, am hotărît să-l reglăm. Pornind de la aceste date putem trage anumite concluzii, care pot fi, din punct de vedere logic, valabile sau nu. Orice filozofie este, din punct de vedere intelectual, legitimă, dacă — primo — pornește de la fapte care pentru filozoful respectiv constituie date și dacă — secundo — construcția logică edificată pe aceste date stă în picioare. O filozofie intelectuală nu este însă identică cu o filozofie legitimă din punct de vedere moral. Putem să reglăm instrumentul de care dispunem, în mod deliberat, printr-un act de voință. Acest lucru înseamnă că putem dori modificări ale experiențelor noastre personale, care să ne fundamenteze filozofia și datele pe care le luăm drept punct de plecare. Problema este cum să construim niște punți într-adevăr solide și logice, care să lege faptele date de concluziile filozofice. Aproape de nerezolvat. Nu există argument inatacabil în favoarea niciuneia din teoriile cosmologice esențiale. Atunci ce rămîne de făcut? Să ne agățăm, în măsura posibilului, de faptele empirice, avînd mereu în minte ideea că aceste fapte sînt modificabile, de către oricine dorește să modifice aparatul perceptor. Așa dar fiecare poate vedea, fie o iremediabilă absurdiate și abjecție, fie posibilități de declanșare a unor valențe de bine — după cum vrea; este o chestiune de alegere.

Capitolul XLIV

14 aprilie 1928

O fericire de nedescris — asta ar fi trebuit să-i aducă scrisoarea primită de la Helen. Dar fața lui Hugh, în timp ce străbătea în sus și în jos lunga galerie în care se afla colecția etnografică — căci umbla așa în loc să se fi dus la masă — era efigia însăși a nedumeririi și a nefericirii.

Cuvintele din scrisoarea lui Helen îi reveneau mereu în minte. *Nimeni nu dă nici o ceapă degerată ca să afle dacă mai trăiesc sau nu.*

Din vitrina unde se aflau obiectele de artă mexicană, simbolul morții făurit din cristal și un craniu incrustat cu peruzele, se holbară la el în timp ce trecea. „Nimeni nu dă...". Asta ar fi trebuit să fie prilejul pe care îl aștepta. Visase că într-o zi Helen va fi nenorocită — și o compătimise covîrșit de o nespusă durere, dar și cu o oarecare speranță. De va fi nefericită, va apela la el. *Nimeni nu dă...*

Nimeni, în afară de tine. Mîndria și bucuria se potoliră pe măsură ce continuă să citească scrisoarea, căci își dădu seama că Helen nu înțelesese exact în ce fel anume ținea la ea, că nu realiza exact calitatea sentimentelor lui *Mama?*, scrisese ea. *Dar în definitiv, chiar înainte de a începe să se drogheze, mama era altcineva — întotdeauna a fost efectiv altcineva, chiar atunci cînd totul era în ordine* (deși, desigur, nu era atît de altcineva). *Așa cum și eu eram, de fapt, altcineva dacă stau să mă gîndesc. S-a așteptat să afle în mine o fiică; dar eu am fost întotdeauna egoistă și aiurită. Întocmai cum era și ea. Altcineva. Cum putea oare ține la mine? Tu nu ești egoist, Hugh. Tu ești...* Dar nu era numai o problemă de egoism sau de altruism, începu să protesteze Hugh în sinea lui, în timp ce toate fețele pictate pe vasele peruviene se holbau la el, privindu-l din dreapta, cu acea intensitate fixă a vieții înghețate. Era vorba de ceva cu totul diferit, de ceva mai profund și mai spiritual. Pe partea stîngă, trofeele papuașilor vînători de capete atîrnau chircite, dar sulemenite în culori fantastice, ca niște capete de clovni decapitați. Craniilor din istmul Torres li se încrustaseră ochi de sidef. Da, era vorba de ceva mai spiritual își preciză ideea, gîndindu-se la ceea ce scrisese despre Helen — rînduri lirice, lirice! — și la subtilele analize ale propriilor lui emoții. Desigur că era vorba de altruism, dar altruismul se topise în cursul elaborării, în contemplație, se rafinase, devenind o emoție estetică. Altruismul într-un tablou. Altruismul într-o pînză de

Watteau,[1] sau de Cima de Conegliano.[2] Și Helen, obiectul devoțiunii sale contemplative și estetice, devenise, în imaginația lui și în paginile din ce în ce mai numeroase ale manuscrisului, o ființă care poseda calitățile unui tablou sau ale unei partituri muzicale; devenise ceva la care erai fericit să te poți uita o veșnicie, ceva ce putea fi ascultat la nesfârșit; cînd și cînd puteai eventual să-l și atingi ca pe o statuie, să-l mîngîi cu o imperceptibilă tandrețe. Citeodată, în închipuirea lui, Helen era înfrigurată, nenorocită — nimeni nu dădea nici o ceapă degerată — și dorea să fie consolată, să-i țină cineva de cald, și atunci se refugia în brațele lui, în acele brațe altruiste, contemplative și impalpabile și stătea acolo la adăpost, cu trupul gol ca într-un tablou, virginală, ideală, dar topindu-se pe nesimțite... Cu pene pe cap ca un ambasador în ținută de gală, cu cioc de pasăre și cu dinți de rechin, masa de lemn din fața lui Hugh îl făcuse odinioară, pe cel care o purtase în timp ce dansa, să se simtă mai presus decît semenii săi, aproape un zeu. *Ai spus că ți-ar plăcea să fii veșnic alături de mine. Ei bine, am stat și m-am gîndit mult în ultimul timp și cred că asta doresc și eu. Dragul meu Hugh, nu sînt îndrăgostită de tine, dar țin la tine mai mult decît la oricine. Cred că ești mai drăguț, mai bun, mai blînd și mai puțin egoist ca ceilalți. Și desigur că toate acestea constituie o bază destul de solidă, pe care se poate clădi ceva.* Cînd le citise pentru prima oară, aceste cuvinte îi produseseră un fel de panică, pe care o simțea și acum, cînd străbătea cu pași nervoși și protestînd în sinea lui, spațiul dintre Noua Caledonie și Insulele Solomon. În burta unui pește de lemn, o văduvă din Malaesia deschisese o ușiță și pusese acolo ca pe un țucal, craniul soțului ei. Dar întotdeauna dorise să fie cu Helen numai în mod spiritual și estetic. Oare nu fusese în stare să înțeleagă atît lucru? Nu se exprimase oare destul de limpede? *Dacă mai dorești acest lucru, iată-mă, și eu îl doresc.* Îngrozitor,

[1] Antoine Watteau (1684—1721) pictor francez.

[2] Giovanni Battista Cima di Conegliano, pictor italian din secolul al XV—XVI.

gîndea Hugh, îngrozitor! Îi forța mîna punîndu-l în imposibilitate să spună nu, considerînd de la sine înțeles faptul că spusese în prealabil da. Se simțea legat de mîini și de picioare încolțit. Să se căsătorească? Dar asta însemna să-și schimbe întregul lui fel de viață. Apartamentul lui nu era destul de încăpător pentru doi oameni. Și probabil că avea de gînd să mănînce carne seara. Și doamna Barton își va da demisia. Cîteva din sulițele aflate pe stînga lui aveau vîrfuri din obsidiană[1] altele din vertebre de *sting-ray*[2], altele din oase omenești. *Probabil că gîndești despre mine că sînt o proastă, frivolă și iresponsabilă; și e adevărat, așa am fost pînă acuma și așa și sînt. Un caz fără speranță. Dar nu m-am născut așa, așa am devenit din cauza vieții pe care am dus-o. Acum vreau să mă schimb, să devin altcineva, și știu că pot deveni altcineva. Sérieuse. O nevastă cumsecade cu toate calitățile respective. Oricît ar suna de ridicol și oricît mi-ar displace să aștern astfel de cuvinte pe hîrtie, dar nu mai vreau să-mi fie rușine să fiu bună. Refuz cu îndîrjire...* Iresponsabilitatea lui Helen, gîndea Hugh, era una din calitățile ei cele mai fermecătoare și mai emoționante. O extrăgea din lumea de toate zilele, înălțînd-o deasupra oamenilor de rînd. Nu vroia ca Helen să devină o nevastă cumsecade și responsabilă. Voia să fie ca Ariel[3], ca acea ființă delicată aflată în manuscrisul lui; o ființă de altă specie, dincolo de bine și de rău. Între timp ajunsese în domeniul african. Imaginea unei negrese, care își ținea în mîini sînii ei țuguiați, arunca străfulgerări negre prin geamul vitrinei. Burta îi era tatuată și buricul ieșea în afară părînd un con mititel. Sulițele din vitrina alăturată aveau vîrfuri de fier. Ca Ariel, își repeta în sinea lui, ca acele tablouri de Watteau de la Dresda, ca muzica lui Debussy. Xilofonul din vitrină

[1] Sticlă naturală de natură eruptivă, de diverse culori, în general întunecate.

[2] Pește asemănător cu calcanul, care în apele tropicale atinge opt metri și pînă la 3 tone.

[3] Personaj din piesa lui Shakespeare, *Visul unei nopți de vară*. Cuvîntul a devenit sinonim cu „spiriduș".

avea drept cutie de rezonanță nu o pungă, ci un craniu omenesc. Tot acolo se aflau și unele fetișuri, cornuri din fildeș, ornate cu cranii, și tobe rituale pentru sacrificii din Ashanti, garniste de jur împrejur cu oase femurale. Strica totul, își spuse înciudat Hugh. Și deodată, ridicînd ochii, o văzu în fața lui mergînd grăbită printre vitrine, ieșindu-i în întîmpinare.

„Tu aici ?" izbuti să bîiguie.

Helen era însă mult prea răvășită ca să ia în seamă expresia de descumpănire ce se ivise pe fața lui Hugh. Nu văzu că se făcuse alb ca varul și roșu ca racul ca și cum s-ar fi simțit vinovat. Era prea preocupată de propriile ei gînduri ca să perceapă în vocea lui o notă de groază produsă de neașteptata ei apariție.

„Îmi pare foarte rău", spuse ea pe nerăsuflate, în timp ce-i întindea mîna. „N-aveam de gînd să vin să te bat la cap aici. Dar nu știi ce infern a fost azi dimineață acasă." Clătină din cap. Buzele îi tremurau. „Mama era bună de legat. Nu pot să-ți descriu... Tu ești singurul om, Hugh...".

Stîngaci, încercă s-o consoleze, dar realitatea era cu totul și cu totul diferită de ceea ce-și închipuise el despre eventuala ei nefericire. În imaginație, nefericirea ei constituise întotdeauna un delicios prilej ; realitatea se prezenta sub forma amenințătoare a unei condamnări fără apel. Făcînd eforturi disperate, încercă să schimbe vorba. Obiectele venite din Benin erau destul de interesante. De pildă leopardul ăsta de fildeș, cu pete făcute din aramă incrustată. Și ce părere ar avea despre războinicii negri, făcuți din bronz, înarmați cu lăncii și săbii în formă de frunze, și care purtau la brîu capetele dușmanilor lor ? Dar despre bărboși și cu nas acvilin în straiele lor din secolul al XVI-lea, purtînd căști și pantaloni bufanți, cu muschete [1] în mîini și cu crucea atîrnîndu-le de gît ? Caraghios, spuse Hugh, în chip de paranteză, că singurul lucru pe care băștinașii l-au luat de la creștini este sis-

[1] Pușcă cu fitil.

temul de a crucifica oamenii. Expediția punitivă din 1897 a găsit pe acele meleaguri un mare număr de cruci. Ce să spui despre această frumoasă fată care poartă pe cap un fel de bonetă frigiană, ca un coif făcut din boabe de mărgean.

„Privește asta," îl întrerupse brusc Helen ; și suflecîndu-și mîneca îi arătă două urme roșii și semicirculare deasupra încheeturii brațului. „Aici m-a mușcat cînd am încercat să o ure în pat".

Hugh tresări și de indignare și de compătimire. „Dar e îngrozitor" strigă el, „e prea îngrozitor." Îi luă mîna într-a lui. „Biata mea fetiță." Stătură o clipă tăcuți. Apoi dintr-odată mila pe care o simțea fu străpunsă de înțelegerea celor ce i se întîmplaseră. Acum nu mai avea nici o scăpare. Se trezi din nou, gîndindu-se la doamna Barton. Ce-o să se facă dacă-și dă demisia.

Capitolul XLV

30 octombrie 1934

Astă seară, în timpul cinei, Mark a spus că a citit din nou Ana Karenina. Bun, după părerea lui, așa cît poate fi un roman. Dar s-a plîns de profunda lipsă de veracitate a literaturii de imaginație, chiar și a celei mai bune. Și apoi a început să facă o listă cu toate omisiunile. Neglijarea aproape totală a acestor evenimente minore, de ordin fiziologic, care decid dacă viața de fiecare zi va avea o nuanță agreabilă sau dezagreabilă. Excreția de exemplu și puterea ei de a-ți face ziua plăcută sau să ți-o strice. Digestia. Și pentru eroinele din romane sau din piesele de teatru, menstruația. Și apoi micile beteșuguri. Catarul, durerile reumatice, migrenele, urmările concentrării vizuale, infirmitățile cronice care proliferează (ca în cazul diformităților sau al impotenței) în neînchipuite stări demențiale. Și, dimpotrivă, momentele cînd te simți mai

mult decît sănătos, izvorîte din neștiute surse viscerale sau musculare. În afară de asta nu se menționează rolul jucat de senzații, ca producătoare de fericire. O baie caldă, de exemplu, gustul slăninei afumate, senzația produsă de atingerea unei blănuri sau de parfumul freziilor. În viața reală o cutie în care nu se află nici o țigară poate produce mai multă disperare decît absența unui iubit ; dar în cărți nu se întîmplă niciodată așa. Se omit de asemeni, aproape complet, micile distracții care umplu cea mai mare parte din viețile oamenilor. Lectura jurnalelor, colindatul prin magazine, bîrfeala și toate variantele visărilor cu ochii deschiși, mergînd de la a sta lungit în pat, închipuindu-ți ce ai face dacă ai avea la dispoziție amantul indicat, venitul, înfățișarea sau poziția socială rîvnite, pînă la a privi și a accepta pasiv visurile „de-a gata" confecționate la Hollywood.

Minciuna prin omisiune devine întotdeauna, în mod inevitabil, o minciună reală. Literatura implică ideea că toate ființele umane acționează sub un control exercitat dacă nu de rațiune, cel puțin de niște sentimente bine organizate și care pot fi mărturisite, în timp ce lucrurile stau cu totul altfel. Uneori sentimentele intervin, alteori nu. Totul pentru dragoste, altfel lumea poate să piară ; dar dragostea poate să fie un titlu de noblețe, dat unor tentații imposibil de ținut în frîu stîrnite de mirosul unei anumite persoane sau de calitatea pielii, dorința unui dement care vrea cu tot dinadinsul să aibă iarăși senzația trezită de cine știe ce gest dibaci al partenerului. Să luăm în considerație acele cazuri (de care arareori se vorbește în scris, dar foarte numeroase, după cum poate atesta oricine este în măsură să știe !) cazurile unor eminenți oameni de stat, ecleziaști, juriști, sau oameni de afaceri, și care în aparență sînt atît de zdraveni la cap, atît de indubitabil intelegienți și atît de principiali în public, dar care în viața lor particulară nu se pot împotrivi atracției exercitate de alcool, de băieți tineri, de fetițele întîlnite în tren, de exibiționism, de jocurile de noroc, de acumulări de bunuri, de bruftuirea inferiorilor, de dorința de

a fi biciuiți, de nenumăratele și dementialele perversiuni stîrnite pe de o parte de setea de avere, de putere, sau de dobîndirea unei poziții sociale, și pe de altă parte de plăcerile sexualității. Aceste biete ticuri și tropisme, aceste pofte nesăbuite și imposibil de mărturisit joacă în viața oamenilor un rol tot atît de mare ca sentimentele închegate și recunoscute. Literatura de imaginație suprimă aceste fapte. Propagă o imensă minciună despre natura bărbaților și a femeilor.

„Și pe drept cuvînt, desigur. Căci dacă li s-ar arăta oamenilor ceea ce sînt efectiv, ori s-ar apuca să se omoare unii pe alții cum ai stîrpi niște păduchi ori s-ar spînzura cu toții. În orice caz eu personal nu pot să-mi pierd timpul citind cărți de acest soi. Minciunile nu mă interesează. Oricît de poetic ar fi exprimate. O trăncăneală fără rost."

Am fost de acord cu Mark. Literatura de imaginație nu-și face datoria căci este esențial să cunoști totul și să afli faptele nu numai din volumele științifice, ci și din cărți, unde trebuie să fie expuse în asemenea fel încît să aibă puterea să impresioneze atît mintea cititorului cît și întreaga sa viață psihică și spirituală. O expresie completă (în termenii folosiți de literatura de imaginație) ducînd la cunoașterea completă (percepută cu totalitatea spiritului) a întregului adevăr : condiție preliminară și indispensabilă oricărei acțiuni întreprinse în scopul de a aduce o îmbunătățire oricărei tentative serioase menite să realizeze o ființă autentică umană. Construcția trebuie să înceapă din interior prin antrenarea în mod adecvat a propriei tale ființe — antrenament simultan fizic și mental. În același timp construcția trebuie pornită și din afară, prin luarea de măsuri sociale și economice concepute de oameni care au o cunoaștere completă a individului și de felul în care individul se poate modifica pe sine însuși.

Mark s-a mulțumit să izbucnească în rîs și mi-a spus că vorbele mele îi aduc aminte de acei oameni care umblă din casă în casă, încercînd să vîndă mașini de spălat electrice.

Capitolul XLVI

10 și 11 ianuarie 1934

Telegrama trimisă de Don Jorge exprima în clar ordinul de a vinde imediat 600 de saci de cafea. De fapt anunța că sosise momentul și că-i aștepta de urgență.

Mark se uită la tovarășul său de drum cu niște ochi în care se citea o vădită ostilitate. „Fiți-ar mațele de rîs să-ți fie !“ spuse.

Anthony răspunse că se simte din nou în puteri.

„Nu ești în stare să pornești la drum.“

„Ba da.“

„Ba nu,“ repetă Mark, grijuliu, dar în vocea lui se citea și supărare și ciudă. „Trei zile călare pe catîr prin afurisiții ăștia de munți. Imposibil pentru un om în halul tău“.

Jignit de cuvintele lui Mark și temîndu-se mai ales că dacă s-ar fi declarat de acord cu el i-ar da impresia că nu voia să facă față dificultăților și să înfrunte primejdiile care-i așteptau, Anthony continua să spună cu încăpățînare că era în stare de orice. Dorind să-i dea crezare, Mark își permise luxul de a se lăsa iute convins. Îi expediară lui Don Jorge o telegramă — cei 600 de saci de cafea vor fi vînduți imediat ; amănunte suplimentare probabil vineri — și după ce prînziră, în arșița amiezii, porniră spre *finca* ce se afla sus în munți, deasupra orașului Tapatlan, unde unul din prietenii lui Don Jorge avea să-i găzduiască. Mark scoase din nou din buzunar piesele lui Shakespeare și timp de patru ore dădură pinteni catîrilor care urcau fără chef. Mai sus, tot mai sus. Trecură prin lanuri de unde se strînsese porumbul și apoi printr-un pustiu uscat și lipsit de orice vegetație și ajunseră în sfîrșit în zona plantațiilor de cafea, zonă întunecată și verde, străbătută de luminile aurii filtrate prin crengile copacilor stufoși. Mai sus tot mai sus, în timp ce Mark avusese timp să citească în întregime *Hamlet* și două acte din *Troilus și Cresida*. Anthony se întreba în răstimp cu mintea încețoșată de oboseală, cît

va mai putea rezista. În cele din urmă ajunseră pe înoptat la punctul de destinație.

A doua zi dimineață la ora patru se aflau din nou călare. Era mai noapte decît oricînd, căci crengile copacilor acopereau cerul înstelat; totuși catîrii își găseau singuri drumul pe poteca șerpuită cu o siguranță care avea darul să te îmbărbăteze.

Din cînd în cînd treceau pe sub nevăzute crengi de lămîi. În întuneric parfumul florilor părea să fie o revelație fulgurantă și imposibil de redat prin cuvinte, revelația unui lucru de pe alt tărîm — o clipă de extaz. Apoi catîrii porneau iar, pășind agale pe poteca bolovănoasă. Prezența supranaturală dispăru și reîntoarcerea la viața de toate zilele fu marcată simbolic prin mirosul pielii tăbăcite și al nădușelii.

Soarele răsări și puțin mai tîrziu ieșiră din pădurea alcătuită din plantația de cafea pe o coamă stîncoasă unde nu mai creșteau decît cîțiva pini. Cărarea nu mai urca ci șerpuia numai de-a lungul unui zid stîncos care ieșea cîteodată în afară ca niște fortărețe ca apoi să se retragă prăvălindu-se în vreo prăpastie. Pe partea stîngă se căsca un hău în fundul căruia se aflau învăluite încă în beznă văile din care porniseră. Departe de tot, prin pîcla născută din praful acestui anotimp secetos și fumul focurilor din pădure se zărea o pată de un alb lăptos sus, sus pe cer, Pacificul. Mark continua să citească *Troilus și Cresida*.

Un povîrniș atît de abrupt încît fură nevoiți să descalece și să meargă ținînd catîrii de căpăstru. Peste o oră ajunseră la malul unui rîu. Trecură prin vad și urcară pe malul celălalt, sub un soare dogoritor. Nu mai era pic de umbră și înaltele dealuri golașe erau de culoarea prafului și a ierbii năpîrlite — nimic nu mișca. Nu se vedea nici măcar o șopîrlă printre pietre. Nici un semn de viață. Un vid nesfîrșit, haosul munților dați de-a rostogolul te secătuia de orice speranță ca și cum ai fi trecut de granița lumii și ai fi ajuns în neant, în nesfîrșita întindere a unei fierbinți și prăfuită negații.

La ora 11 făcură o haltă ca să mănînce. O oră mai tîrziu, cu soarele ce-i lovea drept în creștet porniră iarăși. Poteca urcă, coborî 500 de metri într-o viroagă, și sui

iarăși. Pe la ora trei Anthony era atît de obosit încît deabia mai putea gîndi, de abia mai putea deslușî ceea ce se afla în jurul lui. Priveliștile păreau să înainteze, ca să dea imediat înapoi ; cîteodată se întorceau dar uneori dispăreau cu totul. Auzea zgomot de voci și în mintea lui gîndurile începură să ducă o viață de sine stătătoare — o viață care nu ținea seamă de nimeni și de nimic, în demența și înnebunitoarea ei lipsă de noimă. Imaginile se succedau ca într-o fantasmagorie pe care nu-i stătea în puteri s-o nimicească. Ca și cum un demon ar fi pus stăpînire pe el, silindu-l să trăiască viața altcuiva și să gîndească cu mintea altcuiva. Dar sudoarea care îi șiroia pe față ca și cum ar fi țîșnit dintr-un izvor udîndu-i cămașa și pantalonii de călărie, ca și durerea intolerabilă pe care o simțea în șale și în coapse erau ale lui. Întru totul ale lui, un chin nemaipomenit, intolerabil. Simțea nevoia să se vaiete, ba chiar să izbucnească în lacrimi. Dar prin delirul celuilalt își aminti totuși ceea ce-i spusese lui Mark, făgăduiala fermă că va ține la drum. Clătină din cap și continuă să meargă călare printr-o lume de plăsmuiri străine lui, umbre abia întrevăzute, stihii ce se mistuiau ; continuă să meargă călare prin înfiorătoarea realitate produsă de durerea fizică și de oboseală.

Vocea lui Mark îl trezi din stupoare.

„Cum te simți ?“

Ridicînd capul, Anthony făcu o sforțare și concentrîndu-și privirea văzu că Mark se oprise la o cotitură, chiar deasupra lui. 50 de metri mai sus, însoțitorul, *mozo*, călare pe măgar, mîna din spate catîrul încărcat cu bagaje.

Mula-a-a ! strigă și apoi auziră zgomotul înfundat produs de o lovitură de bîtă pe spinarea măgarului.

„Îmi pare rău“, mormăi Anthony. Cred că n-am putut ține pasul.“

„Ești sigur că te simți bine ?“

Anthony încuviință, cu o mișcare a capului.

„Mai avem mai puțin de o oră“ spuse Mark. „Nu te lăsa dacă poți“. Umbrită de o enormă pălărie de paie, fața extenuată a lui Mark se contorsionă pentru a produce un zîmbet de încurajare.

Emoționant, Anthony zîmbi la rîndul lui și, pentru a-l asigura că totul e în regulă, încercă să facă o glumă referitoare la duritatea șeilor de lemn.

Mark izbucni în rîs. „Dacă ajungem teferi", spuse, „o să dăm ca *ex voto* o pereche de buci de argint Sfîntului Iacob din Compostella."

Smuci hățurile și dădu pinteni catîrului. Dobitocul porni pe cărare în sus ; dar dînd de un grohotiș se împiedică și căzu în genunchi.

Anthony închisese ochii ca să-i ferească o clipă de lumina orbitoare. Cînd auzi zgomotul îi deschise iară și revăzu pe Mark la pămînt, întins pe burtă. Catîrul izbuti să se ridice în picioare făcînd o serie de mișcări spasmodice. Lumea din jurul lui Anthony își recăpătă dintr-o dată consistența. Filmul cu imagini fantasmagorice se opri. Uitînd de durerea care-l chinuise, Anthony sări din șa și urcă în fugă spre Mark. În timp ce se apropia, Mark se întorsese cu fața în sus și izbutise să se ridice în capul oaselor.

„Rănit ?" întrebă Anthony.

Mark clătină din cap dar nu scoase nici o vorbă.

„Curge sînge".

Pantalonii se rupseseră și din rana de la genunchiul stîng sîngele curgea pe picior. Anthony strigă și-l chemă pe *mozo* să vină înapoi și să aducă catîrul încărcat cu bagaje ; apoi îngenunche, își deschise briceagul și tăie cum se pricepu postavul pantalonului făcînd o gaură în lung.

„Îmi strici bunătate de nădragi", spuse Mark descleștîndu-și fălcile pentru prima oară.

Anthony nu răspunse, mulțumindu-se să rupă un petec mare de stofă.

Rotula precum și partea superioară a gambei nu erau decît o bucată de carne jupuită care sîngera pe alocuri. În părțile unde sîngele nu mustea era acoperită de praf și de pietricele. În îndoitura genunchiului o tăietură adîncă din care sîngele țîșnea abundent. Anthony se încruntă și ca și cum durerea ar fi fost a lui, își mușcă buza de jos. Un spasm de greață fizică amestecat cu o îngrozită compătimire. Se cutremură. Mark se aplecă și își privi genunchiul lovit. „Timpită treabă" fu singurul

lui comentariu. Anthony încuviință din cap fără să rostească vreun cuvînt, destupă sticla cu apă, își udă batista și începu să spele rănile. Emoția dispăruse; era cu totul absorbit de treaba pe care o făcea. Nimic nu mai avea importanță, în afară de faptul de a înlătura pietricelele de pe răni în așa fel încît pe Mark să-l doară cît mai puțin posibil.

Între timp, venise și *mozo*, care adusese catîrul cu bagaje. Stăteau lîngă ei, tăcut, privind ceea ce se petrecea cu ochii lui negri și inexpresivi.

„După părerea lui ne ținem de moșturi" spuse Mark, încercînd să zîmbească.

Anthony se ridică în picioare, îi porunci lui mozo să dea jos bagajele și dintr-o traistă de pînză scoase trusa cu medicamente. Mark izbucni într-un rîs zgomotos cînd simți arsura dezinfectantului. „Cînd e vorba de tinctură de iod nu mai merge să ții discursuri cu iz umanitar" spuse. „Mai degrabă se potrivește predica demodată conform căreia trebuie să-l faci pe om să sufere pentru binele lui" precum zice Iehova. „Fir-ar să fie" exclamă, dar rise din nou cînd Anthony îi tamponă o nouă porțiune de carne vie. După ce Anthony îi bandajă genunchiul îi spuse: „Dă-mi mîna să mă ridic". Anthony îl ajută și Mark făcu cîțiva pași în susul și josul cărării. „Pare în regulă." Se aplecă pentru a examina picioarele din față ale catîrului. Avea doar cîteva julituri. „Nu ne împiedică nimic să pornim" spuse în cele din urmă. Îl ajutară să se urce în șa. Dînd pinteni calului cu piciorul care nu fusese rănit, Mark porni iute în sus. Tot restul drumului Anthony nu mai văzu decît o spinare dreaptă și țeapănă și din cînd în cînd, la vreo cotitură, un profil atît de palid încît părea dăltuit în marmoră — statuia unui stoic, un stoic jupuit de viu, dar încă în viață și care-și îndura în tăcere chinul.

În mai puțin de o oră cum plănuiseră — căci Mark hotărîse să mîne catîrii atît de repede încît dobitoacele gîfîiau și nădușeau în dogoarea după amiezii, intrară călare în San Cristobal el Alto. Cele treizeci, patruzeci de ranch-uri de indieni, din care era alcătuit satul erau așezate pe o brînă aflată între prăpastii adînci, dincolo

de care munții se întindeau și pe dreapta și pe stînga la nesfîrșit, haotic, lanț după lanț, pierzîndu-se în negură.

Negustorul din sat ieși repede în mijlocul pieții pentru a oferi unor călători atît de distinși găzduire pentru noapte. Mark îl ascultă, încuviință din cap și făcu o mișcare ca să descalece ; apoi cu fața strîmbată de durere se lăsă să cadă la loc în șa.

Fără să întoarcă capul strigă cu o voce puternică și mînioasă :

„O să trebuiască să mă dați jos după afurisitul ăsta de catîr !"

Anthony și *mozo* îl ajutară să descalece, dar îndată ce puse piciorul pe pămînt, Mark refuză orice sprijin.

„Pot să umblu și singur !" spuse tăios, încruntîndu-se în timp ce vorbea, ca și cum oferindu-i brațul, Anthony ar fi avut de gînd să-l insulte.

Locul unde înoptară se dovedi a fi o baracă de lemn pe jumătate plină cu saci de cafea și cu piei. După ce inspectă locul, Mark merse șchiopătînd să se uite din nou la magazia cu acoperiș de stuf unde aveau să fie adăpostiți catîrii. Apoi propuse să facă un tur prin sat : pentru a vedea „punctele de atracție", explică el.

Faptul de a merge, evident, îl chinuia atît de tare, încît nici măcar nu avea curajul să deschidă gura. Străbătură tăcuți mica *plaza*, vizitară tăcuți biserica, școala și *Cabildo*, închisoarea din sat. Tăcuți, și unul în spatele celuilalt. Așa socotise Anthony că e mai bine, căci dacă ar fi mers unul lîngă altul, ar fi putut vedea fața lui Mark, și Mark ar fi avut impresia că-l spionează. Dacă ar fi mers înainte, l-ar fi putut jigni, Mark crezînd poate că vrea să-l umilească arătîndu-i că nu-i în stare să țină pasul. În consecință, Anthony rămînea mereu anume în urmă, tăcut ca o nevastă de indian care-și tîrăște pașii în praf, pe urmele soțului ei.

Numai după ce trecu aproape o jumătate de oră, Mark avu impresia că s-a chinuit suficient.

„Gata cu vizitarea satului" spuse morocănos. „Hai să mergem să mîncăm ceva."

Noaptea dîrdîiai de frig. Patul era încropit din cîteva scînduri. A doua zi dimineața Anthony fu trezit dintr-un somn agitat și care nu-l odihnise.

„Scoală-te !“ zbieră Mark. „Scoală-te !“

Anthony se ridică în capul oaselor și uimit, îl văzu pe Mark lungit în celălalt pat de lemn, proptit într-un cot și uitîndu-se la el fioros.

„E momentul să o luăm din loc !“ continuă Mark cu o voce aspră. „A trecut de șase“.

Amintindu-și dintr-o dată de accidentul care se întîmplase cu o zi înainte, Anthony întrebă : „Cum îți merge genunchiul ?“

„La fel.“

„Ai putut să dormi ?“

„Nu, evident nu !“ răspunse Mark nervos. Apoi întorcînd capul, adăugă : „Nu mă pot da jos din pat ! Porcăria asta de pansament lipit a devenit țeapănă.“

Anthony își trase cismele și, după ce deschise ușa barăcii ca să poată vedea înăuntru, se apropie și se așeză pe marginea patului lui Mark.

„Mai bine am pune alt bandaj“ spuse și începu să-l scoată pe cel vechi. Tifonul se lipise de carnea vie. Anthony trase de bandaj cît putu de ușurel și apoi renunță. „Mă duc la prăvălie să văd dacă pot să fac rost de niște apă caldă“, spuse.

Mark izbucni într-un fel de rîs zeflemitor și apucînd cu două degete un capăt al bandajului îl smulse cu putere. Bucata de pînză dublată de plasture îi rămase întreagă în mînă.

„Stai !“ strigă Anthony tresărind, ca și cum ar fi simțit durerea în propriul său trup. Celălalt nu făcu decît să-i zîmbească disprețuitor. „Uite ce ai făcut, iar a dat sîngele“ adăugă pe alt ton, găsind o justificare medicală pentru strigătul lui necontrolat. Dar de fapt nu carnea mustind de sînge îl sperie cînd se aplecă și văzu rana de pe care Mark smulsese bandajul. Tot genunchiul era îngrozitor de umflat, negru și tumefiat și în jurul rănii din nou deschise, carnea era galbenă, plină de puroi.

„Nu poți să pornești la drum cu un genunchi în starea asta“ spuse.

„Asta hotărăsc eu“ răspunse Mark și adăugă după o clipă : „La urma urmelor sînt în aceeași situație în care te-ai aflat tu alaltăieri.“

Vorbele lui Mark implicau o comparație dispreţuitoare. („Dacă un prăpădit ca tine poate să-şi stăpînească durerea, atuncea desigur eu...“). Asta voiau să spună cuvintele lui. Dar Anthony îşi dădea seama că Mark nu avusese intenţia să-l jignească. Vorbele ţîşneau din străfundurile aroganţei lui, o aroganţă aproape puerilă tocmai prin intensitatea şi aspectul ei obsesiv. Era ceva emoţionant şi absurd totodată într-un sentiment atît de naiv. Pe de altă parte trebuia să se ţină seama şi de genunchiul bietului Mark. Nu era momentul să te superi pe el.

„Eu eram aproape vindecat“ pledă Anthony pe un ton împăciuitor. „Pe cînd tu ai un picior care se poate infecta în orice moment“.

Mark se încruntă. „Cînd o să fiu din nou în şa, o să mă simt perfect“ spuse. „Piciorul e puţin cam ţeapăn şi am nişte julituri, asta-i tot. În afară de asta“ adăugă contrazicînd cele spuse înainte, „o să găsim un doctor la Miajutla. Cu cît mai repede am să mă dau pe mîna lui, cu atît mai bine.“

„Dacă pornim la drum, situaţia poate deveni de zece ori mai gravă. Dacă ai sta aici o zi sau două...“.

„Don Jorge ar crede că l-am părăsit tocmai cînd era la ananghie.“

„Să-l ia dracu pe Don Jorge ! Trimite-i o telegramă“.

„N-ajunge telegraful prin părţile astea. Am întrebat“.

„Să-l trimitem pe *mozo* !“

Mark clătină din cap. „N-am încredere în el nici de de doi bani.“

„De ce nu ?“

„O să se-mbete la prima circiumă.“

„Cu alte cuvinte — nu vrei să-l trimiţi.“

„În afară de asta va fi prea tîrziu“ continuă Mark. Peste o zi, cel mult două Don Jorge nu se va mai afla la locul întîlnirii“.

„Şi-ţi închipui că eşti în stare să porneşti odată cu el ?“

„Am de gînd să fiu acolo“ spuse Mark.

„Nu poţi“.

„Îţi spun că am de gînd să fiu acolo. N-am de gînd să nu fiu lîngă el cînd dă de greu“. Vorbea din nou tăios şi răstindu-se, stăpînindu-şi furia. Şi acum ajută-mă să mă dau jos !“

„Nu".

Cei doi bărbați se uitară unul la altul fără să scoată o vorbă. Apoi, făcînd un efort ca să se stăpînească, Mark dădu din umeri.

„Foarte bine atunci" spuse. „Am să-l chem pe mozo. Și dacă ți-e frică să mergi la Miajutla" continuă scîrbit la culme, „poți să te întorci la Tapatlan. O să-mi văd de drum de unul singur". Apoi, întorcîndu-se spre ușa deschisă, strigă : „Juan, Juan !"

Anthony fu nevoit să cedeze. „Cu tine nu-i chip. Dacă efectiv vrei să te porți ca un zănatec..." Nu-și sfîrși fraza. „Dar eu nu-mi iau nici o responsabilitate".

„Ți-a cerut cineva ?" i-o reteză Mark. Anthony se ridică și se duse să ia trusa cu medicamente. Tamponă rănile și puse un nou bandaj fără să mai vorbească. Cînd termină de înfășat i se adresă lui Mark : „Ce-ar fi dacă am înceta să ne certăm ? Nu ne-ar veni la amîndoi mai ușor ?"

Cîteva clipe Mark continuă să nu-l privească pe Anthony menținîndu-se pe poziție dușmănoasă. Apoi își ridică ochii și mușchii feței i se contorsionară pentru a schița un zîmbet împăciuitor și prietenos. „Fie" spuse încuviințînd din cap. „Hai să ne împăcăm."

Dar în socotelile lui nu ținuse seama de durere. Începu să-l chinuiască mai neîndurător cînd se apucă să se dea jos din pat. Se dovedi că nu era în stare să coboare din pat fără să-și îndoaie piciorul, nici măcar ajutat de Anthony ; și fiecare mișcare era un chin cumplit. Cînd, în sfîrșit, izbuti să stea în picioare la capătul patului, era alb ca varul și fața lui se înrăise într-atît, încît ai fi zis că-i un fel de fiară.

„Merge ?" întrebă Anthony.

Mark făcu din cap semn că da, și ca și cum Anthony s-ar fi transformat dintr-odată în cel mai înverșunat dușman pe care-l avea, ieși șchiopătînd din baracă, fără a-i arunca măcar o privire.

Tortura începu din nou cînd trebuiră să încalece și spori cu fiecare pas făcut de catîr. Mark porni în capul coloanei ca în ajun, căci mergînd în frunte, dovedea nu numai superioritatea lui ci se punea și la adăpost de privirile iscoditoare ale lui Anthony. Deși afară era încă

răcoare, Anthony băgă de seamă că Mark își scotea din cînd în cînd batista din buzunar și-și ștergea fruntea ca și cum ar fi nădușit. De fiecare dată cînd băga batista la loc dădea pinteni catîrului cu o nemaipomenită violență, folosindu-se de piciorul teafăr.

Cărarea o luă la vale, apoi iar la deal, cobora prin păduri de pin, mai jos, tot mai jos. Trecu o oră, trecură două, trei. Soarele se afla în înaltul cerului și zăpușeala creștea. Trei ore, trei ore și jumătate. Pădurea începu să fie străbătută de luminișuri, semănături pe clina văilor, lanuri de porumb, cîteva colibe. O femeie bătrînă căra apă și niște copii oacheși la față se jucau tăcuți în praf. Ajunseseră la marginea unui alt sat.

„Ce-ar fi dacă ne-am opri aici să mîncăm ceva?" strigă Anthony, dînd pinteni catîrului ca să pornească în trap. „S-ar putea să facem rost de niște ouă proaspete" adăugă în timp ce se apropia de catîrul ce mergea în frunte.

Cînd întoarse capul, Anthony văzu că Mark era alb ca varul. Cînd încercă să-și descleștеze fălcile ca să vorbească bărbia îi tremura într-una. „Cred că ar fi mai bine să-i dăm drumul înainte" începu să spună, dar atît de încet încît de-abia se auzea ce spune. „Mai avem mult de mers"... Apoi pleoapele începură să se zbată, capul îi căzu în piept și trupul i se ghemui. Se prăvăli cu fața în jos pe grumazul catîrului, alunecă pe o parte și ar fi căzut din șa dacă Anthony nu l-ar fi apucat de braț și nu l-ar fi susținut.

Capitolul XLVII

23 iulie 1914

Pe Anthony îl furase din nou somnul după ce fusese chemat la micul dejun așa că sosi cu întîrziere. Cînd intră în micul hol unde mîncau deobicei, Brian tresări și îl privi ca și cum s-ar fi simțit vinovat, apoi împături scrisoarea pe care o citea și o băgă în buzunar dar nu înainte ca Anthony să nu fi recunoscut, deși se afla la celălalt

capăt al odăii, scrisul cam pretenţios, înzorzonat şi cam neîndemînatic, al lui Joan. După ce-i spuse bună dimineaţa lui Brian se străduí să vorbească ca de obicei, poate cu o notă suplimentară de veselie, se aşeză la masă şi începu să se dedice în întregime trebii pe care o făcea, ca şi cum ar fi fost vorba de un proces ştiinţific complicat care îi cerea să-şi concentreze întreaga atenţie. De fapt îşi turna cafeaua în ceaşcă.

Să-i spun ? se întreba mereu. „Da, ar trebui să-i spun. Trebuie să afle de la mine, chiar şi acum cînd ştie. Blestemata ! De ce nu fusese în stare să se ţină de cuvînt ?" Era cuprins de o sfîntă indignare cu privire la Joan. Auzi dumneata, să-şi calce cuvîntul ! Şi ce naiba i-o fi povestit lui Brian ? Ce s-ar întîmpla dacă povestea lui nu avea să coincidă cu a ei ? Mărturisind, acum, cînd era prea tîrziu, avea să pară un dobitoc sinistru. Îi răpise prilejul aşteptat, mai mult încă : îi răpise orice prilej povestindu-i ea lui Brian cele ce se întîmplaseră. Fata asta îi stricase toate socotelile. În timp ce furia se transforma treptat în auto-compătimire începu să se considere pe sine însuşi drept un om plin de bune intenţii, împiedicat de forţe malifice, în ceasul al unsprezecelea, să şi le pună în aplicare. Îi astupase gura chiar în clipa cînd era pe cale să rostească vorbele care ar fi explicat şi scuzat totul ; crease o situaţie absolut intolerabilă. Cum oare credea Joan că se putea purta el faţă de Brian, acum, cînd Brian aflase ? Răspunse la această întrebare, pînă una alta refugiindu-se pentru cîteva clipe după parapetul făcut de foile ziarului *Manchester Guardian*. Stînd pitit, se prefăcu, în timp ce mînca din ouăle jumări, deosebit de interesat de ştirile referitoare la situaţia din Rusia, Austria şi Germania. Dar tăcerea care se prelungea sfîrşi prin a deveni de neîndurat.

„Povestea asta cu războiul, nu mi se pare a bună" sfîrşi prin a spune ieşind din dosul baricadei.

Din celălalt capăt al mesei Brian mormăi ceva ce semăna a aprobare. Secundele treceau. Un scaun fu împins sub masă. Anthony rămase nemişcat ca un om atît de adînc cufundat în lectura ştirilor cu privire la mobilizarea decretată în Rusia, încît nu era în stare să percepă

cele ce se petreceau în jurul lui. Numai cînd Brian deschise efectiv ușa reveni în mod ostentativ la realitate.

„Ești gata de plecare?" întrebă, întorcînd capul dar nu în asemenea măsură încît să fie silit să-l privească în față pe Brian.

„Nu c-cred c-că o să mă duc la p-plimbare azi d-dimineață."

Anthony încuviință, dînd din cap ca și cum ar fi fost medicul oficial al familiei. „Faci foarte bine" spuse și adăugă că el avea de gînd să închirieze o bicicletă ca să dea o raită pînă la Ambleside. Se ducea după cumpărături. „Ne vedem la dejun" spuse în încheiere.

Brian nu scoase nici un cuvînt. Plecă și ușa se închise în urma lui.

La ora unu fără un sfert, Anthony dădu înapoi bicicleta pe care o luase cu împrumut și urca dealul pentru a ajunge la vilă. De data asta, hotărît lucru, avea să-i spună lui Brian totul — aproape totul, chiar în clipa cînd va intra în casă. Da, se hotărîse irevocabil.

„Brian!" strigă din prag.

Nici un răspuns.

„Brian!"

Ușa bucătăriei se deschise și bătrîna doamnă Benson, care venea să le gătească și să facă curat, intră în micul hol. Domnul Foxe, explica ea, plecase la plimbare cam acum o jumătate de oră; spusese că nu se va întoarce pentru prînz, dar (zău, dacă poți crede așa ceva) dorise să plece fără să-și ia nimic de mîncare; pînă la urmă îi dăduse cu sila niște sandviciuri și un ou fiert tare.

Anthony se așeză la masă cuprins de o vagă neliniște. Brian îl ocolise cu tot dinadinsul; probabil că era supărat pe el sau, și mai rău, gîndi, probabil că era atît de lovit încît nu era în stare să-i suporte prezența. Tresări ca și cum gîndul însuși ar fi fost dureros. Faptul de a chinui pe ceilalți era îngrozitor, îl făcea să sufere și pe cel care lovea. Și dacă Brian avea să se întoarcă din plimbarea lui, iertîndu-l cu mărinimie — și Anthony care îl cunoștea bine, era convins că așa va face — atunci ce se va întîmpla? Și iertarea durea; mai ales cînd ai greșit și nu ți-ai recunoscut greșeala. „Dacă aș fi putut cel puțin să-i spun", își repeta în sinea lui, „dacă aș fi putut cel

puțin să-i spun". Aproape că reuși să se convingă că fusese împiedicat s-o facă.

După dejun se plimbă prin împrejurimi sperînd (căci acum i se părea urgent și necesar să vorbească) dar și temîndu-se grozav să-l întîlnească pe Brian, deoarece faptul de a vorbi avea să fie o tortură. Dar nu întîlni pe nimeni. Stătu să se odihnească pe coama unui deal și izbuti pentru cîtva timp să uite de frămîntările lui făcînd remarci sarcastice pe seama priveliștii atît de tipic și de penibil englezească, reflectă, dorind ca Mary să fie alături de el ca să-i asculte comentariile. Munți, văi, lacuri, dar de tipul cel mai meschin. Scîrbos de mici, numai colțișori și găurele semănînd cu arhitectura unui cottage englezesc. O sumedenie de hornuri drăgălașe și de încîntătoare balconașe. Nimic splendid sau grandios. Peisajul nu sugera nimic din megalomania secolului al XIII-lea sau din gesticulația barocă. Un sublim de proporții reduse și mai ales confortabil, foarte confortabil. Era aproape bine dispus cînd o porni la vale.

„Nu," spuse bătrîna doamnă Benson, „domnul Foxe nu se întorsese încă acasă."

Își bău ceaiul de unul singur și apoi se așeză într-un șezlong pe peluză și se apucă să citească volumul lui Gourmont despre stil. La ora șase doamna Benson ieși din casă și după ce explică minuțios că pusese masa și că friptura de berbec rece se afla în cămară îi ură bună seara și se duse la ea acasă. Nu trecu mult și musculițele începură să-l pișie așa că Anthony intră înăuntru. Păsărica din ceasul elvețian deschise ușița, strigă „cucu" de șapte ori și apoi se retrase tăcută. Anthony continuă să citească despre stil. O jumătate de oră mai tîrziu păsărica scoase din nou capul, doar pentru a spune „cucu" o singură dată. Era ora cinci. Anthony se ridică în picioare și se îndreptă spre ușa din dos. În spatele vilei dealul strălucea ca și cum ar fi fost învești mîntat într-o lumină supranaturală. Nici urmă de Brian. Se întoarse în hol și luă altă carte, un volum de Santayana [1]. Păsărica ieși din nou și sughiță de opt ori „cucu". Deasupra petei de

[1] George Santayana (1863—1953), filozof și poet american.

culoare portocalie făcută de soarele la asfinţit se ivise luna. Aprinse lumina şi trase perdelele. Se instală din nou în fotoliu şi încercă să continue lectura din Santayana. Pietricele şlefuite de înţelepciune se rostogoleau însă la suprafaţa minţii lui fără să-i facă cea mai mică impresie. Sfîrşi prin a închide cartea. Cucul anunţă că era opt şi jumătate.

Un accident ? — se întrebă — să fi avut Brian vreun acident ? Dar, în definitiv accidentele nu se întîmplă aşa cu una cu două cînd oamenii se duc să facă o mică plimbare. O nouă idee îi străfulgeră prin minte şi pe dată posibilitatea gleznelor scrîntite şi a picioarelor rupte dispăru. Brian era absolut sigur de asta — nu se dusese să se plimbe, ci la gară. Se afla în tren, în drum spre Londra, în drum spre Joan. Era evident, dacă stăteai să cugeţi. Nu se putea să fie altfel.

„Doamne Dumnezeule !" spuse cu voce tare Anthony în singurătatea odăiţei. Apoi devenind deodată cinic şi indiferent tocmai pentrucă situaţia era fără soluţie, dădu din umeri şi aprinzînd o lumînare se duse în cămară să ia friptura de berbec rece.

De data asta hotărî în timp ce mînca ; avea să iasă din încurcătură. O să stea pur şi simplu ascuns pînă cînd lucrurile aveau să se îndrepte. Nu mai avea nici un fel de scrupul. Călătoria lui Brian la Londra îl eliberase — aşa cel puţin socotea — de orice fel de responsabilitate. Simţea că e slobod acum să facă ceea ce i se părea mai potrivit.

Pregătindu-se să-şi ia tălpăşiţa se duse sus şi începu să-şi facă bagajele. Aducîndu-şi aminte că-i împrumutase o carte lui Brian porni cu lumînarea în mînă spre odaia lui Brian. Pe scrin erau trei plicuri ostentativ sprijinite de perete. Două din ele, văzu asta chiar din prag, aveau pe ele timbre. Cel de al treilea, nu. Străbătu camera ca să se uite mai îndeaproape. Plicul fără timbre îi era adresat lui. Cele cu timbre unul doamnei Foxe celălalt lui Joan. Puse lumînarea jos, luă plicul care-i era adresat şi îl deschise. O îngrijorare confuză dar puternică pusese stăpînire pe el. O frică de ceva necunoscut, de ceva pe care nu îndrăznea să-l afle. Stătu mult timp

așa, ținînd în mînă plicul deschis și ascultînd puternicele pulsații ale propriului său sînge. Hotărîndu-se în sfîrșit scoase din plic foile împăturite. Erau două. O foaie scrisă de Brian, alta de Joan. În capul scrisorii lui Joan, Brian scrisese „Citește cu proprii tăi ochi". Citi.

Scumpul meu Brian — În răstimp probabil că Anthony ți-a spus ce s-a întîmplat. Și zău așa, s-a întîmplat *ca ceva venit din afară, dacă înțelegi ce vreau să spun, ca un accident, ca și cum ar fi dat un tren peste noi. Un lucru e sigur: nici o clipă nu m-am gîndit la asta înainte și cred că nici Anthony. Nu cu bună știință; descoperirea că ne iubim a dat buzna peste noi și ne-a doborît la pămînt. N-a fost niciciînd vorba s-o facem dinadins. Iată de ce nu mă simt vinovată. Mîhnită da, mai mult decît o poate spune orice cuvînt, căci știu că vei suferi din cauza mea. Sînt gata să fac orice îmi stă în putință pentru a te face să suferi mai puțin. Îți cer iertare pentru că te fac să suferi. Dar nu mă simt* vinovată. *Nu sînt că m-am purtat cu tine cum nu se cuvine. Aș avea acest sentiment dacă aș fi făcut-o în mod deliberat. Dar n-am făcut-o. Îți spun încă o dată, e un lucru care mi s-a întîmplat, un lucru care ni s-a întîmplat — dragul meu Brian. Îmi pare nespus de rău că te fac să suferi, tocmai pe tine. Dacă ar fi vorba să fac un asifel de lucru în mod intenționat, n-aș putea. Așa cum n-ai putea nici tu. Dar lucrul ăsta s-a întîmplat așa cum s-a întîmplat, în același fel ca și celălalt, căci și tu m-ai făcut să sufăr din cauza fricii pe care ți-a inspirat-o dragostea. N-ai vrut să mă faci să sufăr, dar ai făcut-o; nu se putea altfel. Impulsul care te-a mînat să mă rănești a dat buzna peste tine, te-a doborît întocmai ca impulsul dragostei care a dat buzna peste mine și Anthony. Nu cred să fie vina cuiva. N-am avut noroc. Totul ar fi trebuit să fie atît de bine și atît de frumos. Și apoi ni s-au întîmplat toate lucrurile astea; întîi ție, și ai fost nevoit să mă faci să sufăr, și apoi mie. Mai tîrziu poate vom mai putea fi prieteni. Sper. De aceea nu-ți spun adio, dragă Brian. Orice s-ar întîmpla rămîn pentru totdeauna a ta cu afecțiune și prietenie*

Joan

În eforturile pe care le făcu ca să nu scadă în proprii lui ochi și să-și potolească cumplita neliniște, Anthony se sili să-și concentreze atenția cu dezgust asupra stilului într-adevăr grețos în care era redactată scrisoarea. Un soi de artă oratorică ce ține de predică, își spuse Anthony în concluzie și încercă să zîmbească ca să-și dea curaj. Dar fără efect, mușchii feței refuzară să facă ceea ce li se cerea. Dădu drumul scrisorii lui Joan și în ciuda voinței lui luă în mînă foaia pe care se afla scrisul lui Brian.

Dragă A, — Alăturat scrisoarea pe care am primit-o azi dimineață de la Joan. Citește-o. Mă va scuti să-ți dau explicații. Cum a putut face așa ceva? Asta e întrebarea pe care mi-am pus-o tot timpul de azi dimineață; și acum ți-o pun ție. Cum ai putut? Împrejurările pot să fi dat peste ea, ca un tren, cum spune. Și asta, îmi dau seama, e din vina mea. Dar explicația nu-i valabilă în ce te privește. Mi-ai povestit destule lucruri despre tine și Mary Amberley ca să înțeleg foarte bine că nu poate fi vorba în cazul tău de trenul care a dat peste biata Joan. De ce ai făcut-o? Și de ce ai venit aici și te-ai purtat ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat? Cum ai putut să stai alături de mine și să mă lași să-ți vorbesc despre greutățile mele în legătură cu Joan și să te prefaci că mă compătimești, cînd numai cu cîteva seri înainte îi dăduseși acele sărutări pe care eu nu fusesem în stare să i le dau? Dumnezeu știe cîte lucruri rele și stupide am făcut și eu în viața mea. Dumnezeu știe că am spus tot felul de minciuni. Dar, pe cinstea mea, nu cred că aș fi putut face ceea ce ai făcut tu. N-aș fi crezut să poată fi în stare cineva de un asemenea lucru. Îmi închipui că am trăit toți acești ani într-un fel de paradis prostesc, crezînd că lumea e un loc în care asemenea lucruri nu se pot întîmpla. Acum un an aș fi știut poate ce să fac, descoperind că asemenea lucruri se pot întîmpla. Dar nu acum. Știu că dacă aș încerca, m-aș nărui căzînd în cine știe ce demență. Anul trecut m-am surmenat mai mult decît mi-am dat seama. Văd bine acum că pe dinăuntru sînt harcea-parcea și că m-am putut ține pe picioare numai printr-un continuu efort de voință.

Ca și cum o statuie spartă ar izbuti în cine știe ce chip să dea impresia că e întreagă. Și acum asta m-a dat gata. Nu mai pot continua. Știu că dacă ar trebui să dau acum ochii cu tine — și nu fiindcă simt că ai făcut ceva ce nu se cuvenea, mi s-ar întîmpla la fel cu oricine, chiar cu mama — da, dacă ar trebui să dau ochii cu orice om care a însemnat vreodată ceva pentru mine, m-aș prăvăli și m-aș face bucățele. O statuie și în clipa următoare o grămăjoară de praf și de cioburi informe. Nu pot să fac față situației. Poate că ar trebui dar, pur și simplu, nu pot. Eram supărat pe tine cînd am început să scriu această scrisoare, te uram; dar acum descopăr că nu te mai urăsc. Dumnezeu să te aibă în paza lui.

B

Anthony puse cele două foi precum și plicul desfăcut în buzunar, luă și cele două plicuri pe care se aflau timbre și cu luminarea în mînă coborî în hol. O jumătate de oră mai tîrziu se duse în bucătărie și în soba unde mai mocnea o leacă de jăratec arse una după alta, toate hîrtiile pe care Brian le lăsase în urma lui. Cele două plicuri nedeschise, cu foile bine împăturite înăuntrul lor, ardeau încet și trebuia mereu să aţiţe focul. Dar pînă la urmă arseră. Cu vătraiul, prefăcu hîrtia calcinată în cenușe, aţiţă din nou focul ca să mai pîlpîie odată și apoi închise ușa sobei. Ieși în grădină și coborî treptele ce duceau spre șosea. În drum spre sat îi trecu brusc prin minte că nu va mai fi niciodată în stare s-o mai vadă pe Mary. Îi va pune tot felul de întrebări, va izbuti să-i scoată cu cleștele adevărul, și după ce-l va fi scos avea să-l strige în gura mare. În afară de asta nici el nu mai vrea s-o vadă acum cînd Brian... Nici față de el însuși nu avea puterea să rostească acel cuvînt „Isuse Hristoase", spuse cu voce tare. La intrarea în sat se opri cîteva clipe ca să se gîndească la ce avea să spună cînd va bate la ușa postului de poliție. „Prietenul meu a dispărut... Prietenul meu a plecat azi dimineață și a lipsit toată ziua și... Sînt neliniștit din cauza prietenului meu..." Orice mergea. Grăbii pașii dorind cu orice preț să se termine odată.

Capitolul XLVIII

12 și 14 ianuarie 1934

În micul rancho era întuneric și înăbușitor de cald de la amiază pînă la apusul soarelui ; de cînd se înopta se lăsa frigul care ținea pînă dimineața. Un perete de scînduri împărțea în două coliba ; în mijlocul primei despărțituri se afla o vatră făcută din cîțiva bolovani. Cînd se aprindea focul pentru gătit, fumul ieșea încet prin crăpăturile pereților de scînduri, deoarece coliba nu avea ferestre. Toată mobila consta dintr-un scaun, din două canistre de gaz, în care se ținea apă, din cîteva oale de pămînt și dintr-o piuă de piatră în care se măcinau boabele de porumb. În cea de a doua despărțitură se aflau două paturi de scînduri așezate pe căpriori. Pe unul din ele zăcea Mark.

În dimineața ce urmase sosirii lor, Mark începuse să aiureze din cauza febrei. De la genunchi infecția se întinsese cuprinzînd întreg piciorul pînă la gleznă.

În zăpușeala amurgului, stînd și ascultînd cum icnea sau zbierea de durere străinul care zăcea în pat, Anthony știa că în acea clipă nu avea decît un singur lucru de făcut și anume să se hotărască dacă îl va trimite pe *mozo* să aducă de la Miajutla medicamentele necesare sau dacă trebuia să plece el.

Trebuia să aleagă între două rele. Și-l închipui pe bietul Mark, părăsit, lăsat pe mîinile unor sălbateci stupizi și nu prea bine intenționați. Dar, în cazul că ar fi rămas lîngă Mark ce-ar fi putut face cu resursele pe care le avea la dispoziție ? Și dacă l-ar trimite pe *mozo* să aducă un doctor era oare sigur că omul va izbuti să-l convingă pe doctor să vină de urgență și să aducă cele necesare ? Mai mult încă, era sigur că *mozo* se va întoarce ? Așa cum spusese Mark, Miajutla se afla în zona *pulque* [1], plină la tot pasul de cîrciumi cu rachiu ieftin. Dimpotrivă, dacă pornea călare și mergea întins, s-ar

[1] Zona plantațiilor de agave (din care se prepară anumite rachiuri).

putea afla la căpătîiul lui Mark, în mai puțin de treizeci de ore. Un om de culoare albă și cu bani în buzunar era în stare sau să-l forțeze, sau să-l ademenească pe vreun doctor să vină în pripă, făcînd să zornăie gologanii. Dacă pornea el la drum putea rezolva și problema, poate la fel de importantă și anume a medicamentelor care trebuiau cumpărate. Se decise. Se ridică în picioare, și îndreptîndu-se spre ușă, îl strigă pe *mozo* și-i porunci să pună șaua pe catîr.

Trecuseră mai puțin de două ore de cînd plecase cînd se întîmplă miracolul. Mergînd pe cărarea șerpuită văzu la o cotitură, îndreptîndu-se spre el un om alb călare urmat de doi indieni, primul urcat și el în șa, cel de al doilea pe jos, mînînd doi catîri încărcați cu bagaje. Se aflau la o distanță de vreo cincizeci de metri. Cînd se încrucișară, omul alb își scoase pălăria cu bună cuviință. Părul încărunțit doar pe tîmple era de un castaniu deschis și pe fața arsă de soare ochii te uimeau prin culoarea lor foarte deschisă.

„Buenos dias, caballero" [1], spuse.

Felul cum accentua cuvintele nu putea induce pe nimeni în eroare. Anthony îi ură ziua bună în limba engleză.

Își opriră catîrii și începură să stea de vorbă, fără să descalece.

„E prima vorbă rostită în englezește pe care am auzit-o în șapte luni și jumătate" spuse străinul. Era un om care trecuse de anii tinereții. Mic de stat și uscățiv. Stătea însă atît de drept în șa încît ținuta lui îi conferea o oarecare prestanță. Trăsăturile feții erau ciudate; un nas mic, buza superioară mult ieșită în afară, deasupra gurii mari, închise cu strășnicie. O gură ce-ți amintea de cea a unui inchizitor. Dar inchizitorul uitase probabil de meseria lui și învățase să zîmbească. Întrevedeai posibilitatea ca rîsul să se ivească în cutele adînci care despărțeau colțurile buzelor, care fremătau de sensibilitate, de obraji. În jurul ochilor strălucitori și inchizitoriali micile zbîrcituri întortochiate păreau urmele unor simboluri

[1] Bună ziua domnule (span.).

hieroglifice care repetau în mod constant mimica unei generozități pline de umor. O față ciudată, hotărî Anthony, dar plină de farmec.

„Numele meu este James Miller" spuse străinul. „Care e numele dumitale?" Cînd îl află, întrebă „Călătorești de unul singur, Anthony Beavis?" adresîndu-se drumețului în felul cum obișnuiesc quakerii, pronunțînd ambele nume.

Anthony îi spuse unde se ducea și în ce scop anume.

„Cunoașteți cumva vreun doctor la Miajutla?", spuse în cele din urmă.

Omulețul zîmbi și dintr-odată hieroglifele din jurul ochilor se adîncirâ și toate posibilitățile de rîs aflate în germene în jurul gurii ieșiră la iveală.

„Îți pot da indicații despre doctorii aflați *aici*" spuse și se bătu cu mîna pe piept. „Sînt doctor diplomat al facultății de medicină din Edinburgh. Și mai mult decît atît, în samarii aflați pe catîri se află o cantitate suficientă de *materia medica*. Apoi vorbind cu animație spuse. „Hai să mergem! Să ajungem cît mai repede la căpătîiul bietului om, prietenul dumitale."

Anthony întoarse catîrul și cei doi drumeți începură să urce cărarea, mergînd unul lîngă altul.

„Se poate spune Anthony Beavis, că ai nimerit la adresa exactă," spuse doctorul.

Anthony încuviință din cap. „Din fericire", spuse. „N-am spus nici o rugăciune, altfel aș fi silit să cred într-o providență specială și în intervenții miraculoase."

„Și nu-i un răspuns potrivit" spuse doctorul, declarîndu-se de acord cu Anthony. „Asta nu înseamnă că ceea ce ni se întîmplă e rezultatul unui joc de hazard. Iei în mînă cartea pe care magicianul te-a silit s-o tragi, cartea pe care tu însuți îl silești să te pună s-o tragi. Este o chestiune de cauză și efect." Apoi după ce tăcu cîteva clipe îl întrebă: „Ce profesie ai?"

„Cred că aș spune că sînt sociolog. Cel puțin asta eram pînă acum."

„Serios? Interesant." Doctorul păru și surprins și plăcut impresionat. „Eu sînt antropolog" continuă. „Am petrecut ultimele luni în ținuturile locuite de Lacandonii din Chipas. Niște oameni cumsecade dacă izbutești să-i cunoști.

Am adunat mult material. Uitasem să te întreb, ești căsătorit ?"

„Nu."

„N-ai fost niciodată ?"

„Nu."

Doctorul Miller clătină din cap. „Asta nu-i bine, Anthony Beavis" spuse. „Ar fi trebuit".

„Ce vă îndeamnă să spuneți asta ?"

„Pot să-mi dau seama uitîndu-mă la fața dumitale. Aici și aici", își apăsă degetele pe buze și pe frunte. „Eu am fost căsătorit. Paisprezece ani. Soția mea a murit. Malaria. Atunci lucram amîndoi în Africa occidentală. Și ea era medic. Într-un anumit sens își cunoștea meseria mai bine decît mine." Oftă. „Ai fi fost un soț bun, află de la mine. Poate că nici acuma nu e prea tîrziu. Cîți ani ai ?"

„Patruzeci și trei."

„Pari mai tînăr. Deși nu-mi prea place pielea asta gălbejită" spuse pe un ton vehement. „Suferi mult de pe urma constipației ?"

„N-aș zice" răspunse Anthony, surizînd și întrebîndu-se dacă ar fi agreabil ca oamenii pe care îi întîlnești să-ți vorbească cu toții în felul ăsta. Cam obositor, probabil, să fii obligat să te comporți față de fiecare individ considerîndu-l drept o ființă omenească, fapt ce conferă, implicit și celuilalt dreptul de a afla totul despre tine ; dar mai interesant decît celălalt mod și anume acel de a considera indivizii drept obiecte, drept o cantitate de carne trîntite lîngă tine în autobuz sau de care te izbești pe stradă. „Nu prea mult", preciză.

„Vrei să spui că nu ai simptome evidente" spuse doctorul. „Eczeme ?"

„Din cînd în cînd."

„Și ai început să ai mătreață." Doctorul Miller dădu din cap, confirmîndu-și propria sa afirmație. „Și migrene, nu e așa ?"

Anthony fu nevoit să recunoască și că îl durea cîteodată capul.

„Și fără îndoială că uneori îți simți gîtul țeapăn. Crize de lumbago. Știu. Nu vor mai trece mulți ani și simptomele vor indica limpede sciatică sau artrită." Doc-

torul tăcu un timp, privind atent fața lui Anthony. „Da, pielea asta gălbejită" repetă clătinînd din cap. „Și o atitudine ironică, sceptică, care poate fi rezumată prin «la ce bun?» O atitudine într-adevăr negativă. Toate gîndurile dumitale sînt negative."

Anthony rîse dar numai pentru a ascunde o oarecare neliniște. Faptul de a vorbi de la om la om cu oricine îți ieșea în cale te putea pune în situații neplăcute.

„Te rog să nu-ți închipui că te critic!", strigă doctorul și în glasul lui se simțea o notă de autentică remușcare.

Anthony continuă să rîdă, dar fără convingere.

„Să nu-ți intre cumva în cap că îți aduc vreo acuzare."

Întinse mîna și îl bătu afectuos pe Anthony pe umăr.

„Sîntem toți ceea ce sîntem; și cînd se pune problema să ne transformăm pe noi înșine în ceea ce ar trebui să fim — ei bine, nu se poate spune că e ușor. Nu, nu-i ușor Anthony Beavis. Cum te poți aștepta să gîndești altfel decît într-un mod negativ, cînd suferi de o intoxicație cronică intestinală? Bănuiesc că o ai de cînd te-ai născut. Ereditară. Mai stai și încovoiat după alte toate. Ce spectacol îngrozitor pentru cineva care te privește mergînd călare, prăvălit pe catîr. Trupul apasă pe vertebre ca o tonă de cărămizi. Aproape că aș putea afirma că aud bietele oase hîrșiindu-se unele de altele. Și cînd șira spinării se află în starea asta, ce se întîmplă cu restul? Te înfiori numai cînd te gîndești!"

„Și cu toate astea", spuse Anthony simțindu-se puțin șocat de această necruțătoare enumerare a tuturor defectelor sale fizice „sînt încă în viață. Sînt aici, ca să istorisesc povestea".

„*Cineva* se află aici pentru a istorisi povestea", răspunse doctorul. „Dar este oare cel care ai dorit să fie?"

Anthony nu răspunse, mulțumindu-se să surîdă, căci nu se afla de loc în largul lui.

„Și dacă n-o să ai grijă, nici acel cineva nu va mai istorisi multă vreme povestea. Vorbesc serios", insistă, foarte serios. Trebuie să te schimbi, dacă vrei să continui să existi. Și dacă este vorba de o schimbare — atunci ai nevoie de tot ajutorul care îți poate fi dat, începînd cu Dumnezeu și sfîrșind cu doctorul. Îți spun toate astea fiindcă-mi placi", explică. „Socot că meriți să te schimbi."

„Mulțumesc" spuse Anthony, zîmbind de data asta bucuros.

„Vorbind ca doctor, aș sugera să începi cu o irigare a colonului."

„Și vorbind în numele Domnului", spuse Anthony simțind nevoia să-și manifeste bucuria printr-o glumă lipsită de răutate, „post și rugăciuni."

„Nu, să nu postești" declară doctorul foarte serios, să nu postești. Trebuie numai să ții un anumit regim. Nici un pic de carne de vită sau de porc, e otravă curată în ce te privește. Și nici lapte. N-are alt efect decît să te umfle cu gaze. Poți să mănînci produse lactate sub formă de brînză sau de unt, dar niciodată lapte lichid. Și cît mai puține ouă. Și, firește, numai o singură masă consistentă pe zi. N-ai nevoie nici măcar de jumătate din lucrurile cu care te îndopi zilnic. În ce privește rugăciunea...", doctorul oftă și își încreți fruntea, rămînînd pe gînduri. „Dacă vrei să știi, n-am fost niciodată un adept al rugăciunii. În nici un caz nu mi-a plăcut ceea ce se înțelege îndeobște prin rugăciune. Toate petițiile pentru a obține favoruri speciale, îndrumări și iertăciuni... Am considerat întodeauna ca toate acestea nu au alt efect decît să te facă să devii mai egoist, mai preocupat de propria ta ridicolă și minusculă personalitate. Cînd te rogi în acest fel nu faci altceva decît să te năclăiești în propria ta ființă. Înghiți iar ce ai dat afară, sper că înțelegi ce vreau să spun. De fapt ceea ce ar trebui să căutăm cu toții, este o modalitate de a depăși lucrurile pe care le-am vomat."

Un anumit mod, gîndi Anthony, de a depăși atracția exercitată de cărți, de carnea elastică și parfumată a femeilor, de a depăși frica și trîndăvia, de a depăși dureroasa dar măgulitoarea tentație de a considera lumea fie drept o menajerie, fie drept un balamuc.

„De a trece dincolo de acest fleac, de această personalitate de doi bani, cu toate nepricopsitele ei mici virtuți și mici vicii, dotată cu aspirații și pretenții prostești. Dacă nu ești însă atent, rugăciunea te înrăiește în năravul de a te preocupa de persoana ta. S-o știi de la mine, am observat-o în mod clinic, și am impresia că are același efect asupra oamenilor ca și consumul cărnii de

vită. Rugăciunea te face să devii mai intens tu însuți izolîndu-te și mai mult de ceilalți oameni. Întocmai ca o friptură. Consideră, te rog, relația existentă între religie și regimul alimentar. Creștinii consumă carne, beau alcool și fumează; și creștinismul exaltă personalitatea, insistă asupra valorii rugăciunilor cu caracter de petiție, propovăduiește că Dumnezeu se mînie și că aprobă persecuția ereticilor. Același lucru se poate spune despre religia ebraică și despre cea musulmană. Carne coșer și un Iehova revoltat. Carne de oaie și de vacă — și supraviețuirea personală printre cadîne eterice, un Alah răzbunător și războaie sfinte. Și acum să aruncăm o privire și asupra budiștilor. Legume și apă. Și care e filozofia lor? Nu exaltă personalitatea; încearcă s-o depășească. Nu-și închipuie că Dumnezeu poate fi mînios. Cei mai puțin luminați, își închipuie că Dumnezeu e plin de milostivenie. Cei luminați cred că Dumnezeu nu există, decît ca un spirit impersonal al universului. Iată de ce ei nu dau acatiste; nu fac decît să mediteze — sau cu alte cuvinte încearcă să cufunde propriul lor spirit în spiritul universal. În ultimă instanță ei nu cred în providențe speciale individuale, ci într-o ordine morală în cadrul căreia fiecare întîmplare își are o cauză și produce un anumit efect — într-o lume în care magicianul te-a silit să tragi o anumită carte, numai fiindcă acțiunile pe care le-ai făcut anterior l-a silit pe magician să te oblige s-o tragi. Ce spațiu infinit între această credință și celelalte: Iehova sau Dumnezeu Tatăl și sufletele individuale ale oamenilor care vor trăi în veci! De fapt, fără îndoială, gîndim în funcție de ceea ce mîncăm. Eu mănînc ca un budist, fiindcă îmi prieste, și mă simt fericit; rezultatul: gîndesc ca un budist și gîndind ca un budist sînt întărit în convingerea mea de a mă hrăni cum mă hrănesc."

„Și îmi recomandați și *mie* să mănînc în acest fel!"

„Mai mult sau mai puțin."

„Și ați dori de asemenea să gîndesc ca un budist?"

„Pînă la urmă nu vei avea încotro. Dar de bună seamă e preferabil s-o faci în mod conștient."

„De fapt" spuse Anthony „gîndesc încă de pe acum ca un budist. Poate că nu în toate privințele, dar desigur că în multe domenii, în ciuda fripturilor de vacă."

„*Crezi* că gîndești ca un budist", spuse doctorul, „dar nu-i așa. A gîndi negativ nu înseamnă a gîndi ca un budist. Înseamnă a gîndi ca un creștin care mănîncă mai multă carne decît poate digera intestinul lui."

Anthony rise.

„Știu că pare caraghios ce spun" adăugă doctorul. „Dar ți se pare caraghios numai pentru că ești un dualist."

„Nu sînt."

„Poate că nu în teorie. Dar în practică ce poți fi altceva decît un dualist. Ce ești de fapt Anthony Beavis? Un om inteligent, e evident. Dar e tot atît de evident că posezi un corp inconștient. Un aparat de gîndire eficient și o cantitate de mușchi, de oase și de viscere nemaipomenit de stupide. Fără îndoială că ești un dualist. Îți trăiești propriul dumitale dualism. Și unul din motivele pentru care trăiești așa este că te intoxici cu prea multe proteine animale. Ca milioane de alți oameni, nu încape vorba! Care este astăzi cel mai mare dușman al creștinismului? Carnea congelată. În trecut, numai cei ce aparțineau claselor privilegiate erau profund sceptici, desnădăjduiți și gîndeau în termeni negativi. De ce? Printre alte motive fiindcă erau singurii oameni care-și puteau permite luxul să mănînce multă carne. Acuma există, la prețuri accesibile, carne congelată de oaie de Canterbury, și carne congelată de vită de proveniență argentiniană. Pînă și săracii își pot permite luxul să se otrăvească în asemenea măsură, încît să ajungă complet sceptici și desnădăjduiți. Numai cei mai violenți stimuli îi pot face să reacționeze și să-i determine să întreprindă acțiuni dirijate într-un anumit scop. Și, din păcate, singurele acțiuni pe care le vor întreprinde sînt diabolice. Pot fi treziți din amorțire numai prin strigăte isterice, care îi cheamă să persecute pe evrei, sau să asasineze pe socialiști, sau să pornească la război. Întrucît te privește, s-a întîmplat să fii prea inteligent pentru a fi fascist; dar ți-o spun încă o dată, ai rezolvat problema teoretic, dar nu și în viață. Crede-mă Anthony Beavis, intestinele dumitale sînt gata pentru fascism. Te determină să nă-

zuiești să fii smuls din îngrozitoarea stare de negativitate, la care te-au condamnat, să fii smuls prin violență și aruncat în violență."

„De fapt", spuse Anthony, „ăsta e unul din motivele pentru care mă aflu aici." Arătă cu mîna spre lanțurile de munți prăvăliți unii peste alții. „Pur și simplu pentru a fi scuturat din negativism. Pornisem împreună cu prietenul meu ca să luăm parte la o revoluție, cînd bietul Staithes a avut accidentul de care v-am vorbit".

Doctorul încuviință. „Vezi" spuse, „vezi ! Și crezi că ai fi aici dacă ai fi avut niște intestine zdravene ?"

„Zău nu știu ce să spun", răspunse Anthony rîzînd.

„Știi foarte bine că n-ai fi aici", spuse doctorul pe un ton aproape sever, „în nici un caz n-ai fi luat parte la o aventură atît de nesăbuită. Căci, desigur, te-ai fi putut afla aici în calitate de antropolog, să spunem, sau de profesor, sau tămăduitor, mă rog, în ce calitate vrei, atîta timp cît scopul ar fi fost acela de a înțelege oamenii și de a-i ajuta."

Anthony dădu încet din cap, în semn că e de acord, dar nu scoase nici un cuvînt ; multă vreme merseră călare, unul lîngă altul, în tăcere.

Era mai multă lumină afară și, în orice caz, mai curat, sub cerul liber decît în micul *rancho*. Doctorul Miller hotărîse să facă operația într-un luminiș din pădurea de la marginea satului.

„Să sperăm că acolo vom fi la adăpost de muște", spuse, dar nu părea prea sigur.

Cei doi *mozos* înjghebaseră o vatră și pe foc se afla o căldare cu apă clocotită. Împrumutaseră de la învățătorul din sat, o masă și cîteva scaune, precum și niște vase pentru dezinfectant și o bucată de pînză pentru a acoperi patul.

Doctorul Miller îi dăduse lui Mark o doză de *nembutal*, așa că bolnavul fu transportat în stare de inconștiență în luminișul din pădurea de pini. Toți băiețașii din sat escortau targa. Se așezară în cerc tăcuți și atenți, în timp ce pacientul fu ridicat de pe targă și pus pe pat. Îmbrăcați cum erau, cu pantaloni, purtînd pe cap pălării mari și cu umerii acoperiți de pături, băiețașii nu păreau

copii, ci caricaturile ridicole și absurde ale unor persoane mature.

Anthony, care ținuse pînă atunci piciorul gangrenat, se ridică din șale, se uită împrejur și văzu cercul alcătuit din fețe oacheșe și sclipirea ivită în ochii negri și inexpresivi ai copiilor. Această priveliște avu darul să preschimbe dintr-o dată spaima cu care aștepta operația într-o furie imposibil de ținut în frîu. „Căraţi-vă!“ zbieră pe englezește și se îndreptă spre copii, gonindu-i cu mîna. „Spălați putina, fir-ar să fiți de javre!“

Copii se dădură înapoi, dar încet și nu de voie, ci de nevoie, și cu vădită intenție de a se apropia din nou în clipa cînd Anthony se va întoarce cu spatele.

Anthony se năpusti și apucă pe unul din băieţași de braţ.

„Javra naibii!“

Îl luă pe copil de umeri, îl zgîlțîi cu putere și, mînat de o pornire căreia nu i se putu împotrivi — impulsul de a face să sufere —, îi dădu copilului un pumn în cap. Pălăria puștiului zbură și se rostogoli printre copaci.

Fără să zbiere, copilul o luă la goană, ajungînd din urmă pe tovarășii lui. Anthony mai ridică o dată pumnul în semn de amenințare în direcția lor și apoi se îndreptă spre mijlocul luminișului. Nu făcuse nici cîțiva pași, cînd o piatră bine țintită, îl izbi drept între umeri. Se răsuci pe călcîie furios și dădu drumul unei serii de înjurături pe care nu le mai rostise de pe vremea cînd era pe băncile școlii.

Doctorul Miller, care-și spăla mîinile la masă, ridică capul. „Ce s-a întîmplat?“

„Dracii ăștia împieliţaţi dau cu pietre în noi“.

„Așa-ți trebuie“ spuse doctorul pe un ton sever, „dă-le pace și vino să-ți faci datoria“.

Fraza, rostită pe un ton lipsit de familiaritate, ca un ordin dat de un preot sau de un militar, îl trezi pe Anthony la realitate, dîndu-i în același timp senzația dezagreabilă că se purtase ca un dobitoc. Ba mai rău. În clipa cînd își dădu seama că prostia pe care o făcuse nu-l punea într-o lumină bună, se ivi și impulsul de a o justifica, așa că începu să vorbească cu o voce în care răzbă-

tea și jignire și indignare. „Doar n-o să-i lăsați să stea și să se uite ?“

„Cum pot să-i împiedic să se uite, dacă asta vor ?“ întrebă doctorul, în timp ce-și usca mîinile. „Și acum, Anthony Beavis“ continuă pe un ton sever, „vino-ți în fire. O să fie destul de greu și așa. N-am nevoie de crizele dumitale de isterie.“

Anthony nu mai avu ce să răspundă. Îi era rușine de felul în care se purtase, era supărat pe Miller, așa încît se spălă pe mîini în tăcere și își puse în chip de halat o cămașă curată.

„Acum“, spuse doctorul, înaintînd spre masa de operație, trebuie să începem prin a drena sîngele din picior.“

Picior spusese, nu *piciorul lui*, gîndea Anthony, în timp ce stătea alături de doctor, privind pe omul care zăcea adormit pe pat. Ceva impersonal, un lucru care nu aparținea cuiva anume. Picior. Dar fața adormită a lui Mark, acum atît de neverosimil de calmă, atît de netedă, deși era numai piele și os, liniștită ca și cum o letargie de moarte așternuse un nou strat de piele pe fața lui cu mușchi contorsionați, fața lui de jupuit de viu — toate acestea nu puteau fi niciodată doar „fața“. Era fața „lui“, deși nu semăna deloc cu acea mască disprețuitoare și chinuită prin care Mark privise mereu lumea. Poate că era cu atît mai autentic a lui, cu cît îi semăna mai puțin. Își aminti deodată ceea ce îi spusese pe malul Mediteranei, numai cu patru luni înainte, cînd se trezise avînd în fața lui ochii lui Mark, închiși acum, dar care atunci îl priveau cu licăriri zeflemitoare în timp ce-l observa sardonic prin perdeaua de tul pusă în juru patului pentru a-l apăra de țînțari. Poate că fiecare din noi sîntem într-adevăr ceea ce părem a fi cînd dormim. Inocență și pace — esența spiritului — tot restul nefiind decît simple accidente.

„Apucă de laba piciorului“ ordonă doctorul Miller, „ridică piciorul și ține-l cît de vertical poți.“

Anthony făcu ceea ce i se spuse. În această poziție grotească, piciorul îngrozitor de umflat și de livid, părea mai impersonal decît oricînd ; un obiect. Putoarea cărnii descompuse îi umplea nările. Din spatele lor, venind dinspre

copaci se auzi o voce spunînd ceva ininteligibil ; apoi niște chihoteli.

„Acum pune-l pe *mozo* să țină piciorul și vino lîngă mine". Anthony ascultă și trase în piept aerul cu miros de rășină. „Ține sticla s-o am la îndemînă."

Din pădure se auzi un murmur plin de uimire „Amarillo[1] !", în timp ce doctorul badijona coapsa cu flăvină. Anthony se uită din nou la fața prietenului său ; rămăsese aceeași în neștirbita-i seninătate. Cu desăvîrșire împăcată și pură. Piciorul acoperit de carne neagră și moartă ; fierăstrăul în vasul cu soluție de hipermanganat ; bisturiile și pensa hemostatică ; băieții fascinați, care trăgeau cu ochiul printre copaci — toate acestea păreau într-un anumit sens fără nici o legătură cu Mark, cel esențial.

„Acum cloroformul" spuse doctorul Miller, „și vata. Am să-ți arăt cum să le folosești. Apoi va trebui să continui fără indicațiile mele."

Deschise sticla și mireasma pinilor în amurg fu acoperită de mirosul dulceag, grețos și iritant al cloroformului.

„Ai înțeles cum se procedează ?" întrebă doctorul, „uite așa. Continuă, am să-ți spun cînd să te oprești. Acum trebuie să pun garoul."

Nu era nici o pasăre în copaci, de abia auzeai țîrîitul gîzelor. Pădurea era învăluită într-un lințoliu de moarte. Luminișul însorit era o mică insulă de cuvinte și de mișcări, înnecată într-un ocean de tăcere. Și în centrul acestei insule se afla o altă liniște, mai intensă, mai totală decît liniștea din pădure.

Garoul era pus. Doctorul Miller porunci lui *mozo* să lase în jos piciorul ținut pînă atunci într-o poziție grotească. Trase un scaun lîngă pat, se așează, apoi se ridică din nou în picioare, și în timp ce se spăla pentru ultima oară pe mîini, îi explică lui Anthony că avea să fie nevoit să opereze stînd jos. Patul era prea aproape de pămînt ca să poată opera în picioare. Așezîndu-se din nou, băgă mîna în vasul cu hypermanganat și luă un scalpel.

[1] Galben (span.).

Cînd văzu acele mari hălci de carne tăiate și întoarse cu fața în jos ca o enormă coajă de banană, dar de data asta era vorba de coaja unui fruct roșu și sîngerînd, pe Anthony îl apucă subit nevoia să vomeze. Gura i se umplea de salivă, pe care trebuia să o înghită într-una. Începu să tușească spasmodic.

„Ține-te bine!" spuse doctorul, fără să-l privească. Cu o pensă hemostatică strînse capătul unei vene ce mustea de sînge.

„Privește lucrurile din punct de vedere științific." Făcu o nouă tăietură, despicînd carnea vie. „Și dacă trebuie neapărat să vomezi" continuă cu o voce devenită deodată foarte aspră „pentru numele lui Dumnezeu, du-te și termină cît mai repede!" Apoi începu să vorbească pe alt ton — tonul unui profesor care demonstrează o problemă interesantă studenților. „Trebuie să secționez nervii la o mare distanță de locul de amputare. Se produce o retracție extraordinar de mare, pe măsură ce țesuturile se vindecă. În orice caz" adăugă, „va trebui să fie din nou amputat cînd va ajunge acasă. Din păcate, nu prea cred că o să fie un ciot frumos."

Liniște și pace. Dezbărată de orice dorință, de orice răutate, de orice ambiție — fața lui Mark era cea a unui om care se eliberase, a unui om pentru care nu mai existau gratii sau lanțuri, pentru care nu mai existau sicrie sub lespezi funerare, fața unui om pe care huma nu mai adera. Fața unui om care se eliberase... Dar de fapt cugetă Anthony, această eliberare îi fusese impusă de această substanță urît mirositoare. Era oare posibil să devii tu însuți propriul tău eliberator? Existau capcane; dar existau și unele posibilități de a scăpa. Existau închisori, dar porțile lor puteau fi deschise. În cazul cînd camerele de tortură nu vor putea fi niciodată desființate poate că torturile vor putea deveni într-o zi fără noimă. Tot atît de fără noimă cum era acum pentru Mark zgomotul fierăstrăului, zgomotul imposibil de suportat al dinților de oțel care hîrșîiau și scîrțîiau mușcînd din os, hîrîitul făcut de acel du-te-vino al lamei de oțel care se adîncea în făgașul făcut. Mark zăcea pe pat senin, aproape zîmbitor.

Capitolul XLIX

Ziua de Crăciun 1934

Dumnezeu este o persoană sau nu este o persoană? *Quien sabe?* [1] Numai revelația poate decide asupra unor astfel de probleme de ordin metafizic. Și revelația nu dă un răspuns corect — e echivalentă cu a scoate din mînecă trei ași de atu.

Mai multă importanță are de fapt rezolvarea problemei din punct de vedere practic. Ce oare dă omului mai multă forță de a înfăptui binele — credința într-un Dumnezeu personal sau într-un Dumnezeu impersonal? Răspuns: depinde. Unele minți funcționează într-un fel, altele într-altul. Întrucît mă privește, nu simt nici o nevoie să gîndesc lumea prin prisma personalității, de fapt, îmi este chiar imposibil să gîndesc în asemenea termeni. Patanjali spune că poți crede sau nu într-un Dumnezeu personal, după cum ți-e voia. Rezultatele psihologice vor fi identice în ambele cazuri.

Ce trebuie făcut pentru acei oameni a căror structură are nevoie de o personalitate drept o sursă de energie, dar care nu pot concepe universul guvernat de o persoană, dînd termenului orice accepție pe care o putem înțelege? În majoritatea cazurilor acești oameni refuză orice îndeletnicire care ar putea fi numită religioasă. Această atitudine înseamnă să arunci nu numai neghina, ci și grîul. Contactul dorit cu o personalitate poate să fie istoric și nu ontologic. Un contact nu cu cineva care există actualmente în calitate de *manager* al universului, ci cu cineva despre care se știe că a existat într-o anumită epocă din trecut. *Imitatio Christi* (sau al oricărui alt personaj istoric) este tot atît de eficace și dacă modelul este considerat ca existent într-un anumit loc și într-o anumită epocă, și dacă este conceput ca existînd aici și acum. Meditația asupra binelui, comuniunea cu binele, contemplarea binelui, sînt mijloace pentru a înfăptui

[1] Cine știe (span.).

binele în viaţa de toate zilele, mijloace a căror eficacitate poate fi demonstrată, chiar dacă obiectul meditaţiei, al contemplării şi al comuniunii nu este o persoană ci un spirit general, sau chiar un ideal care nu ar exista decît în minţile oamenilor. Problema fundamentală este de ordin practic — elaborarea unor sisteme de exerciţii psihologice pentru toate tipurile existente de bărbaţi şi femei. Catolicismul posedă multe sisteme de rugăciune mentală — de tip iezuit, de tip franciscan, ligurian, carmelit, şi aşa mai departe. Hinduismul, budismul de nord, de sud, sau Zen, posedă de asemeni o mare varietate de practici spirituale. Sînt multe de făcut în acest domeniu. Trebuie adunate şi colaţionate informaţiile provenite din toate aceste surse. Trebuie studiate multe cărţi şi — fapt şi mai important — trebuie consultaţi acei oameni care au pus efectiv în practică ceea ce se află în cărţi, care s-au ocupat cu iniţierea novicilor. Cu vremea s-ar putea, probabil ajunge să se redacteze o *Ars Contemplativa* definitivă şi completă. O serie de tehnici adecvate fiecărui tip spiritual. Tehnici pentru a medita, asupra binelui a comunica cu el şi a-l contempla. Aceste tehnici sînt scopuri în sine şi în acelaşi timp mijloace pentru a înfăptui o parte din acest bine în viaţa de toate zilele.

1 ianuarie 1935.

Tehnica şi buna organizare — invenţiile lumii moderne ; ca toate privilegiile, trebuiesc plătite în multe feluri. Unul din preţurile pe care le plătim este credinţa generală — încurajată de eficacitatea tehnicii şi a organizării sociale — în progres ca un proces automat şi care poate fi impus din afară. Noi toţi, în calitate de indivizi nu avem nimic de făcut. Să fie lichidaţi cei nedoriţi, să se distribuie bani şi produse suficiente şi totul va merge bine. O reîntoarcere la magie, o încurajare a trîndăviei inerente omului. A se nota felul bătător la ochi în care această tendinţă străbate toată viaţa modernă şi dă pretutindeni roade. Dar cîte asemănări în profunzime. Recenta reformă catolică este în mod esenţial o reformă privind Sfintele Taine. Din punctul de vedere al catolicilor,

trăim o epocă sacramentală. Puterea magică a Sfintelor Taine este considerată drept suficientă pentru mîntuirea sufletului. Rugăciunea spirituală excelează prin absență.

Capitolul L

7 februarie 1934

Doctorul Miller descălecă în fața ușii deschise, lăsă catîrul pe mîinile lui *mozo* și intră în colioă.

Mark zăcea în pat rezemat de perne. Îl privi în timp ce se îndrepta spre el. Un omuleț care mergea iute și ținîndu-se drept, cu ochi albaștri care străluceau de bunătate și de interes pentru oameni și cu o gură ale cărei buze păreau oricînd gata să izbucnească în rîs.

„Cum le mai merge tuturor micuților dumneavoastră bolnavi ?" Mark își contorsionă fața care era încă lividă și suptă, pentru a produce un zîmbet sarcastic. De pe scaunul de lîngă pat, Anthony aruncă o privire asupra prietenului său și își aduse aminte seninătatea ce se așternuse cu trei săptămîni înainte, pe această față, în pădurricea de pini străbătută de primele raze ale soarelui la răsărit. Senin și împăcat. Acum cînd revenise la viață, acum cînd era la adăpost de primejdie, în convalescență, pacea își luase zborul, lăsînd în urma ei un dușman înverșunat al întregii omeniri. Înainte chiar de a fi fost în stare să scoată vreo vorbă, ura îi sticlea în ochi. Ura pe toată lumea care se afla în preajma lui și mai ales pe bătrînul doctor Miller.

„Mă enervează cînd îl văd făcînd mereu cu ochiul". Așa-i spusese lui Anthony la cîtva timp după operație. „Nimeni n-are dreptul să se preumble prin lume ca o întruchipare a unei reclame împotriva constipației."

Dar adevăratul motiv pentru care Mark nu putea să-l sufere era altul. Îl ura pe moș Miller, fiindcă depindea de el ; fiindcă era silit să recunoască eficacitatea îngrijirilor atente și neobosite ale medicului. Bietul Mark ! Cît de înfiorător suferea pentru că era nevoit să accepte un serviciu. Ba mai mult, fiindcă era constrîns,

din cauza stării sale fizice, să ceară un serviciu. Cu cită amărăciune respingea pînă și dovezile de afecțiune date de cei pe care lui Mark îi era imposibil să-i considere superiori lui! Antipatia lui pentru doctor se manifestase din prima clipă cînd redevenise conștient și sporise zi de zi. Căci bătrînelul își aminase plecarea tocmai ca să-l poată îngriji.

„Dar de ce nu vă continuați călătoria?" îl întrebase. Cînd doctorul îi răspunsese că nu era deloc grăbit, că avea de gînd să-l întovărășească pînă la țărm pentru a se asigura că s-a îmbarcat cu bine, și — deoarece și el avea intenția să se întoarcă acasă — să meargă împreună cu ei pe același vapor pînă în Anglia, Mark protestase cu vehemență, spunînd că piciorul lui era aproape vindecat, că nu vor întîmpina nici un fel de greutăți ca să se întoarcă la Puerto San Felipe și că el personal avea de gînd să ia vaporul care pornea spre nord, în direcția Los Angeles.

Dar doctorul rămăsese. Și îl îngrijise pe Mark, plecînd din cînd în cînd călare să vadă de bolnavii din satele învecinate. Orice făcea doctorul era pentru convalescent o nouă sursă de enervare, deși Anthony nu putea înțelege de ce. Poate că Mark era jignit de faptul că binefăcătorul indienilor nu era el. În orice caz așa stăteau lucrurile; nu pierdea nici o ocazie ca să glumească răutăcios, întrebîndu-l pe Miller cum le merge „micuților săi pacienți."

La vreo două săptămîni după operație le sosi vestea că încercarea de insurecție a lui Don Jorge eșuase lamentabil. Fusese surprins într-un moment cînd era înconjurat de prea puțini oameni, fusese luat, judecat sumar și împușcat împreună cu secundul său. În raport se adăuga că cei doi oameni făcuseră bancuri în timp ce mergeau între două rînduri de soldați spre cimitirul unde gropile lor erau gata săpate.

„Și a murit" comentă Mark, „crezînd că în ultimul moment mi-a fost frică și că l-am lăsat baltă."

Acest gînd era pentru el o nouă tortură.

„Dacă n-aș fi avut afurisitul ăsta de accident..." spunea într-una. „Aș fi fost lîngă el și aș fi putut să-i dau un sfat. Întotdeauna s-a repezit ca un nebun! De aia mi-a

cerut să vin. N-avea încredere în propria lui putere de judecată. Și eu zăceam aici în împuțita asta de cocină, în timp ce amăritul ăla mărșăluia spre cimitir... Făcînd bancuri în timp ce adulmeca aerul rece al dimineții. «*Huele al cimintero, Don Jaime*»" [1]. Și el ar fi făcut bancuri. În schimb... Avusese ghinion, asta era, un caz tipic de intervenție idioată a providenței. Dar providența nu se afla de față, ca să-și poată vărsa pe ea focul. În preajma lui nu se afla decît Anthony și doctorul. Comportamentul lui față de ei devenise din ce în ce mai sarcastic și mai jignitor, după ce aflase de moartea lui Don Jorge, ca și cum i-ar fi considerat pe amîndoi responsabili de ceea ce se întîmplase. Pe amîndoi dar mai ales pe doctor.

„Și ce rezultate dă fermecătoarea atitudine pe care o luați așezîndu-vă la căpătîiul bolnavilor?" continuă Mark să-l întrebe pe doctor, pe același ton zeflemitor pe care-l avusese întrebînd de sănătatea micuților pacienți.

„N-am impresia că dă vreun rezultat" răspunse doctorul Miller voios, în timp ce-și scoase pălăria și se așeză. „Sau n-au nici un pat, așa că nu mă pot așeza la căpătîiul lor ; zac întinși pe pături puse direct pe pămînt. Mai sînt și cazuri cînd bolnavii nu știu nici o boabă de spaniolă și cînd nici eu nu am habar de varianta dialectului pe care-l vorbesc ei. Și cum se simte domnia ta?"

„Domnia mea" spuse Mark întorcînd doctorului expresia folosită, dar pe un ton scîrbit, disprețuitor și emfatic, ca și cum ar fi fost o vorbă de ocară, „se simte foarte bine, vă mulțumesc."

„Dar se comportă nițel după principiile Episcopului Berkeley" [2] interveni Anthony, „simte dureri în genunchiul pe care nu-l mai are."

Mark îl privi o clipă și o vădită nemulțumire apăru pe fața împietrită ; apoi întoarse capul și își ațintì ochii asupra pajiștii luminate de soarele la asfințit, ce se zărea prin ușa deschisă a colibei. „Nu dureri" spuse rece, deși acest termen îl folosise cu o jumătate de oră mai înainte, cînd

[1] Miroase a cimitir (span.).

[2] George Berkeley (1685—1753) cleric și filozof irlandez. Concepțiile sale sînt expuse în opera capitală : *Essay Towards a New Theory of Vision* (1709). Consideră că realitate există doar în funcție de percepție.

îi descrisese lui Anthony ceea ce simțea, „am doar senzația că genunchiul e încă la locul lui."

„E inevitabil, din păcate." Doctorul clătină din cap.

„Nu mi-am închipuit că ar fi evitabil", zise Mark, ca și cum ar fi trebuit să răspundă demn cuiva care îl insultase.

Doctorul Miller curmă tăcerea penibilă, spunînd că în regiunile de munte erau mulți gușați.

„Poate că și lucrul ăsta își are hazul lui" zise Mark, mîngîindu-și pe piept o gușă imaginară. „Tînjesc după cretinii ăia pe care îi vedeam pe vremuri în Elveția, cînd eram copil. Cred că i-au injectat cu iod pînă ce i-au trimis pe toți pe lumea cealaltă. Lumea a devenit atît de bicisnică în zilele noastre încît te apucă sila. Clătină din cap și produse surîsul lui anatomic. „Cu ce se ocupă cei care trăiesc în văile din regiunea muntoasă ?" întrebă.

„Cultivă porumbul" spuse doctorul „și în răstimp se omoară unii pe alții. Există o rețea imensă de vendete, care cuprinde toți munții. Fiecare ins e prins în ea. Am vorbit cu oamenii mai de vază și am încercat să-i conving să-și lichideze vechile socoteli și să pornească pe o altă bază."

„O să piară de plictiseală."

„Nu. Îi învăț să joace fotbal. Meciuri între sate" zîmbi. „Am foarte multă experiență în domeniul vendetelor. Pe tot întinsul lumii. Toți le privesc efectiv cu groază. Și nu știu cum să-ți mai mulțumească pentru fotbal, cînd i-au prins gustul".

„Isuse Christoase !"

„De ce ai spus Isuse Christoase ?"

„Tîmpitele astea de sporturi ! Nu vom putea oare niciodată scăpa de ele ?"

„Bine, dar sînt cea mai mare contribuție pe care a adus-o Anglia civilizației," spuse doctorul. „Mult mai importantă decît guvernarea parlamentară, sau mașina cu abur, sau principiile lui Newton. Mai importantă chiar decît poezia engleză. Poezia nu poate fi niciodată un derivativ pentru război sau asasinate, în vreme ce sporturile pot. Un surogat autentic și complet."

„Surogate !" repetă Mark disprețuitor. „Toți vă mulțumiți cu surogate. Anthony le găsește în pat, sau în

biblioteca de la British Museum. Dumneavoastră le căutați pe terenurile de fotbal. Dumnezeu să vă aibă în paza lui! Dar de ce oare sînteți atît de speriați de produsele autentice?"

Cîteva momente nimeni nu scoase nici o vorbă. Doctorul Miller se uită la Anthony și dîndu-și seama că nu avea de gînd să răspundă, se întoarse către celălalt. „Nu e vorba de a fi speriat sau nu, Mark Staithes", rosti cu o voce foarte blîndă. „Problema se pune în a alege între bine și rău..."

„Am anumite îndoieli cînd e vorba de a alege binele, atunci cînd, întîmplător îl poți face dînd dovadă de mai puțin curaj decît cînd alegi răul."

„Să fie oare primejdia unitatea dumitale de măsură pentru bine?"

Mark dădu din umeri. „Ce e binele? Greu de definit în marea majoritate a cazurilor. În orice caz, un lucru e sigur: e bine să înfrunți curajos primejdia."

„Și în virtutea acestui argument, te crezi îndreptățit să creezi în mod deliberat situații periculoase, în care să-i bagi și pe alții?" Doctorul Miller clătină din cap. „Teoria dumitale nu ține, Mark Staithes. Dacă vrei să dai dovadă de curaj, de ce nu-l pui în slujba unei cauze bune?"

„Să-i învățăm pe sălbateci să joace fotbal, de pildă", rînji Mark.

„Adesea nu e atît de ușor pe cît s-ar părea."

„Presupun că nu învață ușor cînd trebuie să se considere în off-side".

„Nu vor să învețe nici o regulă, în afară de cea care îi obligă să ucidă locuitorii din satul vecin. Și cînd te afli între două echipe formate din unsprezece oameni înarmați pînă în dinți, care se uită unii la alții, sfîșiindu-se din ochi...". Se întrerupse; colțurile gurii lui mari se ridicară a zîmbet; hieroglifele aproape invizibile ce-i înconjurau ochii se adînciră în timp ce-și strîngea pleoapele, devenind astfel simbolul unei stări de amuzament lăuntric. „Zău așa, după cum spuneam, nu-i atît de ușor pe cît se pare." Te-ai aflat vreodată în situația de a face față unei mulțimi de oameni scoși din minți și care voiau să te omoare?"

Mark făcu semn că da și o expresie de satisfacție, nu lipsită de răutate, îi apăru pe față. „De mai multe ori," răspunse el. „Cînd mă ocupam de exploatarea unei *finca* aflată ceva mai jos pe coastă, în Chiapas."

„Și i-ai înfruntat neînarmat ?"

„Neînarmat" repetă Mark și explică : „pe vremea aceea politicienii mai vorbeau încă de revoluție. Pămîntul să fie dat poporului și poveștile pe care le știți. Într-o bună zi sătenii au venit să pună mîna pe moșie."

„Fapt care, după principiile tale" spuse Anthony „ar fi trebuit să-l aprobi."

„Și pe care, desigur, îl aprobam, dar nu puteam să admit așa ceva — nu în împrejurările respective.

„De ce nu ?"

„Păi... mi se pare că răspunsul sare în ochi, nu ? M-am pomenit cu ei hotărîți să mă atace. Se putea oare să le declar că sînt de acord cu principiile lor politice și să le înmînez moșia ? Nu zău, ar fi fost puțin cam prea simplu."

„Și ce-ai făcut atunci ?"

„Prima oară au venit cam vreo sută", explică Mark, erau împodobiți cu puști și cartușiere, ca niște pomi de Crăciun, și bineînțeles că toți aveau șișuri. Dar vorbeau politicos și ponderat. Nu aveau nici o răfuială cu mine personal și ideile lor revoluționare erau destul de ciudate. Nu prea știau bine ce să facă. Dealtfel, nu fac ei niciodată multă zarvă," adăugă. „I-am văzut omorînd fără ca cineva să prindă de veste. Ai zice că sînt pești. Țara asta e un acvarium."

„Pare un acvarium", corectă doctorul Miller". Dar cînd ai priceput cum gîndesc peștii..."

„Mi s-a părut întotdeauna mai important să aflu cum beau" spuse Mark. „*Tequila* este dușmanul cel mai de temut. Noroc că țăranii mei nu băuseră, altfel... Cine știe ce s-ar fi putut întîmpla." După o pauză adăugă : „Se adunaseră pe platforma de ciment pe care se pune cafeaua la uscat și eu mă aflam în pragul ușii biroului, stînd pe un scaun în capul scării, cu cîteva trepte mai sus de ei. Mă simțeam superior, ca și cum aș fi fost un maharajah în mijlocul unor supuși credincioși." Rîse ; sîngele îi năvălise în obraji și vorbea cu un fel de plăcere, ca și cum cuvintele i-ar fi lăsat un gust plăcut pe limbă. „O sută

de peani infecți, cu pielea de culoarea cafelei, holbîndu-se la mine cu ochii lor sticloși și rotunzi, ochi de broască țestoasă — nu-mi prea venea la socoteală. Dar am izbutit să nu dau la iveală nimic din ceea ce simțeam. Nici fața, nici vocea nu m-au trădat. Am descoperit că m-a ajutat mult faptul să consider aceste creaturi, drept o specie de insecte scîrboase. Un fel de cărăbuși, de gîndaci. Nu erau decît o sută de gîndaci mari care mă priveau cu ochii holbați. M-a ajutat gîndul ăsta, mărturisesc. Și totuși inima îmi bătea nițel cam tare. Bătea așa, de capul ei — cunoașteți senzația, nu-i așa? Ca și cum ți s-ar fi cuibărit o pasăre pe sub coaste. O pasăre care era conștientă de faptul că e pasăre, bîntuită de o spaimă, numai de ea știută. O senzație ciudată și amețitoare. Nu cred să fi fost vreodată, în toată viața mea, mai fericit ca în ziua aceea. Să știi că ești unul împotriva a o sută. Toți înarmați pînă în dinți. Dar gîndaci... nu erau decît gîndaci. Pe cînd cel care se afla singur era un om. O senzație minunată." Tăcu o clipă și un zîmbet i se ivi pe față.

„Și ce s-a întîmplat după aceea?" întrebă Anthony.

„Nimic. Le-am ținut o mică cuvîntare, stînd pe tron. Le-am spus că *finca* nu era a mea ca să le-o pot da. Că pînă se vor definitiva lucrurile, eu aveam responsabilitatea moșiei. Dacă prind pe cineva punînd piciorul dincolo de hotarul ei sau făcînd vreo stricăciune — atunci am să știu ce am de făcut. Am vorbit cu hotărîre, cu demnitate, întocmai ca un maharaj cu supușii săi. După aceea m-am ridicat, le-am spus că pot să plece și m-am îndreptat spre casă, mergînd pe potecă. Cred că am mers cam un minut, știind că se uită cu toții la mine. Un minut întreg am mers cu spatele la ei. Și erau cel puțin o sută ; Nimeni n-ar fi putut descoperi niciodată cine a tras. Și pasărea aceea pe care o simțeam sub coaste!" Ridică o mînă și flutură degetele în aer. „Atunci am simțit o nouă senzație — niște furnici care alergau într-una, în sus și în jos, pe șira spinării. Groază — dar numai a trupului ; o groază de sine stătătoare, dacă înțelegeți ce vreau să spun. Eu, cu mintea mea, știam că nu vor trage, *că nu vor putea trage*. O sută de gîndaci infecți — din punct de vedere moral erau incapabili să tragă. Dar pasărea continua să se sbată sub coaste și furnicile să urce și să co-

boare pe șira spinării. Dar sub țeastă se afla un om ; și omul acela era plin de încredere ; în pofida îndoielilor nutrite de trupul lui, știa că partida fusese cîștigată. Minutul acela a durat mult, dar a fost bun. Foarte bun. Și am mai trăit multe minute ca acela, mai tîrziu. Nu s-au încumetat să tragă în mine, decît pe înserat, ascunși în tufișuri. Eram în raza lor vizuală ; ei nu. Se aflau în afara zonei în care puteam exercita puterea de concentrare și voință. De aceea au avut curajul să tragă. Cînd omul nu-i acasă, gîndacii intră în casă. Din fericire, oricît de mult curaj ar avea, nici un indian nu a învățat să țintească bine. Fără îndoială că avea să le vină și lor rîndul într-o bună zi și atunci m-ar fi lichidat. Dar cît am mai stat eu acolo, s-a întîmplat ca moda revoluției să treacă. Da revoluția n-a prins niciodată serios pe coasta Pacificului." Mark aprinse o țigară. Se așternu o lungă tăcere.

„Da" spuse doctorul Miller în cele din urmă, „recunosc că ăsta este un mijloc de a te comporta cînd ai de înfruntat o mulțime ostilă. Și avînd în vedere că exiști și ne privești, este evident o metodă care, cîteodată, reușește. Dar nu e metoda mea. Vezi dumneata, eu sînt antropolog..."

„Și ce importanță are asta ?"

„O foarte mare importanță" răspunse doctorul Miller. „Un antropolog este o persoană care se ocupă cu studierea oamenilor. Dar dumneata preferi să te ocupi de gîndaci. Ți-aș spune, Mark Staithes, că ești un entomolog." Zîmbetul ce i se ivi pe față nu dădu naștere nici unui răspuns prietenos. Fața lui Mark era împietrită, și cînd privirea lui se întîlni cu a doctorului, Mark întoarse capul.

„Auzi dumneata, entomolog !" repetă disprețuitor. „Prostie curată, De ce vă place să vă jucați cu vorbele ?"

„Fiindcă vorbele exprimă gînduri, Mark Staithes ; și gîndurile te îndeamnă să acționezi. Dacă numești un om gîndac, înseamnă că ai de gînd să te porți cu el ca și cum ar fi un gîndac. În schimb, dacă numești un om — om, înseamnă că-ți propui să-l tratezi ca pe un om. Profesia mea este să studiez oamenii. Asta înseamnă că trebuie să le spun oamenilor pe nume ; că trebuie să mă gîndesc întotdeauna la ei ținînd seama de calitatea lor de oameni ; da, să mă port omenește cu ei. Fiindcă dacă nu-i con-

sideri oameni, nu se comportă ca oamenii. Dar repet, eu sînt antropolog. Am nevoie de material uman, nu de experienţe cu insecte."

Mark izbucni într-un hohot de rîs, care nu dură mult. „Poate că unii au nevoie de material uman" spuse, „dar asta nu înseamnă că îl şi pot căpăta. Ce obţii efectiv ?..." Rîse din nou. „Ce mai una alta, obţii gîndaci, şi încă în soluţie nediluată."

„Aici te înşeli" spuse doctorul Miller. „Dacă porneşti în căutare de oameni, îi găseşti. În marea majoritate a cazurilor dai de oameni foarte cumsecade. Du-te de pildă în mijlocul unui trib sălbatec, care a avut mult de suferit şi a devenit bănuitor, du-te neînarmat şi arată-le că n-ai nimic în mîini." Îşi întinse înainte palmele lui mari şi pătrate, făcînd gestul unui om care vine să ofere. „Du-te acolo cu intenţia fermă şi neabătută de a le face bine — de pildă de a vindeca pe bolnavi. Nu-mi pasă deşi ştiu cît de adînci pot fi resentimentele lor faţă de albi. Pînă la urma urmei, dacă ţi se dă suficient timp să-ţi exprimi limpede intenţia, te vor accepta drept prieten ; se vor comporta ca nişte oameni faţă de un alt om. Fără doar şi poate" adăugă, şi simbolurile care dădeau la iveală rîsul lui interior, se iviră iar în jurul ochilor. „Cîteodată se întîmplă să nu ţi se dea răgazul necesar. Te spintecă înainte de a te fi apucat de treabă. Dar nu se întîmplă prea des după cum vezi, mie nu mi s-a întîmplat pînă acum. Şi cînd astfel de lucruri se întîmplă, ei bine, atunci rămîne întotdeauna speranţa că cel care va veni după tine va duce mai bine treaba la capăt. Antropologii pot fi ucişi, dar antropologia îşi urmează drumul. Şi cu timpul nu poate să nu reuşească. În timp ce metoda dumitale entomologică..." clătină din cap, „poate reuşi la început ; în general e posibil să sperii oamenii şi să-i sileşti să se supună prin teroare. Cu alte cuvinte, dacă îi tratezi drept gîndaci, îi sileşti să se poarte ca nişte gîndaci — să se tîrască şi să se bage în orice gaură. Dar cînd prind un prilej, se vor năpusti împotriva ta. Antropologul poate fi ucis în timp ce stabileşte primele contacte ; dar după aceea, se află în siguranţă ; un om printre oameni. Entomologul poate începe prin a fi la adăpost ; dar el este un vînător de gîndaci, printre gîndaci — printre gîndaci cărora — şi lucrul

trebuie subliniat — nu le place să fie tratați ca gîndaci, care știu că nu sînt gîndaci. Momentul cînd se va afla la ananghie nu va întîrzia. După cum se spune : poți face orice cu baionetele, un singur lucru nu — să te așezi pe vîrful lor."

„Dar n-ai nevoie să te așezi pe ele," spuse Mark. „Ceilalți trebuie să se înțepe în fund, nu cel cu baioneta. Dacă mînuiești baionetele cu oarecare inteligență, nu văd de ce n-ai putea continua să-ți menții superioritatea. Problema dificilă este desigur, că nu se dă dovadă de inteligența necesară. Majoritatea vînătorilor de gîndaci nu pot fi deosebiți de gîndaci."

„Întocmai" spuse doctorul Miller. „Și singura soluție pentru vînătorul de gîndaci este să arunce baioneta și să se comporte cu gîndacii ca și cum ar fi ființe omenești."

„Dar vorbeam despre inteligență, nu ?" spuse Mark. Tonul de toleranță disprețuitoare demonstra că făcea tot ce-i stătea în puteri ca să nu-și iasă din țîțîni vorbind cu nătărăul ăla senil, incapabil să gîndească în mod coerent. „Faptul de a fi sentimental, nu are nimic de a face cu inteligența."

„Dimpotrivă", spuse doctorul, subliniind cuvintele, „are foarte mult de a face. Nu poți da dovadă de inteligență, cînd e vorba de oameni, dacă n-ai avut în prealabil o atitudine sentimentală față de ei. Folosesc termenul : sentimentalism, în accepția lui meliorativă, desigur. În sensul de a te preocupa de soarta oamenilor. Este prima condiție indispensabilă pentru a-i înțelege. Dacă nu-ți pasă de oameni, nu există nici posibilitatea de a-i înțelege. Toată perspicacitatea nu va fi decît o altă formă de stupiditate."

„Și dimpotrivă, dacă te interesezi efectiv de oameni" spuse Mark „o să te lași tîrît de o smiorcăială emotivă care te va împiedeca să vezi oamenii așa cum sînt. Gîndiți-vă la scenele grotești și umilitoare care au loc cînd oamenii țin prea mult unii la alții. Tinerii care se îndrăgostesc și care își închipuie că domnișoarele respective, urîte și timpite, reprezintă culmi de inteligență și frumusețe. Și nevestele devotate, care o țin una și bună toată viața crezînd că nevolnicii lor soțiori sînt întruchiparea a tot

ce există mai fermecător, mai nobil și mai înțelept pe lume."

„Și probabil că au perfectă dreptate" afirmă doctorul Miller. „Indiferența și ura sînt oarbe, nu iubirea."

„Nu iubirea" repetă Mark în derîdere, „poate ar fi bine să ne apucăm să cîntăm un imn religios."

„Cu plăcere" răspunse doctorul Miller, surizînd. „Ce imn dorești ? creștin, budist, sau cele rămase de la Confucius ? Eu sînt antropolog ; și în definitiv ce este antropologia : nimic altceva decît aplicarea științifică a religiei."

Anthony începu să vorbească după un lung răstimp. „De ce o aplicați numai printre membrii triburilor primitive ? Ce-ar fi dacă ați începe s-o aplicați la noi acasă. Mi-e milă de tine, dar mai milă mi-e de mine — după cum se spune."

„Ai dreptate," răspunse doctorul „Ar fi trebuit să începem s-o practicăm la noi acasă. De fapt, a început pe alte meleaguri, datorită numai unui accident de ordin istoric. A început în afară, fiindcă sîntem imperialiști și din această cauză am venit în contact cu popoare ale căror obiceiuri erau diferite de ale noastre și ca atare ni s-au părut mai ciudate decît ale noastre. Repet : un accident. Dar din anumite puncte de vedere a fost un accident cu urmări fericite, căci datorită lui am învățat o serie de fapte și de tehnici prețioase, pe care nu le-am fi putut descoperi la noi acasă. Din două motive : în primul rînd fiindcă este greu să cugeți obiectiv despre tine însuți, și, poate, încă și mai greu să cugeți corect despre un lucru extrem de complicat. Situația de la noi de acasă, prezintă acest dublu aspect — este vorba de o civilizație evoluată, care din întîmplare este a noastră. Societățile tribale sînt societăți cu o civilizație simplă, de mică anvergură, a căror structură iese la iveală. Putem învăța destul de ușor să le înțelegem. Și cînd am învățat să-i înțelegem pe sălbatici, descoperim că am învățat să-i înțelegem și pe oamenii civilizați. Și mai e ceva. Sălbaticii sînt de obicei bănuitori și ne sînt ostili. Antropologul e nevoit să lupte și să biruie ostilitatea și suspiciunea. Și cînd a învățat asta, are în mînă cheia întregii politici".

„Care este... ?"

„Următoarea. : Dacă te comporți bine cu oamenii, și ei se vor comporta bine cu tine."

„Nu cumva sînteți cam optimist ?"

„Nu. Pînă la urmă întotdeauna sfîrșesc prin a se comporta bine."

„Pînă la urmă" ripostă Mark iritat, „pînă la urmă vom fi toți oale și ulcele. Ce se întîmplă pînă atunci ?"

„Trebuie să ne asumăm riscul."

„Dar europenii nu sînt ca sălbaticii dumitale care se duc la școală duminica. E un risc enorm."

„Posibil. Dar în orice caz mai mic decît riscul de a trata oamenii cu brutalitate și de a-i împinge la război. În afară de asta, europenii nu sînt mai răi decît sălbaticii. Au fost numai prost învățați — au nevoie de puțină antropologie — atîta tot."

„Și cine o să le dea această doză de antropologie ?"

„Printre alții" răspunse doctorul Miller, „eu însumi. Și sper că și dumneata, Mark Staithes."

Pe fața de jupuit de viu a lui Mark apăru un rînjet. Clătină din cap. „Din partea mea n-au decît ; să se măcelărească cît vor," spuse. „Dealtfel orice le-ai spune e totuna. Așa că e mai bine să le dăm pace, ca să-și ducă pînă la capăt războaiele lor tîmpite. În afară de asta" spuse el arătînd coșul de răchită pus pentru ca cearșaful să nu vină în contact direct cu rana, „ce mai pot face cu acum ? Pot privi, asta-i tot ! Și am face cu toții mult mai bine să stăm și să privim. Oricum, nu va dura mult. Doar cîțiva ani ; și apoi..." tăcu o clipă, își plecă ochii și se încruntă. „Cum spune oare Rochester [1] în poezia lui ? A, da." Se uită în sus și recită : [2]

În anii ce s-au scurs, a adunat mereu
Învățături și brazde adînci pe față.

[1] James Wilmot Rochester (1647—1680), poet satiric englez. Cea mai cunoscută lucrare a sa *A Satire Against Mankind* (Satiră împotriva omenirii) a apărut în 1675.

[2] Then old age and experience, hand in hand
Lead him to death, and make him understand,
After a search so painful and so long,
That all his life he had been in the wrong.
Huddled in dirt the reasoning engine lies,
Who was so proud, so witty and so wise.

Și zilele de ieri spre groapă l-au mînat,
Făcîndu-l să priceapă că-n lunga-i și greaua
căutare
A mers într-una doar pe căi greșite.
Chircit e-acum și năclăit de mîl,
Cel ce pe vremuri era și înțelept, și șugubăț și
mîndru
Făuritorul gîndurilor de nimenea gîndite.

„Chircit și năclăit de mîl" repetă. „Mi se pare admirabil. — Chircit și năclăit de mîl" —. Și nu e nevoie să aștepți moartea ca să ajungi așa. O să dibuim noi un petec frumușel de pămînt mîlos și o să ne năclăim, cu toții, nu-i așa?" Se întoarse către Anthony. „Vom sta chirciți printre baligi și-l vom privi pe doctor experimentînd cele mai bune și amabile metode antropologice pe seama generalului Goering. Ne vom prăpădi de rîs."

„Și cu toate astea" spuse Anthony, „cred că am să-l însoțesc pe doctorul Miller și o să devin și eu ridicol în tovărășia lui."

Capitolul II

24 iulie 1914

Din echipa care porni în căutarea lui Brian făceau parte patru oameni: Anthony, un polițist, un cioban bătrîn, care avea favoriți încărunțiți și profilul majestuos al unui om de stat din epoca victoriană și un băiețandru de șaptesprezece ani, cu păr bălai și îmbujorat la față — fiul brutarului din sat. Băiatului i se dădu pînza tărgii, în timp ce ciobanul și polițistul se serveau de bețe ca de bastoane.

Plecară din spatele vilei mergînd răspîndiți pe un rînd — ca hăitașii, se trezi Anthony gîndind — în timp ce urcau pe costișe. Era o zi senină, fără urmă de nor și nu bătea nici vîntul. Dealurile din depărtare se iveau învești mîntate în văluri de negură, decolorate parcă de orbitoarea lumină a soarelui. Iarba și buruienele pe care pășeau

erau prăfuite, căci vara fusese secetoasă. Anthony își scoase haina și apoi, după o clipă de gîndire, și pălăria. O insolație ar simplifica mult lucrurile. N-ar mai fi nevoie să dea explicații și să răspundă la întrebări. Chiar și așa, se simțea destul de rău și avea crampe la stomac. De cîte dificultăți ar scăpa dacă s-ar îmbolnăvi cu adevărat! În timp ce urcau cu pași înceți își ducea din cînd în cînd mîna în creștet, și de fiecare dată cînd îl atingea simțea că părul îi era fierbinte, ca blana unei pisici care a stat în fața vetrei. Păcat, gîndi, că avea păr atît de des.

După trei ore găsiră ceea ce căutau. Cadavrul lui Brian zăcea cu fața la pămînt într-un fel de golf, la picioarele unei stînci care se afla desupra unui lac. Zeci de ferigi creșteau printre pietre și în aerul dogoritor, plantele răspîndeau un miros dulceag și atît de tare, încît simțeai că te înăbușea. Zumzăitul muștelor te asurzea. Cînd polițistul întoarse cadavrul cu fața în sus, chipul zdrobit era de nerecunoscut. Anthony privi o clipă, apoi întoarse capul. Tremura ca varga, fără să se poată stăpîni. Trebui să se sprijine de o stîncă, să nu cadă.

„Ține-te bine, flăcăule". Bătrînul cioban îl luă de mînă și îl duse ceva mai departe, îl sili să se așeze pe iarbă într-un loc de unde nu se mai vedea cadavrul. Anthony aștepta. Un bărzăune se învîrti încet pe cer, înscriind trecerea timpului pe un cadran invizibil. În cele din urmă cei trei ieșiră din spatele fortăreței de piatră și apărură în fața ochilor lui. Ciobanul și băiatul mergeau în frunte ținînd fiecare cîte unul din bețele targii, în timp ce polițistul mergea în spate, fiind nevoit să ducă singur ambele bețe. Îi scoseseră lui Brian haina ruptă și îi acoperiseră cu ea fața. Un braț înțepenit ieșea în afară la fiecare pas făcut de cei ce purtau targa, bălăngănindu-se în aer. Pe cămașe erau pete de sînge. Anthony se ridică în picioare și, deși ceilalți nu voiră să-l lase, insistă să împartă cu polițistul povara. Începură să coboare încet, foarte încet. Trecuse de ora trei cînd ajunseră la vilă.

Mai tîrziu polițistul cercetă buzunarele hainei și ale pantalonilor. O pungă cu tutun, o pipă, pachetul cu sandviciurile făcute de doamna Benson, șase sau șapte monede de cîte un șiling și un carnețel, pe jumătate umplut cu note despre istoria economică a imperiului roman. Nici

cel mai mic indiciu că ceea ce se întîmplase putuse fi altceva decît un accident.

Doamna Foxe sosi în seara următoare. Stăpînită și nemișcată ascultă în tăcere, încremenită, povestea pe care i-o spuse Anthony. Apoi dintr-odată se nărui, dezagregîndu-se parcă, izbucnind în hohote de plîns. Anthony rămase lîngă ea un moment, fără să știe ce să facă; apoi ieși tiptil din odaie.

A doua zi, cînd o revăzu, doamna Foxe își redobîndise stăpînirea de sine. Era din nou calmă, dar calmul ei era de altă natură. Calmul unei ființe vii și simțitoare, nu împietrita liniște a unei statui. Ochii îi erau înconjurați de cearcăne vinete și chipul doamnei Foxe era cel al unei femei bătrîne și îndurerate; dar în durerea ei se afla ceva blînd și senin, o expresie demnă, aproape majestuoasă. Privind-o, Anthony se simți covîrșit de rușine, ca și cum s-ar fi aflat în prezența unui lucru de care nu merita să se apropie, de care nu avea dreptul să se apropie. Covîrșit de rușine și vinovat, mai vinovat chiar decît se simțise în ajun, cînd doamna Foxe nu fusese în stare să-și stăpînească durerea.

Ar fi vrut din nou să fugă din preajma ei, dar doamna Foxe îl sili să rămînă cu ea toată dimineața. Cîteodată tăcea multă vreme, cîteodată îi vorbea, cu acea voce joasă și cu inflexiuni atît de frumoase. Pentru Anthony era un chin cumplit să stea lîngă ea, și cînd tăcea și cînd îi vorbea. Era o tortură de nesuportat să stea acolo fără să scoată nici un cuvînt, să asculte cum ticăie ceasul și să se întrebe cu îngrijorare cum avea să scape de Joan. Ce avea să-i spună despre scrisoarea aia blestemată pe care i-o trimisese lui Brian. Din cînd în cînd o privea pe furiș pe doamna Foxe, întrebîndu-se ce s-o fi petrecînd în mintea ei, dacă știa ceva, dacă avea vreo bănuială de cele ce se întîmplaseră într-adevăr; da, era dureros să stai lîngă ea cînd tăcea; dar tot atît de dureros era s-o asculți vorbind.

„Îmi dau seama" începu să spună încet și stînd pe gînduri, „îmi dau seama acum că l-am iubit cum nu trebuia — prea posesiv."

Ce putea spune? Că era adevărat? Fără îndoială că era adevărat. Fusese un vampir, înfipt în spiritul lui

Brian, care supsese din sîngele vieții lui. (Sfînta Monica, își aminti, pictată de Ary Scheffer). Da, un vampir. Dacă cineva era responsabil de moartea lui Brian, ea era aceea. Dar indignarea împotriva doamnei Foxe, prin care încerca să se justifice față de el însuși, se risipi cînd o auzi din nou vorbind.

„Poate că ăsta e unul din motivele pentru care a murit. Pentru ca să fiu nevoită să învăț că dragostea nu trebuie să însemne asta!" Tăcu o clipă și apoi continuă. „Cred că Brian știa destul în privința asta. De fapt nu prea avea ce învăța. Știa foarte mult din capul locului. Ca Mozart — numai că geniul lui nu era pentru muzică ci pentru dragoste. Poate că de aceea a trebuit să plece dintre noi atît de curînd. Pe cîtă vreme eu..." clătină din cap, „a trebuit să primesc și lecția asta. După toți acești ani lungi în care am învățat mereu, am rămas tot atît de îndărătnic înglodată în prostia și în ignoranța mea!" Oftă și tăcu din nou.

Un vampir — dar conștientă de acest lucru; accepta partea ei de responsabilitate. Mai rămînea și partea lui, pe care n-o mărturisise încă. Ar trebui să-i spun, își zise în sinea lui și se gîndi la toate consecințele pe care le avusese faptul de a nu-i fi spus lui Brian adevărul. Dar în timp ce el șovăia, doamna Foxe luă din nou cuvîntul.

„Ar trebui să-i iubim pe toți oamenii, ca și cum fiecare din ei ar fi singurul nostru copil", continuă. „Și pe singurul nostru copil, ar trebui să-l iubim ca și cum ar fi unul dintre oameni. Un fiu pe care nu te poți împiedica să-l iubești mai mult decît pe ceilalți fiindcă îți dă mai multe prilejuri să-l iubești, dar dragostea nu s-ar deosebi decît prin cantitate și nu prin esență. Ar trebui să-l iubim așa cum îi iubim pe toți ceilalți fii unici, de dragul lui Dumnezeu și nu pentru bucuria noastră."

Vocea frumoasă și vibrantă a doamnei Foxe continua să răsune și cu fiecare cuvînt rostit Anthony se simțea și mai vinovat — mai vinovat și în același timp mai total și mai fără scăpare anajat în culpabilitatea lui. Cu cît întîrzie mai mult să-i mărturisească adevărul și cu cît doamna Foxe continua să vorbească pe acest ton resemnat, cu atît avea să-i fie mai greu să-i deschidă ochii, spunîndu-i adevărul.

„Ascultă-mă Anthony" reluă, după ce stătuse multă vreme pe gînduri, „știi cît de mult am ținut întotdeauna la tine. De pe vremea cînd ai venit pentru prima oară la noi, scurt timp după ce murise mama ta, ți-aduci aminte? Erai un băiețel atît de lipsit de apărare și întotdeauna mi s-a părut că ești așa, lipsit de apărare în ciuda platoșei pe care o porți, fiindcă desigur ai purtat mereu o platoșe, o mai porți și acum. Pentru a te apăra de multe primejdii, printre altele și de mine." Îi zîmbi. Anthony plecă ochii, roși și bîigui niște fraze deslînate. „N-are importanță de ce vrei să te aperi" continuă, „nu vreau să știu, în afară de cazul că vrei să-mi spui. Și poate că acum vei simți nevoia să te aperi și mai tare, fiindcă am de gînd să-ți spun că aș vrea să iei locul lui Brian. Locul" specifică ea „pe care Brian ar fi trebuit să-l aibă dacă l-aș fi iubit cum se cuvine. Locul unui fiu unic printre alți fii unici, locul unui fiu pe care ai mai multe prilejuri să-l iubești decît pe ceilalți. Asta aș vrea să fii pentru mine, Anthony. Dar nici vorbă, n-am să-ți impun prezența mea. Tu ești cel ce vei hotărî."

Anthony tăcea, evitînd s-o privească în față, cu capul plecat. „Spune-i acum!" strigă o voce înăuntrul lui. „Oricum și cu orice preț!" Dar dacă fusese greu mai înainte, acum era cu neputință. Spunînd că dorea ca el să ia locul lui Brian, doamna Foxe tăiase toate punțile. Fu zguduit de un acces de mînie fără noimă. Dacă ar putea să-l lase în pace, să-i dea drumul și să-l lase singur! Deodată gîtlejul i se strînse, lacrimile i se iviră în ochi, mușchii pieptului se contractară și începu să plîngă în hohote, spasmodic. Doamna Foxe străbătu camera, se aplecă asupra lui și îi puse o mînă pe umăr.

„Bietul meu Anthony" îi șopti. Anthony era țintuit definitiv pe crucea propriei lui minciuni.

În seara aceea îi scrise lui Joan. Un accident îngrozitor, atît de fără de rost, atît de stupid, tocmai fiindcă era atît de tragic. Între paranteze fie zis, se întîmplase înainte ca el să fi avut prilejul să-i spună lui Brian despre ceea ce avusese loc între ei la Londra. Și în această ordine de idei oare ea îi scrisese? Un plic adresat lui Brian ce părea scris de mîna ei sosise cu poșta de amiază, cînd bietul băiat plecase de acasă. Îl ținea la dispoziție si

avea să i-l înmîneze personal, cu prima ocazie cînd avea s-o vadă. Doamna Foxe avea o ținută admirabilă, cu toții trebuiau să dea dovadă de curaj ; rămînea al ei devotat.

Capitolul LII

23 februarie 1934

Helen intră în hall ținînd în mînă o tigaie în care costița afumată mai sfîrîia încă.

„La masă" strigă.

„*Komme gleich*" [1] se auzi din dormitor și un moment mai tîrziu Ekki se ivi în prag. Era în cămașă, fața lui roșcovană era acoperită de spumă și în mînă ținea mașina de ras.

„Mai am un minut" spuse în englezește și ieși din cameră.

Helen zîmbi de una singură și se așeză pe scaun. Iubindu-l cum îl iubea, descoperea o extraordinară plăcere în această strînsă și continuă intimitate fizică — intimitate pe care sărăcia le-o impusese. De ce vor fi dorind unii oameni să aibă case mari, dormitoare separate, toate ascunzătorile pe care cei bogați le socotesc indispensabile ? Acum nici nu-și mai putea închipui un asemenea lucru. Începînd să fredoneze, fals, se apucă să toarne ceaiul, își puse slănină în farfurie și-și aruncă ochii pe scrisorile venite cu poșta de dimineață. *Helen Amberley*. Fără „doamnei". Lipsa de formalism și atitudinea directă a comuniștilor. Deschise plicul. Scrisoarea era expediată de la Newcastle. Ar putea ea sau Giesebrecht să țină o cuvîntare unui grup de tovarăși asupra condițiilor din Germania, într-o zi din luna martie ce urma să fie fixată ulterior ? Mă rog. Era un lucru care trebuia luat în considerație. *Mr. E. Giesebrecht*. Scrisoarea venea din Elve-

[1] Vin îndată (germ.).

ția. După scrisul subțire și ascuțit își dădu seama că e de la Holzmann. Lui Ekki avea să-i facă plăcere.

„Ai o scrisoare de la Holzmann", spuse cînd intră. „Mă întreb ce vești ți-aduce ?"

Ekki luă scrisoarea și o deschise, cu gesturi metodice și precise, așa cum îi stătea în fire, apoi o puse lîngă farfurie și tăie o felie din slănina afumată. Începu să mănînce, luă din nou scrisoarea și, mestecînd încet slănina se apucă s-o citească. Pe fața lui se ivi o expresie de puternică și concentrată seriozitate ; niciodată nu se putea îndeletnici cu ceva altfel decît făcînd lucrurile conștiincios și din toată inima. Cînd termină întoarse foaia și începu din nou să citească scrisoarea.

Helen nu-și mai putu struni nerăbdarea. „E ceva interesant ?" Holzmann era unul din ziariștii aflați în exil care poseda cele mai bune informații ; întotdeauna avea ceva de comunicat. „Spune-mi ce scrie ?"

Ekki nu răspunse imediat și continuă cîteva clipe să citească, apoi împături scrisoarea și o băgă în buzunar. „Mach se află la Basel" spuse în cele din urmă și o privi în ochi.

„Mach ?" repetă Helen. „Chiar Ludwig Mach ?"

În cursul ultimelor luni, numele acestui om, unul din cei mai curajoși și întreprinzători tovarăși germani angajați în munca de propagandă comunistă, precum și în cea de difuzare a știrilor oprite de cenzură, devenise pentru Helen un nume familiar și totodată fabulos, ca numele unui personaj mitologic sau literar. Faptul că Ludwig Mach se putea afla la Basel părea tot atît de imposibil de crezut ca și prezența lui Odiseu, Odin sau Robin Hood. „Ludwig Mach, cel de la Stuttgard ?" întrebă neîncrezătoare.

Ekki dădu din cap. „Voi fi nevoit să mă duc să-l văd. Mîine".

Rostite în acest fel — rar, emfatic și cu accent străin — vorbele dobîndeau caracterul bizar al unui lucru absolut irevocabil. Chiar și cînd făcea cele mai obișnuite afirmații, atunci cînd vorbea englezește, Ekki părea că depune un jurămînt.

„Voi fi nevoit să mă duc" repetă.

Pronunțate cu grijă și cu conștiinciozitate, toate silabele aveau exact aceeași valoare. Două spondee care atîrnau greu, urmate de o jumătate de spondeu. Un englez, oricît de irevocabil și-ar fi pus ceva în gînd, ar fi rostit cuvintele unindu-le rapid într-un fel de dublu anapest. Dacă ar fi fost vorba de alt bărbat, felul lui de a vorbi, atît de ponderat — în genul lui Iehova, așa îl numise chiar ea, tachinîndu-l — i s-ar fi părut lui Helen nemaipomenit de caraghios. Dar cînd era vorba de Ekki, era un farmec în plus. Într-un anumit fel i se părea just și potrivit că omul acela, pe care, în afară de faptul că-l iubea) îl admira și îl respecta mai presus de toți ceilalți oameni pe care îi cunoscuse, să aibă și acest mic defect emoționant și absurd.

Dacă n-aș putea să fac uneori puțin haz pe socoteala lui își spunea uneori, s-ar putea ca dragostea noastră să mucegăiască. M-aș putea pomeni într-o baltă de adorație. Cum se întîmplă cu bigotismul. Poți deveni ca unul din cîinii cu mutre plîngărețe zugrăviți de Landseer.[1] Cîte o glumă din cînd în cînd aerisește și animează dragostea.

Ascultîndu-l, privindu-l drept în față (fața lui atît de absurd ingenuă, plină de prospețime, de candoare gravă și de hotărîre eroică) Helen simți nevoia, așa cum i se întîmplase de multe ori, să izbucnească în rîs și apoi să îngenuncheze și să-i sărute mîinile.

„Voi fi nevoită să mă duc" spuse tare, parodiind felul lui de a se exprima. La început Ekki crezu că era vorba numai de o glumă, dar cînd își dădu seama că Helen vorbea serios, se încruntă și începu să obiecteze. Oboseala. Aveau să meargă cu clasa treia. Cheltuiala. Helen devenise însă dintr-odată aidoma cu mama ei — o femeie răsfățată, ale cărei capricii trebuiau satisfăcute.

„O să fie nemaipomenit de amuzant" spuse cu exaltare în glas. „O să fie o aventură !" Și cînd Ekki continuă să se opună, dîndu-i argumente solide, Helen se înfurie. „Dar am de gînd să merg cu tine" continuă să spună cu încăpățînare. *Am de gînd să merg.*"

Holzmann îi aștepta la gară. În locul personajului înalt, distins și puțin scorțos pe care și-l închipuise Helen,

[1] Sir Edwin Henry Landseer (1802—1873) pictor animalier englez.

Holzmann se dovedi a fi un bărbat mic de statură, și bondoc, cu ceafa înecată în grăsime. Între ochii lui mici și porcini, nasul informe părea un cartof. Cînd îi strînse mîna Helen, avu senzația că își năclăise propria ei mînă, atingîndu-se de palma lui rece și umedă; prinse un moment cînd nu se uita la ea, și, pe furiș, își șterse mîna de fustă. Mai grav decît înfățișarea și mîinile nădușite, era felul cum se purta Holzmann. Prezența ei acolo — era evident pentru ea — îl luase prin surprindere.

„Nu m-am așteptat..." bîigui, cînd Ekki făcu prezentările. Cîteva clipe fața lui păru că se lichefiază, într-atît era de agitat. Apoi izbutind să se stăpînească, începu să devină deosebit de politicos și cordial. Cît merseră de-a lungul peronului, o ținu într-una cu: *gnädige Frau, lieber Ekki, unbeschreiblich froh* [1]! Ca și cum i-ar fi întîmpinat pe o scenă de teatru, gîndi Helen. Unde mai pui că juca și prost, ca un actor dintr-o trupă de mîna a treia care face turnee prin provincie. Și ce insuportabilă era agitația omului ăsta! Nu se cuvenea ca un bărbat să chicotească, să gesticuleze și să se fandosească, cum făcea ăsta. Un maimuțoi, își spuse Helen. Mergînd alături de el se simțea înconjurată de o zonă densă de animozitate. Creatura asta infectă îi stricase dintr-o dată toată plăcerea călătoriei. Își dădu seama că era cît pe ce să regrete că venise.

„Ce scîrbos e!" izbuti să-i șoptească lui Ekki, în timp ce Holzmann interpreta cu mult prea mult zel rolul unui actor care are de dat indicații hamalului cu privire la transportul mașinii de scris.

„Găsești?" întrebă Ekki, sincer mirat. „Nu-mi trecuse prin minte..." lăsă fraza neterminată și clătină din cap. Rămase pe gînduri, se încruntă puțin și o ușoară cută îi brăzdă fruntea netedă. O clipă mai tîrziu îl întrerupse pe Holzmann, care continua să-i dea zor cu încîntarea produsă de întîlnire, întrebîndu-l ce crede Mach despre actuala situație din Germania: ascultă, cu totul absorbit, răspunsul lui Holzmann.

Helen mergea tăcută lîngă ei, pe de o parte supărată pe Ekki fiindcă era atît de insensibil și de obtuz, pe de

[1] Stimată doamnă, dragă Ekki, ce bucurie de nedescris (germ.).

altă parte admirîndu-l pentru puterea pe care o avea de a ignora tot ceea ce considera lipsit de importanţă.

„Bărbaţii sînt extraordinari“ gîndea. „Şi totuşi aşa ar trebui să fiu şi eu.“

În loc să se comporte în acest fel, îşi îngădui să se lase atrasă de mutre, de chicoteli, de gesturi ; îşi irosea sentimentele aţintindu-şi ochii asupra unor ochi porcini şi a unor valuri de grăsime. Şi în acest răstimp milioane de bărbaţi, de femei şi de copii sufereau de frig şi de foame, erau exploataţi, munciţi peste puterile lor, trataţi ca şi cum ar fi aparţinut unei spete subumane, ca vite de povară, ca nişte angrenaje sau pîrghii ; milioane de oameni, siliţi să trăiască într-o veşnică teroare, în mizerie, asupriţi, bătuţi, înnebuniţi de minciuni, idiotizaţi de ameninţări şi de lovituri, duşi în ciurde de la un loc la altul, ca dobitoacele la tîrg sau la abator. Şi iată, dumneaei îi ardea să-l deteste pe Holzmann, fiindcă avea mîini umede, în loc să-l respecte, aşa cum ar fi trebuit, pentru toate acţiunile lui îndrăzneţe întreprinse de dragul acelor milioane de oameni năpăstuiţi, pentru cît suferise. O fi avut el mîini nădușite, dar trăia în exil, aflîndu-se mereu în pericol, fusese persecutat pentru principiile lui, era un cavaler care lupta pentru justiţie şi adevăr. Îi era ruşine de ceea ce simţea, dar în acelaşi timp nu se putea opri să gîndească că dacă un om e făcut ca Ekki, viaţa trebuie să fie extrem de îngustă şi de limitată, inimaginabil de lipsită de culoare. O viaţă în alb şi în negru, aspră, precisă şi bine definită, ca o gravură de Dürer. În timp ce viaţa ei era rînd pe rînd un peisaj confuz şi strălucitor de Turner [1], un tablou de Monet [2], sau o frenetică pînză de Gauguin. „Semeni cu una din femeile pictate de Gauguin“, spusese Anthony în acea dimineaţă cînd se aflau amîndoi pe acoperişul dogorîtor. Şi, amintindu-şi aceste cuvinte în gara îngheţată din Basel, tresări ca şi cum ar fi fost lovită.

„Îngrozitor“, îşi spuse, „îngrozitor !“

[1] Joseph Mallord William Turner (1775—1851) pictor englez, celebru prin peisajele sale.

[2] Claude Monet (1840—1926) pictor francez din şcoala impresionistă.

„Dar despre lagărele de muncă" întrebă Ekki, concentrîndu-și atenția, „ce spune Mach despre atmosfera din lagărele de muncă ?"

La ieșirea din gară, se opriră.

„Ne ducem întîi bagajele la hotel ?" întrebă Ekki.

Dar Holzmann nici nu voi să audă de așa ceva. „Nu, nu, trebuie să veniți imediat", spuse pe nerăsuflate și pe un ton emfatic. Trebuie să veniți chiar acum la mine acasă. Mach ne așteaptă. Mach n-ar putea să-și explice de ce am întîrziat, fie cît de puțin". După ce Ekki spuse că e de acord, Holzmann rămase totuși descumpănit și dînd semne de nervozitate, pe marginea trotuarului, ca un înotător căruia îi e frică să sară în bazin.

„Ce-o fi avînd omul ăsta ?" se miră Helen, începînd și ea să se enerveze ; apoi întrebă cu voce tare : „De ce nu luăm un taxi ?" uitînd pentru o clipă că vremurile cînd se punea chestiunea de a lua un taxi erau de mult apuse. Acum se lua tramvaiul, se lua autobuzul. Dar reminiscențele evocate de Gauguin o proiectaseră dintr-o dată în trecut ; i se părea normal să se gîndească la taxiuri.

Holzmann nu-i răspunse ; dintr-o dată, cu gesturile agitate și rapide ale unui om silit de împrejurări să ia o hotărîre care nu-i este pe plac, îl apucă pe Ekki de braț, îl trase deoparte și începu să-i vorbească în șoaptă și foarte repede. Helen văzu că ceea ce îi spunea Holzmann îl surprindea și nu-i făcea plăcere lui Ekki. Ripostă ; făcea desigur obiecție ; celălalt îi răspunse zîmbind și începu să-l mîngîie pe mînecă, ca și cum ar fi sperat ca prin gesturile lui să-l facă să accepte.

Pînă la urmă Ekki încuviință și întorcîndu-se spre Helen zise, în felul lui brusc și greoi „Holzmann dorește ca tu să vii numai la ora prînzului. Zice că lui Mach nu i-ar place să mă vadă în prezența altcuiva."

„Crede că am să-l dau pe mîna naziștilor ?" întrebă Helen indignată.

„Nu-i vorba de tine", îi explică Ekki, „nu te cunoaște. Dacă te-ar cunoaște, situația ar fi complet diferită. Se teme de orice străin. Și are temeiuri solide să-i fie frică", adăugă, pe acel ton dogmatic și tăios, care însemna că orice discuție era de prisos.

Făcînd un mare efort să nu arate cît era de jignită și de îndurerată, Helen dădu aprobator din cap. „Foarte bine. Atunci ne întîlnim la dejun". Nu se putu însă împiedica să adauge „Deși mă întreb ce rost o fi avut să viu și eu aici."

„Dragă domnișoară Amberley, *chère consoeur* [1], *gnädige Frau* [2], tovarășe..." din Holzmann se revărsau formule de politețe burgheze și comuniste, în toate limbile pe care le cunoștea. *„Es tut mit Leid* [3], sînt cu adevărat dezolat." Dar poftim, iată adresa casei lui. La ora douăsprezece și jumătate. Și dacă-și putea permite să-i dea vreun sfat cu privire la cel mai plăcut mod de a-și putea petrece dimineața la Basel...

Helen băgă cartea lui de vizită în geantă, și, fără să aștepte explicațiile lui, întoarse spatele și porni repede înapoi.

„Helen", strigă Ekki, dar Helen nu dădu nici un semn că îl auzise. Ekki n-o mai strigă.

Era frig, dar cerul era senin și albastru și soarele strălucea. Pe negîndite, ajungînd la capătul unei străzi străjuită de case înalte, se trezi pe malul Rinului. Se sprijini de parapet și stătu să privească învolburarea de ape verzi, pornind la vale, tăcute dar năvalnice, pornite parcă într-un anumit scop, asemenea unui lucru viu, asemenea vieții însăși, asemenea puterii nevăzute din lume, curgînd veșnic și nezăgăzuită. Privi apa fluviului pînă ce avu impresia că și ea curge la vale luată de apă, că devenise una cu fluviul, fiind o părticică din puterea lui. „Și de-ar fi ca toți să moară ?" se trezi cîntînd. „Și de-ar fi ca toți să moară ? Rostul jertfei n-o să piară" [4]. Deodată avu certitudinea că vor învinge, că revoluția se află aproape, după colț ; acolo, aproape, după primul cot al fluviului. Fără ca nimeni să-l poată opri, fluviul te mîna spre revoluție. Ce proastă fusese că se supărase pe Ekki, se purtase

[1] Cuvînt inexistent, format după modelul *confrère*, „dragă soră." (fr.).

[2] Stimată doamnă (germ.).

[3] Îmi pare rău (germ.).

[4] Parafrazarea unui cîntec popular englez :
And shall trelawney die ? There's twenty thousand
Cornish men shall know the rea-ea-eason why.

infect! Remuşcările fură înghiţite după un răstimp, de anticiparea reîmpăcării, la care se gîndea cu o extatică tandreţe. Iubitule, îi va spune. Iubitule, trebuie să mă ierţi. M-am purtat prea urît şi prea stupid. Şi Ekki avea să-i pună un braţ în jurul umerilor, şi cu cealaltă mînă avea să-i dea spre spate cîrlionţii de pe frunte, avea să se aplece asupra ei şi s-o sărute...

Cînd se îndepărtă, Rinul continua să curgă vijelios în străfundurile ei şi, eliberată de remuşcarea de a-l fi supărat pe Ekki, simţi că devine imaterial de uşoară, că pluteşte, pluteşte într-un aer rarefiat şi ameţitor alcătuit din fericire! Milioanele de oameni care mureau de foame se mistuiră în depărtare redevenind nişte pure abstracţii. Totul era nespus de frumos, de bun, întocmai aşa cum trebuia să fie. Pînă şi femeile planturoase de pe stradă erau desăvîrşite, pînă şi casele în stil gotic clădite în secolul al XIX-lea. Ceaşca de cacao pe care o bău într-o cafenea era delicioasă, absolut delicioasă! Şi chelnerul bătrîn, cît de prietenos şi de patern se purta cu ea. Se purta prietenos şi patern, ba mai mult, mai vorbea şi un fel de germană cu iz elveţian care te făcea să te prăpădeşti de rîs, ca şi cum orice vorbă spusă de el — de la remarcile asupra vremii şi pînă la văicărelile lui referitoare la timpurile pe care le trăiau — nu erau decît o glumă enormă şi fără sfîrşit. Ce sunete guturale putea să scoată, ce nechezături! Parcă ar fi vorbit un Houyhnhnms [1], gîndi în timp ce-i servea mereu replica cu o neobosită plăcere, pentru ca să mai spună altele şi ca spectacolul să nu ia sfîrşit.

Cînd ieşi din cafenea se duse la muzeu; şi galeria de tablouri se dovedi a fi tot atît de delicios de comică în felul ei ca şi nemţeasca vorbită de chelner. Tablourile lui Boecklin [2]. Toate pînzele extraordinare pe care nu le văzuse niciodată decît pe cărţi poştale, sau atîrnate, sub formă de reproduceri în culori, pe pereţii pensiunilor de familie din Dresda. Sirene şi tritoni pozînd ca la foto-

[1] Numele unor fiinţe din cartea lui Jonathan Swift: *Gulliver's Travels* (Călătoriile lui Guliver). E vorba de nişte cai buni la suflet.

[2] Arnold Boecklin (1827—1901), pictor elveţian, autor al unor peisaje alegorice.

graf ; centauri, încremeniți și greoi, de parcă ar fi fost niște cai de curse imobilizați în fuga lor de obiectivul reporterului. Erau zugrăviți cu o conștiinciozitate, cu o bună credință și cu o lipsă de talent absolut înduioșătoare. Drept în fața ei, de un caraghioslîc fără seamă, se afla Toteninsel [1]. Chiparoși funerari, cavouri albe în chip de temple, trupurile în veșminte lungi, barca singuratecă ce străbătea o mare de un roșu întunecat... Greu de închipuit o glumă mai bună ! Helen începu să rîdă în hohote. Deși semănau atît de puțin, Helen era totuși fiica mamei sale. Se opri o clipă în sala în care se aflau tablourile pictorilor primitivi, în drum spre ieșire, ca să privească *Chinurile îndurate de sfîntul Erasm.* Un călău, îmbrăcat într-un costum din secolul al XV-lea, cu niște pantaloni bufanți de o culoare rozalie cu reflexe sidefii, întorcea metodic manivela unui scripete — întocmai ca domnul Mantalini [2] la valțul de călcat rufele — înfășurînd intestinele sfîntului care ieșeau metru cu metru din burta descărnată ; le scotea dintr-o rană deschisă, în timp ce victima stătea întinsă confortabil ca pe o sofa, privind sus la ceruri, cu o expresie de perfectă seninătate pe care nimic nu o putea disturba. Gluma din acest tablou era mai puțin subtilă decît cea din *Toteninsel* mai grosolană și mai izbitoare ; totuși era excelentă în felul ei simplist. Helen mai zîmbea, cînd ajunse în stradă.

Holzmann locuia, descoperi Helen, numai la cîteva sute de metri de muzeu, într-o vilă mică și drăguță, clădită pe la începutul secolului al XIX-lea, mult prea drăguță pentru un om cu mîinile veșnic umede. Vila era retrasă de la stradă și în fața ei se afla o alee cu pietriș. În fața ușii aștepta un automobil luxos. „Să fie oare al lui Holzmann ?" se întrebă Helen. „Trebuie să fie plin de bani, porcul dracului !" Îi trebuise atît de puțin timp ca să ajungă de la muzeu pînă la vilă, încît era doar douăsprezece și un sfert cînd urcă scările. N-are nici o importanță, își spuse. O să fie nevoiți să mă suporte. Nu vreau să aștept nici o clipă mai mult. La gîndul că peste

[1] Insula Morților. Cel mai celebru tablou de Boecklin.
[2] Personaj din romanul *Nicholas Nickleby* de Charles Dickens.

puțin avea să-l vadă din nou pe Ekki, inima începu să-i bată mai repede. Tare proastă mai sînt. Dau în gropi. Dar ce minunat lucru să poți fi atît de proastă ! Sună la ușă.

Îi deschise chiar Holzmann. Helen remarcă cu surprindere că era îmbrăcat într-un pardesiu, ca și cum ar fi fost pe punctul de a pleca. Aceeași expresie pe care o avusese cînd o întîmpinase la gară reapăru pe fața lui, cînd dădu cu ochii de ea.

„Ce repede ați sosit" spuse, încercînd să zîmbească ; părea atît de nervos și de stînjenit, încît ai fi zis că e îngrozit. „Nu vă așteptam înainte de douăsprezece și jumătate."

Helen rîse. „Nici eu nu mă așteptam" îl lămuri Helen. „Dar am ajuns mai iute decît credeam".

Făcu un pas, voind să treacă pragul, dar Holzmann o apucă de braț. „Nu sîntem încă gata" spuse. Era roșu ca racul și fața îi era acoperită de broboane de sudoare. „Dacă vreți să vă întoarceți peste un sfert de oră" adăugă, aproape implorînd-o. „Doar un sfert de oră."

„*Nur ein viertel Stündchen*" [1]. Helen rîse și își aminti de acele perne brodate aflate pe canapele pe care *Geheimrat* [2]-ții își fac siesta, pentru a anula efectele unei mese copioase. „Dar de ce n-aș aștepta înăuntru ?" Îl împinse și trecu pe lîngă el. Intră într-un mic vestibul neaerisit, care mirosea a mîncare. „Unde e Ekki ?" întrebă, copleșită de dorința de a-l vedea imediat ; nu mai putea aștepta nici o clipă ; trebuia să-i spună cît de urît se purtase cu el, dar cît de mult îl iubea, cît îl adora, și că în pofida purtării ei răutăcioase, cît de fericită era, cît de dornică era să împartă această fericire cu el ! La celălalt capăt al vestibulului se afla o ușe larg deschisă. Helen se repezi spre ușe, strigîndu-l pe Ekki.

„Stop" zbieră Holzmann din urma ei.

Dar Helen trecuse pragul.

Încăperea în care intrase era un dormitor. Pe un pat îngust de fier zăcea Ekki. Era îmbrăcat, cu capul atîrnînd

[1] Numai un sfert de cesuleț (germ.).
[2] Consilier special (germ.).

într-o parte și cu gura deschisă. Respira rar, și sforăia; dormea, dar dormea cum nu-l văzuse niciodată dormind.

„Ekki !“ avu doar timpul să strige. Se auzi o ușe trîntindu-se și apoi o altă voce care vorbea în același timp cu Holzmann și vestibulul se umplu de zarvă. „Iubitule“.

Deodată o mînă o înșfăcă de umăr. Se întoarse și în fața ochilor ei se afla un străin, la cîțiva centimetri de ea; auzi pe Holzmann spunînd de undeva, din fundul odăii : *Schnell, Willi, schnell* [1] și pe străin scrîșnind printre dinți : *Schmutziges Frauenzimmer* ! [2] ; în timp ce deschidea gura ca să strige, Helen primi un pumn atît de puternic în bărbie încît dinții i se izbiră unii de alții ; simți cum alunecă într-un hău întunecat.

Cînd își reveni în simțiri se afla într-un pat de spital. Niște țărani o găsiseră zăcînd în nesimțire într-o pădure la vreo zece kilometri de oraș. Fusese transportată cu o ambulanță la Basel. Numai a doua zi dimineața, cînd efectele somniferului dispărură, își aminti ceea ce se întîmplase. În răstimp Ekki era de aproape douăzeci și patru de ore peste frontieră, în Germania.

Capitolul LIII

2 februarie 1935

Anthony își petrecuse dimineața în biroul organizației, dictînd scrisori. În majoritatea cazurilor trebuia să rezolve dificultățile de ordin intelectual, întîmpinate de unii oameni care puteau deveni pacifiști. Ce-ai face dacă ai vedea un soldat, străin, atacîndu-ți sora ? Mă rog, se puteau face multe, dar în nici un caz nu-ți puteai trimite propriul tău fiu să ucidă vărul de al doilea al agresorului. O muncă anostă. Dar trebuia făcut. Dictă douăzeci și șapte de scrisori : sosi și momentul cînd trebuia să se întîlnească cu Helen, pentru a prînzi împreună.

[1] Repede, Willi, repede (germ.).
[2] Muiere împuțită (germ.).

„Nu-i aproape nimic de mîncare“ îi spuse cînd intră. „Pur și simplu nu mai mă simt în stare să mă apuc de gătit. Mă plictisește de moarte să fac de mîncare!“ În vocea ei străbătea o notă de ciudă și de reavoință.

Deschiseră o cutie de conserve de pește și mîncară niște salată verde. Anthony încercă să stea de vorbă cu ea; dar toate cuvintele pe care le rostea păreau să alunece, ca mai apoi să sară în aer, ca niște pietricele pe suprafața impenetrabilă a liniștii ei morocănoase și melancolice. Pînă la urmă tăcu și el.

„Chiar azi se împlinește un an“ spuse Helen dintr-odată.

„Un an?“

„Un an de cînd demonii ăia din Basel...“ clătină din cap și tăcu din nou.

Anthony nu spuse nimic. Își dădea seama că orice vorbă i s-ar fi părut lui Helen fără rost, dacă nu chiar o insultă.

„Îmi zic adesea că ar fi fost mai bine să mă omoare și pe mine atunci“ continuă, rostind rar cuvintele. În loc să mă lase să putrezesc ca o zdreanță pe un maldăr de gunoi. „Ca o pisică moartă“ adăugă, ca și cum și-ar fi amintit ceva, „o lepădătură“. Vorbise cu un dezgust cumplit.

„De ce vorbești astfel?“

„Fiindcă e adevărat. *Sînt* o lepădătură.“

„Nu-i nevoie să fii.“

„N-am încotro. Sînt din naștere.“

„Nu, nu ești“ spuse Anthony cu convingere. „Ai spus-o chiar tu. Cînd erai cu Ekki...“.

„Da, atunci nu eram.“

„Ceea ce ai fost odată, poți redeveni.“

„Nu fără el.“

Anthony dădu din cap. „Ba da, dacă vrei, poți. Este o problemă care depinde de ceea ce alegi. Trebuie mai întîi să alegi și apoi să te pui pe treabă așa cum trebuie.“

Helen clătină din cap. „Ar fi trebuit să mă omoare și pe mine atunci!“ Fața i se schimonosi ca și cum i-ar fi fost greață. „Nu fac nici doi bani, poate nici atît. Nu sînt decît un maldăr de gunoi“. Tăcu o vreme, apoi continuă: „Nici măcar nu mă mai interesează ceea ce făcea Ekki și nu-mi plac nici prietenii lui. Stupizi, vulgari, invidioși

și dau cu toții din coate ca să ajungă. Astfel stînd lucrurile, nu văd de ce nu m-aș amuza purtînd mantouri de *șinșila* și luînd masa la Claridge. Am să sfîrșesc probabil prin a mă vinde unui bogătaș. Mă rog, dacă voi găsi unul." Rîse din nou. Apoi reîncepu să vorbească pe un ton și mai scîrbit, și mai amar. „N-a trecut decît un an și mi-e peste cap de toată povestea asta. Peste cap. Și nu doresc nimic altceva decît să scap. Sînt infectă."

„Dar e numai și numai vina ta ?"

„Desigur că-i vina mea."

Anthony clătină din cap. „Poate că și munca pe care o faci să fie de vină. Iată de ce mantourile de *șinșila* și orhideele ți se par atît de atrăgătoare. Nu fiindcă le-ai dori într-adevăr. Doar fiindcă cealaltă alternativă te satisface atît de puțin."

Se așternu o lungă tăcere. Helen se ridică, schimbă farfuriile și puse pe masă o fructieră. „Care *este* alternativa satisfăcătoare ?" întrebă în timp ce luă un măr.

„Începe" răspunse Anthony, „prin a încerca să pui în practică dificila artă de a îndrăgi oamenii."

„Dar majoritatea sînt detestabili."

„Sînt detestabili fiindcă îi detestăm. Dacă i-am privi cu ochi buni, ar înceta să fie."

„Crezi că ceea ce spui e adevărat ?"

„Sînt sigur că e adevărat."

„Și ce faci după asta ?"

„Nu există după asta", răspunse Anthony. „Fiindcă e o treabă care durează o viață întreagă. Orice proces de transformare durează o viață întreagă. De cîte ori ajungi pe o culme, în fața ochilor ți se ivește o nouă culme, o culme pe care n-o puteai vedea cînd te aflai mai jos. Să ne gîndim de pildă la mecanismul alcătuit din spirit — trup. Începi prin a învăța să-l utilizezi mai bine ; faci cîțiva pași înainte : din această poziție avansată descoperi că-l poți utiliza și mai bine. Și așa mai departe, la infinit. Scopul ideal se îndepărtează pe măsură ce te apropii de el ; ți se pare mereu că e altul, mai important decît cel întrevăzut în momentul cînd porniseși la drum. Se întîmplă același lucru cînd începi să schimbi relațiile pe care le ai cu oamenii. Fiecare pas înainte dă la iveală necesitatea de a face alți pași înainte — pași pe care

nu-i bănuiai anterior — pe o cale ce te duce la o destinație necunoscută în momentul plecării. Da, durează o viață întreagă" repetă. „Nu poate exista «după». Poate exista numai o tentativă, făcută de-a lungul drumului, de a proiecta ceea ce ai descoperit la nivelul individual, pe plan politic și economic. Una din primele descoperiri" adăugă, „una din primele descoperiri pe care le faci, este că ura organizată și violența nu sînt cele mai bune mijloace pentru a asigura justiția și pacea. Toți oamenii sînt în stare să iubească pe toți ceilalți oameni. Dar, în mod artificial, s-a pus stavilă dragostei de care eram în stare, ridicînd bariere convenționale de ură și de violență și zăgăzuind dragostea în limitele familiilor și ale clanurilor, în limitele claselor și ale națiunilor. Unii doresc să dărîme aceste bariere, folosind și mai multă ură, și mai multă violență — cu alte cuvinte, folosind exact aceleași mijloace care au fost cauzele originare ale barierelor." Zîmbi. „Și te mai miri că nu găsești prea mari satisfacții în munca pe care o faci ?"

Helen se uită la el cîtva timp în tăcere, apoi clătină din cap. „Prefer mantourile de *șinșila*."

„Nu, nu-i adevărat."

„Ba da ! Prefer să fiu un maldăr de gunoi. E mai ușor." Se ridică. „Vrei să bei o cafea ?" În bucătărioară, în timp ce așteptau să fiarbă apa, Helen începu dintr-o dată să-i vorbească despre un tînăr care lucra într-o agenție publicitară. Îl întîlnise cu cîteva săptămîni înainte. Un om foarte inteligent și spiritual ! Și se îndrăgostise nebunește de ea. Pe față i se ivi o expresie vioaie, cutezătoare, amuzată și răutăcioasă. „Ochi albaștri" declară, enumerînd calitățile tînărului ca și cum ar fi fost un prețuitor la o licitație publică : păr buclat, niște umeri nemaipomeniți, coapse înguste, boxer amator de prima mînă. „Și dragul meu Anthony, niciodată nu s-ar fi putut spune un asemenea lucru despre tine —" adăugă, în chip de paranteză, pe un ton compătimător și disprețuitor. „Mă rog, cu totul și cu totul nimerit pentru o aventură. Sau cel puțin așa arată. Fiindcă nu se știe niciodată, pînă nu încerci, nu-i așa ?" Rîse. „Am serios de gînd să încerc la noapte", continuă. „Pentru a comemora aniversarea. Nu crezi că ar fi o idee bună, Anthony ?" Cînd văzu că nu-i răspunde,

insistă. „Nu crezi ?“ Îl privi drept în față, încercînd să descopere vreun semn de furie, de gelozie sau de dezgust.

Anthony se uită la ea și îi zîmbi. „Nu e ușor să devii un maldăr de gunoi“ spuse. „De fapt aș spune că e o treabă foarte anevoioasă.“

Orice urmă de vioiciune dispăru de pe fața lui Helen. „O treabă anevoioasă ? repetă. „Poate că tocmai de aceea merită să încerc.“ Tăcu cîtva timp, și, în timp ce vărsă apa în percolator, îl întrebă : „Vorbeai de o întrunire. Diseară ?“

„Da, în Battersea“ [1].

„Poate voi veni și eu să te ascult. În afară de cazul“, adăugă, căznindu-se să rîdă, „în afară de cazul cînd mă hotărăsc să celebrez aniversarea în celălalt fel.“

După ce-și bău cafeaua, Anthony se întoarse acasă ca să lucreze la noua broșură pe care i-o promisese lui Purchas. Între timp sosiseră două scrisori cu poșta de prînz. Una era trimisă de Miller și conținea descrierea unor întruniri ce se desfășuraseră foarte bine la Edinburgh și Glasgow. Cealaltă era bătută la mașină și pe plic nu se afla adresa expeditorului.

Domnule, citi Anthony. *Nu te-am slăbit din ochi în ultima vreme și am hotărît că nu-ți putem îngădui să-ți continui mîrșava dumitale activitate de trădător. Te avertizăm în mod deschis. Dacă mai ai de gînd să fii vreunul din scîrboasele dumitale discursuri pacifiste, o să capeți ceea ce meriți. E inutil să te adresezi poliției. Mai curînd sau mai tîrziu vom pune mîna pe dumneata și nu va fi agreabil. S-a anunțat că vei vorbi diseară în Battersea.* Vom fi prezenți. *Te sfătuim în consecință, dacă ții la pielea dumitale gălbejită, să stai acasă. Nu meriți să fii prevenit, dar vrem să ne purtăm elegant, chiar cînd e vorba de o lepră ca dumneata.*

Cu salutări
Un grup de englezi patrioți

Să fie vorba de o glumă, se întrebă Anthony. Nu, probabil că era serios. Zîmbi. „Cît de viteji s-or fi simțind !“ gîndi. „Eroici ! Lovesc în numele Angliei.“

[1] Cartier muncitoresc din Londra.

Dar lovitura, continua să cugete în timp ce se așeza la gura focului, lovitura îi va cădea în cap — dacă va vorbi, în afară de cazul cînd vor fi împiedicați să-l atace. Nici vorbă, trebuia să ia cuvîntul ; nu se punea problema să cheme poliția ca să-l apere. Nu era nimic altceva de făcut decît să pună în practică ceea ce propovăduia.

Dar va avea oare tăria să meargă pînă la capăt ? Dacă se vor năpusti asupra lui ? Dacă vor începe să-l bată ? Va ști să-i înfrunte ?

Încercă să lucreze la broșură, dar problemele lui personale îl sîcîiau neîncetat, estompînd celelalte probleme ridicate de colonii, de prestigiu, de piețe de desfacere, de investiții, de emigrare și de imigrare. Își imagină groaznica expresie de furie pe fețele schimonosite ale agresorilor, auzi înjurăturile și ocările, văzu pumni ridicați și abătuți asupra lui. Va fi oare în stare să nu dea înapoi ? Și durerea produsă de lovituri, o durere puternică și sfredelitoare în creștet, o durere apăsătoare, o sfîrșeală în tot corpul — cît timp avea să fie în stare să suporte această durere ? Ah, dacă ar fi fost cel puțin Miller lîngă el, să-l poată sfătui și îmbărbăta ! Dar Miller se afla la Glasgow.

Se îndoia din ce în ce mai tare de el însuși. Nu va fi niciodată în stare să stea acolo și să se lase bătut fără să riposteze, fără să dea înapoi.

N-o să mă țină băierile ! își tot spunea, obsedat de frica de a fi cuprins de frică. Se înroși, amintindu-și de felul cum se comportase la Tapatlan. Și de data asta avea să se facă de rușine în public. Toată lumea avea să afle — și Helen, împreună cu toți ceilalți.

Și de data asta, continua să cugete, nu va avea nici scuza de a fi fost luat prin surprindere. Îl preveniseră, „o lepră, ca dumneata". În afară de asta, se antrenase luni de zile tocmai ca să poată face față unei asemenea situații. Scena fusese repetată. Știa pe dinafară cînd anume îi venea rîndul să vorbească, cînd anume trebuia să facă cutare gest. Dar acum, cînd sosise efectiv clipa, cînd durerea avea să fie reală și nu numai imaginară, avea oare să-și reamintească rolul ? Ce garanții avea că nu se va nărui lamentabil ? În fața lui Helen — acum, cînd Helen stătea șovăitoare în pragul propriei ei vieți, poate și în

pragul propriei lui vieți. În afară de aceasta, dacă se năruia acum nu se discredita numai pe el însuși. Prăbușirea însemna negarea propriilor sale convingeri, infirmarea filozofiei lui, trădarea prietenilor săi. Dar de ce ești atît de prost? O voce firavă începu să-l interogheze; de ce să te lansezi în povestea asta în care nu e vorba numai de tine ci și de principiile tale și de concluziile de ordin filozofic la care ai ajuns? Și de ce te pui în situația de a trăda pe cineva? De ce nu te întorci la treaba pe care ai fost menit s-o faci — cu alte cuvinte să stai într-o loje și să faci comentarii? În definitiv ce importanță are? Și chiar dacă are, ce poți face tu? De ce nu te potolești odată și nu te resemnezi în fața inevitabilului, îndeletnicindu-te în răstimp cu ceea ce te pricepi efectiv să faci?

Vocea se auzea printr-o pîclă de oboseală. Timp de cîteva clipe Anthony nu mai fu altceva decît o teacă uscată înăuntrul căreia nu se afla decît o întunecată oboseală și negare. Cheamă-i la telefon continua vocea. Spune-le că ai gripă. Că trebuie să stai în pat cîteva zile. Apoi fă rost de o rețetă și spune că medicul ți-a indicat să pleci în sudul Franței.

Deodată începu să rîdă cu voce tare. Vocea care la început păruse sinistră, perfidă dar convingătoare, i se păru de-a dreptul absurdă. Josnicia ajunsă pe o asemenea culme și care se exprima cu atîta ingenuitate, era aproape caraghioasă.

„Unitate" spuse, articulînd cuvîntul în șoaptă.

Era legat de ei, așa cum mîna este legată de braț. Legat de prietenii lui, legat chiar de cei care se declaraseră dușmanii lui. Nu putea face nimic care să nu-i atingă și pe ceilalți, prieteni sau dușmani, deopotrivă — cu efecte favorabile, dacă ceea ce făcea era bine, cu efecte defavorabile, dacă ceea ce făcea era rău. „Unitate", repetă, „Unitate"."

Unitatea omenirii, unitatea oricărei vieți, toate lucrurile fiind egale.

În primul rînd unitatea fizică. Unitatea în diversitate, chiar în stare de segregare. Modele diferite, dar pretutindeni aceleași! Pretutindeni aceeași constelație prezentată de ultimele unități ale energiei. Aceleași, la suprafața soarelui, ca și pe trupul viu, înfierbîntat de radiațiile

solare ; în ciorchinii parfumați ai florilor de glicină, ca și în marea albastră, ca și în norii aflați la orizont ; aceeași în pistolul din mîna mexicanului beat, ca și în sîngele închegat de pe fața zdrobită de la picioarele stîncilor, aceeași în sîngele proaspăt și purpuriu împroșcat pe trupul gol al lui Helen, sau care mustea din rănile de pe genunchiul lui Mark.

Modele identice, și identica modelare a modelelor. Le cuprinse pe toate ideal în minte și împreună cu acest gînd meditâ și asupra vieții, care se mișca fără încetare printre aceste modele, selectîndu-le sau dîndu-le la o parte pentru a-și atinge propriile ei scopuri. Viața care alcătuia din modele simple, modele mai complexe — complexe și identice — dispunîndu-le în mari categorii de ființe animate.

Spermatozoizii intră în ou, celula se divide, se divide iarăși pînă ce devine la urma urmelor acest om, acest șobolan sau acest cal. Sucul pituitar al unei vaci are drept efect ca broaștele să se reproducă cînd nu le e timpul. Din cauza urinei produsă de o femeie însărcinată șoarecii intră în călduri. Secreția tiroidiană a oii, transformă o larvă branhiată într-o salamandră aerobă, sau un pitic cretin, într-un om dezvoltat normal și inteligent. Între o formă și alta de viață animală modelele sînt interșanjabile. Interșanjabile de asemenea între animale și plante, între plante și lumea inanimată. Modele în sămînțe, în frunze și rădăcini, modele construite pornind de la alte modele mai simple care există în aer și în pămînt, și aceste modele pot fi asimilate și transformate de insecte, reptile, mamifere și pești.

Unitatea vieții. Unitatea demonstrată chiar și prin distrugerea unei vieți prin alta. Viața și toate ființele sînt una. De-ar fi altfel, nici o ființă n-ar putea să-și extragă substanța din alta sau din substanțele conținute în lumea inanimată care o înconjoară. Una, chiar în procesul distrugerii, una, în pofida stării de segregare. Fiecare organism este unic. Unic și totuși legat de toate celelalte organisme, prin identitatea ultimelor particule componente ; unit deasupra unui substrat de identitate fizică.

Și spiritele — spiritele sînt de asemenea unice, dar unice deasupra unui substrat de identitate mentală. Iden-

titatea și interșanjabilitatea iubirii, a încrederii, a curajului. Iubirea neînfricată îl vindecă pe nebun, transformă sălbaticul dușmănos într-un prieten, domesticește fiara. Modelul mental al iubirii poate fi transferat de la un spirit la altul, păstrîndu-și întreaga sa forță, întocmai cum un model fizic de hormon poate fi transferat, păstrîndu-și întreaga eficiență, dintr-un corp într-altul.

Dar nu numai cu iubirea se întîmplă așa, ci și cu ura ; nu numai cu încrederea ei și cu suspiciunea ; nu numai cu bunătatea, generozitatea, curajul, ci și cu răutatea, cu lăcomia și frica. Emoțiile separă ; dar faptul că sînt interșanjabile, că pot fi transferate dintr-un spirit într-altul, păstrîndu-și întreaga eficacitate, demonstrează unitatea spirituală fundamentală.

Realitatea unității, dar în egală măsură realitatea segregației — mai mare, într-adevăr, cea a segregației. Nu este necesar să meditezi asupra ultimei. Îți dai permanent seama de existența ei. Ești mereu conștient de faptul unicității și izolării tale ; numai uneori, în cele mai multe cazuri pe plan intelectual și numai ca rezultat al unor serii de silogisme, înțelegi că ești una cu celelalte spirite, cu celelalte vieți cu celelalte creaturi. Arareori o intuiție a unității, o intuiție care apare sau la voia întîmplării sau după o îndelungă și treptată căutare în cursul meditației.

Sîntem una, una, una, repetă, dar una în stare de segregare ; uniți și cu toate acestea separați.

Răul constă din accentuarea segregării ; binele constă din orice lucru care contribuie la unirea cu alte vieți, sau cu alte ființe omenești. Orgoliul, ura, mînia — sentimente esențial rele — și sînt esențial rele, fiindcă cu toatele intensifică realitatea existentă a stării de segregare, fiindcă pun în lumină realitatea separării — fapt dat — și a unicității, fiindcă resping și neagă alte vieți și alte ființe. Voluptatea și lăcomia pun și ele în evidență izolarea, dar exacerbările lor nu implică o luare de conștiință negativă a celor de care individul se separă. Voluptatea spune numai „trebuie să-mi satisfac această plăcere", nu și „tu trebuie să înduri această suferință."

Lăcomia în stare pură înseamnă numai nevoia de a mă satisface pe mine personal, nu cere ca ceilalți oameni să fie opriți să aibă aceleași satisfacții. Aceste pasiuni sînt rele, deoarece supradimensionează ființa izolată ; dar mai puțin rele decît orgoliul, ura sau mînia, fiindcă ipostazierea nu este întovărășită de negarea celorlalți.

Dar de ce să existe această stare de diviziune ? De ce ? Inevitabil, chiar și în cea mai completă dragoste și, la celălalt capăt al scării existențiale, chiar și în acel domeniu care este, sau pare a fi, dincolo de bine și de rău, de ce trebuie răul și segregarea să continue să dăinuie ? Pînă și un sfînt se deosebește de alt sfînt, pînă și un model de materie pur fizică se deosebește de alt model de materie pur fizică. Un om nu poate mînca în locul altuia. Cei mai buni dintre oameni trebuie să gîndească, trebuie să se bucure și să sufere, trebuie să pipăie, să vadă, să miroasă, să audă și să guste în sihăstrie. Un om bun se definește prin faptul că este un univers mai puțin etanș închis decît un om rău ; dar este și el un univers închis, întocmai cum un atom e închis.

Și desigur, dacă viața trebuie să existe — așa precum o cunoaștem noi — ființele trebuie organizate în universuri închise. Spirite, de tipul celor pe care le avem, pot percepe o unitate nediferențiată numai drept neant. Un paradox, ce nu poate fi ocolit, este cel care ne îmboldește să dorim ca *N* să fie egal cu unu, dar de fapt vom descoperi întotdeauna că unu este egal cu zero.

Segregarea, diversitatea — condițiile existenței noastre. Ele ne condiționează viața și conștiința. De ele depindem, pentru a ști ceea ce e bine și ceea ce e rău. Din ele decurge puterea noastră de a alege între rău și bine, de a recunoaște adevărul, de a percepe frumusețea. Dar segregarea este un rău. Răul este deci condiția vieții, condiția conștiinței noastre, ceea ce ne face să ne dăm seama de existența binelui și a frumosului.

Ceea ce se cere, ceea ce oamenii în ultimă instanță ajung să dorească să înfăptuiască, este realizarea unității între ființe, care n-ar fi nimic dacă nu ar fi deosebite unele de altele ; este punerea în practică a binelui de către

creaturi care dacă nu ar fi rele nu ar exista. Un ţel imposibil de atins — dar care totuşi ne este impus.

Născut sub o lege şi ţinut să mă supun alteia [1].

Anthony îşi continuă meditaţia gîndindu-se că el însuşi alesese să considere întregul proces fie ca lipsit de orice sens, fie ca o glumă proastă. Da, *alesese*. Căci alegerea însemnase un act de voinţă. Dacă totul nu era decît absurditate, sau o farsă, atunci era slobod să citească cărţile şi să-şi exercite talentul pe care îl avea de a face comentarii sarcastice. Nu exista nici un motiv ca să nu facă dragoste cu orice femeie atrăgătoare care accepta. Dacă însă lumea nu era absurdă, dacă exista vreun sens, atunci nu-i mai era îngăduit să trăiască neasumîndu-şi nici o responsabilitate. Avea îndatoriri faţă de el însuşi, faţă de ceilalţi, faţă de natura lucrurilor. Îndatoriri pe care ar fi fost împiedicat să le îndeplinească, dacă ar fi continuat să facă dragoste la întîmplare, să citească toate cărţile care-l tentau şi să privească împrejur cu o ironie detaşată. Alesese să gîndească pornind de la premisa că lumea e absurdă şi aşa păruse a fi mai mult de douăzeci de ani — absurdă, în ciuda unor sporadice intuiţii tulburătoare : că s-ar putea să existe un sens şi că sensul se află tocmai în ceea ce el alesese să considere drept absurditate sau o glumă proastă. Şi acum, în sfîrşit, totul era limpede ; acum printr-un fel de experienţă directă, ştia că sensul se află în acel paradox, conform căruia unitatea era începutul şi unitatea era sfîrşitul, şi că în răstimp condiţia vieţii şi a întregii existenţe era segregarea, echivalentul răului. Da, sensul, gîndi din nou cu convingere, este acela de a-ţi cere ţie însuţi să înfăptuieşti imposibilul. Dificultatea constă în faptul că pînă şi cu cele mai bune intenţii din lume, universul izolat — şi ca atare răul — al unei persoane sau al unui model de natură pur fizică, nu se poate uni total cu alte vieţi şi cu alte fiinţe, sau cu totalitatea vieţii şi a fiinţei. Chiar pe cea mai înaltă culme a binelui, lupta nu are

[1] *Born under one law, to another bound.* Vers din Sir Fulke Greville (1554—1628) poet minor englez. Opera sa are o valoare documentară.

sfîrșit ; căci niciodată, în natura lumii actuale, ceea ce este închis nu poate fi total deschis ; bunătatea nu se poate niciodată elibera total de rău. E un test, o educare, o cercetare anevoioasă și care trebuie întreprinsă de-a lungul unei vieți întregi, poate de-a lungul mai multor vieți. O viață întreagă petrecută încercînd să deschizi mai mult, și mai mult, universul închis care are continuu tendința să se închidă brusc în clipa cînd nu mai depui suficient efort. O viață întreagă pentru a învinge sentimentele care separă : ura, răutatea, orgoliul. O viață întreagă petrecută încercînd să-ți potolești dorința de autoafirmare. O viață întreagă petrecută făcînd eforturi neobosite pentru a înfăptui unitatea cu alte vieți și cu alte moduri de viață. Pentru a experimenta aceste lucruri în actul iubirii și al compătimirii, pentru a le experimenta pe alt plan, prin meditație sau prin lumina pe care o dă intuiția directă. Unitate, dincolo de vîrtejul segregărilor și diviziunilor. Binele, dincolo de posibilitatea ivirii răului. Dar să nu uităm niciodată faptul că separarea dăinuie, că răul rămîne condiția însăși a vieții și a ființei. Nu trebuie să slăbim niciodată efortul ca nu cumva deschiderea să se blocheze. Dar pînă și pentru cei mai buni dintre noi, îndeplinirea acestui lucru rămîne încă un ideal extrem de îndepărtat.

Ne rămîne iubirea și compătimirea. Mereu zăgăzuite. Fie ca ele neobosite și neabătute să poată învinge toate obstacolele interioare : trîndăvia, dezgustul, disprețul de ordin intelectual, precum și pe cele venite din afară : aversiunea celorlalți, suspiciunea. Iubire și compătimire deci și, paralel, încercarea de a înainta pe calea contemplației, precum și efortul de a înfăptui unitatea vieților și a ființelor, utilizînd capacitățile intelectuale, și, în cele din urmă, poate, o intuiție, printr-un act de înțelegere totală. De la o cugetare la alta, pas cu pas, spre acea desăvîrșire, unde nu mai există cuvinte, ci numai experiență, numai cunoaștere directă, așa cum percepi o culoare, un parfum sau o muzică. Să urci pas cu pas spre experiența care dovedește că nu mai ești total izolat, ci unit în străfunduri cu celelalte vieți, cu tot ceea ce ființează. Unit în pace. În pace, repetă, în pace, în pace. Aceeași pace pentru toți, o pace neîntreruptă între spirite.

La suprafață, valuri, deosebite unele de altele, vîrtejuri, talazuri, dar dedesubtul lor întinderea continuă și nediferențiată a mării, care se liniștește pe măsură ce devine mai adîncă, ca pînă la urmă să nu mai existe decît un calm absolut. Întunecata pace, din adîncuri. O pace întunecată, care este aceeași pentru toți cei care pot coborî, ca să ajungă la ea. Acea pace, care, printr-un ciudat paradox, constituie substanța și sursa furtunii de la suprafață. Născute din pace, valurile distrug totuși pacea ; o distrug și totuși sînt necesare ; căci de n-ar fi furtuna de la suprafață, n-ar mai fi nici existență, nici cunoașterea binelui, n-ar lua ființă nici eforturile de a pune capăt salturilor frenetice ale răului ; n-ar exista redescoperirea liniștei din străfunduri și nici perceperea faptului că substanța freneziei este aceeași ca și substanța păcii.

Frenezia răului și a segregării. În pace se află unitatea. Unitatea cu celelalte vieți. Comuniunea cu toată ființa. Căci sub tot ce există, dincolo de nenumăratele modele identice, dar separate, dincolo de atracții și repulsii, se află pacea. Aceeași pace care domnește sub incandescența spiritului. Întunecată pace. Nemăsurat de adîncă. Pace descătușată de orgoliu, de ură și de mînie, pace dezrobită de dorințe și de aversiuni, pace descătușată de toate patimile nebunești separă și dezbină. Pace obținută prin eliberare. Căci pacea înseamnă libertatea înfăptuită. Libertate și în același timp adevăr. Adevărul unității experimentate efectiv. Pace în adîncuri, acolo unde nu ajunge furtuna, departe de avîntul nebunesc al talazurilor. Pace în adînca noapte subacvatică, pace în liniște, în calmul vid unde nu mai există timp, unde nu mai există imagini și nici cuvinte. Nimic altceva decît experiența păcii ; pacea concepută ca un vid întunecat, dincolo de orice viață personală, fiind totuși ea însăși o modalitate de viață mai intensă, în ciuda caracterului ei difuz, în ciuda absenței oricărui scop și a oricărei dorințe. Și totuși mai bogată și de o calitate superioară decît viața obișnuită. Ah ! Pacea, dincolo de pace, concentrată la început, adunată laolaltă, apoi deschizîndu-se într-un fel de întindere nelimitată. Ca să spunem așa, pacea în vîrful unui con care elimină și concentrează, un con a cărui bază se află în veșnicele suișuri și coborîșuri ale vieții și al cărui

vîrf pătrunde în întunecimea ce se află la fund. Și în întunecime, vîrful unui con se întîlnește cu vîrful altui con ; și dintr-un singur punct focal pacea se răspîndește și se răspîndește, tinzînd spre o bază aflată la incalculabile îndepărtări și atît de vastă încît cercul pe care îl descrie constituie temelia și sursa întregii vieți, a tot ce există. Con răsturnat, neîntinat de lumina schimbătoare și întreruptă de la suprafață ; con răsturnat care coboară spre punctul de întunecime concentrată ; și apoi, din alt con, pacea se răspîndește și se răspîndește, prin întuneric, spre, da !, spre altă lumină, fixă, nesovăitoare, tot atît de absolut calmă ca și întunericul din care pornește. Conul se răstoarnă din nou, pentru a sta cu vîrful în sus. Trecerea din marea viforniță luminoasă spre liniștitul focar al întunecimii și dincolo de acest focar, prin întunecimi din ce în ce mai mari, sosirea în altă zonă luminoasă. De la furtună la liniște și mai departe, trecînd printr-o pace mai adîncă și mai intensă, pînă la desăvîrșirea finală, pînă ce ajungi la ultima lumină, care este sursa și substanța tuturor lucrurilor ; sursa întunericului, a vidului, a nopții submarine, a liniștii trăite ; sursă în cele din urmă a valurilor și a frenezici și a talazurilor, uitate acum. Căci acum nu mai există decît o întunecime, care se întinde și se adîncește, se adîncește în lumină ; nu mai există decît pacea ultimă. Conștiința faptului că nu mai ești separat de ceilalți ; nu mai există decît această revelație...

Ceasul bătu ora șapte. Încet și cu grije, Anthony își îngădui să iasă din această zonă luminoasă și să traverseze zona întunecată, pentru a ajunge la viața de toate zilele, alcătuită din licăriri și umbre. Se ridică după cîtăva vreme și se duse în bucătărie pentru a-și pregăti ceva de mîncare. N-avea prea mult timp la dispoziție ; întrunirea începea la ora opt și îi trebuia o bună jumătate de oră ca să ajungă acolo. Puse două ouă să fiarbă și între timp mîncă puțină brînză cu pîine. Fără urmă de neliniște, senin și lucid, se gîndi la ceea ce îl aștepta. Orice s-ar întîmpla, știa acum că totul va fi bine.

Lector : MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Tiraj 52 130. Bun de tipar : 23.XI.1974.
Coli tipar 30,5.

Tiparul executat sub comanda nr. 40 635 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr 1 București
Republica Socialistă România

În pace se află unitatea. Unitatea cu celelalte vieți. Comuniunea cu toată ființa. Căci sub tot ce există, dincolo de nenumăratele modele identice, dar separate, dincolo de atracții și repulsii, se află pacea. Aceeași pace care domnește sub incandescența spiritului. Pace obținută prin eliberare. Căci pacea înseamnă libertate înfăptuită. Libertate și în același timp adevăr.

ALDOUS HUXLEY

Scrisul lui Aldous Huxley poartă însemnele spectaculoasei înnoiri a Europei literare dintre cele două războaie mondiale. Apartenența la o asemenea epocă de cultură echivalează cu recunoașterea unui titlu de noblețe.

TUDOR OLTEANU